

Protokoły posiedzeń
Rady Ministrów
Rzeczypospolitej Polskiej
1918–1923

TOM V

GABINET WINCENTEGO WITOSA

24 LIPCA 1920 – 19 WRZEŚNIA 1921

CZĘŚĆ 1

26 LIPCA 1920 – 30 GRUDNIA 1920

INSTYTUT HISTORII PAN

<http://rcin.org.pl>

Protokoły posiedzeń
Rady Ministrów
Rzeczypospolitej Polskiej
1918–1923

INSTYTUT HISTORII IM. TADEUSZA MANTEUFFLA POLSKIEJ AKADEMII NAUK
ARCHIWUM AKT NOWYCH

Protokoły posiedzeń Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej 1918–1923

TOM V

GABINET WINCENTEGO WITOSA

24 LIPCA 1920 – 19 WRZEŚNIA 1921

CZEŚĆ 1

26 LIPCA 1920 – 30 GRUDNIA 1920

OPRACOWANIE

MAREK KORNAT

PAWEŁ LIBERA

INSTYTUT HISTORII PAN

WARSZAWA 2023

Redakcja naukowa serii
Marek Kornat

Recenzje wydawnicze
prof. dr hab. Arkadiusz Adamczyk
dr hab. Janusz Mierzwa, prof. UJ

Redakcja i korekta
Zespół

Redakcja Wprowadzenia
Barbara Janicka

Indeks
Paweł Libera

Opracowanie graficzne i projekt okładki
Elżbieta Malik

Archiwalia udostępnione przez Archiwum Akt Nowych

© Copyright by Instytut Historii im. Tadeusza Manteuffla Polskiej Akademii Nauk

ISBN 978-83-66911-45-1

Praca naukowa finansowana w ramach programu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego pod nazwą „Narodowy Program Rozwoju Humanistyki” w latach 2015–2023

**NARODOWY PROGRAM
ROZWOJU HUMANISTYKI**

Wydanie I, Warszawa 2023
Instytut Historii PAN
Rynek Starego Miasta 29/31
00–272 Warszawa
22 831 02 61–62, w. 44
www.ihpan.edu.pl
<http://ksiegarnia-ihpan.edu.pl>
wydawnictwo@ihpan.edu.pl

Spis treści

Wprowadzenie (<i>Marek Kornat</i>)	23
Nota edytorska (<i>Marek Kornat</i>)	76
Wykaz skrótów	78

PROTOKOŁY

1. Protokół 61-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej odbytego w dniu 26 lipca 1920 r.	85
1a. Protokół tajnego posiedzenia Rady Ministrów z dnia 26 lipca 1920 – dalszy ciąg jawnego No. 61	87
1b. Protokół spisany dnia 28 lipca 1920 z posiedzenia Rady Ministrów Tajne.	89
2. Protokół 62 posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej odby- tego dnia 29 lipca 1920 r.	91
– [Pismo Prezydenta Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej Grabskiego do Ministra Spraw Wojskowych dotyczące zakresu działania Rady Obrony Państwa]	94
– [W sprawie stosunków między ludnością polską a żydowską w kraju]	95
– [Pismo Ministerstwa Spraw Wojskowych o rozkazie do Dowództwa Okręgów Generalnych dotyczące ekscesów antyżydowskich na kolejach i dworcach]	96
– Projekt rozporządzenia Rady Obrony Państwa w przedmiocie przymu- sowej służby w policji państwowej	97
– Wniosek [Ministerstwa Spraw Wewnętrznych] w sprawie przedłuże- nia działania Ustawy z dnia 25 lipca 1919 r. (Dz.Pr. Nr 61, poz. 364) na dalsze 3 miesiące od 2-go sierpnia do 2 listopada 1920 r.	98
– Wniosek [Ministerstwa Skarbu dotyczący powołania Międzyministe- rialnej Komisji dla spraw oszczędności państwowych celem wykonania rezolucji sejmowej z 16 lipca br.]	99

2a. Protokół z tajnego posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej odbytego w dniu 29 lipca 1920 r.	101
3. Protokół 63 posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej odbytego dnia 2 sierpnia 1920 r.	104
– Uzasadnienie projektu ustawy w sprawie zmiany ustawy z dnia 27 maja 1919 r. o tymczasowym zaopatrzeniu wdów i sierot po wojskowych Woj- ska Polskiego, przedstawionego przez Ministra Spraw Wojskowych . .	107
– Wniosek Ministra Pracy i Opieki Społecznej uzgodniony z Ministerstwem Spraw Wojskowych [w sprawie powołania Państwowego Pogotowia Opiekuńczego dla żołnierzy]	108
– Rozporządzenie Rady Ministrów w przedmiocie dopuszczenia statków gdańskich do żeglugi po Wiśle	109
– Wniosek Głównego Urzędu Likwidacyjnego w sprawie zwolnienia od obowiązku zgłoszenia do rejestracji majątków, praw i interesów, znajdujących się na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej i należących do obywateli Rzeszy niemieckiej, pochodzących z Górnośląskiego terenu plebiscytowego	111
– Wniosek nagły [dotyczący podwyżki opłat i taks o charakterze praw- nopublicznym]	112
3a. Protokół z tajnego posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej odbytego w dniu 2 sierpnia 1920 r.	113
4. Protokół 64-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej odby- tego w dniach 4, 5 i 6 sierpnia 1920	115
– Regulamin Centralnej Komisji Ewakuacyjnej (CKE).	119
– Projekt rozporządzenia Rady Obrony Państwa o utworzeniu Nadzwyz- czajnego Trybunału Obrony Państwa	120
– [Wniosek Ministerstwa Apropowizacji w sprawie uchwalenia przez Radę Ministrów rozporządzenia w przedmiocie upoważnienia Ministerstwa Apropowizacji do wydawania rozporządzeń apropowizacyjnych związanych z prowadzeniem wojny]	124
– [Pismo Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego do Pre- zydium Rady Ministrów z prośbą o zgodę na ustanowienie w etacie organizacyjnym Ministerstwa drugiego stanowiska podsekretarza stanu, specjalnie do spraw szkolnych]	125
– Rozporządzenie Rady w przedmiocie utworzenia biura propagandy wewnątrz państwa	126
– Wniosek [Ministerstwa Rolnictwa i Dóbr Państwowych] w sprawie podniesienia norm szacunkowych zwierząt domowych	127
4a. Protokół tajnej części posiedzenia Rady Ministrów z dnia 4 sierpnia 1920	130

– [Tekst projektowanego telegramu podsekretarza stanu Wróblewskiego do Ministra Spraw Zagranicznych Sapiehy]	132
– [List do Generała Romera, Podsekretarza Stanu Wróblewskiego i pułkownika Dowoyno-Sołłohuba Baranowicze 2-go sierpnia 1920 roku godz. 6.45 od Pełnomocnika rewolucyjnej rady wojennej frontu zachodniego Szutki oraz Stabu Gen. Łbowa]	133
– [List do Pełnomocnika Rewolucyjnej Rady Wojennej Frontu Zachodniego Szutki i Pełnomocnika Sztabu Generalnego Łbowa podpisany przez Wróblewskiego, Romera i Dowoyno-Sołłohuba].	134
– [Depesza do Ministra Spraw Zagranicznych Sapiehy dotycząca delegacji dowództwa frontu przybyłej do Baranowicz]	135
– Uchwały Rady Ministrów z 4 sierpnia 1920	136
– [Krótka notatka od Łbowa potwierdzająca otrzymanie komunikatu radiowego od pułkownika Sołłohuba dla ministra spraw zagranicznych Sapiehy]	136
– [Telegram do Romera, Wróblewskiego i Dowoyno-Sołłohuba dotyczący ich wyjazdu]	136
– [Telegram do Piatakowa od Naczelnika Sztabu Armii Sowieckiej Republiki Lebidiewa i Komisarza Wojennego Wasiljewa z 31 lipca 1920 r.]	137
– [Informacja Jabłońskiego o przyjęciu pism od pułkownika Sołłohuba]	137
– Sprawozdanie [delegacji na rokowania z Rosją Sowiecką].	138
4b. Protokół tajnych posiedzeń Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej odbytych w dniach 4, 5 i 6 sierpnia 1920 r.	140
5. Protokół nadzwyczajnego 65 posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej, odbytego w dniu 8 sierpnia 1920.	143
6. Protokół 66-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej odbytego dnia 9 sierpnia 1920 r.	146
– Statut Rady Obrony Stolicy	149
6a. Protokół tajnego 66.a. posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej odbytego w dniu 9 sierpnia 1920 roku	151
6b. Protokół nadzwyczajnego posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej odbytego dnia 11-go sierpnia 1920 r.	153
6c. Część tajna protokołu Rady Ministrów Nr 66.	155
7. Protokół 67-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej, odbytego dnia 12 sierpnia 1920 r.	157
– [Motywy wniosku Ministerstwa Aprowizacji o uchwalenie rozporządzenia Rady Obrony Państwa w przedmiocie zawieszenia mocy obowiąz-	

zującej Ustawy z dn. 9 lipca o aprowizacji na rok gospodarczy 1920/21 (Dz.U. R.P. Nr 56 1920 r., poz. 348) na terenach b. zaboru rosyjskiego, położonych na prawym brzegu Wisły]	160
- Wniosek nagły [Ministra Spraw Zagranicznych dotyczący upoważnienia Ministra Spraw Zagranicznych do zaprolongowania na czas do pierwszego grudnia br. układu prowizorycznego, zawartego dnia 22-go kwietnia br. pomiędzy Polską a Gdańskiem w sprawie paszportowej, kolejowej, celnej, telegraficznej i telefonicznej]	161
- Wniosek Ministra Kolei Żelaznych w sprawie przyznania ulg w opłatach za przejazd kolejami żelaznymi pracowników państwowych w stanie spoczynku	162
8. Protokół 68-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej odbytego dnia 16 sierpnia 1920 r.	163
- Wniosek Ministra Kolei Żelaznych w sprawie wyjednania dekretu Naczelnika Państwa na wywłaszczenie gruntów pod budowę kolei wąskotorowej użyteczności publicznej – Sochaczew–Tułowice–Wyszogród.	165
- Instrukcja w sprawie regulowania poborów i diet ewakuowanych funkcjonariuszy państwowych	166
- [Wniosek Ministerstwa Spraw Wojskowych dotyczący zakazu noszenia odznak wojskowych i używania tytułów wojskowych przez urzędników i funkcjonariuszy cywilnych]	168
9. Protokół 69-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej, odbytego dnia 19 sierpnia 1920 r.	171
- [Wniosek Ministerstwa Spraw Wewnętrznych] w sprawie częściowej zmiany Rozporządzenia Dowództwa frontu północnego w kwestii ustosunkowania Gubernatorstwa Wojskowego do władz cywilnych	173
- Wniosek nagły [Ministerstwa Spraw Wojskowych o uchwalenie rozporządzenia Rady Obrony Państwa w przedmiocie wydatków na zaopatrzenie armii w czasie od 1 kwietnia 1920 r. do 31 grudnia 1920 r.]	175
- Do ustępu 2. Regulaminu obrad Rady Ministrów	177
- Główne zasady porządku Obrad Rady Ministrów	177
- Rozporządzenie Rady Obrony Państwa [dotyczące utworzenia Biura Propagandy zagranicznej Polskiej przy Prezydium Rady Ministrów]	179
- Statut Biura Propagandy Zagranicznej przy Prezydium Rady Ministrów	180
10. Protokół 70 posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej, odbytego dnia 23 sierpnia 1920 r.	184
- Wniosek [Ministerstwa Skarbu] w sprawie przyznania stałym egzektorom podatkowym płacy zasadniczej trzech najniższych stopni służbowych urzędników państwowych.	187

– Wniosek Ministra Kolei Żelaznych w sprawie powierzenia Centralnej Komisji Ewakuacyjnej reewakuacji cywilnych instytucji państwowych oraz ludności do okręgów, oswobodzonych od nieprzyjaciela	188
– Motywy do projektu ustawy o dostarczeniu pomieszczeń na potrzeby wojska w b. zaborze pruskim	189
– Motywy rozporządzenia Rady Obrony Państwa w przedmiocie składu Sądu Dyscyplinarnego w myśl art. 12 rozporządzenia w przedmiocie utworzenia na obszarze b. Dzielnicy Pruskiej Zachodniej Straży Obywatelskiej (Dz.U. Nr 62, poz. 408)	191
– [Pismo Ministerstwa Poczty i Telegrafów dotyczące cenzury krajowej korespondencji]	191
11. Protokół 71 (nadzwyczajnego) posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej, odbytego dnia 25 sierpnia br.	193
11a. Część tajna protokołu 71-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej z 25 sierpnia 1920 roku	195
– Wniosek Ministra Skarbu w sprawie upoważnienia do zaciągnięcia pożyczki zagranicznej	196
12. Protokół 72 posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej, odbytego dnia 26 sierpnia 1920 r.	198
– Wniosek Ministra Spraw Wojskowych w przedmiocie czasu pracy w zakładach wojskowych	199
– Motywy wniosku nagłego Ministerstwa Apropowizacji o uchwalenie rozporządzenia Rady Obrony Państwa w przedmiocie zmiany art. 1 i 3 Ustawy z dnia 9 lipca 1920 r. o aprowizacji na rok gospodarczy 1920/21 (Dz.U. R.P. No. 56 1920 r. poz. 348)	201
13. Protokół 73 posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej odbytego dnia 30 sierpnia 1920 r.	202
– Motywy [wniosku Ministerstwa Skarbu dotyczącego zabezpieczenia należnych podatków bezpośrednich]	207
– Wniosek [dotyczący utworzenia Komisji śledczej w celu ustalenia wykroczeń wojsk bolszewickich przeciw prawom i zwyczajom wojennym oraz rodzajów szkód, przez te wykroczenia zrzędzonych]	208
– [Wniosek Ministerstwa Skarbu] w sprawie wydania rozporządzenia Rady Obrony Państwa o uzupełnieniu Ustawy z dn. 24 marca 1919 r. o nabywaniu nieruchomości przez obcokrajowców	210
– [Wniosek Prezydialny] o wydanie przez Radę Ministrów tymczasowego rozporządzenia w przedmiocie przenoszenia własności nieruchomości ziemskich pozost[ających] pod zarządem państwowym	210
– Wniosek Ministra Spraw Wojskowych w sprawie ograniczenia obrotu sukrem wojskowym	212

– Wniosek [Ministra Skarbu] w sprawie zużytkowania złożonych na Skarb Narodowy przedmiotów, nie nadających się jako podkład waluty . . .	214
– Rozporządzenie Rady Obrony Państwa w przedmiocie zmiany art. 1 rozporządzenia Rady Obrony Państwa z dnia 15 lipca 1920 r. o wprowadzeniu w życie na obszarze Rzeczypospolitej ustawy wojskowego postępowania karnego dla wspólnej siły zbrojnej z dnia 5 lipca 1912 r. Dz.U. Nr 60, poz. 372 z 1920 r.	215
– Uzasadnienie [Rozporządzenia Rady Obrony Państwa w przedmiocie zmiany art. 1 rozporządzenia Rady Obrony Państwa z dnia 15 lipca 1920 r. o wprowadzeniu w życie na obszarze Rzeczypospolitej ustawy wojskowego postępowania karnego dla wspólnej siły zbrojnej z dnia 5 lipca 1912 r. Dz.U. Nr 60, poz. 372 z 1920 r.]	216
– Wniosek [Ministra Skarbu] w sprawie zmiany ustawy z dn. 16 lipca 1920 r. w przedmiocie 4% państwowej pożyczki premiowej.	217
– Wniosek na Radę Ministrów [dotyczący rozporządzenia Rady Ministrów o dodatkach reprezentacyjnych i dodatkach za kierownictwo dla urzędników państwowych (art. 11 Ustawy z dnia 13 lipca 1920 r. Dz.U. R.P. Nr 65, poz. 429)]	218
14. Protokół 74-ego posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej, odbytego dnia 2 września 1920 r.	221
– [Telegram ministra Grabskiego z tłumaczeniem].	223
– Rozkaz Naczelnego Wodza Wojsk Polskich dotyczący organizacji Tymczasowego Zarządu na wschodnich terenach przyfrontowych i etapowych	223
15. Protokół 75-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej, odbytego dnia 6 września 1920 roku	225
– Wniosek nagły Ministra Spraw Zagranicznych [o podporządkowanie Generalnego Komisarza Rzeczypospolitej w Gdańsku z całym podległym mu personelem Ministerstwu Spraw Zagranicznych]	227
– Ustawa w przedmiocie kar za nieposzanowanie Naczelnika Państwa	228
– Wniosek Ministra Skarbu w przedmiocie dalszego utrzymania instytucji Komisarzy dla strzeżenia granic	229
– Wniosek nagły Ministerstwa Sprawiedliwości w przedmiocie udzielenia pomocy finansowej komornikom sądowym ewakuowanych sądów	230
– Nowy tekst art. 1 ustalony w porozumieniu z przedstawicielem Ministerstwa Przemysłu i Handlu [dotyczący ustawy z dnia 24 marca 1920 r.]	232
16. Protokół 76-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej odbytego dnia 9 września 1920 r.	234
– Wniosek [Ministerstwa Apropowizacji o uchwalenie rozporządzenia Rady Obrony Państwa w przedmiocie przesunięcia terminów dostaw kontyngentu, wyznaczonego art. 1 Ustawy z dnia 9-go lipca 1920 r. o apropowizacji na rok gosp. 1920/21 (Dz.U. R.P. Nr 56, poz. 348)]	236

17. Protokół 77 posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej, odbytego dnia 13 września 1920 r.	238
– Wniosek [Ministra Aprowizacji o uchwalenie Rozporządzenia Rady Obrony Państwa w przedmiocie sekwestru ziemiopłodów]	243
18. Protokół 78-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej odbytego dnia 16 września 1920 r.	245
– Wniosek [Ministerstwa Skarbu] w sprawie doprowadzenia emisji biletów PKKP do 36 000 000 000.- marek polskich; rozporządzenie Rady Obrony Państwa o dalszej emisji biletów Polskiej Krajowej Kasy Pożyczkowej	248
– Statut Komitetów Pomocy dla Wojska	250
19. Protokół 79-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej odbytego dnia 20 i 22 września 1920 r.	252
– Motywa do projektu rozporządzenia w przedmiocie podwyższenia minimum egzystencji na rok podatkowy 1920	256
– Wniosek [Ministerstwa Skarbu] w sprawie podziału miejscowości na terytorium Śląska Cieszyńskiego na klasy dodatku drożyznianego	257
– Uzasadnienie ustawy o władzach wojenno-morskich	258
– Wniosek [Ministerstwa Zdrowia Publicznego] w przedmiocie kredytu nadzwyczajnego na akcję dożywiania dzieci w Polsce w wysokości 200 milionów zł, przyznanego już Ministerstwu Zdrowia Publicznego uchwałą Sejmową z dn. 16/VII-1920, a zakwestionowanego uchwałą Min. Skarbu Dep. Budż[etowego] Nr 63806 z dn. 3/VIII-20	259
– Wniosek [Ministerstwa Skarbu] w sprawie otwarcia kredytu na akcję dożywiania dzieci	261
– Instrukcja [do rozporządzenia Rady Ministrów w przedmiocie spisu gospodarstw rolnych i leśnych powyżej 50 ha ogólnego obszaru]	262
– Oświadczenia Ministerstwa Spraw Wojskowych w sprawie sądownictwa wojskowego dla osób cywilnych.	263
– Notatka Ministerstwa Aprowizacji w sprawie gospodarki ziemniakami dla użytku Rady Ministrów	265
20. Protokół 80-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej odbytego dnia 23 września 1920 r.	271
– [Wystąpienie premiera Witosa na sesji plenarnej Sejmu Ustawodawczego]	273
– [Pismo prezesa ukraińskiej misji dyplomatycznej, prezesa misji wojskowej i prezesa misji handlowo-ekonomicznej do ministra spraw zagranicznych i ministra kolei żelaznych]	281
– Wniosek nagły Ministra Przemysłu i Handlu [o zatwierdzenie projektu ustawy o ratyfikacji Porozumienia z Państwami, członkami Konwencji Międzynarodowej dla ochrony własności przemysłowej, podpisanego	

w Bernie dnia 30 czerwca 1920 r. w przedmiocie zachowania i przywrócenia praw własności przemysłowej, naruszonych przez wojnę światową].	283
– Porozumienie w przedmiocie zachowania i przywrócenia praw własności przemysłowej, dotkniętych przez wojnę światową	284
21. Protokół 81-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej odbytego dnia 27 września 1920 r.	287
– Wniosek [Ministerstwa Rolnictwa i Dóbr Państwowych o uchwalenie rozporządzenia Rady Ministrów w przedmiocie walki z księgosuszem]	290
– Wniosek [Ministerstwa Rolnictwa i Dóbr Państwowych o wydanie rozporządzenia Rady Ministrów w przedmiocie tymczasowej organizacji państwowej służby weterynaryjnej]	293
– Wniosek nagły [Ministerstwa Aprowizacji o uchwalenie rozporządzenia Rady Ministrów w przedmiocie przesunięcia terminów dostaw kontyngentu, wyznaczonego art. 1 Ustawy z dnia 9 lipca 1920 r. o aprowizacji na rok gospodarczy 1920/21 (Dz.U. R.P. Nr 56 poz. 348)]	306
– Wniosek nagły Ministerstwa Skarbu w sprawie podwyższenia opłaty w szkołach średnich	307
– Dekret dotyczący poborów dla duchowieństwa wojskowego w Wojsku Polskim.	309
22. Protokół 82-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej odbytego dnia 30 września 1920 r.	310
– Sprawy Galicji Wschodniej	312
– [Uгода zawarta podczas Konferencji między upoważnionymi Delegatami Rządów Polskiego i Czecho-Słowackiego, dotycząca uregulowania sprawy wzajemnych dostaw węgla i koksu oraz ropy i przetworów ropnych]	314
22a. Protokół nadzwyczajnego posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej, odbytego dnia 1 października 1920 r.	318
– Sprawa Galicji Wschodniej	319
– [Projekt ustawy o utworzeniu uniwersytetu z językiem wykładowym ruskim].	322
23. Protokół 83-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej odbytego dnia 4 października 1920	323
– Wniosek Ministra Kolei Żelaznych i Przewodniczącego Centralnej Komisji Ewakuacyjnej do Rady Ministrów na rozwiązanie teŝe Komisji	327
– Wniosek [dotyczący umieszczenia w spisie szkół wyższych, których ukończenie daje prawo do pobierania dodatku za studia wyższe, Konstantynowskiego Instytutu Mierniczego w Moskwie].	327

– Uchwała Rady Ministrów o ustaleniu porządku kontroli ruchu granicznego	328
24. Protokół 84-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej, odbytego dnia 7 października 1920 r.	330
– [Wniosek o powołanie do pełnienia czynności Prezydenta Trybunału Obrony Państwa Zastępcy Prezydenta tegoż Trybunału p. Sobolewskiego w związku z zrzeczeniem się mianowanego na Prezydenta tego Trybunału p. Balcera]	334
– Sprawozdanie płk. prof. W. Godlewskiego	334
– Wniosek Ministra Skarbu w sprawie pomocy finansowej dla ciał samorządnych we Wschodniej Małopolsce	336
– Wniosek w sprawie przyznania funkcjonariuszom Kontroli skarbowej wynagrodzenia równego uposażeniu XI i XII-go urzędniczego stopnia służbowego	337
– Wniosek w sprawie ruchu służbowego urzędników	339
– Wniosek [Ministerstwa Spraw Zagranicznych w sprawie upoważnienia Komisarza Rządu dla wytknięcia granicy polsko-niemieckiej do przygotowania projektów wszelkich konwencji polsko-niemieckich oraz wszelkich ustaw, dekretów, rozporządzeń i zarządzeń dotyczących interesów ludności zamieszkałej bezpośrednio przy nowo wytkniętej granicy polsko-niemieckiej]	340
24a. Protokół tajny z 84 posiedzenia Rady Ministrów R.P. odbytego dnia 7 października 1920	342
25. Protokół 85-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej odbytego dnia 8 października 1920 r.	344
– Wniosek [Ministerstwa Apropowizacji o uchwalenie Uchwały Rady Ministrów dotyczącej prawa wydania rozporządzeń mających na celu unormowanie przerobu ziemiopłodów w zakładach przemysłowych i młynach oraz przyznanie Rządowi prawa pierwokupu przetworów ziemniaczanych].	349
26. Protokół 86-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej odbytego w dniach 12 i 13 października 1920 r.	351
– Zestawienie żądań kolejarzy z całej sieci polskich kolei państwowych [przedłożone przez Związek Zawodowy Pracowników Kolejowych Rzeczypospolitej Polskiej]	354
27. Protokół 87-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej, odbytego dnia 14 października 1920 r.	357
– [Wystąpienie dotyczące pokoju preliminarnego w Rydze podpisanego 12 października 1920 i wydarzeń, do których doszło po tej dacie]. . .	360

28. Protokół 88-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej – odbytego dnia 15-go października 1920 r.	363
29. Protokół 89-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej odby- tego dnia 18 października 1920 r.	365
– [Wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych o rozciągnięcie uchwały Rady Ministrów z dnia 1-go października 1920 roku o zorganizowaniu bez- płatnego przewozu kolejami uchodźców pochodzących z Małopolski do miejsc ich zamieszkania przed ewakuacją na tereny podległe Za- rządowi Terenów Przyfrontowych i Etapowych]	368
30. Protokół 90-go posiedzenia (nadzwyczajnego) Rady Ministrów Rzeczypo- spolitej Polskiej odbytego 20 października 1920 roku	369
– [Dokument dotyczący wszczęcia rokowań w celu zawarcia rozejmu i ustalenia przedwstępnych warunków pokoju]	373
31. Protokół 91 posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej odbytego w dniu 21 października 1920 r.	381
32. Protokół 92-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej odby- tego 25 października 1920 r.	385
– [Upoważnienie wystawione przez min. Kucharskiego dla szefa Biura Prezydialnego Ponikiewskiego do zastąpienia na posiedzeniu Rady Ministrów]	389
– Projekt ustawy o zawieszeniu działalności sądów przysięgłych w okręgu sądu apelacyjnego we Lwowie	389
– Uzasadnienie projektu ustawy o zawieszeniu działalności sądów przy- sięgłych w okręgu Sądu Apelacyjnego we Lwowie	390
– Rozporządzenie Rady Obrony Państwa o budowie linii kolejowej Ko- koszki (Kokoschken)–Mały Kack (Klein Katz) lub Kokoszki–Gdynia	391
– Motywy do projektu Rozporządzenia Rady Obrony Państwa o budowie linii kolejowej Kokoszki–Mały Kack lub Kokoszki–Gdynia	392
– Opinia Komisji [dotycząca gmachów zajmowanych przez uniwersytet w Poznaniu]	394
– Memoriał w sprawie pomieszczeń dla Uniwersytetu Poznańskiego złożony Radzie Ministrów przez Ministra Oświaty	395
– [Wniosek Głównego Urzędu Ziemijskiego o uchwalenie rozporządze- nia Rady Ministrów w przedmiocie utworzenia Okręgowych Urzę- dów Ziemijskich na ziemiach b. Królestwa Kongresowego i b. zaboru austriackiego]	405
– Wniosek [Ministerstwa Rolnictwa i Dóbr Państwowych] w sprawie ustawy tymczasowej w przedmiocie uzyskania środków na pokrycie wydatków na cele walki z zaraźliwymi chorobami zwierzęcymi	407

33. Protokół 93-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej odbytego w dniu 26 października 1920 r.	411
– Wniosek [Ministra Skarbu] w sprawie przedłożenia Sejmowi projektu ustawy o dalszej emisji biletów Polskiej Krajowej Kasy Pożyczkowej	413
– Wniosek [Ministra Skarbu] w sprawie przedłożenia Sejmowi projektu ustawy o kredycie dla Skarbu Państwa w Polskiej Krajowej Kasie Pożyczkowej	416
34. Protokół 94 posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej, odbytego dnia 28 października 1920 r.	420
– Wniosek nagły Ministra Spraw Zagranicznych [dotyczący upoważnienia go do przyjęcia w imieniu Rządu propozycji Ligi Narodów w sprawie przeprowadzenia plebiscytu na Ziemi Wileńskiej pod kontrolą Ligi Narodów]	427
– [Wniosek Ministerstwa Spraw Wewnętrznych] w sprawie uchwalenia rozporządzenia Rady Ministrów w przedmiocie ustalenia kordonu policyjnego	428
– Wniosek [Ministerstwa Spraw Wewnętrznych] w sprawie przedłużenia działania Ustawy z dn. 25 lipca 1919 r. (Dz. Praw Nr 61 poz. 364) na dalsze 3 miesiące od 2-go listopada do 2-go lutego 1921	429
– Wniosek Prezesa Głównego Urzędu Likwidacyjnego w sprawie utworzenia przy Głównym Urzędzie Likwidacyjnym Komitetów Likwidacyjnych w wykonaniu ustawy z dnia 15/VII 1920 (Dz.U. 1920 r. Nr 70 poz. 467); regulamin Komitetów Likwidacyjnych	430
– Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 28 października 1920 roku o utworzeniu przy Głównym Urzędzie Likwidacyjnym Komisji Rewindykacyjnej	435
35. Protokół 95-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej, odbytego w dniu 29 października 1920 r.	443
– Wniosek [Ministerstwa Rolnictwa i Dóbr Państwowych] o wydanie Ustawy o wstrzymaniu spłaty dzierżaw i czynszów wieczystych w dobrach państwowych na obszarze b. zaboru rosyjskiego	444
36. Protokół 96-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 1 listopada 1920 r.	446
– Wniosek [Ministerstwa Spraw Wojskowych] o podwyższenie norm zasiłkowych dla rodzin szeregowych Wojska Polskiego zamieszkałych na Górnym Śląsku	448
37. Protokół 97-go posiedzenia (nadzwyczajnego) Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej, odbytego dnia 3 listopada 1920 r.	449
37a. Protokół tajny posiedzenia Rady Ministrów z 3 listopada 1920 r.	452

38. Protokół 98 posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej odbytego dn. 4 listopada 1920 r.	454
– Wniosek Ministra b. Dzielnicy Pruskiej [dotyczący stwierdzenia, że sprawy przemysłu rybackiego na morzu itp. należą do Ministra b. Dzielnicy Pruskiej]	460
– Wniosek Ministra Przemysłu i Handlu [o uchwalenie rozporządzenia w przedmiocie przejęcia kilku agend Departamentu Przemysłu i Handlu Ministerstwa b. dzielnicy pruskiej pod kierownictwo Ministra Przemysłu i Handlu].	461
– [Wniosek Ministerstwa Skarbu, aby Rada Ministrów poleciła wszystkim Ministerstwom i Urzędom zakupów w terminie 2-tygodniowym od dnia jej decyzji nadesłać Departamentowi Kredytowemu Ministerstwa Skarbu wyczerpujące dane o zaciągniętych przez odnośne Ministerstwa i Urzędy zobowiązaniach zagranicznych]	463
– [Wniosek Ministerstwa Rolnictwa i Dóbr Państwowych] w przedmiocie przekształcenia Urzędu Melioracji Rolnych na Wydział Melioracji Rolnych Ministerstwa Rolnictwa i Dóbr Państwowych	465
– Wniosek nagły Ministra Przemysłu i Handlu w przedmiocie utworzenia Głównej Dyrekcji Państwowych Zakładów Górniczych i Hutniczych .	466
39. Protokół 99 posiedzenia (nadzwyczajnego) Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej, odbytego dn. 7 listopada 1920 r.	467
– (tajne) Wniosek nagły [Ministerstwa Spraw Wojskowych o uchwalenie, że wszyscy znajdujący się w Wojsku Polskim Polacy, pochodzący z ziem, które według podpisanych preliminarów pokojowych nie mają należeć do Rzeczypospolitej Polskiej, mogą być na własne żądanie zwolnieni z Wojska Polskiego].	469
40. Protokół 100 posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej, odbytego dnia 8 listopada 1920 roku	470
40a. Protokół tajny posiedzenia Rady Ministrów z 8 listopada 1920 r.	473
41. Protokół 101-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej, odbytego w dniu 11 listopada 1920 roku	474
– Załącznik do artykułu 3 § 3 polsko-niemieckiej umowy w przedmiocie przejęcia wymiaru sprawiedliwości	476
42. Protokół 102 posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 15 listopada 1920 r.	479
– [Pismo Dyrektora Państwowego Seminarium N.M. w Zamościu do prezesa Rady Ministrów dotyczące szkolnictwa, w szczególności szkolnictwa seminaryjnego]	482
– Wniosek nagły Kierownika Ministerstwa Sztuki i Kultury w sprawie subwencji dla teatru Polskiego w Wilnie.	484

– [Wniosek o uchwalenie projektu ustawy w przedmiocie przejścia na własność Państwa Polskiego wszelkiego rodzaju mienia b. cesarsko-rosyjskiej rodziny panującej oraz poszczególnych jej członków]	485
– [Wniosek Ministerstwa Rolnictwa i Dóbr Państwowych o uchwalenie projektu ustawy w przedmiocie przejścia na własność Państwa Polskiego ordynacji (majoratu) ksiąząt warszawskich hrabiów Paskiewiczów-Erywańskich]	487
43. Protokół 103 posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej, odbytego dnia 16 listopada 1920 roku	489
43a. Część tajna protokołu posiedzenia Rady Ministrów dn. 16 października listopada 1920 r.	490
44. Protokół 104 posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej, odbytego dnia 18 listopada 1920 roku	492
45. Protokół 105-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej odbytego dnia 22 listopada 1920 r.	495
– Kopia telegramu szyfrowego przychodzącego [od Dąbskiego z Rygi do Ministerstwa Spraw Zagranicznych]	497
– [List przewodniczącego delegacji Dąbskiego]	497
– [Pismo Szefa Sztabu Generalnego WP do Prezydium Rady Ministrów].	500
– Regulamin dla Polskiej Delegacji Pokojowej	501
46. Protokół 106 posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej – odbytego 23 listopada 1920 roku	503
– Wniosek Ministra Spraw Zagranicznych [o uchwałę dotyczącą uwzględnienia przy przeprowadzonej obecnie likwidacji b. komitetów plebiscytowych te dezyderata miejscowej ludności polskiej, które do podtrzymania i rozwoju polskości na tych terenach bezpośrednio prowadzą]	506
– [Wniosek o upoważnienie Ministerstwa Spraw Zagranicznych do ratyfikowania tymczasowego układu polsko-niemieckiego w sprawie utrzymania w ruchu gospodarstw rolnych na pograniczu polsko-niemieckim, zawartego w Poznaniu dnia 27 lipca 1920 r. pomiędzy delegatami obu rządów]	507
– Wniosek [Ministerstwa Spraw Zagranicznych o polecenie Ministerstwu Spraw Zagranicznych przeprowadzenia rokowań z Rządem Niemieckim w sprawie tych optantów za Polską, zamieszkałych w Niemczech i optantów za Niemcami, zamieszkałych w Polsce, którzy na podstawie obopólnej dobrowolnej umowy pragną wymienić swe majątki położone w Polsce, względnie w Niemczech]	511
– Wniosek nagły Ministra Skarbu w sprawie emisji biletów Polskiej Krajowej Kasy Pożyczkowej	513
– [Wniosek Ministerstwa Rolnictwa i Dóbr Państwowych w przedmiocie organizacji i zakresu działania Zarządów Okręgowych Lasów Państwowych]	514

47. Protokół 107-ego posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej – odbytego dnia 27 listopada 1920 r.	519
– Art. 3 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 18 listopada 1920 r. w przedmiocie zniesienia i likwidacji Tymczasowego Zarządu Terenów Przyfrontowych i Etapowych	521
48. Protokół 108-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej, odbytego w dniu 29 listopada br.	523
– Wniosek [Ministerstwa Spraw Zagranicznych dotyczący stanu aprowi- zacji terenów Wileńszczyzny]	527
– [Pismo Delegacji demobilizowanych żołnierzy do Premiera Ministrów]	527
– Projekt rozporządzenia o powołaniu do życia Komitetu Międzymini- sterialnego dla Spraw Demobilizacyjnych	528
– [Wniosek Głównego Urzędu Ziemskiego o uchwalenie rozporządzenia Rady Ministrów o ustanowieniu Delegata Głównego Urzędu Ziemskiego na Śląsku Cieszyńskim]	530
– Wniosek [Ministerstwa Spraw Zagranicznych o polecenie mu wydania zarządzeń, ażeby dla przyjeżdżających Misji Zagranicznych w hotelach „Europejskim”, „Bristolu”, „Brühlowskim” i „Saskim” na każde żądanie MSZ oddawany był niezwłocznie do dyspozycji jeden specjalny apart- ament]	531
49. Protokół 109 posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej, odby- tego dnia 2 grudnia 1920 roku	533
– Wniosek Prezesa Głównego Urzędu Likwidacyjnego o wydanie rozpo- rządzenia w przedmiocie przedłużenia terminu, wyznaczonego rozpo- rządzeniem Rady Ministrów, ogłoszonym w Monitorze Polskim Nr 236 br. dla składania kwestionariuszów celem rejestracji emerytur i pretensji, wynikających ze stosunków służbowych Polaków, b. funkcjonariuszów cywilnych instytucji rządowych, samorządowych i publicznych b. Kró- lestwa Polskiego i b. Cesarstwa Rosyjskiego, oraz wdów i sierot po nich pozostałych	536
– Uchwała Rady Ministrów w przedmiocie wynagrodzenia prezesów, wi- ceprezesów i członków komisji szacunkowych przy Głównym Urzędzie Likwidacyjnym	538
– [Wniosek Ministerstwa Poczty i Telegrafów dotyczący wprowadzenia poprawek do projektu ustawy o zakresie działania władz naczelných, uchwalonego na Radzie Ministrów dnia 7 czerwca 1920]	539
– Wniosek [Ministerstwa Aproprowiacji o ustanowienie przy Sekcji Likwida- cyjnej Ministerstwa Aproprowiacji Komisji Międzyministerialnej, zadaniem której będzie decydować na zasadzie zebranych materiałów dowodowych i zestawionych bilansów o przynależności względnie podziale majątku, pozostałego po okupacyjnych Biurach Gospodarczych]	540
– Wniosek [Ministra Poczty i Telegrafów w sprawie zniesienia cenzury korespondencji pocztowej, telegraficznej i telefonicznej w Polsce] . . .	541

50. Protokół 110-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej odbytego w dniu 3 grudnia 1920 r.	544
– Wniosek nagły Ministra Skarbu w sprawie podziału miejscowości na ziemiach, przyłączonych do Rzeczypospolitej na zasadzie pokoju preliminaryjnego z Rosją na klasy, dla oznaczenia mnożnika dodatku ekonomicznego	547
51. Protokół 111-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej odbytego w dniu 4 grudnia 1920 r.	550
52. Protokół 112-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej odbytego 6 grudnia 1920 roku	552
53. Protokół 113-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej odbytego w dniu 8 grudnia 1920 roku	557
– Uchwała Rady Ministrów w przedmiocie likwidacji organizacji Rady Głównej Opiekuńczej	560
54. Protokół 114-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej odbytego dnia 9 grudnia 1920 roku	562
– Uchwała Rady Ministrów w przedmiocie upoważnienia Komisji Tym- czasowej do wydania zarządzenia o aprowizacji na rok gospodarczy 1920/21 dla ziem przyznanych Polsce ze Śląska Cieszyńskiego	567
– Wnioski Ministerstwa Spraw Wojskowych [dotyczące programu demo- bilizacji]	572
– Wniosek nagły [Ministerstwa Spraw Wojskowych o udzielenie Mini- strowi Skarbu jak najdalej idących pełnomocnictw do sfinansowania za granicą przedsiębiorstw leśnych]	574
55. Protokół 115-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej odbytego dnia 10 grudnia 1920 r.	575
– [Pismo Prymasa Dalbora do Prezydenta Ministrów].	577
– [Pismo biskupów do Ojca Świętego]	578
– [Projekty ustaw: o przejęciu na własność Państwa ziemi w niektórych powiatach Rzeczypospolitej Polskiej oraz o nadaniu ziemi żołnierzom Wojska Polskiego].	579
– Uzasadnienie projektów ustaw: 1) o przejęciu na własność Państwa ziemi w niektórych powiatach Rzeczypospolitej Polskiej i 2) o nadaniu ziemi żołnierzom Wojska Polskiego.	584
– Sprawozdanie komisji rolnej w sprawie projektów ustaw: o przejęciu na własność Państwa ziemi w niektórych powiatach Rzeczypospolitej Polskiej oraz o nadaniu ziemi żołnierzom Wojska Polskiego	584
– Ustawa o przejęciu na własność Państwa ziemi w niektórych powiatach Rzeczypospolitej Polskiej z wnioskami mniejszości	585

– Ustawa o nadaniu ziemi żołnierzom Wojska Polskiego z wnioskami mniejszości.	588
– Odezwa: Co Polska daje tym, którzy jej bronią!	592
– [Odezwa premiera Witosa do żołnierzy]	593
56. Protokół 116-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej odbytego dnia 11 grudnia 1920 r.	595
– [Pismo Urzędu Walki z Lichwą i Spekulacją do Ministra Apropowizacji]	597
– Rozporządzenie Rady Obrony Państwa o władzach naczelnych marynarki wojennej.	600
– Wniosek Ministra Przemysłu i Handlu [o zatwierdzenie projektu ustawy o władzach marynarki handlowej]	606
– Wniosek Ministra Przemysłu i Handlu [o wprowadzenie zmian do projektu ustawy o władzach marynarki handlowej]	607
57. Protokół 117 posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej odbytego 13 grudnia 1920 roku	611
– Ordynacja wyborcza do rad miejskich	614
– Motywy do projektu ordynacji wyborczej do rad miejskich.	617
58. Protokół 118-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 16 grudnia 1920 r.	623
– Wniosek nagły Ministra Skarbu w sprawie przyznania funkcjonariuszom państwowym zasiłku świątecznego	629
– Wniosek nagły Ministra Skarbu w sprawie podwyższenia mnożnika dodatku drożyznianego	630
– [Wniosek o uchwalenie ustawy w przedmiocie dokonania przelewu na imię Państwa Polskiego wszelkich dóbr i własności należących do dawnego Cesarstwa Austrii oraz udziału tego Cesarstwa w dobrach, które należały wspólnie do monarchii austro-węgierskiej oraz wszelkiej własności Korony i prywatnych dóbr dawnej rodziny panującej Austro-Węgier, znajdujących się na terytorium Państwa Polskiego]	632
– Wniosek Ministra Poczty i Telegrafów w sprawie przejęcia przez Ministerstwo Poczty i Telegrafów zarządu pocztowego, telegraficznego i telefonicznego na obszarze byłej dzielnicy pruskiej.	636
– Wniosek nagły Ministra Skarbu w sprawie podziału miejscowości na ziemiach, przyłączonych do Rzeczypospolitej na zasadzie pokoju preliminarijnego z Rosją na klasy, dla oznaczenia mnożnika dodatku ekonomicznego	637
– Wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych w przedmiocie przekazania personelu Zarządu Terenów Przyfrontowych i Etapowych poszczególnym Ministerstwom oraz zlikwidowania nieprzyjętego personelu tego Zarządu	639

– Motywy [Ustawy w przedmiocie przepisów prawnych, obowiązujących na obszarach Spisza i Orawy, należących obecnie do Rzeczypospolitej Polskiej]	640
– Ustawa w przedmiocie przepisów prawnych, obowiązujących na obszarach Spisza i Orawy, należących obecnie do Rzeczypospolitej Polskiej	641
59. Protokół 119-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 20 grudnia 1920 roku	643
– [Wniosek Głównego Urzędu Ziemskiego o uchwalenie Rozporządzenia Rady Ministrów w przedmiocie liczby i siedziby Okręgowych Urzędów Ziemskich w b. Dzielnicy Pruskiej oraz reorganizacji Państwowej Komisji Generalnej i Urzędu Osadniczego w Poznaniu]	646
– [Wniosek Głównego Urzędu Ziemskiego o uchwalenie Rozporządzenia Rady Ministrów w przedmiocie administracji półmiliardowego funduszu, przekazanego Głównemu Urzędowi Ziemskiemu ustawą z dnia 16-go lipca 1920 roku o tymczasowych środkach dla sfinansowania reformy rolnej (Dz.U. Nr 70/20 poz. 468)]	647
– Rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie organizacji i zasad urzędowania Prezydium Rady Ministrów	649
– [Struktura organizacyjna Prezydium Rady Ministrów]	651
– Wykaz ilościowy ogólny urzędników etatowych	654
60. Protokół 120-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 21-ym grudnia 1920 roku	655
60a. Protokół części tajnej posiedzenia 120-go Rady Ministrów z dn. 21 grudnia 1920 r.	656
– [Informacja o Komisji rehabilitacyjnej dla urzędników Żydów w b. Galicji Wschodniej oraz urzędników narodowości ukraińskiej]	657
– Sprawozdanie z przebiegu prac Delegacji Pokojowej w Rydze	659
61. Protokół 121 posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej odbytego dnia 30 grudnia 1920 r.	665
– Rozporządzenie Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego celem wykonania na obszarze b. Dzielnicy Pruskiej ustawy z dnia 4 czerwca 1920 r. Nr 50 poz. 304 Dz.U. R.P. o tymczasowym ustroju władz szkolnych	672
– Rozporządzenie Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego celem wykonania na obszarze b. Galicji ustawy z dnia 4 czerwca 1920 r. Dz.U. R.P. Nr 50 poz. 304 o tymczasowym ustroju władz szkolnych.	677
– Wniosek nagły Ministerstwa Spraw Wojskowych w sprawie kosztów Armii Generała Hallera	682

- Accord entre le Gouvernement Français et le Comité National Polonais, au sujet de la liquidation des dépenses faites par la France, pour la mise sous pied et l'entretien de l'Armée Polonaise	683
- Uchwała Rady Ministrów o przejęciu przez Prokuratorię Generalną Rzeczypospolitej Polskiej spraw, prowadzonych poprzednio przez b. Prokuratorię w Królestwie Polskim	684
- Wniosek Pana Ministra Spraw Zagranicznych w sprawie wyasygnowania kredytów za udział Polski w Lidze Narodów	685
- Wniosek Ministra Spraw Zagranicznych w sprawie ratyfikacji umowy pomiędzy Rzeczpospolitą Polską a Republiką Czesko-Słowacką w przedmiocie obywatelstwa i spraw z nim związanych	686
- Umowa pomiędzy Rzeczpospolitą Polską a Republiką Czesko-Słowacką w przedmiocie obywatelstwa i spraw z nim związanych	688
- Wniosek Ministra Spraw Zagranicznych w przedmiocie przystąpienia Polski do Konwencji Automobilowej; Konwencja Międzynarodowa dotycząca ruchu samochodowego.	708
- Wniosek Ministra Skarbu w przedmiocie przejęcia administracji celnictwa na ziemiach b. dzielnicy pruskiej przez Ministerstwo Skarbu	714
- Wniosek Ministra Spraw Zagranicznych o rewizji uchwały, powziętej przez Radę Ministrów na posiedzeniu dn. 23 listopada br. w sprawie ratyfikacji polsko-niemieckiego układu w sprawie utrzymania w ruchu gospodarstw rolnych na pograniczu polsko-niemieckim	716
- Wnioski Ministerstwa Spraw Wojskowych [w celu zapewnienia należytej żołnierzowi normalnej racji chleba i stworzenia chociażby minimalnych zapasów]	717

Wprowadzenie

Rząd Wincentego Witosa – zwany w historiografii pierwszym – to jeden z najważniejszych gabinetów okresu „przedmajowego” w Polsce Odrodzonej¹. Dłużej od niego pracował tylko drugi gabinet Władysława Grabskiego (grudzień 1923–listopad 1925 r.), który w polskiej pamięci historycznej cieszy się opinią skutecznego reformatora skarbu i finansów państwa. Należy zaznaczyć, że w zasługach wokół budowy państwa ranga rządu Witosa była co najmniej równa rządowi Ignacego Jana Paderewskiego, Władysława Sikorskiego i właśnie Grabskiego. Trwał czternaście miesięcy. Podczas tej relatywnie krótkiej misji działo się bardzo wiele – przede wszystkim przyszło zwycięstwo nad nieprzyjacielem, który nie pogodził się z niepodległością Polski. W wyniku podpisania pokoju w Rydze (18 marca 1921 r.) nastąpiło ustalenie granic wschodnich, wyjąwszy sprawę Wilna, która jako problem o znacznych powikłaniach międzynarodowych toczyła się jeszcze do wiosny 1922 r. Podpisano dwa, o kardynalnym znaczeniu dla polityki zagranicznej, sojusze: z Francją (19 lutego 1921 r.) i Rumunią (3 marca 1921r.). Uchwalono konstytucję państwa – 17 marca 1921 r.

W realiach ułomnej demokracji parlamentarnej i trudności, dzielących Sejm Ustawodawczy i Naczelnika Państwa, przetrwał rząd Wincentego Witosa wiele napięć i kryzysów. Liczne były dymisje ministrów. Zmieniał się polityczny charakter gabinetu. Rząd miał dwie fazy swych losów. Powstał jako Rząd Obrony Narodowej, zaś po zakończeniu jego misji trwał w roli gabinetu pozaparlamentarnego. Od swego powstania do zawarcia rozejmu z Sowiecami (12 października 1920 r.) działał w warunkach wojny. Później, gdy burzliwe wydarzenia dobiegły końca, pracował w czasach pokoju, choć nieustalone pozostawały jeszcze wszystkie granice państwa. Komplikowała się też sytuacja gospodarcza.

W historiografii sprawom wewnętrznym odrodzonej Polski w początkach jej istnienia poświęcono już nader wiele uwagi, czego powinien mieć świadomość każdy, kto zechce sięgnąć po protokoły obrad, które wytworzył rząd

¹ Witos powracał jeszcze dwukrotnie na urząd szefa rządu: w czerwcu 1923 r. oraz w maju 1926 r. (na czele koalicji z obozem narodowym).

Wincentego Witosa. Z jakże różnych punktów widzenia zagadnienia związane z misją tego gabinetu roztrząsali w swych pracach na przestrzeni ostatnich dziesięcioleci Władysław Pobóg-Malinowski², Andrzej Ajnenkiel³, Michał Pietrzak⁴, Janusz Żarnowski⁵, czy wreszcie biograf premiera Andrzej Zakrzewski⁶. W ostatnim czasie powstało obszerne studium pióra Jacka Arkadiusza Goclona, zatytułowane: *Rząd obrony narodowej Wincentego Witosa (24 VII 1920 – 13 IX 1921): pozycja prawno-ustrojowa i dokonania w polityce wewnętrznej*⁷.

Kreśląc niniejsze uwagi, nie sposób stawiać sobie za cel żadnej nowej pogłębionej analizy dokonań i porażek rządu Witosa, czy jako gabinetu Obrony Narodowej, czy potem centrowego rządu koalicyjnego, czy też wreszcie pozaparlamentarnego gabinetu autorskiego. Chodzi tylko o zarys spraw najważniejszych, w tym tych z drugiej i trzeciej fazy trwania gabinetu – słabiej znanych od wypadków z czasu gorących dni Bitwy Warszawskiej⁸.

I. Powołanie i skład

Rząd Wincentego Witosa powołany został w okolicznościach najgroźniejszych, jakie zaistniały po odrodzeniu państwa. Upadek Polski po zaledwie dwóch latach wolności zadawał się perspektywą, jeśli nie najbliższych dni, to może tygodni⁹.

² W. Pobóg-Malinowski, *Najnowsza historia polityczna Polski*, t. 2: 1939–1945, Londyn 1956.

³ A. Ajnenkiel, *Od rządów ludowych do przewrotu majowego*, Warszawa 1978.

⁴ M. Pietrzak, *Rządy parlamentarne w Polsce w latach 1919–1926*, Warszawa 1969.

⁵ J. Żarnowski – rozdział o rządzie Witosa, w: *Historia Polski* [tzw. PAN-owska, Makieta], red. Cz. Madajczyk, t. 4, cz. 2, Warszawa 1984, s. 61–83. Studium to najpełniej ujmuje zagadnienia rządu, którego protokoły obejmuje niniejszy tom. Mamy też oczywiście szkic Adama Wątor, *Gabinet Wincentego Witosa*, w: *Gabinety Drugiej Rzeczypospolitej*, red. J. Pajewski, Szczecin–Poznań 1991.

⁶ A. Zakrzewski, *Wincenty Witos, chłopski polityk i mąż stanu*, Warszawa 1977. Praca ta pozostaje w historiografii jedyną pełną biografią premiera, nie wspominając licznych prac zbiorowych mu poświęconych.

⁷ Odnoszę się do wydania drugiego, Komorów 2017.

⁸ Biografia Zakrzewskiego poświęca misji Witosa na stanowisku szefa Rządu Obrony Narodowej zaledwie trzy akapity, niewątpliwie z powodu ograniczeń cenzuralnych. Szkic o tym polityku jako szefie rządu dał Andrzej Paczkowski, *Wincenty Witos, premier rządu polskiego 24 VII 1920 – 13 IX 1921*, 28 V – 14 XII 1923, 10 V – 14 V 1926, w: *Prezydenci i premierzy Drugiej Rzeczypospolitej*, red. A. Chojnowski, P. Wróbel, Wrocław etc. 1992, s. 135–151.

⁹ Ostatnio powstanie rządu szczegółowo przedstawił J.A. Goclon, *Rząd obrony narodowej Wincentego Witosa (24 VII 1920 – 13 IX 1921): pozycja prawno-ustrojowa i dokonania w polityce wewnętrznej*, Komorów 2017, s. 52–94.

Kandydatura przywódcy „Piasta” na szefa rządu pojawiła się po raz pierwszy już w końcu czerwca 1920 r., w związku z upadkiem gabinetu Leopolda Skulskiego. *Spiritus movens* tej nominacji nie był Naczelnik Państwa, lecz PPS. Piłsudski przyjmując Witosę stwierdził wprost, że „Piast posiada najwięcej danych do odegrania roli stronnictwa rządzącego. Wątpi jednak, czy to już jest obecnie możliwe, gdyż warunki są bardzo ciężkie”¹⁰. Witos odbył konsultacje z klubami parlamentarnymi, nie uchylając się od spotkania również z posłami mniejszości narodowych. Rozmawiał z marszałkiem sejmu. Nie stworzył jednak rządu i zrzekł się swojej misji¹¹.

Objęcie urzędu premiera przez profesora Władysława Grabskiego nie zakończyło kryzysu wewnętrznego w kraju. Spodziewano się przesilenia. Po zaledwie trzydziestu dniach urzędowania, gabinet Grabskiego zakończył swoją misję niepowodzeniem. Powodem były wydarzenia międzynarodowe.

Na konferencji Rady Najwyższej mocarstw sprzymierzonych w belgijskim Spa, w lipcu 1920 r., Władysław Grabski kierował się przekonaniem, że tocząca wojnę z Rosją Sowiecką Polska może otrzymać od nich realną pomoc tylko wówczas, jeśli zgodzi się na to Wielka Brytania, gdyż poparcie polityczne Francji nie wystarczy¹². Premier zawarł wobec tego znaną ugodę, przyjmując wszystkie – jakże dotkliwe warunki, dyktowane przez brytyjskiego szefa rządu Davida Lloyd George’a¹³. Konferencja w Spa w lipcu 1920 r. była wydarzeniem, które Piotr Wandycz nazwał słusznie największą klęską dyplomacji odrodzonej Polski¹⁴. Upokorzenie, jakiego doznał rząd polski, prosząc mocarstwa ententy o pomoc w obliczu śmiertelnego zagrożenia, uniemożliwiało dalsze trwanie gabinetu.

Polsce niezbędnie potrzebny był rząd narodowej jedności – a więc z konieczności koalicyjny, skupiający najważniejsze stronnictwa polityczne, które w godzinie historycznej próby odłożyłyby *ad acta* walkę wewnętrzną. Kandydatura Wincentego Witosy na szefa takiego gabinetu wydawała się bardzo właściwa. Polityk centrowy – bo taki był wizerunek szefa Polskiego

¹⁰ W. Witos, *Moje wspomnienia*, t. II, Paryż 1964, s. 264. Autor nie podaje daty dziennej tej rozmowy.

¹¹ K. Świtalski, *Diariusz 1919–1935*, do dr. przygot. A. Garlicki i R. Świętek, Warszawa 1992, s. 54 i 57.

¹² W. Grabski, *Wspomnienia ze Spa*, wstęp i przypisy opracował S. Kirkor, Londyn 1973.

¹³ Premier zgodził się na oddanie decyzji w sprawie Śląska Cieszyńskiego mocarstwom (bez plebiscytu) i przyjął postanowienie oddające Wilno Litwie. Zgodził się również na decyzję mocarstw co do kształtu umowy z Wolnym Miastem Gdańsk w sprawie korzystania z Portu Gdańskiego przede wszystkim zaakceptował zasadę linii Curzona. (Tekst polski – zob. K.W. Kumaniecki (oprac.), *Odbudowa państwowości polskiej. Najważniejsze dokumenty 1912 – styczeń 1924*, Warszawa–Kraków 1924, s. 291–292).

¹⁴ P. Wandycz, *Konferencja w Spa*, „Kultura”, z. 6, 1959, s. 137.

Stronnictwa Ludowego „Piast” – nadawał się do misji łączenia. Nie bez wielkiego znaczenia pozostaje i to, że zamysłowi sowietyzacji Polski trzeba było przeciwstawić wolę obrony przez wszystkie klasy społeczeństwa, w tym tą najliczniejszą – chłopską.

Należy zaznaczyć, że w pierwszych dwóch latach niepodległości Witos trzykrotnie nie skorzystał ze sposobności wejścia do gabinetu rządowego. Zapraszał go do swego rządu Jędrzej Moraczewski i nawet zarezerwował mu tekę, ale bezskutecznie. Jak wynika z listu Jana Dąbskiego do premiera Paderewskiego z 5 listopada 1919 r., kierownictwo PSL, mimo zachęt, wykluczyło swoje wejście do nowego (planowanego jako drugi) rządu pod jego przewodnictwem¹⁵. Wreszcie, kiedy w czerwcu 1920 r. upadł gabinet Leopolda Skulskiego, zaistniał plan utworzenia gabinetu o charakterze centrolewicowym – pod kierownictwem właśnie Witosy. Tym razem szef PSL-„Piast” okazał zainteresowanie, ale spotkało go niepowodzenie. Zwieńczeniem tego epizodu było jego pismo rezygnacyjne do Naczelnika Państwa¹⁶.

Wyśłannik Naczelnika Państwa dotarł do Wierchosławic 22 lipca 1920 r. Miał złożyć ofertę misji w roli szefa rządu. Witos – jak się przyjmuje w historiografii, podając tę informację za nim samym – nie był zaskoczony. Miał o tym Naczelnik Państwa mówić mu wcześniej, ale jest to tylko relacja z jednej ręki¹⁷. Piłsudski jako ten, kto w oczach zagranicy ponosił zasadniczą odpowiedzialność za ofensywę na Ukrainie i niepowodzenia na froncie – w myśl kategorycznych żądań mocarstw alianckich – zgłosił już 22 lipca na posiedzeniu Rady Obrony Państwa gotowość podania się do dymisji po powołaniu nowego rządu¹⁸. Dzień później (23 lipca) Witos oświadczył Naczelnikowi Państwa w Belwederze, że gotów jest do podjęcia się misji¹⁹. Nowy rząd wsparła Polska Partia Socjalistyczna. Kandydaturę tę na szefa rządu popierał również Roman Dmowski. Rząd wielkiej koalicji, a więc narodowej jedności – z misją Rządu Obrony Narodowej przed sobą – kładł kres zamysłom PPS, aby po upadku gabinetu Grabskiego utworzyć – w myśl apelu Ignacego Daszyńskiego – rząd „robotniczo-chłopski” i w ten właśnie sposób postawić tamę kroczącym na Warszawę Sowiecom, obiecującym wyzwolenie „ludu pracującego”²⁰. W każdym razie należy podkreślić jedno. Otóż doszedł

¹⁵ *Archiwum Polityczne Ignacego Paderewskiego*, t. II, Wrocław 1974, s. 364–365.

¹⁶ J.A. Goclon, *Rząd obrony narodowej*, s. 58–59.

¹⁷ W. Witos, *Moje wspomnienia*, t. II, s. 274. Zob. też A. Zakrzewski, *Wincenty Witos*, s. 107.

¹⁸ Zapiski Świtalskiego z okresu między 17 lipca a 2 października 1920 r. – zob. K. Świtalski, *Diariusz: uzupełnienie z lat 1919–1932*, oprac. P. Duber, W. Suleja, Warszawa 2012.

¹⁹ *Kalendarium życia Józefa Piłsudskiego*, oprac. W. Jędrzejewicz, J. Cisek, t. 2: 1916–1920, Kraków–Łomianki 2006, s. 382.

²⁰ A. Leinwand, *Polska Partia Socjalistyczna wobec wojny polsko-radzieckiej 1919–1920*, Warszawa 1964, s. 169.

do skutku wariant lepszy dla Polski niż na przykład tzw. rząd czysto prawicowy – zmierzający do doprowadzenia do dymisji Piłsudskiego, jak zapisał 22 czerwca 1920 r. w swym *Diariuszu* Kazimierz Świtalski²¹. Również niektóre zapiski posła Narodowej Demokracji Juliusza Zdanowskiego – jak na przykład ta z 4 sierpnia 1920 r. – poświadczają, że nie gasły w jego stronnictwie obawy o poczynania gabinetu Witosy. Z notatce, o której mowa, padło nawet stwierdzenie „rząd abdykacji”²².

Już 24 lipca 1920 r. nowy premier – po zaprzysiężeniu – wygłosił w Izbie swoje *exposé*. Padło w nim z pewnością znamienne stwierdzenie, że rząd „nie przychodzi ze szczegółowym programem swej pracy”. Wszystko bowiem „podyktowały wypadki”. Wszystko zależy od losu wojny. Celem rządu jest „obrona Państwa, zakończenie wojny i zawarcie sprawiedliwego i trwałego pokoju. Innymi słowy, chodziło o to, aby cały naród pod kierownictwem koalicyjnego rządu stanął do walki w obronie niepodległości. Wynik tych zmagania rozstrzygnie o wszystkim. Jedną tylko myśl z krótkiego wystąpienia premiera zwraca uwagę. Witos mówił bowiem o uprzedzeniach do Polski na arenie międzynarodowej, które „w znacznej mierze bez winy narodu polskiego osłabiły tradycyjne sympatie, jakie znajdowała w świecie Polska walcząca przez wiek cały z górą o swoje zmartwychwstanie”²³. Była to aluzja do wzbierającej fali opinii zagranicznych o Polsce jako winowajcy wojny z bolszewicką Rosją.

Na swoje pierwsze posiedzenie Rada Ministrów zebrała się 26 lipca 1920 r. Naocznie najważniejsze było, że rząd powstał i to na szerokich podstawach politycznych. Potwierdziło to wolę oporu i walki o zwycięstwo. Protokoły obrad nie ukazują dramatyzmu sytuacji, bardziej jest to widoczne w protokołach Rady Obrony Państwa. Obrad 26 lipca nie protokołowano w ich najistotniejszej części, zaś protokół tajny (publikowany w niniejszym tomie) pozostaje niezmiernie zwięzły²⁴. *Pars pro toto* znamienne pozostaje stwierdzenie uchwały, że „Rząd poleca Ministrowi Spraw Wojskowych poczynić natychmiastowe zarządzenia, zmierzające do zaspokojenia wszystkich potrzeb armii ochotniczej”²⁵.

Niezbędne wydaje się podanie trochę informacji o personaliach. Premier i ministrowie tego rządu narodowej jedności – choć nigdy nie używał on tej nazwy – pochodzili z wszystkich stronnictw tworzących gabinet. Nie można jednak mówić o zrównoważonym podziale tek.

²¹ K. Świtalski, *Diariusz 1919–1935*, s. 57.

²² *Dziennik Juliusza Zdanowskiego*, t. III, oprac. J. Faryś, T. Sikorski, H. Walczak, A. Wątor, Szczecin 2014, s. 208.

²³ W. Witos, *Wybór pism*, wstęp i oprac. J. Borkowski, Warszawa 1989, s. 104; zob. też *Exposé[s] premierów polskich 1918–1997*, oprac. B. Sygit, Toruń 2000, s. 97–98.

²⁴ AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 11.

²⁵ *Ibidem*.

Do roli osoby numer dwa w rządzie doszedł Ignacy Daszyński²⁶. Nie dostał jednak kierownictwa żadnego resortu. Poseł włoski Francesco Tommasini w swoich wspomnieniach stwierdza, że tworzenie rządu koalicyjnego utrudniło jakoby weto Francuzów przeciw kandydaturze Daszyńskiego²⁷. Jeśli tak było – bo nie mamy tu źródeł – sprzeciw ów był zapewne motywowany jego domniemaną proniemieckością. Z Witosem Daszyński współpracował lojalnie, choć jeszcze w ostatnich dniach przed powołaniem rządu uskarżał się, że „socjaliści utrudnili mu tworzenie gabinetu”²⁸.

Najważniejsze resorty to z całą pewnością sprawy wewnętrzne, wojsko, sprawy zagraniczne i skarby.

Ministrem spraw wewnętrznych został były premier Leopold Skulski (od 13 grudnia 1919 do 9 czerwca 1920 r.). Reprezentował on ugrupowanie Narodowe Zjednoczenie Ludowe, powołane w sierpniu 1919 r. – wspólnie z profesorem Edwardem Dubanowiczem (z Uniwersytetu Lwowskiego), które liczyło 44 posłów (wybranych do Sejmu Ustawodawczego w styczniu tego roku). Piastował stanowisko premiera, mając za sobą współpracę z Naczelnikiem Państwa w warunkach ostrych napięć między tym ostatnim a parlamentem, wśród których do najważniejszych należał spór o politykę wschodnią²⁹. Stanowisko ministra spraw wewnętrznych wiązało się z wielkimi wyzwaniem, z których największym było z pewnością utrzymanie porządku w napadniętym kraju. Trzeba pamiętać, że w myśl planu rozpalenia walki klasowej w Polsce, zasadniczym celem rządu bolszewickiej Rosji było wywołanie napięć wewnętrznych, co realizowano, a rzeczywistością społeczeństwa polskiego była jego pauperyzacja. Skulski odszedł z urzędu 28 czerwca 1921 r., a jego miejsce zajął (jako bezpartyjny) Władysław Raczkiewicz – polityk, o którym w historii Polski będzie jeszcze wiele się mówić.

Sprawy wojskowe powierzono gen. Józefowi Leśniewskiemu, oficerowi wywodzącemu się z tych formacji Wojska Polskiego, które powstały w Rosji³⁰. Jego zastępcą został jeden z najbardziej wówczas zaufanych ludzi

²⁶ „Rząd Witosa–Daszyńskiego” – tak określa ten gabinet Władysław Pobóg-Malinowski (*Najnowsza historia polityczna Polski*, t. 2, s. 478)

²⁷ F. Tommasini, *Odrodzenie Polski*, Warszawa 1928, s. 285.

²⁸ K. Świtalski, *Diariusz 1919–1935*, s. 57.

²⁹ Zob. A. Paczkowski, *Leopold Skulski, premier Republiki Polskiej 13 XII 1919 – 9 VI 1920*, w: *Prezydenci i premierzy Drugiej Rzeczypospolitej*, red. A. Chojnowski, P. Wróbel, Wrocław etc. 1992, s. 115–120.

³⁰ Przed przejściem do pracy ministerialnej służył Leśniewski w 3 Dyw. Strzelców w I Korpusie w Rosji, potem organizował III Korpus na Ukrainie. Zob. M. Wołos, *Jan Wroczyński (16 I 1919 – 27 II 1919) oraz Józef Krzysztof Leśniewski (27 II 1919 – 9 VIII 1920)*, w: *Ministrowie spraw wojskowych 1918–1944. Z badań nad polityką wojskową Polski*, red. M. Jabłonowski, Pułtusk 2005, s. 17–51.

Naczelnika Państwa – gen. Kazimierz Sosnkowski³¹. Rychło doszło między nimi do konfliktu, a powodem była sprawa Karola Polakiewicza (zatrudnionego w owym czasie w II Oddziale ministerstwa). Starcie to kosztowało dymisję Leśniewskiego i umożliwiło objęcie urzędu ministra spraw wojskowych przez Sosnkowskiego i to już 9 sierpnia 1920 r.³² Ten ostatni miał na tym stanowisku pozostać dość długo, bo aż do połowy 1923 r., co jawi się dość niezwykle w realiach jakże częstych zmian personalnych na szczeblu ministrów w „przedmajowej” Polsce.

Do największej batalii doszło o urząd ministra spraw zagranicznych. Wchodząc do rządu Obrony Narodowej, obóz Narodowej Demokracji chciał obsadzić to stanowisko, forsując kandydaturę lwowskiego profesora Stanisława Głębińskiego³³. Naczelnik Państwa godził się na tekę skarbu dla tego polityka, ale nie spraw zagranicznych, uznając niewątpliwie, że oznacza to niemożliwość porozumienia między nimi w materii polityki wschodniej³⁴.

Duże ambicje, jeśli chodzi o objęcie tego stanowiska, żywił też lider PPS Ignacy Daszyński. W rządzie Witosa nie doszło jednak do tego. Premier powierzył tekę konserwatywnemu politykowi Eustachemu Sapięze, który (wraz z płk. Marianem Januszajtisem, Jerzym Zdziechowskim i Tadeuszem Dymowskim) uczestniczył w próbie zamachu stanu w Warszawie (przeciw rządowi Jędrzeja Moraczewskiego) w początkach stycznia 1919 r.³⁵ Swoisty ten kompromis został uzgodniony między premierem a marszałkiem Sejmu Ustawodawczego Wojciechem Trąmpczyńskim, który zgodził się na zostawienie Sapięhy w rządzie jako polityka pozaparlamentarnego. Mimo takich a nie innych doświadczeń minister spraw zagranicznych wyjątkowo umiejętnie współpracował z Piłsudskim³⁶.

Sapięha – o czym warto pamiętać – pełnił niewątpliwie rolę głównego kreatora zasad polityki zagranicznej państwa na czas pokoju, choć protokoły obrad rządu w pełni tego nie odzwierciedlają³⁷. Po ostrej krytyce na forum

³¹ Zob. A. Zięba, *Sosnkowski Kazimierz (1885–1969)*, w: *Polski Słownik Biograficzny* (dalej: PSB), t. 40, Kraków 2001, s. 524–539.

³² Wystąpił konflikt Sosnkowskiego z Leśniewskim, uniemożliwiający ich współpracę. Zob. M. Klimecki, *Kazimierz Sosnkowski – minister spraw wojskowych 9 VIII 1920 – 26 V 1923 oraz 13 XII 1923 – 17 II 1924*, w: *Ministrowie spraw wojskowych 1918–1944*, s. 55.

³³ A. Wątor, *op.cit.*, s. 69.

³⁴ *Ibidem*. Na politycznego przedstawiciela Związku Ludowo-Narodowego nie godziło się PPS.

³⁵ *Kalendarium życia Józefa Piłsudskiego*, t. 2, s. 157–158.

³⁶ Koncepcjom Eustachego Sapięhy należałoby poświęcić osobne studium. Jego pisma polityczne wydano ostatnio w osobnym tomie: *Konstytucja racji stanu. Wybór pism*, Kraków 2018.

³⁷ J. Pajewski, *Eustachy Sapięha (23 lipca 1920 – 25 maja 1921)*, w: *Ministrowie spraw zagranicznych (1919–1939)*, praca zbiorowa pod red. Pajewskiego, Szczecin 1992, s. 69–80. Większego opracowania biograficznego o tym polityku brak.

sejmowej Komisji Spraw Zagranicznych (pod nieobecność w kraju), przyszło mu złożyć dymisję.

Dymisja Sapiiehy nastąpiła w maju 1921 r. Pod koniec tego miesiąca przez kilka dni resortem kierował negocjator i sygnatariusz pokoju ryskiego Jan Dąbski³⁸. W czerwcu 1921 r. do rządu przyszedł Konstanty Skirmunt, konserwatysta związany z orientacją polityczną Romana Dmowskiego, z którym współpracował podczas I wojny światowej w Komitecie Narodowym Polskim. Wszedł do rządu jako dyplomata – poseł w Rzymie przy Kwirynale. Po upadku rządu Witosa, pozostał w pierwszym gabinecie Antoniego Ponikowskiego³⁹.

Ministrowie Sosnkowski i Sapiieha mieli decydujący wpływ na rokowania o sojusze obronne z Francją i Rumunią. Skirmunt jako ich następca odegrał zasadniczą rolę w przejściu polskiej dyplomacji do pokojowego działania, po burzliwym okresie konfliktów terytorialnych i szczęśliwym wyjściu z konfrontacji z sowiecką Rosją o niepodległość. Stawiał na pokojowe zaangażowanie Polski, wychodząc z założenia, że „tendencje opinii światowej zbiegają się poniekąd z interesem własnym Polski” – jak pisał w instrukcji do placówek dyplomatycznych z 3 sierpnia 1921 r.⁴⁰ Zakładał też, że „stabilizacja polityczna w Europie będzie raczej wzrastać”⁴¹.

Na stanowisku ministra skarbu pozostał w rządzie Witosa dotychczasowy szef tego resortu i krótkotrwały premier – profesor Władysław Grabski. Należy dodać, że kierował tym urzędem od 13 grudnia 1919 r., a więc w gabinecie Skulskiego i swoim. Grabski pełnił obowiązki do 25 listopada 1920 r. Po jego dymisji, stanowisko ministra skarbu premier powierzył Janowi Kantemu Steczkowskiemu. Miał on za sobą jako ekonomista doświadczenie służby państwowej w roli premiera z nominacji Rady Regencyjnej i ministra skarbu w tym okresie budowy państwa. Pozostawał politykiem Stronnictwa Prawicy Narodowej⁴². Obok Władysława Grabskiego i Leopolda Skulskiego był trzecim w gronie ministrów rządu Witosa, mającym za sobą pracę na stanowisku szefa gabinetu, choć w niewolnej jeszcze Polsce doby Rady Regencyjnej – tj. od 4 kwietnia do 2 października 1918 r.⁴³

³⁸ Dąbski od czasu do czasu zastępował przed Radą Ministrów i w sejmie również Skirmunta po objęciu przezeń urzędu (12 czerwca 1921 r.).

³⁹ Mamy jego pamiętnik: K. Skirmunt, *Moje wspomnienia 1866–1945*, oprac. E. Orlof, A. Pasternak, Rzeszów 1998. Działalność omawia M. Nowak-Kiełbikowa, *Konstanty Skirmunt. Polityk i dyplomata*, Warszawa 1998.

⁴⁰ J. Lewandowski (wyd.), *Instrukcja K[onstantego] Skirmunta*, „Zeszyty Historyczne”, z. 22, 1972, s. 97.

⁴¹ Cyt. za: M. Nowak-Kiełbikowa, *Konstanty Skirmunt*, s. 151.

⁴² Szeroko o tej osobistości traktuje Andrzej Żor, *Człowiek na wielu krzesłach. Jan Kanty Steczkowski 1862–1929*, Warszawa 2009.

⁴³ T. Schramm, *Gabinety Jana Kucharzewskiego, Jana Kantego Steczkowskiego i Józefa Świeżyńskiego*, w: *Gabinety Drugiej Rzeczypospolitej*, s. 11 i n. Zob. też A. Żor, *op.cit.*, s. 186–197

Jako jeden z dwóch gabinetów „przedmajowych” rząd Witosa miał wice-premiera⁴⁴. Tekę tę powierzono Ignacemu Daszyńskiemu, który zatrzymał ją do swej dymisji 4 stycznia 1921 r. Socjalistyczny polityk jako wicepremier wkraczał w materię spraw zagranicznych. To jemu podlegała sieć placówek Biura Propagandy Zagranicznej, które powołano w związku z kształtowaniem się nieprzyjaznego obrazu Polski na Zachodzie po wyprawie kijowskiej⁴⁵. Ta innowacja, grożąca dublowaniem służby zagranicznej, choć miała swoje uzasadnienie, stała się źródłem konfliktu⁴⁶.

Ministerstwo Rolnictwa i Dóbr Państwowych miało w gabinecie Witosa dwóch szefów. Pierwszym był Juliusz Poniatowski, działacz i współtwórca PSL-„Wyzwolenie”, piłsudczyk. Po jego odejściu w połowie lutego 1921 r., resort przejął bezpartyjny fachowiec Józef Raczyński. Kierował on tym resortem również po dymisji Witosa – w kolejnych rządach – do połowy 1923 r.⁴⁷

Na pewno do mających przed sobą szczególne zadania w warunkach wojny należał resort kolei jako niezmiernie ważny dla zabezpieczenia zaopatrzenia transportu wojska na front, a tym samym infrastruktury kraju.

W gabinecie Witosa tekę ministra kolei sprawowało dwóch polityków. Od chwili powołania rządu do dymisji w połowie grudnia 1920 r. funkcję tę piastował Kazimierz Bartel, profesor Politechniki Lwowskiej, późniejszy prezes Rady Ministrów już w realiach, jakie wytworzył przewrót majowy 1926 r. Ustąpił ze stanowiska w związku z opuszczeniem koalicji rządowej przez PSL-„Wyzwolenie”, które reprezentował, zostawiając po sobie dobrą pamięć za sposób kierowania urzędem. Bartla zastąpił Zygmunt Jasiński – bezpartyjny urzędnik, inżynier z wykształceniem politechnicznym w Wiedniu.

Mające istotne znaczenie Ministerstwo Apropowizacji miało w gabinecie Witosa aż pięciu szefów: Stanisława Śliwińskiego, Bolesława Grodzieckiego, Jana Michalskiego, Jana Stefana Stoińskiego i Władysława Leona Grzędzielskiego. Ten pierwszy – działacz gospodarczy i społeczny pochodzący z Kijowszczyzny – sprawował tę funkcję nieprzerwanie w trzech gabinetach: Skulskiego, Grabskiego i Witosa, reprezentując Związek Ludowo-Narodowy. Opuścił to stanowisko na początku stycznia 1921 r. w związku z wycofaniem

oraz *Protokoły posiedzeń rządów Rady Regencyjnej Królestwa Polskiego 1917–1918*, cz. 1, oprac. M. Jabłonowski, W. Janowski, G. Sołtysiak, Warszawa 2019.

⁴⁴ W okresie od listopada 1924 do maja 1925 r., w gabinecie pozaparlamentarnym Władysława Grabskiego, funkcję taką pełnił też Stanisław Thugutt (z PSL-„Wyzwolenie”).

⁴⁵ A. Chwalba uznał, że polska wojna z Rosją Sowiecką została „wizerunkowo przegrana” (A. Chwalba, *Przegrane zwycięstwo. Wojna polsko-bolszewicka 1918–1920*, Wołowiec 2020).

⁴⁶ Usytuowanie tych placówek przy Prezydium Rady Ministrów pozbawiło ministra spraw zagranicznych niemal zupełnie wpływu na Biuro Propagandy Zagranicznej.

⁴⁷ Po przewrocie majowym, kierował w rządzie Kazimierza Bartla Ministerstwem Rolnictwa i Dóbr Państwowych oraz Ministerstwem Reform Rolnych.

się tej formacji z rządu. Następca Śliwińskiego Grodziecki był bezpartyjnym działaczem i przez krótki czas urzędnikiem państwowym, który sprawował urząd od stycznia do maja 1921 r. Jan Michalski przyszedł na to stanowisko jako polityk z obozu konserwatystów krakowskich. Miał on za sobą doświadczenie działacza samorządowego⁴⁸. Po nieco ponadmiesięcznym urzędowaniu Michalskiego (maj–czerwiec 1921 r.), premier powierzył tymczasowe kierownictwo resortu Janowi Stefanowi Stoińskiemu, ekonomście i urzędnikowi, który odszedł po zaledwie trzech miesiącach, ale wrócił do tego resortu (z którym notabene był związany od jego powstania) i zachował jego kierownictwo również w następnym rządzie – Antoniego Ponikowskiego aż do likwidacji resortu 1 stycznia 1922 r. Przez ostatni miesiąc pracy gabinetu Witosa stanowisko ministra aprowizacji zajmował Władysław Leon Grzędzielski – działacz PSL-„Piast”.

Ministerstwo ważne dla infrastruktury kraju – tj. Poczty i Telegrafów – objął Władysław Stesłowicz, doktor praw Uniwersytetu Lwowskiego, poseł do austriackiej Rady Państwa w Wiedniu oraz działacz związany z Naczelnym Komitetem Narodowym podczas Wielkiej Wojny. Do polityki Drugiej Rzeczypospolitej wszedł jako poseł na Sejm Ustawodawczy, członek Klubu Pracy Konstytucyjnej, a następnie założyciel Unii Narodowo-Państwowej. Po dymisji gabinetu Witosa, zachował kierownictwo resortu poczty i telegrafów w pierwszym gabinecie Ponikowskiego.

Trzech szefów miało też Ministerstwo Pracy i Opieki Społecznej. W gabinecie Witosa zostało przydzielone przedstawicielom Narodowej Partii Robotniczej. Pracami resortu kierował najpierw Edward Peplowski, następnie Jan Stanisław Jankowski i Ludwik Darowski. Ten pierwszy – absolwent Petersburskiego Instytutu Technologicznego, działacz Ligi Narodowej i poseł do Dumy – piastował tę funkcję od końca 1919 do 5 marca 1921 r. Drugi, z wykształcenia chemik, zajmował stanowisko ministra pracy i opieki społecznej przez dwa miesiące. Objął urząd jako urzędnik Ministerstwa Rolnictwa i Dóbr Państwowych i łączył funkcję z prezesurą NPR. Podczas II wojny światowej został delegatem rządu RP na uchodźstwie na Kraj. Ostatnie trzy i pół miesiąca kierował ministerstwem ekonomista i bezpartyjny urzędnik państwowy (choć związany w przeszłości z PPS) – Ludwik Darowski. Obowiązki sprawował w kolejnych gabinetach rządowych, z krótkimi przerwami, do listopada 1924 r., a po dymisji skierowany został do Moskwy jako poseł RP⁴⁹.

⁴⁸ W wyborach 1922 r. tworzył bliskie konserwatystom krakowskim inteligenckie ugrupowanie Unia Narodowo-Państwowa.

⁴⁹ O jego moskiewskiej misji – zob. M. Kornat, *Posłowie i ambasadorzy polscy w Związku Sowieckim (1921–1939 i 1941–1943)*, „Polski Przegląd Dyplomatyczny” 2004, t. IV, nr 5 (21), s. 129–203.

Ministerstwo Przemysłu i Handlu powierzył Witos najpierw Wiesławowi Chrzanowskiemu. Reprezentował on Związek Ludowo-Narodowy. Inżynier i profesor Politechniki Lwowskiej i Warszawskiej pełnił funkcję ministra już w gabinecie Grabskiego. Odszedł w związku z opuszczeniem rządu przez tę prawicową formację. Na to miejsce przyszedł Stefan Przanowski, przedstawiciel małego ugrupowania Zjednoczenie Mieszczańskie, również inżynier, absolwent Politechniki w Karlsruhe i działacz gospodarczy, zajmujący się m.in. konstrukcją młynów parowych i tartaków. Był politykiem o orientacji liberalnej. Należał do Polskiej Partii Postępowej i Międzypartyjnego Koła Politycznego. Wszedł do Centralnego Komitetu Obywatelskiego (1915 r.) i stał na czele sekcji sprzedaży. W powołanym przez Radę Regencyjną gabinecie Jana Kucharzewskiego stanął na czele Ministerstwa Apropowizacji. Do gabinetu Witosa przyszedł 26 listopada 1920 r. i zachował tekę do końca premiershipu lidera PSL-„Piast”. Można powiedzieć, że konsekwentnie prowadził walkę z etatyzmem, rozumianym w duchu socjalistycznym. Wyrażała się ona we wnioskach o likwidację licznych nieministerialnych urzędów centralnych, jak np. Państwowy Urząd Węglowy oraz mających rangę resortu, jak Ministerstwo Apropowizacji⁵⁰.

Do nielicznych – obok szefa resortu poczt i telegrafów Steśłowicza, ministra wyznań religijnych i oświecenia publicznego Macieja Rataja oraz ministra zdrowia publicznego Witolda Chodźki – zajmujących stanowisko od pierwszego do ostatniego dnia pracy gabinetu należał minister robót publicznych Gabriel Narutowicz. Profesor Politechniki w Zurychu służył w tej roli pozo- stawszy na stanowisku po upadku rządu Grabskiego, podejmując ważne inwestycje publiczne (jak elektrownia w Porąbce na Sole). Po odejściu Witosa, pozostał w rządzie Ponikowskiego.

Minister wyznań religijnych i oświecenia publicznego Maciej Rataj reprezentował rodzime stronnictwo premiera, czyli PSL-„Piast”. Jako minister wyznań religijnych i oświecenia publicznego doprowadził do wejścia w życie ustawy z 13 lipca 1920 r., organizującej podstawy systemu szkolnictwa wyższego, opartego na zasadach austriackich, zastosowanych na obydwu uniwersytetach galicyjskich.

Resort sprawiedliwości miał w gabinecie Witosa dwóch szefów. Najpierw kierował nim Stanisław Nowodworski, który reprezentował Polskie Stronnictwo Chrześcijańskiej Demokracji⁵¹. Po ustąpieniu Nowodworskiego (19 czerwca

⁵⁰ Zob. biogram Stefana Przanowskiego, pióra Józefa Piłatowicza, w: *Słownik biograficzny techników polskich*, t. 10, Warszawa 1999; *Ministrowie Polski Niepodległej 1918–1945*, pod red. M. Baumgarta, H. Walczaka i A. Wątor, Szczecin 2001; PSB, t. 28, Wrocław etc. 1984–1985, s. 640–642.

⁵¹ Do najbardziej rozpoznawalnym przedstawicieli tego ugrupowania należeli np. Józef Chaciński i Wojciech Korfanty.

1921 r.), stanowisko ministra przeszło w ręce Bronisława Sobolewskiego (jako bezpartyjnego) na trzy ostatnie miesiące działalności rządu. Był to polityk mający w swojej biografii karierę w wymiarze sprawiedliwości jako adwokat, sędzia i prokurator. Do rządu Witosa przyszedł mając też za sobą krótki staż ministerialny w gabinecie Paderewskiego (jesień 1919 r.).

Wspomniany już Witold Chodźko zajmował w gabinecie Witosa stanowisko ministra zdrowia publicznego. Był doświadczonym lekarzem i bezpartyjnym działaczem społecznym. Stanowisko ministra zdrowia publicznego objął w rządzie Jędrzeja Moraczewskiego i piastował je od końca 1919 do połowy 1923 r., nie wspominając o działalności w strukturach rodzącego się państwa polskiego pod okupacją niemiecką (z czasów Rady Stanu i Rady Regencyjnej).

W rządzie Witosa funkcjonowało także Ministerstwo byłej Dzielnicy Pruskiej. Objął je Władysław Kucharski, ekonomista i przemysłowiec. Reprezentował Związek Ludowo-Narodowy. Mimo wyjścia tego ugrupowania z koalicji w styczniu 1920 r., pozostawał na urzędzie do końca lipca 1921 r. Przyszedł na to stanowisko jako kierownik resortu byłej Dzielnicy Pruskiej w rządzie Grabskiego. Zdobył mandat poselski na Sejm Ustawodawczy, a po dwóch latach – w drugiej połowie 1923 r. znalazł się jeszcze raz w rządzie kierowanym przez Witosa, ale już jako minister skarbu. Po ustąpieniu Kucharskiego, wszedł do gabinetu Juliusza Trzczińskiego, samorządowiec i działacz społeczny, który reprezentował Narodowe Zjednoczenie Ludowe.

Kilka słów jeszcze o osobie premiera. Z całą pewnością każda jego charakterystyka uwzględniać musi znaczne zdolności organizacyjne i silną osobowość, które u Witosa dały o sobie znać w przełomowych dniach lata 1920 r.⁵² W kwestii poglądów politycznych – wykazał zdolność do współpracy z obydwoma obozami: Narodową Demokracją i Polską Partią Socjalistyczną, kierując rządem Obrony Narodowej.

II. Współpraca z Radą Obrony Państwa

Na pierwszym posiedzeniu rządu Witosa ministrowie dokonali wyboru przedstawicieli do Rady Obrony Państwa (ROP). Wybrano wicepremiera Ignacego Daszyńskiego, ministra spraw wewnętrznych Leopolda Skulskiego i ministra spraw zagranicznych Eustachego Sapiechę. Zastępcami przedstawicieli mieli być: Daszyńskiego Kazimierz Bartel, Skulskiego Władysław Grabski, a Sapiechy Stanisław Śliwiński.

⁵² J.A. Goclon, *Rząd obrony narodowej*, s. 471.

Idea Rady Obrony Państwa powstała w ostatnich dniach czerwca 1920 r., kiedy upadał rząd Leopolda Skulskiego. Doszła wówczas do skutku narada Naczelnika Państwa i marszałka Sejmu Ustawodawczego Wojciecha Trąpczyńskiego oraz przedstawicieli partii politycznych⁵³. Koncepcja powołania rządu obrony narodowej przerodziła się w ideę innego ciała – o specjalnych kompetencjach na czas wyjątkowy – działającego obok rządu, choć we współpracy z nim.

Pomysłowi temu przyświecała koncepcja utworzenia ciała zbiorowego, które miałyby prawo dekretowania, co – w realiach zagrożenia bytu państwa – pozwalałoby uniknąć z natury rzeczy przewlekłych procedur parlamentarnych, ale zachować określony rodzaj kontroli przedstawicieli izby poselskiej nad procesem stanowienia prawa. Przeciwno temu pomysłowi występowała PPS z wicepremierem Daszyńskim, który w koncepcji Rady Obrony Państwa widział „skrót Sejmu”, według niego zbędny. Decyzja należała jednak do większości w Sejmie Ustawodawczym, a większość opowiedziała się za koncepcją ustanowienia takiej instytucji.

Co do składu rozpatrywano wariant udziału 10 stronnictw – po dwóch posłów w Radzie Obrony Państwa. Do tego doszłoby trzech generałów, których wyznaczałby Naczelnik Państwa. Wobec tego pomysłu pojawiły się jednak zastrzeżenia, głównie sił prawicowych i centrowych. W wariacie drugim nowy organ liczyć miał 12 członków. W tym byłoby 4 przedstawiciele Sejmu Ustawodawczego, 4 członków Rady Ministrów oraz 4 reprezentantów Naczelnego Dowództwa. Obradom przewodniczyć miał Naczelnik Państwa. Radę Obrony Państwa powołał Sejm Ustawodawczy ustawą z 1 lipca 1920 r. Działała ona do 1 października 1920 r. W okresie od 24 lipca do 24 września 1920 r. Sejm Ustawodawczy był zawieszony. Odbyły się 24 posiedzenia Rady Obrony Państwa⁵⁴. Protokoły tych obrad były publikowane. Przygotowano i wydano 58 rozporządzeń zmieniających różne ustawy.

Rada Obrony Państwa nie miała zastępować Rady Ministrów. Zastępowała jedynie Sejm Ustawodawczy⁵⁵. Nie znosiła ładu ustrojowego, była tylko jakby mniejszym sejmem, aby uniknąć przewlekłych sesji plenarnych. Rada Ministrów nie została też pozbawiona kompetencji w zakresie przygotowywania ustaw do uchwalenia przez Radę Obrony Państwa.

Powołanie i działalność ROP nie prowadziło oczywiście do zawieszenia prac Rady Ministrów. Współpraca obydwu organów pozostaje szczególnie

⁵³ A. Leinwand, J. Molenda, *Protokoły Rady Obrony Państwa*, „Z Dziejów Stosunków Polsko-Radzieckich. Studia i Materiały”, t. I, Warszawa 1965, s. 126.

⁵⁴ *Ibidem*, s. 127.

⁵⁵ O kompetencjach tego ciała obszernie: P.K. Marszałek, *Rada Obrony Państwa z 1920 roku. Studium prawn historyczne*, Wrocław 1995, s. 79–88.

widoczna w materii najbardziej zasadniczej i wymagającej niezwłocznych decyzji, czyli mobilizacji społeczeństwa do walki „o byt Polski” oraz wykonywania sądownictwa nadzwyczajnego w warunkach wojny.

I tak już 29 lipca 1920 r., jak czytamy w protokole posiedzenia rządu z tego dnia, „Rada Ministrów przekazała Prezydium Rady Ministrów opracowanie projektu rozporządzenia Rady (Obrony) Państwa w sprawie wykonania sądownictwa nad dowódcami, którzy winni są zaniedbań i nieposłuszeństwa i wyraziła opinię, że obwinieni wysocy oficerowie dla przykładu powinni być aresztowani i wezwała Ministra Spraw Wojskowych do naprawienia stosunków w Dowództwach Okręgów Generalnych, w komendach etapowych i polepszenia stosunków zdrowotnych w wojsku”⁵⁶.

W Radzie Obrony Państwa powstała koncepcja Trybunału Obrony Państwa. Był to sąd nadzwyczajny, powołany do wymierzania kar wyższym dowódcom armii za defetyzm. Projekt przyjęto już 11 sierpnia 1920 r. Przewodniczącym Trybunału miał być znany historyk ustroju, profesor Uniwersytetu Lwowskiego Oswald Balzer. Nominacji jednak nie przyjął. Po zwycięskiej kampanii wojennej i zawarciu preliminaryjnego pokoju, nastąpiło rozwiązanie Trybunału z dniem 9 grudnia 1920 r. Rozporządzenie ROP o powołaniu tej instytucji zostało uchylone⁵⁷.

Z 9 sierpnia 1920 r. pochodziło inne ważne ustalenie dotyczące nowych zasad pracy Rady Ministrów. Na wniosek byłego ministra spraw wewnętrznych Stanisława Wojciechowskiego i po wysłuchaniu jego referatu uchwalono założenia o „organizacji władz centralnych”⁵⁸. Postanowienia te ujęto w czterech punktach: „a) wszelkie sprawy dotyczące organizacji podległych sobie władz i urzędów mają Ministrowie przedkładać uprzednio Prezydium Rady Ministrów do decyzji, b) wstrzymuje się nadal wszelkie awanse i nominacje, c) znosi się odbywanie konferencji międzyministerialnych z wyjątkiem tych, których przedmiot stanowią konkretne, pisemnie opracowane i przed konferencją rozesłane wnioski, d) każdy Minister wyznacza urzędnika najlepiej obznajomionego z organizacją i tokiem urzędowania w danym Ministerstwie celem stałego porozumiewania się z delegatem Prezydium Rady Ministrów”⁵⁹.

Osobne zagadnienie stanowiła praktyka wnoszenia uwag do dekretów Rady Obrony Państwa. Z inicjatywy jeszcze premiera Grabskiego wprowadzono tę sprawę pod obrady rządu (29 lipca 1920 r.) i ustalono następującą

⁵⁶ AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 11, Protokół z 29 lipca 1920 r.

⁵⁷ A. Leinwand, J. Molenda, *op.cit.*, s. 312.

⁵⁸ AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 11, Protokół z 9 sierpnia 1920 r. Wojciechowski miał tu status delegata Prezydium Rady Ministrów. Był ministrem spraw wewnętrznych w rządzie Ignacego J. Paderewskiego.

⁵⁹ *Ibidem*.

procedurę postępowania. Rada Obrony Państwa miała otrzymać do wglądu wszelkie projekty „natury ustawodawczej” w 20 egzemplarzach „celem wniesienia ich w skróconym postępowaniu na najbliższe posiedzenie Rady Ministrów, a następnie na Radę Obrony Państwa”⁶⁰. Poprawki zostałyby następnie zakomunikowane Radzie.

W obliczu braku pomocy ze strony mocarstw zachodnich powstała idea, aby skierować do zagranicy specjalną odezwę polityczną. Tekst napisał wice-premier Daszyński. Został on odczytany przez niego na Radzie Ministrów. Wystąpienie „postanowiono poddać rewizji przez Prezydium Rady Ministrów z Ministrami wchodzącymi w skład Rady Obrony Państwa, przy czym Rada Ministrów przyjęła następujące zasady odezwy: 1° napiętnowanie perfidnego stanowiska rządu Sowieców w sprawie proponowanego rozejmu, 2° odparcie zarzutów odnośnie do imperializmu i nietolerancji Polski względem obcych narodowości i wyznań, 3° istnienie Polski jest konieczne dla Zachodu”⁶¹.

Tekst dramatycznej odezwy Rady Obrony Państwa *Do Ludów świata*, który opublikowano 6 sierpnia 1920 r. zawierał m.in. następujące sformułowania: „W godzinie najtragiczniejszej, w obliczu niedoli bez granic, w obliczu zbrodni, która ma być dokonana nad Wisłą Wasze, o ludy świata, sumienie czynimy odpowiedzialnym. Wasza obojętność, jak w roku 1772, 1795, 1831, 1863, pozwolić może raz jeszcze satrapom Wschodu obalić zaczątek Wolności, który na gruzach caratów Mikołaja i Wilhelma zaistniał i który dziś zginąć może pod ciosami imperializmu bolszewickiego. Niechaj sumienie Wasze wołę Waszą poruszy. Gdyby dzisiaj zginęła polska wolność, jutro Wasza, o ludy, wolność może być zagrożona. Kiedy 8 września 1831 roku armia rosyjska zajęła Warszawę powstania narodowego, Louis Blanc notował, że ten dzień jest drugim dniem Waterloo dla Francji. Pomnijcie dalej, aby ten upadek Polski nie był początkiem nowej wojny światowej, nowej, stokroć większej hekatombi, jaką wolne demokracje Zachodu będą musiały złożyć na ołtarzu własnej obrony narodowej. Zwycięstwo bolszewickie nad Wisłą zagraża całej Europie Zachodniej, nowa wojna światowa wisi nad światem niby gradowa chmura. Opamiętajcie się wolne ludy świata. Ludzkość, słuszność, prawda wołają Was. Zwlekacie? Boicie się wojny? Przyjdzie do Was, jak do nas przyszła. Za późno będzie bronić się, gdy u Waszych stanie progów. Nie tylko nasz, ale i Wasz los nad Wisłą się dzisiaj rozstrzyga”⁶². Dokument ów dobitnie świadczy o atmosferze chwili, w jakiej rozpoczynał pracę rząd Witosa.

Sprawą kardynalnej wagi, która wymagała współpracy Rady Obrony Państwa z Radą Ministrów było stanowisko polskiego państwa w przedmiocie

⁶⁰ AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 11.

⁶¹ *Ibidem*, Protokół zbiorczy posiedzeń z 4, 5 i 6 sierpnia 1920 r.

⁶² Cyt. za: K.W. Kumaniecki (oprac.), *op.cit.*, s. 318–319.

brytyjskiej akcji mediacyjnej na rzecz doprowadzenia do rozejmu w wojnie z sowiecką Rosją. Inicjatywa dyplomacji Zjednoczonego Królestwa nastąpiła w połowie lipca 1920 r. i była następstwem wzmiankowanego już wyżej układu, który zawarł w Spa premier Grabski. Premier Lloyd George – co zostało już zrekonstruowane przez historiografię – podjął w ten sposób próbę przeprowadzenia „korekty” ładu wersalskiego, a w każdym razie zredukowania Polski do „granic etnograficznych”⁶³.

Niepowodzenia na froncie wywołały pogorszenie osobistej pozycji Naczelnika Państwa. Dotyczyło to przede wszystkim zagranicy. Na konferencji premierów państw alianckich w Hythe 8–9 sierpnia 1920 r. marszałek Ferdinand Foch jednoznacznie potępił Piłsudskiego. Premierzy Lloyd George i Alexandre Millerand zgodzili się właściwie, że jego odsunięcie od władzy, a przede wszystkim od dowodzenia siłami zbrojnymi staje się niezbędne⁶⁴. W tych okolicznościach 12 sierpnia Naczelnik Państwa złożył na ręce premiera Witosa dymisję z urzędu, zostawiając mu wybór momentu na jej ogłoszenie, co jest zresztą znanym faktem. Postąpił tak mając świadomość, że w razie niepowodzenia zaplanowanej kontrofensywy na froncie jego osoba musi być usunięta, aby umożliwić wypełnienie żądania Rady Najwyższej mocarstw sprzymierzonych z Hythe. Szefa rządu Witosa upoważnił Piłsudski do ogłoszenia tego pisma w dogodnym czasie – stosownie do konieczności. Po zwycięstwie nad Wisłą, pismo utraciło wszelkie znaczenie. Witos zwrócił je Naczelnikowi Państwa.

Trwała oszczercza kampania polskiej opozycji prawicowej, atakującej gwałtownie Naczelnego Wodza sił zbrojnych Piłsudskiego, wysuwając najcięższe oskarżenia – o zdradę kraju i działanie w porozumieniu z nieprzyjacielem⁶⁵.

19 sierpnia 1920 r. opublikowane zostało rozporządzenie Rady Obrony Państwa o utworzeniu Biura Propagandy Zagranicznej przy Prezydium Rady Ministrów, co miało wpływ na realizację celów polityki zagranicznej przez rząd, ponieważ sieć placówek Biura działała obok Ministerstwa Spraw Zagranicznych i nie podlegała Sapieżu, tylko wicepremierowi Daszyńskiemu⁶⁶.

⁶³ Ostatnio szczegółowo pokazał to A. Nowak w rozprawie: *Pierwsza zdrada Zachodu. 1920 – zapomniany appeasement*, Kraków 2015.

⁶⁴ Streszcza te wypowiedzi ks. Z.M. Musiałik, *Rola Marszałka Piłsudskiego w bitwie nad Wisłą 1920 r. w ocenie publikacji zachodnich*, w: *Wojna polsko-sowiecka 1920 roku. Przebieg walk i tło międzynarodowe. Materiały sesji naukowej w Instytucie Historii PAN 1–2 października 1990*, red. A. Koryn, Warszawa 1991, s. 131.

⁶⁵ Szerzej o tym traktuje W. Suleja, *Józef Piłsudski*, Wrocław 1995.

⁶⁶ P. Stawewski, *Polska i Europa w świetle raportów Biura Propagandy Zagranicznej Prezydium Rady Ministrów 1920–1921*, w: *Europa Środkowa i Wschodnia w XX wieku, studia ofiarowane Wiesławowi Balcerakowi w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*, pod red. A. Koryna i P. Łossowskiego, Warszawa–Łowicz 2004, s. 205–216.

Stało się to zarzewiem sporów o kompetencje w zakresie prowadzenia polityki zagranicznej.

Nie może ulegać żadnej wątpliwości, że w dramatycznych chwilach zagrożenia bytu państwa polskiego latem 1920 r. nastąpiła konsolidacja społeczeństwa polskiego, na co znaczący wpływ miała współpraca rządu z Naczelnikiem Państwa i Radą Obrony Państwa⁶⁷.

W myśl zasady „wszystko dla wojska” realizowano uchwałę Sejmu Ustawodawczego z 16 lipca 1920 r. Rezolucja ta wzywała Rząd „do wstrzymania wszystkich wydatków nie związanych ściśle z obroną bytu Państwa”, albowiem „nagle zwiększenie się wydatków wojennych, wywołane cofaniem się wojsk polskich w lipcu rb. i związaną z tym ewakuacją wielkich obszarów, musiały z istoty rzeczy obalić wszystkie plany finansowe Rządu na rok bieżący”. Uchwała głosiła też, że „Skarb Państwa musi bowiem w obecnej chwili ponosić wszystkie te wzmożone ciężary, które nakłada nań dziejowa chwila obecna, Skarb Państwa nie może zatem wstrzymać się od wydatków tam, gdzie idzie o utrzymanie podstaw bytu państwowego, a przede wszystkim o utrzymanie siły bojowej naszej armii. W wydatkach zatem na wystawienie i wyekwipowanie nowych formacji i na zakupienie potrzebnego materiału wojennego nie mogły być czynione żadne oszczędności”⁶⁸. To wezwanie Sejmu Ustawodawczego było wykonywane.

III. Wokół zawarcia pokoju z Rosją Sowiecką

Straszliwe sowieckie warunki pokojowe przedstawione delegacji polskiej w Mińsku jeszcze 19 sierpnia 1920 r. prowadziły do przekształcenia Polski w państewko zależne od Rosji Sowieckiej⁶⁹. Oczywiście, gdyby weszły w życie. Granicę polsko-sowiecką ustalono by na linii Curzona. Armia Polska miała być zredukowana do 50 tys. żołnierzy, zaś broń zdemobilizowanej armii Piłsudskiego – zgodnie z żądaniami Sowietów – przekazana „w ręce chłopów i robotników”. Co więcej, przez terytorium Polski miała być przeprowadzona eksterytorialna droga do Prus Wschodnich. Zwycięstwo nad Wisłą i nad Niemnem, odwróciwszy losy kampanii wojennej, położyło kres tym planom.

⁶⁷ J.A. Goclon, *Rząd obrony narodowej*, s. 381.

⁶⁸ AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 11, załącznik do protokołu z 16 września 1920 r.

⁶⁹ J. Dąbski, *Pokój Ryski: wspomnienia, pertraktacje, tajne układy z Joffem, listy*, Warszawa 1931, s. 49–51.

Premier Witos na sesji Rady Ministrów z udziałem delegacji na rokowania w Mińsku stwierdził, że „dano nam być świadkami wielkiej chwili dziejowej, armia nasza dokonała wielkiego czynu, odpędziła wrogów daleko, ułatwiając delegacji naszej uzyskanie korzystnych warunków”. 24 września 1920 r. premier oświadczył wprost, że zawarcie pokoju zależy tylko od Rosji Sowieckiej.

Rząd polski jednostronnie uchylił wymuszone zobowiązania, które potwiermował premier Grabski w Spa swoim podpisem. „Polska obroniła się własnymi siłami” – stwierdzał minister spraw zagranicznych Sapieha⁷⁰. Minister oznajmiał „nieistnienie żadnych zobowiązań naszych w Spa. Te zobowiązania były dane pod warunkiem uchronienia Polski etnograficznej od inwazji. *De facto* państwa alianckie od daty tych zobowiązań aż do Bitwy Warszawskiej, tj. do 15 sierpnia, żadnej pomocy Polsce nie udzieliły. Pośrednictwo ich w sprawie pokoju okazało się zupełnie iluzoryczne, wobec czego zobowiązania te faktycznie nie istnieją”⁷¹.

Na posiedzeniu 25 sierpnia 1920 r. minister spraw zagranicznych Sapieha złożył sprawozdanie z rokowań w Mińsku. Oznajmił też, że pojawiają się przesłanki zawarcia pokoju. Na posiedzeniu 2 września Rada Ministrów powołała specjalną komisję do określenia warunków rozejmu lub pokoju i ustalenia projektu dla delegacji polskiej. Do komisji powołani zostali ministrowie: Daszyński, Skulski, Sapieha, Sosnkowski, szef Sztabu Generalnego gen. Tadeusz Rozwadowski, a także członkowie delegacji, która posłana została do Mińska jeszcze w sierpniu, a więc Dąbski, Norbert Barlicki, Władysław Kiernik i Stanisław Grabski⁷².

Jedyny to przypadek w Drugiej Rzeczypospolitej, kiedy powołano szeroką komisję do opracowania stanowiska w materii spraw zagranicznych, które w normalnych warunkach stanowią wyłączne kompetencje ministra spraw zagranicznych. Na posiedzenia Rady Ministrów wzywany był szef Sztabu Generalnego gen. Tadeusz Rozwadowski. Bywało i tak, że w sprawach warunków pokoju wzywano przewodniczącego delegacji pokojowej Dąbskiego, ale też członków tego ciała, jak Stanisław Kauzik, Henryk Strasburger czy Leon Wasilewski.

1 października Rada Obrony Państwa odbyła zasadniczą dyskusję nad sprawą zawarcia rozejmu⁷³. Postanowiono przyjąć za podstawę przyszłego rozgraniczenia z Sowietami tzw. linię okopów niemieckich na froncie

⁷⁰ AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 11, protokół tajny z 25 sierpnia 1920 r.

⁷¹ *Dokumenty z dziejów polskiej polityki zagranicznej 1918–1939*, t. 2: 1933–1939, oprac. T. Jędruszczak, M. Nowak-Kiełbikowa, Warszawa 1989, s. 113.

⁷² Szczegóły podaje J. Dąbski, *op.cit.*, s. 34–41.

⁷³ A. Leinwand, J. Molenda, *op.cit.*, s. 312–317.

wschodnim z czasów I wojny światowej oraz żądać tzw. korytarza Grabskiego, który dawał połączenie terytorialne z Łotwą i odcinał Litwę od sąsiedztwa z bolszewicką Rosją.

Jak stanowi protokół tajnego zebrania z 7 października 1920 r., przyjęto następujące postanowienia co do procedowania rokowań o pokój z sowiecką Rosją: „a) osiągnięcie łącznego traktowania sprawy rozejmu i przedwstępnych warunków pokoju było usilnym staraniem naszej Delegacji i nie można dopuścić do rozbicia tej łączności, b) Delegacja nasza powinna dążyć do tego ażeby – o ile już nie została zawarta w Rydze umowa o rozejm – osiągnięte faktyczne linie przez obie armie w chwili podpisywania rozejmu były decydujące na czas trwania rozejmu, c) potrzeba czasowego pozostawienia naszych wojsk ze względów aprowizacyjnych na obecnie zajmowanych terenach może być zaspokojona przez odpowiednie ustalenie porządku i terminów ich wycofania, d) ułożenie wskazówek dla naszej Delegacji na powyższych zasadach poruczono Ministrowi Spraw Zagranicznych wspólnie z Szefem Sztabu Generalnego, e) jeszcze postanowiono natychmiast po przyjeździe P. Dąbskiego odbyć osobne posiedzenie Rady Ministrów dla omówienia wszystkich spraw wschodnich”⁷⁴.

W Radzie Ministrów – jak widzimy – występowały rozmaite starcia między wicepremierem Daszyńskim a ministrem Sapiehą. „Odnosnie do art. 1 Minister Spraw Zagranicznych zauważa, że linia graniczna, idąca w niektórych punktach biegiem rzek spławnych, a tym samym środkowym ich nurtem, stawia w trudnym położeniu sprawę spławu drzewa, który dla tych okolic jest rzeczą pierwszorzędnej wagi. Poseł Barlicki konstatuje, że istnieje sprzeczność pomiędzy wykreśloną linią graniczną a uznaniem prawa do niepodległości Białorusi i Ukrainy w myśl zasady samookreślenia. Sprzeczność ta może pociągnąć za sobą duże trudności natury ogólnopolitycznej, art. 1 bowiem zawiera uznanie niepodległości Białejrusi i Ukrainy, a z drugiej strony przystępuje się do podziału terytorium Białejrusi, zwraca nadto uwagę, że przyznanie pasa ziemi do Dźwiny Polsce będzie można uzasadniać jedynie względami obrony” – czytamy w protokole z 20 października 1920 r.⁷⁵

Rozejm podpisany w Rydze 12 października 1920 r., wszedł w życie osiem dni później⁷⁶. Stworzono pas szerokości 15 km dla rozdzielenia wojsk. Wprowadzono klauzulę automatycznego przedłużania zawieszenia broni do czasu zawarcia pokoju, jeśli żadna ze stron nie wypowie umowy. Mało akcentuje się w historiografii to, że już po zawarciu pokoju preliminaryjnego

⁷⁴ AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 12.

⁷⁵ *Ibidem*.

⁷⁶ Tekst: *Powstanie II Rzeczypospolitej. Wybór dokumentów 1866–1925*, red. H. Janowska, T. Jędruszczak, Warszawa 1984, s. 601.

(12 października 1920 r.) nastąpił poważny kryzys w rokowaniach polsko-sowieckich o pokój stały⁷⁷. Protokół jednego z posiedzeń Rady Ministrów stanowi, że premier odczytał ministrom pismo przewodniczącego polskiej delegacji pokojowej w Rydze „o zerwaniu przez bolszewików rokowań pokojowych z powodu niedotrzymywania przez wojsko polskie warunków rozejmowych oraz pismo Szefa Sztabu Generalnego z 18 bm.” Należy przypomnieć, że szef Sztabu Generalnego gen. Rozwadowski skierował 19 listopada „do Prezydium Rady Ministrów” pismo, oświadczając się kategorycznie przeciw wycofywaniu wojsk z linii, na której one się znajdowały w chwili ustania ognia. Generał pisał: „Poczucie odpowiedzialności przed historią i narodem nakazują mi jeszcze raz skonstatować pisemnie, a to jeszcze przed rozpoczęciem ustalonego już na jutro cofania się wojsk naszych z linii rozejmowej: że opuszczamy na południowym froncie chwilowo pod względem operacyjnym nader korzystną pozycję, że wycofujemy się z bogatych obszarów podolskich zapewniających wyżywienie części naszych dywizji jeszcze przez okres kilkumiesięczny, że znaczną ilość niewyzyskanych tam dotąd zapasów oddajemy w ręce bolszewickie, że ustępujemy także na Polesiu bez konieczności, z wartościowych nadzwyczaj terenów lasowych puszczy Turowskiej, i że dlatego stwarzamy dla przyszłego ataku sowieckiego coraz korzystniejsze na przyszłość warunki. Jeżeli za te wszystkie ustępstwa i za niewykorzystanie tych przez nas zdobytych atutów, nie uzyskamy przynajmniej pisemnego zobowiązania Sowietów zawarcia rzeczywistego pokoju i jeżeli nie narzucimy im terminu podpisania tegoż pokoju, tak jak oni narzucili nam śmieli termin podpisania umowy rozejmowej, to uważać należy owoce naszych ostatnich zwycięstw za zmarnowane. Bolszewicy będą bowiem rozumowali i dyskutowali, a mając usuniętą teraz możliwość wydatnego przez nas zagrożenia, będą tak długo zwlekali, aż wzmocnieni dostatecznie pokuszą się, aby na nas znowu uderzyć”⁷⁸. I dalej stwierdzał: „Nie wątpię, że mając teraz w kieszeni zobowiązanie wycofania zagrażających im jeszcze poważnie wojsk naszych na linię rozejmową, mogą teraz sowieccy delegaci z całą swobodą zapełniać czas gadaniną i zabawiać się wobec nas w grzeczności. Lecz przy tym nie podlega wątpliwości, że na razie trwać będzie stan denerwującej nas niepewności, i jeśli na czas nie zreorganizujemy armii nie wyteżymy wszystkich sił by wzmocnić nasze pogotowie, to wojnę na wiosnę będziemy mieli na pewno, choć jej rzeczywiście już nikt nie pragnie”⁷⁹.

⁷⁷ J. Borzęcki, *Pokój ryski 1921 roku i kształtowanie się międzywojennej Europy Wschodniej*, Warszawa 2012.

⁷⁸ AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 12, załącznik do protokołu z 22 listopada 1920 r.

⁷⁹ *Ibidem*.

Przeciw stanowisku Rozwadowskiego kategorycznie opowiedział się Daszyński. PPS zdecydowanie domagała się zawarcia pokoju. Rząd poparł to ostatnie stanowisko, co oznaczało rezygnację ze 120 tys. kilometrów kwadratowych⁸⁰.

Z 22 listopada pochodzi list przewodniczącego delegacji polskiej Dąbskiego do premiera (na jego wezwanie), które zawiera ostrzeżenie o sowieckich podejrzaniach o złą wolę strony polskiej. Premier odczytał „pismo przewodniczącego polskiej delegacji pokojowej w Rydze, Pana Dąbskiego o zerwaniu przez bolszewików rokowań pokojowych z powodu niedotrzymywania przez wojsko polskie warunków rozejmowych oraz pismo Szefa Sztabu Generalnego z 18 bm., po czym Minister Spraw Zagranicznych daje wyjaśnienie o dalszym stadium rokowań w Rydze. Wiceprezydent Ministrów konstatuje, że stanowisko Szefa Sztabu Generalnego nie da się pogodzić ze stanowiskiem obecnego Gabinetu, który uważa, że narażanie Polski na dalszą wojnę byłoby zbrodnią wobec Narodu. Szef Sztabu powinien złożyć pisemne zobowiązanie ścisłego stosowania się do wskazówek Rządu, lub ustąpić. Na wniosek Wiceprezydenta Ministrów Rada Ministrów powzięła uchwałę: »Rząd stwierdza, że ożywiony był i jest najszczerzą wola doprowadzenia do pokoju przez ścisłe przestrzeganie warunków pokoju preliminarnego i rozejmu. Rząd poleca swojej delegacji w Rydze zajęcie odpowiedniego do tego stanowiska«, a na wniosek *ex praesidio* Rada Ministrów uchwała: »Czynniki nie stosujące się do przyjętych zobowiązań rozejmowych powinny opuścić swoje stanowisko«. Rada Ministrów postanowiła uchwały te ogłosić”. „Członkowie delegacji pokojowej zdają sprawę z przebiegu i wyniku konferencji pokojowej odbytej z delegacją sowietów w Rydze. W szczególności na wezwanie Prezydenta Ministrów p. Podsekretarz Stanu Dąbski, jako przewodniczący delegacji, złożył sprawozdanie o przebiegu konferencji w Rydze, zaznajamiając szczegółowo także z treścią rozmów przewodniczących obu delegacji, które bezpośrednio poprzedziły umowę z 5 października, streszczającą osiągniętą zgodę co do zasadniczych punktów”⁸¹.

1 lutego 1921 r. na zebraniu Rady Ministrów minister spraw zagranicznych poinformował o telegramie delegacji pokojowej z Rygi „o niemożności zapłacenia przez sowiety udziału Polski w złocie Rosji i o gotowości sowietów do rekompensowania Polski w inny sposób, w szczególności w terytoriach”. Rząd zgodził się na to rozwiązanie, „a to w pierwszej linii w terytoriach o ludności polskiej (części powiatu Lepelskiego, Radoszkowice), w drugiej w terenach wartości ekonomicznej (Puszcza Turowska, ziemie Wołyńskie i Podolskie)”⁸².

⁸⁰ J.A. Goclon, *Rząd obrony narodowej*, s. 365.

⁸¹ AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 12, Protokół z 20 października 1920 r.

⁸² AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 13, Protokół z 1 lutego 1921 r.

Rozbieżności w sprawie podejścia do sprawy pokoju w koalicyjnym rządzie Witosa były oczywiście obecne – wspomina się o tym w historiografii. Ostatecznie zwyciężyło stanowisko, które podczas ryskich negocjacji pokojowych sformułował Stanisław Grabski – notabene naonczas faktyczny szef Narodowej Demokracji w związku z problemami zdrowotnymi Romana Dmowskiego. Jego stanowisko kształtowała teza o potrzebie takiego przeprowadzenia granic wschodnich państwa, aby w odrodzonym państwie zachować solidną większość polską, czyli wyraźnie ponad 60 procent, by nie utraciło ono swej sterowności i mogło być rządzone, opierając się na zasadzie suwerenności ludu. *Mutatis mutandis* – koncepcję tę milcząco akceptował wielopartyjny rząd Witosa.

Wygłaszając swoje *exposé* w Sejmie w chwili, kiedy pokój ryski nie był jeszcze podpisany, premier odniósł się zatem do tej kwestii w słowach wskazujących na wolę kompromisu: „Dzieło pokoju na wschodzie zbliża się wśród niemałych trudności, ale w atmosferze z obu stron szczerze pokojowej, do ukończenia. Podkreślając raz jeszcze nasze gorące pragnienie najrychlejszego, definitywnego pokoju, rząd nie może jednak dla utargowania dni odstąpić od swoich słusznych, bardzo dalekich od przesady żądań, pewny, że znajdzie w tym za sobą jedynomyślność narodu, ufne w swoje wypróbowane już siły”⁸³.

Układ o repatriacji z 24 lutego 1921 r. uregulował jedno z najważniejszych zagadnień w stosunkach polsko-sowieckich. „Jeńców polskich w Rosji marnuje się, głodzi i zabija, zachodzi więc konieczność jak najrychlejszego roztoczenia opieki nad nimi” – to jedna z myśli z protokołu Rady Ministrów w związku z tą sprawą. Notabene pojawiła się także i myśl powołania Komisji Śledczej do spraw zbrodni sowieckich popełnionych w czasie kampanii wojennej latem 1920 r.

18 marca 1921 r. podczas spektaklu w Teatrze Wielkim – ku uczczeniu uchwalonej dzień wcześniej konstytucji – dotarła do Warszawy depeza przewodniczącego delegacji Dąbskiego z Rygi. Zawierała wiadomość o zawarciu pokoju. Premier Witos odczytał jej treść wśród aplauzu publiczności⁸⁴. Uchwalenie Ustawy Zasadniczej i podpisanie pokoju w Rydze stanowiły cezurę zasadniczą w dziejach odrodzonego państwa i jego rządu.

Wniosek ministra Sapiehy o ratyfikację zawierał uzasadnienie: „Proces organizacji Państwa Polskiego na zewnątrz wymagał jeszcze ustalenia granicy wschodniej i ustalenia stosunków prawnych z wschodnimi sąsiadami Polski. Wymaganiom tym czyni zadość Traktat Pokoju, podpisany dnia 18 marca

⁸³ *Ibidem*, Protokół z 13 stycznia 1921 r. (*exposé* premiera).

⁸⁴ W. Witos, *Moje wspomnienia*, t. II, s. 372; *Kalendarium życia Józefa Piłsudskiego*, t. 3: 1921–1926, oprac. W. Jędrzejewicz, J. Cisek, Kraków–Łomianki 2007, s. 25.

1921 r. w Rydze. Reguluje on nie tylko sprawę przynależności kresów wschodnich do Polski, lecz ustanawia normy pokojowego współzycia Rzeczypospolitej z Rosją i Ukrainą, jako też reguluje kwestię gospodarczego odszkodowania Polski z racji strat, jakie poniosła ona z powodu swego współzycia politycznego z Rosją oraz z powodu wojny z Rosją⁸⁵. Pokój ryski ratyfikowano jednogłośnie w Sejmie Ustawodawczym już 15 kwietnia 1921 r.

Przejęcie do stanu pokojowego nie spowodowało spadku dynamiki prac Rady Ministrów. Należy odnotować tytułem przykładu, że obrady odbywały się nawet i w uroczystość Wszystkich Świętych 1 listopada, kiedy to ministrowie zakończyli je o godzinie 22.00.

Konstytucja z 17 marca 1921 r. „przyjmując złagodzony podział władz”, „nie stanęła na stanowisku równowagi czy równości między nimi, ale zapewniała przewagę, i to dość znaczną, władzy ustawodawczej” – pisał Michał Pietrzak⁸⁶. I tu Rada Ministrów nie była bierna. Uwagi do projektu konstytucji zgłosili ministrowie spraw wewnętrznych i sprawiedliwości. Były one obszerne i fachowe (prawnicze).

Mimo przyjęcia konstytucji nadal jednak obowiązywała „uchwalona w pośpiechu” Mała Konstytucja z 20 lutego 1919 r., która – jak napisał Michał Pietrzak – „podporządkowała zarówno Naczelnika Państwa, jak i Radę Ministrów Sejmowi”⁸⁷. Nowa Ustawa Zasadnicza miała wejść w życie dopiero z chwilą ukonstytuowania się dwuizbowego parlamentu w wyniku pierwszych regularnych wyborów. Te zaś odbyć się miały dopiero po uchwaleniu ordynacji wyborczych do sejmu i senatu.

W tych realiach 18 maja 1921 r. uchwalona została „ustawa przechodnia” do konstytucji⁸⁸. Normowała ona sprawy niezbędne – w ocenie większości sejmowej – do czasu wspomnianych wyborów do regularnego sejmu I kadencji.

W całości rząd Witosa trwał 433 dni. Andrzej Zakrzewski przyjął, że aż 254 z tego przypadło na czas wojny⁸⁹. Taki jest stan formalny. Bardziej miarodajne – moim zdaniem – byłoby przyjęcie, że od 24 lipca do zawieszenia broni 12 października minęło 80 dni, pełnych dramatyzmu wojny. Reszta to czas niespokojnego pokoju.

⁸⁵ AAN, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 13, załącznik do protokołu z 8 kwietnia 1921 r.

⁸⁶ M. Pietrzak, *op.cit.*, s. 63.

⁸⁷ *Ibidem*, s. 231.

⁸⁸ Tekst w: *Powstanie II Rzeczypospolitej. Wybór dokumentów 1866–1925*, s. 647–648.

⁸⁹ A. Zakrzewski, *op.cit.*, s. 108. Za nim powtarza to J.A. Goclon, *Rząd obrony narodowej*, s. 366.

IV. Zmiany w rządzie i zadania pracy pokojowej

Między listopadem 1920 a styczniem 1921 r. nastąpiły w rządzie Witosa liczne konflikty, którym premierowi nie udało się zaradzić. Przyniosły one wiele zmian personalnych i odmianę charakteru gabinetu.

Jeszcze w czasie działań wojennych miały miejsce ostre tarcia w gabinecie, a jedno z nich zaistniało w końcu sierpnia. Poseł Stanisław Głąbiński – wspomniany już niedoszły minister spraw zagranicznych – oświadczył jakoby na posiedzeniach Rady Ministrów w kulminacyjnej fazie wojny polsko-sowieckiej rozpatrywany był pomysł sojuszu Rzeczypospolitej z Niemcami. W odpowiedzi na to posunięcie „Rada Ministrów powzięła jednomyślnie uchwałę: Rada Ministrów stwierdza, że żaden z jej członków nie udzielił panu Głąbińskiemu wiadomości, jakoby wniosek o zawarciu sojuszu z Niemcami był postawiony na posiedzeniu Rady Ministrów. Wniosku takiego na żadnym posiedzeniu Rady Ministrów, ani też dyskusji nad tym tematem nie było”⁹⁰. Stwierdzenia te – mimo swojej oszczędności – sugerują wysoką temperaturę sporu.

Podczas posiedzenia 23 września 1920 r. Rada Ministrów przyjęła wniosek ministra wyznań religijnych i oświecenia publicznego Macieja Rataja, aby „Prezydent Ministrów porozumiał się z Marszałkiem Sejmu i stronnictwami, aby starano się o ile możliwości unikać podczas dyskusji i przy wnioskach nagłych wszelkich kwestii, które by wskazywały na załamanie tzw. frontu wewnętrznego”⁹¹.

Listopad 1920 r. przyniósł wystąpienie Związku Ludowo-Narodowego, który przeszedł do opozycji wobec rządu. Wycofano Wiesława Chrzanowskiego i Władysława Grabskiego z urzędu ministrów, co nastąpiło 25 i 26 listopada.

12 stycznia ustąpił minister aprowizacji Stanisław Śliwiński – również reprezentujący Związek Ludowo-Narodowy. Obóz Narodowej Demokracji zgodził się jedynie na zachowanie Władysława Kucharskiego jako szefa Ministerstwa byłej Dzielnicy Pruskiej, który sprawował to stanowisko do sierpnia 1921 r.

8 grudnia 1920 r. doszło do ostrego starcia Daszyńskiego z Sapielą. Powodem stały się żądania wicepremiera wprowadzenia zmian personalnych na placówkach dyplomatycznych. Protokół posiedzenia rządu stwierdza w związku z tym wydarzeniem, że „wiceprezydent Ministrów składa następujące wnioski: 1) Rada Ministrów poleca Ministrowi Spraw Zagranicznych

⁹⁰ AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 11, Protokół posiedzenia z 30 sierpnia 1920 r.

⁹¹ *Ibidem*, Protokół posiedzenia z 23 września 1920 r.

przedłożenie zmian w osobach kierowników placówek zagranicznych w Paryżu, Waszyngtonie, Berlinie, w Rzymie przy Kwirynale i przy Watykanie oraz projekt co do obsadzenia placówki posła w Londynie. 2) Rada Ministrów poleca Ministrowi Spraw Zagranicznych przedłożenie projektu zwinięcia poselstw polskich w Atenach, Madrycie, w Buenos ^aAyres^a, Sztokholmie, Chrystianii i w Sofii. 3) Rada Ministrów poleca Ministrowi Spraw Zagranicznych zredukowanie liczby personelu zajętego w zagranicznych placówkach polskich dla osiągnięcia koniecznych oszczędności, jako też przeprowadzenia rewizji plac tego personelu”. W odpowiedzi Sapieha oznajmił, że „jako odpowiedzialny Minister Spraw Zagranicznych, sprzeciwia się wnioskowi pierwszemu Wiceprezydenta Ministrów i jeżeli ten wniosek Rada Ministrów miałaby zaakceptować, byłby zmuszony z tej uchwały wyciągnąć konsekwencje”⁹². W odpowiedzi Daszyński podtrzymał „wszystkie trzy wnioski”, argumentując, że „opinia społeczeństwa żąda uzdrowienia stosunków panujących w naszych reprezentacjach zagranicznych, a kierunek polityki naszych posłów za granicą nie zawsze zgodny jest, a często wyraźnie wrogi dla demokratycznej polityki Rządu”⁹³.

I tak w konsekwencji, na początku stycznia 1921 r. ustąpił z rządu wicepremier Ignacy Daszyński. Już 15 grudnia 1920 r. doszło do uchwały Rady Naczelnej PPS, która zwróciła się o jego dymisję. Trzy dni później wicepremier spełnił to życzenie. Witos z pewną zwłoką i niechęcią podpisał stosowne dokumenty 4 stycznia 1921 r. Piłsudski napisał przy tej okazji do Daszyńskiego list z podziękowaniem za „wybitne zasługi”, jakie jego „udział w rządzie w krytycznym okresie historycznych zmagania, przez jaki przeszła Rzeczpospolita Polska, oddał państwu i Narodowi”⁹⁴.

Wycofanie się PPS z koalicji rządowej spowodowało częściowe wyjście z niej również PSL-„Wyzwolenia”. Animoszje między dwoma odłamami ruchu ludowego („Piastem” i „Wyzwoleniem”) były w pierwszych latach odrodzonego państwa widoczne na każdym kroku.

Wszystkie te posunięcia i modyfikacje spowodowały zasadniczą zmianę charakteru gabinetu Witosy. Rząd Obrony Narodowej stał się rządem pozaparlamentarnym o obliczu centrowym.

Ostatnie miesiące działania rządu nie były wolne od zmian personalnych na stanowiskach ministrów.

W maju 1921 r. doszło do próby odwołania ministra Sapiehy poprzez sejmowe wotum nieufności. Usiłowano to przeprowadzić pod jego nieobecność,

⁹² AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 12, Protokół posiedzenia z 8 grudnia 1920 r.

⁹³ *Ibidem*.

⁹⁴ „Monitor Polski” z 5 stycznia 1921 r.; *Kalendarium życia Józefa Piłsudskiego*, t. 3, s. 5.

ponieważ gościł wówczas z wizytą w Paryżu. Do przegłosowania wniosku S. Grabskiego nie doszło, ale dni Sapiehy były policzone. Mówiło się o Władysławie Skrzyńskim jako kandydacie na ministra spraw zagranicznych. Ludowcy mieli chcieć mu „zapłacić za reformę rolną”, ponieważ przy ustawie o zasadach reformy rolnej z 1920 r. pośredniczył on w sejmie w pozyskaniu Klubu Pracy Konstytucyjnej. Wspominano też o Janie Dąbskim jako innej opcji personalnej⁹⁵.

28 czerwca 1921 r. ustąpił z rządu minister spraw wewnętrznych Skulski. Stało się to na skutek wydarzeń w Zagłębiu Dąbrowskim, gdzie doszło do starć z policją, która użyła broni palnej.

Przejęcie Polski do egzystencji pokojowej odbyło się w okresie między lutym a marcem 1921 r. Należy wspomnieć, że toczyła się wówczas żywa dyskusja programowa nad kierunkami dalszej polityki zagranicznych⁹⁶. Zwyciężył pogląd, że należy kierować się na tym polu dwoma zasadami: 1) solidarnością z mocarstwami, które wygrały Wielką Wojnę (w praktyce z Francją, która miała swoje interesy w Europie Środkowej i Wschodniej) oraz 2) koncepcją bloku regionalnego, którego stworzenie wzmocni pozycję Polski w stosunkach międzynarodowych.

W lutym 1921 r. premier Witos wygłosił w parlamencie zasadnicze *exposé* o charakterze programowym⁹⁷. Wystąpienie rozpoczął od słów: „Z upływem 2 lat od zwołania Sejmu Ustawodawczego przychodzi ostatni i najważniejszy okres jego pracy”⁹⁸.

Premier zaznaczył, że „zaledwie parę miesięcy minęło od czasu, kiedy pod murami Warszawy rozbrzmiewał huk dział nieprzyjacielskich, groźny dla stolicy, złowróbnny dla bytu Państwa. Na tym dopiero tle suma wysiłków narodu, jego poczynań i zamierzeń, nabiera odpowiedniej wyrazistości”⁹⁹.

W tym samym wystąpieniu Witos mówił: „Nie chcę ukrywać, że nieuchwalenie dotąd konstytucji opartej na zasadach szczerze demokratycznych nie tylko odbija się ujemnie na naszych stosunkach wewnętrznych, nie tylko stanowi przeszkodę do nawiązania stosunków, umożliwiających wprowadzenie potrzebnego kapitału do Polski, ale wprost wzbudza nieufność, a nawet podejrzliwość wielkich Demokracji Zachodu, co się dotąd ujemnie i dotkliwie odbija na naszych stosunkach zagranicznych”¹⁰⁰. W materii prac nad konstytucją decydujące działania pozostawały oczywiście w rękach Sejmu Ustawodawczego.

⁹⁵ *Archiwum Polityczne Ignacego Paderewskiego*, t. II, Wrocław 1974, s. 646, Sylwin Strakacz do Paderewskiego 14–17 maja 1921 r.

⁹⁶ Temat to jeszcze oczekujący na pogłębioną analizę historyka.

⁹⁷ Obejmując urząd 24 lipca 1920 r., Witos nie przedstawił założeń programowych.

⁹⁸ AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 13.

⁹⁹ *Ibidem*.

¹⁰⁰ *Ibidem*.

Po przerwie wywołanej kulminacyjną fazą wojny polsko-sowieckiej nastąpiło ich wznowienie i finalizacja już w połowie marca 1921 r.

„Dokończenie obrad nad konstytucją Rzeczypospolitej i jej uchwalenie nada trwałą formę prawną państwowemu życiu Polski” – mówił premier. „Ustawy o ustroju władz i o organizacji służby państwowej stworzą prawne podstawy, na których oprze się stanowisko i zakres działania organów, powołanych do występowania w imieniu państwa. Prócz tych ściśle określonych zadań staną przed tym Sejmem inne, wielkie i, decydującej wagi, zadania. Jeżeli mówię »decydującej wagi«, to chcę przez to wyrazić, że sposób rozwiązania tych zadań rozstrzygać będzie już nie o naszej egzystencji państwowej, ale o kierunku, w jakim potoczą się losy Polski i o sile, jaką Polska będzie rozporządzała, ażeby swoim losem pokierować. Rozstrzygnie o tym, w jakim stopniu Polska zdoła wypełnić swoje niewątpliwie na szeroką miarę określone, jasne dzisiaj zarówno dla naszych przyjaciół, jak i dla naszych wrogów, przeznaczenie dziejowe. Mam na myśli Litwę, trwały pokój na Wschodzie, skryształizowanie w wyraźne i pewne kształty naszych przyjaźni i naszych sąsiedztw tak, aby całość tych stosunków stała się jedną więcej gwarancją światowego pokoju, myślę wreszcie o ziemi górnośląskiej, przechodzącej ostatnio – da Bóg – wstrząśnienia potężnego narodowego odruchu, który ma ją doprowadzić do polskiej macierzy. Ale to tylko jedna część tych zadań. Druga ich część – to konieczność przetrwania i wybrnięcia z katastrof gospodarczych, w jakie wtrąciła kraj najprzód światowa wojna, której Polska – co zmuszeni jesteśmy głośno i stale przypominać światu – była najdłużej i najokrutniej po Francji i Belgii dotkniętym terenem, a potem niszcząca wojna z Rosją sowiecką. Postawa społeczeństwa, Sejmu i Rządu wobec tych, czekających nas w najbliższych już tygodniach i miesiącach wielkich zdarzeń i najwyższej doniosłości zadań będzie probierzem naszej dojrzałości obywatelskiej i politycznej, naszej zdolności państwowej, miarą naszego patriotyzmu, który, skoro Polska jest już znowu żywą rzeczywistością, a nie marzeniem tylko, winien, nie rozpraszać zasobów szlachetnych uczuć na manifestacje, zużytkować je wszystkie w realnej pracy narodowo i państwowotwórczej, rozumnej, wytrwałej, nie zrażającej się niczym, gdy trzeba cierpliwej, a równocześnie przedsiębiorczej i śmiałej”¹⁰¹.

Na pierwszym miejscu przedstawił premier sprawę demobilizacji armii w związku z zawarciem układu pokojowego z Sowietami. „Przechodząc kolejno najważniejsze działy administracji państwowej, zaczynam od akcji demobilizacyjnej. Zakończenie działań wojennych pozwoliło na wdrożenie demobilizacji na szeroką skalę. Program demobilizacji jest programem przejściowym aż do wiosny 1921 r., w którym to czasie przystąpić będzie można

¹⁰¹ *Ibidem.*

do ostatecznego ustalenia pokojowego stanu armii”. Oznaczało to redukcję armii o 60 proc. żołnierzy oraz oficerów o 25 proc. Dla koordynacji tego przedsięwzięcia 29 listopada 1920 r. Rada Ministrów specjalnym rozporządzeniem ustanowiła Międzyministerialny Komitet do Spraw Demobilizacji.

W swoim *exposé* Witos zapowiadał stworzenie „sprawiedliwego i bezstronnego, ale jednocześnie sprężystego aparatu państwowego”. Kardynalnym zadaniem administracji politycznej jest zapewnienie wewnątrz bezpieczeństwa obywatelom i Państwu oraz ścisłego przestrzegania prawa. Istotę tego zadania musi rozumieć zarówno administracja, jak i nasze społeczeństwo”. Premier dalej mówił: „Poprawa się zaczęła – rządowi pomagają w niej liczne zastępy urzędników, ożywionych najlepszym duchem obywatelskim, spełniających swą pracę nieraz z wzorową gorliwością, nie bacząc na niewystarczające wyposażenie, jakie Państwo obecnie dać im może”¹⁰². W ten sposób zwracał premier uwagę na apolityczność administracji państwowej.

Mówiąc o administracji państwa, Witos podkreślał z naciskiem potrzebę „ujednostajnienia na wszystkich ziemiach Rzeczypospolitej”. Zapowiadał zamysł „ostatecznego przeprowadzenia ścisłego zjednoczenia b. dzielnicy pruskiej z innymi dzielnicami Państwa”. Premier mówił: „Nawet największy »separatysta« poznański – mówię to oczywiście w cudzysłowie, bo nie śmiałybym nikogo oskarżać o dążność do istotnego separatyzmu państwowego – nie będzie bronił tezy, że należy utrzymać w Wielkopolsce ramy administracyjne, jakimi ją obdarzyła monarchia Hohenzollernów. Z drugiej strony nawet najzaciętszy fanatyk tradycji historycznej, jeżeli orientuje się w nowoczesnym układzie sił społecznych i postulatach nowoczesnego prawa państwowego, nie będzie żądał, by Rzeczypospolita powróciła do zdeorganizowanego, niesprawnego ustroju administracji przedrozbiorowej, której w niemałej części zawdzięczała ówczesna Polska rozprężenie armii i pusty skarb”¹⁰³.

Premier podkreślał, że ma przekonanie, iż „cała uświadomiona część narodu pragnie rozumnej decentralizacji państwa, która nie naruszy jego siły i powagi na zewnątrz i która nie osłabi w niczym jego zdolności zapewnienia wszechstronnego gospodarczego rozwoju i porządku publicznego na wewnątrz”¹⁰⁴.

Ustanowienie efektywnego samorządu uznał Witos za jedno z największych zadań odrodzonego państwa. „Wszyscy dużo oczekujemy po samorządzie” – mówił w swoim *exposé*. „Rozbudowa samorządu, wyposażenie go w potrzebne środki działania będą jednym z najpilniejszych i najpiękniejszych zadań naszego ustawodawstwa. Ale każdy obywatel polski zgodzi

¹⁰² *Ibidem.*

¹⁰³ *Ibidem.*

¹⁰⁴ *Ibidem.*

się na szerokie określenie możliwej decentralizacji i kompetencji ciał samorządnych wtedy, gdy będzie pewnikiem uznanym nie tylko u nas, ale i przez świat cały, że nasza Rzeczpospolita urzeczywistniła hasła, które przyświecały jej zmartwychwstaniu, że jest naprawdę nienaruszalnie zjednoczona. [...] Nastąpić to powinno wówczas, kiedy podjęcie potrzebnych do tego kroków i obmyślenie zasad decentralizacji wypłynie z woli ogólnopaństwowej, mającej za sobą siłę całej Rzeczypospolitej i powagę jej praw konstytucyjnych. Ustawa tego Wysokiego Sejmu z 15-go lipca rz., która, uznając wytworzone odrębnością losów historycznych od losów reszty Polski właściwości ziemi górnośląskiej, zapewniła jej daleko idące prawa autonomiczne, jest dowodem, że nie wahamy się iść w tym kierunku, gdy są po temu warunki”¹⁰⁵.

Nie pominął premier innej wielkiej sprawy – reformy rolnej. Oświadczał, że „przy wykonywaniu reformy rolnej przeprowadzi rząd zasadnicze uregulowanie parcelacji prywatnej w sposób, który by zapewnił istotne uniemożliwienie omijania zasad reformy rolnej i spowodował przechodzenie ziemi w ręce tych, którym ją Sejm i Rząd przyrzekł”¹⁰⁶. Trudno nie nadmienić, że jak pokazał spis powszechny przeprowadzony właśnie w 1921 r., z rolnictwa (i leśnictwa) utrzymywało się aż 64 proc. ludności kraju¹⁰⁷.

Wskazał premier na obowiązki, jakie ciążyą na państwie w zakresie oświaty publicznej. „W dziedzinie oświaty powszechnej musi Państwo przystąpić do rozwiązania zagadnienia pierwszorzędnej wagi – a to realizacji powszechnego nauczania dzieci w wieku szkolnym”¹⁰⁸. Witos był pierwszym premierem, który tak stanowczo określił ten obowiązek państwa.

Jak widać, program rządu miał swoją hierarchię. Do spraw najważniejszych, programowych, długofalowych zaliczył szef rządu pięć: 1) demobilizację sił zbrojnych i ich przystosowanie do stanu pokojowego; 2) scalenie kraju w jednolity organizm unitarny, zbudowany z dawnych dzielnic porozbiorowych; 3) ustanowienie efektywnego samorządu, który odpowiadałby zasadzie subsydiarności państwa, ale też był zaprzeczeniem praktyki rozbicia Polski na dzielnice, na co w przeszłości państwo polskie cierpiało; 4) realizację reformy rolnej w myśl ustawy z lipca 1920 r.; 5) wprowadzenie dla wszystkich powszechnej szkoły.

Bardzo kategorięcznie wybrzmiało potępienie spekulacji połączone z zapowiedzią jej zwalczania. „Nie ukrywałem Panom również ciężkiego położenia pod względem aprowizacyjnym, które obejmuje nie tylko żywność, ale i wiele

¹⁰⁵ *Ibidem.*

¹⁰⁶ *Ibidem.*

¹⁰⁷ W. Pobóg-Malinowski, *Najnowsza historia polityczna Polski*, t. 2, s. 196.

¹⁰⁸ AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 13, załącznik do protokołu z 26 stycznia 1921 r.

innych artykułów najpierwszej potrzeby. Za cierpienia, które z tego powodu przechodzimy, ciężka wina spada także na spekulację, wyzysk i szalejącą zbrodniczo lichwę” – mówił premier. „Z wszystkich przeszkód rzucanych w poprzek pochodowi narodu do wypełnienia swoich przeznaczeń największe oburzenie budzą właśnie te, które pochodzą z wewnątrz. A więc wyzysk, spekulacja na ogłodzenie ludności i działanie niesumiennych jednostek, dążące do rozprzężenia sił narodowych, a kierowane często z ukrycia przez wrogie polskości żywyoty. – Rząd, który wystąpił do walki z tymi zgubnymi objawami, chce ją przeprowadzić z bezwzględną energią – potrzebuje siły. Danie i utrzymanie w jego rękach takiej siły zależy od Sejmu. Ale, prócz rządu opartego na zaufaniu Sejmu, stanąć musi do tej walki całe społeczeństwo i spełnić konieczny akt samoobrony narodu. Rząd nie jest w stanie przeprowadzić skutecznej walki, jeżeli społeczeństwo będzie obojętne na to patrzeć albo, co gorsza – a często ma miejsce – przeszkadzać. W dążeniu do tego, co nowe czasy nazwały samowystarczalnością, powinien zniknąć w Polsce zbytek. Rząd zwalczać go będzie za pomocą ustaw i administracji. Ale głośne potępienie i napiętnowanie każdej formy, każdego przejawu zbytku winno także wychodzić od społeczeństwa. Ono tylko może wpoić w świadomość narodową, że w obecnej chwili nadmierne dogadzanie sobie jest przestępstwem narodowym”¹⁰⁹.

Czego premier nie poruszał? Łatwo spostrzec, że nie odnosił się do zagadnień związanych z mniejszościami narodowymi w odbudowanym państwie polskim. Nie stawiał też – jako warunku *sine qua non* podjęcia się misji na stanowisku szefa rządu – zagadnienia reformy rolnej.

Ważnym elementem polityki wewnętrznej (ale i zagranicznej) stała się polityka odznaczeniowa. Pojawiła się przede wszystkim myśl o wznowieniu Orderu Orła Białego i nadaniu mu rangi najwyższego odznaczenia państwowego (w zakresie cywilnym). Jak stanowi odpowiedni protokół, „nad opracowanym przez Prezydium Rady Ministrów projektem rozporządzenia Rady Obrony Państwa o ustanowieniu orderu »Orła Białego« oraz statutu tegoż orderu, wywiązała się [...] dyskusja”. Minister Spraw Wojskowych gen. Sosnkowski wnosił, aby „order »Orła Białego« przywrócić w dawnej historycznej formie jako order jednej klasy dla najbardziej zasłużonych obywateli, przy czym nadawanie orderu powinno by następować przez Naczelnika Państwa na wniosek Prezydenta Ministrów”. Domagał się też „ustalić drugi order »Zasługi cywilnej« albo o innej nazwie jako order niższego stopnia, nadawany również przez Naczelnika Państwa, na wniosek Prezydenta Ministrów”¹¹⁰.

¹⁰⁹ AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 13.

¹¹⁰ AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 12, Protokół posiedzenia z 4 listopada 1920 r.

Ostatecznie zapadła decyzja o przygotowaniu ustawy o ustanowieniu Orderu Orła Białego oraz ustawy o ustanowieniu Orderu „Bene Merenti” za duże zasługi dla Polski Odrodzonej. Ostatecznie to drugie odznaczenie otrzymało nazwę orderu „Polonia Restituta”. Order ten podzielony był – na wzór francuskiej Legii Honorowej – na pięć klas (z Krzyżem Wielkim jako najwyższą klasą).

V. Najważniejsze inicjatywy i działania rządu

Okres rozstrzygających zmagani w wojnie z Rosją Sowiecką nie sprzyjał pokojowej pracy¹¹¹. Wiosna 1921 r. – z punktu widzenia sytuacji ogólnej – przyniosła pierwsze miesiące spokoju i wytchnienia. Niezmiernie liczne były jednak sprawy do załatwienia i to na szczeblu rządowym, aby państwu polskiemu dać podstawy pokojowej egzystencji.

W relatywnie najbardziej korzystnej fazie działania rządu Witosa, tj. w okresie między październikiem 1920 a styczniem 1921 r., poczynania gabinetu charakteryzowały się dużym dynamizmem. Co zrozumiałe, inicjatywy ustawodawcze Rady Ministrów „koncentrowały się wokół spraw najpilniejszych” – jak pisał Michał Pietrzak¹¹².

Przed wszystkim zaraz po zakończeniu działań wojennych pojawił się plan starań o większe kredyty zagraniczne, aby umożliwić przejście wyczerpanego konfliktami zbrojnymi państwa do stanu pokojowej egzystencji. Chodziło o pożyczkę długoterminową, pod gwarancjami rządu RP. Sprawą zajmował się profesor Władysław Grabski. Powodzeniu tych starań na pewno nie sprzyjało jakże ciężkie geopolityczne położenie odrodzonej Polski. Ryzyko inwestycyjne oceniano na Zachodzie zawsze jako duże. Groźba powikłań, która przyniesie upadek państwa, nigdy nie traciła na aktualności, mimo przejścia powojennej Europy do stanu pokojowego. Starania, obejmujące mocarstwa anglosaskie (Wielką Brytanię i Stany Zjednoczone) oraz Belgię i Holandię, nie skutkowały konkretnymi widokami powodzenia.

Inicjatywa legislacyjna w związku z artykułem 4 ustawy z 8 lipca 1921 r. dała ministrowi skarbu pełnomocnictwa „do wydawania rozporządzeń w sprawie regulowania obrotu pieniężnego z krajami zagranicznymi i obrotu obcymi walutami”¹¹³.

¹¹¹ Omówienie tej sprawy dają: A. Ajnenkiel, *Od rządów ludowych do przewrotu majowego*, s. 292–298; J.A. Goclon, *Rząd obrony narodowej*, s. 95–154.

¹¹² M. Pietrzak, *op.cit.*, s. 239.

¹¹³ „Dziennik Ustaw” 1921, nr 62, poz. 383.

Znaczący rezultat poszukiwań finansowego wsparcia przyniosły dopiero zabiegi w Paryżu. Już 8 października 1920 r. Władysław Grabski złożył Radzie Ministrów sprawozdanie ze swych rozmów z rządem francuskim (przede wszystkim z ministrem skarbu tego kraju, a był nim Frédéric François-Marsal). Rokowania te dały obietnicę w kwocie 760 milionów franków. Jak notuje to protokół: „W szczególności w Paryżu szło o uzyskanie pożyczki długoterminowej w kwocie 760 000 000 franków na cele wojskowe opartej na eksporcie nafty oraz o zawarcie umowy handlowej i otrzymanie zaliczki 100 000 000 fr. na cukier”¹¹⁴. Nie było to możliwe bez ustępstw strony polskiej, a wśród nich konieczne stały się preferencje dla kapitału francuskiego w przemyśle polskim. Nastąpi to definitywnie wiosną 1922 r., kiedy wchodziły w życie polsko-francuskie umowy sojusznicze. Kredyt francuski – obiecany w lutym 1921 r. w wysokości 400 milionów franków – na cele wojskowe umożliwił proces demobilizacji armii polskiej i jej przystosowanie do funkcjonowania w warunkach pokojowych.

Z posiedzenia Rady Ministrów 20 listopada 1920 r. zwraca uwagę postanowienie, że „Minister Sprawiedliwości przygotuje projekt ustawy nadającej Radzie Ministrów delegację ustawodawczą do wprowadzenia w ustawodawstwo ziem, przyłączonych do Rzeczypospolitej na zasadzie pokoju preliminaryjnego z Rosją odpowiednich zmian, celem uzgodnienia go z ustawodawstwem Rzeczypospolitej Polskiej”¹¹⁵. Uchwale tej przyświecała myśl rozciągnięcia ustawodawstwa polskiego na te terytoria na wschodzie, które inkorporowano do Polski po zwycięskim zakończeniu wojny z sowiecką Rosją.

Już w grudniu 1920 r. na forum Rady Ministrów stanął problem osadnictwa wojskowego. Procedowano projekt ustawy „o nadaniu ziem żołnierzom Wojska Polskiego”. Pomysłowi temu przyświecała idea umocnienia polskiego stanu posiadania na wieloetnicznych terytoriach wschodnich.

W styczniu 1921 r. pojawiła się nowa idea organizacji służby cywilnej państwa polskiego. Uznano, że jedną „z gwarancji należytego funkcjonowania całego aparatu zarządu państwowego jest wyczerpująco uregulowana, celowa organizacja służby cywilnej”¹¹⁶. W uzasadnieniu tego wniosku czytamy, że „należyte i jasne określenie ogólnych warunków przyjęcia do służby państwowej, obowiązków funkcjonariusza wobec Państwa, a także praw, wpływających z jego stosunku służbowego, w końcu odpowiedzialności służbowej jest podstawą, na której opierać się musi skomplikowany mechanizm

¹¹⁴ AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 12, Protokół z 8 października 1920 r.

¹¹⁵ *Ibidem*, Protokół 7 listopada 1920 r.

¹¹⁶ AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 13, załącznik do protokołów z 5 i 7 stycznia 1921 r. jako wniosek w sprawie organizacji służby cywilnej.

administracji państwowej, jeżeli administracja ta ma odpowiedzieć ciężkim a szczytnym zadaniom, jakie na nią budowa, a potem utrwalenie państwowości naszej wkłada”¹¹⁷.

I w tym wypadku przyświecała rządowi idea scalenia polskiej administracji państwowej. Wiadomo przecież było, że „personel administracji państwowej polskiej, złożony – jak obecnie – z trzech warstw, pochodzących z trzech byłych zaborów różni się między sobą pod względem rutyny, sposobu wykształcenia, a nawet ideologii stosunku urzędnika do Państwa w wielu kierunkach. W trzech byłych zaborach obowiązują odrębne przepisy służbowe, różniące się również w wielu względach i to zasadniczo co do sposobu normowania skomplikowanych stosunków służbowych”¹¹⁸.

Ze spraw najważniejszych Rada Ministrów rozpatrywała projekt ustawy o państwowej służbie cywilnej i projekt ustawy emerytalnej dla funkcjonariuszy państwowych (w styczniu 1921 r.). Miesiąc później uchwaliła ustawę o opiece społecznej, a marcu 1921 r. przyjęła przepisy porządkowe na drogach publicznych – w randze ustawy. W kwietniu 1921 r. zakończono procedurę uchylania nadzwyczajnego ustawodawstwa Rady Obrony Państwa, wydanego w realiach wojennych. Do takich aktów należał dekret „w przedmiocie ograniczenia właściwości sądów wojskowych”.

Jedną z ważnych spraw, które analizował rząd Witosa była sprawa „uregulowania kwestii żydowskiej” w odrodzonym państwie. W styczniu 1921 r. doszła do skutku deklaracja rządu, że „gotów jest poczynić kroki odpowiednie, by uśmierzyć ruch przeciwydowski i zaspokoić uzasadnione żądania ludności żydowskiej w dziedzinie ustawodawczej i administracyjnej. Oświadczenia te stanowią zobowiązania moralne i przeszły następnie przez całą prasę światową”¹¹⁹. Sprawa ta nie miała już jednak dalszego ciągu.

Wielką troską rządzących były problemy budżetowe państwa – przechodzącego do pokojowych stosunków.

Sprawy finansowe – przy ministrze Steczkowskim – wskazywały na wielkie zadłużenie po stronie wydatków państwa. Wyczerpanie wojennym wysiłkiem obciążało hipotekę kraju. Wykonalność przewidzianych ustawą budżetową wydatków jawiła się z góry jako problematyczna. Z tego też powodu na sesji Sejmu Ustawodawczego 7 lipca 1921 r. nastąpiła ogólna krytyka założeń nowelizowanego budżetu.

Pars pro toto trzeba jeszcze wspomnieć o wyrażonej w lutym 1921 r. przez Witosa trosce o położenie ludności ziem wschodnich państwa. „Prezydent

¹¹⁷ *Ibidem*, Protokół z 7 stycznia 1921 r.

¹¹⁸ *Ibidem*.

¹¹⁹ AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 13, Protokół z 17 stycznia 1921 r.

Ministrów przedstawia Radzie Ministrów obraz niedoli i nędzy wśród ludności kresów wschodnich, która masowo obecnie ginie z mrozu i głodu oraz o niedostatku ludności innych okolic. O stanie tym Prezydent Ministrów przekonał się naocznie podczas swych objazdów po kraju” – to słowa protokołu¹²⁰. Odnosząc się do tych wysiłków swojego rządu, Witos opisał swe postępowanie we *Wspomnieniach*, podkreślając m.in., że „żaden rząd ludnością kresową naprawdę się dotąd nie zajął, bo mu czas ani stosunki na to nie pozwalały”¹²¹.

Co do życia gospodarczego, to protokoły posiedzeń rządu Witosy niewątpliwie potwierdzają wysiłki na rzecz jego odbudowy – oczywiście „w granicach, na jakie ówczesne warunki ekonomiczne pozwalały”¹²².

Szef rządu mimo działania w nadzwyczajnych realiach nie uchylał się od odpowiedzialności parlamentarnej. Apelowal o spokojną i rzeczową krytykę. *Exposé* swoje zakończył stwierdzeniem, że „rząd spokojnie oczekuje krytyki ze strony Sejmu i społeczeństwa w przekonaniu, iż spełnił, co w danych ciężkich warunkach spełnić można było. [...] jak każdy człowiek prywatny ma prawo i możliwość domagania się krytyki rzeczowej, opartej na faktach, tak takiego samego prawa domaga się i Rząd – a domagać się musi wobec utartej u nas praktyki, iż za wszystko czyni się winnym Rząd i wini się w formie, która z obiektywnością nie ma nic wspólnego”¹²³.

VI. Istotne sprawy polityki zagranicznej

Po zawarciu traktatu ryskiego, który w sposób zasadniczy stanowił dopełnienie ładu wersalskiego, nastąpiły okoliczności umożliwiające rozważania programowe co do zadań pokojowej polityki zagranicznej państwa.

Pomimo koalicyjnego rządu polityka zagraniczna była przedmiotem sporów politycznych. Wspomnę tylko o tym, że w liście posłów prawicowych do marszałka sejmu z 25 sierpnia znalazł się wątek, jakoby „w Radzie Ministrów pojawił się wniosek o zawarciu sojuszu z Niemcami” podczas szczytowej fazy wojny z bolszewicką Rosją. Były to oczywiście nieprawdziwe oskarżenia. Podziały wewnętrzne miały swoje reperkusje zagraniczne. „Jakkolwiek będziemy krytykować błędy Zachodu w roku 1920, nie możemy zapominać o tym, że z tych czy innych przyczyn, nie potrafiliśmy

¹²⁰ *Ibidem*, Protokół z 17 lutego 1921 r.

¹²¹ W. Witos, *Moje wspomnienia*, t. II, s. 377.

¹²² J.A. Goclon, *Rząd obrony narodowej*, s. 374.

¹²³ AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 13, załącznik do protokołu z 26 stycznia 1921 r. – *exposé* premiera Witosy.

wzbudzić na Zachodzie takiego zaufania do nas jak na przykład Czesi. Nie dotyczy to tylko wydarzeń z roku 1920, lecz także wielu innych faz polskiej polityki między wojnami. Analiza wpływu polityki wewnętrznej na zagadnienia międzynarodowe jest niekiedy niezmiernie trudna, ale jest ona również konieczna do zrozumienia całości obrazu” – pisał kiedyś Piotr Wandycz¹²⁴.

Trzeba podkreślić, że kierownictwo polskiej polityki zagranicznej, zdawało sobie sprawę z niekorzystnego wyobrażenia o państwie polskim za granicą, po zwycięskiej wojnie z Rosją Sowiecką. W instrukcji do placówek dyplomatycznych z 3 sierpnia 1921 r. Skirmunt pisał, że „tendencje opinii światowej zbiegają się poniekąd z interesem własnym Polski”¹²⁵. Miał oczywiście na myśli stworzenie podstaw pokojowej polityki zagranicznej państwa. Skirmunt prowadził sprawy zagraniczne w sposób umiarkowany, ale i umiejętny. Poseł włoski w Warszawie Francesco Tommasini stwierdzał w swych wspomnieniach, że jego poczynania cechowało „umiarkowanie, lojalność i rozwaga”¹²⁶.

Rząd Witoso był gabinetem, na forum którego kształtował się program polityki zagranicznej i realizacja jej celów. Ogólnie rzecz ujmując, poczynaniom Rady Ministrów w tym zakresie towarzyszyła ogólna debata publiczna na ten temat z zaangażowaniem wszystkich kierunków polskiej myśli politycznej¹²⁷.

„W polityce zagranicznej jedynym programem Rządu Polskiego jest ustalenie pokoju, na podstawie zacieśnienia naszego stosunku do tych państw, które nie tylko teoretycznie nam sprzyjają, ale z którymi łączy nas wspólność poglądów i interesów” – stwierdzał Witos w swoim *exposé* w styczniu 1921 r.¹²⁸ Ogólna to bardzo deklaracja. Stała za nią jednak określona treść. Rząd odrodzonego państwa, ustami swego premiera, oświadczał się za zachowaniem *status quo*. Za obroną porządku wersalskiego, którego drugim fundamentalnym komponentem składowym stał się pokój ryski jako istotny akt stabilizacji Europy Wschodniej, która wyłoniła się spod gruzów wielonarodowych imperiów wskutek jakże wyjątkowej i bezprecedensowej rewolucji geopolitycznej¹²⁹.

¹²⁴ P. Wandycz, *Konferencja w Spa*, s. 138.

¹²⁵ J. Lewandowski, *Instrukcja Konstantego Skirmunta*, „Zeszyty Historyczne”, z. 22, 1972, s. 97.

¹²⁶ F. Tommasini, *op.cit.*, s. 33.

¹²⁷ J. Faryś, *Koncepcje polskiej polityki zagranicznej 1918–1939*, Warszawa 1981 (Nowa wersja książki: *Między Moskwą a Berlinem. Wizje polskiej polityki zagranicznej w latach 1918–1939*, Warszawa 2019).

¹²⁸ AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 13, Protokół z 26 stycznia 1921 r. (załącznik).

¹²⁹ W. Sukiennicki, *From Foreign Domination to National Independence. East-Central Europe during the First World War*, ed. M. Siekierski, Boulder, CO 1988.

Premier odwołał się do motywu uregulowania gospodarczych trudności powojennej Europy. Zapowiadał, że rząd polski widzi cel „w osiągnięciu porozumienia gospodarczego z państwami sąsiadującymi oraz wszystkimi innymi, które objawiają rzeczywistą gotowość ekonomicznej współpracy. Położenie ekonomiczne w tej całej połąci środkowej i wschodniej europejskiego kontynentu wymaga od wszystkich państw w niej położonych solidarnego wysiłku dla odzyskania równowagi gospodarczej. Dopiero wielość umów kompensacyjnych i tranzytowych, zawartych, a następnie przeprowadzonych pod szerokim, liberalnym, światowym kątem widzenia pozwoli zagoić rany zadane tej części Europy przez wojnę”¹³⁰. Realizacja postulatu normalizacji stosunków gospodarczych z sąsiadami (zwłaszcza Niemcami i bolszewicką Rosją) natrafiła jednak na kolosalne trudności. Rzesza Niemiecka stosowała bojkot Polski, Sowieci zaś konsekwentnie podporządkowywali sprawy gospodarcze wymogom polityki i nie byli zainteresowani rozwojem wymiany handlowej z Polską jako państwem nieprzyjaznym.

Osobną uwagę poświęcił premier stosunkom z zachodnim sąsiadem, które należały do szczególnie niekorzystnie ukształtowanych. Żaden rząd nie mógł zmienić realiów tych relacji. Nieuniknioną konsekwencją odrodzenia państwa polskiego i nowego, „wersalskiego” rozgraniczenia między Rzeszą Niemiecką a tym państwem był antagonizm, który nie stwarzał perspektyw jakiegokolwiek przewyżnienia.

Po podpisaniu w Paryżu 9 listopada 1920 r. umowy z Wolnym Miastem Gdańsk, która regulowała uprawnienia państwa polskiego, na początku 1921 r. ruszyły rozmowy w sprawie konwencji o tranzycie niemieckim przez Pomorze do Prus Wschodnich. Premier Witos poruszył to zagadnienie ogólnie, stwierdzając jedynie, że „konwencja polska z Wolnym Miastem Gdańskiem, aczkolwiek nie wypełnia wszystkich pragnień, może być niewątpliwie podstawą współżycia Wolnego Miasta z nami. Chcemy wierzyć – podkreślił – że zrozumienie wspólnych interesów wytworzy warunki, w których luki, pozostawione przez konwencję, dadzą się wypełnić za obopólną zgodą i obopólną korzyścią. Przystąpienie swe do konwencji uwarunkował Rząd Polski jednakowoż, uzyskaniem mandatu obrony militarnej Wolnego Miasta, niezbędnego dla zapewnienia sobie wolnego dostępu do morza oraz nieprzerwanej komunikacji z Zachodem”¹³¹. Konwencja o tranzycie została zawarta 21 kwietnia 1921 r. jako umowa trójstronna między Polską, Niemcami i Wolnym Miastem Gdańsk. Ratyfikowana w marcu 1922 r., stosowana była do września 1939 r. Natomiast szczegółowe uprawnienia Polski w Gdańsku określała konwencja

¹³⁰ AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 13, Protokół z 26 stycznia 1921 r. (załącznik).

¹³¹ *Ibidem*.

z 24 października 1921 r., która została zawarta w Warszawie już po dymisji rządu Witos.

Konto odrodzonego państwa obciążały wciąż nie załatwione sprawy terytorialne. Definitywne ukształtowanie pokojowych relacji Polski z zagranicą – przekonywał Witos – nastąpi dopiero „po ostatecznym rozstrzygnięciu dwóch spraw spornych, w których walczymy pokojowo o prawo przygarnięcia do łona wspólnej ojczyzny – ziemi Wileńskiej i Górnego Śląska”. I doraźnie to właśnie były zagadnienia o wielkim znaczeniu dla państwa, a więc przede wszystkim dla rządu.

W sprawie Wilna i Wileńszczyzny szef polskiego rządu podkreślił, że Polska konsekwentnie opowiada się za „przeprowadzeniem konsultacji ludowej”, a więc plebiscytem mieszkańców tej ziemi. „Wszystkie serca polskie wyrrywają się do tej chwili, w której po usunięciu nienaturalnych zapór, będą mogły okazać swoją wdzięczność i swoje braterskie przywiązanie tej ludności sponiewieranej niewolą, gwałtami i wojną, i do ostatka zmęczonej niepewnością swojego losu” – mówił Witos¹³². Stanowisko to wyrażało tę samą myśl, którą wyznawał obóz belwederski Naczelnika Państwa.

W związku z III powstaniem śląskim premier Wielkiej Brytanii, przemawiając w Izbie Gmin 13 maja 1921 r., oskarżył Polskę o działania wbrew prawu międzynarodowemu i na niekorzyść sprawy pokoju w Europie. Odpowiedzi na te oskarżenia, również na forum parlamentu, udzielił Witos 18 maja¹³³. Było to jedyne wystąpienie premiera poświęcone sprawom zagranicznym i zarazem niezwykle co do formy, z powodu polemiki z szefem rządu wielkiego mocarstwa. „W walce o Górny Śląsk, gdzie przebudzona z wiekowej martwoty, odwiecznie polska ludność, liczy dni dzielące ją od swobody – Polska znalazła się w ostatnich dniach na forum świata pod ciężkim oskarżeniem, że nie dbając o traktat, gotuje się do zabrania obszaru plebiscytowego siłą zbrojną” – oznajmiał premier w sejmie. „Nie wiadomo co więcej w tym oskarżeniu podziwiać – jego potworność, czy jego naiwność. Jak to! Więc Polska, do której codziennie dochodzą echa prawdziwie triumfalnego pochodu idei polskiej w tej najstarszej naszej dzielnicy, – której wiadomo, że *„nawet”* coraz liczniejsze koła mówiących po niemiecku Górnoślązaków oświadczają się za połączeniem z nami w słusznym przekonaniu, że narodowość ich nie poniesie tu uszczerbku, a ich byt gospodarczy i cała przyszłość ich ziemi stokroć lepiej będzie tu zabezpieczona, – w takich warunkach Polska ma chwytać za broń – ma burzyć Traktat, którego uczciwe i ścisłe wypełnienie – rzuci jej Górny Śląsk w objęcia? Nie! Oskarżenia, przedłożone Konferencji Ambasadorów, nie mogą być traktowane jako zarzuty

¹³² *Ibidem*.

¹³³ Druk fragmentów w: W. Witos, *Wybór pism i mów*, Lwów 1939, s. 186–191.

rzeczowe, z którymi można by się liczyć poważnie”¹³⁴. Przemówienie Lloyda George’a miało niewątpliwie przygotować grunt pod przeprowadzenie takiego uregulowania sprawy górnośląskiej, aby było to po myśli Niemiec, zgodnie z tezą o niepodzielności terytorium przemysłowego oraz z wolą ludności, wyrażoną w plebiscycie.

Odpowiadając na zarzuty niemieckie premier mówił: „nie myślimy o zbrojnym zagarnięciu Górnego Śląska, jeżeli te śmieszne zarzuty, przypisujące nam chęć wojowania z Koalicją, która przecież obecnie rządzi na Górnym Śląsku – upadają siłą logiki, to również fałszywą byłaby podsuwana nam z niektórych stron myśl pójścia na jakieś drogi układów o podział Górnego Śląska. Żaden Rząd Polski nie potrafi ani powziąć takiego zamiaru, ani nawet spokojnie wysłuchać podobnych propozycji. Każdy rząd, który by to uczynił, zostałby słusznie oskarżony o zdradę kraju i zmieciony jednomyślnym odruchem polskiej opinii publicznej”¹³⁵. Szef rządu powoływał się na artykuł 88 traktatu wersalskiego i apelował do rządów mocarstw sprzymierzonych o jego wykonanie. „Nie uwierzmy – mówił – aby w dzisiejszym świecie, który przetrwał wielką wojnę i widział w jej wyniku zwycięstwo wolności i słusznego prawa, było możliwe podarcie albo choćby targowanie się o odstępstwo od tej największej zasady Traktatu, od zasady, że uczucia i przekonania ludności, jej świadomość narodowa i przywiązanie do Ojczyzny ma przyjść do głosu i nieodwołalnie zdecydować o tym, z kim ludność ta chce złączyć swe losy”¹³⁶.

Produktem ubocznym tego zatargu był największy kryzys w relacjach Polski ze Stolicą Apostolską. Na posiedzeniu rządu 6 grudnia 1920 r. Daszyński złożył wniosek o odwołanie posła przy Stolicy Apostolskiej Józefa Wierusza-Kowalskiego, aby zaprotestować w związku z nieprzychylnym (jak oceniano to w Warszawie) zachowaniem Watykanu w sprawie zbliżającego się plebiscytu na Górnym Śląsku¹³⁷. Na tym tle doszło też do ostrego starcia między Daszyńskim i Sapiehą, ale sprawa nie przerodziła się w kryzys gabinetowy. Minister spraw zagranicznych zagroził dymisją, stwierdzając, że „z wnioskiem Prezydium Rady Ministrów solidaryzować się nie może; odwołanie posła przy Watykanie bez wyznaczenia nowego uważa za zerwanie stosunków ze Stolicą Apostolską, to zaś byłoby dla Polski rzeczą tragiczną, a dla sprawy Górnego

¹³⁴ AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 13, Protokół z 26 stycznia 1921 r. (załącznik).

¹³⁵ *Ibidem*.

¹³⁶ *Ibidem*.

¹³⁷ Kardynał Adolf Bertram (metropolita wrocławski) wydał zarządzenie o zakazie udziału duchowieństwa (w jego archidiecezji, a zatem i na Górnym Śląsku) w jakiegokolwiek kampanii propagandowej, co godziło przede wszystkim w stronę polską. Opinia publiczna w Polsce oczekiwała anulowania tego dekretu, czego nie udało się osiągnąć.

Śląska katastrofą; decyzję taką uważałby jako brak zaufania Rządu do siebie i byłby zmuszony z tej uchwały wyciągnąć konsekwencję¹³⁸.

Dochodziła jeszcze jedna sprawa terytorialna. Była nią przegrana batalia dyplomatyczna o Zaolzie, o czym przesądziła rezolucja Konferencji Ambasadorów z 28 lipca 1920 r., oddając sporne terytorium bez zastrzeżeń pod suwerenność Czechosłowacji. „W sprawie Śląska Cieszyńskiego nie zaszło nic takiego, co by uprawniało do zmiany zajętego poprzednio przez Rząd stanowiska. „Zapewnienie skuteczniejszej ochrony naszych interesów” wymagać będzie szeregu zmian i przesunięć na naszych placówkach zagranicznych. Nastąpią one w czasie najbliższym” – stwierdzał premier¹³⁹.

Na horyzoncie wydarzeń, o których rozprawiał premier była wizyta Naczelnika Państwa w Paryżu. Doszło do niej w dniach 3–7 lutego 1921 r.¹⁴⁰ W swoim wystąpieniu w sejmie (styczeń 1921 r.) premier Witos oświadczył: „W chwili, w której przedstawiciele wielkiej Francji i odzyskującej należne sobie stanowisko Polski w najpiękniejszej stolicy świata, wymienią słowa powitania, rzeczywistość uczuć, łączących Francję i Polskę nierozzerwalnymi węzłami od stuleci uzmysłowiona zostanie w najszerszych warstwach obu narodów i dotrze wszędzie tam, gdzie gwar i troski życia powszechnego nie pozwalają śledzić historycznego biegu spraw świata. I jeżeli z reguły często bezpłodne bywają wysiłki polityków, szukające zbliżenia krajów tam, gdzie tego pragnienia nie można oprzeć na sympatiach ludów, to przeciwnie praca mężów stanu niezmiernie ułatwiona jest tam, gdzie istnieje wzajemne przyciąganie się ras i temperamentów narodowych. Zapewnienie skuteczniejszej ochrony naszych interesów wymagać będzie szeregu zmian i przesunięć na naszych placówkach zagranicznych. Nastąpią one w czasie najbliższym”¹⁴¹. W Paryżu miał być zawarty sojusz polsko-francuski. Nastąpiło to 19 lutego 1921 r. Umowa miała formę traktatu politycznego i tajnej konwencji wojskowej. Umowy weszły w życie w marcu 1922 r., po podpisaniu dodatkowych porozumień gospodarczych, których zawarcie (na preferencyjnych zasadach dla Francji) stawiał rząd w Paryżu jako warunek *sine qua non*. Sojusz miał decydować o losach polskiej polityki zagranicznej – i nie ma w tym stwierdzeniu przesady.

Pomysłu równoczesnej wizyty Naczelnika Państwa w Londynie, na którą w Warszawie miano nadzieje, skutecznie się nie udało. Zaproszenie z Londynu

¹³⁸ AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 12, Protokół z 6 grudnia 1920 r.

¹³⁹ AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 13, Protokół z 26 stycznia 1921 r. (załącznik).

¹⁴⁰ Szczegółowe informacje – zob. *Kalendarium życia Józefa Piłsudskiego*, t. 3, s. 12–19.

¹⁴¹ AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 13, Protokół z 26 stycznia 1921 r. (załącznik).

dla głowy polskiego państwa nie nadeszło¹⁴². Zastrzeżenia brytyjskich sfer politycznych do Polski jako państwa, które swoją polityką utrudnia pokojowe ustalenie ładu w Europie, były zbyt silne, aby okazało się to możliwe.

Traktaty z Francją i Rumunią przyjęte w lutym i marcu 1921 r. dały podstawy polskiej polityce zagranicznej właściwie na całe dwudziestolecie. Nie ma tu ani miejsca, ani potrzeby, aby rozpatrywać szczegółowo proces negocjacyjny tych umów politycznych i wojskowych, gdyż w historiografii został on już dobrze zrekonstruowany¹⁴³.

Minister Sapięha przedstawił referat o stosunkach polsko-rumuńskich na Radzie Ministrów, ale – jak czytamy w jednym z protokołów – „tę część obrad uznano za poufną”.

Bardziej skuteczna polityka regionalna w wykonaniu Polski była trudna do pomyslenia. Z Czechosłowacją drogi rozchodziły się, ciążyła zła pamięć zachowania tego państwa w krytycznym momencie zagrożenia bytu Polski latem 1920 r. Porozumienie rumuńsko-węgierskie było niemożliwe i tak też idea trójstronnego układu polsko-rumuńsko-węgierskiego nie wchodziła w rachubę, ponieważ Ruś Zakarpacką przyznano traktatem triańskim Czechosłowacji. Brak wspólnej granicy z Węgrami uniemożliwiał jakikolwiek skuteczny alians dwustronny. Pomysły Bloku Bałtyckiego wymagały zabiegów dyplomacji, ale sprawa nie była prosta z powodu tendencji neutralistycznych w tych państwach (zwłaszcza w Finlandii), nie wspominając już o zatargu z Litwą o Wilno, który nie ułatwiał polityki bałtyckiej państwa polskiego.

Batalię o Górny Śląsk i Wilno udało się doprowadzić do pomyślnego finału już po odejściu Witosa z urzędu premiera. Decydujące fazy tych konfliktów przypadły jednak na czas działania jego gabinetu. W pierwszym wypadku mam na myśli głosowanie plebiscytarne i III powstanie śląskie. W drugim – marsz „zbuntowanych” wojsk gen. Lucjana Żeligowskiego, a następnie bezowocne rokowania o konfederację polsko-litewską w Brukseli pod auspicjami Ligi Narodów¹⁴⁴.

¹⁴² M. Nowak-Kiełbikowa, *Polska – Wielka Brytania w latach 1918–1923. Kształtowanie się stosunków politycznych*, Warszawa 1975, s. 293.

¹⁴³ Teksty umów: K. Mazurowa, *Przymierze polsko-francuskie z roku 1921*, „Najnowsze dzieje Polski. Materiały i studia z okresu 1914–1939”, t. IX, 1967, s. 212–217. Na temat polityki francuskiej i sojuszu z Polską – zob. P.S. Wandycz, *France and her Eastern Allies 1918–1925. French-Czechoslovak-Polish Relations from Paris Peace Conference to Locarno*, Minneapolis 1962, s. 211–237. Najbardziej szczegółowo o genezie sojuszu Warszawa–Paryż traktuje J. Kukułka, *Francja a Polska po Traktacie Wersalskim 1919–1921*, Warszawa 1970. Sprawa przymierza z Rumunią znalazła nowe ujęcie – zob. H. Walczak, *Sojusz z Rumunią w polskiej polityce zagranicznej w latach 1918–1931*, Szczecin 2008.

¹⁴⁴ Misję mediatora pełnił belgijski polityk Paul Hymans, który zgłosił dwa plany, w maju i we wrześniu 1921 r.

Jeśli przyjąć za słuszną uwagę Adama Wątor, że Witos miał zapatrywania na „kształt terytorialny i charakter państwa”, które łączyły go z Narodową Demokracją – spełniało się jego przekonanie i to w zasadniczej mierze. Powstawała Polska obejmująca większość ziem polskich. Przegrana została tylko walka o Śląsk Cieszyński i konieczność ustępstw w Rydze z ziem o znacznych skupiskach ludności polskiej w imię kompromisowego pokoju z Sowietami¹⁴⁵.

Co do rozumienia racji stanu, premier w bardzo stanowczy sposób wyraził pogląd, że pomyślność państwa wymaga przede wszystkim własnego wysiłku, gdyż życzliwość i pomoc narodów cudzoziemskich – jakkolwiek bardzo ważna – nie załatwi problemów, które rozwiązać mogą tylko sami Polacy. „Chętnie i z wdzięcznością – mówił – przyjmujemy pomoc i dowody życzliwości ze strony przyjaznych nam narodów, ale jednak wydobyć Polskę na stałe z otaczających ją niebezpieczeństw, wprowadzić ją na tory dobrobytu szczęśliwej i spokojnej przyszłości możemy tylko my sami, własnym trudem i własną pracą. Gdy zawarcie pokoju, wywalczonego męstwem i krwią naszych żołnierzy wchodzi w ostatnią fazę, możliwość pracy w najszerzej mierze, na najwyższą skalę – stoi dla nas otworem. Wielokroć więcej, niż którykolwiek z naszych sąsiadów, została Polska zniszczona, wielokroć więcej powinna też pracować. Zrozumienie tego przenika do coraz szerszych warstw i mam nadzieję, że już w najbliższej przyszłości praca nie będzie się liczyć w Polsce miarą godzin, ale miarą dobra Państwa, które stanowi o dobru obywateli. Rozmach twórczej pracy i wytrwałości, świadcząc o niezniszczalnych siłach, tkwiących w narodzie, nie tylko pozwoli szybko wyrównać szczyby, zadane przez wojnę, ale i stworzy najpewniejszą rękojmię bezpieczeństwa i rozwoju Państwa”¹⁴⁶.

Ugodowy kurs Skirmunta – antycypując nieco późniejsze wypadki – spowoduje ostry konflikt z Naczelnikiem Państwa. Będzie to spór o kierunek dalszej polityki polskiej¹⁴⁷. Dojdzie jednak do niego już w czerwcu 1922 r.

VII. Decyzje co do organizacji pracy Rady Ministrów

Praca gabinetu Wincentego Witosa zaowocowała postanowieniami o wprost zasadniczym znaczeniu dla ustalenia ram procesu stanowienia prawa w odrodzonym państwie. Ustalenie tych istotnych zasad procedury

¹⁴⁵ A. Wątor, *op.cit.*, s. 71.

¹⁴⁶ AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 13.

¹⁴⁷ M. Nowak-Kiełbikowa, *Konstanty Skirmunt*, s. 193 i n.

stanowienia prawa wymagało dużego wysiłku Rady Ministrów, ponieważ konieczny był kompromis w sprawie powziętych postanowień, o który nie było łatwo z powodu bardzo niejednorodnego politycznie składu gabinetu. Przede wszystkim przyjęto dokument zatytułowany „Główne zasady porządku obrad Rady Ministrów”¹⁴⁸. Nosi on datę 20 grudnia 1920 r. Postanawiał on m.in.: „Rada Ministrów stanowiąca Rząd Rzeczypospolitej, składa się z Prezydenta Ministrów oraz wszystkich Ministrów. W razie nieobecności Ministra na posiedzeniach Rady Ministrów właściwy Podsekretarz Stanu, względnie jeden ze Szefów Sekcji przez Ministra wyznaczony zastępuje go z głosem stanowczym tylko w sprawach dotyczących danego Ministerstwa. Minister może powołać do udziału w posiedzeniu dla udzielania wyjaśnień w poszczególnej sprawie referentów swego urzędu. Prezydent lub Rada Ministrów mogą zaważać na posiedzenie osoby postronne, jeżeli uznają potrzebę złożenia przez nich wobec Rady wyjaśnień. Radzie Ministrów przewodniczy Prezydent, a w jego nieobecności Wiceprezydent. Posiedzenie Rady jest prawomocne gdy uczestniczy w nim większość Ministrów. Uchwały zapadają większością głosów obecnych; w razie równości zdań przeważa głos przewodniczącego. 3. Z każdego posiedzenia sporządza się protokół, w którym notuje się zapadłe uchwały. Protokół z posiedzenia wyklada się na następnym posiedzeniu Rady Ministrów dla wglądu PP. Ministrów i w razie niewniesienia sprzeciwu – uważa się go za przyjęty. 4. Do zakresu działania Rady Ministrów należy: a) ustalanie kierunku polityki Rządu i poszczególnych Ministrów; b) rozpatrywanie i zatwierdzanie projektów ustaw i wniosków przedkładanych Sejmowi oraz sprawozdań z działalności Ministrów; c) decydowanie w sprawach organizacji Ministerstw i urzędów centralnych; d) rozstrzyganie spraw przekraczających zakres działania jednego Ministra, o ile co do nich nie osiągnięto porozumienia właściwych Ministrów; e) rozstrzyganie spraw, które Prezydent Ministrów lub Rada Ministrów na wniosek właściwego Ministra uzna za mające znaczenie polityczne albo większą doniosłość społeczną lub gospodarczą; f) załatwianie wszelkich innych spraw zastrzeżonych Radzie Ministrów ustawami lub zleconych jej przez Naczelnika Państwa”¹⁴⁹.

Postanowiono, że „wszelkie wnioski natury finansowej wnoszone bywają dopiero po uprzednim porozumieniu się z Ministerstwem Skarbu”. Projekty wszelkich ustaw czy rozporządzeń wymagają uprzedniego zaopiniowania przez Międzyministerialną Konsultację Prawną przy Prezydium Rady Ministrów zanim pojawią się na zebraniu gabinetu. Tak też „dopiero po ustaleniu uzgodnionego tekstu projektu ustawy, względnie rozporządzenia – mogą

¹⁴⁸ AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 11, Dokument do protokołu z 19 sierpnia 1920 r.

¹⁴⁹ *Ibidem*.

być przedkładane Radzie Ministrów¹⁵⁰. Była to ważna modyfikacja procesu legislacyjnego, nakazywała bowiem obowiązkowe korzystanie z eksperckiej rady prawników.

Niemniej ważnym postanowieniem było ustalenie zasady opiniowania wszelkich projektów ustawodawczych, pociągających za sobą wydatki finansowe państwa przez Komitet Ekonomiczny. „Wszelkie wnioski ustawodawcze z dziedziny polityki gospodarczej tudzież wszystkie sprawy znaczenia ekonomicznego” miały być dyskutowane najpierw przez Komitet Ekonomiczny Ministrów, który działa pod przewodnictwem Ministra Skarbu. W kompetencjach tego ciała zapisano: I. rozpatrywanie i rozstrzyganie spraw dotyczących: a) umów eksportowych rządowych, b) umów o dostawach rządowych zagranicznych, c) koncesji eksploatacyjnej, koncesji wywozowych oraz gwarancji rządowych, d) pożyczek rządowych dla towarzystw i spółek ponad 500 tysięcy marek; II. rozpatrywanie i uchwalanie rozporządzeń i zarządzeń mających większą doniosłość gospodarczą, względnie dotyczących kilku Ministerstw reprezentowanych w Komitecie Ekonomicznym.

Dokument, o którym tu mowa, postanawiał jeszcze o konieczności regularnych zebrań Rady Ministrów. Uznano, że posiedzenia rządu odbywać się mają „w regule w poniedziałki i czwartki o godzinie 5-tej po południu w Pałacu Namiestnikowskim, Krakowskie Przedmieście 46/48”¹⁵¹.

Ustalono wreszcie, że „poza porządkiem dziennym przedkładane być mogą tylko sprawy nagle powstałe, których załatwienie nie da się odroczyć nawet na kilka dni i o ile zgłoszone będą w Prezydium Rady Ministrów przynajmniej na 12 godzin przed posiedzeniem. Jako nagle wnioski nie mogą być traktowane wnioski wymagające uprzedniego przygotowania przez Prezydium Rady Ministrów, względnie Ministrów, a w szczególności projekty ustaw i rozporządzeń, które muszą być rozpatrzone uprzednio przez Międzyministerialną Konsultację Prawną”¹⁵².

W rządzie – do grudnia 1920 r. – znaczącą rolę odgrywał wicepremier Daszyński. To on składał wnioski o przyjęcie lub zmianę ustawy, a także przewodniczył Radzie Ministrów pod nieobecność premiera. Lecz jak napisał w swoich wspomnieniach Witos, wicepremier „akcentował konieczność współpracy, ale widok czerwonego sztandaru wytrącał go z równowagi, a dźwięczny ton międzynarodówki doprowadzał do zawrotu głowy, nie mówiąc już o frazesie chłopsko-robotniczym”¹⁵³. W drugiej fazie swojej działalności – od stycznia do września 1921 r. – rząd nie miał wicepremiera.

¹⁵⁰ *Ibidem.*

¹⁵¹ *Ibidem.*

¹⁵² *Ibidem.*

¹⁵³ W. Witos, *Moje wspomnienia*, t. II, s. 408.

Przewodniczenie Radzie Ministrów przypadało też ministrowi spraw wewnętrznych, tj. Leopoldowi Skulskiemu, który występował w tej roli na przykład 21 lutego i 7 marca 1921 r.

W lutym 1921 r. przyjęto statuty ministerstw, co uporządkowało ich pracę jako centralnych organów administracji państwowej.

Na posiedzeniu Rady Ministrów 28 października 1920 r. były minister spraw wewnętrznych (w rządzie Ignacego J. Paderewskiego) Stanisław Wojciechowski zreferował „projekt rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie biurowości Ministerstw”. W protokole odnotowano, że „w dłuższym wywodzie stwierdza konieczność uproszczenia i ujednostajnienia biurowości władz centralnych przy czym nadmienia, że wprowadzenie proponowanych urzędzeń, dotyczących biurowości, wzorowanych na systemie niemieckim, który uznano za najbardziej odpowiedni, umożliwi redukcję zajętego obecnie tymi czynnościami nadmiernego personelu”¹⁵⁴.

Na okres rządu Witosa przypadł wydatny wzrost roli Prezydium Rady Ministrów, co skutkowało jego nową organizacją pod koniec 1920 r. Dawało to możliwość większej centralizacji władzy w rękach premiera¹⁵⁵. Oczywiście, w warunkach poważnego rozdrobnienia i skłócenia sceny politycznej, daleko było jeszcze do realizacji kanclerskiej formy rządzenia¹⁵⁶.

Zmiany w funkcjonowaniu Rady Ministrów przyniosły podniesienie roli tego centrum rządu, jakim było Prezydium Rady Ministrów. Przygotowane na posiedzeniu 20 grudnia 1920 r. rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie organizacji i zasad urzędowania Prezydium Rady Ministrów stanowiło m.in.: 1. Na czele Prezydium Rady Ministrów stoi Prezydent Ministrów. Nad całym tokiem prac w Prezydium Rady Ministrów czuwa Podsekretarz Stanu, który zastępuje Prezydenta Ministrów w zakresie przez Prezydenta Ministrów wyznaczonym. 2. Prezydium Rady Ministrów jest organem bezpośrednio podległym Prezydentowi Ministrów, za pomocą którego pełni on swoje funkcje i wykonywa swoją władzę. 3. Żaden z urzędników Prezydium Rady Ministrów nie posiada samodzielnej władzy z tytułu zajmowanego stanowiska, sprawuje on ją w poruczonemu mu dziale tylko w zakresie wyznaczonym przez Prezydenta Ministrów”¹⁵⁷.

¹⁵⁴ AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 12, Protokół posiedzenia z 28 października 1920 r.

¹⁵⁵ J.A. Goclon, *Rząd obrony narodowej*, s. 373.

¹⁵⁶ J.A. Goclon, *Prezydium Rady Ministrów w latach 1918–1939. Struktura, zakres kompetencji i działalność projektodawcza. (Zarys problemu)*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 2002, nr 2.

¹⁵⁷ AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 12, Protokół z 20 grudnia 1920 r. (załącznik 1 do punktu 9).

Jednym z zadań szczególnych Prezydium Rady Ministrów było prawo do powoływania Stałych Komitetów, jak na przykład stałego Komitetu Międzyministerialnego dla uregulowania opieki państwowej nad reemigrantami z Rzeszy Niemieckiej, do wykonania pokoju ryskiego, czy też demobilizacji armii po zakończeniu wojny polsko-sowieckiej.

Wzmocnienie roli Prezydium nastąpiło także na mocy zarządzenia z 2 lutego 1921 r. Rada Ministrów przyjęła przedłożony właśnie przez Prezydium projekt ustawy o przekazaniu wydawnictwa „Dziennika Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej” „do zakresu działania Prezydenta Ministrów”. Wniosek przeszedł mimo sprzeciwu ministra sprawiedliwości.

Konstytucja marcowa nie zmieniła ram ustrojowych działania rządu. Uchwalona 18 maja 1921 r. Ustawa przechodnia do Ustawy Konstytucyjnej „w sprawie czasowej organizacji władzy zwierzchniej Rzeczypospolitej” postanawiała, że nowa konstytucja wejdzie w życie z chwilą ukonstytuowania się nowych izb parlamentarnych¹⁵⁸. Obowiązki Naczelnika Państwa trwać miały do chwili objęcia urzędu prezydenta – wybranego na podstawie nowej konstytucji.

Ogólnie rzecz ujmując, można wskazać trzy zasady działania rządu w zakresie tworzenia prawa w odrodzonym państwie.

Po pierwsze, jak wybrzmiewa to z postanowień i protokołów, była to idea legalizmu. „Stale trzymamy się zasady utrzymywania w mocy ustaw państw zaborczych, o ile której z nich nie zastępuje ustawa Rzeczypospolitej Polskiej”¹⁵⁹.

Po drugie, zasada szerokiej konsultacji przy stanowieniu nowego prawa. Jeden z protokołów stanowi na przykład, że „Prezydent Ministrów zauważa, że ustawa kontyngentowa jako rezultat porozumienia między stronnictwami bez porozumienia ze stronnictwem traktowaną być nie może i dlatego pod obrady niniejszej Rady Ministrów nie może poddać”¹⁶⁰.

Po trzecie, zasada pracy *ad interim*, w imię zachowania ciągłości działania centralnego organu administracji państwowej, jaką w każdym państwie jest rząd, co było ważne przy częstych zmianach personalnych na stanowiskach rządowych i w ministerstwach. I tak na przykład zwalniając ministra rolnictwa, Naczelnik Państwa 17 lutego 1921 r. wyraźnie „poruczył mu dalsze pełnienie dotychczasowych funkcji aż do powołania następcy”¹⁶¹.

¹⁵⁸ *Powstanie II Rzeczypospolitej. Wybór dokumentów*, s. 647–648.

¹⁵⁹ AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 14, załącznik do protokołu Rady Ministrów z 13 kwietnia 1921 r.

¹⁶⁰ AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 11, Protokół posiedzenia z 13 września 1920 r.

¹⁶¹ AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 13, Protokół posiedzenia z 24 lutego 1921 r.

Po czwarte, starano się nie dopuszczać do ujawnienia konfliktów wewnętrznych w rządzie. Jako ważne można odnotować, że „Rada Ministrów przyjęła wnioski Ministra Wyznań Rel[igijnych] i Oświecenia Publicznego, by Prezydent Ministrów porozumiał się z Marszałkiem Sejmu i stronnictwami, aby starano się o ile możliwości unikać podczas dyskusji i przy wnioskach nagłych wszelkich kwestii, które by wskazywały na załamanie tzw. frontu wewnętrznego”. Tej samej zasady próbowano trzymać się w polityce zagranicznej. Jedną z uchwał poświęcono wywiadom udzielanym przez ministrów prasie zagranicznej. „Interviewy, dotyczące spraw polityki zagranicznej, mogą być udzielane dziennikom przez resortowych Ministrów i wyższych urzędników jedynie za zgodą Ministra Spraw Zagranicznych”¹⁶².

Doświadczenie owocnego zjednoczenia w chwili wielkiej próby latem 1920 r. łączyło się z pamięcią o sporach wewnętrznych – między skłóconymi obozami politycznymi, – mimo zjednoczenia społeczeństwa przeciw najeźdźcy.

Podsumowując, można powiedzieć, że legalizm, ciągłość administracji, zasada konsultacji społecznej aktów prawnych, jedność w rządzie mimo koalicyjności oraz jednolitość polityki na zewnątrz – to najistotniejsze zasady, które zostały zwerbalizowane i o ile to możliwe – w praktyce przestrzegane.

VIII. Ostatnie trzy miesiące

W swoim *exposé* w izbie poselskiej (wygłoszonym w styczniu 1921 r., które cytowano powyżej) premier Witos powiedział: „Budowa Państwa naszego jest jeszcze ciągle w okresie zaczątków. Są one trudne, bo też wielkie jest zadanie, jakie naszemu pokoleniu przypadło w udziale. Przerasta ono często siły, jakimi rozporządzamy, tym bardziej że siły społeczne rozszczępia, a tym samym osłabia niezwykle zacięta walka partyjna, która u nas rozpętała się w sposób zgoła niebywały, te osłabiają zacięte walki partyjne, które u nas rozgorzały, a swoją formą niejednokrotnie ani powadze chwili, ani doniosłości zadań nie odpowiadająca”¹⁶³. Deklaracja ta niewątpliwie wskazuje na zrozumienie skali trudności przez premiera i świadczy o jego realistycznym podejściu do spraw budowy państwa polskiego.

W obliczu trudności, które prowadziły nieodwołalnie do dekompozycji rządu, Wincenty Witos podał się do dymisji 27 maja 1921 r. Pojawił się

¹⁶² AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 11, Protokół z 16 września 1920 r.

¹⁶³ *Ibidem*, załącznik do protokołu z 23 września 1920 r.

wówczas – zdaje się po raz pierwszy od wyborów do Sejmu Ustawodawczego 26 stycznia 1919 r. – pomysł wychodzący z kół narodowej prawicy, aby stworzyć nowy rząd. Byłby on centroprawicowy, co oznaczało konieczność koalicji z partią dotychczasowego premiera. Kiedy pomysł upadł, marszałek sejmu Trąpczyński prosił Naczelnika Państwa, aby nie przyjmował dymisji premiera¹⁶⁴.

Tak też 28 maja 1921 r. Naczelnik Państwa nie przyjął dymisji Witoso, wobec czego premier swoją dymisję wycofał. Protokół posiedzenia Rady Ministrów z 30 maja – a zatem już po przesileniu – podaje informację, że w nowej sytuacji rząd pozostaje „zmuszony nie obstawać przy swojej dymisji”. Chodziło o to, aby nie przedłużać przesilenia. Do upadku rządu Witoso nie doszło więc z powodu skutecznej interwencji Naczelnika Państwa¹⁶⁵.

Mimo braku większości rządowej w sejmie uchwalono z przedłożenia rządowego bardzo ważne ustawy. Należy wymienić choćby ustawę emerytalną funkcjonariuszy państwowych¹⁶⁶. „Kadłubowy charakter” gabinetu Witoso, jak to bywa określane w historiografii, na pewno nie oznaczał bezwładu¹⁶⁷.

Do końca swej misji Wincenty Witos zachowywał znakomite relacje z marszałkiem Piłsudskim. 11 lipca 1921 r. odebrał z jego rąk Order Orła Białego¹⁶⁸. Warto o tym wspomnieć, zważywszy na późniejsze rozejście się ich dróg w polityce. Te dobre relacje były w ostatniej fazie działania rządu jedynym właściwie atutem w rękach premiera. Trudno zarazem nie wspomnieć, że gabinet trwał dalej jakby siłą inercji, wszystkie bowiem siły polityczne bardzo podzielonej izby chciały doczekać momentu działania nowej konstytucji, tj. jej wejścia w życie.

Nowy kryzys w rządzie Witoso wywołała wymuszona dymisja Eustachego Sapiehy z urzędu ministra spraw zagranicznych w maju 1921 r. Po dłuższych tarcjach tekę otrzymał inny polityk konserwatywny Konstanty Skirmunt, z dyplomatycznym doświadczeniem w służbie Komitetu Narodowego

¹⁶⁴ Piłsudski przychylił się do opinii marszałka izby. Zob. *Kalendarium życia Józefa Piłsudskiego*, t. 3, s. 48); J. Żarnowski w: *Historia Polski*, t. 4: 1918–1939, cz. 2, red. T. Jędruszczak, Warszawa 1978, s. 71 (rozdział „Rozłamy w koalicji rządowej i zaostrenie walk politycznych (kwiecień – wrzesień 1921 r.)”).

¹⁶⁵ M. Pietrzak, *op.cit.*, s. 297.

¹⁶⁶ Została uchwalona przez Sejm Ustawodawczy 28 lipca 1921 r. („Dziennik Ustaw” 1921, nr 70, poz. 466).

¹⁶⁷ C. Brzoza, A. Sowa, *Historia Polski 1918–1945*, Kraków 2006, s. 261.

¹⁶⁸ Order Orła Białego wręczył marszałek Piłsudski: Ignacemu J. Paderewskiemu, Wojciechowi Trąpczyńskiemu, Wincentemu Witosowi, profesorowi Oswaldowi Balzerowi, prymasowi kardynałowi Edmundowi Dalborowi, biskupowi Zygmunтови Łozińskiemu, gen. Józefowi Hallerowi, Antoniemu Osuchowskiemu i gen. Zygmunтови Zielińskiemu. (Z obcych mężów stanu Francuzi – prezydent Alexandre Millerand i minister Louis Barthou).

Polskiego i po dwuletniej misji poselskiej w Rzymie przy Kwirynale¹⁶⁹. Jego kontrkandydatem, brany w rachubę, był Kazimierz Olszowski – adwokat i późniejszy poseł w Berlinie, niewątpliwie jeden z czołowych dyplomatów polskich pierwszego dziesięciolecia odrodzonego państwa.

Skirmunt wszedł do rządu za Sapiechę 11 czerwca 1921 r. jako zawodowy dyplomata i bezpartyjny polityk. Naczelnik Państwa akceptował tę kandydaturę, ograniczając się tylko do prośby, aby sprawy dotyczące Litwy i Rosji minister omawiał najpierw z nim, zanim podejmie jakieś działania¹⁷⁰.

Niebawem do opozycji przeszła grupa profesora Edwarda Dubanowicza (przewodniczącego Komisji Konstytucyjnej), czyli Narodowo-Chrześcijańskie Stronnictwo Ludowe. Ugrupowanie to powstało poprzez rozłam w Narodowym Zjednoczeniu Ludowym i miało charakter konserwatywny¹⁷¹.

Według obliczeń Adama Wątor, z 412 posłów na Sejm Ustawodawczy Witos w końcowej fazie swego rządu mógł liczyć na zaledwie 150–155¹⁷². Było to nieco więcej niż jedna trzecia składu izby.

Przywołać trzeba jeszcze choćby epizod pokazujący nadzwyczajną sytuację, jakim było niezwykle w swoim rodzaju starcie między premierem a Wojciechem Korfantym jako dyktatorem III powstania śląskiego, co z całą zwięzłością odnotował protokół. „Prezes Rady Ministrów podał do wiadomości Rady, że zgodnie z poprzednią uchwałą Rady Ministrów, udali się na Śląsk delegaci Polskiej Partii Socjalistycznej i Narodowej Partii Robotniczej celem zbadania sytuacji i oddziaływania w myśl intencji Rządu, dalej zawiadomił Radę Ministrów, że delegat Skarbu złożył Ministrowi Skarbu sprawozdanie o kosztach związanych z likwidacją powstania, podał do wiadomości Rady depezę posła Korfantego (z dnia 28/5), w której domaga się 40 milionów marek niemieckich i aprowizacji i grozi wyciągnięciem konsekwencji w razie nieotrzymania. Po dyskusji Rada Ministrów powzięła następujące uchwały: »Rada Ministrów podaje do wiadomości p. Korfantego, że nad groźbami zawartymi w jego depeży z dnia 28/5 przechodzi do porządku dziennego, kwalifikując je jako niedopuszczalną presję i zapowiedź czynu równoznacznego ze zdradą stanu«¹⁷³. Nieporozumienie z dyktatorem III powstania

¹⁶⁹ Poglądy tego polityka i koncepcje działania dyplomacji analizuje szczegółowo M. Nowak-Kiełbikowa, *Konstanty Skirmunt*, s. 93–151.

¹⁷⁰ *Kalendarium życia Józefa Piłsudskiego*, t. 3, s. 48.

¹⁷¹ O tym ugrupowaniu – zob. J. Holzer, *Mozaika polityczna Drugiej Rzeczypospolitej*, Warszawa 1974, s. 145–147. W końcu 1922 r. (przed wyborami) przyjęto nazwę Stronnictwo Chrześcijańsko-Narodowe.

¹⁷² A. Wątor, *op.cit.*, s. 77.

¹⁷³ Sprawa ta jest ogólnie zwięźle odnotowywana przez biografów śląskiego przywódcy. Zob. np. podstawowe studium M. Orzechowskiego, *Wojciech Korfanty. Biografia polityczna*, Wrocław 1975, s. 229–230.

śląskiego to tylko jeden z przykładów zatargów, jakie towarzyszyły czternastomiesięcznemu funkcjonowaniu rządu Witos.

Jak zanotował w swym *Diariuszu* Kazimierz Świtalski (ówczesny szef referatu polityczno-prasowego Naczelnego Wodza i sekretarz Naczelnika Państwa w Radzie Obrony Państwa) pod datą 25 lipca 1921 r., Witos miał zapowiadać w rozmowie z gen. Kazimierzem Sosnkowskim, że aby przeprowadzić budżet, będzie chciał z prawicą „pójść na kompromis”. „Witos z centrolewem może wyżyć bardzo krótko” – skomentował to Świtalski. „Domagać się od stronnictw, by one ani nie uczestniczyły w rządzie, ani nie używały broni opozycji w swej akcji przedwyborczej już zaczętej – na długą metę niepodobna. Im dłużej Witos oddała wybory, tym bardziej będzie odosobniony”¹⁷⁴. Premier nie mógł jednak ich przyspieszyć, ponieważ ordynacje wyborcze do obydwu izb regularnego parlamentu nie były uchwalone. Nastąpi to dopiero w lipcu 1922 r.

Witos w rozmowie z Naczelnikiem Państwa 28 lipca 1920 r. odzegał się od zamysłu „przechylenia się na prawo”. Piłsudski natomiast sugerował, że PSL-„Piast” wraz z grupą Skulskiego (czyli Narodowym Zjednoczeniem Ludowym) miałyby większość „wobec prawicy”, ale przy wstrzymywaniu się lewicy od głosu¹⁷⁵. Kalkulacje te nie jawią się jednak receptą na efektywne rządzenie.

Decydującym krokiem kładącym kres rządowi okazała się dymisja Jana Kantego Steczkowskiego jako ministra skarbu, a więc odpowiedzialnego za finanse, który nie godził się na dalszy wzrost zadłużenia państwa¹⁷⁶. Jak napisał Tommasini, Steczkowski chciał jeszcze uzyskać złagodzenie ustawy o wykonaniu reformy rolnej. Nie dostał tego i zagroził ustąpieniem, a następnie złożył dymisję. Dlatego też dyplomata włoski uważał, że to sprawa reformy rolnej była ukrytym powodem upadku gabinetu¹⁷⁷.

W ślad za tymi posunięciami personalnymi, które znamionowały nieunikniony upadek rządu, 9 września wycofało swoje poparcie dla niego PSL-„Piast”, a więc macierzysta partia premiera¹⁷⁸. W tych warunkach dalszy bieg spraw był przesądzony.

Już cztery dni później, 13 września, dymisję złożył sam Witos. Naczelnik Państwa raz jeszcze namawiał premiera, aby mimo wszystko nie odchodził ze stanowiska¹⁷⁹. Po niepowodzeniu tego apelu, Piłsudski podziękował publicznie premierowi osobistym pismem. Podnosił w nim m.in., że ustępujący rząd

¹⁷⁴ K. Świtalski, *Diariusz 1919–1935*, s. 95, notatka z 25 lipca 1921 r.

¹⁷⁵ *Ibidem*, s. 96.

¹⁷⁶ A. Żor, *op.cit.*, s. 213.

¹⁷⁷ F. Tommasini, *op.cit.*, s. 35.

¹⁷⁸ J. Żarnowski, *op.cit.*, s. 91.

¹⁷⁹ Szkic D. i T. Nałęczów, *Józef Piłsudski, Naczelnik Państwa 22 XI 1918 – 14 XII 1922*, w: *Prezydenci i premierzy*, s. 29. Do tej kwestii – zob. też J.A. Goclon, *Rząd obrony narodowej*,

wzmocnił autorytet władzy wykonawczej¹⁸⁰. Odchodzący premier w specjalnej odezwie „Do braci chłopów” napisał: „Ustąpiłem, bo mi ten krok dyktowało obywatelskie sumienie. [...] Ustąpienie nie jest dla mnie ani krzywdą, ani upadkiem. Jest ono raczej wyzwoleniem z ciężkiego i niewdzięcznego jarzma obowiązków, które jeszcze więcej nieznośnym robiła zazdrość i zła wola ludzka”¹⁸¹.

Po dymisji premiera 13 września, odbyły się jeszcze dwa zebrania Rady Ministrów – 15 i 19 września. Miały one charakter merytoryczny. Omawiano m.in. sprawy reformy rolnej oraz kwestię rozszerzenia ustawy o zasadach reformy rolnej na województwa wschodnie¹⁸².

Narodowa Demokracja – z czynnym zaangażowaniem marszałka Sejmu Ustawodawczego Trąpczyńskiego – chciała pozyskać Witosa, aby osiągnąć większość i rządzić pod sztandarem gabinetu centroprawicowego, pragnąc w ten sposób „pognać Belweder”. Piłsudskiemu nie mogło odpowiadać takie rozwiązanie. Oczekiwał on niepowodzenia misji Stanisława Głąbińskiego. Ze stronnictw centrowych dobiegał głos optujący za gabinetem pozaparlamentarnym z Władysławem Stesłowiczem na czele. Pojawiły się jeszcze kandydatury gen. Władysława Sikorskiego (którego osobę doradzać miał w Belwederze kardynał Aleksander Kakowski) i Medarda Downarowicza (człowieka Piłsudskiego, działacza socjalistycznego i legionisty)¹⁸³.

Już 19 września nastąpiło powołanie na urząd premiera Antoniego Ponikowskiego, profesora Politechniki Warszawskiej i polityka związanego z orientacją aktywistyczną podczas Wielkiej Wojny. W jego gabinecie pozostało wielu ministrów Witosa i to na znaczących stanowiskach: Skirmunt, Sosnkowski, Sobolewski, Narutowicz, Stesłowicz, Darowski, Raczyński, Chodźko. Zmienił się minister skarbu. Został nim Jerzy Michalski, cieszący się opinią człowieka „bardzo energicznego”¹⁸⁴. Powstał rząd autorski, pozaparlamentarny pod nowym premierem – jedynie w tamtych realiach możliwy. Arytmetyka parlamentarna tłumaczyła prawie wszystko. Dopóki PSL-„Piaś” nie chciało iść z prawicą, tj. Narodową Demokracją – bo siłą tego ostatniego obozu było w dużej mierze ziemiaństwo – inne rozwiązanie wydawało się trudne do pomyślenia.

s. 362 i n. Mamy także studium M.M. Drozdowskiego, *Józef Piłsudski. Naczelnik Państwa Polskiego 14 XI 1918 – 14 XII 1922*, Warszawa 2018.

¹⁸⁰ J. Piłsudski, *Pisma zbiorowe*, t. V, Warszawa 1937, s. 215.

¹⁸¹ „Piaś” z 2 października 1921 r. Cyt. za: W. Witos, *Wybór pism i mów*, s. 194–195.

¹⁸² J.A. Goclon, *Rząd obrony narodowej*, s. 364.

¹⁸³ Notatka z 19 września 1921 r. – zob. K. Świtalski, *Diariusz 1919–1935*, s. 99.

¹⁸⁴ F. Tommasini, *op.cit.*, s. 36.

IX. Bilans prac gabinetu

Gabinet Witosa – jako Rząd Obrony Narodowej – powstał w wyniku niepiśanego porozumienia głównych sił politycznych i Naczelnika Państwa *in extremis*. Siłą rzeczy było to rozwiązanie doraźne, lecz przekształciło się w relatywnie długotrwałe. Po opuszczeniu koalicji przez główne siły polityczne (Narodową Demokrację, PPS, PSL-„Wyzwolenie”, chadecję (Narodowa Partia Robotnicza) i Narodowe Zjednoczenie Ludowe) nastąpiły „rządy centrowe”, co przyniosło „niedopuszczenie prawicy do władzy” (zwłaszcza po maju 1921 r.) – jak to ujął Adam Próchnik¹⁸⁵.

Z całą pewnością rząd Witosa wniósł w dzieje odrodzonej Polski doświadczenie zjednoczenia – mimo wszystko i w sprawie najważniejszej. Był to drugi taki moment w jej dziejach (po rządzie Paderewskiego). Nie był on jednak do końca swej misji rządem obrony narodowej, utracił bowiem ten charakter, stając się mniejszościowym gabinetem centrowym. Po dymisji endeków, ale z Daszyńskim, przybierałby oblicze centrolewicowe. Mógł w takiej formule działać jeszcze przez jakiś czas. Tak wszakże się nie stało. Większości nie udało się zdobyć, ale rząd trwał nadal. W dużej mierze siłą inercji i dzięki wsparciu Naczelnika Państwa.

W warunkach rozbicia parlamentu na nader liczne i zwalczające się partie, jedynie rząd pozaparlamentarny mógł być alternatywą dla koncepcji wielkiej koalicji. W formule *ad interim* nie wykluczało to jeszcze trzeciej opcji – rządu mniejszościowego. Gabinet Witosa był nim faktycznie, ale był tolerowany przez stronnictwa, które nie uczestniczyły w procesie rządzenia, co pozwalało uchylać ustawy według przedłożenia Rady Ministrów.

Rządzenie pokojowe zaczęło się po zawarciu rozejmu z Rosją Sowiecką, choć sprawy Śląska i Wilna nadal pozostawały niezafatwione. Ostateczne ustalenie granic państwa dokonało się już po dymisji rządu Witosa.

Wewnętrzne cezury chronologiczne w działalności rządu Witosa można wprowadzić w sposób następujący:

- 1) od powstania do 12 października 1920 r., kiedy doszedł do skutku rozejm z Sowietami;
- 2) od rozejmu ze wschodnim sąsiadem do 5 stycznia 1921 r., czyli ustąpienia z gabinetu ministrów reprezentujących Polską Partię Socjalistyczną (kluczowe było wyjście z gabinetu wicepremiera Daszyńskiego);
- 3) od opuszczenia rządu przez PPS do 17–18 marca, kiedy przyjęto konstytucję i podpisano pokój z Rosją Sowiecką;

¹⁸⁵ A. Próchnik, *Pierwsze piętnastolecie Polski Niepodległej. Zarys dziejów politycznych*, Warszawa 1983, s. 95–106.

4) od pokoju ryskiego do dymisji premiera 27 maja 1921 r.;

5) od nieprzyjęcia dymisji szefa rządu przez Naczelnika Państwa do 13 września, tj. trwanie gabinetu *ad interim*.

Przez rząd przewinęło się aż 36 osób jako ministrów. W jednym gabinecie zmieniali się prawie wszyscy ministrowie – pod tym samym premierem.

Gabinet Witosa zostawił po sobie obfity dorobek prawodawczy i znaczący zespół akt urzędowych. Jak na rząd, który przez większość swego istnienia zmagał się z brakiem stabilnej większości i z uwagi na realia „przedmajowej” Polski – jest to dużo.

Odnutować należy, że w ostatnim czasie z inicjatywy profesora Mariana Marka Drozdowskiego ukazał się w dwóch tomach wybór dokumentów do dziejów Rządu Obrony Narodowej¹⁸⁶. Wybór ten nie jest, z założenia, pełną edycją źródłową rządu Wincentego Witosa.

Niestety, mimo powszechnie dostępnych informacji o realizacji przez Instytut Historii PAN grantu z Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki, doszło też do publikacji protokołów rządu Wincentego Witosa (bez wszelkich załączników) pod redakcją Janusza Gmitruka i Mateusza Ratyńskiego, środkami Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego, co jest posunięciem niewątpliwie niepraktykowanym w stosunkach akademickich¹⁸⁷.

*

Sprawą, która wymaga wyjaśnienia, jest wprowadzenie cezur chronologicznych przy podziale materiału źródłowego. Biorąc pod uwagę najprostsze rozwiązanie, które miałyby swoje uzasadnienie, można byłoby przeprowadzić podział całego materiału źródłowego na dwa tomy – pierwszy za okres wojenny, a zatem od utworzenia gabinetu Wincentego Witosa jako Rządu Obrony Narodowej 26 lipca do 12 października 1920 r., kiedy nastąpiło zawieszenie broni w wojnie polsko-sowieckiej i drugi – dokumentujący pokojowe prace gabinetu. W takim ujęciu powstałby jednak skromny rozmiarami tom pierwszy i niezmiernie obszerny tom drugi, który musiałby zostać wydany w dwóch woluminach. Podział protokołów (wraz z towarzyszącymi im załącznikami) na trzy części był zatem z powodu objętości niezbędny.

Chronologicznie mamy więc trzy części. Pierwszą z nich stanowi zbiór protokołów wraz z załącznikami od 26 lipca do 30 grudnia 1920 r. Druga obejmuje czas od 4 stycznia do 27 maja 1921 r. Trzecia zawiera protokoły z okresu od 28 maja do 13 września 1921 r.

¹⁸⁶ *Archiwum Rządu Obrony Narodowej Wincentego Witosa (1920–1921)*, red. M.M. Drozdowski, t. 1–2, Warszawa 2021–2022.

¹⁸⁷ *Rząd Obrony Narodowej (1920–1921)*, wyd. J. Gmitruk, M. Ratyński, Warszawa 2022.

Uzasadnienie takiego podziału jest następujące:

Rząd Obrony Narodowej utracił swój pierwotny charakter z chwilą zawieszenia broni. Proces jego dekompozycji jako organizmu skupiającego przedstawicieli wszystkich głównych stronnictw politycznych dokonał się między końcem listopada a końcem grudnia 1920 r. Ustąpili w tym czasie z Rady Ministrów przedstawiciele Związku Ludowo-Narodowego, a następnie wicepremier Ignacy Daszyński, reprezentujący Polską Partię Socjalistyczną. Zakończenie tej sekwencji wydarzeń zamyka pierwszy okres pracy rządu i ta jego faza działania ma swoje udokumentowanie w zbiorze protokołów, który niniejszym oddajemy do druku. Drugi okres pracy Rady Ministrów trwał od początków stycznia do końca maja 1921 r., kiedy to doszło do przesilenia związanego z niedoszłą dymisją premiera. Po tych powikłaniach, rozpoczął się ostatni okres funkcjonowania gabinetu sprowadzający się zasadniczo do administrowania krajem.

Marek Kornat

Nota edytorska

Rząd Wincentego Witosa odbył łącznie 167 posiedzeń – najwięcej ze wszystkich gabinetów doby demokracji parlamentarnej w Polsce oprócz pozaparlamentarnego rządu profesora Władysława Grabskiego, który przetrwał prawie dwa lata (19 grudnia 1923 – 14 listopada 1925 r.).

Gabinet Witosa pracował niezwykle intensywnie przez cały okres swego funkcjonowania, tj. od końca lipca 1920 do połowy września 1921 r. Odbył w tym czasie 61 posiedzeń. Pierwsze posiedzenie, które obejmuje tom piąty – pierwszy dla rządu Witosa – miało miejsce 26 lipca 1920 r., zaś ostatnie 30 grudnia tego roku.

Protokoły Rady Ministrów publikowane w niniejszym tomie pochodzą ze zbiorów Archiwum Akt Nowych i są przechowywane pod sygnaturą PRM 11 (okres od początku działania rządu do końca września 1920 r.) oraz pod sygnaturą PRM 12 (od 1 października 1920 r. do końca grudnia tego roku).

Protokoły obrad Rady Ministrów pod przewodnictwem Wincentego Witosa, którymi dysponujemy, są nader zwięzłe w formie i oszczędne pod względem informacji. Towarzyszy im jednak na ogół znaczna liczba załączników. Numery załączników w tomie piątym, ujęte w nawias kwadratowy pochodzą od redakcji.

Zdarzają się protokoły, z których w ważnych sprawach nie dowiadujemy się właściwie niczego. I tak na przykład – z posiedzenia 6 grudnia 1920 r. w punkcie 7 protokołu znajdujemy informację, że „Rada Ministrów wysłuchała *exposé* Ministra Spraw Zagranicznych o naszym położeniu politycznym i zadaniach naszej polityki zagranicznej. Nad *exposé* wywiązała się dłuższa dyskusja, której dalszy ciąg odroczone do następnego posiedzenia”¹. Niczego więcej w dokumencie tym już nie zawarto. Możemy się jedynie domyślać, że doszło do jakichś różnic zdań. To oczywiście tylko jeden z przykładów.

Obrady Rady Ministrów w czasie objętym niniejszą publikacją protokolowali radcy ministerialni w Prezydium Rady Ministrów: dr Jerzy Buzek

¹ AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 13, Protokół 112-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej odbytego 6 grudnia 1920 r.

oraz Daniel Rodich-Laskowski. Niektóre posiedzenia protokołował szef Sekcji Administracyjnej w Prezydium Rady Ministrów dr Władysław Studziński.

Niektóre protokoły zawierają punkty tajne, albo punkty poufne lub opatrzone klauzulą nadzwyczajności.

O ile same protokoły zachowały się w doskonałym stanie, o tyle niektóre załączniki do protokołów, jak na przykład te z 25 października 1920 r. są trudne do odczytania. Zdarzało się, że załącznikiem jest notatka pisana ołówkiem, mająca formę brulionu.

Niezbędne jest jeszcze nieco wyjaśnień odnoszących się do zasad wydania.

1. W wypadku kiedy minister spraw zagranicznych przedkładał Radzie Ministrów projekt ustawy ratyfikacyjnej danej umowy międzynarodowej, tekst jej przedstawiano ministrom w oryginale (czyli w języku francuskim) oraz w przekładzie na język polski. Na przykład w ten sposób zakomunikowano członkom rządu tekst francuski konwencji samochodowej. W takich wypadkach drukuje się jedynie przekład polski.

2. Kiedy mamy część tajną protokołu, która następuje po protokole sporządzonym w normalnym trybie, nadawaliśmy jej ten sam numer, jaki ma protokół, z dodatkiem litery a.

Obie te zasady stosują się nie tylko do niniejszego tomu, ale i do pozostałych woluminów (szóstego i siódmego) obejmujących protokoły posiedzeń gabinetu Wincentego Witosa.

Indeks nazwisk zawierający notki biograficzne osób występujących w dokumentach publikowanych w tomach piątym i szóstym znajduje się w tomie siódmym, obejmującym dokumenty z ostatniego okresu funkcjonowania Rady Ministrów.

Odnotujmy jeszcze, że spośród protokołów posiedzeń Rządu Obrony Narodowej parę protokołów drukowanych w niniejszym tomie było już publikowanych². Wymienić tu trzeba zbiór dokumentów w opracowaniu Mariana Marka Drozdowskiego (*Zwycięstwo 1920. Warszawa wobec agresji bolszewickiej*, Paryż 1990) oraz Haliny Janowskiej i Tadeusza Jędruszcza (*Powstanie II Rzeczypospolitej. Wybór dokumentów 1866–1925*, Warszawa 1984).

Marek Kornat

² Protokół z 28 lipca 1920 r. opublikowano bez załączników w tomie: *Zwycięstwo 1920. Warszawa wobec agresji bolszewickiej*, red. M.M. Drozdowski et al., Paryż 1990, s. 95–96.

Wykaz skrótów

al.	– alinea
art.	– artykuł
austr.	– austriacki/a
AWR	– Amerykański Wydział Ratunkowy [dla Europy]
b.	– były, była
bm.	– bieżącego miesiąca
br.	– bieżącego roku
CKE, C.K.E.	– Centralna Komisja Ewakuacyjna
CKP	– Centralny Komitet Pomocy
ctn. mt., ctn. mtr.	– cetnar, metr
Dep.	– departament
dn.	– dnia
DOG	– Dowództwo Okręgu Generalnego
Dz.	– Dziennik
Dz.P.P., Dz.Pr. P.P	– „Dziennik Praw Państwa [Polskiego]”
Dz.Pr.	– „Dziennik Praw”
Dz.Pr. Kr.P.	– „Dziennik Praw Królestwa Polskiego”
Dz.U.	– „Dziennik Ustaw”
Dz.U. R.P.	– „Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej”
Dz.U. Rz.	– „Dziennik Ustaw Rzeszy”
Dz.U. Zw.	– Dziennik Ustaw Związku [Północnoniemieckiego] (bardziej poprawnie: Zbiór Praw dla Związku Północnoniemieckiego)
Dz.U.P.	– „Dziennik Ustaw Państwa [Polskiego]”
Dz.Urz.	– „Dziennik Urzędowy”
Dz.Urz. ZCZW	– „Dziennik Urzędowy Zarządu Cywilnego Ziem Wschodnich”
Dz.Urz. ZWiFP	– „Dziennik Urzędowy [Zarządu Cywilnego] Ziem Wołynia i Frontu Podolskiego”
ew., ewent.	– ewentualny
ex.	– z
fen.	– fenig

fr.	- frank
franc.	- francuski
g., godz.	- godzina
gen. por., gen.-p., gen.-por., gp.	- generał porucznik
GUZA	- Główny Urząd Zaopatrzenia Armii
ha, ha.	- hektar
hal.	- halerz
hip.	- hipoteka
im.	- imię, imiona
inż.	- inżynier
JUR	- [Państwowy Urząd do spraw powrotu] Jeńców, Uchodźców i Robotników
Kier.	- kierownik
km	- kilometr
kor.	- korona
ks.	- książkę
l.	- lata
L.S.	- (łac. <i>loco sigilli</i> = zamiast pieczęci), napis (skrót) umiesz- czany dawniej na kopiach dokumentów, potwierdzający opatrzenie ich oryginałów pieczęciami
lit.	- litera
m.	- miasto
m.	- miesiąc
m., min.	- minuta
m.p., mp	- miejsce postoju
m.st., st.m.	- miasto stołeczne
mies.	- miesiąc, miesięcznie
Min.	- minister, ministerstwo
Min. Pracy i O.S.	- minister (Ministerstwo) Pracy i Opieki Społecznej
Min. Rolnictwa i D.P.	- minister (Ministerstwo) Rolnictwa i Dóbr Państwowych
Mini.	- Ministerialny
mk., Mk.	- marka
Mkp.	- marka polska
MSW	- Ministerstwo Spraw Wewnętrznych
MSWojsk.	- Ministerstwo Spraw Wojskowych
MSZ	- Ministerstwo Spraw Zagranicznych
niem.	- niemiecki/a
NIKP	- Naczelna Izba Kontroli Państwowej
NKN	- Naczelny Komitet Narodowy
NKŚ	- Nadzwyczajna Komisja Śledcza

np.	- na przykład
Nr, nr	- numer
NTOP	- Nadzwyczajny Trybunał Obrony Państwa
O.G.	- Okręg Generalny
p.	- punkt
p., P.	- pan, pani
p.k.	- punkt kontrolny
p.o.	- pełniący obowiązki
PAT	- Polska Agencja Telegraficzna
PKKP	- Polska Krajowa Kasa Pożyczkowa
PKP	- Polskie Koleje Państwowe
PKPD	- Państwowy Komitet Pomocy Dzieciom
pol.	- polski
poł.	- południe
porówn.	- porównaj
poz.	- pozycja
PP., P.P.	- panowie
PPO	- Państwowe Pogotowie Opiekuńcze
ppoł.	- po południu
ppor.	- podporucznik
Prez.	- Prezydium
PRM	- Prezydium Rady Ministrów
prot.	- protokół
publ.	- publiczny
pułk.	- pułkownik
PUZAPP	- Państwowy Urząd Zakupu Artykułów Pierwszej Potrzeby
r.	- rok
rb.	- rok bieżący
R.G.Bl.	- „Reichs-Gesetz-Blat” = Dz.U. Rz.
R.M., Rada Min.	- Rada Ministrów
R.O.P., ROP	- Rada Obrony Państwa
ROS	- Rada Obrony Stolicy
ros.	- rosyjski
Rozp. Wyk., rozp. wyk.	- rozporządzenie wykonawcze
r.sz.	- rok szkolny
r.z.	- roku zeszłego
Rzplita	- Rzeczpospolita
Sekcja O. i K.	- Sekcja Oświaty i Kultury
Sekcja O. i P.	- Sekcja Opieki i Propagandy nad Żołnierzami
st.	- starszy/-a, stopień
stoł.	- stołeczny

str.	– strona
t	– tona
tj.	– to jest
tłum.	– tłumaczenie
tut.	– tutejszy
u.k.	– ustawa karna
ukr.	– ukraiński
upos.	– uposażenie
ust.	– ustęp
w.	– wieczór [Protokół 1b]
w.m.	– wolne miasto
w.p.k.	– [ustawa] wojskowe postępowanie karne
w.r.	– własnoręcznie
W.R. i O.P.	– [minister, Ministerstwo] Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego
w.z., wz., w/z	– w zastępstwie
wicemin., WMinister	– wiceminister
WP	– Wojsko Polskie
zał.	– załącznik
zast.	– zastępca, zastępstwo
zd.	– zdanie
zł	– złoty
ZZK	– Związek Zawodowy Kolejarzy

Objaśnienia symboli literowych stosowanych w tekstach protokołów i załączników

a... ^a	– tak w tekście
b... ^b	– komentarz odręczny
c... ^c	– odręczna poprawka w tekście
d... ^d	– podkreślenie odręczne
e... ^e	– zakreślone na marginesie
f... ^f	– podpis odręczny
g... ^g	– podpis nieczytelny
h... ^h	– przekreślone
i... ⁱ	– tekst nieczytelny
j... ^j	– znak zapytania (na marginesie)

PROTOKOŁY

1

PROTOKÓŁ

61-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej odbytych w dniu 26 lipca 1920 r.

Przewodniczy Prezydent Ministrów	p. Wincenty Witos
Obecni:	
Wiceprezydent Ministrów	p. Ignacy Daszyński
Minister Spraw Wewnętrznych	p. Leopold Skulski
Minister Spraw Zagranicznych	p. Eustachy ^c X ^c Sapieha
Minister Spraw Wojskowych	p. gen. por. Józef Leśniewski
Minister Skarbu	p. Władysław Grabski
Minister Sprawiedliwości	p. Stanisław Nowodworski
Minister W.R. i O.P.	p. Maciej Rataj
Minister Rolnictwa i D.P.	p. Juliusz Poniatowski
Minister Przemysłu i Handlu	p. inż. Wiesław Chrzanowski
Minister Poczty i Telegrafów	p. dr Władysław Stesłowicz
Minister Robót Publicznych	p. Gabriel Narutowicz
Minister Pracy i O.S.	p. Edward Peplowski
Minister Aprowizacji	p. Stanisław Śliwiński
Minister b. Dzielnicy Pruskiej	p. Władysław Kucharski
Kierownik Ministerstwa Zdrowia Publicznego	p. dr Witold Chodźko
Kierownik Ministerstwa Kultury i Sztuki	p. Jan Heurich
Podsekretarz Stanu w Prezydium Rady Min.	p. dr Władysław Wróblewski
Szef Sekcji Administr[acyjnej] w Prezydium Rady Min.	p. dr Władysław Studziński
Szef Sekcji Legislatywnej w Prezydium Rady Min.	p. Edward Lechowicz
Protokołuje Radca Ministerialny	dr Jerzy Buzek

1. Protokół posiedzenia Rady Ministrów z dn. 19 i 21 lipca 1920 r. wobec niewniesienia sprzeciwu uznano za przyjęty.
2. Rada Ministrów wybrała na przedstawicieli Rządu do Rady Obrony Państwa¹ obok Prezydenta Ministrów PP. Wiceprezydenta Ministrów Ignacego Daszyńskiego, Ministra Spraw Wewnętrznych Leopolda Skulskiego i Ministra Spraw Zagranicznych Eustachego ks. Sapiechę, na zastępcę p. Daszyńskiego –

¹ Nadzwyczajny i tymczasowy organ rządzący (niezastępujący jednak Rady Ministrów, ale parlament) powołany do życia przez Sejm Ustawodawczy ustawą z 1 lipca 1920 r. pod przewodnictwem Naczelnika Państwa.

p. dra Kazimierza Bartla Ministra Kolei Żelaznych, na zastępcę p. Skulskiego – p. Władysława Grabskiego Ministra Skarbu, na zastępcę ks. Sapiehy – p. Stanisława Śliwińskiego Ministra Apropowizacji.

3. Rada Ministrów powzięła uchwałę:

Rząd poleca Ministrowi Spraw Wojskowych poczynić natychmiastowe zarządzenia, zmierzające do zaspokojenia wszystkich potrzeb armii ochotniczej². Ministra Spraw Wojskowych upoważnia się do wszelkich wydatków po porozumieniu z Ministrem Skarbu na powyższy cel.

Dalszy ciąg posiedzenia uznano za poufny.

Posiedzenie trwało od godz. 10 rano do 12 w południe i od godziny 7 do 8 m. 30 wieczorem.

^fWitos^f

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 11.

² 3 lipca 1920 r. Rada Obrony Państwa skierowała do narodu odezwę „Obywatele Rzeczypospolitej! Ojczyzna w potrzebie!”. Minister spraw wojskowych – wobec dużej liczby ochotników do walki – powołał 7 lipca 1920 r. Generalny Inspektorat Armii Ochotniczej i ustanowił jego szefem gen. Józefa Hallera.

1a

^bPROTOKÓŁ

tajnego posiedzenia Rady Ministrów z dnia 26 lipca 1920 – dalszy ciąg jawnego No. 61

Szef sztabu generalnego gp. Tadeusz Rozwadowski przedstawił sytuację wojenną i plan dalszego działania armii polskiej. Zdawał następnie sprawę z rozmów z wojskowymi członkami misji ang.-franc. nadesłanej przez Ententę³. Wyraził zapatrywanie, że o ile by Ententa miała zamiar dostarczyć pomocy w ludziach, to byłaby pożądana pomoc wojsk czarnych francuskich lub wojsk angielskich. Ostrzegł przed wciąganiem w sprawę wojny z bolszewikami Rumunii, gdyż raz jest militarnie słaba, a chroni nam przez ewentualność skrzydło.

Następnie Min. Skulski i Min. Śliwiński poruszyli małą pomoc dla armii ochotniczej ze strony MSWojsk., a pierwszy ponadto sprawę nieodpowiedniego umieszczenia ochotników w Rembertowie⁴. MSWojsk. zobowiązał się do zbadania sprawy na miejscu, a Min. Rataj ma mu towarzyszyć.

Min. Sapieha odczytał notę Rządu Sowietów w sprawie rozejmu⁵. Na dyskusji postanowiono wysłać delegata na dzień 30 lipcaznaczony przez Rząd Sowietów – i o tym zawiadomić Rząd Sowietów, warunki zaś rozejmu wnosić na R.M. za 48 godzin. Postanowiono także podać do publ. wiadomości notę Sowietów z wyjaśnieniem, że dowództwo polskie nie oznaczało terminu na dzień 30/7 br.

³ Misji Międzysojuszniczej do Polski towarzyszyła misja wojskowa, którą skierowano do Warszawy na podstawie uchwały Rady Najwyższej w Spa. 25 lipca 1920 r. misja znalazła się w Polsce. Na czele misji wojskowej stanął szef Sztabu Generalnego armii francuskiej gen. Maxime Weygand. Obok niego wchodził w jej skład brytyjski gen. Percy Radcliffe, dyplomaci lord Edgar Vincent d’Abernon i Jules Jusserand, sekretarze gabinetów: A. Vignon i M. Hankey.

⁴ Ogólnie do Armii Ochotniczej zgłosiło się 105 tys. żołnierzy.

⁵ Warunki sowieckie streszczała nota rządu sowieckiego z 17 lipca 1920 r., będąca odpowiedzią na brytyjską ofertę mediacyjną złożoną przez lorda Curzona na podstawie układu, który zawarł w Spa premier Grabski. Sowietci proponowali rozmowy pokojowe, o ile Polska o nie wystąpi, zapowiadając też, że gotowi są iść na ustępstwa, które sprawią, że nowa granica będzie dla strony polskiej korzystniejsza niż bieg linii Curzona (miano na myśli pozostawienie Białegostoku przy Polsce).

Kopia noty Sowietów w załączonym „Monitorze” z 27/7 1920⁶.^b

^fDaszyński^f

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 11 (publikowane: *Dokumenty i materiały do historii stosunków polsko-radzieckich*, t. III: *Kwiecień 1920 – marzec 1921*, red. N. Gąsiorowska-Grabowska, I.A. Chrienow, Warszawa 1964, s. 215–216).

⁶ Tekst w: K.W. Kumaniecki, *Odbudowa państwowości polskiej. Najważniejsze dokumenty 1912 – styczeń 1924*, Warszawa–Kraków 1924, s. 301–302.

1b

^bPROTOKÓŁ **spisany dnia 28 lipca 1920 z posiedzenia Rady Ministrów** **Tajne**

Przewodniczy Prezydent Ministrów	Wincenty Witos
Wiceprezydent	Ignacy Daszyński
Min. Spr[aw] Wewn[ętrznych]	Leopold Skulski
Minister Skarbu	Wład[ysław] Grabski
Minister Handlu	Wiesław Chrzanowski
Minister Kolei	Kazim[ierz] Bartel
Minister Rolnictwa	Poniatowski
Minister Rob[ót] Publ[icznych]	Narutowicz
Kier. Min. Kultury i Sztuki	Heurich
Min. Spr[aw] Zagr[anicznych]	Eustachy ks. Sapieha
Min. Dz[ielnicy] Pruskiej	Władysław Kucharski
Min. Apropowizacji	Stanisław Śliwiński
Min. Oświaty	Rataj
Min. Poczty	Stesłowicz
Min. Pracy	Pełowski
Min. Sprawiedliwości	Nowodworski
Min. Wojny	gp. Józef Leśniewski
Kier. Min. Zdrowia	Chodźko
Z Pr[ezydium] Rady Min. Szef Sekcji	Edward Lechowicz
Z Pr[ezydium] Rady Min. Szef Sekcji	dr Władysław Studziński (protokołuje)

Początek posiedzenia o g. 7.09 wieczór.

1. Wiceprezydent Ignacy Daszyński na podstawie narad Prezydium z Min. Grabskim, Skulskim, Sapiehą oraz z P. Naczelnikiem Państwa, przedstawia następujące propozycje co do rozejmu z Rządem Sowietów.

- 1) przyjmuje się wnioski wojskowo-techniczne,
- 2) wśród delegatów Naczelnego Dowództwa będzie delegat Rządu,
- 3) graniczne punkty dla linii rozejmowych są:
 - a) linie Lloyd Georges'a⁷ idące od Grodna do Brześcia lit[ewskiego] linią Bugu a nie przed, gdzie stoją w chwili podpisania rozejmu
 - b) linie aktualne jako minimalne żądanie.
- 4) powody, które uprawniają do zerwania rokowań, są:

⁷ Tak w tekście. Winno być: Lloyda George'a.

- a) żądanie ze strony Sowietów cofnięcia się na zachód od linii aktualnej
- b) rozbrojenie w jakiegokolwiek części lub formie
- c) mieszanie się w wewnętrzny urząd państwa polskiego.

Przy rokowaniach będzie zasadą, że nie wolno niczym przesądzać kwestii należących do rokowań pokojowych.

Jako wskazówki dla delegatów daje się, że gdyby zastępcy Sowietów domagali się wypuszczenia więzionych tu komunistów, to należałoby to uzależnić od wypuszczenia polskich więźniów, lub od wymiany. Tej sprawy jednak nie należy uważać za powód zerwania rokowań i ewent. można się zgodzić na wypuszczenie. Rozbrojenie sojuszników (ukr.) można by przyjąć, lecz pod warunkiem czasu.

Przestrzeń między liniami polskimi a sowieckimi ma wynosić 50 km, zmniejszenie tej odległości nie powoduje zerwania rokowań.

Nad tymi propozycjami przeprowadzono dyskusję, po czym w głosowaniu przyjęto powyższe zasady dotyczące rozejmu, z tym, że wypuszczenie komunistów może nastąpić tylko w drodze wymiany i że Rada Min. uważa za wystarczające zawiadomienie o warunkach zrywających misji franc.-ang., co się już stało na Konferencji.

2. Wiceprezydent Daszyński przedstawia stanowisko Polski wobec atamana Petlury i zawiadamia radę o liście jego nadesłanym do Naczelnika Państwa⁸. W liście tym porusza Petlura sprawy ukraińskie, domagając się przy tym: 1) amnestii dla uwięzionych, 2) zezwolenia na wstępowanie do armii sprzymierzonych, 3) odpowiedzialnego udziału w życiu kraju, 4) rozpoczęcia rokowań z przedstawicielami Galicji Wschodniej⁹.

Po dyskusji uchwalono:

„Rząd oświadcza, że gotów jest rozpocząć narady z przedstawicielami ludności ukraińskiej z Galicji Wschodniej”.

W myśl tej zasady Rząd poweźmie dalsze decyzje.

Na tym posiedzenie zamknięto o g. 8.45 w.^b

^fWitos^f

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 11.

⁸ Listu nie załączono do protokołu. Najpewniej się nie zachował.

⁹ Mowa o staraniach Symona Petlury, aby doszło do wznowienia rozmów delegacji Ukraińców galicyjskich z rządem Polskim, co wydarzyło się już jesienią 1919 r. w Warszawie. Jednak delegaci Zachodnioukraińskiej Republiki Ludowej wycofali się z tych negocjacji, kiedy ataman Petlura przystał na zrzeczenie się na rzecz Polski Galicji Wschodniej i Wołynia.

2

PROTOKÓŁ 62 posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej odbytego dnia 29 lipca 1920 r.

Przewodniczy Prezydent Ministrów	p. Wincenty Witos
Obecni:	
Wiceprezydent Ministrów	p. Ignacy Daszyński
Minister Spraw Wewnętrznych	p. Leopold Skulski
Minister Spraw Zagranicznych	p. Eustachy X. Sapieha
Minister Spraw Wojskowych	p. gen. por. Józef Leśniewski
Minister Skarbu	p. Władysław Grabski
Minister Sprawiedliwości	p. Stanisław Nowodworski
Minister Wyznań Rel[igijnych] i Oświecenia Publ[icznego]	p. Maciej Rataj
Minister Rolnictwa i Dóbr Państw[owych]	p. Juliusz Poniatowski
Minister Przemysłu i Handlu	p. inż. dr Wiesław Chrzanowski
Minister Kolei Żelaznych	p. dr Kazimierz Bartel
Minister Poczty i Telegrafów	p. dr Władysław Stesłowicz
Sekretarz Stanu w Min. Robót Publ[icznych]	p. inż. Henryk Dudek
Minister Pracy i Opieki Społecznej	p. Edward Peplowski
Minister Aprowizacji	p. Stanisław Śliwiński
Minister b. Dzielnicy Pruskiej	p. Władysław Kucharski
Kierownik Min. Zdrowia Publicznego	p. dr Witold Chodźko
Kierownik Min. Kultury i Sztuki	p. Jan Heurich
Podsekretarz Stanu w Prez. Rady Min.	p. dr Władysław Wróblewski
Szef Sekcji Administr[acyjnej] w Prez. Rady Min.	p. dr Władysław Studziński
Szef Sekcji Legislatywnej w Prez. Rady Min.	p. Edward Lechowicz
Protokołuje Radca Ministerialny	dr Jerzy Buzek

Początek o godz. 5 m. 30 po południu.

1. Protokół posiedzenia Rady Ministrów z dnia 26 lipca 1920 r. wobec niewniesienia sprzeciwu uznano za przyjęty.

2. Rada Ministrów zaakceptowała stanowisko Prezydenta Ministrów zajęte w piśmie z dnia 15 lipca 1920 Nr 31/ROP w sprawie stosunku Rady Ministrów do Rady Obrony Państwa i stwierdziła, że stosownie do postanowienia art. 12 dekretu z dnia 3 stycznia 1918 r. Dz.Pr. Kr.P. Nr 1 muszą być wszelkie rozporządzenia Rady Obrony Państwa natury ustawodawczej rozpoznawane uprzednio przez Radę Ministrów.

3. Rada Ministrów przyjęła do wiadomości sprawozdanie o dotychczasowej akcji w sprawie żydowskiej, zaakceptowała złożoną przez Prezydium Rady Ministrów odezwę Rządu do społeczeństwa i przekazała Prezydium Rady Ministrów upatrzenie chwili do opublikowania tej odezwy.

4. Rada Ministrów zleciła Prezydium Rady Ministrów ogłoszenie w prasie odczytanego przez Ministra Spraw Wojskowych rozkazu wojskowego, zmierzającego do uśmierzenia ekscesów antyżydowskich¹⁰.

5. Rada Ministrów przyjęła wniosek Prezydium Rady Ministrów w sprawie likwidacji komitetów plebiscytowych w Cieszynie, na Spiszu i Orawie¹¹, Kwidzynie i Olsztynie¹² o następującej osnowie:

Celem zlikwidowania akcji plebiscytowej na powyższych terenach, ustalenia programu ewentualnej dalszej działalności w innych formach i innym zakresie i wreszcie celem stwierdzenia i przeznaczenia zasobów, pozostających w rozporządzeniu Komitetów w materiałach, samochodach, nieruchomościach, sprzętach itd. tworzy się Komisję, złożoną z przedstawicieli Prezydium Rady Ministrów, Ministerstwa Skarbu, Ministerstwa Spraw Zagranicznych, Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Ministerstwa Spraw Wojskowych. Komisja ta pod przewodnictwem Delegata Ministerstwa Skarbu rozpocznie natychmiast czynności, zapozna się w razie potrzeby na miejscu ze stanem rzeczy i wyda natychmiast wszystkie potrzebne zarządzenia. Komisja winna ukończyć swoje prace najdalej do końca sierpnia br. i w tym terminie przedłożyć Radzie Ministrów sprawozdanie wraz z odpowiednimi wnioskami.

6. Rada Ministrów przyjęła projekt rozporządzenia Rady Obrony Państwa w przedmiocie wojskowego sądownictwa doraźnego.

7. Przyjęto projekt rozporządzenia Rady Obrony Państwa w przedmiocie przymusowej służby w policji państwowej.

8. Przyjęto wniosek Ministerstwa Spraw Wewnętrznych w sprawie przedłużenia działania ustawy z dnia 25 lipca 1919 r. (Dz.Pr. Nr 61, poz. 364) na dalsze trzy miesiące od 2-go sierpnia do 2 listopada 1920 r.

¹⁰ Do zajęć antyżydowskich (np. w Łukowie) dochodziło głównie w związku z oskarżeniami społeczności żydowskiej o udzielanie wsparcia wkraczającym na terytorium Polski wojskom sowieckim. Ekscesy te poważnie obciążały wizerunek odrodzonego państwa w opinii zagranicznej, co było wykorzystywane przez koła mu niechętne.

¹¹ Mowa o powołanym przez stronę polską w Cieszynie Głównym Komitecie Plebiscytowym w związku z zapowiedzianym przez mocarstwa Ententy głosowaniem ludności na spornym terytorium Zaolzia. Na konferencji w Spa premier Grabski wyraził jednak wymuszoną zgodę na przekazanie decyzji w tej sprawie rządowi tych mocarstw, co spowodowało uchwałę Konferencji Ambasadorów z 28 lipca 1920 r. o odstąpieniu od plebiscytu i przekazaniu Śląska Cieszyńskiego Czechosłowacji.

¹² Powołany uchwałą Prezydium Rady Ministrów z 3 sierpnia 1919 r. Warmiński Komitet Plebiscytowy prowadził polską działalność propagandową przed plebiscytem na Warmii. Do lutego 1920 r. jego siedzibą była stolica kraju, a następnie osadzono go w Kwidzynie.

9. Przyjęto projekt rozporządzenia Rady Obrony Państwa w przedmiocie zmiany art. 53 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 10 maja 1920 r. o wprowadzeniu w życie wojskowego kodeksu karnego (Dz.U. R.P. z r. 1920 Nr 59, poz. 368).

10. Złożony przez Ministerstwo Skarbu wniosek o powołanie do życia międzyministerialnej komisji dla spraw oszczędności państwowych celem wykonania rezolucji sejmowej z 16 bm. Minister Skarbu zmienił, wnosząc, by czynnościami tymi zajęła się Komisja, złożona z Naczelnika Wydziału Organizacyjnego Prezydium Rady Ministrów, p. Ludomira Grendyszyńskiego, Delegata Prezydium Rady Ministrów p. Stanisława Wojciechowskiego, b. Ministra Spraw Wewnętrznych i Delegata Ministerstwa Skarbu, p. Żarnowskiego.

Wniosek ten Rada Ministrów przyjęła, z tym, że zgodnie z pierwotnym wnioskiem Ministra Skarbu zakres działania Komisji i jej regulamin określi rozporządzenie wydane przez Prezydenta Ministrów i Ministra Skarbu.

11. Minister Spraw Wewnętrznych przedkłada projekt instrukcji ewakuacyjnej dla mienia państwowego urzędów i urzędników. Instrukcję tę przekazano subkomisji złożonej z Ministrów: Spraw Wewnętrznych, Spraw Wojskowych, Kolei Żelaznych, Poczty i Telegrafów i Rolnictwa i upoważniono ją do uzgodnienia tekstu instrukcji i jej wydania.

12. Rada Ministrów uchwaliła przyznać:

- a) Marii Kłos, wdowie po Wojciechu Kłosie, starszemu posterunkowemu policji w powiecie Łaskim oraz jej małoletniemu synowi Józefowi jednorazową zapomogę w kwocie 12 873 marek,
- b) Felicji Ciechanowskiej, wdowie po Antonim Ciechanowskim, starszym wywiadowcy urzędu śledczego w Warszawie i jej 6-gu dzieciom jednorazową zapomogę w kwocie 18 000 marek,
- c) Katarzynie Gralickiej, wdowie po starszym kanceliście urzędu prokuratorского przy sądzie okręgowym w Warszawie, Antonim Gralickim, pensję wdowią w kwocie rocznej 1350 marek od 1 lipca 1919 r. z zastrzeżeniem późniejszej regulacji tej pensji stosownie do przepisów przyszłej ustawy emerytalnej,
- d) Eugenii Rolowej, wdowie po sędzi warszawskiego Sądu Apelacyjnego, Edwardzie Roli, pensję wdowią w kwocie 2250 marek rocznie i nieletnim jej dzieciom: córce Stanisławie urodz[onej] 19/6 maja 1900 r. i synowi Lucjanowi urodz[onemu] 15/2 sierpnia 1904 r. pensji sierocej po 750 mk. (siedemset pięćdziesiąt Mk.) rocznie dla każdego do czasu dojścia do pełnoletności, a mianowicie córce do 19/6 maja 1921 r., a synowi do 15/2 sierpnia 1925 r. z wypłatą od 1 grudnia 1919 r. i zastrzeżeniem późniejszej regulacji tej pensji stosownie do przepisów przyszłej ustawy emerytalnej.

13. Przyjęto projekt rozporządzenia Rady Obrony Państwa w przedmiocie zastępstwa na urzędach, opróżnionych z powodu wstąpienia odnośnych urzędników do wojska.

Dalszy ciąg posiedzenia tajny.

^fWitos^f

Załączniki

Wykaz:

1. [Pismo Prezydenta Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej Grabskiego do Ministra Spraw Wojskowych dotyczące zakresu działania Rady Obrony Państwa].
2. [W sprawie stosunków między ludnością polską a żydowską w kraju].
3. [Pismo Ministerstwa Spraw Wojskowych o rozkazie do Dowództwa Okręgów Generalnych dotyczące ekscesów antyżydowskich na kolejach i dworcach].
4. Rozporządzenie Rady Obrony Państwa w przedmiocie wojskowego sądownictwa doraźnego¹³.
5. Projekt rozporządzenia Rady Obrony Państwa w przedmiocie przymusowej służby w policji państwowej.
6. Wniosek [Ministerstwa Spraw Wewnętrznych] w sprawie przedłużenia działania Ustawy z dnia 25 lipca 1919 r. (Dz.Pr. Nr 61, poz. 364) na dalsze 3 miesiące od 2-go sierpnia do 2 listopada 1920 r.
7. Projekt rozporządzenia Rady Obrony Państwa w przedmiocie zmiany art. 53 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 10 maja 1920 r. o wprowadzeniu w życie wojskowego kodeksu karnego (Dz.U. R.P. z r. 1920 Nr 59, poz. 368)¹⁴.
8. Wniosek [Ministerstwa Skarbu dotyczący powołania Międzyministerialnej Komisji dla spraw oszczędności państwowych celem wykonania rezolucji sejmowej z 16 lipca br.].
9. Rozporządzenie Rady Obrony Państwa w przedmiocie zastępstwa na urzędach, opróżnionych z powodu wstąpienia odnośnych urzędników do wojska¹⁵.

^cZałącznik [1] do punktu 2^c

[Pismo Prezydenta Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej Grabskiego do Ministra Spraw Wojskowych dotyczące zakresu działania Rady Obrony Państwa]

Do Pana

Ministra Spraw Wojskowych

(na ręce P. WMinistra gen. por. SOSNKOWSKIEGO)

w m i e j s c u.

¹³ Załącznik [4] do punktu 6. Nie publikuje się. „Dziennik Ustaw RP” 1920, nr 71, poz. 479.

¹⁴ Załącznik [7] do punktu 9. Nie publikuje się.

¹⁵ Załącznik [9] do punktu 13. Nie publikuje się.

Do zakresu działania Rady Obrony Państwa należy stosownie do art. 3 b) wydawanie rozporządzeń i zarządzeń w sprawach związanych z prowadzeniem i zakończeniem wojny oraz z zawarciem pokoju.

Stosownie do postanowień art. 12 Dekretu z dnia 3 stycznia 1918 r. Dz.Pr. Kr.P. Nr 1 muszą być wszelkie rozporządzenia natury ustawodawczej rozpoznawane przez Radę Ministrów, ażeby P.P. Ministrowie mieli możliwość zajęcia stanowiska w odniesieniu do przedłożeń dotyczących ich resortów.

Wobec tego proszę Pana Ministra o wydanie zarządzenia, ażeby wszelkie projekty rozporządzeń Rady Obrony Państwa natury ustawodawczej otrzymywało najpierw Prezydium Rady Ministrów w 20 egzemplarzach celem wniesienia ich w skróconym postępowaniu na najbliższe posiedzenie Rady Ministrów, a następnie na Radę Obrony Państwa.

PREZYDENT MINISTRÓW:

/-/ Grabski.

°Załącznik [2] do punktu 3°

[W sprawie stosunków między ludnością polską a żydowską w kraju]

Pomimo poważnych usiłowań z obu stron stosunki między ludnością polską a żydowską w kraju nie są wciąż jeszcze takie, jak być powinny i jak się tego domaga interes państwa i poczucie prawa. Widać niekiedy próby świadomego rozdrażniania ludności polskiej w tym celu, aby rozdmuchać w niej niechęć do Żydów i utrudnić spokojne i zgodne współżycie z ludnością żydowską. Jest to też patriotyczną zasługą i dowodem wyrobienia społecznego i politycznego społeczeństwa polskiego, że nie daje posłuchu tym niesumiennym podszeptom i że fakty gwałtów wobec Żydów są rzadkie i odosobnione. Ale nawet i te wyjątkowo zachodzące bezprawia winny ustać, a ci, którzy ich się dopuszczają – wśród nich częstokroć niepomni swych obowiązków żołnierze – winni spotkać się z takim potępieniem społeczeństwa i polskiej opinii publicznej, na jakie zasługują.

Zwracamy się więc do ogółu polskiego, ^hjako z gospodarzem w tej Rzeczypospolitej^h, z gorącym wezwaniem, aby w stosunku do Żydów przejął się przekonaniem, że w Rzeczypospolitej zasada równości praw, jak i równości obowiązków istnieje i musi istnieć także dla ludności żydowskiej i to istnieć nie tylko na papierze, ale i w życiu. W obecnej ciężkiej dla Ojczyzny chwili bardzo znaczna większość ludności żydowskiej okazuje, że rozumie swoje obowiązki wobec Polski i chce je sumiennie wypełniać nie z musu, ale z przekonania. Wystąpienia wrogie wobec Państwa znajdują wszędzie, gdzie znajdują, słuszną represję władz; ktokolwiek ich się dopuści, nie ujdzie zasłużonej kary bez względu na narodowość lub wyznanie. Ale niechaj nikt z Polaków nie

utrudnia żydom, wiernym Państwu Polskiemu, spełniania obowiązków obywatelskich. Na tej drodze Żydzi muszą spotkać się ze zrozumieniem i poparciem ogółu polskiego! ^hmuszą^h ^cPowinni^c móc liczyć na to, że nikt w Polsce nie zaprzeczy im praw do korzystania z równych swobód, równego bezpieczeństwa prawnego, równej ochrony i nietykalności osobistej, jak wszyscy inni obywatele Rzeczypospolitej.

Niechaj trudne chwile obecne, wymagające od wszystkich ^csolidarnego^c i ^cnajwiększego wysiłku^c w interesie Państwa, dadzą początek nowemu okresowi zgody, zapomnienia wzajemnych niechęci, uraz i żalów i ^cpodjęcia^c wspólnej pracy dla dobra Rzeczypospolitej.

^cZałącznik [3] do punktu 4^c

[Pismo Ministerstwa Spraw Wojskowych o rozkazie do Dowództwa Okręgów Generalnych dotyczące ekscesów antyżydowskich na kolejach i dworcach]

Warszawa, dnia 30 VII 1920 r.

Ministerstwo Spraw Wojskowych komunikuje:

Do Dowództwa Okręgów Generalnych rozesłano następujący rozkaz

Ustawicznie powtarzają się ekscesy antyżydowskie na kolejach i dworcach, przybierając większe rozmiary w formie gwałtów, połączonych ze znęcaniem się nad starymi często ludźmi, i wykazując brak dyscypliny i poczucia honoru żołnierza polskiego z jednej strony, a z drugiej zaś przynosząc niepowetowane szkody naszej polityce zagranicznej w obecnej chwili; fakta takie bowiem ogłaszane natychmiast zazwyczaj w przesadnej formie zagranicą, ściągają z pewną słusnością na nas zarzut nietolerancji, barbarzyństwa i braku cywilizacji.

Raz wreszcie musimy temu kres położyć. Dlatego zarządzam:

Szef Oddz[iału] IV i Dowódcy Okręgów Generalnych wydadzą rozkazy do wszystkich sobie podległych oddziałów, pouczające żołnierzy i oficerów, że należy stanowczo skończyć z mającymi jeszcze ciągle miejsce ekscesami antyżydowskimi, a wszystkie baony, baterie i szwadrony zapasowe wysyłające swe marszówki mają każdorazowo pouczać odjeżdżających żołnierzy o ich zachowaniu się w czasie podróży. Dowódcy transportów wyznaczą pod osobistą odpowiedzialnością specjalną wartę, która pilnować będzie porządku w ciągu trwania transportu. Dowódca transportu składać będzie po przybyciu transportu na miejsce przeznaczenia pisemny raport o przebiegu podróży.

Tak żołnierzom, jak i podoficerom nie wolno opuszczać osiągniętej podczas podróży stacji i wydalać się poza obręb tejże, np. w celu zakupna w mieście prowiantów itd. Żołnierze odjeżdżający pojedynczo mają być pouczani

o zachowaniu się w podróży przez bezpośredniego swego przełożonego, wręczającego danemu żołnierzowi dokument podróży.

Dowódcy dworców zwracać będą każdemu komendantowi transportu uwagę na niniejszy rozkaz, a w razie zdarzenia się wybryków przeciwdziałać im wszelkimi środkami, jakie mają do dyspozycji oraz meldować o zajściu natychmiast, podając nazwisko komendanta odnośnego transportu oraz nr tego ostatniego Biuru Prezydyalnemu MSWojsk.

Wszelkie wybryki muszą być surowo karane, oficerów zaś, tolerujących ekscesy antyżydowskie, należy pociągnąć do surowej odpowiedzialności, nie cofając się nawet przed najdalej idącymi konsekwencjami. Za czynny udział w ekscesach względem winnych będą zastosowane kary dyscyplinarne i sądowe, w wypadkach dopuszczania się cięższych obrażeń lub dokonania rabunku, gwałtu, podpalenia itd. winni będą karani przez sądy doraźne. Oficerów przypatrujących się bezczynnie znęcaniu żołnierzy nad bezbronnymi żydami nie uważam za godnych noszenia munduru oficera polskiego.

Powyższy rozkaz ogłosić wszystkim oddziałom do kompanii, szwadronu i baterii włącznie.

MINISTER
LEŚNIEWSKI
GENERAŁ-PORUCZNIK

°Załącznik [5] do punktu 7°

Projekt rozporządzenia Rady Obrony Państwa w przedmiocie przymusowej służby w policji państwowej

RADA MINISTRÓW uchwała przedłużyć
RADZIE OBRONY PAŃSTWA następujący projekt rozporządzenia:

ROZPORZĄDZENIE

RADY OBRONY PAŃSTWA

w przedmiocie przymusowej służby w policji państwowej.

Art. 1.

Funkcjonariusz policji państwowej, zaprzysiężony zgodnie z postanowieniem art. 30 ustawy o Policji Państwowej z dnia 24 lipca 1919 r. Dz.Pr. P.P. Nr 61, poz. 363, przez czas trwania wojny obowiązany jest do pozostawania w służbie policyjnej.

Art. 2.

Winny usunięcia się ze służby policyjnej bez zwolnienia ze strony właściwej władzy ulegnie karze sądowej przewidzianej w art. 37 wyżej powołanej Ustawy o policji państwowej.

Art. 3.

Wykonanie rozporządzenia niniejszego poleca się Ministrowi Spraw Wewnętrznych.

Art. 4.

Rozporządzenie niniejsze uzyskuje moc obowiązującą z dniem ogłoszenia.
Warszawa, dnia ... lipca 1920 r.

Przewodniczący RADY OBRONY PAŃSTWA
PREZYDENT MINISTRÓW

°Załącznik [6] do punktu 8°

Wniosek [Ministerstwa Spraw Wewnętrznych] w sprawie przedłużenia działania Ustawy z dnia 25 lipca 1919 r. (Dz.Pr. Nr 61, poz. 364) na dalsze 3 miesiące od 2-go sierpnia do 2 listopada 1920 r.

DO RADY MINISTRÓW
w miejscu

WNIOSEK

w sprawie przedłużenia działania Ustawy z dnia 25 lipca 1919 r. (Dz.Pr. Nr 61, poz. 364) na dalsze 3 miesiące od 2-go sierpnia do 2 listopada 1920 r.

Z dniem 2 sierpnia br. ekspirują uprawnienia Ministra Spraw Wewnętrznych do wydawania na obszarze b. zaboru rosyjskiego zarządzeń wyjątkowych na mocy Ustawy z dnia 25 lipca 1919 r. w przedmiocie zapewnienia bezpieczeństwa Państwa i utrzymania porządku publicznego w czasie wojny, udzielone rozporządzeniem RADY MINISTRÓW z dnia 29 kwietnia br. (Dz.U. 1920 r. Nr 36, poz. 208).

Ponieważ ze względu na niepokój w kraju i wzmożoną działalność żywiołów komunistycznych, spowodowane zbliżeniem się frontu wojennego, uznaję za konieczne przedłużenie powyższych uprawnień na dalsze 3 miesiące od dnia 2 sierpnia do dnia 2 listopada br., przeto w myśl części drugiej art. 1 wyżej wskazanej Ustawy

wnoszę
aby RADA MINISTRÓW uchwalić raczyła następujące

ROZPORZĄDZENIE RADY MINISTRÓW

„W myśl części drugiej art. 1 Ustawy z dnia 25 lipca 1919 r. w przedmiocie zapewnienia bezpieczeństwa Państwa i utrzymania porządku publicznego w czasie wojny (Dz.Pr. 1919 r. Nr 61, poz. 364) RADA MINISTRÓW przedłuża udzielone Ministrowi Spraw Wewnętrznych Rozporządzeniem z dnia 29 kwietnia 1920 r. (Dz.U. Nr 36, poz. 208) upoważnienie do wydawania na całym obszarze b. zaboru rosyjskiego zarządzeń wyjątkowych na okres dalszych 3 miesięcy od dnia 2 sierpnia 1920 r. do dnia 2 listopada 1920 r. Rozporządzenie niniejsze uzyskuje moc obowiązującą z dniem ogłoszenia”.

MINISTER

w.z.

/-/ Dunikowski.

Wniesiono na Radę Ministrów

Warszawa, dn. ... 1920 r.

Uchwała zapadła zgodnie z wnioskiem

PREZYDENT MINISTRÓW

°Załącznik [8] do punktu 10°

Wniosek [Ministerstwa Skarbu dotyczący powołania Międzyministerialnej Komisji dla spraw oszczędności państwowych celem wykonania rezolucji sejmowej z 16 lipca br.]

MINISTERSTWO SKARBU

WNIOSEK

Rada Ministrów raczy uchwalić:

Powołuje się do życia Międzyministerialną Komisję dla spraw oszczędności państwowych celem wykonania rezolucji sejmowej z 16 lipca br.¹⁶

Skład Komisji, jej zakres działania i regulamin określi rozporządzenie Ministra Skarbu w porozumieniu z Prezydentem Ministrów.

¹⁶ Komisja dla Spraw Oszczędności Państwowych była organem międzyministerialnym, powołanym na drodze wydelegowania przez poszczególne resorty swoich przedstawicieli. Była afiliowana przy Prezydium Rady Ministrów.

UZASADNIENIE.

Sejm Ustawodawczy na posiedzeniu z dnia 16 lipca 1920 r., z okazji uchwalenia ustawy o dalszej emisji biletów Polskiej Krajowej Kasy Pożyczkowej¹⁷ wezwał Rząd do stosowania w administracji państwowej jak najdalej idącej oszczędności, polecając wstrzymania wypłat w dziedzinie wszelkich wydatków niezwiązanych ściśle z obroną Państwa.

Zadaniem Komisji wymienionej we wniosku będzie:

1. Poddanie rewizji obecnych preliminarzy budżetowych wszystkich Ministerstw i określenie tych działów administracji państwowej, których działalność, ze względu na konieczność zastrzeżenia dziś rozporządzalnych środków państwowych dla celów obrony Państwa, muszą w chwili obecnej ulec zastanowieniu wzgl[ędnie] zasadniczej redukcji aż do czasu powrotu normalnych stosunków. Tu należą przede wszystkim wydatki na: inwestycje, melioracje, subwencję na potrzeby kulturalne, naukowe itp.

2. Poddanie rewizji zakresu działania i organizacji poszczególnych władz państwowych w kierunku odciążenia tych władz od czynności, które nawet po nastaniu pokoju przedstawiają się jako przerastające siły finansowe nowo powstającego Państwa i które bez uszczerbku dla normalnego toku oszczędnej i mniej ekspansywnej administracji mogą być albo przeniesione na inne organizacje społeczne, albo przesunięte na czas znacznie późniejszy.

Z tym łączą się kwestie: uproszczenia administracji, redukcja urzędów i personelu itp.; tu należy także poddanie rewizji i wskazanie dróg do sanacji gospodarki przedsiębiorstw państwowych (przede wszystkim kolei i poczty) itp.

3. Dokładne zbadanie państwowych źródeł dochodowych i wskazanie konkretnych sposobów wydatnego ich podwyższenia.

Komisja działać będzie w ścisłym porozumieniu z Departamentem Budżetowym Ministerstwa Skarbu; wskazania swoje – o ile nie zostaną uzgodnione z interesowanym Ministerstwem – Komisja przedkładać będzie do decyzji Radzie Ministrów.

Warszawa, dnia 27 lipca 1920 r.

MINISTER SKARBU
Wł. Grabski

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 11.

¹⁷ Polska Krajowa Kasa Pożyczkowa była bankiem emisyjnym powstałym 9 grudnia 1916 r., a utworzonym przez niemieckie władze okupacyjne. Otrzymała prawo emisji waluty, tj. marki polskiej. Działała do 1924 r.

2a

PROTOKÓŁ z tajnego posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej odbytego w dniu 29 lipca 1920 r.

Przewodniczy Prezydent Ministrów	p. Wincenty Witos
Obecni:	
Wiceprezydent Ministrów	p. Ignacy Daszyński
Minister Spraw Wewnętrznych	p. Leopold Skulski
Minister Spraw Zagranicznych	p. Eustachy X. Sapieha
Minister Spraw Wojskowych	p. gen. por. Józef Leśniewski
Minister Skarbu	p. Władysław Grabski
Minister Sprawiedliwości	p. Stanisław Nowodworski
Minister Wyznań Rel[igijnych] i Oświecenia Publ[icznego]	p. Maciej Rataj
Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych	p. Juliusz Poniatowski
Minister Przemysłu i Handlu	p. inż. dr Wiesław Chrzanowski
Minister Kolei Żelaznych	p. dr Kazimierz Bartel
Minister Poczty i Telegrafów	p. dr Władysław Stesłowicz
Sekretarz Stanu w Min. Robót Publicznych	p. inż. Henryk Dudek
Minister Pracy i Opieki Społecznej	p. Edward Peplowski
Minister Aprowizacji	p. Stanisław Śliwiński
Minister b. Dzielnicy Pruskiej	p. Władysław Kucharski
Kierownik Min. Zdrowia Publicznego	p. dr Witold Chodźko
Kierownik Min. Kultury i Sztuki	p. Jan Heurich
Podsekretarz Stanu w Prez. Rady Min.	p. dr Władysław Wróblewski
Szef Sztabu Generalnego	p. gen. por. Rozwadowski
Szef Sekcji Administr[acyjnej] w Prez. Rady Min.	p. dr Władysław Studziński
Szef Sekcji Legislat[ywnej] w Prez. Rady Min.	p. Edward Lechowicz
Protokołuje Radca Ministerialny	dr Jerzy Buzek

^bRada Ministrów przyjęła do wiadomości odpowiedź Naczelnika Państwa na pismo poprzedniego Gabinetu w sprawie stosunków panujących w wojsku i zaakceptowała wniosek, by Naczelnik Wódz przedstawiał Radzie Ministrów kandydata na Szefa Sztabu, a po zaopiniowaniu względnie zaaprobowaniu jego osoby przez Radę Ministrów zatwierdza Naczelnik Państwa.

2. Rada Ministrów przekazała Prezydium Rady Ministrów opracowanie projektu rozporządzenia Rady (Obrony) Państwa w sprawie wykonania sądownictwa nad dowódcami, którzy winni są zaniedbań i nieposłuszeństwa i wyra-

ziła opinię, że obwinieni wysocy oficerowie dla przykładu powinni być aresztowani i wezwała Ministra Spraw Wojskowych do naprawienia stosunków w Dowództwach Okręgów Generalnych, w komendach etapowych i polepszenia stosunków zdrowotnych w wojsku.

3. Szef Sztabu Generalnego Generał Porucznik Rozwadowski odczytuje projekt instrukcji dla delegatów do zawarcia rozejmu ze sowieckim naczelnym dowództwem. Instrukcja ta otrzymuje ostatecznie po dyskusji brzmienie:

Jako minimum żądań naszych należy uważać linię tzw. Lloyd[a] George'a zaczynając od Grodna, ale z tym, że Brześć Litewski z przedpołem, Włodzimierz Wołyński, o ile możliwości i Kowel, a dalej Zbrucz mają pozostać w rękach polskich.

W razie niemożności osiągnięcia tej linii rozejmowej, linia bojowa aktualna w dniu rozejmu jest ostateczna. Możliwie szeroki pas neutralny 10 do 15 km winien pozostać wolnym na naszym przedpołu. Dobrze będzie ustalić stanowisko forpocztów sowieckich czerwoną linią na wyraźnych terenowych odcinkach, aby kontrola dotrzymywania strefy rozejmowej była łatwiejsza.

Między linią pierwszą a drugą byłaby linia 15 km na wschód od punktów: Grajewo, Ossowiec, Białystok, Czeremcha, Brześć a dalej jak pierwsza.

Linii rozejmowej gorszej od aktualnej bojowej przyjąć nie wolno.

Warunki, które należy uważać za zrywające rokowania, są:

1. Linia rozejmowa gorsza od bojowej.
2. Żądanie rozbrojenia lub wydania broni.
3. Wszelkie mieszanie się do ukształtowania ustroju Rzeczypospolitej.

Obowiązkiem delegatów jest doprowadzenie do zaprzestania działań wojennych na całym froncie najpóźniej do dnia 2 sierpnia godziny 12.

Przewlekanie dalsze pertraktacji należy uważać za ich zerwanie.

Można zgodzić się na krótki rozejm, jednak najmniej 8-dniowy z wypowiedzeniem na 3 dni, ale nie na krócej.

Ponieważ decyzja należy do delegatów cywilnych, zatem kwestie przyjęcia lub odrzucenia propozycji rozstrzygać będzie ostatecznie i bezwzględnie delegat Rządu Polskiego. Jego rozstrzygnięcie jest dla wojskowych naszych wiążące.

Generał Rozwadowski daje wyjaśnienia co do osób wchodzących w skład delegacji rozejmowej, w szczególności co do generała porucznika Jana Romera i pułkownika Sołohuba¹⁸.

Na zapytanie Ministra Rataja, czy Warszawa jest bezpośrednio zagrożona względnie w jakim stopniu i zapytanie Ministra Aprowizacji, czy amunicji jest dosyć, Generał Rozwadowski wyjaśnia, że obecnie sytuacja nie jest rozpaczliwa, żołnierz staje do walki coraz lepiej. Bolszewicy mają przewagę liczebną, są stroną atakującą, a nadto posługują się propagandą i metodą straszenia. Dowództwo frontu było pobite przed ofensywą patrząc na gromadzenie przeważających wojsk

¹⁸ Powinno być Sołohuba.

nieprzyjacielskich. Z chwilą kiedy wypełnimy stan liczebny armii musimy przejść do akcji zaczepnej, by podnieść ducha żołnierzy – taka akcja już się zaczęła na południu i taką akcją rozpoczniemy na północy. Brak rezerw, a wystarczyłyby dwie dywizje, żeby stworzyć jednostki bojowe bez osłabienia frontu.

W prognostyki i szczegóły wdawać się nie może. Sytuacja się poprawia z każdą chwilą. Straciliśmy tysiące karabinów w odwrocie ale jeżeli wydostaniemy broń (170 000 karabinów) z amunicją, która już jest w Gdańsku, broni mamy pod dostatkiem.

Minister Spraw Zagranicznych zawiadamia o nadejściu noty Lloyd[a] George[']a i Milleranda z Boulogne, w której dają wyraz, że nota bolszewicka jest kręceniem¹⁹. Postanowili oni, że jeżeli ma się odbyć konferencja pokojowa w Londynie, to ma się odbyć przy współudziale wszystkich państw wojujących z bolszewikami. Ambasadorowie państw sprzymierzonych zalecili, by przy rozejmowych rokowaniach nie robić nic takiego, co by przesądzało pokój. W danym razie można by zawrzeć pokój bez interwencji mocarstw sprzymierzonych, ale tylko o ile bolszewicy zaofiarowaliby warunki korzystne.

Rada Ministrów uchwaliła, że w razie objawienia ze strony bolszewików woli do zawarcia od razu pokoju, delegacja ma odjechać żeby oznajmić to Rządowi.^b

^fWitos^f

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 11.

¹⁹ Konferencja Rady Najwyższej mocarstw sprzymierzonych w Boulogne zebrała się 22 lipca 1920 r. (mowa o nocy sowieckiej z 17 lipca). Zob. *Prawo międzynarodowe i historia dyplomatyczna. Wybór dokumentów*, t. II, wstęp i oprac. L. Gelberg, Warszawa 1958, s. 97–102.

3

PROTOKÓŁ 63 posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej odbytego dnia 2 sierpnia 1920 r.

Przewodniczy Prezydent Ministrów	p. Wincenty Witos
Obecni:	
Wiceprezydent Ministrów	p. Ignacy Daszyński
Minister Spraw Wewnętrznych	p. Leopold Skulski
Minister Spraw Zagranicznych	p. Eustachy ks. Sapieha
Minister Spraw Wojskowych	p. gen. por. Józef Leśniewski
Minister Skarbu	p. Władysław Grabski
Minister Sprawiedliwości	p. Stanisław Nowodworski
Minister Wyznań Rel[igijnych] i O[święcenia] P[ublicznego]	p. Maciej Rataj
Minister Rolnictwa i Dóbr Państw[owych]	p. Juliusz Poniatowski
Minister Przemysłu i Handlu	p. inż. dr Wiesław Chrzanowski
Minister Kolei Żelaznych	p. dr Kazimierz Bartel
Minister Poczty i Telegrafów	p. dr Władysław Stesłowicz
Sekretarz Stanu w Min. Robót Publicznych	p. inż. Henryk Dudek
Minister Pracy i Opieki Społecznej	p. Edward Pełowski
Kierownik Min. Zdrowia Publicznego	p. dr Witold Chodźko
Szef Sekcji Administracyjnej w Prez. R.M.	p. dr Władysław Studziński
Szef Sekcji Legislatywnej w Prez. R.M.	p. Edward Lechowicz
Protokołuje Radca Ministerialny	dr Jerzy Buzek

1. Protokół posiedzenia Rady Ministrów z 29 lipca 1920 r. wobec niewnie-
sienia sprzeciwu – uznano za przyjęty.

2. Rada Ministrów wnioszek Prezydium Rady Ministrów w sprawie propa-
gandy pokojowej Rządu Polskiego za granicą przekazała do uzgodnienia przez
Wiceprezydenta z Ministrem Skarbu i Spraw Zagranicznych i ponownego wnie-
sienia na Radę Ministrów w razie niedojścia do porozumienia. O ile porozumienie
dojdzie do skutku, Rada Ministrów będzie tylko o stanie sprawy zawiadomiona.

3. Rada Ministrów przyjęła projekt ustawy zmieniającej ustawę z dnia 27 maja
1919 r. o tymczasowym zaopatrzeniu wdów i sierot po wojskowych Wojska
Polskiego z tą zmianą:

- a) że zdanie 2-gie otrzymuje brzmienie: Zamiast art. 1-go wstawić art. nastę-
pujący jako art. 1: Wdowy i sieroty po wojskowych Wojska Polskiego
poległych lub zmarłych poczęwszy od 1 listopada 1918 r. – wskutek

działań wojennych lub też w wykonaniu służby, bez winy danego osobnika z powodu warunków służby wojskowej lub chorób zakaźnych, panujących w wojsku lub w miejscach służbowego pobytu, jak również zaginionych na terenie działań wojennych oraz po inwalidach zmarłych wskutek inwalidztwa nabytego przez służbę wojskową, otrzymują od dnia 1 stycznia 1920 r. aż do wydania wojskowej ustawy emerytalnej następujące tymczasowe zaopatrzenie miesięczne

b) że wdowom po niezawodowych szeregowych przyznaje się 500 marek w miejsce projektowanych 600 marek;

c) że w p. 7 w miejsce wyrazów „główną podporą” ma być „jedyną podporą”.

Redakcję projektu ustali Prezydium Rady Ministrów z Ministrem Sprawiedliwości.

4. Projektu Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej w przedmiocie państwowego pogotowia opiekuńczego – Rada Ministrów nie uchwaliła, postanowiła natomiast, że Ministerstwo Pracy i Opieki Społecznej zajmie się doraźnym pogotowiem opiekuńczym nad walczącymi w liniach obronnych Warszawy, a Ministerstwo Skarbu udzieli w razie potrzeby funduszy na ten cel.

5. Rozpatrywanie projektu rozporządzenia Rady Ministrów w przedmiocie dopuszczenia statków gdańskich do żeglugi po Wiśle – odroczone celem uzgodnienia sprawy z Ministerstwem Robót Publicznych i Sprawiedliwości.

6. Wniosek Prezesa Głównego Urzędu Likwidacyjnego²⁰ o przedłużenie terminu wskazanego w art. 8 rozporządzenia Rady Ministrów w przedmiocie rejestracji emerytur i wszelkich pretensji wynikających ze stosunków służbowych b. funkcjonariuszów cywilnych instytucji rządowych, samorządowych i publicznych b. Królestwa Polskiego i b. Cesarstwa Rosyjskiego, Polaków oraz wdów i sierot po nich pozostałych – przyjęto.

7. Wniosek Prezesa Głównego Urzędu Likwidacyjnego w sprawie zwolnienia od obowiązku zgłaszania do rejestracji majątków, praw i interesów, znajdujących się na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej i należących do obywateli Rzeszy Niemieckiej, pochodzących z górnośląskiego terenu plebiscytowego – przyjęto.

8. Rada Ministrów uchwaliła utworzenie drugiego stanowiska Podsekretarza Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i przyjęła do wiadomości, że Prezydent Ministrów na propozycję Ministra Spraw Wewnętrznych przedłoży Naczelnikowi Państwa wniosek o mianowanie drugim Podsekretarzem Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych b. kierownika Ministerstwa Spraw Wewnętrznych Józefa Kuczyńskiego.

²⁰ Główny Urząd Likwidacyjny założono dekretem Naczelnika Państwa 31 stycznia 1919 r., a pomysłodawcą był Władysław Grabski, który został jego prezesem 27 lutego tego roku. Instytucja ta działała jako urząd państwowy o charakterze ministerstwa i miała zajmować się zagadnieniem strat wojennych oraz uregulowania zobowiązań z czasów I wojny światowej.

9. Rada Ministrów przyjęła do wiadomości, że Prezydent Ministrów na propozycję Prezesa Głównego Urzędu Likwidacyjnego przedłoży Naczelnikowi Państwa wniosek o mianowanie Jana Mrozowskiego delegatem Rządu Polskiego w Sekcji Międzynarodowej Komisji Odszkodowań w Wiedniu zgodnie z art. 179 i § 3 aneksu II Traktatu Pokojowego z Austrią oraz Tadeusza Sobolewskiego zastępcą tego delegata.

10. Rada Ministrów przyjęła do wiadomości, że Prezydent Ministrów na propozycję Prezesa Prokuraturii Generalnej²¹ przedłoży Naczelnikowi Państwa wniosek o mianowanie Leona Leitgebera i Stanisława Zalewskiego starszymi radcami Prokuraturii Generalnej, a dra Witolda Prądzyńskiego naczelnikiem Oddziału Prokuraturii Generalnej.

11. Rada Ministrów zatwierdziła statut:

- a) centralnego związku woźnych państwowych Rzeczypospolitej Polskiej,
- b) statutu stowarzyszenia pracowników wojskowych,
- c) statutu stowarzyszenia urzędników Ministerstwa Sprawiedliwości.

12. Rada Ministrów uchwaliła wniosek Ministra Skarbu w sprawie rewizji opłat i taks o charakterze prawno-publicznym, przy czym skreślono art. III projektu.

13. Rada Ministrów przyjęła projekt rozporządzenia Rady Obrony Państwa o majstrach wojskowych.

14. Rada Ministrów przyjęła projekt rozporządzenia Rady Obrony Państwa o podoficerach wojskowych.

15. Rada Ministrów przyjęła rozporządzenie Rady Obrony Państwa o odroczeniu niektórych terminów płatności.

Dalszy ciąg posiedzenia uznano za tajny.

Koniec posiedzenia o godzinie 10 wieczór.

^fWitos^f

Załączniki

Wykaz:

1. Ustawa w sprawie zmiany ustawy z dnia 27 maja 1919 r. o tymczasowym zaopatrzeniu wdów i sierot po wojskowych Wojska Polskiego (projekt Ministra Spraw Wojskowych)²².
[1a.] Uzasadnienie projektu ustawy w sprawie zmiany ustawy z dnia 27 maja 1919 r. o tymczasowym zaopatrzeniu wdów i sierot po wojskowych Wojska Polskiego, przedstawionego przez Ministra Spraw Wojskowych.

²¹ Prokuratura Generalna Rzeczypospolitej Polskiej została utworzona dekretem Naczelnika Państwa Józefa Piłsudskiego 7 lutego 1919 r. i jako instytucja przede wszystkim reprezentowała Skarb Państwa w postępowaniach sądowych i międzynarodowych. Na czele stanął Stanisław Bukowiecki.

²² Załącznik [1] do punktu 3. Nie publikuje się.

2. Ustawa zmieniająca ustawę z dnia 27 maja 1919 r. (Dz.U. poz. 308) o tymczasowym zaopatrzeniu wdów i sierot po wojskowych Wojska Polskiego (projekt Ministra Sprawiedliwości)²³.
3. Wniosek Ministra Pracy i Opieki Społecznej uzgodniony z Ministerstwem Spraw Wojskowych [w sprawie powołania Państwowego Pogotowia Opiekuńczego dla żołnierzy].
4. Rozporządzenie Rady Ministrów w przedmiocie dopuszczenia statków gdańskich do żeglugi po Wiśle.
5. Wniosek Prezesa Głównego Urzędu Likwidacyjnego o przedłużenie terminu, wskazanego w art. 8 rozporządzenia Rady Ministrów w przedmiocie rejestracji emerytur i wszelkich pretensji, wynikających ze stosunków służbowych b. funkcjonariuszów cywilnych instytucji rządowych, samorządowych i publicznych b. Królestwa Polskiego i b. Cesarstwa Rosyjskiego, Polaków, oraz wdów i sierot, po nich pozostałych²⁴.
6. Rozporządzenie Rady Ministrów w przedmiocie zmiany art. 8 rozporządzenia ogłoszonego w Monitorze Polskim Nr 145 i 146 br.²⁵
7. Wniosek Głównego Urzędu Likwidacyjnego w sprawie zwolnienia od obowiązku zgłoszenia do rejestracji majątków, praw i interesów, znajdujących się na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej i należących do obywateli Rzeszy niemieckiej, pochodzących z Górnośląskiego terenu plebiscytowego.
8. Wniosek nagły [dotyczący podwyżki opłat i taks o charakterze prawnopublicznym].
9. Projekt rozporządzenia Rady Obrony Państwa o majstrach wojskowych²⁶.
10. Projekt rozporządzenia Rady Obrony Państwa o podoficerach zawodowych²⁷.
11. Rozporządzenie Rady Obrony Państwa o odroczeniu niektórych terminów płatności²⁸.

°Załącznik [1a] do punktu 3°

Uzasadnienie projektu ustawy w sprawie zmiany ustawy z dnia 27 maja 1919 r. o tymczasowym zaopatrzeniu wdów i sierot po wojskowych Wojska Polskiego, przedstawionego przez Ministra Spraw Wojskowych

UZASADNIENIE

do ustawy z dnia ... 1920 r.

w sprawie zmiany ustawy z dnia 27 maja 1919 r. o tymczasowym zaopatrzeniu wdów i sierot po wojskowych Wojska Polskiego.

Ustawą z dnia 27 maja 1919 r. regulowano sprawę zaopatrzenia wdów i sierot po wojskowych Wojska Polskiego. Ponieważ dzisiaj zaistniała potrzeba zaopatrzenia oprócz wdów i sierot także i rodzin po wojskowych, a dalej z przyczyny

²³ Załącznik [2] do punktu 3. Nie publikuje się.

²⁴ Załącznik [5] do punktu 6. Nie publikuje się.

²⁵ Załącznik [6] do punktu 6. Nie publikuje się.

²⁶ Załącznik [9] do punktu 13. Nie publikuje się.

²⁷ Załącznik [10] do punktu 14. Nie publikuje się.

²⁸ Załącznik [11] do punktu 15. Nie publikuje się.

wzrostu drożyzny ustawa wymieniona wymaga poprawy celem dostosowania jej do dzisiejszych wymagań i potrzeb.

„Załącznik [3] do punktu 4

Wniosek Ministra Pracy i Opieki Społecznej uzgodniony z Ministerstwem Spraw Wojskowych [w sprawie powołania Państwowego Pogotowia Opiekuńczego dla żołnierzy]

Do rady Ministrów,

Rada Ministrów uchwalić raczy:

WNIOSEK Ministra Pracy i Opieki Społecznej uzgodniony
z Ministerstwem Spraw Wojskowych.

A.

1. Rada Ministrów powołuje do życia Państwowe Pogotowie Opiekuńcze²⁹ dla żołnierzy, mające na celu:
spotęgowanie działalności opiekuńczej nad żołnierzem za pośrednictwem istniejących instytucji społecznych i państwowych lub też przez organy własne.
2. Akcja PPO wyraża się przez:
 - a) organizowanie hurtowni artykułów pierwszej potrzeby;
 - b) zaopatrywanie istniejących i zakładanych przez siebie kantyn, gospód i ruchomych sklepów żołnierskich w niezbędne artykuły;
 - c) pracę kulturalno-oświatową nad żołnierzem.
3. Przekazuje się do dyspozycji PPO z kredytu, przyznanego Ministerstwu Pracy i Opieki Społecznej na akcję pomocy dla bezrobotnych (§ 6 punkt 1 budżetu Min. Pr[acy] i O[pieki] S[połecznej]) na razie sumę marek 20 000 000.
Dalsze kredyty winny być otwierane na podstawie preliminarza wydatków PPO.
4. Poleca się wszelkim centralnym i lokalnym instytucjom i urzędom państwowym, tak cywilnym, jak i wojskowym, a w szczególności władzom kolejowym, komendantom stacji i etapów, PUZAP[P]OWI³⁰, okazywanie wszelkimi, znajdującymi się w ich rozporządzeniu, środkami pomocy PPO.

²⁹ 13 stycznia 1920 r. Sejm Ustawodawczy utworzył Państwowe Pogotowie Opiekuńcze. Była to instytucja opieki doraźnej nad dziećmi (bezdolnymi, żebrzącymi, walęsającymi się oraz porzuconymi) w wieku od 3 do 16 lat.

³⁰ Państwowy Urząd Zakupu Artykułów Pierwszej Potrzeby służył koncepcji „ujednostajnienia” akcji zakupu artykułów pierwszej potrzeby. Utworzony został dekretem Naczelnika Państwa z 28 grudnia 1918 r. Działał przy Ministerstwie Aprowizacji.

5. Na czele PPO stoi kierownik, mianowany przez Radę Ministrów, a służbowo podległy Ministrowi Spraw Wojskowych przez Sekcję O. i K.
 6. Akcję opiekuńczą nad żołnierzem uzgadnia i koordynuje Państwowy Komitet Opieki nad żołnierzem w drodze wydania obowiązujących instrukcji i rozporządzeń na podstawie rozkazów MSWojsk. (Sekcja O. i K.).
 7. W skład Państw[owej] Kom[isji] Opieki nad żołnierzem wchodzi: Kierownik PPO, przedstawiciel Sekcji O. i K. Ministerstwa Spraw Wojskowych i Sekcji O. i P. Nacz[elnego] Dowództwa.
 8. Kierownikowi PPO przysługują wszystkie prawa urzędnika państwowego IV kategorii płacy, prawo mianowania w zakresie działania PPO urzędników aż do V kategorii płacy włącznie i prawo asygnowania sum w ramach przyznanego PPO kredytu.
 9. Kierownikowi oraz wyższym funkcjonariuszom PPO przysługuje prawo noszenia mundurów oficerskich. Zamiast dystynkcji oficerskich – na naramiennikach wyszyte litery PPO. Niższym funkcjonariuszom – mundur szeregowców z czerwonymi literami PPO.
 10. Wykonanie niniejszego rozporządzenia poleca się Ministrowi Spraw Wojskowych.
- B. Na Kierownika PPO powołuje się w charakterze delegata Rządu dotychczasowego Kierownika Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej – p. F. Turowicza.

Warszawa, dnia ... lipca 1920 r.

Minister: ^fE. Pełowski^f

Wpłynęło na Radę Ministrów

dnia ... lipca 1920 roku.

Uchwała zapadła zgodnie z wnioskiem.

Prezydent Ministrów

°Załącznik [4] do punktu 5°

Rozporządzenie Rady Ministrów w przedmiocie dopuszczenia statków gdańskich do żeglugi po Wiśle

ROZPORZĄDZENIE

Rady Ministrów w dniu ... 1920 r. w przedmiocie dopuszczenia statków gdańskich do żeglugi po Wiśle.

Art. 1.

Osobom przynależnym do obszaru określonego w art. 100 Traktatu Pokojowego z 28 czerwca 1919 r. przyznaje się prawo do uprawiania żeglugi

pod flagą Gdańską po Wiśle z obszaru wyżej wymienionego do portów polskich i odwrotnie, z wyłączeniem jednak prawa kabotażu³¹ (art. 16 ust. I i II Traktatu między Głównymi Mocarstwami Sprzymierzonymi i Skojarzonymi z Polską, podpisanego w Wersalu 28 czerwca 1919 r.).

Art. 2.

Komisarz Generalny Rzeczypospolitej w Gdańsku³² w każdym poszczególnym wypadku, na podstawie przedstawionych mu dokumentów lub zarządzonych w miarę potrzeby dochodzeń ustali, które statki itp. środki żeglowne stanowią własność osób, wymienionych w art. 1, i jako takie mają być dopuszczane do wolnej żeglugi po Wiśle w myśl tegoż artykułu.

Art. 3.

Właściciele, kierownicy i załogi statków oraz środków żeglownych wymienionych w art. 2 w czasie żeglowania po Wiśle mają obowiązek stosowania się do wszelkich zarządzeń Rządu Polskiego w zakresie żeglugi rzecznej w ogóle, a po Wiśle w szczególności wydanych.

Art. 4.

Załogi oraz ładunki statków i innych środków żeglownych należących do osób wymienionych w art. 1 a odpływających z obszaru tymże artykułem określonego do portów polskich i odwrotnie, podlegać będą zarówno przed odejściem z Gdańska lub innych portów obszaru gdańskiego, jak po powrocie z Polski kontroli polskich organów celnych w Gdańsku.

Art. 5.

Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia z mocą obowiązującą aż do ostatecznego uregulowania kwestii żeglugi polsko-gdańskiej.

³¹ Kabotaż – żegluga pomiędzy portami tego samego państwa. (Najczęściej kabotażem nazywana jest każda żegluga przybrzeżna).

³² Utworzenie urzędu Komisarza Generalnego RP zostało oparte na porozumieniu polsko-gdańskim, zawartym w tymczasowej formie 22 kwietnia 1920, następnie zaś w konwencji warszawskiej między Polską a Wolnym Miastem z 24 października 1921 r.

Wniosek Głównego Urzędu Likwidacyjnego w sprawie zwolnienia od obowiązku zgłoszenia do rejestracji majątków, praw i interesów, znajdujących się na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej i należących do obywateli Rzeszy niemieckiej, pochodzących z Górnośląskiego terenu plebiscytowego

Rada Ministrów uchwalić raczy powyższe.

Obwieszczenie

Na zasadzie Ustawy z dn. 4 III 1920 r. o rejestracji i zabezpieczeniu majątków niemieckich (Dz.U. R.P. Nr 25 poz. 153) celem zmienienia i uzupełnienia § I Rozp. Wyk. do tejże Ustawy (Dz.U. Nr 45 poz. 282) Rada Ministrów uchwałała: zwolnić od obowiązku zgłoszenia do rejestracji majątki, prawa i interesy, znajdujące się na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej i należące do obywateli Rzeszy niemieckiej, pochodzących z Górnośląskiego terenu plebiscytowego, lub do spółek, товариств i stowarzyszeń, zarządzanych, albo kontrolowanych przez tychże obywateli, tudzież, jeżeli siedziba ich znajduje się na Górnośląskim terenie plebiscytowym, do czasu przeprowadzenia plebiscytu i ustalenia państwowej przynależności terenu plebiscytowego.

Motywy

Mieszkańcy G[órnego] Śląska, będący obecnie obywatelami Rzeszy niemieckiej, z chwilą, kiedy plebiscyt rozstrzygnie kwestię przynależności państwowej terenu plebiscytowego do Polski, mogą się stać obywatelami Rzeczypospolitej³³. Wobec tego rejestracja, zabezpieczenie i likwidacja ich majątków nie może mieć miejsca. W razie niepomysłnego dla Państwa Polskiego wyniku plebiscytu, wstrzymaną rejestrację załatwiłoby się później.

Zarządzenie wstrzymania rejestracji, jak słusznie sądzi Polski Komisariat Plebiscytowy dla G[órnego] Śląska wpłynie dodatnio na przebieg akcji plebiscytowej.

Prezes w/z fJ. Karśnicki^f

³³ Artykuł 88 stanowił: „W części Górnego Śląska, położonej w granicach poniżej opisanych, mieszkańcy zostaną powołani do wypowiedzenia się przez głosowanie, czy życzą sobie przyłączenia do Niemiec, czy też do Polski”, *Współczesna Europa polityczna. Zbiór umów międzynarodowych: 1919–1939*, oprac. W. Kulski, M. Potulicki, Warszawa 1939, s. 56.

Wniosek nagły [dotyczący podwyżki opłat i taks o charakterze prawnopublicznym]

WNIOSEK NAGŁY

Rada Ministrów uchwala:

I. Wszystkie Ministerstwa są zobowiązane w przeciągu dwóch tygodni poddać rewizji wszystkie opłaty i taksy o charakterze prawnopublicznym, pobierane przez nie i organy im podległe, i wydać rozporządzenie podwyższające je co najmniej w następującym stosunku:

- 1) opłaty i taksy, pobierane na podstawie norm wydanych przez Rosję, Niemcy i Austrię w stosunku co najmniej dziesięciokrotnym;
- 2) opłaty i taksy, pobierane na podstawie norm, wydanych przez władze polskie do dnia 31/V 1919 r. w stosunku co najmniej ośmiokrotnym, od 1 czerwca 1919 do 31 sierpnia w stosunku sześciokrotnym, a od 1 września 1919 do 29 lutego 1920 w stosunku co najmniej czterokrotnym.

II. O ile zmiana obowiązujących przepisów wymaga drogi ustawowej, to interesowane Ministerstwa są zobowiązane przedstawić w wyżej określonym terminie Radzie Ministrów projekty ustaw, wprowadzających analogiczne dodatki wojenne do opłat i taks obecnie pobieranych.

III. Najniższa opłata lub taksa nie może wynosić w żadnym wypadku mniej niż 20 marek.

IV. W razie gdyby specjalne względy wymagały odstąpienia od powyżej określonych zasad, może to nastąpić w porozumieniu z Ministerstwem Skarbu.

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 11.

3a

PROTOKÓŁ z tajnego posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej odbytego w dniu 2 sierpnia 1920 r.

Przewodniczy Prezydent Ministrów	p. Wincenty Witos
Obecni:	
Wiceprezydent Ministrów	p. Ignacy Daszyński
Minister Spraw Wewnętrznych	p. Leopold Skulski
Minister Spraw Zagranicznych	p. Eustachy Sapieha
Minister Spraw Wojskowych	p. gen. por. Józef Leśniewski
Minister Skarbu	p. Władysław Grabski
Minister Sprawiedliwości	p. Stanisław Nowodworski
Minister W.R. i O.P.	p. Maciej Rataj
Minister Rolnictwa i D.P.	p. Juliusz Poniatowski
Minister Przemysłu i Handlu	p. inż. Wiesław Chrzanowski
Minister Kolei Żelaznych	p. dr Kazimierz Bartel
Minister Poczty i Telegrafów	p. dr Władysław Stesłowicz
Sekretarz Stanu Min. Robót Publicznych	p. inż. Henryk Dudek
Minister Pracy i O.S.	p. Edward Peplowski
Kierownik Ministerstwa Zdrowia Publiczn[ego]	p. dr Witold Chodźko
Kierownik Ministerstwa Kultury i Sztuki	p. Jan Heurich
Podsekretarz Stanu w Prezydium Rady Min.	p. dr Władysław Wróblewski
Szef Sztabu Generalnego	gen. por. Rozwadowski
Szef Sekcji Administr[acyjnej] Prezyd[ium]	
Rady Min.	p. dr Władysław Studziński
Szef Sekcji Legislatyw[nej] Prezyd[ium]	
Rady Min.	p. Edward Lechowicz
Protokołuje Radca Min[isterialny]	dr Jerzy Buzek

^bMinister Spraw Wojskowych daje wyjaśnienia o zarządzeniach wydanych w celu obrony stolicy. Gubernatorem wojennym Warszawy jest już mianowany Generał Latinik. Tworzy się trzy linie obronne, które obsadzi się batalionami armii ochotniczej. Rozporządzamy artylerią dalekonośną, celem niedopuszczenia armii bolszewickiej do ostrzeliwania miasta.

Dla odwrotu wojsk są mosty w Modlinie, Jabłonie, Górze Kalwarii, oprócz tego adaptuje się most pontonowy przy moście Poniatowskiego.

Zarządzono również obronę stolicy przed aeroplanami.

Minister Grabski żąda, by wyraźnie powiedzieć i ogłosić, że Warszawa ma i będzie się bronić przed armią bolszewików, by ludność zdała sobie sprawę ze sytuacji.^b

^fBuzek^f

^fWitos^f

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 11.

4

PROTOKÓŁ

64-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej odbytego w dniach 4, 5 i 6 sierpnia 1920

Przewodniczy Prezydent Ministrów	p. Wincenty Witos
Obecni:	
Wiceprezydent Ministrów	p. Ignacy Daszyński
Minister Spraw Wewnętrznych	p. Leopold Skulski
Minister Spraw Zagranicznych	p. Eustachy ks. Sapieha
Minister Spraw Wojskowych	p. gen.-por. Józef Leśniewski
Minister Skarbu	p. Władysław Grabski
Minister Sprawiedliwości	p. Stanisław Nowodworski
Minister Wyznań Religijnych i O[świecenia] P[ublicznego]	p. Maciej Rataj
Minister Rolnictwa i D.P.	p. Juliusz Poniatowski
Minister Przemysłu i Handlu	p. inż. dr Wiesław Chrzanowski
Minister Kolei Żelaznych	p. dr Kazimierz Bartel
Minister Poczty i Telegrafów	p. dr Władysław Stesłowicz
Podsekretarz Stanu Min. Robót Publicznych	p. inż. Henryk Dudek
Minister Pracy i O.S.	p. Edward Peplowski
Minister Aprowizacji	p. Stanisław Śliwiński
Minister b. Dzielnicy Pruskiej	p. Władysław Kucharski
Kierownik Min. Zdrowia Publiczn[ego]	p. dr Witold Chodźko
Kierownik Min. Kultury i Sztuki	p. Jan Heurich
Podsekretarz Stanu w Prezydium Rady Min.	p. dr Władysław Wróblewski
Szef Sekcji Administracyjnej w Prez. R.M.	p. dr Władysław Studziński
Szef Sekcji Legislatywnej w Prez. R.M.	p. Edward Lechowicz
Protokołuje Radca Ministerialny Prez. R.M.	dr Jerzy Buzek

1. Rada Ministrów wezwała Ministra Spraw Wojskowych, aby dokonywanie poboru uskuteczniane było przez równoczesne powoływanie całych roczników, co nie wyklucza następnego odrębnego traktowania osób, które już służbę wojskową pełniły i wcześniejszego wcielania ich w szeregi.

2. Rada Ministrów uchwaliła regulamin Centralnej Komisji Ewakuacyjnej z tym, że do art. I, p. c. 1. dodać należy wyrazy: „i Ministra Rolnictwa”; w art. 5 ust. a poprawić na „w artykule 4”; w p. e. zamiast „do pracy obowiązującej” ma być „do pracy obowiązkowej”; do art. 5 dodać należy ustęp oddzielny:

„Zarządzenia powyższe ulegają wykonaniu za pośrednictwem organów powołanych do tego z mocy istniejących ustaw i rozporządzeń”; w art. 7 skreślić

w zdaniu 1-ym wyrazy: „w imieniu tej komisji”. Rozporządzenie ma być przedłożone Radzie Obrony Państwa do zatwierdzenia.

3. Przewodniczącym tej komisji Rada Ministrów wybrała Ministra Kolei Żelaznych, dra Bartla.

4. Rada Ministrów uchwaliła wskazówki dla Ministerstwa Rolnictwa i Dóbr Państwowych, że w razie ewakuacji nie należy popierać ewakuacji bydła i żywego inwentarza i że starać się należy o utrzymanie warsztatów pracy rolnej.

5. Projekt rozporządzenia Rady Obrony Państwa o utworzeniu Nadzwyczajnego Trybunału Obrony Państwa postanowiono przekazać komisji złożonej z Ministrów: Sprawiedliwości, Skarbu i Rolnictwa i Dóbr Państwowych oraz Szefa Sekcji Legislatywnej Prezydium Rady Ministrów. Ustaloną przez Komisję redakcję projektu wniesie się wprost na Radę Obrony Państwa.

6. Złożonego przez Ministra Spraw Wojskowych projektu rozporządzenia Rady Obrony Państwa w przedmiocie wprowadzenia stanu oblężenia na przestrzeni obszaru podlegającego władzy generał-gubernatora Rada Ministrów nie aprobowwała, a w miejsce tego projektu przyjęła wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych w przedmiocie rozporządzenia Rady Obrony Państwa o nadzwyczajnych uprawnieniach gubernatora.

7. Przyjęto złożony przez Ministra Aprowizacji projekt rozporządzenia Rady Obrony Państwa w sprawie skreślenia w art. 3 ustawy z 2 lipca 1920 r. o zwalczaniu lichwy wojennej (Dz.U. R.P. Nr 67, poz. 449) wyrazów: „w porozumieniu z komitetem opiniodawczym, złożonym z właściwych Ministrów oraz delegatów organizacji społeczno-gospodarczych, a mianowicie robotniczych, przemysłowych, handlowych i rzemieślniczych”.

Zarazem Rada Ministrów swoje prawo wydawania poszczególnych rozporządzeń, o których ten artykuł mówi, przelała na Ministra Aprowizacji.

8. Wniosek Ministerstwa Spraw Wewnętrznych w sprawie odznak dla urzędników pozostających na cywilnych stanowiskach – odrzucono.

9. Rada Ministrów uchwaliła utworzenie drugiego stanowiska Podsekretarza Stanu w Ministerstwie Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego i przyjęła do wiadomości, że Prezydent Ministrów na propozycję Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego przedłoży Naczelnikowi Państwa wniosek o mianowanie Podsekretarzem Stanu w Ministerstwie Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego byłego Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, Tadeusza Łopuszańskiego.

10. Rada Ministrów uchwaliła projekt rozporządzenia celem wykonania ustaw o uposażeniu funkcjonariuszów państwowych: 1) o dodatku za wysługę lat (trzechlecia), dodatku za studia wyższe i dodatku drożyznianego, 2) o przyznaniu leśniczym i pomocnikom lasowym uposażenia odpowiednich stopni służbowych, 3) o utrzymaniu dotychczasowych dodatków nadzwyczajnych dla

kancelaryjnych urzędników sądowych (b. zabór rosyjski) i pomocników koncepcyjnych – oficjantów sądowych (b. zabór austriacki).

11. Rada Ministrów uchwaliła rozporządzenie Rady Ministrów o dietach i kosztach podróży funkcjonariuszów państwowych.

Zarazem Rada Ministrów

1) upoważniła Ministra Kolei Żelaznych do opracowania w porozumieniu z Prezydium Rady Ministrów i Ministerstwem Skarbu analogicznie do uchwalonego rozporządzenia o dietach i kosztach podróży funkcjonariuszów państwowych i wydania rozporządzenia Rady Ministrów, normującego diety i koszty podróży pracowników kolejowych;

2) uchwaliła rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie przyznania pracownikom kolejowym płac zasadniczych poszczególnych stopni płac, przewidzianych w art. 3 ustawy o uposażeniu pracowników kolei państwowych z dnia 13 lipca 1920 r. (Dz.U. Nr 65);

3) upoważniła Ministra Kolei Żelaznych do przyznania w czasie przejściowym wyższego uposażenia tym pracownikom kolei państwowych, którzy zaszeregowani zostali do niższych stopni płac, a którzy pobierali dotąd uposażenia klasy służbowej (wyższej kategorii).

12. Rada Ministrów uchwaliła wniosek Ministra Skarbu w sprawie tzw. odprawy ustępujących ministrów z tą zmianą, że uchwała ta obowiązuje od 1 czerwca 1920 r.

13. Przyjęto wniosek Ministra Kolei Żelaznych w sprawie wprowadzenia 24-godzinnego zegara³⁴ w wewnętrznej służbie kolejowej w okręgu dykcji kolei w Poznaniu i Gdańsku dla linii pomorskich.

14. Przyjęto projekt rozporządzenia Rady Obrony Państwa w sprawie tymczasowych zmian dotyczących organizacji i zadań policji państwowej.

15. Przyjęto projekt rozporządzenia Rady Ministrów w przedmiocie utworzenia Biura Propagandy wewnątrz państwa.

16. Przyjęto projekt rozporządzenia Rady Ministrów w przedmiocie normalnego szacunku zwierząt domowych w celu pobierania podatku procentowego.

17. Rada Ministrów zniosła uchwałę Rady Ministrów z dnia 24 marca 1920 r. w sprawie czasu urzędowania w soboty zamiast siedmiu pięć godzin, przywracając w soboty pracę siedmiogodzinną.

18. Rada Ministrów przyjęła projekt rozporządzenia Rady Obrony Państwa w przedmiocie zwalczania przestępstw popełnionych z chęci zysku przez pracowników państwowych w opracowaniu Ministra Sprawiedliwości.

^fWitos^f

³⁴ Zastąpiono w ten sposób tzw. zegar 12-godzinny, czyli sposób zapisywania godzin w oparciu o podział doby na dwie pory: przedpołudnie – od północy do godz. 12.00 i popołudnie – od tej godziny do północy.

Załączniki

Wykaz:

1. Regulamin Centralnej Komisji Ewakuacyjnej (CKE).
2. Projekt rozporządzenia Rady Obrony Państwa o utworzeniu Nadzwyczajnego Trybunału Obrony Państwa.
3. Rozporządzenie Rady Obrony Państwa w przedmiocie wprowadzenia stanu oblężenia na przestrzeni obszaru, podlegającego władzy Generał-Gubernatora³⁵.
4. Rozporządzenie Rady Obrony Państwa w przedmiocie nadzwyczajnych uprawnień Gubernatora Wojskowego³⁶.
5. [Wniosek Ministerstwa Apropowizacji w sprawie uchwalenia przez Radę Ministrów rozporządzenia w przedmiocie upoważnienia Ministerstwa Apropowizacji do wydawania rozporządzeń apropowizacyjnych związanych z prowadzeniem wojny].
6. [Pismo Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego do Prezydium Rady Ministrów z prośbą o zgodę na ustanowienie w etacie organizacyjnym Ministerstwa drugiego stanowiska podsekretarza stanu, specjalnie do spraw szkolnych].
7. Projekt rozporządzenia Rady Ministrów o dietach i kosztach podróży funkcjonariuszów państwowych³⁷.
8. Wniosek Ministra Kolei Żelaznych w sprawie wprowadzenia 24-godzinnego zegara w wewnętrznej służbie kolejowej w okręgu Dyrekcji Kolei w Poznaniu i Gdańsku dla linii Pomorskich³⁸.
9. Rozporządzenie Rady Obrony Państwa w sprawie tymczasowych zmian dotyczących organizacji i zadań Policji państwowej³⁹.
10. Rozporządzenie Rady w przedmiocie utworzenia Biura Propagandy wewnątrz państwa.
11. Wniosek [Ministerstwa Rolnictwa i Dóbr Państwowych] w sprawie podniesienia norm szacunkowych zwierząt domowych.
12. Rozporządzenie Rady Obrony Państwa w przedmiocie powołania Nadzwyczajnej Komisji dla zwalczania przestępstw, popełnionych z chęci zysku przez pracowników państwowych⁴⁰.
13. Rozporządzenie Rady Obrony Państwa z dnia 6 sierpnia 1920 r. w przedmiocie poddania przestępstw popełnionych przez urzędników z chęci zysku orzecznictwu sądów doraźnych⁴¹.

³⁵ Załącznik 1 [3] do punktu 6. Nie publikuje się. „Dziennik Ustaw RP” 6 VIII 1920, nr 69, poz. 460.

³⁶ Załącznik 2 [6] do punktu 6. Nie publikuje się. „Dziennik Ustaw RP” 30 VIII 1920, nr 71, poz. 479.

³⁷ Załącznik [7] do punktu 11. Nie publikuje się.

³⁸ Załącznik [8] do punktu 13. Nie publikuje się.

³⁹ Załącznik [9] do punktu 14. Nie publikuje się.

⁴⁰ Załącznik [12] do punktu 18. Nie publikuje się.

⁴¹ Załącznik [13] do punktu 18. Nie publikuje się.

Regulamin Centralnej Komisji Ewakuacyjnej (CKE)

Art. 1.

W celach skoordynowania całej akcji ewakuacyjnej stwarza się Centralna Komisja Ewakuacyjna (CKE).

Art. 2.

Skład CKE stanowią:

- a) Przewodniczący, wyznaczony przez Radę Ministrów spośród Ministrów.
 - b) Zastępca Przewodniczącego, mianowany przez Przewodniczącego.
 - c) Członkowie:
 - aa) przedstawiciele Ministerstw: Spraw Wojskowych, Kolei, Spraw Wewnętrznych, Handlu i Przemysłu, Aproprowizacji, Zdrowia i Robót Publicznych – po jednym od każdego Ministerstwa, wyznaczonych przez odnośnych Ministrów.
 - ab) Jednego przedstawiciela od Naczelnego Dowództwa.
 - ac) Jednego przedstawiciela od Jura.
- Uwaga. Każdy członek CKE będzie miał zastępcę.

Art. 3.

Oprócz przedstawicieli Ministerstw wyszczególnionych w art. 2, na posiedzeniach CKE mają brać udział przedstawiciele innych Ministerstw oraz organizacji na zaproszenie Przewodniczącego.

Art. 4.

Do zakresu działalności CKE należy:

- a) Opracowanie ogólnego planu ewakuacji zagrożonych terenów.
- b) Nadzór nad wykonaniem samej ewakuacji.
- c) Wyznaczenie oraz przygotowanie punktów dokąd ewakuowane obiekty winne być skierowywane.
- d) Nadzór nad należyтым wykorzystaniem środków przewozowych, użytych do ewakuacji w szczególności zaś taboru kolejowego.
- e) Organizacja środków wyładunkowych i przewozowych w punktach przeznaczenia ewakuowanych obiektów.
- f) Przygotowanie magazynów, składów oraz placów dla wyładunku i przechowania ewakuowanych obiektów.
- g) Organizacja ochrony powyższych obiektów.
- h) Ogólne kierownictwo w rozmieszczeniu ewakuowanych urzędów, instytucji i w ogóle uchodźców.

- i) Dyrektywy w sprawie utworzenia punktów sanitarno-żywnościowych oraz nadzór nad sanitarnym stanem ewakuacyjnych szlaków.

Art. 5.

Centralna Komisja Ewakuacyjna władną jest wydawać zarządzenia:

- a) W zakresie swej kompetencji ustalonej w art. 4.
- b) W sprawie rekwizycji lokali dla rozlokowania ewakuowanych urzędów, instytucji i uchodźców.
- c) W sprawie wykorzystania prywatnych bocznic kolejowych tak normalnych, jak i wąskotorowych oraz odnośnego taboru kolejowego.
- d) W sprawie rekwizycji magazynów, składów i placów dla wyładunku i przechowywania ewakuowanych obiektów.
- e) W sprawie rekwizycji środków przewozowych, w sprawie wykorzystania siły roboczej, szczególnie zaś jeńców, więźniów, a w razach wyjątkowych pociągnięcia do pracy obowiązującej miejscową ludność cywilną.

°Załącznik [2] do punktu 5°

Projekt rozporządzenia Rady Obrony Państwa o utworzeniu Nadzwyczajnego Trybunału Obrony Państwa

ROZPORZĄDZENIE

Rady Obrony Państwa z dnia ... 1920 r.

o utworzeniu Nadzwyczajnego Trybunału Obrony Państwa.

Art. 1.

Celem sądenia spraw o przestępstwa szczególnej wagi, przewidziane w kodeksach karnych a popełniane w związku z obroną Państwa zarówno w polu, jak wewnątrz kraju przez osoby cywilne lub wojskowe, sprawujące urzędy kierownicze lub wyższe, tworzy się na czas istnienia Rady Obrony Państwa Nadzwyczajny Trybunał Obrony Państwa.

Art. 2.

Nadzwyczajny Trybunał Obrony Państwa jest czynny w miejscu urzędowania Rady Obrony Państwa w stałym składzie członków, którymi są:

- 1) jeden z sędziów Sądu Najwyższego
- 2) jeden z sędziów Najwyższego Sądu Wojskowego
- 3) przewodniczący Sejmowej Komisji Wojskowej
- 4) dwaj delegaci Rządu, z których jeden posiadać powinien wyższe wykształcenie w zawodzie wojskowym.

Członków NTOP spośród sędziów Sądu Najwyższego i Najwyższego Sądu Wojskowego wybierają właściwe sądy ze swego grona, delegatów rządowych zaś Rada Ministrów.

W ten sposób wyznacza się podwójną liczbę zastępców; przewodniczącego Sejmowej Komisji Wojskowej zastępują w NTOP posłowie, zastępujący go w przewodniczeniu Komisji Sejmowej.

Art. 3.

Stałego Prezydenta NTOP i jego zastępcę wyznacza spośród osób cywilnych Rada Obrony Państwa na wniosek Rady Ministrów.

Art. 4.

Godności członków NTOP są honorowym obowiązkiem obywatelskim, od przyjęcia którego uchylać się nie wolno.

Z ważnych przyczyn Rada Obrony Państwa może zwolnić członka Trybunału lub zastępcę i zarządzić powołanie następcy.

Prezydent i członkowie NTOP oraz ich zastępcy za dni rzeczywistego urzędowania otrzymują ze Skarbu zwrot kosztów podróży i diety w wysokości przypadającej urzędnikom państwowym drugiej kategorii płacy.

Art. 5.

Czynności oskarżyciela przy NTOP pełni Minister Sprawiedliwości. Może on zlecić swe zastępstwo Podsekretarzowi Stanu w powierzonym mu Ministerstwie, albo Pierwszemu Prokuratorowi Sądu Najwyższego lub Naczelnemu Prokuratorowi Wojskowemu.

Art. 6.

Prezydent i członkowie NTOP oraz ich zastępcy składają na posiedzeniu Rady Obrony Państwa przysięgę według roty do niniejszego rozporządzenia dołączonej.

Organy oskarżenia, wskazane w art. 4 obowiązki swe sprawują pod świętością swej przysięgi służbowej.

Art. 7.

Sekretarza NTOP i podsekretarzy w niezbędnej ilości powołuje Prezydent Trybunału w porozumieniu z Prezydentem Ministrów. Sekretariat składa przysięgę według roty, przepisanej dla urzędników państwowych, o ile poprzednio nie był w ten sposób zaprzysiężony.

Art. 8.

NTOP w zakresie prawa materialnego stosuje w powierzonych sobie sprawach przepisy Kodeksu Karnego Wojskowego tudzież przepisy powszechnych ustaw karnych dzielnicowych, stosujących się do danego przestępstwa.

W zakresie sposobu postępowania zarówno NTOP, jak jego organy śledcze stosują ogólne zasady ustawy postępowania karnego dla osób cywilnych obowiązującej w miejscu przedsięwzięcia czynności urzędowej, o ile odstępnie od tych przepisów nie uznają za wskazane.

Art. 9.

Rada Obrony Państwa przekazuje Ministrowi Sprawiedliwości do zbadania zarzuty skierowane przeciwko poszczególnym osobom lub też poleca zbadanie poszczególnych zdarzeń i ich przyczyn celem ustalenia, czy zdarzenia te mogą być przypisane winie pewnych osób i w jakim zakresie, a w odpowiednich wypadkach wykrycia sprawców.

°Jednocześnie sprawy te wyłącza się z właściwości sądów i innych władz.°

Art. 10.

Minister Sprawiedliwości przeprowadza dochodzenia wskazane w art. 9 przy współudziale Nadzwyczajnej Komisji Śledczej, której skład na przedstawienie tego Ministerstwa powołuje Rada Obrony Państwa.

Do członków komisji mają odpowiednie zastosowanie przepisy art. 4 z tą zmianą, że wszelkie należności wypłaca się członkom komisji według norm, przyjętych dla funkcjonariuszy państwowych trzeciej kategorii płac.

Art. 11.

Nadzwyczajna Komisja Śledcza urządza zbiorowo w komplecie przynajmniej trzech członków, o ile bądź na wniosek oskarżyciela (art. 5) lub według swego uznania nie postanowi, że poszczególnych czynności dokona jeden lub dwóch jej członków.

Nadzwyczajnej Komisji Śledczej i jej delegatom służą prawa sędziego śledczego, przewidziane w ustawie postępowania karnego (art. 8).

Art. 12.

Wyniki dochodzeń Nadzwyczajnej Komisji Śledczej przesyła Ministrowi Sprawiedliwości, który wraz z wnioskami swymi przedstawia je Radzie Obrony Państwa celem orzeczenia, czy sprawa w myśl art. 1 niniejszego rozporządzenia należeć powinna do właściwości NTOP.

W zależności od orzeczenia Rady Obrony Państwa Minister Sprawiedliwości albo przesyła sprawę wraz ze swym wnioskiem w przedmiocie rozpisania rozprawy głównej, bądź umorzenia sprawy do NTOP, bądź też w miarę potrzeby przekazuje sprawę właściwemu prokuratorowi celem dalszych zarządzeń.

Art. 13.

Rozprawa główna NTOP odbywa się w składzie sześciu członków z przewodniczącym włącznie jawnie i ustnie pod ochroną honorowej warty wojskowej. Jawność rozpraw można z ważnych względów dobra publicznego zawiesić lub ograniczyć według uznania NTOP.

Art. 14.

Obrona prawna przez NTOP jest konieczna.
O ile oskarżony nie wybierze sobie obrońcy, NTOP ustanawia obronę z urzędu.

Art. 15.

Orzeczenia NTOP zapadają zwykłą większością głosów z przewagą w razie równości głosów, tego zdania, za którym oświadczy się przewodniczący, z wyjątkiem wszakże orzeczeń co do winy podsądnych, które zapaść musi większością 2/3 głosów.

Art. 16.

Orzeczenia i wyroki NTOP stają się prawomocne z chwilą ogłoszenia i podlegają niezwłocznemu wykonaniu.

Art. 17.

Zarządzeniom NTOP i NKŚ w zakresie spraw im powierzonych, podlegają wszystkie władze, urzędy, organy oraz oddziały siły zbrojnej Rzeczypospolitej.

Art. 18.

Z chwilą rozwiązania Rady Obrony Państwa a jednocześnie NTOP wszystkie sprawy nieukończone przekaże się właściwym sądom stałym lub władzom oskarżającym.

Pytania prawne w przyszłości wypłynąć mogące z orzeczeń i wyroków NTOP będą uregulowane w myśl powszechnych ustaw karnych, obowiązujących na właściwych obszarach Rzeczypospolitej.

Art. 19.

Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej.

Art. 20.

Wykonanie niniejszego rozporządzenia powierza się Ministrowi Sprawiedliwości w porozumieniu z Ministrem Spraw Wojskowych.

[Wniosek Ministerstwa Apropowizacji w sprawie uchwalenia przez Radę Ministrów rozporządzenia w przedmiocie upoważnienia Ministerstwa Apropowizacji do wydawania rozporządzeń apropowizacyjnych związanych z prowadzeniem wojny]

DO RADY MINISTRÓW

Ministerstwo Apropowizacji wnosi o uchwalenie następującego wniosku nagłego:

Treść wniosku:

Rada Ministrów przedstawi Radzie Obrony Państwa do uchwalenia projekt następującego rozporządzenia:

Rozporządzenie

R.O.P. z dn. ... sierpnia 1920 r. w przedmiocie upoważnienia Ministerstwa Apropowizacji do wydawania rozporządzeń apropowizacyjnych związanych z prowadzeniem wojny.

Na podstawie art. 3 a i b ustawy z dn. 1/7 1920 r. Nr 53 Dz.U. poz. 327 Rada Obrony Państwa na wniosek Rady Ministrów upoważnia Ministra Apropowizacji do wydawania rozporządzeń i zarządzeń wymienionych w art. 2 ust. z dn. 2/7 1920 r. No. 67 Dz.U. poz. 449 – w sprawach apropowizacyjnych związanych z prowadzeniem wojny, bez zasięgania opinii Delegatów organizacji społeczno-gospodarczych.

Motywy wniosku:

Nowa Ustawa o lichwie daje w art. II-im Radzie Ministrów prawo wydawania Rozporządzeń, mających na celu zaopatrzenie ludności w przedmioty powszedniego użytku, ułatwienie tego zaopatrzenia itp., zaś w art. III-im przewiduje możliwość przelania tych uprawnień na Ministra Apropowizacji.

Obecna sytuacja nakładająca na Radę Ministrów ogrom zadań i prac czyni z jednej strony niemożliwym zajmowanie się przez Nią szczegółowymi zarządzeniami o charakterze apropowizacyjnym, z drugiej zaś strony wymaga jak najsprężystszego kierowania apropowizacją kraju. Wynika stąd konieczność skorzystania z przepisu art. 3-go Ustawy o zwalczaniu lichwy wojennej. Artykuł ten w ostatecznej redakcji nadanej mu przez Sejm, uczynił jednak to upoważnienie zależnym od zasięgnięcia opinii właściwych Ministrów i Delegatów organizacji społeczno-gospodarczych.

To ostatnie ograniczenie jest w czasie obecnym wprost niewykonalne. Wobec silnego nacisku wroga zewnętrznego wyteża wróg wewnętrzny wszystkie siły, aby obronę Państwa sparaliżować, a najdogodniejszym do tego środkiem będą dla niego wszelkie trudności apropowizacyjne.

Sytuacja wyjątkowa domaga się wyjątkowych i natychmiastowych zarządzeń, a że to rozporządzenie, o którego uchwalenie Radę Ministrów upraszam, jest ściśle związane z prowadzeniem wojny, przeto wniosek wydaje się uzasadniony.

MINISTER APROWIZACJI

/-/ ^fSt. Śliwiński^f

Warszawa, dnia 5/VIII-20

Wniesiono na Radę Ministrów

dnia 5 sierpnia 1920 r.

Uchwała zapadła zgodnie z wnioskiem.

PREZYDENT MINISTRÓW

^cZałącznik [6] do punktu 9^c

[Pismo Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego do Prezydium Rady Ministrów z prośbą o zgodę na ustanowienie w etacie organizacyjnym Ministerstwa drugiego stanowiska podsekretarza stanu, specjalnie do spraw szkolnych]

dn. 31 lipca 1920 r.

Do Prezydium Rady Ministrów

W zakres prac Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego wchodzi trzy odrębne działy: wyznań, szkolnictwa i archiwów. Sprawami wyznaniowymi zajmuje się Departament wyznań, pozostający pod kierunkiem podsekretarza stanu, prof. Dembińskiego, sprawami szkolnictwa i archiwów kieruje sam minister.

Wobec tego, że administracja szkolna pochłania większą część czasu, który minister winien zużyć na prowadzenie polityki szkolnej i pracy programowej, a wprowadzenie w życie projektowanej decentralizacji wymaga dłuższego czasu, wnoszę, aby Rada Ministrów wyraziła zgodę na ustanowienie w etacie organizacyjnym Ministerstwa drugiego stanowiska podsekretarza stanu, specjalnie do spraw szkolnych.

Stworzenie tego etatu byłoby zresztą pro wizoryczne, gdyż prof. Dembiński zamierza – jak mi oświadczył – w niedalekiej przyszłości zrezygnować ze swego stanowiska i wrócić do pracy naukowej, a wtedy sprawy wyznań powierzone zostaną dyrektorowi departamentu lub szefowi sekcji.

Minister
^fM. Rataj^f

Rozporządzenie Rady w przedmiocie utworzenia biura propagandy wewnątrz państwa

ROZPORZĄDZENIE

Rady... z dnia... w przedmiocie utworzenia biura propagandy wewnątrz państwa.

Art. 1.

Przy Prezydium Rady Ministrów tworzy się Biuro Propagandy wewnętrznej.

Art. 2.

Celem i zadaniem Biura Propagandy jest budzenie ducha patriotycznego, zwalczanie defetyzmu w narodzie i uświadomienie konieczności czynnej pomocy dla państwa w walce z wrogiem.

Art. 3.

Środki prowadzące do celu wymienionego w art. 2 oznaczają przepisy wykonawcze.

Art. 4.

Na czele Biura stoi Naczelnik z dwoma zastępcami, z których jeden obejmuje propagandę wśród ludności cywilnej, drugi wśród wojska. Tak Naczelnika, jak i jego zastępców mianuje Prezydent Ministrów.

Art. 5.

Biuro Propagandy przejmuje agendy analogicznych biur utworzonych przy władzach wojskowych i obejmuje nadzór nad instytucjami społecznymi, zajmującymi się propagandą.

Art. 6.

Biuro Propagandy podlega Prezydentowi Ministrów i od niego otrzymuje zlecenia dla swej działalności.

Art. 7.

Wszystkie władze cywilne i wojskowe obowiązane są udzielić Biuru potrzebnej pomocy.

Art. 8.

Przy Biurze Propagandy działa komitet doradczy, powołany przez Prezydenta Ministrów, składający się z reprezentantów szerokich kół obywatelskich i instytucji zajmujących się propagandą. Bliższy skład i zakres działania komitetu oraz jego organizację określa przepis wykonawczy do tego rozporządzenia.

Art. 9.

Ministerstwo Skarbu przyzna Biuru propagandy odpowiednie fundusze.

Art. 10.

Biuro Propagandy tworzyć może wojewódzkie, względnie powiatowe biura propagandy. Biura te podlegają bezpośrednio Biuru Propagandy przy Prezydium Rady Ministrów i przy nich utworzone być mogą komitety doradcze. Bliższe szczegóły co do tych biur i komitetów w przepisach wykonawczych.

Art. 11.

Biuro może być zwinięte na podstawie uchwały Rady Ministrów.

Art. 12.

Wykonanie tego rozporządzenia powierza się Prezydentowi Ministrów, a o ile chodzi o propagandę wojskową, względnie o wykonanie art. 5 zd. 1 – po porozumieniu z Ministrem Spraw Wojskowych.

Art. 13.

Rozporządzenie wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

°Załącznik [11] do punktu 16°

Wniosek [Ministerstwa Rolnictwa i Dóbr Państwowych] w sprawie podniesienia norm szacunkowych zwierząt domowych

W N I O S E K

Rada Ministrów uchwalić raczy następujący projekt rozporządzenia Rady Ministrów:

Rozporządzenie

Rady Ministrów w przedmiocie normalnego szacunku zwierząt domowych w celu pobierania podatku procentowego.

Art. 1.

Na zasadzie postanowień art. 1176–1190 Ustawy lekarskiej (Zbiór Praw b. Cesarstwa Rosyjskiego Tom XIII wyd. r. 1905) ustanawia się na obszarze Województw: Białostockiego, Kieleckiego, Lubelskiego, Łódzkiego i Warszawskiego następujące normy szacunkowe zwierząt, według których ma być pobierany podatek procentowy:

1) buhaje, woły i krowy	– 2% od	2400 mk	(48 mk.)
2) jałownik od 1/2 r. do 2-ch lat	– 2% ”	1000 ”	(20 ”)
3) cielęta do 1/2 roku	– 1% ”	400 ”	(4 ”)
4) owce, kozy	– 1% ”	300 ”	(3 ”)
5) jagnięta i kozłęta	– 1% ”	100 ”	(1 ”)
6) świnie	– 2% ”	1500 ”	(30 ”)

Art. 2.

Rozporządzenie niniejsze zyskuje moc obowiązującą w dniu ogłoszenia.

Równocześnie traci moc obowiązującą rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 25 sierpnia 1919 r. Dz.U. Nr 4, poz. 505 w przedmiocie normalnego szacunku zwierząt domowych w celu pobierania podatku procentowego.

Warszawa, dnia...

Prezydent Ministrów

UZASADNIENIE.

Niebywały wzrost cen na żywy inwentarz wszelkiego gatunku, a tym samym zwiększenie się wydatków ze Skarbu Państwa na odszkodowanie za zwierzęta zabite i padłe wskutek zaraźliwych chorób czyni niezbędnym przynajmniej dwukrotne podwyższenie podatku procentowego przeznaczonego głównie na wypłatę odszkodowań.

Wspomniany wzrost cen żywego inwentarza był powodem, iż ustanowione rozporządzeniem Ministra Rolnictwa i D.P. z dnia 25 lipca 1919 r. maksymalne normy szacunkowe dla wymiaru odszkodowania za zwierzęta zabite z rozporządzenia władz lub padłe po szczepieniach zarządzonych przez te władze a mianowicie:

za konie	– cena	2000 mk.
” stadniki, woły i krowy	– ”	2000 ”
” jałownik od 1/2 roku do 2-ch lat	– ”	750 ”
” cielęta do 1/2 roku	– ”	200 ”
” owce i kozy	– ”	150 ”
” jagnięta, kozłęta	– ”	50 ”
” świnie	– ”	750 ”

rozporządzeniem z dnia 24 stycznia 1920 r. (Dz.U. Nr 10 z dn. 6 lutego 1920 r. poz. 57) musiały być podwyższone w następujący sposób:

- 1) za konie, a mianowicie:
 - a) za źrebięta do 1 roku – cenę do 1000 mk.
 - b) ” ” od 1 roku do 2-ch lat – ” ” 2000 ”
 - c) ” ” od 2 lat do 3-ch lat – ” ” 3000 ”
 - d) ” konie robocze 3-letnie i starsze lżejszego typu – ” ” 4000 ”
 - e) ” konie robocze 3-letnie i starsze cięższego typu – ” ” 5000 ”
 - f) ” konie szlachetne (pełnej krwi) i uszlachetnione (półkrwi) z udowodnionym pochodzeniem – ” ” 6000 ”
 - g) ” muły – ” ” 6000 ”
 - h) ” osły – ” ” 1500 ”
- 2) za buhaje, woły i krowy – ” ” 4000 ”
- 3) ” jałownik od 1/2 roku do 2-ch lat – ” ” 2500 ”
- 4) ” cielęta do 1/2 roku – ” ” 750 ”
- 5) ” owce i kozy cenę do – ” ” 300 ”
- 6) ” jagnięta i kozłeta – ” ” 100 ”
- 7) ” trzodę chlewną – ” ” 1500 ”

Przy wymiarze odszkodowania za materiał hodowlany obojga płci, co do którego właściciel wykaże się rodowodem, ustanowione w art. 1 normy odszkodowań mogą być podwyższone w wypadkach, zasługujących na uwzględnienie do 25%.

Wobec powyższych norm odszkodowania za zwierzęta zabite i padłe dalsze utrzymanie dotychczasowej stawki podatku procentowego na całe trzechlecie, która jest o połowę niższa od proponowanej, byłoby połączone ze znacznym uszczerbkiem dla Skarbu Państwa.

Zresztą co do proponowanego wyżej podwyższenia norm podatku procentowego nastąpiło już porozumienie pomiędzy Ministerstwem Rolnictwa i Dóbr Państwowych a Ministerstwem Skarbu.

Minister

wz

g...g

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 11.

4a

PROTOKÓŁ tajnej części posiedzenia Rady Ministrów z dnia 4 sierpnia 1920

5. Podsekretarz Stanu P. Władysław Wróblewski zdaje sprawę z czynności delegacji rozejmowej wysłanej do Bolszewików. Delegacja wyjechała 30 lipca 1920 z Warszawy. O godzinie 21 delegacja była na szosie Brześć Litewski-Kobryń (na 23 wiorście od Brześcia) na linii posterunków nieprzyjacielskich. Przyczyną opóźnienia się delegacji o 5 kwadransów było zatrzymanie się przed mostem, zapalonym przez nasze cofające się wojska. Żołnierz na drodze oświadczył, że delegaci sowieccy czekali i pojechali do Kobrynia. Nasza delegacja czekała na szosie 4 godziny i ostatecznie otrzymała od sztabu 8-ej bolsz[ewickiej] dywizji upoważnienie wjazdu do Kobrynia, i tam miała się spotkać z komisarzem rządu bolsz[ewickiego] Pietakowem⁴².

Dnia 31/7 o g. 3.30 r. przybyła delegacja do Kobrynia. Po przybyciu szukano komisarza Pietakowa, którego jednak do 17 godziny nie zdołano odszukać. O tej godzinie zjawił się Pietakow, który wyjaśnił różnice czasu sowieckiego i naszego i o g. 19 m. 30 wyjechała nasza delegacja z Pietakowem do Baranowicz, dokąd przybyła 1 sierpnia o g. 10 m. 30. Po godzinie 12 nastąpiło spotkanie z delegacją sowiecką. Ze strony sowieckiej byli obecni pp. Szutko i Łbow.

Po przeczytaniu pełnomocnictw uznali delegaci sowieccy pełnomocnictwa pol. delegatów za niewystarczające z powodu podpisania ich tylko przez Naczelne Dowództwo. Wicemin. Wróblewski wyjaśnił, że delegacja ma pełnomocnictwo także przez Rząd i zaproponował, by przy użyciu ^aradio^a może to być stwierdzone. Następnie delegaci sowieccy żądali, by nasi delegaci mogli mówić o pokoju w Mińsku już w dniu 4/8. Wicemin. Wróblewski wyjaśnił, że Rząd polski układał się o rokowania rozejmowe nie pokojowe i z myślą tego wystawiono pełnomocnictwa. Wicemin. Wróblewski zaproponował, by nie przerywano rokowań rozejmowych, a w czasie rokowań Rząd polski będzie mógł zająć stanowisko co do rokowań pokojowych i bądź uzupełni pełnomocnictwa delegatów rozejmowych bądź przysłać nowych. Zastępcy Sowietów oświadczyli na to, że muszą mieć decyzję swego rządu.

O g. 17 m. 10 wysłano radio-depeszę do Min[isterstwa] S[praw] Zagr[anicznych] o potwierdzenie pełnomocnictwa delegacji przez rząd polski. Odpis depeszy przylega ./.

⁴² Tak w dokumencie. Winno być: Piatakow.

O g. 3.45 drugiego sierpnia delegacja otrzymała zawiadomienie, że Rząd Sowieców nie uznał za możliwe wysłania radio-depeszy o potwierdzenie pełnomocnictwa i zażądał zmiany w tym kierunku, by delegatów rząd upełnomocnił i do rokowań pokojowych.

Odpis tłumaczenia tej noty przylega ./.

Wskutek tego delegacja wysłała pismo z 2/8 1920 No. 02 w odpisie ./ do protokołu dołączone.

Równocześnie delegacja zawiadomiła Rząd polski, że wyjeżdża. Odpis przylega ./.

Z całego postępowania bolszewików odnosiła delegacja wrażenie, że chodzi o przedłużenie rokowań i o zyskanie na czasie.

Delegacja wracając miała trudności przy przejściu Bugu, gdyż nie przygotowano łodzi i musiała przepłynąć się z trudnościami przez most zniszczony.

Członek delegacji gen.-p. Jan Romer zdał sprawę z wrażeń, jakie odniósł w czasie podróży. Uderzyła go u wojsk sowieckich dyscyplina i posłuch. Materiał ludzki twardy i odporny. Konie przedstawiają się dobrze. Braki są u nich duże, lecz łatwiej to znoszą niż nasze wojska. Etapy złe – brak podwód i innych środków transportowych. Dowódcy młodzi, lecz poważni i uważni w słowach. Wyszkolenie nastąpiło pod wpływem niemieckim. Siły ich nieduże – operacje robią śmiała. Przy oddziałach są komisarze, mający znaczną władzę.

Pułkownik Stanisław Sołłohub jako b. oficer armii rosyjskiej nie przywiązuje wagi do zewnętrznych odznak dyscypliny – przypisuje to terrorowi i wyraża przekonanie, że armia ta po pierwszym dobrym uderzeniu rozsypie się.

*

Po przemówieniach delegatów rozwinęła się dyskusja, po której uchwalono większością głosów wnioski jak zał. ./.

Min. Sapięha i mniejszość Gabinetu zastępowała zapatrywanie, że nie należy wysłać delegatów do Mińska, lecz tylko notę stwierdzającą odwołanie przez Sowiety sprawy pokoju względn[e] rozejmu od 11/7, zrzucającą odpowiedzialność za dalszy przelew krwi na bolszewików i żądającą od Rządu Sowieców podania warunków pokojowych przed wysłaniem delegatów polskich dla dania możliwości udzielenia przedtem odpowiednich instrukcji.

Uchwały względn[e] zapatrywania rady ministrów podane będą do wiadomości Rady Ob[rony] P[ar]lamentu.

Na tym protokół zamyka się^b

^fDaszyński^f

Załączniki

Wykaz:

1. [Tekst projektowanego telegramu podsekretarza stanu Wróblewskiego do Ministra Spraw Zagranicznych Sapiehy].
2. [List do Generała Romera, Podsekretarza Stanu Wróblewskiego i pułkownika Dowoyno-Sołohuba Baranowicze 2-go sierpnia 1920 roku godz. 6.45 od Pełnomocnika rewolucyjnej rady wojennej frontu zachodniego Szutki oraz Sztabu Gen. Łbowa].
3. [List do Pełnomocnika Rewolucyjnej Rady Wojennej Frontu Zachodniego Szutki i Pełnomocnika Sztabu Generalnego Łbowa podpisany przez Wróblewskiego, Romera i Dowoyno-Sołohuba].
4. [Depsza do Ministra Spraw Zagranicznych Sapiehy dotycząca delegacji dowództwa frontu przybyłej do Baranowicz].
5. Uchwały Rady Ministrów z 4 sierpnia 1920.
6. [Krótka notatka od Łbowa potwierdzająca otrzymanie komunikatu radiowego od pułkownika Sołohuba dla ministra spraw zagranicznych Sapiehy].
7. [Telegram do Romera, Wróblewskiego i Dowoyno-Sołohuba dotyczący ich wyjazdu].
8. [Telegram do Piatakowa od Naczelnika Sztabu Armii Sowieckiej Republiki Lebidiewa i Komisarza Wojennego Wasiljewa z 31 lipca 1920 r.].
9. [Odpisy telegramów z plenipotencjami dla Szutki i Łbowa]⁴³.
10. [Informacja Jabłońskiego o przyjęciu pism od pułkownika Sołohuba].
11. Sprawozdanie [delegacji na rokowania z Rosją Sowiecką].

“Załącznik [1]”

[Tekst projektowanego telegramu podsekretarza stanu Wróblewskiego do Ministra Spraw Zagranicznych Sapiehy]

Varsovie

Au Ministre des Affaires Etrangères Sapieha

Prière d'envoyer au gouvernement des Soviets un radios⁴⁴ pour communiquer que notre delegation possede les plenipotences pour traiter les questions d'armistice de la part du gouvernement polonaise. Nos plenipotences signées seulement par le haut commandement ne sont pas suffisentes pour le gouvernement des Soviets.

/-/ Wróblewski

⁴³ Załącznik [9]. Nie publikuje się.

⁴⁴ Tak w dokumencie. Winno być: un radio.

Tekst projektowanego telegramu.

Przekład

Do ministra spraw zagranicznych Sapiehy

Proszę o przesłanie do Rządu Sowieckiego wiadomości w celu zakomunikowania, że nasza delegacja posiada właściwe pełnomocnictwa do załatwienia w imieniu Rządu Polskiego kwestii rozejmu. Nasze pełnomocnictwa podpisane jedynie przez Naczelne Dowództwo nie wystarczają rządowi sowieckiemu.

°Załącznik [2]°

[List do Generała Romera, Podsekretarza Stanu Wróblewskiego i pułkownika Dowojno-Sołohuba Baranowicze 2-go sierpnia 1920 roku godz. 6.45 od Pełnomocnika rewolucyjnej rady wojennej frontu zachodniego Szutki oraz Stabu Gen. Łbowa]

Do Generała Romera, Podsekretarza Stanu Wróblewskiego
i Pułkownika ^aDowojno-Sołohuba^a Baranowicze 2-go sierpnia 1920 roku
godz. 6.45.

Zgodnie ze wskazaniem naszego rządu w imieniu rewolucyjnej rady wojennej zachodniego frontu mamy honor zakomunikować:

- 1) Celem skutecznego prowadzenia pertraktacji niezbędne jest otrzymanie przez Panów mandatu na piśmie od Waszego rządu – pożądane za podpisem Naczelnika Państwa Piłsudskiego, mandatu, który upoważniałby polską delegację podpisać nie tylko warunki zawieszenia broni, lecz również preliminarz warunków pokojowych.
- 2) W celu otrzymania tego mandatu może być Panom dana możliwość osobistego wyjazdu po tenże do Polski lub porozumienia się z ich rządem co do wysłania go przez kuriera, czy też przez nowych delegatów.
- 3) Pożądane jest otrzymanie tego mandatu do 4-go sierpnia, ażeby tego dnia mogło mieć miejsce spotkanie delegacji w Mińsku z naszą delegacją, która ma mandaty podpisane przez przewodniczącego rady komisarzy ludowych towarzysza Lenina i prezesa ukraińskiej rady komisarzy ludowych towarzysza Rakowskiego.
- 4) Na wypadek niemożności otrzymania w krótkim terminie tego mandatu dopuszczamy przystąpienie do pertraktacji z Panami naszej delegacji w Mińsku po otrzymaniu przez Panów wiadomości od rządu polskiego chociażby przez radio, że wasz rząd dał Panom potrzebne pełnomocnictwo i że właściwy mandat jest wysłany przez kuriera.

5) Stosownie z powyższym uważamy za niezbędne podać do wiadomości Panów, że rząd Sowiecki uważa za celowe zmienić tekst podanej przez Panów radiodepeszy do wysłania do ministra spraw zagranicznych Sapiehy ze wskazaniem na konieczność upełnomocnienia polskiej delegacji zgodnie z warunkami punktu pierwszego niniejszego listu.

Nr 3.

Pełnomocnik rewolucyjnej rady wojennej frontu zachodniego

/-/ Szutko
Sztabu Gen. /-/ Łbow.

°Załącznik [3]°

[List do Pełnomocnika Rewolucyjnej Rady Wojennej Frontu Zachodniego Szutki i Pełnomocnika Sztabu Generalnego Łbowa podpisany przez Wróblewskiego, Romera i Dowoyno-Sołłohuba]

Do Pełnomocnika Rewolucyjnej Rady Wojennej
Frontu Zachodniego Szutki
i Pełnomocnika Sztabu Generalnego Łbowa.

W odpowiedzi na notę Panów Nr 3 z 2 sierpnia mamy zaszczyt podać do wiadomości Panów co następuje:

1) Zgodnie z propozycją naszego rządu zaakceptowaną przez rząd Sowieckiej Republiki rosyjskiej i na podstawie wymienionych w tej mierze wzajemnych depesz, w których była mowa jedynie o rokowaniach rozejmowych delegacja nasza otrzymała pełnomocnictwa, nie wykraczające poza omówienie warunków rozejmu i ewentualną możliwość doprowadzenia go do skutku. Gdy Panowie komunikują obecnie chęć swego rządu traktowania równocześnie o warunki zawieszenia broni i o preliminarne warunki pokoju, dla którego to celu zamianowana już jest według zawiadomienia Panów delegacja z odpowiednim mandatem i gdy Panowie proponują spotkanie się z delegacją polską rozporządzającą analogicznym mandatem w Mińsku, celem rozpoczęcia rokowań musimy stwierdzić, że mandat naszej delegacji ustalony poprzednio we wspólnym porozumieniu nie może być wypełniony. Wobec tego zmuszeni jesteśmy powrócić do Warszawy, aby zdać o tym sprawę naszemu rządowi, który niewątpliwie zajmie bezzwłoczne stanowisko co do punktu widzenia i obecnych propozycji Rządu republiki Sowieckiej.

2) Z ostatniego ustępu noty Panów wywnioskowaliśmy, że rząd Sowiecki nie uznał za możliwe wysłania naszej radiodepeszy do Ministra Spraw Zagranicznych

o co prosiliśmy wczoraj, przed uskutecznieniem w jej tekście zmian, które rząd Sowieców uważa za celowe.

Przeciw temu wstrzymaniu naszej depeszy zmuszeni jesteśmy podnieść zastrzeżenie zwłaszcza, że możliwość porozumiewania się delegacji rozejmowej jak nasza ze swoim rządem znajduje ochronę nie tylko w przepisach międzynarodowych, ale została też zagwarantowana depeszą Nr 4522/Op., otrzymaną przez nas w Prużanach dnia 1 sierpnia br.

Baranowicze dn. 2/VIII 1920 r.

Nr 02.

/-/ Władysław Wróblewski
Podsekretarz Stanu

/-/ Jan Romer
generał

/-/ St. Dowojno Sołłohub
pułkownik Sztabu Generalnego

°Załącznik [4]°

[Depesza do Ministra Spraw Zagranicznych Sapiehy dotycząca delegacji dowództwa frontu przybyłej do Baranowicz]

Minister Spraw Zagranicznych Sapieha.
Warszawa

Przysłana do Baranowicz delegacja dowództwa frontu zakomunikowała nam dziś w nocy notą, że rząd Sowieców pragnie równoczesnych rokowań o rozejm i warunki preliminarne pokojowe. Proponuje rozpoczęcie ich w Mińsku 4 sierpnia i żąda przysłania Delegacji naszej z analogicznym mandatem albo też odpowiedniego uzupełnienia naszego mandatu. Wobec zaszłej w ten sposób niemożności przeprowadzenia rokowań rozejmowych, poruczonych nam przez rząd postanowiliśmy powrócić do Warszawy, aby przedstawić punkt widzenia i propozycje rządu Sowieców. Wyjeżdżamy dziś natychmiast skoro potrzebne zarządzenia dla naszej podróży zostaną wydane przez rząd Sowieców.

Uchwały Rady Ministrów z 4 sierpnia 1920

Uchwała I

1) Enuncjacja do Mocarstw:

Chcemy pokoju na warunkach obrony naszej niepodległości i terytorium narodowego. Rząd Sowieców odrzucił rozejm, gra na zwłokę, on jest winien przedłużania wojny.

Do Mińska delegację wyślemy. Zdajemy sobie jednak sprawę, że jest to dalszy etap dotychczasowej gry rządu Sowieców.

2) Wydać odezwę do Armii i Narodu wzywającą do obrony zagrożonej egzystencji narodu (użyć przesłanek zawartych w punkcie pierwszym).

Uchwała II

Poinformowanie społeczeństwa jak najszerzej o odmowie rozejmu, jak również o tym, że niepodobna oczekiwać obecnie zawarcia pokoju honorowego wobec złej woli Rosji.

[Krótka notatka od Łbowa potwierdzająca otrzymanie komunikatu radiowego od pułkownika Sołłohuba dla ministra spraw zagranicznych Sapiehy]

1 sierpnia o godzinie 20 m. 10 otrzymałem od pułkownika Sołłohuba radio dla ministra spraw zagranicznych, Sapiehy Nr 01.

Łbow.

[Telegram do Romera, Wróblewskiego i Dowoyno-Sołłohuba dotyczący ich wyjazdu]

Generał Romer
Podsekretarz Stanu Wróblewski
Pułkownik Dowoyno-Sołłohub.
godz. 14 m. 40 2 sierpnia 1920 r.
Stacja Baranowicze.

Dla przyspieszenia Waszego wyjazdu, o którym mówiliście dzisiaj przez naszego sekretarza, uważamy za konieczne zawiadomić Was, że w tym wypadku więcej celowe byłoby otrzymanie na piśmie Waszej decyzji ze wskazaniem motywów.

°Załącznik [8]°

**[Telegram do Piatakowa od Naczelnika Sztabu Armii Sowieckiej Republiki
Lebiediewa i Komisarza Wojennego Wasiljewa z 31 lipca 1920 r.]**

Tłumaczenie

Dla Członka Rewolucyjnej Rady (Sowiet) 16 Piatakowa dla wręczenia
Polskiej Delegacji Pokojowej.

Z rozkazu Głównego Operacyjnego Oddziału Zachodniej Armii komunikuję
następujący telegram:

„Moskwa 31 lipca Naczelne Dowództwo Wojsk Polskich zwróciło się o przy-
znanie delegatom ich prawa komunikowania się ze swoim Dowództwem w czasie
pertraktacji o zawieszenie broni. Zastępca prezesa wojenno-rewolucyjnego Rady
(Sowiet) rozkazał podać do wiadomości Polskiej Delegacji po przybyciu jej
do Baranowicz, że dane jej będzie prawo komunikowania się za pomocą radio
przez Moskwę Nr 4522 Naczelnik Sztabu Armii Sowieckiej Republiki Lebiediew
Komisarz Wojenny Wasiljew”

Podał Dyżurny Szmit 1/8.

Kto przyjął [-] przyjął Komisarz Wojenny Kazanow.

°Załącznik [10]°

[Informacja Jabłońskiego o przyjęciu pism od pułkownika Sołohuba]

Tłumaczenie

2/VIII 1920 r. przyjąłem od pułkownika „Sołohuba” członka delegacji polskiej:

1) pisma na imię pełnomocników R[ady] W[ojennej] Zach[odniego] frontu za Nr 02
z dnia 2/VIII 1920 r. i

2) projekt radiotelegramu na imię Ministra Spraw Zagranicznych Sapiehy za Nr 03
z dnia 2/VIII 1920 r.

Godz. 14 minut 55 2/VIII 1920 r.

/-/ A. Jabłoński.

Pokwitowanie projektowanego telegramu.

Sprawozdanie [delegacji na rokowania z Rosją Sowiecką]

SPRAWOZDANIE

30 lipca zamiast naznaczonego wyjazdu z Warszawy o godzinie 9.30 delegacja wyjechała o godzinie 9.30 z powodu opóźnienia przygotowań przez sztab generalny Naczelnego Dowództwa.

O godzinie 21 delegacja była na szosie Brześć Litewski–Kobryń (na 23 wiorście od Brześcia) na linii posterunków nieprzyjacielskich.

Przyczyną opóźnienia się delegacji o jedną godzinę było zatrzymanie się przed mostem, który był zapalony przez nasze cofające się wojska.

Delegacja sowiecka czekała na nas – jak nam potem powiedziano – od godziny 17 do godziny 21, po czym wyjechała z powrotem do Kobrynia.

Nasza delegacja czekała na szosie cztery godziny i ostatecznie otrzymała od sztabu 8-ej bolszewickiej dywizji upoważnienie wjazdu do Kobrynia, aby tam spotkać się z komisarzem rządu bolszewickiego, Pietakowem, który był wysłany na nasze spotkanie.

1 VIII o godzinie 3 m. 30 przybyliśmy do Kobrynia. Do godziny 17-ej sztab 8-ej dywizji bolszewickiej nie mógł znaleźć komisarza Pietakowa, tłumacząc się, że nie ma adresu jego zamieszkania.

O godzinie 17-ej zjawił się Pietakow, który powiedział o różnicy czasu przyjętego u nas a u nich, skutkiem czego zaszło nieporozumienie przy naszym spotkaniu i zaproponował wyjazd do Baranowicz, do których przyjechała delegacja sowiecka z Mińska.

O godzinie 19 m. 30 wyjechała delegacja nasza wraz z Pietakowem do Baranowicz.

O godzinie 10 m. 30 1 sierpnia delegacja przyjechała do Baranowicz.

O godzinie 12 z minutami delegacja była zaproszoną na posiedzenie.

Ze strony sowieckiej byli pp. Szutko i ^{ar}Żbow^a (przetłumaczone mandaty załączam). Jak widać z załączonych odpisów przetłumaczonych mandatów – delegaci sowieccy mieli za zadanie spotkanie polskiej delegacji, stwierdzenie pełnomocnictwa i odtransportowanie do Mińska na spotkanie z komisją do pertraktacji o zawieszeniu broni i zawarciu pokoju⁴⁵.

Po przeczytaniu pełnomocnictwa naszej delegacji sowieccy przedstawiciele oświadczyli, że uważają pełnomocnictwo za niewystarczające z powodów 1) podpisania go tylko przez Naczelną Dowództwo, a nie przez rząd, 2) że pełnomocnictwo to nie mówi nic o pokoju.

⁴⁵ Streszczenie obrad z 19 sierpnia 1920 r. podaje J. Dąbski, *Pokój ryski. Wspomnienia, pertraktacje, tajne układy z Joffem, listy*, Warszawa 1931, s. 45.

Podsekretarz Stanu p. Wróblewski odpowiedział, że delegacja wyjechała na podstawie uchwały Rady Ministrów, ma od niej wskazówki i że zobowiązania delegacji obowiązują Rząd. Pełnomocnictwa podpisane są przez Naczelne Dowództwo z tego powodu, że komunikacja, łączność itd. były zorganizowane przez Naczelne Dowództwo i że nawet w konferencji Haskiej nie ma jasnych wskazówek⁴⁶, kto podpisuje w takich wypadkach pełnomocnictwa. Co się zaś tyczy kwestii pokoju, to chociaż delegacja nie jest upoważniona o niej traktować, ale jeżeli przy pertraktacjach o zawieszeniu broni poruszone by były kwestie dotyczące pokoju – wymiana zdań co do tego – w pewnej mierze, oczywiście – nie może być wykluczona.

Sowiecka delegacja zakomunikowała, że zażąda decyzji swego rządu, czy w podanych warunkach ma przystąpić do rokowań z nami w Mińsku.

O godzinie 17 m. 10 do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych była wysłana radio-depesza o potwierdzeniu naszego pełnomocnictwa (załącznik) przez rząd.

O godzinie 3 m. 45 2 VIII 20 delegacja otrzymała załączony list, na skutek którego powzięto decyzje natychmiastowego wyjazdu do Warszawy i wysłano załączoną notę do delegacji sowieckiej i radio do rządu.

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 11.

⁴⁶ Mowa tu o konwencji z 18 października 1907 r. o zasadach prowadzenia wojny lądowej (wraz z regulaminem), która reguluje jedynie sprawę działania parlamentarzysty, czyli posłańców kierowanych przez jedno dowództwo naczelne walczącej armii do dowództwa drugiej, aby zawrzeć zawieszenie broni bądź przeprowadzić kapitulację.

4b

PROTOKÓŁ tajnych posiedzeń Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej odbytych w dniach 4, 5 i 6 sierpnia 1920 r.

Przewodniczy Prezydent Ministrów	p. Wincenty Witos
Obecni:	
Wiceprezydent Ministrów	p. Ignacy Daszyński
Minister Spraw Wewnętrznych	p. Leopold Skulski
Minister Spraw Zagranicznych	p. Eustachy ks. Sapieha
Minister Spraw Wojskowych	p. gen. por. Józef Leśniewski
Minister Skarbu	p. Władysław Grabski
Minister Sprawiedliwości	p. Stanisław Nowodworski
Minister Wyznań Rel[igijnych] i Oświecenia Publ[icznego]	p. Maciej Rataj
Minister Rolnictwa i D.P.	p. Juliusz Poniatowski
Minister Przemysłu i Handlu	p. inż. dr Wiesław Chrzanowski
Minister Kolei Żelaznych	p. dr Kazimierz Bartel
Minister Poczty i Telegrafów	p. dr Władysław Stesłowicz
Sekretarz Stanu Min. Robót Publicznych	p. inż. Henryk Dudek
Minister Pracy i O.S.	p. Edward Peplowski
Minister Aprowizacji	p. Stanisław Śliwiński
Minister b. Dzielnicy Pruskiej	p. Władysław Kucharski
Kierownik Min. Zdrowia Publicznego	p. dr Witold Chodźko
Kierownik Ministerstwa Kultury i Sztuki	p. Jan Heurich
Podsekretarz Stanu w Prezydium Rady Min.	p. dr Władysław Wróblewski
Szef Sekcji Administracyjnej w Prez. R.M.	p. dr Władysław Studziński
Szef Sekcji Legislatywnej Prez. R.M.	p. Edward Lechowicz
Protokołuje Radca Ministerialny	dr Jerzy Buzek

^b1. Rada Ministrów odnośnie do ewakuacji urzędów i urzędników powzięła uchwałę: Każdy Minister decyduje, którzy urzędnicy są niezbędni dla urzędu i wskutek tego ze względów służbowych muszą być w danym razie ewakuowani. Reszcie urzędników pozostawia się wolność wyjazdu wzgl[ędnie] pozostania i tych z nich, którzy będą chcieli wyjechać, Ministerstwo Kolei Żelaznych będzie wywoziło w miarę możliwości na równi z resztą ludności.

Miejsce pobytu Rządu na wypadek ewakuacji wyznaczy Rada Ministrów do 24 godzin po wysłuchaniu opinii Naczelnego Wodza.

Wszelkie wnioski w sprawie ewakuacji składają Ministrowie wprost do rąk Przewodniczącego Centralnej Komisji Ewakuacyjnej.

2. Rada Ministrów przyjęła do wiadomości opracowaną i odczytaną przez Ministra Spraw Zagranicznych notę do rządu Sowieców w sprawie delegacji pokojowej do Mińska.

3. Rada Ministrów przyjęła do wiadomości odczytaną przez Wiceprezydenta Ministrów odezwę Rządu do narodu wzywającą do obrony zagrożonego bytu Ojczyzny i zapowiadającą walkę o byt Polski do ostateczności.

4. Odczytaną przez Wiceprezydenta Ministrów odezwę Rady Obrony Państwa do narodów świata w sprawie rozbitych rokowań rozejmowych z bolszewikami i walki o byt Polski postanowiono poddać rewizji przez Prezydium Rady Ministrów z Ministrami wchodzącymi w skład Rady Obrony Państwa, przy czym Rada Ministrów przyjęła następujące zasady odezwę:

1° napiętnowanie perfidnego stanowiska rządu Sowieców w sprawie proponowanego rozejmu,

2° odparcie zarzutów odnośnie do imperializmu i nietolerancji Polski względem obcych narodowości i wyznań,

3° istnienie Polski jest konieczne dla Zachodu⁴⁷.

5. Rada Ministrów przyjęła do wiadomości przedstawione przez Ministra Spraw Zagranicznych zasady noty Rządu Polskiego do „rządów państw sprzymierzonych”, którą opracuje Ministerstwo Spraw Zagranicznych⁴⁸.

Rada Ministrów zleciła Ministrowi Spraw Zagranicznych wysłanie podobnej noty także do Ligi Narodów obradującej obecnie w San Sebastian⁴⁹ oraz do rządu Stanów Zjednoczonych.

6. Rada Ministrów uchwaliła zwrócić się do rządu sowieckiego radio-depeszą o dopuszczenie zagranicznych dziennikarzy do Mińska w razie dojścia do skutku konferencji pokojowej.

7. Zlecono Ministrowi Spraw Wojskowych objeżdżanie obronnych linii Warszawy wraz z Podsekretarzem Stanu Ministerstwa Robót Publicznych i zdanie sprawy o stanie robót Radzie Ministrów.

8. Minister Spraw Wojskowych komunikuje opinię Naczelnego Dowództwa, by z Warszawy urzędów itp. nie ewakuować, bo jest postanowienie bronięcia Warszawy do ostateczności.

9. Wniosek Ministra Rolnictwa, by teraz nie obradować nad miejscem ani kierunkiem wyjazdu, upadł.

10. Rada Ministrów uchwaliła na wypadek ewent. wyjazdu Rządu wyjazd w kierunku Poznania.

⁴⁷ Ostateczny kształt deklaracji ta przybrała w odezwie „Do ludów świata”. Tekst publikuje K.W. Kumaniecki, *op. cit.*, s. 318–319.

⁴⁸ Nota polska: *ibidem*, s. 303.

⁴⁹ W hiszpańskim San Sebastián zebrała się Rada Ligi Narodów i na to forum usiłowała dyplomacja polska wprowadzić sprawę agresji sowieckiej, ale wniosek zdjęto z porządku dziennego z powodu stanowiska premiera Lloyda George’a, który złożył o to wniosek.

11. Rada Ministrów przyjęła do wiadomości odczytaną przez Ministra Rataja odezwę Rządu do mieszkańców Warszawy oraz odezwę Rządu do żołnierzy. Obie odezwy podpisze w imieniu Rządu Prezydent Ministrów.^b

^fWitos^f

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 11.

5

PROTOKÓŁ nadzwyczajnego 65 posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej, odbytego w dniu 8 sierpnia 1920

Przewodniczy Prezydent Ministrów	p. Wincenty Witos
Obecni:	
Wiceprezydent Ministrów	p. Ignacy Daszyński
Minister Spraw Wewnętrznych	p. Leopold Skulski
Minister Spraw Zagranicznych	p. Eustachy ks. Sapieha
Minister Spraw Wojskowych	p. gen. por. Józef Leśniewski
Minister Sprawiedliwości	p. Stanisław Nowodworski
Minister Wyznań Rel[igijnych] i Oświecenia Publ[icznego]	p. Maciej Rataj
Minister Przemysłu i Handlu	p. inż. dr Wiesław Chrzanowski
Minister Kolei Żelaznych	p. dr Kazimierz Bartel
Minister Poczty i Telegrafów	p. dr Władysław Stesłowicz
Minister Robót Publicznych	p. Gabriel Narutowicz
Podsekretarz Stanu w Min. Skarbu	p. dr Ignacy Weinfeld
Minister Pracy i Opieki Społecznej	p. Edward Pełowski
Minister b. Dzielnicy Pruskiej	p. Władysław Kucharski
Kierownik Min. Zdrowia Publicznego	p. dr Witold Chodźko
Kierownik Min. Kultury i Sztuki	p. Jan Heurich
Podsekretarz Stanu w Min. Aprowizacji	p. Leonard Zaborowski
Szef Sekcji Administr[acyjnej] w Prez. Rady Min.	p. dr Władysław Studziński
Szef Sekcji Legislac[ywnej] w Prez. Rady Min.	p. Edward Lechowicz

Początek posiedzenia o godz. 3 m. 20 po poł.

1. Rada Ministrów uchwaliła:

- a) wyrazić opinię i podać do wiadomości urzędników, że urzędnicy państwowi nie mogą współdziałać na terenach zajętych przez nieprzyjaciela z władzami obcymi,
- b) że urzędnicy państwowi na terenach zajętych przez nieprzyjaciela oddać się mają do dyspozycji władz samorządowych.

2. Rada Ministrów uchwaliła w myśl wniosku Ministra Spraw Zagranicznych:

- a) w przedmiocie utworzenia przedstawicielstwa polskiego przy Lidze Narodów w Genewie,

- I. tworzy się przedstawicielstwo Rządu Polskiego przy Lidze Narodów w Genewie z etatem przedstawiciela w III kategorii płac, zastępcy przedstawiciela w IV kategorii płac, radcy legacyjnego w V kategorii płac i sekretarza legacyjnego w VI kategorii płac⁵⁰.
- II. Przyznaje się fundusz dyspozycyjny przedstawicielstwu w ilości 5000 m parytetowych oraz 25 000 franków szwajcarskich jednorazowo na urządzenie przedstawicielstwa; inne wydatki stosownie do pisma Ministerstwa Skarbu z dn. 3 maja za nr 3466/20.
- b) Mianować Ignacego Józefa⁵¹ Paderewskiego I delegatem Rzeczypospolitej Polskiej na I Zgromadzenie Ligi Narodów⁵² oraz stałym Przedstawicielem Rządu Polskiego przy Lidze Narodów w randze Posła Nadzwyczajnego i Ministra Pełnomocnego I klasy w III kategorii płac.
- c) Mianować prof. Szymona Askenazego II delegatem Rzeczypospolitej Polskiej na I Ogólne Zgromadzenie Ligi Narodów oraz zastępcą stałego Przedstawiciela Rządu Polskiego przy Lidze Narodów w randze Posła Nadzwyczajnego i Ministra Pełnomocnego II klasy w IV kategorii płac.

Minister Skarbu zastrzega odnośnie do punktu a) zniesienie etatu delegacji w Genewie w myśl pisma z dnia 3 maja 1920 r. Nr 3466/20 Dep. Budżetowy.

3. Rada Ministrów przeprowadziła dyskusję nad sytuacją militarną, po wysłuchaniu Szefa Sztabu Naczelnego Dowództwa, Gen. Rozwadowskiego i Gubernatora Wojskowego Latinika i powzięła następujące uchwały:

- a) Ministra b. Dzielnicy Pruskiej upoważnia się do zakupienia broni na użytek Min. Spraw Wojskowych,
- b) upoważnia się Ministra Spraw Wewnętrznych, by w porozumieniu z Ministrem Zdrowia Publ[icznego] zarekwirował większe mieszkania, opróżnione wskutek wyjazdu, na „czasowe” szpitale,
- c) porucza się Ministrom: Spraw Wewnętrznych i Zdrowia Publicznego opracowanie wniosku co do przygotowań sanitarnych dla chorych i rannych dla Warszawy i udzielenie go Gubernatorowi Wojskowemu,
- d) upoważnia się Ministra Spraw Wewnętrznych, by do 48 godzin zarekwirował wszystkie prywatne auta w Warszawie oraz auta tych instytucji, które obecnie nie są potrzebne,
- e) upoważnia się Ministra Spraw Wewnętrznych i Zdrowia Publ[icznego] łącznie z Ministrem Spraw Wojskowych do przygotowania i zarządzenia czego potrzeba, by zarząd spraw sanitarnych w Ministerstwie Spraw Wojskowych oraz we wszystkich instytucjach, zajmujących się opieką

⁵⁰ Ranga tego przedstawicielstwa odpowiadała randze poselstwa.

⁵¹ Tak w tekście. Winno być: Ignacego Jana.

⁵² I Zgromadzenie Ogólne Ligi Narodów zebrało się 15 listopada 1920 r.

nad żołnierzem (jak Czerwony Krzyż, Biały Krzyż itd.), uległ celowym reformom.

Koniec posiedzenia o godz. 6 min. 40 po poł.

Witos

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 11.

6

PROTOKÓŁ 66-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej odbytego dnia 9 sierpnia 1920 r.

Przewodniczy Prezydent Ministrów	p. Wincenty Witos
Obecni:	
Wiceprezydent Ministrów	p. Ignacy Daszyński
Minister Spraw Wewnętrznych	p. Leopold Skulski
Minister Spraw Zagranicznych	p. Eustachy ks. Sapieha
Minister Spraw Wojskowych	p. gen. por. Kazimierz Sosnkowski
Minister Skarbu	p. Władysław Grabski
Minister Sprawiedliwości	p. Stanisław Nowodworski
Minister Rolnictwa i D.P.	p. Juliusz Poniatowski
Minister Kolei Żelaznych	p. dr Kazimierz Bartel
Minister Poczty i Telegrafów	p. dr Władysław Stesłowicz
Minister Pracy i O.S.	p. Edward Peplowski
Podsekretarz Stanu w Prezydium Rady Min.	p. dr Władysław Wróblewski
Podsekretarz Stanu w Min. Przem[ysłu] i Handlu	p. Henryk Strasburger
Podsekretarz Stanu w Min. Robót Publ[icznych]	p. inż. Henryk Dudek
Podsekretarz Stanu w Min. Aprowizacji	p. Leonard Zaborowski
Kierownik Ministerstwa Zdrowia Publ[icznego]	p. dr Witold Chodźko
Kierownik Ministerstwa Kultury i Sztuki	p. Jan Heurich
Szef Sekcji Administracyjnej w Prez. R.M.	p. dr Władysław Studziński
Szef Sekcji Legislatywnej w Prez. R.M.	p. Edward Lechowicz
Protokołuje Radca Ministerialny	p. Daniel Rodich

Początek posiedzenia o godz. 5 m. 30 po południu.

1. Protokoły z 64-go posiedzenia Rady Ministrów w dniach 4,5 i 6-go sierpnia 1920 r. oraz z 65-go posiedzenia Rady Ministrów z dnia 8-go sierpnia 1920 r. wobec niewniesienia sprzeciwu – uznano za przyjęte.

2. Rada Ministrów po wysłuchaniu referatu b. Ministra Wojciechowskiego⁵³, Delegata Prezydium Rady Ministrów, o obecnej organizacji władz centralnych i o konieczności reorganizacji uchwaliła:

- a) wszelkie sprawy dotyczące organizacji podległych sobie władz i urzędów mają Ministrowie przedkładać uprzednio Prezydium Rady Ministrów do decyzji,

⁵³ Były minister spraw wewnętrznych (w rządzie Paderewskiego).

- b) wstrzymuje się nadal wszelkie awanse i nominacje,
- c) znosi się odbywanie konferencji międzyministerialnych z wyjątkiem tych, których przedmiot stanowią konkretne, pisemnie opracowane i przed konferencją rozesłane wnioski,
- d) każdy Minister wyznacza urzędnika najlepiej obznajomionego z organizacją i tokiem urzędowania w danym Ministerstwie celem stałego porozumiewania się z delegatem Prezydium Rady Ministrów.

P. Wojciechowski zwraca uwagę, że Ministerstwa Robót Publicznych oraz Pracy i Opieki Społecznej dotąd nie wykonały uchwały Rady Ministrów w sprawie zjednoczenia władz administracyjnych I i II instancji.

3. Na wniosek Wiceprezydenta p. Daszyńskiego uchwalono uprosić Pana Prezydenta Ministrów, aby w sprawie prezesa Najwyższej Izby Kontroli Państwa⁵⁴ odbył konferencję z Naczelnikiem Państwa.

4. Rada Ministrów uchwaliła przyznać

- a) na wniosek Ministra Sprawiedliwości wdowie po śp. Józefie Lubomirze Nowickim, sędzi Sądu apelacyjnego w Lublinie, Marii Nowickiej, pensji wdowiej w rocznej kwocie 5100 Mk. na czas wdowieństwa, płatnej w równych ratach miesięcznych z góry, poczynszy od dnia 1 sierpnia 1919 r. z zastrzeżeniem późniejszej regulacji stosownie do przepisów przyszłej ustawy oraz
- b) na wniosek Ministra Kolei Żelaznych przyznać Helenie Wróblewskiej, wdowie po zastępcy Naczelnika Rachuby w Ministerstwie Kolei Żelaznych, Ignacym Wróblewskim, emeryturę w sumie 2610 Mk. rocznie od dnia 1 stycznia 1920 r. pod warunkiem zrzeczenia się na rzecz Skarbu polskiego wszystkich sum, jakie mogą się jej należeć z kasy przeczności (emerytalnej) b. kolei Warszawsko-Wiedeńskiej z tytułu uczestnictwa w tej kasie zmarłego jej męża i z zastrzeżeniem późniejszej regulacji stosownie do przepisów przyszłej polskiej ustawy emerytalnej.

5. Projekt rozporządzenia Rady Obrony Państwa w przedmiocie zobowiązań pracodawców wobec robotników i pracowników, pełniących służbę czynną ochotniczą w wojsku polskim oraz ich rodzin przyjęto z tą zmianą, że ustęp drugi art. 3 na wniosek Ministra Skulskiego otrzymuje następujące brzmienie:

„Jeżeli z członków rodziny, uprawnionych w myśl art. 4 do uposażenia oraz świadczeń ochotnik pozostawia tylko żonę, żona otrzymuje czwartą część dotychczasowego uposażenia oraz świadczeń. Taką samą część otrzymują łącznie rodzice oraz rodzeństwo ochotnika”.

⁵⁴ Najwyższa Izba Kontroli Państwa została utworzona dekretem Naczelnika Państwa z 7 lutego 1919 r. Miała sprawować kontrolę nad wydatkami państwa (centralnych organów) oraz większych jednostek samorządowych. Tu mowa o prezesie Józefie Higersbergerze (ministrze sprawiedliwości w rządach Królestwa Polskiego doby Rady Regencyjnej).

6. Przyjęto projekt rozporządzenia Rady Obrony Państwa w przedmiocie utraty obywatelstwa Państwa Polskiego wskutek niespełnienia obowiązku służby wojskowej z tą zmianą, iż na wniosek Wiceprezydenta Ministrów Art. 4 ma ulec przerezagowaniu w ten sposób, iż ^hmiejsce^h indywidualne wezwania do zgłoszenia się winno zastąpić ogólne wezwanie przez ogłoszenie w gazecie rządowej.

7. Po dyskusji w sprawie zwalczania epidemii powzięto następujące uchwały:

- a) uchwalono zniesienie urzędu Naczelnego Nadzwyczajnego Komisarza do walki z dudem⁵⁵,
- b) przyjęto projekt rozporządzenia Rady Ministrów w przedmiocie utworzenia urzędu Naczelnego Nadzwyczajnego Komisarza⁵⁶ do walki z epidemiami,
- c) uchwalono przedstawienie Naczelnikowi Państwa do mianowania na Urząd Naczelnego Nadzwyczajnego Komisarza do walki z epidemiami pułkownika prof. dr. Emila Godlewskiego,
- d) upoważniono Komisariat do odstępowania Zarządowi wojskowemu materiałów sanitarnych i samochodów, o ile są zaspokojone potrzeby komisariatu, a z drugiej strony, że żadne zapasy sanitarne i samochody potrzebne Komisariatowi nie mogą być naruszone przez Zarząd wojskowy.

8. Przyjęto projekt rozporządzenia Rady Obrony Państwa o ustanowieniu „Krzyża Walecznych”⁵⁷.

9. Przyjęto projekt statutu Zrzeszenia urzędników i niższych funkcjonariuszów⁵⁸ w Warszawie.

10. Projekt ustawy o prawie nieprzyjmowania wierzytelności hipotecznych przedwojennych zwrócono Ministrowi Skarbu, celem specjalnego traktowania pewnych kategorii wierzycieli zasługujących na szczególne uwzględnienie.

11. Przyjęto projekt statutu „Rady Obrony Stolicy” z następującymi zmianami:

- a) w § 9 skreślono słowa: „i swoje żądania oraz swój stosunek do władzy rządowej i wojskowej regulują”,
- b) w § 11 przestawiono słowa „zarząd miejski” i „władze państwowe” i
- c) w § 12 dodano na końcu zwrot „zatwierdzony przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych”.

⁵⁵ Ustawą z dnia 14 lipca 1920 r. utworzono urząd Naczelnego Komisarza do walki z epidemiami, „grożącymi Państwu klęską powszechną” a spowodowanymi takimi chorobami zakaźnymi, jak dżuma, cholera czy tyfus plamisty. „Dziennik Ustaw RP”, nr 61, poz. 388.

⁵⁶ Rada Ministrów uchwaliła ów wniosek po przedłożeniu przez ministra zdrowia publicznego.

⁵⁷ Rozporządzenie Rady Obrony Państwa z 11 sierpnia 1920 r., „Dziennik Ustaw RP”, nr 87, poz. 572.

⁵⁸ Winno być: Zrzeszenie Urzędników i Niższych Funkcjonariuszy Państwowych.

12. Uchwalono wniosek Prezydium Rady Ministrów w sprawie Komisji weryfikacyjnej następującej treści:

„Do spełnienia czynności komisji weryfikacyjnej deleguje się dla urzędników pobierających uposażenie I, II, III i IV stopnia służbowego a) pełniących służbę we władzach i urzędach centralnych komisję weryfikacyjną, ustanowioną przy Prezydium Rady Ministrów i b) pełniących służbę we władzy II instancji komisję weryfikacyjną ustanowioną przy właściwej władzy centralnej”.

Koniec posiedzenia o godzinie 10 wieczorem.

^fWitos^f

Załączniki

Wykaz:

1. Rozporządzenie Rady Obrony Państwa w przedmiocie zobowiązań pracodawców wobec robotników i pracowników, pełniących służbę czynną ochotniczą w wojsku polskim oraz ich rodzin⁵⁹.
2. Rozporządzenie Rady Obrony Państwa w przedmiocie utraty obywatelstwa Państwa Polskiego wskutek niespełnienia obowiązku służby wojskowej⁶⁰.
3. Ustawa o prawie nieprzyjmowania wierzytelności hipotecznych przedwojennych⁶¹.
4. Statut Rady Obrony Stolicy.

^cZałącznik [4] do punktu 11^c

Statut Rady Obrony Stolicy

STATUT Rady Obrony Stolicy.

- § 1. Celem ROS jest skoordynowanie działalności mieszkańców stolicy oraz wykonywanie świadczeń i zarządzeń miasta na rzecz wojska i obrony Warszawy.
- § 2. Rada Obrony Stolicy składa się z 15 członków, wybranych przez Radę m.st. Warszawy.
- § 3. Rada Obrony Stolicy wybiera ze swego grona: przewodniczącego, zastępcę przewodniczącego i 2-ch sekretarzy.

⁵⁹ Załącznik [1] do punktu 5. Nie publikuje się. Rozporządzenie zostało wydane 24 sierpnia 1920 r.

⁶⁰ Załącznik [2] do punktu 6. Nie publikuje się. „Dziennik Ustaw RP” 11 VIII 1920, nr 81, poz. 540.

⁶¹ Załącznik [3] do punktu 10. Nie publikuje się.

- § 4. Przewodniczący reprezentuje ROS na zewnątrz i czuwa nad całokształtem jej działalności.
- § 5. ROS tworzy sekcje i komisje. Pierwsze są organami stałymi, drugie spełniają zadania doraźne. Ponadto ROS powołuje do życia wszelkie organizacje o charakterze stałym lub przejściowym, zależnie od potrzeb i okoliczności czasu wojennego.
- § 6. Na czele sekcji stoi komisarz, wybrany przez ROS spośród swoich członków lub też spośród obywateli miasta.
- § 7. Komisarz nienależący do składu ROS ma prawo zasiadać na wszystkich posiedzeniach ROS i przemawiać we wszystkich sprawach znajdujących się na porządku dziennym, wszakże bez głosu decydującego.
- § 8. Na posiedzeniach Rady zasiadają przedstawiciele władzy wojskowej i władz rządowych.
- § 9. Komisarze porozumiewają się stale bądź z Ministerstwem, ogarniającym tę samą sferę działalności, bądź z odpowiednim organem państwowym i swoje żądania oraz swój stosunek do władzy rządowej i wojskowej regulują przez stałych delegatów, których zwierzchność rządowa i wojskowa do współdziałania z zadaniami sekcji wyznaczy.
- § 10. W sprawach należących do kompetencji samorządu miejskiego i zgodnie z dekretem z dnia 7 lutego 1919 r. organem wykonawczym ROS jest Magistrat miasta stoł[ecznego] Warszawy, a w sprawach innych – organy przez ROS utworzone. Te ostatnie mają prawo czuwać nad wykonywaniem czynności, w których ROS występuje jako czynnik współdziałający w obronie stolicy.
- § 11. Środki pieniężne ROS czerpie z sum, przekazanych jej przez rząd miejski, władze państwowe i z ofiar.
- § 12. Podział czynności pomiędzy członków ROS i jej wewnętrzną organizację określa regulamin.

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 11.

6a

PROTOKÓŁ

tajnego 66.a. posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej odbytego w dniu 9 sierpnia 1920 roku

Przewodniczy Prezydent Ministrów	p. Wincenty Witos
Obecni:	
Wiceprezydent Ministrów	p. Ignacy Daszyński
Minister Spraw Wewnętrznych	p. Leopold Skulski
Minister Spraw Zagranicznych	p. Eustachy ks. Sapieha
Minister Spraw Wojskowych	p. gen. por. Kazimierz Sosnkowski
Minister Skarbu	p. Władysław Grabski
Minister Sprawiedliwości	p. Stanisław Nowodworski
Minister Wyznań Rel[igijnych] i Oświecenia Publ[icznego]	p. Maciej Rataj
Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych	p. Juliusz Poniatowski
Podsekretarz Stanu w Min. Przemysłu i Handlu	Henryk Strasburger
Minister Kolei Żelaznych	p. dr Kazimierz Bartel
Minister Poczty i Telegrafów	p. dr Władysław Stesłowicz
Podsekretarz Stanu w Min. Robót Publicznych	p. inż. Henryk Dudek
Minister Pracy i Opieki Społecznej	p. Edward Pełowski
Podsekretarz Stanu w Min. Apropowizacji	p. Leonard Zaborowski
Minister b. Dzielnicy Pruskiej	p. Władysław Kucharski
Kierownik Min. Zdrowia Publ[icznego]	p. dr Witold Chodźko
Kierownik Min. Kultury i Sztuki	p. Jan Heurich
Podsekretarz Stanu w Prezydium Rady Min.	p. dr Władysław Wróblewski
Szef Sekcji Administracyjnej w Prez. R.M.	p. dr Władysław Studziński
Szef Sekcji Legislatywnej w Prez. R.M.	p. Edward Lechowicz

Początek posiedzenia o godzinie 11 minut 30 przed południem.

^b1. Minister Bartel zrezygnował z przewodnictwa w Centralnej Komisji Ewakuacyjnej z powodu jednomyślnego nieprzyjęcia do wiadomości przez CKE zarządzenia wydanego przez Ministra Bartla w sprawie ewakuacji Ministerstwa Spraw Wojskowych. Rada Ministrów uchwaliła jednomyślnie nie przyjąć rezygnacji Ministra Bartla z tym że co do sposobu obesłania Komisji porozumie się Minister Bartel bezpośrednio z odnośnymi Ministrami.

2. Między Siedlcami a Międzyrzeczem zjawiała się na linii frontu w nocy delegacja od Sowietów, która szukała delegacji polskiej. O tym doniesiono z frontu

Naczelnemu Dowództwu z tym, że delegacja czekać będzie na delegację polską w Międzyrzeczu do godz. 10-ej według czasu ros.

Rada Ministrów poleca P. Szefowi Sztabu Generalnego, aby bez zwłoki wydał następujące polecenia do Komendy odcinka frontu około Międzyrzecza:

wysłać oficera, który jako parlamentariusz uda się do najbliższej Komendy Czerwonej armii i zapyta tam, czy delegacja jeszcze czeka? i zapowie przyjazd parlamentarza Rządu.

Oficer polski powinien powiedzieć, że Rząd polski nie ma do tej chwili żadnej wiadomości o tym że miała przybyć delegacja rosyjska.

Komenda powinna bezzwłocznie zameldować o wykonaniu tego rozkazu.

W najbliższych godzinach wyjedzie na front delegat Rządu celem ustalenia stanu sprawy delegacji rosyjskiej na tym odcinku frontu zgłaszającej się.

Uchwalono, że dla wyjazdu Rządu w obecnej sytuacji nie oznacza się miejsca ewent. wyjazdu.

Poprzednia uchwała co do kierunku wyjazdu do Poznania dotyczy ^durzędów^d, które ewent. mają być ewakuowane i ten kierunek uzupełnia się kierunkiem do Krakowa.

Minister b. Dzielnicy Pruskiej wnosi, by władze centralne nie wysyłały delegatów dla szukania mieszkań, lecz działały tylko przez Centralną Komisję Ewakuacyjną⁶². Rada Ministrów zatwierdziła ten wniosek w zupełności.^b

^fWitos^f

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 11.

⁶² Instytucję tę powołano do życia rozporządzeniem ROP z 6 sierpnia 1920 r. W skład weszli przedstawiciele Prezydium Rady Ministrów oraz Ministerstw Spraw Wewnętrznych, Spraw Wojskowych, Rolnictwa i Dóbr Państwowych, Przemysłu i Handlu, Kolei Żelaznych, Poczty i Telegrafów, Robót Publicznych, Pracy i Opieki Społecznej Zdrowia Publicznego oraz Apropowizacji (wszystkich wyznaczali kierownicy tych resortów).

6b

PROTOKÓŁ nadzwyczajnego posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej odbytego dnia 11-go sierpnia 1920 r.

Przewodniczy Prezydent Ministrów	p. Wincenty Witos
Obecni:	
Wiceprezydent Ministrów	p. Ignacy Daszyński
Minister Spraw Wewnętrznych	p. Leopold Skulski
Minister Spraw Zagranicznych	p. Eustachy X. Sapieha
Minister Spraw Wojskowych	p. gen. por. K. Sosnkowski
Minister Skarbu	p. Władysław Grabski
Minister Sprawiedliwości	p. Stanisław Nowodworski
Minister Wyznań Rel[igijnych] i Oświecenia Publ[icznego]	p. Maciej Rataj
Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych	p. Juliusz Poniatowski
Podsekretarz Stanu w Min. Przemysłu i H[andlu]	p. Henryk Strassburger
Minister Kolei Żelaznych	p. dr Kazimierz Bartel
Minister Poczty i Telegrafów	p. dr Władysław Stesłowicz
Podsekretarz Stanu w Min. Robót Publ[icznych]	p. inż. Henryk Dudek
Minister Pracy i Opieki Społecznej	p. Edward Pełowski
Minister Apropowizacji	p. Stanisław Śliwiński
Kierownik Ministerstwa Zdrowia Publ[icznego]	p. dr Witold Chodźko
Kierownik Ministerstwa Kultury i Sztuki	p. Jan Heurich
Podsekretarz Stanu w Prez. Rady Min.	p. dr Władysław Wróblewski
Szef Sekcji Administr[acyjnej] w Prez. Rady Min.	p. dr Władysław Studziński
Szef Sekcji Legislatywnej w Prez. Rady Min.	p. Edward Lechowicz

Początek o godzinie 1. minut 30 po południu.

Uchwalono projekt rozporządzenia Rady Obrony Państwa w sprawie poboru do wojska roczników 1889, 1887, 1886 i 1885⁶³.

Protokół tajny.

Posiedzenie zamknięto o godzinie 3. minut 45 po południu.

^fWitos^f

⁶³ Rozporządzenie zostało wydane 11 sierpnia 1920 r. „Dziennik Ustaw RP” 1920, nr 75, poz. 514.

Załącznik

1. [Wniosek Ministerstwa Spraw Wojskowych o uchwalenie rozporządzenia w przedmiocie poboru roczników 1889, 1888, 1887, 1886 i 1885]⁶⁴.

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 11.

⁶⁴ Załącznik [1]. Nie publikuje się.

6c

^bCzęść tajna protokołu Rady Ministrów Nr 66.^b

2. Minister Sapieha przedstawił sprawę dalszego rozwoju incydentu, jaki zaszedł na linii Międzyrzecze–Siedlce. Celem wyjaśnienia sprawy wysłano P. Okęckiego, Dyrektora departamentu Min. S[praw] Zagr[anicznych] wraz z majorem Stamirowskim. Na razie nie ma wiadomości. Tymczasem otrzymaliśmy via Londyn radio-depeszę rządu sowieckiego do Kamieniewa. Z tej noty wynika, że 9 sierpnia 1920 miało nastąpić spotkanie delegacji na linii Międzyrzecze–Brześć Litewski, a 11 sierpnia mają się rozpocząć rokowania pokojowe w Mińsku. Mimo tego, że nie otrzymaliśmy noty bezpośrednio, na znak gotowości do rokowań przygotowujemy delegację pokojową, którą się wyśle po otrzymaniu wiadomości od wysłanych parlamentariuszy. Przygotowano propozycje dla R.M., które po decyzji byłyby przedstawione ROP. Po przedstawieniu propozycji Rada Ministrów przeprowadziwszy dyskusję ustaliła następujące punkty wytyczne dla delegacji pokojowej:

1) skład delegacji z ramienia Rządu 2 zastąpienia a to podsekretarz Stanu P. Władysław Wróblewski i podsekretarz [stanu] Min. S[praw] Z[agranicznych] Jan Dąbski, z ramienia wojskowości zastępować wyznaczonych w porozumieniu z Prezydium Rady Ministrów, z reprezentantów sejmu, w ilości oznaczonej przez ROP. P. Wróblewski byłby przewodniczącym.

Ci panowie stanowią właściwą delegację. Poza tym przydzieleni będą eksperci w ilości oznaczonej w miarę potrzeby przez Prezydium Ministrów. Wśród nich znajduje się ekspert Oksiński.

2) Żądanie rozbrojenia nie może być przyjęte. Mocniejszy nacisk kłaść na linię rozejmu, a odrzucić warunki rozbrojenia, niepowoływania rekruta i niewerbowania, jak również wstrzymania zakupów broni. Kontrola przez organy Sowietów jest nie do przyjęcia.

3) W preliminarzach pokojowych można umieścić:

- a) wymiana jeńców cywilnych i wojskowych
- b) propaganda uregulowana wewnętrznymi przepisami państwa polskiego
- c) żądania przejścia przez Polskę (^atransitu^a) mogą być uregulowane w osobnym traktacie handlowym

d) granic nie ustala się – o ile by delegaci mieli wątpliwości, zwrócić się mają do Rządu

e) protest przeciwko oddaniu Litwie Wilna i polskiej okolicy⁶⁵ – żądanie możliwości bezpośredniego porozumienia się Polski z Litwą co do granic pol[sko]-lit[ewskich]

f) jeśliby zastępcy Sowietów wysunęli sprawę Białorusi, to przyjąć zasadę jej niepodległości (nie dopuszczać do rozmowy o granicach)

g) w sprawie ukraińskiej, gdyby była wysunięta, wypowiadać się w tym sensie, że o formie swego Rządu Ukraina ma sama stanowić. (W ogóle o sprawę ukraińską rokowań nie rozbijać).

h) w razie wysunięcia sprawy Petlury⁶⁶ czy Bałachowicza⁶⁷ – przy rozejmie może nastąpić wycofanie z linii frontu, przy pokoju rozwiązanie oddziałów.^b

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 11.

⁶⁵ Litewsko-sowiecki traktat pokojowy z 12 lipca 1920 r. postanawiał, że Wilno (wraz z Wileńszczyzną) wchodzi w skład państwa litewskiego. (Litwa przyznała Armii Czerwonej prawo do przemarszu przez własne terytorium w związku z operacjami militarnymi).

⁶⁶ Z Ukraińską Republiką Ludową, której liderem był główny ataman Petlura, łączył Polskę sojusz wojskowy zawarty w Warszawie 21 kwietnia 1920 r.

⁶⁷ Naocznie status sił dowodzonych przez Stanisława Bułaka-Bałachowicza nie był określony. Uzyskały one status armii sojuszniczej wobec Wojska Polskiego rozkazem Naczelnego Dowództwa z 28 września 1920 r. Określono je jako Ochotniczą Sprzymierzoną Armię. Wojska te liczyły ok. 20 tys. żołnierzy.

PROTOKÓŁ
67-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej,
odbytego dnia 12 sierpnia 1920 r.

Przewodniczy Prezydent Ministrów	p. Wincenty Witos
Obecni:	
Wiceprezydent Ministrów	p. Ignacy Daszyński
Minister Spraw Wewnętrznych	p. Leopold Skulski
Minister Spraw Zagranicznych	p. Eustachy X. Sapieha
Minister Spraw Wojskowych	p. gen.-por. Kazim[ierz] Sosnkowski
Minister Skarbu	p. Władysław Grabski
Minister Sprawiedliwości	p. Stanisław Nowodworski
Minister Wyznań Religijnych i O[świecenia] P[ublicznego]	p. Maciej Rataj
Minister Rolnictwa i D.P.	p. Juliusz Poniatowski
Podsekretarz Stanu w Min. Przemysłu i Handlu	p. Henryk Strassburger
Minister Kolei Żelaznych	p. dr Kazimierz Bartel
Minister Poczty i Telegrafów	p. dr Władysław Stesłowicz
Podsekretarz Stanu w Min. Robót Publicznych	p. inż. Henryk Dudek
Minister Pracy i O.S.	p. Edward Peplowski
Minister Aprowizacji	p. Stanisław Śliwiński
Kierownik Min. Zdrowia Publicznego	p. dr Witold Chodźko
Kierownik Min. Kultury i Sztuki	p. Jan Heurich
Podsekretarz Stanu w Prezydium Rady Ministrów	p. dr Władysław Wróblewski
Szef Sekcji Administracyjnej w Prez. R.M.	p. dr Władysław Studziński
Szef Sekcji Legislatywnej w Prez. R.M.	p. Edward Lechowicz
Protokołuje Radca Ministerialny Prez. R.M.	dr Jerzy Buzek

Początek posiedzenia o godzinie 1 m. 30 po południu.

1. Protokół posiedzenia Rady Ministrów z dnia 9 sierpnia 1920 r. wobec niewniesienia sprzeciwu – uznano za przyjęty.

2. Rada Ministrów nie przyjęła wniesionego przez Ministra Aprowizacji projektu rozporządzenia Rady Obrony Państwa w przedmiocie zawieszenia mocy obowiązującej ustawy z 9 lipca 1920 r. o aprowizacji na rok gospodarczy 1920/21 (Dz.U. Rz.P. Nr 56, poz. 348) na terenach b. zaboru rosyjskiego, położonych na prawym brzegu Wisły.

Natomiast Rada Ministrów powzięła następujące uchwały w sprawie aprowizacji kraju: z powodu zajęcia linii kolejowych przez transporty wojskowe

i chwilowego zastoju zaopatrywania ludności w środki żywności uchwalono zlecić Ministerstwu Spraw Wewnętrznych i Aproprowizacji zarządzenie dowozu do miast zboża końmi z najbliższych okolicach. Dla dużych centrów przeznaczyć pewne obszary i z tych obszarów zaopatrywać w ziarno.

Zarazem zlecono Ministrowi Spraw Wojskowych, ażeby w porozumieniu z Ministrem Aproprowizacji zarządził, by furmankami wojskowymi ściągniętymi z prawego brzegu Wisły i obecnie wojsku zbędnymi dostarczano zboże Warszawie, Łodzi i Zagłębiu.

Minister Aproprowizacji ma prawo płaćć za zboże ceny niższe od monopolowych w zależności od cen rynkowych.

3. Przyjęto projekt rozporządzenia Rady Ministrów w przedmiocie tymczasowego dopuszczenia statków gdańskich do żeglugi po Wiśle wraz z wnioskiem Departamentu Spraw Morskich, aby dopuszczenie statków gdańskich do żeglugi po Wiśle uczynić zależnym od przyjęcia przez Gdańsk zobowiązania, że istniejący w Gdańsku zakaz sprzedaży i wywozu statków i zaopatrywania okrętowego z Gdańska do Polski nie będzie stosowanym na terytorium przyszłego wolnego miasta Gdańska.

4. Wniosek Min. Spraw Zagranicznych w przedmiocie upoważnienia Ministra Spraw Zagranicznych do zaprolongowania na czas do 1 XII br. układu prowizorycznego, zawartego 22 IV br. pomiędzy Polską a Gdańskiem w sprawie paszportowej, kolejowej, celnej, telegraficznej i telefonicznej przyjęto.

5. Projekt rozporządzenia w przedmiocie zniżek dla urzędników państwowych w opłatach za przejazd parostatkami Polskiej Żeglugi Państwowej przyjęto.

7. Wniosek Ministra Kolei Żelaznych w przedmiocie przyznania emerytowanym pracownikom państwowym, wymienionym w rozporządzeniu Ministra Kolei Żelaznych z 30 VI br. („Monitora Polskiego” Nr 147) zniżki 50% na kolejach żelaznych – przyjęto z rozszerzeniem postanowień wniosku i na osoby wojskowe, przeniesione w stan spoczynku.

8. Projekt rozporządzenia Rady Obrony Państwa o brzmieniu Art. 20 Ustawy o osobistych świadczeniach wojennych z 25 VII 1919 (Dz.Pr. P.P. Nr 67, poz. 401) na obszarze b. dzielnicy pruskiej – przyjęto w redakcji opracowanej przez Prezydium Rady Ministrów.

9. Projekt ustawy w przedmiocie opodatkowania przetworów ropy naftowej, wosku ziemnego i gazu ziemnego przyjęto z następującą zmianą:

Zdanie 2-ie art. 13 otrzymuje brzmienie: „W razie świadomego uchylenia się od uiszczenia należnej opłaty może być wymierzona kara aresztu do jednego roku i obok tego grzywna”.

^fWitos^f

Załączniki

Wykaz:

1. [Wniosek Ministerstwa Apropowizacji o uchwalenie rozporządzenia Rady Obrony Państwa w przedmiocie zawieszenia mocy obowiązującej Ustawy z dn. 9 lipca o aproowizacji na rok gospodarczy 1920/21 (Dz.U. R.P. Nr 56 1920 r., poz. 348) na terenach b. zaboru rosyjskiego, położonych na prawym brzegu Wisły]⁶⁸.
- [1a.] [Motywy wniosku Ministerstwa Apropowizacji o uchwalenie rozporządzenia Rady Obrony Państwa w przedmiocie zawieszenia mocy obowiązującej Ustawy z dn. 9 lipca o aproowizacji na rok gospodarczy 1920/21 (Dz.U. R.P. Nr 56 1920 r., poz. 348) na terenach b. zaboru rosyjskiego, położonych na prawym brzegu Wisły].
2. Rozporządzenie Rady Ministrów w przedmiocie tymczasowego dopuszczenia statków gdańskich do żeglugi na Wiśle⁶⁹.
3. Aneks do projektu Rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie dopuszczenia statków Gdańskich do żeglugi na Wiśle⁷⁰.
4. Wniosek nagły [Ministra Spraw Zagranicznych dotyczący upoważnienia Ministra Spraw Zagranicznych do zaprolongowania na czas do pierwszego grudnia br. układu prowizorycznego, zawartego dnia 22-go kwietnia br. pomiędzy Polską a Gdańskiem w sprawie paszportowej, kolejowej, celnej, telegraficznej i telefonicznej].
5. Rozporządzenie Rady Obrony Państwa o zawieszeniu postępowania sądowego w sprawach cywilnych i karnych dla osób, pozostających w służbie czynnej wojska polskiego⁷¹.
6. Wniosek Ministra Kolei Żelaznych w sprawie przyznania ulg w opłatach za przejazd kolejami żelaznymi pracowników państwowych w stanie spoczynku.
7. Wniosek Ministra Robót Publicznych w przedmiocie zniżki dla urzędników państwowych w opłatach za przejazd parostatkami Polskiej Żeglugi Państwowej⁷².
8. Rozporządzenie Rady Obrony Państwa o brzmieniu artykułu 20 ustawy o osobistych świadczeniach wojennych z 25 lipca 1919 r. (Dz.Pr. Nr 67, poz. 401) na obszarze b. Dzielnicy Pruskiej; motywy⁷³.
9. Rozporządzenie Rady Obrony Państwa w przedmiocie uzupełnienia przepisu art. 20 i 21 Ustawy z dnia 25 lipca 1919 r. o osobistych świadczeniach wojennych⁷⁴.
10. Projekt ustawy w przedmiocie opodatkowania przetworów ropy naftowej, wosku ziemnego i gazu ziemnego⁷⁵.

⁶⁸ Załącznik [1] do punktu 2. Nie publikuje się.

⁶⁹ Załącznik 1 [2] do punktu 3. Nie publikuje się.

⁷⁰ Załącznik 2 [3] do punktu 3. Nie publikuje się.

⁷¹ Załącznik [5] do punktu 5. Nie publikuje się. Rozporządzenie ROP z 18 sierpnia 1920 r., „Dziennik Ustaw RP” 1920, nr 81, poz. 544.

⁷² Załącznik [7] do punktu 7. Nie publikuje się.

⁷³ Załącznik 1 [8] do punktu 8. Nie publikuje się.

⁷⁴ Załącznik 2 [9] do punktu 8. Nie publikuje się. Rozporządzenie ROP z 18 sierpnia 1920 r., „Dziennik Ustaw RP” 1920, nr 81, poz. 541.

⁷⁵ Załącznik [10] do punktu 9. Nie publikuje się.

[Motywy wniosku Ministerstwa Apropowizacji o uchwalenie rozporządzenia Rady Obrony Państwa w przedmiocie zawieszenia mocy obowiązującej Ustawy z dn. 9 lipca o aprowizacji na rok gospodarczy 1920/21 (Dz.U. R.P. Nr 56 1920 r., poz. 348) na terenach b. zaboru rosyjskiego, położonych na prawym brzegu Wisły]

Motywy wniosku:

Zarządzenie Ustawy z dnia 9 lipca o aprowizacji na rok gospodarczy 1920/21 i Przepisów Wykonawczych do tej Ustawy nie pozwalają producentom dysponować ziemiopłodami przed dostarczeniem określonych ilości kontyngentów i zmuszają ich do odstawienia zboża wyłącznie do agentur Państwowego Urzędu Zbożowego⁷⁶. Z powodu warunków doby wojennej, agentury Państwowego Urzędu Zbożowego nie mają dostatecznej ilości środków obrotowych, a poza tym nie jest wskazane nagromadzenie większych ilości zboża w jednym miejscu.

Oslabiona z powodów wyżej wymienionych działalność skupu Państwowego Urzędu Zbożowego przy nadpodaży ze strony producentów wywołuje obniżenie cen i sprzedaż zboża instytucjom i osobom do tego nieuprawnionym, które, o ile są to magistraty, nie chcą następnie otrzymywać zboża na mocy przydziału ze względu na wysoką cenę.

Rozporządzenie niniejsze, zawieszające moc obowiązującą Ustawy z dnia 9 lipca ma na celu zalegalizowanie istniejącego stanu rzeczy, a podany w art. 2 obowiązek prowadzenia ewidencji dokonanych sprzedaży ułatwi przy powrocie do stanu normalnego gospodarkę aprowizacyjną.

Ponieważ rozporządzenie, o uchwalenie którego upraszam ściśle jest związane z prowadzeniem wojny, przeto uważam, że wniosek jest uzasadniony.

Minister

Warszawa, dn. 12 sierpnia 1920 r.

Wniesiono na Radę Ministrów

dn. ... sierpnia 1920 r.

Uchwała zapadła zgodnie z wnioskiem.

Prezydent Ministrów

⁷⁶ Państwowy organ skupu i „normowania obrotu ziemiopłodami, jako też wytworzonymi z nich produktami na całym obszarze Państwa Polskiego” został powołany dekretem Naczelnika Państwa z 28 lipca 1920 r., a statut otrzymał 12 lipca tego roku. „Dziennik Ustaw RP” 1920, nr 63, poz. 420.

**Wniosek nagły [Ministra Spraw Zagranicznych dotyczący upoważnienia
Ministra Spraw Zagranicznych do zaprolongowania na czas do pierwszego
grudnia br. układu prowizorycznego, zawartego dnia 22-go kwietnia br.
pomiędzy Polską a Gdańskiem w sprawie paszportowej, kolejowej, celnej,
telegraficznej i telefonicznej]**

WNIOSEK NAGŁY

Rada Ministrów uchwalić raczy:

Rada Ministrów uchwała upoważnić Ministra Spraw Zagranicznych do zaprolongowania na czas do pierwszego grudnia br. układu prowizorycznego, zawartego dnia 22-go kwietnia br. pomiędzy Polską a Gdańskiem w sprawie paszportowej, kolejowej, celnej, telegraficznej i telefonicznej, nie wprowadzając w układzie tym żadnych zmian z nadmienieniem, że o ile by przed pierwszym grudnia br. zawarta została pomiędzy Polską a Gdańskiem Konwencja z art. 104, natenczas prowizoryczny układ traci natychmiastowo swą moc.

Dążąc do zbliżenia Polski z Gdańskiem w dziedzinie stosunków ekonomicznych, Rząd Polski zawarł dnia 22-go kwietnia br. z Tymczasowym Administratorem Wolnego Miasta Gdańska układ prowizoryczny, regulujący stosunki w dziedzinie paszportowej, kolejowej, celnej, pocztowej, telegraficznej i telefonicznej. Układ ten obowiązuje do 22-go sierpnia. Na mocy układu tego pomiędzy innymi Gdańsk zobowiązał się przewozić swoimi kolejami do Polski amunicję, broń i w ogóle materiał wojenny.

Termin 22-go sierpnia ustalony został w przewidywaniu, że przed dniem tym zawarta zostanie pomiędzy Polską a Gdańskiem konwencja, przewidziana przez art. 104 Traktatu Wersalskiego. Konwencja ta jednak dotychczas zawarta nie została.

Dnia 3-go sierpnia odbyła się narada z udziałem przedstawicieli Ministerstw: Spraw Zagranicznych, Spraw Wewnętrznych, Skarbu, b. Dzielnicy Pruskiej, Kolei Żelaznych, Przemysłu i Handlu, Sprawiedliwości, Poczty i Telegrafów. Na naradzie tej uznano jednogłośnie, że tak ze względów politycznych, jak i ze względów ekonomicznych jest rzeczą wskazaną zaprolongowanie powyższego układu prowizorycznego do 1-go grudnia br. z nadmienieniem, że, o ile by przed tym terminem podpisana została Konwencja z art. 104-go Traktatu Wersalskiego, natenczas układ prowizoryczny, o którym mowa, utraci swą moc z chwilą podpisania tejże konwencji.

Minister Spraw Zagranicznych
Sapieha.

Wniosek Ministra Kolei Żelaznych w sprawie przyznania ulg w opłatach za przejazd kolejami żelaznymi pracowników państwowych w stanie spoczynku

Wniosek

Ministra Kolei Żelaznych do Rady Ministrów w sprawie przyznania ulg w opłatach za przejazd kolejami żelaznymi pracowników państwowych w stanie spoczynku.

Treść wniosku.

Rada Ministrów raczy uchwalić: pracownikom państwowym wszystkich działów służby cywilnej, znajdujących się w stanie spoczynku, przyznaje się przy przejazdach kolejami państwowymi lub pozostającymi pod zarządem Państwa ulga w wysokości 50% normalnej opłaty za przejazd z zachowaniem warunków, wskazanych w odnośnych przepisach Ministerstwa Kolei Żelaznych.

Uzasadnienie.

Na mocy uchwały Rady Ministrów z dnia 28 czerwca br. czynnym pracownikom państwowym wszystkich działów służby cywilnej przyznano 50% zniżkę opłat za przejazd kolejami żelaznymi.

Odnośne przepisy ogłoszone w Monitorze Polskim No. 147 przy rozporządzeniu Ministra Kolei Żelaznych z dnia 30 czerwca br.

Obecnie emerytowani pracownicy państwowi wystąpili do Ministerstwa Kolei Żelaznych o zrównanie ich pod względem ulgi powyższej z pracownikami czynnymi.

Mając na uwadze niskie na obecne warunki uposażenie emerytów, Ministerstwo Kolei Żelaznych uznaje za słuszne przychylić się do ich prośby i proponuje, aby przyznać emerytowanym pracownikom państwowym, wymienionym w przytoczonym rozporządzeniu z dnia 30 czerwca br., zniżkę 50% na kolejach żelaznych na warunkach, przewidzianych dla takichże pracowników, będących w służbie czynnej.

Warszawa, dnia 5 sierpnia 1920 roku

M i n i s t e r

†K. Bartel†

Wniesiono na Radę Ministrów dn. ... 1920 r.

Uchwała zapadła zgodnie z wnioskiem.

Prezydent Ministrów

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 11.

8

PROTOKÓŁ 68-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej odbytego dnia 16 sierpnia 1920 r.

Przewodniczy Prezydent Ministrów	p. Wincenty Witos
Obecni:	
Wiceprezydent Ministrów	p. Ignacy Daszyński
Minister Spraw Wewnętrznych	p. Leopold Skulski
Minister Spraw Zagranicznych	p. Eustachy ks. Sapieha
Minister Spraw Wojskowych	p. gen. por. Kazimierz Sosnkowski
Minister Skarbu	p. Władysław Grabski
Minister Sprawiedliwości	p. Stanisław Nowodworski
Minister Wyznań Rel[igijnych] i Oświecenia P[ublicznego]	p. Maciej Rataj
Minister Rolnictwa i Dóbr Państw[owych]	p. Juliusz Poniatowski
Minister Przemysłu i Handlu	p. inż. dr Wiesław Chrzanowski
Minister Kolei Żelaznych	p. dr Kazimierz Bartel
Minister Poczty i Telegrafów	p. dr Władysław Stesłowicz
Podsekretarz Stanu w Min. Robót Publ[icznych]	p. inż. Henryk Dudek
Minister Pracy i O.S.	p. Edward Peplowski
Minister b. Dzielnicy Pruskiej	p. inż. Władysław Kucharski
Kierownik Min. Zdrowia Publicznego	p. dr Witold Chodźko
Kierownik Min. Kultury i Sztuki	p. Jan Heurich
Szef Sekcji Administr[acyjnej] w Prez. Rady M[in.]	p. dr Władysław Studziński
Szef Sekcji Legislat[ywnej] w Prez. Rady M[in.]	p. Edward Lechowicz
Protokołuje Radca Ministerialny Prez. R.M.	dr Jerzy Buzek

Początek posiedzenia o godzinie 12 w południe.

1. Protokoły posiedzeń Rady Ministrów odbytych w dniach 11 i 12 sierpnia 1920 r. – wobec nie wniesienia sprzeciwu – uznano za przyjęte.

2. Na wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych uchwalono, by zaprowadzono ewidencję wyjazdów Ministrów na front, a mianowicie do której dywizji się wyjeżdża i kto wyjeżdża.

3. Na wniosek Ministra Sprawiedliwości przyznano wdowie po sekretarzu sądu pokoju w Tyńcu, Józefie Komzie – Ludwice i trojgu nieletnim jej dzieciom: synowi Janowi Feliksowi (2 im.) urodzonemu 12.1.1901 r., córkom: Zofii Zdzisławie (2 im.) urodzonej 21 IV 1911 r. i Jadwidze Helenie (2 im.) urodzonej 21 V 1916 r. pensję wdowią i sierocą, pierwszej w wysokości połowy płacy

zasadniczej męża 2700 mk., tj. po 1350 mk. rocznie, a dzieciom w wysokości 1/3 drugiej połowy, tj. po 270 mk. rocznie z wypłatą od dnia 1 września 1919 r. a to z zastrzeżeniem późniejszej regulacji tych pensji stosownie do przepisów przyszłej ustawy emerytalnej.

4. Wniosek Ministra Kolei Żelaznych w sprawie wywłaszczenia gruntów pod budowę kolei wąskotorowej użyteczności publicznej Sochaczew–Tutowiec–Wyszogród przyjęto.

5. Rada Ministrów uchwaliła:

1. Na razie powstrzymać wszelkie wypłaty ewakuacyjne.

2. CKE zbierze od wszystkich Ministrów dane co do wydanych w sprawie wypłat zarządzeń oraz wypłat dokonanych.

Na podstawie referatu CKE Rada Ministrów poweźmie dalszą decyzję.

3. PP. Ministrowie wyjaśnia i uprzedzą urzędników o ewentualnym zwrocie zaliczek.

6. Rada Ministrów uchwaliła:

zarządzoną na dzień dzisiejszy ewakuację urzędów – przeprowadzić od wtorku wstrzymuje się ewakuację urzędów.

7. Wniosek Ministra Spraw Wojskowych o zakazie noszenia odznak wojskowych i używania wojskowych tytułów przyjęto. W projekcie skreślono art. 2, a w art. 3-cim termin 14 dni zastąpiono terminem miesięcznym.

8. Projekt rozporządzenia Rady Obrony Państwa w przedmiocie kar za zaniebdanie służbowe osób wojskowych przyjęto w zasadzie. Redakcję ustali Minister Spraw Wojskowych z Prezydium Rady Ministrów i Ministrem Sprawiedliwości.

9. Projekt rozporządzenia Rady Obrony Państwa w przedmiocie utworzenia Trybunału Nadzwyczajnego⁷⁷ dla spraw oficerów i urzędników wojskowych o zaniebdanie w służbie przyjęto w zasadzie. Redakcję i nazwę projektu ustali Minister Spraw Wojskowych z Prezydium Rady Ministrów i Ministrem Sprawiedliwości.

Koniec posiedzenia o godzinie 2-iej po południu.

fWitosf

Załączniki

Wykaz:

1. Wniosek Ministra Kolei Żelaznych w sprawie wyjednania dekretu Naczelnika Państwa na wywłaszczenie gruntów pod budowę kolei wąskotorowej użyteczności publicznej – Sochaczew–Tułowice–Wyszogród.

⁷⁷ Trybunał Obrony Państwa powołano rozporządzeniem Rady Obrony Państwa z 11 sierpnia 1920 r. „Dziennik Ustaw RP” 1920, nr 81, poz. 538.

2. Projekt dekretu o wywłaszczeniu gruntów pod budowę kolei wąskotorowej Sochaczew–Tułowice–Wyszogród⁷⁸.
3. [Pismo Wydziału Powiatowego Sejmiku Sochaczewskiego do Ministerstwa Kolei Żelaznych w Warszawie z 7 listopada 1919 r.]⁷⁹.
4. Instrukcja w sprawie regulowania poborów i diet ewakuowanych funkcjonariuszy państwowych.
5. [Wniosek Ministerstwa Spraw Wojskowych dotyczący zakazu noszenia odznak wojskowych i używania tytułów wojskowych przez urzędników i funkcjonariuszy cywilnych].
6. Rozporządzenie Rady Obrony Państwa w przedmiocie kar za zaniedbania służbowe osób wojskowych⁸⁰.
7. Rozporządzenie Rady Obrony Państwa w przedmiocie utworzenia Trybunału Nadzwyczajnego dla spraw oficerów i urzędników wojskowych o zaniedbania w służbie⁸¹.

°Załącznik [1] do punktu 4°

Wniosek Ministra Kolei Żelaznych w sprawie wyjednanania dekretu Naczelnika Państwa na wywłaszczenie gruntów pod budowę kolei wąskotorowej użyteczności publicznej – Sochaczew–Tułowice–Wyszogród

Wniosek

Ministra Kolei Żelaznych w sprawie wyjednanania dekretu Naczelnika Państwa na wywłaszczenie gruntów pod budowę kolei wąskotorowej użyteczności publicznej – Sochaczew–Tułowice–Wyszogród.

Treść wniosku.

Rada Ministrów raczy uchwalić wyjednanie u Naczelnika Państwa zatwierdzenia załączonego dekretu o wywłaszczeniu.

Uzasadnienie.

Z uwagi na potrzebę odbudowy całej połaci powiatu, położonej nad Bzurą a doszczętnie zniszczonej przez działania wojenne i pozbawionej wygodnej komunikacji, postanowił Sejmik Sochaczewski, celem jej ułatwienia, wybudować w tej okolicy kolej wąskotorową użyteczności publicznej z Sochaczewa przez Tułowice do Wyszogrodu z bocznicą Tułowice–Polesie Nowe.

⁷⁸ Załącznik [2]. Nie publikuje się.

⁷⁹ Załącznik [3]. Nie publikuje się.

⁸⁰ Załącznik [6] do punktu 8. Nie publikuje się. Rozporządzenie z 18 sierpnia 1920 r., „Dziennik Ustaw RP” 1920, nr 84, poz. 543.

⁸¹ Załącznik [7] do punktu 9. Nie publikuje się. Rozporządzenie z 11 sierpnia 1920 r., „Dziennik Ustaw RP” 1920, nr 118, poz. 784.

Ministerstwo Kolei Żelaznych, uznając kierunek projektowanej kolei za wskazany, pismem z dnia 1/VI-1919 r. za Nr 447843/44780 zezwoliło na przeprowadzenie przedwstępnych badań. Przedstawiony następnie projekt budowy wyżej wymienionej kolei zatwierdziło Ministerstwo Kolei Żelaznych, a na posiedzeniu Międzyministerialnym w Ministerstwie Robót Publicznych dnia 11/VI-1919 przyznano Sejmikowi pożyczkę na budowę kolei w sumie 7 000 000 marek polskich. Uwzględniając powyższe i opierając się na zobowiązaniu Sejmu podporządkowania wszystkim warunkom, jakie zostaną ustalone przez Sejm Ustawodawczy i Ustawie Koncesyjnej, Ministerstwo Kolei Żelaznych zezwoliło na podjęcie robót przy budowie kolei wąskotorowej użyteczności publicznej Sochaczew–Tułowice–Wyszogród z bocznicą Tułowice–Polesie Nowe.

Przy wykonaniu podejścia kolei wąskotorowej do kolei normalnej, trzeba przejść przez grunta, których właściciele, podnosząc ustawicznie cenę, uniemożliwiają nabycie potrzebnych parceli.

Konieczność przymusowego wywłaszczenia tych gruntów wynika z załączonego w odpisie pisma Sejmu Sochaczewskiego z dnia 7 listopada 1919 r. Nr 28895/24; prawdziwość przytaczanych w nim danych stwierdzają akta, będące w posiadaniu Ministerstwa Kolei Żelaznych.

Plan gruntów, które należy wywłaszczyć, dołącza się w 1 egzemplarzu.

MINISTER

^fK. Bartel^f

Wniesiono na Radę Ministrów dnia ... 1920 r.

Uchwała zapadła zgodnie z wnioskiem.

PREZYDENT MINISTRÓW

^cZałącznik [4] do punktu 5^c

Instrukcja w sprawie regulowania poborów i diet ewakuowanych funkcjonariuszy państwowych

INSTRUKCJA W SPRAWIE REGULOWANIA POBORÓW I DIET EWAKUOWANYCH FUNKCJONARIUSZY PAŃSTWOWYCH.

I. W razie potrzeby ewakuacji oddzielnych miejscowości Państwa Polskiego zarządza się co następuje:

Funkcjonariuszy państwowych tak etatowych, jak i nietatowych należy rozdzielić na:

- a) zbędnych do dalszego urzędowania, którzy zgłoszą chęć pozostania na miejscu,

- b) zbędnych na razie, którzy otrzymają urlop, lecz którzy zamierzają ewakuować się,
- c) potrzebnych do dalszego urzędowania, którzy w razie zarządzonej ewakuacji obowiązani są ewakuować się bezzwłocznie.

II. Funkcjonariusze państwowi tak etatowi, jak i nieetatowi otrzymują niżej wyszczególnione pobory i diety:

- a) Personel kategorii I-a i I-b otrzymuje zaliczkę na pensję w wysokości trzechmiesięcznej pensji. Personel kategorii I-b i ich rodziny opłacają podróż z własnych środków i otrzymują w czasie trwania udzielonego im urlop, tj. aż do powołania ich do pracy jedynie normalne ich pobory.
- b) Personel kategorii I-c otrzymuje ewakuacyjny zasiłek w wysokości jednomiesięcznej pensji. Ponadto urzędnicy tej kategorii i ich rodziny otrzymują przy ewakuacji wolny przejazd. Niezależnie otrzymuje personel przez cały czas bez względu na to gdzie po ewakuacji swego stałego miejsca zamieszkania pełni on służbę – diety odpowiadające kategorii płacy, zgodnie z obowiązującymi przepisami. W razie pozostawienia w miejscu swego stacjonowania swych rodzin – otrzymują funkcjonariusze kategorii I-c celem umożliwienia przeżycia tym rodzinom w przeciągu najbliższego okresu czasu zaliczkę na pensję w wysokości trzechmiesięcznej pensji.

UWAGA: Co do funkcjonariuszy Ministerstwa b. Dzielnicy Pruskiej to pobory i diety tych funkcjonariuszy zostaną uregulowane bezpośrednim zarządzeniem Ministra b. Dzielnicy Pruskiej.

- c) O ile względy lokalne wymagają, aby rodziny funkcjonariuszy kategorii I-c wyjechały jeszcze przed nakazaną ewakuacją na wyraźne zarządzenie odnośnych władz, należy już wówczas wypłacić takiemu personelowi przewidziany zasiłek ewakuacyjny w wysokości jednomiesięcznej pensji, ponadto należy mu się wypłacać, jakkolwiek pełniącemu nadal służbę, choćby w miejscu swego stacjonowania, od dnia wyjazdu rodziny, pojedyncze diety.

III. Niezależnie od tego do jakiej z trzech kategorii (punkt I) zostaje zaliczony personel rozwiązanie stosunku służbowego nastąpić może jedynie na zasadzie przewidzianej przez pragmatykę służbową – względnie kontrakt.

IV. Personel kategorii I-c, który się nie udał do wyznaczonej nowej siedziby urzędu, nie ma prawa do żadnych poborów i odnośny urząd rozstrzyga co do powtórnego przyjęcia takiego personelu lub też zerwania stosunku służbowego od chwili zarządzenia ewakuacji.

V. Ewakuowany personel kategorii I-b i I-c w razie nieczynności tych urzędów w których stale pełni służbę może być użyty przy innych urzędach tego lub innego Ministerstwa.

VI. Personel urzędniczy kategorii I-b obowiązany jest bezzwłocznie po ewakuacji zakomunikować swemu urzędowi obrane miejsce pobytu i szczegółowy adres.

Bez zawiadomienia swego urzędu nie wolno personelowi temu zmieniać obecnego miejsca pobytu.

VII. Personel urzędniczy kategorii I-b i I-c winien być zaopatrzony w specjalny wykaz osobisty, który ma zawierać następujące dane: imię i nazwisko, stanowisko służbowe, miejsce i urząd stałego zajęcia, do jakiej kategorii został zaliczony (I-b czy też I-c), wysokość poborów (ewentualnie potrąceń służbowych), wreszcie stan rodzinny urzędnika. Każdy taki wykaz ma być potwierdzony przez bezpośredniego przełożonego.

VIII. Taki sam wykaz osobisty otrzymuje personel urzędniczy kategorii I-a, w którym zostaje nadmienione, że dany urzędnik pozostaje na miejscu i otrzymał zaliczkę w takiej to wysokości na pensję.

Przyjęte na posiedzeniu Centralnej Komisji Ewakuacyjnej 6/VIII 1920 roku.

Przewodniczący Centralnej Komisji Ewakuacyjnej:
^fK. Bartel^f

^cZałącznik [5] do punktu 7^c

[Wniosek Ministerstwa Spraw Wojskowych dotyczący zakazu noszenia odznak wojskowych i używania tytułów wojskowych przez urzędników i funkcjonariuszy cywilnych]

Ministerstwo Spraw Wojskowych złożyło celem wniesienia na Radę Ministrów następujący wniosek o zakazie noszenia odznak wojskowych i używania tytułów wojskowych:

§ 1.

Urzędnikom i funkcjonariuszom cywilnym zakazuje się używania w ubiorze

- a) naramienników,
- b) czapki kroju, przepisanej dla wojska i oznaczenia na niej stopni służbowych (rang)
- c) okutego daszka przy czapce,
- d) szabli i temblaka (porte-épée) wzoru i barwy przepisanej w wojsku,
- e) orła z tarczą u dołu.

§ 2.

Urzędnikom i funkcjonariuszom cywilnym zakazuje się nadto noszenia ubioru barwy, przyjętej dla ubioru polowego WP.

§ 3.

Za przekroczenia powyższych zakazów urzędnicy i funkcjonariusze cywilni będą pociągani do surowej odpowiedzialności dyscyplinarnej.

§ 4.

Niniejsze rozporządzenie wchodzi w życie w 14 dni po ogłoszeniu.

Nadto raczy Rada Ministrów uchwalić, aby urzędy państwowe cywilne, których organizacja i dyscyplina wzorowane są na organizacji i dyscyplinie wojskowej, nie używały dla oznaczania stopni swych funkcjonariuszów tytułów wojskowych.

M o t y w y.

Wskutek braku odpowiednich przepisów w okresie tworzenia się Urzędów Państwowych tudzież nieściśłego ustalenia i różnorodności ubioru wojskowego doszło do tego, że funkcjonariusze różnych urzędów cywilnych, jak np. policja państwowa, straż kolejowa, Cywilny Zarząd Ziemi Wschodnich⁸² itd. noszą mundur niemal identyczny z wojskowym lub też do niego bardzo zbliżony. Pociągnęło to za sobą cały szereg nieporozumień między władzami wojskowymi a cywilnymi, a nawet dawało nieraz pole do różnych nadużyć z obu stron.

Wobec ostatecznego ustalenia ubioru wojskowego, celem uniknięcia powyższych niepożądanych, częstokroć nawet szkodliwych zjawisk został opracowany przez Min. Spraw Wojskowych projekt rozporządzenia Rady Ministrów, zakazującego urzędnikom i funkcjonariuszom cywilnym używania pewnych odznak ściśle wojskowego charakteru przez urzędników i funkcjonariuszy cywilnych.

Odnosnie do powyższego wniosku i motywów Prezydium Rady Ministrów zauważa:

Zakaz noszenia odznak wojskowych przez cywilnych funkcjonariuszów państwowych może być uchwalony przez Radę Ministrów, a następnie podany do wiadomości i stosowania się (okólnikiem Prezydenta Ministrów) wszystkim władzom centralnym.

Forma proponowana przez Min. Spraw Wojskowych (rozporządzenie Rady Ministrów) nie jest właściwa ze względu na ściśle wewnętrzny charakter zakazu.

Nadto nieodzowne jest, aby Min. Spraw Wojskowych złożył przed przedłożeniem sprawy tej Radzie Ministrów dokładny opis naramienników, kroju czapki, szabli, temblaka, w końcu orła z tarczą używanych w wojsku, ewentualnie z barwnymi rycinami (w 2000 egzemplarzy). W ten tylko jedynie sposób będzie możliwa kontrola i dopilnowanie przestrzegania wydanego zakazu.

⁸² Struktura administracyjna o charakterze cywilnym na terytoriach wschodnich (Litwa i Białoruś, tj. dawne Wielkie Księstwo Litewskie) opanowanych w wyniku operacji wojennych 1919–1920, nie zaś inkorporowanych do państwa polskiego (w okresie działań wojennych).

Zakaz nie może dotyczyć barwy ubioru polowego, przyjętej dla WP, gdyż w chwili obecnej ze względu na brak i to dotkliwy materiałów odzieżowych zakaz taki nie da się przeprowadzić.

Ponadto – według informacji Min. Spraw Wojskowych, właściwa barwa przepisana dla ubioru polowego nie jest jeszcze przy wojsku w użyciu, natomiast różnorodność barw i ich odcieni, obecnie w wojsku używanych, wprowadziłaby przy stosowaniu zakazu zupełną dezorientację, a nawet samowolę organów wykonawczych.

Co do propozycji MSWojsk., aby wydać zakaz stosowania tytułów wojskowych w tytularze funkcjonariuszów cywilnych, Wydział Organizacyjny zwraca uwagę, że w całym świecie tytuły wojskowe używane są w policji (Anglia, Ameryka, Niemcy, np. porucznik policji, pułkownik policji itd.).

Wobec tego kategoryczny zakaz stosowania tytułów wojskowych w urzędach państwowych cywilnych, zorganizowanych na sposób wojskowy nie byłby uzasadniony ani obecną praktyką w innych państwach, ani też względami rzeczowymi.

Wydział organizacyjny proponuje zatem tekst uchwały:

Rada Ministrów raczy uchwalić:

Urzędnikom i funkcjonariuszom cywilnym zakazuje się pod surową odpowiedzialnością dyscyplinarną używania w umundurowaniu cywilnym

- a) naramienników,
- b) czapki kroju przepisanego dla wojska liniowego i oznaczenia na niej stopni służbowych w sposób przepisany dla wojska,
- c) okutego daszka przy czapce,
- d) szabli i temblaka (porte-épée), wzoru i barwy przepisanej w wojsku,
- e) orła z tarczą u dołu.

Wykonanie niniejszej uchwały porucza się Prezydentowi Ministrów.

Ministerstwo Spraw Wojskowych przedłoży w tym celu Prezydium Rady Ministrów wzory naramienników, czapek z oznaczeniem stopni służbowych, szabel, temblaka oficerskiego i podoficerskiego, orła z tarczą u dołu – co najmniej w 2000 egzemplarzach celem umożliwienia rozesłania tychże władzom drugiej, względnie pierwszej instancji wraz z okólnikiem właściwego ministerstwa.

Motywy wniosku Min. Spraw Wojskowych Prezydium Rady Ministrów podziela w zupełności – zaznaczając jedynie, że kwestia zakazu używania odznak wojskowych przez funkcjonariuszów Cywilnego Zarządu Ziemi Wschodnich unormować może we własnym zakresie Naczelne Dowództwo Wojsk Polskich, któremu funkcjonariusze ci podlegają.

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 11.

9

PROTOKÓŁ 69-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej, odbytego dnia 19 sierpnia 1920 r.

Przewodniczy Prezydent Ministrów	p. Wincenty Witos
Obecni:	
Wiceprezydent Ministrów	p. Ignacy Daszyński
Minister Spraw Wewnętrznych	p. Leopold Skulski
Minister Spraw Zagranicznych	p. Eustachy X. Sapieha
Minister Spraw Wojskowych	p. gen.-por. Kazimierz Sosnkowski
Szef Sztabu Generalnego	p. gen.-por. Tadeusz Rozwadowski
Minister Skarbu	p. Władysław Grabski
Minister Sprawiedliwości	p. Stanisław Nowodworski
Minister Wyznań Religijnych i O[święcenia] P[ublicznego]	p. Maciej Rataj
Minister Rolnictwa i D.P.	p. Juliusz Poniatowski
Minister Przemysłu i Handlu	p. inż. dr Wiesław Chrzanowski
Minister Kolei Żelaznych	p. dr Kazimierz Bartel
Minister Poczty i Telegrafów	p. dr Władysław Stesłowicz
Sekretarz Stanu w Min. Robót Publicznych	p. inż. Henryk Dudek
Minister Pracy i O.S.	p. Edward Peplowski
Minister Aprowizacji	p. Stanisław Śliwiński
Za Ministra b. Dzielnicy Pruskiej Naczelnik Wydziału w Min. b. Dzielnicy Pruskiej	p. Jan ^c Dembiński
Kierownik Min. Zdrowia Publicznego	p. dr Witold Chodźko
Kierownik Min. Kultury i Sztuki	p. Jan Heurich
Szef Sekcji Administracyjnej w Prez. R.M.	p. dr Władysław Studziński
Szef Sekcji Legislacyjnej w Prez. R.M.	p. Edward Lechowicz
Protokołuje Radca Ministerialny Prez.R.M.	dr Jerzy Buzek

Początek posiedzenia o godzinie 5 m. 30 po południu.

1. Protokół z 68-go posiedzenia Rady Ministrów – wobec braku sprzeciwu – uznano za przyjęty.

2. Rada Ministrów uchwaliła zażądać od Naczelnego Dowództwa

1) skasowania rozkazu Dowództwa frontu północno-wschodniego z dnia 17 bm. w sprawie gubernatorstwa wojennego oraz rozporządzenia gubernatorstwa wojennego w sprawie podporządkowania defensywy Ministerstwa Spraw Wewnętrznych defensywie Ministerstwa Spraw Wojskowych,

2) poddania gubernatora wojennego Ministerstwu Spraw Wojskowych.

3. Przyjęto załączony projekt rozporządzenia Rady Obrony Państwa w przedmiocie wydatków na zaopatrzenie armii w czasie od 1 kwietnia 1920 r. do 31 grudnia 1920 r. z dodatkiem, że Minister Skarbu deleguje do Ministerstwa Spraw Wojskowych przedstawiciela, ^{cz} którego ^{opcji} ^h zgoda na ^h czynione wydatki ^h jest obowiązująca ^h ^c mają być uzgodnione^c.

4. Rada Ministrów zatwierdziła złożone przez Prezydium Rady Ministrów główne zasady porządku obrad Rady Ministrów z następującymi zmianami:

a) w p. 2 po wyrazach „Radzie Ministrów przewodniczy Prezydent” dodać wyrazy „a w jego nieobecności Wiceprezydent Ministrów”;

do punktu 2 dodano nadto następujące postanowienia:

„Poszczególni Ministrowie mogą w jednej sprawie zabierać głos najwyżej dwa razy, a czas drugiego przemówienia nie może przekraczać pięciu minut. Przewodniczący ^a mocen^a jest zamknąć lub przerwać dyskusję, jeżeli uzna to za konieczne.

Dyskusja może być również zamknięta lub przerwana, jeżeli – na wniosek jednego z Ministrów – oświadczy się za tym większość obecnych”;

b) w p. 3 zamiast wyrazów „wykłada się” przyjęto wyrazy „przedkłada się”; zamiast wyrazów „do wglądu” przyjęto wyrazy „do przejrzenia”;

c) w p. 6 i w dalszym tekście skreślono wyrazy „Międzyministerialnych” i „stałych”; przed „Ministerstw” wstawiono wyraz „zainteresowanych”; do punktu 6 dodano zdanie: „Określenie terminu, w którym konsultacja prawna ma ukończyć pracę nad danym projektem, należy do władzy dyskrecjonalnej Prezydenta Ministrów”;

d) w p. 9 skreślono wyrazy: „o godzinie 5-ej po południu w Pałacu Namiestnikowskim – Krakowskie-Przedmieście 46–48”.

5. Rada Ministrów przyjęła złożony przez Prezydium Rady Ministrów projekt rozporządzenia Rady Obrony Państwa w przedmiocie utworzenia Biura propagandy zagranicznej polskiej z następującymi zmianami i uzupełnieniami:

a) Artykuły 2, 3 i 6 skreślono;

b) dodano art. o brzmieniu: „Na wydatki Biura propagandy⁸³ wyznacza się sumę do wysokości ... marek.

Szczegółowe normy wydatków ustali Wiceprezydent Ministrów w porozumieniu z Ministrem Skarbu”.

Zarazem Rada Ministrów rozpatrzyła złożony przez Prezydium Rady Ministrów projekt statutu wymienionego Biura propagandy zagranicznej, którego egzemplarz przedłożony Radzie Ministrów oraz egzemplarz redakcji przez Radę Ministrów ustalony załącza się do protokołu.

⁸³ Mowa o Biurze Propagandy Zagranicznej przy Prezydium Rady Ministrów.

6. Postanowiono, by polskiego członka Komisji delimitacyjnej dla Cieszyńskiego Śląska oraz Spisza i Orawy tudzież jego zastępcę wyznaczyło Prezydium Rady Ministrów w porozumieniu z Ministrem Spraw Zagranicznych.

7. Szef Sztabu Generalnego, generał-porucznik Rozwadowski zdaje sprawę o położeniu wojennym.

Koniec posiedzenia o godzinie 9 wieczorem.

^fWitos^f

Załączniki

Wykaz:

1. [Wniosek Ministerstwa Spraw Wewnętrznych] w sprawie częściowej zmiany Rozporządzenia Dowództwa frontu północnego w kwestii ustosunkowania Gubernatorstwa Wojskowego do władz cywilnych.
2. Wniosek nagły [Ministerstwa Spraw Wojskowych o uchwalenie rozporządzenia Rady Obrony Państwa w przedmiocie wydatków na zaopatrzenie armii w czasie od 1 kwietnia 1920 r. do 31 grudnia 1920 r.].
3. Do ustępu 2. Regulaminu obrad Rady Ministrów.
4. Główne zasady porządku Obrad Rady Ministrów.
5. Rozporządzenie Rady Obrony Państwa [dotyczące utworzenia Biura Propagandy zagranicznej Polskiej przy Prezydium Rady Ministrów].
6. Statut Biura Propagandy Zagranicznej przy Prezydium Rady Ministrów.

^cZałącznik [1] do punktu 2^c

[Wniosek Ministerstwa Spraw Wewnętrznych] w sprawie częściowej zmiany Rozporządzenia Dowództwa frontu północnego w kwestii ustosunkowania Gubernatorstwa Wojskowego do władz cywilnych

Do RADY MINISTRÓW

Wniosek w sprawie częściowej zmiany Rozporządzenia Dowództwa frontu północnego w kwestii ustosunkowania Gubernatorstwa Wojskowego do władz cywilnych.

Dnia 17 sierpnia 1920 r. Dowództwo frontu północnego wydało przepisy, dotyczące organizacji i kompetencji Gubernatorstwa Wojskowego m.st. Warszawy. Nie wnikając zupełnie w stronę przepisów, dotyczących ustosunkowania Gubernatorstwa Wojskowego m.st. Warszawy i okolic do władz wojskowych, zmuszony jestem poddać rozważeniu Rady Ministrów sprawę przepisów,

zawartych w tymże akcie, dotyczących ustosunkowania Gubernatorstwa Wojskowego do władz cywilnych.

Zgodnie z punktem 4-ym tych przepisów kompetencje Gubernatorstwa Wojskowego w stosunku do władz cywilnych zostały określone rozporządzeniem Rady Obrony Państwa Nr 69. Przy Gubernatorze wojennym istnieje gabinet cywilny, jemu podległy, który jest jego organem doradczym. Zgodnie z punktem 5-ym przepisów Gubernatorowi wojennemu na jego terenie podlegają z wyjątkiem agend, określonych ustawą – żandarmeria wojskowa, policja państwowa i wszelkie straże obywatelskie, zorganizowane na sposób wojskowy, jak również wszelkie związki wojskowe. – Zgodnie z punktem 8-ym organem wykonawczym Gubernatora wojennego jest Dowództwo miasta oraz Komisarz cywilny, przydzielony do Gubernatora.

Przepisy niniejsze albo są sprzeczne z rozporządzeniem wykonawczym Ministra Spraw Wojskowych i Ministra Spraw Wewnętrznych z dn. 31 lipca br. do rozporządzenia Rady Obrony Państwa z dn. 20 lipca w przedmiocie wykonywania funkcji bezpieczeństwa przez władze wojskowe, głoszące, iż w razie mianowania Gubernatora wojskowego władze cywilne pozostają na swym miejscu i spełniają jedynie czynności w zakresie swych kompetencji w sprawach, dotyczących bezpieczeństwa, żądania Gubernatora wojskowego, który je stawia tym władzom poprzez Komisarza cywilnego, – albo też nie są dostatecznie jasne. – Zarówno przy wydawaniu przepisów wykonawczych do rozporządzenia Rady Obrony Państwa z dn. 20 lipca br. jako też w rozporządzeniu o stanie oblężenia z dn. 6 sierpnia br. miano na względzie, iż Gubernatorstwo wojskowe będzie instytucją ściśle przejściową, jak również miano na względzie nietworzenie przy nim specjalnych biur i referatów dla załatwiania spraw, należących normalnie do kompetencji władz cywilnych, lecz przewidziano, iż uprawnienia swe zarówno z zakresu dotychczas przysługującego władzom administracyjnym, jak i z zakresu świeżo przyznanego Gubernatorowi wojskowemu przez ustawę o stanie oblężenia będzie on wykonywał poprzez władze administracyjne, pozostające na miejscu. – Nie negując więc, iż władze administracyjne na terytorium podległym Gubernatorstwu wojskowemu są podległe w zakresie funkcji bezpieczeństwa i świadczeń wojennych Gubernatorowi wojennemu, niemniej jednak należy dojść do wniosku, iż:

1) egzekutywa władz cywilnych, jaką jest policja umundurowana, defensywa polityczna, straż obywatelska itp. winna pozostać nadal podporządkowana władzy administracji cywilnej i dalej poprzez nią podporządkowana – Gubernatorstwu wojskowemu,

2) iż Komisarz cywilny przy Gubernatorze wojskowym nie ma charakteru tylko referenta do spraw cywilnych całkowicie mu podległego, lecz jest przedstawicielem przy nim centralnych władz państwowych, upoważnionym przez te władze z jednej strony do przedstawiania Gubernatorowi wojskowemu opinii

tychże władz, z drugiej zaś strony przekazywania żądań Gubernatora do wykonania lokalnym organom administracji cywilnej,

3) iż związek służbowy pomiędzy centralnymi władzami państwowymi a władzami lokalnymi administracji cywilnej na terytorium, podległym Gubernatorowi wojskowemu – przez ustanowienie tegoż Gubernatorstwa zupełnie nie zostaje zerwany, a jedynie tylko częściowo ograniczony wobec możliwości dawania poleceń przez Gubernatora tymże władzom. – Pomędzy innymi właśnie w celu uniknięcia rozbieżności w zarządzeniach, wydawanych przez organa centralne (Ministerstwa) lokalnym organom, pozostającym na terenie Gubernatorstwa, oraz zleceniami danymi przez Gubernatora wojskowego – mianowany został Komisarz cywilny.

Opierając się na powyższym wnoszę o uchylenie odnośnych punktów rozkazu Dowództwa frontu północnego z dn. 17 sierpnia 1920 r. z poleceniem opracowania przepisów wykonawczych, określających ustosunkowanie Gubernatora wojskowego do władz cywilnych zarówno centralnych, jak i lokalnych oraz roli odgrywanej przy tym przez Komisarza cywilnego, Prezydium Rady Ministrów w porozumieniu z Ministerstwem Spraw Wewnętrznych i Gubernatorem wojskowym w myśl zasad, wyłuszczonej w powyższym wniosku.

MINISTER SPRAW WEWNĘTRZNYCH

„Załącznik [2] do punktu 3”

Wniosek nagły [Ministerstwa Spraw Wojskowych o uchwalenie rozporządzenia Rady Obrony Państwa w przedmiocie wydatków na zaopatrzenie armii w czasie od 1 kwietnia 1920 r. do 31 grudnia 1920 r.]

Warszawa, dn. 27 lipca 1920 r.

Wniosek Nagły.

Do
RADY MINISTRÓW

w miejscu.

Ministerstwo Spraw Wojskowych prosi o uchwalenie następującego projektu rozporządzenia Rady Obrony Państwa, zmieniającego art. 5 Projektu Ustawy Skarbowej.

Rozporządzenie Rady Obrony Państwa
w przedmiocie wydatków na zaopatrzenie armii w czasie
od 1 kwietnia 1920 r. do 31 grudnia 1920 r.

Postanowienia artykułu 5 Projektu Ustawy Skarbowej na okres od dnia 1 VII [1]919 do 31 III [1]920 i od 1 IV do 31 XII [1]920 co do sposobu czynienia wydatków państwowych w czasie od dnia 1 IV do 31 XII [1]920 nie dotyczą niezbędnych wydatków, połączonych z obroną Rzeczypospolitej, a w szczególności z zaopatrzeniem armii. Wydatki na ten cel w powyższym okresie mogą być czynione w granicach koniecznej potrzeby na podstawie miesięcznych preli-miarzy Ministerstwa Spraw Wojskowych, uzgodnionych z Ministerstwem Skarbu. ^cMinister Skarbu deleguje do Ministerstwa Spraw Wojskowych przedstawiciela, którego zgoda na czynione wydatki jest obowiązującą.^c

UMOTYWOWANIE.

1) Projekt rozporządzenia oraz jego tekst został uzgodniony łącznie z Mini-sterstwem Skarbu.

2) Uzupełnienie art. 5 projektu Ustawy Skarbowej w myśl powyższego projektu rozporządzenia jest konieczne z następujących powodów:

Koszt artykułów, szczególnie żywienia i umundurowania wojska wzrósł kilkakrotnie w stosunku do wydatków ubiegłego okresu budżetowego.

3) Obecna sytuacja wojenna wyklucza możliwość przewidywań do końca bieżącego roku, a nawet częstokroć i na miesiąc.

Sposób miesięcznych przewidywań jest ostatnim najdłuższym okresem, który Min[isterstwo] Spr[aw] Wojsk[owych] może zastosować:

Biorąc pod uwagę obecnie załatwianą sprawę podwyższenia poborów oraz potrzebę wzmożonego wyrobu względnie zakupu amunicji i środków technicz-nych, niezbędnych dla podtrzymania ew. obrony Państwa, nie można przewi-dzieć i ustalić przekroczeń budżetowych tym bardziej wobec chwiejności cen.

4) Stwierdzają ten stan rzeczy – ubiegłe miesięczne zapotrzebowania pieniężne MSWojsk. w wysokości:

za marzec 1920 r.	– 2 418 000 000 Mk.
” kwiecień ”	– 2 012 000 000 ”
” maj ”	– 2 250 000 000 ”
” czerwiec ”	– 2 396 000 000 ”
” lipiec ”	– 2 850 000 000 ”
” sierpień ”	– 3 575 000 000 ”

MINISTER SPRAW WOJSKOWYCH:

^fSosnkowski^f

Generał-porucznik.

Do ustępu 2. Regulaminu obrad Rady Ministrów.

DO USTĘPU 2. REGULAMINU OBRAD RADY MINISTRÓW

^hPosiedzenie może trwać najwyżej cztery godziny.^h

Poszczególni ministrowie mogą w jednej sprawie zabierać głos najwyżej dwa razy, a czas ^hjednego^h ^cdrugiego^c przemówienia nie może przekraczać 5-ciu minut.

Przewodniczący ^amocem^a jest zamknąć lub przerwać dyskusję, jeżeli uzna to za konieczne.

Dyskusja może być również zamknięta lub przerwana, jeżeli na wniosek jednego z ministrów oświadczy się za tym większość obecnych.

^cZałącznik [4] do punktu 4^c

Główne zasady porządku obrad Rady Ministrów

GŁÓWNE ZASADY PORZĄDKU OBRAD RADY MINISTRÓW

1. Rada Ministrów stanowiąca Rząd Rzeczypospolitej składa się z Prezydenta Ministrów oraz wszystkich ministrów.

W razie nieobecności ministra na posiedzeniach Rady Ministrów właściwy Podsekretarz Stanu, względnie jeden ze szefów sekcji przez ministra wyznaczony zastępuje go z głosem stanowczym tylko w sprawach dotyczących danego ministerstwa.

Minister może powołać do udziału w posiedzeniu dla udzielania wyjaśnień w poszczególnej sprawie referentów swego urzędu.

Prezydent lub Rada Ministrów mogą zawezwać na posiedzenie osoby postronne, jeżeli uznają potrzebę złożenia przez nich wobec Rady wyjaśnień.

2. Radzie Ministrów przewodniczy Prezydent, ^aw jego nieobecności Wiceprezydent^c.

Posiedzenie Rady jest prawomocne, gdy uczestniczy w nim większość ministrów.

Uchwały zapadają większością głosów obecnych; w razie równości zdań przeważa głos przewodniczącego (Vide art. 10 i 11 Dekretu Rady Regencyjnej z dnia 3 stycznia 1918 r. Dz.Pr. Kr.P. Nr 1 z 1918 r.).

3. Z każdego posiedzenia sporządza się protokół, w którym notuje się zapadłe uchwały. Protokół z posiedzenia wyklada się na następnym posiedzeniu Rady Ministrów dla wglądu PP. ministrów i w razie niewniesienia sprzeciwu – uważa się go za przyjęty.

4. Do zakresu działania Rady Ministrów należy:
 - a) ustalanie kierunku polityki Rządu i poszczególnych Ministrów;
 - b) rozpatrywanie i zatwierdzanie projektów ustaw i wniosków przedkładanych Sejmowi oraz sprawozdań z działalności Ministrów;
 - c) decydowanie w sprawach organizacji Ministerstw i urzędów centralnych (ponadto vide art. 15 Dekretu dnia 1/II 1918 r. Nr 1 Dz.Pr. Nr 1 i art. 9 Tymcz[asowych] przepisów Służbowych dla Urzędników Państwowych).
 - d) rozstrzyganie spraw przekraczających zakres działania jednego Ministra, o ile co do nich nie osiągnięto porozumienia właściwych Ministrów;
 - e) rozstrzyganie spraw, które Prezydent Ministrów lub Rada Ministrów na wniosek właściwego Ministra uzna za mające znaczenie polityczne albo większą doniosłość społeczną lub gospodarczą;
 - f) załatwianie wszelkich innych spraw zastrzeżonych Radzie Ministrów ustawami lub zleconych jej przez Naczelnika Państwa.
5. Wszelkie wnioski natury finansowej wnoszone bywają dopiero po u p r z e d n i m porozumieniu się z Ministerstwem Skarbu. Przy przesyłaniu wniosków do Prezydium Rady Ministrów celem przedłożenia ich Radzie Ministrów – Ministrowie z a z n a c z a j ą, czy temu warunkowi stało się zadość i dołączają odpis odnośnego oświadczenia Ministra Skarbu.
6. Projekty „ustaw” i „rozporządzeń” składane do aprobaty Radzie Ministrów muszą być omawiane poprzednio przez Międzyministerialną Konsultację Prawną w Prezydium Rady Ministrów przy współdziałaniu stałych przedstawicieli Ministerstw, a dopiero po ustaleniu uzgodnionego tekstu projektu ustawy, względnie rozporządzenia – mogą być przedkładane Radzie Ministrów. Celem poddania projektów ustaw i rozporządzeń rozpatrywaniu Międzyministerialnej Konsultacji Prawnej, interesowane Ministerstwo nadsyła do Prezydium Rady Ministrów 20 egzemplarzy projektów.
7. Wszelkie wnioski ustawodawcze z dziedziny polityki gospodarczej tudzież wszystkie sprawy znaczenia ekonomicznego, które wymagają uzgodnienia w postępowaniu między Ministrami, mogą być wnoszone na Radę Ministrów dopiero po ich rozpatrzeniu przez „Komitet Ekonomiczny Ministrów”, działający pod przewodnictwem Ministra Skarbu. Do zakresu działania Komitetu Ekonomicznego Ministrów należą prócz spraw wyżej wymienionych:
 - I. rozpatrywanie i rozstrzyganie spraw dotyczących:
 - a) umów eksportowych rządowych,
 - b) umów o dostawach rządowych zagranicznych,
 - c) koncesji eksploatacyjnej, koncesji wywozowych oraz gwarancji rządowych,
 - d) pożyczek rządowych dla towarzystw i spółek ponad 500 tysięcy marek,
 - II. rozpatrywanie i uchwalanie rozporządzeń i zarządzeń mających większą doniosłość gospodarczą, względnie dotyczących kilku Ministerstw reprezentowanych w Komitecie Ekonomicznym.

8. Wnioski na Radę Ministrów przesyłane być mają do Prezydium Rady Ministrów w 20 egzemplarzach. Projekty ustaw i rozporządzeń, które już były rozpatrywane przez Międzyministerialną Konsultację Prawną (patrz ustęp 6) przesyła się do Prezydium Rady Ministrów w redakcji ustalonej już przez Międzyministerialną Konsultację Prawną.
Wnioski personalne i wnioski w sprawach odrębnych, nie mających znaczenia ogólnego, przesyłane być mogą w 3 egzemplarzach. (W razie wątpliwości wyjaśnień udziela Sekcja Administracyjna Prezydium Rady Ministrów).
9. Posiedzenia Rady Ministrów odbywają się w regule w poniedziałki i czwartki o godzinie 5-tej po południu w Pałacu Namiestnikowskim, Krakowskie Przedmieście 46/48.
Zaproszenia na posiedzenia poniedziałkowe rozsyła się w piątki, a na posiedzenia czwartkowe we wtorki.
10. W zaproszeniu na posiedzenia podaje się porządek obrad. Przy każdym punkcie zaznacza się, kiedy materiał do danej sprawy przesłano.
11. Poza porządkiem dziennym przedkładane być mogą tylko sprawy nagłe powstałe, których załatwienia nie da się odroczyć nawet na kilka dni i o ile zgłoszone będą w Prezydium Rady Ministrów przynajmniej na 12 godzin przed posiedzeniem. Jako nagłe wnioski nie mogą być traktowane wnioski wymagające uprzedniego przygotowania ze strony Prezydium Rady Ministrów, względnie Ministrów, a w szczególności projekty ustaw i rozporządzeń, które muszą być rozpatrzone uprzednio przez Międzyministerialną Konsultację Prawną.
12. Po przyjęciu protokołu przez Radę Ministrów Prezydium Rady Ministrów zawiadamia interesowane Ministerstwa o wyniku obrad nad poszczególnymi sprawami.

Warszawa, dnia 15 czerwca 1920 r.

°Załącznik 1 [5] do punktu 5°

Rozporządzenie Rady Obrony Państwa [dotyczące utworzenia Biura Propagandy zagranicznej Polskiej przy Prezydium Rady Ministrów]

°Rozporządzenie
Rady Obrony Państwa°
°RADA MINISTRÓW UCHWALA°

Art. 1.

Celem poparcia za granicą akcji pokojowej Rządu Polskiego, tworzy się przy Prezydium Rady Ministrów „Biuro Propagandy zagranicznej Polskiej”, pod zwierzchnim kierunkiem Wiceprezydenta Ministrów.

Art. 2.

Biuro Propagandy zagranicznej pozostawać będzie w kontakcie z Biurem Propagandy wewnętrznej.

Art. 3.

Biuro Propagandy przejmie ‘stopniowo’ dotychczasowe funkcje Biura Propagandy przy Ministerstwie Spraw Zagranicznych oraz analogicznych biur przy innych ministeriach i postępować będzie w ciągłym związku z oficjalnymi przedstawicielstwami polskimi za granicą.

Art. 4.

Prezydium Ministrów ułoży projekt statutu organizacyjnego dla Biura Propagandy zagranicznej polegający na określeniu funkcji tego biura i jego stosunku do filii pozakrajowych oraz etatu osobistego.

Art. 5.

Biuro Propagandy jest organizacją celową i czasową, a osoby w nim zajęte – o ile nie są urzędnikami państwowymi – zostają przyjęte czasowo jako siły kontraktowe.

Art. 6.

Na wydatki organizacyjne i początkowe Biura Propagandy w pierwszym miesiącu wyznaczona zostaje suma 20 milionów marek. W następstwie przedstawiony zostanie preliminarz wydatków miesięcznych, uzgodniony z Ministerstwem Skarbu⁸⁴.

‘Załącznik 2 [6] do punktu 5^c

Statut Biura Propagandy Zagranicznej przy Prezydium Rady Ministrów

I. NAZWA.

§ 1.

Celem poparcia zagranicznej akcji pokojowej Rządu Polskiego tworzy się przy Prezydium Rady Ministrów Biuro Propagandy Zagranicznej.

⁸⁴ Akta do dziejów tej organizacji (w tym sprawozdania z jej placówek zagranicznych) zob. *Raporty i informacje Biura Propagandy Zagranicznej Prezydium Rady Ministrów 1920–1921*, oprac., wybór i przygot. do dr. M. Jabłonowski, W. Janowski, A. Koseski, Warszawa–Pułtusk 2002.

II. ZADANIA.

§ 2.

Zadaniem Biura jest:

- 1.) informowanie zagranicy o stosunkach politycznych i społecznych w Polsce,
- 2.) urabianie przychylniej opinii obcych dla zamierzeń Rządu Polskiego, a to za pomocą inspirowanych artykułów, depesz itp.,
- 3.) przygotowywanie gruntu dla inicjatywy cudzoziemców w Polsce, która by miała na celu podniesienie, przy pomocy obcych kapitałów naszego przemysłu, handlu itp.,
- 4.) zapoznanie obcych z polskim życiem kulturalnym przez urządzenie wystaw, odczytów i wydawanie specjalnych druków,
- 5.) nawiązywanie stosunków politycznych, społecznych i ekonomicznych (ewentualnie zawiązywanie Towarzystw polonofilskich itp.) i ułatwianie stowarzyszeniom i organizacjom zbliżenia się do odpowiednich organizacji obcych –
– umacnianie opinii, stwierdzającej prawa Polski do samodzielnego bytu i jej zdolności do rozwoju państwowego.

III. ŚRODKI DZIAŁANIA.

§ 3.

Dla przeprowadzenia tych zadań Biuro Propagandy deleguje za granicę swoich przedstawicieli do Paryża, Londynu, New-Yorku^a, Rzymu, Berna, Brukseli, Hagi, Berlina, Wiednia, Sztokholmu, Helsingforsu i innych punktów, z którymi porozumiewa się przez kurierów, telegraficznie i radiotelegraficznie.

IV. SKŁAD CENTRALI.

§ 4.

Centralę stanowią:

- 1.) Naczelnik Biura Propagandy Zagranicznej,
- 2.) jego zastępca,
- 3.) referent politycznej obsługi zagranicznej (depesze i radio),
- 4.) referent obsługi korespondentów pism zagranicznych
- 5.) referent obsługi ekonomicznej,
- 6.) referent propagandy literacko-artystycznej, wydawniczej i obsługi prasy polskiej,
oraz siły organizacyjne.

Biuro znajduje się pod zwierzchnim kierunkiem Wiceprezydenta Ministrów.

V. KOMPETENCJE CENTRALI.

§ 5.

Centrala daje instrukcje i dyrektywy swoim delegatom zagranicznym, przesyła im codziennie telegraficznie komunikat informacyjny, inspiruje akcję prasową w pożądanym kierunku, zaopatruje delegatów w książki i materiały potrzebne do propagandy, fotografie i filmy, wysyła codziennie prasowy komunikat ‘radio-graficzny’ „à tous”, udziela informacji korespondentom zagranicznym, redaguje broszury, druki i pisma propagandystyczne. Centrala organizuje ponadto misje polityczne, wizytacje polityków i dziennikarzy zagranicznych, wreszcie wystawy itp.

Biuro propagandy działa w porozumieniu z Ministerium Spraw Zagranicznych i innymi Ministeriami oraz przedstawicielstwami polskimi za granicą, których życzenie w zakresie propagandy uwzględnia.

Biuro Propagandy dostarcza wreszcie informacji z zakresu polityki zagranicznej, nadesłanych przez korespondentów do Prezydium Rady Ministrów, ministeriom oraz PAT⁸⁵.

VI. DELEGACI ZAGRANICZNI.

§ 6.

Wszyscy delegaci zagraniczni są bezpośrednio zależni od Centrali i wyłącznie z nią komunikują się w sprawach politycznych i służbowych, niezależnie od istniejących przedstawicielstw.

Delegaci są akredytowani do porozumiewania się z Poselstwem polskim.

Delegat powołuje do współpracy w każdym ośrodku miejscowego dziennikarza (cudzoziemca), który prowadzi faktyczną akcję w miejscowej prasie w myśl wskazań delegata.

Delegat obowiązany jest:

- 1.) wykorzystać codzienny materiał informacyjny, nadesłany mu z Centrali w prasie miejscowej,
- 2.) umieszczać inspirowane artykuły i notatki, stosując się do dyrektyw Centrali,
- 3.) nawiązywać w szerokich masach stosunki polityczne, handlowe, społeczne i jednać wybitnych działaczy dla sprawy polskiej, ewentualnie np. zakładać stowarzyszenia polonofilskie, korzystając w tej mierze z poparcia Poselstwa,
- 4.) w akcji swojej uwzględniać jak najszerszej socjalną politykę polską, badać szczegółowo politykę tę w kraju, w którym się znajduje, jak również prawodawstwo nowoczesne i w tej dziedzinie przysyłać dokładne relacje i wnioski do Centrali,

⁸⁵ Polska Agencja Telegraficzna założona została 31 października 1918 r. jako rządowa agencja prasowa z siedzibą w Krakowie i Lwowie, a później centralę przeniesiono do Warszawy.

- 5.) przysłać materiał informacyjny z zakresu ogólnej polityki międzynarodowej, jak i dotyczący spraw polskich, do Centrali w drodze telegraficznej,
- 6.) składać tygodniowe raporty sytuacyjne, z jak najszerszym uwzględnieniem potrzeb propagandy w danym zakresie i czasie.

VII. STOSUNEK DELEGATÓW DO POSELSTW ZA GRANICĄ.

§ 7.

Stosunek delegatów do reprezentacji oficjalnej polskiej oparty jest na wzajemnej życzliwości i unikaniu rozdzwieków.

Delegaci obowiązani są utrzymywać stały kontakt z reprezentacją oficjalną polską, z której pomocy korzystają w zakresie powierzonych im funkcji w sprawach wyjazdowych, paszportowych i komunikacji z krajem.

Delegaci mają prawo otrzymywać i wysyłać za pośrednictwem Poselstwa i Konsulatu depesze szyfrowe i en clair oraz przesyłki w opieczętowanych kopertach.

W działalności zewnętrznej delegacji zachowują charakter osób prywatnych i pod żadnym pozorem nie wchodzi w atrybucje oficjalnej reprezentacji, której autorytet obowiązani są szanować⁸⁶.

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 11.

⁸⁶ Ustawa z 1 lipca 1920 r., „Dziennik Ustaw RP” 1920, nr 53, poz. 327.

10

PROTOKÓŁ

70 posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej, odbytego dnia 23 sierpnia 1920 r.

Przewodniczy Wiceprezydent Ministrów	p. Ignacy Daszyński
Obecni:	
Minister Spraw Wewnętrznych	p. Leopold Skulski
Minister Spraw Zagranicznych	p. Eustachy ks. Sapieha
Minister Spraw Wojskowych	p. gen. por. Kazimierz Sosnkowski
Minister Skarbu	p. Władysław Grabski
Minister Sprawiedliwości	p. Stanisław Nowodworski
Minister Wyznań Religijnych i Oś[wiecenia] Publ[icznego]	p. Maciej Rataj
Podsekretarz Stanu w Min. Roln[ictwa] i Dóbr P[aństwowch]	p. Zygmunt Chmielewski
Minister Przemysłu i Handlu	p. inż. dr Wiesław Chrzanowski
Minister Kolei Żelaznych	p. dr Kazimierz Bartel
Minister Poczty i Telegrafów	p. dr Władysław Stesłowicz
Szef Sekcji w Min. Rob[ót] Publ[icznych]	p. Mieczysław Rybczyński
Minister Pracy i Opieki Społecznej	p. Edward Pełowski
Minister Apropowizacji	p. Stanisław Śliwiński
Podsekretarz Stanu w Min. b. Dzieln[icy] Prusk[iej]	p. Leon Pluciński
Kierownik Min. Zdrowia Publicznego	p. dr Witold Chodźko
Kierownik Min. Kultury i Sztuki	p. Jan Heurich
Szef Sekcji Legislacyjnej w Prez. Rady Min.	p. Edward Lechowicz
Protokołuje Radca Ministerialny Pr[ezydium] R[ady] Min.	dr Jerzy Buzek

Początek posiedzenia o godzinie 5 min. 30 po południu.

1. Protokół posiedzenia Rady Ministrów z dnia 19 sierpnia 1920 r. wobec niewniesienia sprzeciwu – uznano za przyjęty.

2. Szef Sekcji Legislacyjnej Prezydium Rady Ministrów nawiązując do przemówienia Kierownika Ministerstwa Zdrowia Publicznego na poprzednim posiedzeniu w sprawie powołnego załatwienia wniosków ustawodawczych przez Sekcję legislacyjną Prezydium Rady Ministrów przedstawił stan rzeczy oparty na aktach, po czym Przewodniczący Wiceprezydent Ministrów stwierdził, że zwlekanie prac zarzucone przez Kierownika Ministerstwa Zdrowia Publicznego – Prezydium Rady Ministrów miejsca nie miało.

3. Łącznie z uchwałą z dn. 19 sierpnia 1920 r. i w wykonaniu decyzji konferencji ambasadorów z 28 lipca 1920⁸⁷, przewidującej utworzenie szeregu komisji polsko-czeskich, a mianowicie komisji finansowej (art. V), komisji celem zawarcia prowizorycznej konwencji węglowo-naftowej (art. VII), komisji kolejowej (art. VIII) i komisji finansowej, sądowej i administracyjnej (art. IX) postanowiono, by zainteresowani Ministrowie przedstawili kandydatów odpowiednich Ministrowi Spraw Zagranicznych.

4. Wniosek Ministra Skarbu o przyznanie stałym egzekutorom podatkowym Małopolski płacy zasadniczej trzech najniższych stopni służbowych ustalonych dla urzędników państwowych – przyjęto.

5. Wniosek Ministra Kolei Żelaznych o zlecenie Centralnej Komisji Ewakuacyjnej przeprowadzenia planowej reewakuacji cywilnych, instytucji państwowych i miejscowej ludności do okręgów oswobodzonych od nieprzyjacielskiej inwazji – przyjęto.

6. Wniosek Ministra b. Dzielnicy Pruskiej o rozszerzenie ustawy z 8 kwietnia 1919 r. o dostarczeniu mieszkań na potrzeby wojska na dzielnicę pruską – przyjęto.

7. Projekt rozporządzenia Rady Obrony Państwa w przedmiocie składu sądu dyscyplinarnego w myśl rozporządzenia o utworzeniu na obszarze b. Dzielnicy Pruskiej Zachodniej Straży Obywatelskiej⁸⁸ – przyjęto.

8. W sprawie więźniów politycznych, poruszonej w załączonym do protokołu piśmie, powzięto uchwałę, by Ministerstwa: Spraw Wojskowych, Wewnętrznych i Sprawiedliwości wydelegowały komisję, która by rzecz tę zbadała, bezpodstawnie więzionych zwolniła, a pozostawiła w aresztach tylko osoby, co do których zachodzą konkretne poważniejsze zarzuty.

9. Po odczytaniu załączonego pisma Ministra Poczty i Telegrafów w sprawie zaprowadzenia cenzury wewnętrznej korespondencji krajowej uchwalono, aby zainteresowani Ministrowie, a mianowicie: Spraw Wojskowych, Spraw Wewnętrznych, Poczty i Telegrafów i Sprawiedliwości złożyli projekt zarządzenia na Radę Ministrów.

10. Zlecono Ministrowi Spraw Wewnętrznych spowodowanie konferencji rabinów Żydów ortodoksów do zajęcia stanowiska w kwestii stosunku Żydów do Państwa.

11. Przyjęto wniesiony przez Ministra Spraw Wewnętrznych poza porządkiem obrad projekt rozporządzenia Rady Obrony Państwa o jednorazowej daninie na potrzeby Wojska ze zmianami:

⁸⁷ Uchwała Konferencji Ambasadorów przyznała sporny Śląsk Zaolziański Czechosłowacji – odstępując od koncepcji plebiscytu.

⁸⁸ Straż Obywatelska powołana została dekretem Rady Obrony Państwa z 19 lipca 1920 r. na obszarze byłej dzielnicy pruskiej w celu „udzielenia pomocy władzom bezpieczeństwa publicznego w utrzymaniu ładu i porządku w kraju”. Miała to być formacja pomocnicza dla wojska i policji.

- a) cyfry w art. 1 podniesiono o 50%
- b) w art. 3 skreślono wyrazy: „z wyjątkiem uchodźców”
w art. 5 skreślono wyrazy: „ze swego grona”

Redakcję art. 9 ustali Minister Spraw Wewnętrznych z Ministrem Skarbu⁸⁹.

12. Minister Spraw Zagranicznych zawiadamia Radę Ministrów o potrzebie przeniesienia siedziby rokowań pokojowych z Mińska i projektuje Białowieską puszcę albo Warszawę.

Powzięcie uchwały odroczone do posiedzenia następnego.

Szef Sztabu Generalnego, generał porucznik Rozwadowski zdaje sprawę o położeniu wojennym.

Koniec posiedzenia o godzinie 9 wieczorem.

^fDaszyński^f

Załączniki

Wykaz:

1. Wniosek [Ministerstwa Skarbu] w sprawie przyznania stałym egzekutorom podatkowym płacy zasadniczej trzech najniższych stopni służbowych urzędników państwowych.
2. Wniosek Ministra Kolei Żelaznych w sprawie powierzenia Centralnej Komisji Ewakuacyjnej reewakuacji cywilnych instytucji państwowych oraz ludności do okręgów, oswobodzonych od nieprzyjaciela.
3. Motywy do projektu ustawy o dostarczeniu pomieszczeń na potrzeby wojska w b. zaborze pruskim.
4. Rozporządzenie Rady Obrony Państwa w przedmiocie składu Sądu Dyscyplinarnego w myśl art. 12 rozporządzenia w przedmiocie utworzenia na obszarze b. Dzielnicy Pruskiej Zachodniej Straży Obywatelskiej (Dz.U. Nr 62 poz. 408) – projekt pierwotny⁹⁰.
- [4a.] Motywy rozporządzenia Rady Obrony Państwa w przedmiocie składu Sądu Dyscyplinarnego w myśl art. 12 rozporządzenia w przedmiocie utworzenia na obszarze b. Dzielnicy Pruskiej Zachodniej Straży Obywatelskiej (Dz.U. Nr 62 poz. 408).
5. Rozporządzenie Rady Obrony Państwa w przedmiocie sądów dyscyplinarnych przy komendach wojewódzkich Zachodniej Straży Obywatelskiej (projekt przyjęty przez Radę Ministrów)⁹¹.
6. Podanie Stefanii Sempołowskiej⁹².
7. [Pismo Ministerstwa Poczty i Telegrafów dotyczące cenzury krajowej korespondencji].
8. Rozporządzenie Rady Obrony Państwa o jednorazowej daninie na potrzeby wojska⁹³.

⁸⁹ Rozporządzenie wydane zostało 25 sierpnia 1920 r. „Dziennik Ustaw RP” 1920, nr 86, poz. 570.

⁹⁰ Załącznik [4] do punktu 7. Nie publikuje się.

⁹¹ Załącznik [5] do punktu 8. Nie publikuje się.

⁹² Załącznik [6] do punktu 8. Nie publikuje się.

⁹³ Załącznik [8] do punktu 10. Nie publikuje się. Dekret został wydany 25 sierpnia 1920 r. „Dziennik Ustaw RP” 1920, nr 86, poz. 577.

Wniosek [Ministerstwa Skarbu] w sprawie przyznania stałym egzekutorom podatkowym płacy zasadniczej trzech najniższych stopni służbowych urzędników państwowych

Wniosek na Radę Ministrów w sprawie przyznania stałym egzekutorom podatkowym płacy zasadniczej trzech najniższych stopni służbowych urzędników państwowych.

„M o t y w a”

Położenie materialne egzekutorów podatkowych Małopolski jest znacznie gorsze od położenia sekwestratorów czynnych w b. zaborze rosyjskim, jakkolwiek jedni i drudzy spełniają te same obowiązki wśród tych samych, a jeśli chodzi o Małopolskę nawet gorszych warunków.

Pomijając już okoliczność, że stosunek egzekutorów podatkowych Małopolski do Państwa jest prywatnoprawny (umowa służbowa), natomiast sekwestratorów b. zaboru rosyjskiego opiera się na prawie publicznym (urzędnicy państwowi), to jednak przy porównaniu samej płacy obu kategorii pracowników była dotychczas rażąca różnica.

Podczas gdy miesięczna płaca sekwestratorów w b. zaborze rosyjskim wynosiła bez dodatku wojenno-ekonomicznego 300 mk., to najwyższa płaca egzekutorów podatkowych Małopolski (po 24 latach służby) wynosiła miesięcznie 155 kor., względnie 161 kor. 66 hal. (w miejscowościach ponad 10 000 mieszkańców), czyli 108,50 mk. względnie 113,16 mk. przyjmując stosunek marki do korony jak 70:100.

Z uchwaleniem ustawy z dn. 13 lipca 1920 Dz.P.P. Nr 65, poz. 429 o uposażeniu urzędników i niższych funkcjonariuszy państwowych, różnica w samej płacy u sekwestratorów względnie egzekutorów podatkowych tych dwóch prowincji jeszcze bardziej się zwiększyła.

Celem wyrównania różnicy bodaj częściowo obu powołanych kategorii pracowników państwowych i zanim stosunek służbowy tychże zostanie jednolicie ustalony na podstawie nowej pragmatyki służbowej – należałoby ze względów słuszności, jak również wdrożonej już poprzednio akcji co do poprawy bytu egzekutorów podatkowych i danych w tym kierunku obietnic licznym delegacjom tychże – zwrócić się do Rady Ministrów po myśli art. 21 ustawy z dn. 13 lipca 1920 (Dz. Ustaw Nr 65 poz. 429) o przyznanie stałym egzekutorom podatkowym Małopolski płacy zasadniczej trzech najniższych stopni służbowych dla urzędników państwowych, a ^hto^h „mianowicie”: po 24 latach nieprzerwanej służby egzekutorskiej – płacy X stopnia służbowego, po 15 latach – płacy XI stopnia służbowego, ^hnatomiast^h „zas” do 15 lat służby – płacy XII stopnia służbowego.

Wobec tego stawia Ministerstwo skarbu wniossek
Rada Ministrów raczy uchwalić:

Upoważnia się Ministra skarbu do przyznania od 1 lipca 1920 r. stałym egzekutorom podatkowym Małopolski płacy zasadniczej najniższych stopni służbowych unormowanej dla urzędników ustawą z dnia 13 lipca 1920 (Dz. Ustaw Nr 65, poz. 429) a ^hto^h ^cmianowicie^c: po ukończeniu 24 lat nieprzerwanej służby egzekutorskiej – płacy zasadniczej X stopnia służbowego, po 15 latach – płacy XI stopnia służbowego, a wszystkim stałym egzekutorom ^cktórzy jeszcze nie ukończyli^c ^hprzed ukończeniem^h 15 lat nieprzerwanej służby egzekutorskiej – płacy XII stopnia służbowego.

Niniejsze upoważnienie ma zastosowanie również w przyszłości, o ile ^hzaistnienie^h ^cnastąpią^c wymagane powyżej warunki.

Uchwała zapadła zgodnie z wnioskiem.

PREZYDENT MINISTRÓW
MINISTER SKARBU

^cZałącznik [2] do punktu 5^c

Wniosek Ministra Kolei Żelaznych w sprawie powierzenia Centralnej Komisji Ewakuacyjnej reewakuacji cywilnych instytucji państwowych oraz ludności do okręgów, oswobodzonych od nieprzyjaciela

Wniosek

Ministra Kolei Żelaznych do Rady Ministrów w sprawie powierzenia Centralnej Komisji Ewakuacyjnej reewakuacji cywilnych instytucji państwowych oraz ludności do okręgów, oswobodzonych od nieprzyjaciela

Treść wniosku.

Rada Ministrów raczy uchwalić:

„Poleca się Centralnej Komisji Ewakuacyjnej przeprowadzenie planowej reewakuacji cywilnych instytucji państwowych i miejscowej ludności do okręgów oswobodzonych od nieprzyjacielskiej inwazji.”

Uzasadnienie.

Wobec zwycięskiego posuwania się armii polskiej na wschód i stopniowego oswabdzania od nieprzyjaciela zajętych przezeń terenów, wynika potrzeba reewakuacji urzędów państwowych oraz miejscowej ludności do odzyskanych okręgów. Sposób przeprowadzenia reewakuacji pozostaje w ścisłej łączności

z przeprowadzoną uprzednio ewakuacją; wskutek tego opracowanie planu reewakuacyjnego i kierownictwo nad jego wykonaniem należy powierzyć Centralnej Komisji Ewakuacyjnej, rozporządzającej potrzebnym materiałem i praktycznie obeznanej ze stanem sprawy.

MINISTER

†K. Bartel†

Wniesiono na Radę Ministrów dn. ... 1920 roku.

Uchwała zapadła zgodnie z wnioskiem.

PREZYDENT MINISTRÓW

°Załącznik [3] do punktu 6°

Motywy do projektu ustawy o dostarczeniu pomieszkań na potrzeby wojska w b. zaborze pruskim

MOTYWY

do projektu ustawy o dostarczeniu pomieszkań na potrzeby wojska
w b. zaborze pruskim.

Na terytorium b. Dzielnicy Pruskiej, które w mocy traktatu wersalskiego dostało się Państwu Polskiemu (obecne Województwa: Poznańskie i Pomorskie) obowiązują w sprawie dostarczenia kwater dla wojska przepisy niemieckie, a mianowicie:

- 1) Ustawa o świadczeniach wojennych z 13 czerwca 1873 (Dz.U. Rz. str. 129) a w szczególności § 3 i 9.
- 2) Rozporządzenie z dnia 1 kwietnia 1876 (Dz.U. Rz. str. 137) dotyczące wykonania ustawy o świadczeniach wojennych, a w szczególności rozdział I cyfra 2 do § 9.
- 3) Rozporządzenie z 4 lipca 1918 (Dz.U. Rz. str. 727) dotyczące zmiany § 9 ustawy o świadczeniach wojennych.
- 4) Ustawa o dostarczeniu kwater z 25 czerwca 1868 (Dz.U. Zw. str. 523) zmieniona i uzupełniona ustawą z 26 stycznia 1887 (Dz.U. Rz. str. 247).
- 5) Instrukcja wykonawcza z 31 grudnia 1868 (Dz.U. Zw. str. 1) zmieniona w § 15 najwyższym postanowieniem z 23 marca 1908 (Dz.U. Rz. str. 132).
- 6) Ustawa z 6 lipca 1904 (Dz.U. Rz. str. 272) dotycząca taryfy serwisowej i podziału miejscowości na klasy, zmieniona częściowo ustawą z 17 maja 1906 (Dz.U. Rz. str. 473).

Przepisy 1) do 3) odnoszą się do dostarczenia kwater w czasie wojny, przepisy zaś od 4) do 6) dotyczą dostarczenia kwater w czasie pokoju.

W dniu 8 kwietnia 1919 wydał Sejm Ustawę o dostarczeniu mieszkań na potrzeby wojska z mocą obowiązującą na rok jeden. Ustawa ta, jak to wynika

z jej treści, normującej kwestię dostarczenia kwater tylko pobieżnie, na przeciąg jednego roku i tylko dla oficerów i urzędników wojskowych, ma charakter prowizoryczny, na czas stanu wojennego. Mimo to jednak normuje szereg kwestii, a w szczególności wynagrodzenia za kwatery, które te ostatnie winno być z uwagi na jednolitość armii także w całej Polsce jednolicie unormowane. Dla ujednolicenia tedy przepisów o dostarczeniu pomieszczeń dla wojska w czasie obecnej wojny z resztą ziem polskich opracowano przyległy projekt ustawy, w którym umieszczono tylko te zmiany, które są dla b. zaboru pruskiego bezwarunkowo konieczne, ze względu na obowiązujące przepisy i miejscowe stosunki. Dla kwestii dostarczania kwater dla osób wojskowych poza oficerami i urzędnikami wojskowymi, oraz dla sprawy dostarczania kwater dla wojska w czasie pokoju, jako nieunormowanych dotąd przez przepisy polskie, pozostają nadal na razie miarodajne przepisy niemieckie.

Ad art. 1. Ponieważ Sejm uchwalił 23 kwietnia 1920 przedłużenie ustawy z 3.4.19 dla reszty ziem polskich na jeden rok licząc od 12 kwietnia 1920, przeto uwzględniono tę okoliczność i dla b. zaboru pruskiego.

Ad art. 2. Konieczność zaliczenia miast stanowiących własny powiat, a mianowicie: Poznania, Bydgoszczy (57 606 mieszkańców wedle spisu z roku 1910 dawniejsza siedziba rejencji), Torunia (46 227 mieszkańców wedle spisu ludności z 1910, siedziba Województwa) i Grudziądz (40 325 mieszkańców wedle spisu z roku 1910, siedziba DOG Pomorskiego) nie ulega wątpliwości.

Ad art. 3. Do art. 8 dodano zdanie drugie, nie chcąc pozostawić gminom i nadal możliwość przyznawania właścicielom pomieszczeń wyższego wynagrodzenia aniżeli je Skarb Państwa wypłaci, z którego to upoważnienia gminy korzystały z mocy obowiązujących przepisów niemieckich.

Ad art. 4. Niemieckie przepisy nie przewidywały w tych wypadkach kar, lecz tylko inne środki przymusowe. Art. 10 ustawy zatrzymano ze zmianą uwzględniającą inny system administracyjny b. Dzielnicy Pruskiej. Ukaranie należy do sądów.

Ad art. 5. Równocześnie z zaprowadzeniem polskiej Ustawy należało uchylić sprzeczne przepisy niemieckie.

Ad art. 6. Postanowienie o wstecznej mocy ustawy względem należności za kwatery od 1 stycznia 1920 umieszczono dlatego, ponieważ wzmożona drożyzna także i w b. Dzielnicy Pruskiej uzasadnia zastosowanie norm sejmowych b. Dzielnicy Pruskiej co najmniej od 1 stycznia 1920. Chodziło też o to, ażeby stworzyć prawną podstawę dla dotychczasowych wypłat, które już np. w Poznaniu następują wedle ustawy sejmowej oraz dla dodatkowej wypłaty wedle tych norm, za czas od 1 stycznia 20. dla tych gmin, gdzie wypłata należności wedle norm sejmowych dotąd faktycznie nie miała miejsca.

Poznań, dnia ... 1920 r.

Motywy rozporządzenia Rady Obrony Państwa w przedmiocie składu Sądu Dyscyplinarnego w myśl art. 12 rozporządzenia w przedmiocie utworzenia na obszarze b. Dzielnicy Pruskiej Zachodniej Straży Obywatelskiej (Dz.U. Nr 62, poz. 408)

MOTYWY

Rozporządzenie ROP o zachodniej Straży Obywatelskiej przewiduje w Art. 12 utworzenie osobnym rozporządzeniem Sądów Dyscyplinarnych przy Komendach Wojewódzkich. Zadanie to spełnia niniejszy projekt.

ART. 12. powołanego rozporządzenia przewiduje co prawda li tylko osobne rozporządzenia o składzie Sądów Dyscyplinarnych przy Komendach Wojewódzkich Zachodniej Straży Obywatelskiej, które sądy rozstrzygają odwołania niekomendantów Z[achodniej] Str[aży] Ob[ywatelskiej] od orzeczeń dyscyplinarnych Komendantów. Projekt mimo tego ureguluje także odwołanie komendantów do Ministra b. dzielnicy pruskiej, ustanawiając komisję jako organ pomocniczy Ministra, ażeby w ten sposób odciążyć Ministra co do pracy i odpowiedzialności. W przepisach dyscyplinarnych, które wyda Minister b. dzielnicy pruskiej jako rozporządzenie wykonawcze, określi się kompetencje tej komisji w następujący sposób:

Dochodzenia organu pomocniczego Ministra b. Dzielnicy Pruskiej przedkładane będą wraz z opinią w formie wniosku do decyzji Ministra, który na tej podstawie wydawać będzie swą decyzję.

[Pismo Ministerstwa Poczt i Telegrafów dotyczące cenzury krajowej korespondencji]

Do
PREZYDIUM RADY MINISTRÓW
w Warszawie.

Wobec stwierdzanych faktów, że wrogie Państwu czynniki rozpowszechniają w kraju drogą pocztową w listach zamkniętych agitacyjne druki, zwróciło się Ministerstwo Poczt i Telegrafów do Ministerstwa Spraw Wojskowych dnia 9-go bm. w piśmie Nr 26338/2054/VI o rozważenie kwestii, czy by nie było wskazane wprowadzenie okresowej cenzury krajowej korespondencji prywatnej a w związku z tym także i kontroli prywatnych paczek pocztowych, za pomocą których mogą być rozsyłane masowo ^adrugi^a o antypaństwowej tendencji.

Na powyższy wniosek wyraziło MSWojsk. zgodę odezwą z 12/8 za L. 112/8, a następnie w ślad tej odezwy w związku z proponowaną kontrolą prywatnej korespondencji krajowej zaproponowało wydanie zakazu pisania listów żargonem, motywując to tym, że listy te uchylałyby się spod kontroli z powodu braku odpowiednich a godnych zaufania cenzorów.

Z chwilą wprowadzenia cenzury wewnętrznej stałoby się nieodzowne zarządzenie nadawania prywatnych listów bez wartości i z podaną wartością oraz paczek w otwartym stanie. W związku z tym byłoby konieczne obowiązkowe umieszczenie przez wysyłającego na listach swego adresu, a zarazem uprawnienie organów pocztowych badania, w razie potrzeby tożsamości osoby nadającego.

Zaprowadzenie cenzury w wewnętrznym obrocie pociągnęłoby za sobą zwłokę w doręczaniu kontrolowanych przesyłek, wydatki na personel potrzebny do wykonywania dozoru, a zarazem może się spotkać łatwo z niechęcią ludności, przeto Ministerstwo Poczty i Telegrafów nie mogąc wyraźnie w swoim zakresie działania rozstrzygać o wprowadzeniu dozoru w krajowym obrocie prywatnym przedstawia Radzie Ministrów powyższą sprawę do rozpatrzenia i rozstrzygnięcia i prosi o najrychlejsze zakomunikowanie swojej decyzji, aby w danym razie mogły być wydane w porozumieniu z MSWojsk. odpowiednie zarządzenia.

MINISTER
/-/ STESŁOWICZ

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 11.

11

PROTOKÓŁ

71 (nadzwyczajnego) posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej, odbytego dnia 25 sierpnia br.

Przewodniczy Prezydent Ministrów	p. Wincenty Witos
Obecni:	
Wiceprezydent Ministrów	p. Ignacy Daszyński
Minister Spraw Wewnętrznych	p. Leopold Skulski
Minister Spraw Zagranicznych	p. Eustachy X. Sapieha
Minister Spraw Wojskowych	p. gen.-por. Kazimierz Sosnkowski
Minister Skarbu	p. Władysław Grabski
Minister Sprawiedliwości	p. Stanisław Nowodworski
Podsekretarz Stanu w Min. W.R. i O.P.	p. Tadeusz Łopuszański
Podsekretarz Stanu w Min. Rolnictwa i D.P.	p. Zygmunt Chmielewski
Minister Przemysłu i Handlu	p. inż. dr Wiesław Chrzanowski
Podsekretarz Stanu w Min. Kolei Żelaznych	p. Julian Eberhardt
Minister Poczty i Telegrafów	p. dr Władysław Stesłowicz
Podsekretarz Stanu w Min. Robót Publicznych	p. inż. Henryk Dudek
Minister Pracy i O.S.	p. Edward Peplowski
Minister Apropowizacji	p. Stanisław Śliwiński
Minister b. Dzielnicy Pruskiej	p. Władysław Kucharski
Kierownik Min. Zdrowia Publicznego	p. dr Witold Chodźko
Kierownik Min. Kultury i Sztuki	p. Jan Heurich
Szef Sekcji Administracyjnej w Prez. R.M.	p. dr Władysław Studziński
Szef Sekcji Legislatywnej w Prez. R.M.	p. Edward Lechowicz
Protokołuje Radca Ministerialny Prez. R.M.	dr Jerzy Buzek

Początek posiedzenia o godzinie 11 rano.

1. Protokół posiedzenia Rady Ministrów z dnia 23 sierpnia 1920 r. – wobec niewniesienia sprzeciwu – uznano za przyjęty.

2. Rada Ministrów przyjęła wniosek Ministra Skarbu w sprawie upoważnienia do zaciągnięcia pożyczki zagranicznej do wysokości 1 miliarda franków, zmieniony przez wnioskodawcę:

- 1) pod względem formy w tym kierunku, iż upoważnienie to ma być dane w formie „uchwały” Rady Ministrów na zasadzie ustawy z 28 marca 1919 r. w sprawie zaciągnięcia pożyczki w wysokości 5 miliardów franków (Dz.Pr. Nr 29, poz. 252);

2) pod względem treści wniosek otrzymał następującą osnovę:

Art. 1. Rada Ministrów na zasadzie ustawy o zaciągnięciu pożyczki w wysokości 5 miliardów franków z dnia 28 marca 1919 r. (Dz.Pr. Nr 29, poz. 252) upoważnia Ministra Skarbu do zaciągnięcia pożyczki państwowej zagranicznej do wysokości 1 miliarda franków francuskich.

Art. 2. Ustalenie waluty, w której pożyczka zostanie zaciągnięta, i waluty, w której ma nastąpić zwrot oraz określenie terminów, warunków i sposobu zabezpieczenia pożyczki pozostawia się uznaniu Ministra Skarbu.

Na zabezpieczenie zwrotu pożyczki może Minister Skarbu w szczególności zawrzeć umowy w przedmiocie sprzedaży olejów mineralnych i ich produktów pochodnych oraz cukru, przyznać kapitałom zagranicznym współdział w eksploataowaniu państwowego monopolu tytoniowego⁹⁴, zezwalać na eksploatację terenów leśnych, udzielać zezwoleń na wywóz drzewa i w ogóle nadawać uprawnienia eksportowe, udzielać w ogóle obowiązujących w Państwie Polskim przepisów zezwoleń na zakładanie i prowadzenie spółek akcyjnych, towarzystw ubezpieczeniowych i przedsiębiorstw fabrycznych, wreszcie zawrzeć konwencję handlową.

Rada Ministrów postanowiła zarazem, że uchwałę tę należy wykonać bezzwłocznie.

Wiceprezydent Ministrów wniósł w tej sprawie votum separatum: „Na dokonanie tej transakcji pożyczkowej należy ustanowić chwilę po zawarciu pokoju”.

3. Tajny.

4. Minister Apropowizacji referuje sprawę zapytania Wańkowicza, czy wydać 1500 ton „zboża” dla Gdańska z zapasów Ministerstwa Apropowizacji w Gdańsku. Rada Ministrów uchwaliła: zboża nie przekazywać i prosić Ministra Spraw Zagranicznych, by zawiadomił Towera o motywach odmowy, a w szczególności sabotaż wszelkich ładunków dla Polski.

Koniec posiedzenia o godzinie 3-ej.

^fWitos^f

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 11.

⁹⁴ Mowa tu o monopolu nie w rozumieniu przedsiębiorstwa, ale wyłącznych kompetencji państwa w zakresie udzielania zezwolenia na eksploatację uprawy tytoniu i obrotu jego produktami. (Monopol jako przedsiębiorstwo wprowadzono dopiero rozporządzeniem ministra skarbu z 30 maja 1923 r. „w przedmiocie organizacji Państwowego Monopolu Tytoniowego w wykonaniu ustawy z dnia 1 czerwca 1922 r. o monopolu tytoniowym”, „Dziennik Ustaw RP” 1923, nr 65, poz. 507).

11a

Część tajna protokołu 71-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej z 25 sierpnia 1920 roku

3. Minister Spraw Zagranicznych zdaje sprawę o depeszach delegacji pokojowej mińskiej. Odczytuje depeszę delegacji Nr 4 i stwierdza, że delegacja zdaje się wyczuwać możliwość zawarcia pokoju. Odczytuje depeszę naszego chargé d'affaires w Londynie⁹⁵ o zwrocie korzystnym dla nas w Anglii pod wpływem polskich zwycięstw i postępowania Francji, który może być wykorzystany, jeżeli ustanowimy skromne warunki pokojowe. Następnie odczytuje notę rządu Stanów Zjednoczonych i opracowaną przez siebie odpowiedź na tę notę, w której stwierdza, że Polska obroniła się własnymi siłami, którą to odpowiedź – zdaniem jego – obecnie skutek zajęcia przez ententę przychylniejszego dla nas stanowiska w sprawie Gdańska należy nieco zmienić. Z tego też powodu nie należałoby obecnie żądać zmiany siedziby rokowań, a w każdym razie rozpatrywanie tej sprawy odroczyć.

Odnosnie do zawartego w odczytanej depeszy zapytania delegacji, czy zawierać korzystny rozejm i preliminarze, czy czekać Rada Ministrów postanowiła wezwać przewodniczącego delegacji, Wiceministra Dąbskiego do przybycia na jeden dzień do Brześcia Litewskiego celem porozumienia się z Rządem Polskim.

Rada Ministrów uchwaliła wydać enuncjację Rządu, w której by stwierdzono następujące jego stanowisko:

Rząd dąży do zawarcia pokoju na podstawie programu udzielonego delegacji pokojowej polskiej. Rząd stwierdza, że celem doprowadzenia do zawarcia preliminarzy pokojowych żąda od rządu sowietów zabezpieczenia niewątpliwego komunikacji radiotelegraficznej i przez kurierów stwierdzając niedostateczność tej komunikacji dotychczas.

Rząd wezwał przewodniczącego delegacji polskiej do przyjazdu do Brześcia litewskiego celem ostatecznego omówienia sprawy pokoju.

Polska nie wojuje z narodem rosyjskim, ani nie pragnie zawładnąć cudzymi ziemiami.

⁹⁵ Jan Ciechanowski.

Załącznik

1. Wniosek Ministra Skarbu w sprawie upoważnienia do zaciągnięcia pożyczki zagranicznej.

°Załącznik [1] do punktu 2°

Wniosek Ministra Skarbu w sprawie upoważnienia do zaciągnięcia pożyczki zagranicznej

Rada Ministrów raczy uchwalić następujące:
Rozporządzenie Rady Obrony Państwa
w przedmiocie zaciągnięcia zagranicznej pożyczki.

Art. 1.

Rada Obrony Państwa upoważnia Ministra Skarbu do zaciągnięcia pożyczki państwowej zagranicznej do wysokości 1 miliarda franków francuskich.

Art. 2.

Ustalenie waluty, w której pożyczka zostanie zaciągnięta i waluty, w której ma nastąpić zwrot oraz określenie terminów warunków i sposobu zabezpieczenia pożyczki pozostawia się uznaniu Ministra Skarbu.

Na zabezpieczenia zwrotu pożyczki może Minister skarbu w szczególności zawrzeć umowy w przedmiocie sprzedaży olejów mineralnych i produktów pochodnych oraz cukru, wydzierżawić na potrzebny okres czasu państwowy monopol tytoniowy oraz inne państwowe przedsiębiorstwa gospodarcze i transportowe, udzielać uprawnień przemysłowych, handlowych i górniczych rządowi zagranicznym i prywatnym konsorcjom zagranicznym, ewentualnie zawrzeć umowy w przedmiocie sprzedaży państwowych kopalń węgla na Górnym Śląsku, o ile to terytorium zostanie przyznane Państwu Polskiemu.

Art. 3.

Wykonanie tego rozporządzenia, które wchodzi w życie z dniem ogłoszenia, poleca się Ministrowi skarbu.

Uzasadnienie.

Mimo ścisłego zastosowania się do uchwały Sejmu z 16 lipca 1920 r., wzywającej Rząd do wstrzymania wszystkich wydatków, nie związanych ściśle z obroną bytu Państwa, obrona ta wymaga nadal znacznych funduszy, które nie mogą być uzyskane nawet przy zastosowaniu najdalej idącej oszczędności, a mianowicie funduszy w walucie zagranicznej.

Zapotrzebowanie naszej armii w zakresie uzbrojenia będzie wprawdzie w myśl obietnic rządu francuskiego pokrywane przez Francję na kredyt, przy czym Rząd Polski będzie płacił gotówkę tylko w miarę możliwości. Na te ostatnie jednak wypłaty oraz na pokrycie kosztów transportu materiałów, nabytych na kredyt potrzebne będą pewne fundusze w walucie zagranicznej.

Znacznych zapasów tej waluty będzie nadto wymagał zakup tych przedmiotów niezbędnych dla utrzymania siły bojowej naszej armii, którymi rząd francuski nie rozporządza, jak np. amunicja Manlicherowska, konieczna ze względu na typ uzbrojenia armii, która to amunicja musi być zakupiona gdzie indziej i to za gotówkę.

Gotówkowych wypłat w walucie zagranicznej wymagać będzie wreszcie popieranie akcji plebiscytowej na Górnym Śląsku, zakup niezbędnych dla obrony Państwa środków transportowych, przedmiotów aprowizacji i węgla.

Dotychczasowe atoli źródła, z których rząd czerpał walutę zagraniczną, nie wystarczą nawet w małej mierze na pokrycie tych dla utrzymania bytu Państwa niezbędnych przedmiotów.

Amerykańska pożyczka dolarowa daje z istoty rzeczy w obecnej sytuacji politycznej Państwa nader skąpe rezultaty, które zresztą idą w całości na pokrycie płatnych już zobowiązań za dostarczone przez Stany Zjednoczone artykuły aprowizacyjne i środki transportowe.

Z tych samych powodów nasz eksport zagraniczny nie może dać poważnych zapasów waluty zagranicznej, skoro cała produkcja krajowa musi służyć celom obrony Państwa.

Wśród tych warunków jedyną drogą dla zapewnienia obronie Państwa niezbędnych środków w walucie zagranicznej staje się walutowa pożyczka zagraniczna, do zaciągnięcia której upoważnia Ministra skarbu projektowane rozporządzenie Rady Obrony Państwa.

Rozporządzenie to musi być z istoty rzeczy ramowym, aby dać Ministrowi skarbu odpowiednią swobodę w ustalaniu warunków pożyczki, a to zależnie od koniunktur, na jakie napotka przy wdrożeniu pertraktacji na rynkach zagranicznych.

Zaznaczyć należy wreszcie, że Ustawa z 28 marca 1919 r. Dz.Pr. Nr 29, poz. 252 w przedmiocie zaciągnięcia pożyczki 5 miliardów franków nie dałaby dostatecznej podstawy do zaciągnięcia pożyczki walutowej, ponieważ upoważnienie, wyrażone w tej ustawie, zostało częściowo wykorzystane dla zakupów towarowych na kredyt, a reszta upoważnienia, dotychczas niewyczerpana, pójdzie na pokrycie nowych zakupów, kredytowanych przez rządy państw sprzymierzonych.

MINISTER SKARBU

/-/ Wł. Grabski.

12

PROTOKÓŁ

72 posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej, odbytego dnia 26 sierpnia 1920 r.

Przewodniczy Prezydent Ministrów	p. Wincenty Witos
Obecni:	
Wiceprezydent Ministrów	p. Ignacy Daszyński
Minister Spraw Wewnętrznych	p. Leopold Skulski
Minister Spraw Zagranicznych	p. Eustachy ks. Sapieha
Minister Spraw Wojskowych	p. gen. por. Kazimierz Sosnkowski
Szef Sztabu Generalnego	p. gen. por. Tadeusz Rozwadowski
Minister Skarbu	p. Władysław Grabski
Minister Sprawiedliwości	p. Stanisław Nowodworski
Minister Wyznań Religijnych i Oś[wiecenia] Publ[icznego]	p. Maciej Rataj
Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych	p. Juliusz Poniatowski
Minister Przemysłu i Handlu	p. inż. dr Wiesław Chrzanowski
Minister Poczty i Telegrafów	p. dr Władysław Stesłowicz
Podsekret. Stanu w Min. Robót Publiczn[ych]	p. inż. Henryk Dudek
Minister Pracy i Opieki Społecznej	p. Edward Peplowski
Minister Apropowizacji	p. Stanisław Śliwiński
Minister b. Dzielnicy Pruskiej	p. Władysław Kucharski
Kierownik Min. Zdrowia Publicznego	p. dr Witold Chodźko
Kierownik Min. Kultury i Sztuki	p. Jan Heurich
Szef Sekcji Administr[acyjnej] w Prez. Rady Min.	p. dr Władysław Studziński
Szef Sekcji Legislatyw[nej] w Prez. Rady Min.	p. Edward Lechowicz
Protokołuje Radca Ministerialny Prez. Rady Min.	dr Jerzy Buzek

Początek posiedzenia o godzinie 5 m. 30 po południu.

1. Rada Ministrów przyznała 1) Józefie Paluchiewicz, wdowie po posterunkowym policji państwowej powiatu Radomskiego, jednorazową zapomogę w kwocie 4666 marek oraz ich dwojgom nieletnim dzieciom w kwocie 3100, ogółem Marek 7776.

2) Helenie Czerniawskiej, wdowie po Antonim Czerniawskim posterunkowym policji państwowej powiatu Suwalskiego, jednorazową zapomogę w kwocie 9655 marek oraz jej nieletniej córce Stanisławie w kwocie 3218 marek, ogółem 12 873 marek.

2. Wniosek Ministra Spraw Wojskowych w przedmiocie przedłużenia czasu pracy w zakładach pracujących dla potrzeb armii, Rada Ministrów przyjęła w redakcji złożonej przez Ministra Pracy i Opieki Społecznej z tym zastrzeżeniem, że projekt Ministra Pracy i Opieki Społecznej będzie uznany za ostatecznie przyjęty, jeśli Minister Spraw Wojskowych na następnym posiedzeniu Rady Ministrów nie wnieśnie sprzeciwu.

3. Rada Ministrów przyjęła wniosek Ministra Aprowizacji w przedmiocie zmiany art. 1 i 3 ustawy z 9 lipca br. o aprowizacji na rok 1920/21 w redakcji złożonej przez Ministra Sprawiedliwości.

Podczas dyskusji nad tym wnioskiem Minister Aprowizacji stwierdził, że stoimy przed katastrofą aprowizacyjną zupełną – z tym się liczyć musimy.

4. Protokół tajny.

^fWitos^f

Załączniki

Wykaz:

1. Wniosek Ministra Spraw Wojskowych w przedmiocie czasu pracy w zakładach wojskowych.
2. [Wniosek nagły Ministerstwa Aprowizacji o uchwalenie rozporządzenia Rady Obrony Państwa w przedmiocie zmiany art. 1 i 3 Ustawy z dnia 9 lipca 1920 r. o aprowizacji na rok gospodarczy 1920/21 (Dz.U. R.P. No. 56 1920 r. poz. 348)]⁹⁶.
- [2a.] Motywy wniosku nagłego Ministerstwa Aprowizacji o uchwalenie rozporządzenia Rady Obrony Państwa w przedmiocie zmiany art. 1 i 3 Ustawy z dnia 9 lipca 1920 r. o aprowizacji na rok gospodarczy 1920/21 (Dz.U. R.P. No. 56 1920 r. poz. 348).
3. Rozporządzenie Rady Obrony Państwa w przedmiocie zmian w ustawie z dnia 9 lipca 1920 r. Dz.U. poz. 348 o aprowizacji na rok gospodarczy 1920/1921⁹⁷.

^cZałącznik [1] do punktu 2^c

Wniosek Ministra Spraw Wojskowych w przedmiocie czasu pracy w zakładach wojskowych

WNIOSEK
MINISTRA SPRAW WOJSKOWYCH W PRZEDMIOCIE CZASU PRACY
W ZAKŁADACH WOJSKOWYCH
RADA MINISTRÓW RACZY UCHWALIĆ NASTĘPUJĄCY
PROJEKT

⁹⁶ Załącznik [2] do punktu 3. Nie publikuje się.

⁹⁷ Załącznik 2 [3] do punktu 3. Nie publikuje się.

ROZPORZĄDZENIA RADY MINISTRÓW W PRZEDMIOCIE
PRZEDŁUŻENIA CZASU PRACY W ZAKŁADACH PRACUJĄCYCH
DLA POTRZEB ARMII.

Na zasadzie art. 6 lit. d ustawy o czasie pracy w przemyśle i handlu z dnia 18 grudnia 1919 (Dz.U. Nr 2 z 1920 r., poz. 7) postanawia się co następuje:

Art. 1.

Zezwala się na przedłużenie czasu pracy do 12 godzin na dobę w każdym dniu tygodnia, nie wyłączając niedziel i dni świątecznych w Zakładach pracy, podlegających władzom wojskowym lub pracujących dla potrzeb Armii.

Art. 2.

W razie koniecznej potrzeby zarządza Kierownictwo odnośnego Zakładu przedłużenie czasu pracy w rozciągłości, odpowiadającej potrzebie – zawsze jednak w granicach art. 1 – za równoczesnym zawiadomieniem urzędu inspekcji pracy, a w odniesieniu do zakładów wojskowych również przełożonej władzy wojskowej.

Art. 3.

Przy ustalaniu wynagrodzenia za przedłużony czas pracy stosuje się art. 16 powołanej ustawy.

Art. 4.

Jeżeli techniczne warunki pracy pozwalają wstrzymania ruchu maszyn podczas przynajmniej jednogodzinnej przerwy (art. 17 powołanej ustawy), należy na zmianę zwalniać na ten czas pracowników, bez wstrzymania ruchu maszyn.

Art. 5.

Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia, a wydane zostaje na przeciąg trzech miesięcy.

MINISTER SPRAW WOJSKOWYCH
^fSosnkowski^f
GENERAŁ-PORUCZNIK

UZASADNIENIE

Wobec wzrostu potrzeb Armii z jednej strony, a ubytku sił roboczych skutkiem poboru i ochotniczego zaciągu robotników do Oddziałów frontowych z drugiej strony MSWojsk. staje wobec konieczności przedłużenia czasu pracy w Zakładach pracujących dla potrzeb Armii, ażeby w ten sposób potrzeby o ile możliwości w zupełności zaspokoić.

Motywy wniosku nagłego Ministerstwa Apropowizacji o uchwalenie rozporządzenia Rady Obrony Państwa w przedmiocie zmiany art. 1 i 3 Ustawy z dnia 9 lipca 1920 r. o apropowizacji na rok gospodarczy 1920/21 (Dz.U. R.P. No. 56 1920 r. poz. 348)

Motywy wniosku.

Zwiększenie stanu liczebnego armii i konieczność normalnego apropowidowania ośrodków przemysłowych i skupień, ze względu na utrzymanie wewnętrznej spójności kraju, wkładają na Ministerstwo Apropowizacji obowiązki, którym niepodobna jest podołać przy istniejących przepisach Ustawy z dnia 9/VIII ze względu na znaczne zmniejszenie terytorium i na nieurodzaj w roku bieżącym żyta, stanowiącego podstawowy składnik żywnościowy.

Projektowane rozporządzenie ma na celu wznowienie dostawy żyta i pszenicy na poczet kontyngentu, co ułatwi pokonanie trudności apropowizacyjnych i zaopatrzenie armii.

Ze względu na to rozporządzenie, o uchwalenie którego upraszam, jest ściśle związane z prowadzeniem wojny, przeto wniosek wydaje się być uzasadniony.

MINISTER APROWIZACJI

^fSt. Śliwiński^f

Wniesiono na Radę Ministrów
dnia ... sierpnia 1920 r.

Uchwała zapadła zgodnie z wnioskiem.

PREZYDENT MINISTRÓW

Warszawa, dnia 12 lipca 1920 r.

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 11.

13

PROTOKÓŁ

73 posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej odbytego dnia 30 sierpnia 1920 r.

Przewodniczy Prezydent Ministrów

p. Wincenty Witos

Obecni:

Wiceprezydent Ministrów

p. Ignacy Daszyński

Minister Spraw Wewnętrznych

p. Leopold Skulski

Minister Spraw Wojskowych

p. gen. por. Kazimierz Sosnkowski

Podsekretarz Stanu w Min. Skarbu

p. dr Roman Rybarski

Minister Sprawiedliwości

p. Stanisław Nowodworski

Minister Wyznań Relig[ijnych]

i Oświecenia Publ[icznego]

p. Maciej Rataj

Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych

p. Juliusz Poniatowski

Minister Przemysłu i Handlu

p. inż. dr Wiesław Chrzanowski

Minister Kolei Żelaznych

p. dr Kazimierz Bartel

Minister Poczty i Telegrafów

p. dr Władysław Stesłowicz

Podsekretarz Stanu w Min. Robót Publiczn[ych]

p. inż. Henryk Dudek

Minister Pracy i Opieki Społecznej

p. Edward Pełowski

Podsekretarz Stanu w Min. Aprowizacji

p. Zaborowski Leonard

Minister b. Dzielnicy Pruskiej

p. Władysław Kucharski

Kierownik Min. Zdrowia Publicznego

p. dr Witold Chodźko

Kierownik Min. Kultury i Sztuki

p. Jan Heurich

Szef Sekcji Administr[acyjnej] Prez. Rady Min.

p. dr Władysław Studziński

Szef Sekcji Legislat[ywnej] Prez. Rady Min.

p. Edward Lechowicz

Protokołuje Radca Ministerialny Prez. Rady Min.

dr Jerzy Buzek

Początek posiedzenia o godzinie 5 m. 30 po południu.

1. Protokoły posiedzeń Rady Ministrów odbytych w dniach 25 i 26 sierpnia 1920 r. wobec niewniesienia sprzeciwu uznano za przyjęte.

Rada Ministrów uchwaliła, że w przyszłości protokoły obrad będą odczytywane przed przyjęciem.

2. Wiceprezydent Ministrów referuje sprawę twierdzenia posła d-ra Głębińskiego w liście do Marszałka Sejmu z 25 sierpnia br., jakoby w Radzie Ministrów pojawił się wniosek o zawarciu sojuszu z Niemcami, sprzeczny z zasadniczymi podstawami polityki sejmowej oraz oświadczenia posła d-ra Głębińskiego, że ma tę informację od członka Rady Ministrów, którego nazwiska nie może wymienić z tego powodu, że narady Ministrów mają z konieczności charakter poufny.

Rada Ministrów powzięła jednomyślnie uchwałę:

Rada Ministrów stwierdza, że żaden z jej członków nie udzielił panu Głębińskiemu wiadomości, jakoby wniosek o zawarciu sojuszu z Niemcami był postawiony na posiedzeniu Rady Ministrów.

Wniosku takiego na żadnym posiedzeniu Rady Ministrów ani też dyskusji nad tym tematem nie było.

Uchwalono przed ogłoszeniem tej uchwały poprosić telegraficznie nieobecnych na posiedzeniu Rady Ministrów pp. Śliwińskiego i Grabskiego o stwierdzenie tego faktu.

3. Rozpatrywanie projektu rozporządzenia Rady Obrony Państwa w przedmiocie zabezpieczenia należnych podatków bezpośrednich odroczone do następnego posiedzenia celem uzgodnienia sprawy z Ministrem Sprawiedliwości i rozesłania egzemplarzy projektu Ministrom.

4. Po zreferowaniu złożonego przez Ministra Sprawiedliwości wniosku o utworzenie komisji śledczej celem ustalenia wykroczeń wojsk bolszewickich przeciw prawom i zwyczajom wojennym Rada Ministrów na wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych uchwała:

1) powierzyć Ministrowi Sprawiedliwości utworzenie komisji śledczej celem ustalenia wykroczeń wojsk bolszewickich przeciw prawom i zwyczajom wojennym⁹⁸ oraz rodzajów szkód przez te wykroczenia zrzędzonych, która zużytkuje w tym względzie dane z dochodzeń zebranych przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Ministerstwo Spraw Wojskowych;

2) zlecić Prezesowi Głównego Urzędu Likwidacyjnego, by Główny Urząd Likwidacyjny rozesłał urzędom wojewódzkim i powiatowym szematy celem zebrania dotyczących dat potrzebnych do oszacowania wyrządzonych szkód.

5. Rozpatrywanie projektu rozporządzenia Rady Obrony Państwa o uzupełnieniu ustawy z 24 marca 1919 r. o nabywaniu nieruchomości przez obcokrajowców odroczone celem uzgodnienia projektu przez Ministra Skarbu z Ministrem Rolnictwa i D.P., Przemysłu i Handlu i Sprawiedliwości. Zarazem postanowiono, by po uchwaleniu wniosek, jako projekt ustawy, skierować do Sejmu.

6. Projekt rozporządzenia Rady Ministrów w przedmiocie przenoszenia własności nieruchomości ziemskich pozostających pod zarządem państwowym przyjęto ze zmianami zawnioskowanymi przez Ministra Spraw Wewnętrznych, a mianowicie:

a) by nagłówek opiewał: „Rozporządzenie tymczasowe Rady Ministrów w przedmiocie zmiany ustępu 2 oraz art. 9 rozporządzenia tymczasowego Rady Ministrów z dnia 1 września 1919 r. (Dz.U. Nr 73 poz. 428) normującego przenoszenia własności nieruchomości ziemski”.

⁹⁸ Podczas inwazji Polski przez armię sowiecką latem 1920 r. miały miejsce liczne zbrodnie na ludności cywilnej na terytoriach okupowanych.

Na mocy ustawy z dnia 2 sierpnia 1919 (Dz.Pr. Nr 64 poz. 384) zarządza się co następuje:

- b) by art. 1 nadano osnowę: „Punkt e. art. 2 rozporządzenia tymczasowego z dnia 1 września 1919 otrzymuje brzmienie następujące:
 - e)⁹⁹ „gdy podziału dokonywują instytucje państwowe lub przez Państwo upoważnione za wyjątkiem podziału odnoszącego się do nieruchomości ziemskich pozostających pod zarządem państwowym, która to czynność dla swej prawomocności wymaga uprzedniej aprobaty Ministerstwa Rolnictwa i Dóbr Państwowych”;
- c) art. 2: „Do art. 9 tego rozporządzenia dodaje się ustęp: „Zezwolenia urzędów ziemskich na przenoszenie prawa własności nieruchomości ziemskich pozostających pod zarządem państwowym wymagają uprzedniej zgody Ministerstwa Rolnictwa i Dóbr Państwowych”.

7. Projekt rozporządzenia Rady Obrony Państwa w przedmiocie niektórych zmian o postępowaniu w sądach polowych i doraźnych przyjęto.

8. Projekt rozporządzenia Rady Obrony Państwa w przedmiocie powoływania poborowych niewcielonych jeszcze do szeregów na przygotowawcze ćwiczenia wojskowe przyjęto z poprawką do art., w którym w miejsce wyrazu: „podczas” wstawiono wyrazy: „w miejscu i w czasie rzeczywistego”. Minister Spraw Wojskowych odczytuje opracowany na podstawie tego projektu rozkaz Min. Spraw Wojskowych, Sztab, Oddział I Nr 10285 Org. zatytułowany: „Instrukcja o przygotowawczych ćwiczeniach wojskowych, niewcielonych do szeregów poborowych”.

Do instrukcji tej wniesiono poprawkę, by miejsca ćwiczeń od miejscowości pobytu do ćwiczeń powołanych nie były oddalone ponad 10–15 km oraz, by ćwiczenia odbywały się 2 razy w tygodniu, w tym raz w dzień świąteczny.

9. Projekt rozporządzenia Rady Obrony Państwa w przedmiocie art. 180 rozporządzenia Rady Ministrów o wprowadzeniu ustawy wojskowego postępowania karnego przyjęto z tą zmianą, że oznaczony w ustępie 2 art. 180 wiek lat 20, wymagalny do zastosowania kary śmierci, zmienia się na lat 18, o ile chodzi o rabunek lub zdradę.

10. Projekt rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie ograniczenia obrotu sukniem wojskowym przyjęto.

11. Projekt rozporządzenia Rady Obrony Państwa o wzmiankach w aktach zejścia osób zabitych przez nieprzyjaciela lub zmarłych z powodu okoliczności wojennych, przyjęto.

12. Rozpatrywanie projektu rozporządzenia Rady Obrony Państwa o użytkowaniu na cele obrony Państwa przedmiotów złożonych jako ofiary na Skarb Narodowy, nie nadających się na podstawie waluty, odroczone do następnego posiedzenia celem uzgodnienia z Ministrem Sprawiedliwości.

⁹⁹ Brak kolejności alfabetycznej punktów w dokumencie.

13. Projekt ustawy w przedmiocie przedłużenia terminu amnestyjnego, dotyczącego przekroczeń podatkowych na obszarze b. dzielnicy pruskiej przyjęto z tą zmianą, że termin amnestyjny przenosi się z dnia 31 marca 1920 r. na 31 października 1920 r.

14. Wniosek Ministra Robót Publicznych w sprawie zatwierdzenia wzoru bandery na statkach inspekcji żeglugi i pogłębiarkach, należących do taboru rzeczno Ministerstwa Robót Publicznych, przyjęto.

15. Projekt rozporządzenia Rady Obrony Państwa w przedmiocie zmiany art. 1 rozporządzenia Rady Obrony Państwa z dnia 15 lipca 1920 r. o wprowadzeniu w życie na obszarze Rzeczypospolitej ustawy wojskowego postępowania karnego dla wspólnej siły zbrojnej z dnia 5 lipca 192 r. (Dz.U. Nr 60 poz. 372 z 1920 r.) przyjęto.

16. Projekt rozporządzenia Rady Obrony Państwa w przedmiocie zmiany ustawy z dnia 16 lipca 1920 r. w przedmiocie 4% państwowej pożyczki premiowej przyjęto.

17. Projekt rozporządzenia Rady Ministrów o dodatkach reprezentacyjnych i dodatkach za kierownictwo dla urzędników państwowych przekazano do uprzedniego uzgodnienia z Ministrem Spraw Wewnętrznych i Skarbu.

Koniec posiedzenia o godzinie 10 wieczór.

^fWitos^f

Załączniki

Wykaz:

1. [Wniosek Ministerstwa Skarbu dotyczący zabezpieczenia należnych podatków bezpośrednich]; projekt rozporządzenia¹⁰⁰.
- [1a.] Motywy [wniosku Ministerstwa Skarbu dotyczącego zabezpieczenia należnych podatków bezpośrednich].
2. Wniosek [dotyczący utworzenia Komisji śledczej w celu ustalenia wykroczeń wojsk bolszewickich przeciw prawom i zwyczajom wojennym oraz rodzajów szkód, przez te wykroczenia zrzędzonych].
3. [Wniosek Ministerstwa Skarbu] w sprawie wydania rozporządzenia Rady Obrony Państwa o uzupełnieniu Ustawy z dn. 24 marca 1919 r. o nabywaniu nieruchomości przez obcokrajowców¹⁰¹.
4. Rozporządzenie Rady Obrony Państwa o uzupełnieniu ustawy z dn. 24 marca 1919 r. o nabywaniu nieruchomości przez obcokrajowców¹⁰².

¹⁰⁰ Załącznik [1] do punktu 3. Nie publikuje się.

¹⁰¹ Błąd co do daty. Winno być: 24 marca 1920 r. „Dziennik Ustaw RP” 1920, nr 31, poz. 178.

¹⁰² Załącznik [4]. Nie publikuje się.

5. [Wniosek Prezydialny] o wydanie przez Radę Ministrów tymczasowego rozporządzenia w przedmiocie przenoszenia własności nieruchomości ziemskich pozost[ających] pod zarządem państwowym.
6. Rozporządzenie Rady Obrony Państwa w przedmiocie niektórych zmian w wojskowym postępowaniu karnym¹⁰³.
7. Rozporządzenie Rady Obrony Państwa w przedmiocie ćwiczenia poborowych, nie wcielonych do szeregów wojskowych¹⁰⁴.
8. Rozporządzenie Rady Obrony Państwa w przedmiocie zmiany w art. 180 rozporządzenia Rady Ministrów o wprowadzeniu ustawy [w sprawie] wojskowego postępowania karnego¹⁰⁵.
9. Wniosek Ministra Spraw Wojskowych w sprawie ograniczenia obrotu suknem wojskowym.
10. Rozporządzenie Rady Obrony Państwa o wzmiankach w aktach zejścia osób zabitych przez nieprzyjaciela lub zmarłych z powodu okoliczności wojennych¹⁰⁶.
11. Wniosek [Ministra Skarbu] w sprawie zużytkowania złożonych na Skarb Narodowy przedmiotów, nie nadających się jako podkład waluty.
12. Rozporządzenie Rady Obrony Państwa w przedmiocie przedłużenia terminu amnestii podatkowej na obszarze b. Dzielnicy Pruskiej¹⁰⁷.
13. Wniosek Ministra Robót Publicznych w sprawie zatwierdzenia wzoru bandery na statkach inspekcji żeglugi i pogłębiarkach, należących do taboru rzeczno Ministerstwa Robót Publicznych¹⁰⁸.
14. Rozporządzenie Rady Obrony Państwa w przedmiocie zmiany art. 1 rozporządzenia Rady Obrony Państwa z dnia 15 lipca 1920 r. o wprowadzeniu w życie na obszarze Rzeczypospolitej ustawy wojskowego postępowania karnego dla wspólnej siły zbrojnej z dnia 5 lipca 1912 r. Dz.U. Nr 60, poz. 372 z 1920 r.
- [14a.] Uzasadnienie [Rozporządzenia Rady Obrony Państwa w przedmiocie zmiany art. 1 rozporządzenia Rady Obrony Państwa z dnia 15 lipca 1920 r. o wprowadzeniu w życie na obszarze Rzeczypospolitej ustawy wojskowego postępowania karnego dla wspólnej siły zbrojnej z dnia 5 lipca 1912 r. Dz.U. Nr 60, poz. 372 z 1920 r.].
15. Wniosek [Ministra Skarbu] w sprawie zmiany ustawy z dn. 16 lipca 1920 r. w przedmiocie 4% państwowej pożyczki premiowej.
16. Wniosek na Radę Ministrów [dotyczący rozporządzenia Rady Ministrów o dodatkach reprezentacyjnych i dodatkach za kierownictwo dla urzędników państwowych (art. 11 Ustawy z dnia 13 lipca 1920 r. Dz.U. R.P. Nr 65, poz. 429)].

¹⁰³ Załącznik [6] do punktu 7. Nie publikuje się. Rozporządzenie z 4 września 1920 r., „Dziennik Ustaw RP” 1920, nr 90, poz. 596.

¹⁰⁴ Załącznik [7] do punktu 8. Nie publikuje się. Rozporządzenie z 22 września 1920 r., „Dziennik Ustaw RP” 1920, nr 92, poz. 611.

¹⁰⁵ Załącznik [8] do punktu 9. Nie publikuje się.

¹⁰⁶ Załącznik [10] do punktu 11. Nie publikuje się.

¹⁰⁷ Załącznik [12] do punktu 13. Nie publikuje się. Rozporządzenie z 17 września 1920 r., „Dziennik Ustaw RP” 1920, nr 92, poz. 604.

¹⁰⁸ Załącznik [13] do punktu 14. Nie publikuje się.

Motywy [wniosku Ministerstwa Skarbu dotyczącego zabezpieczenia należnych podatków bezpośrednich]

MINISTERSTWO SKARBU.

Zabezpieczenie należnych podatków bezpośrednich.

Motywy:

Notoryczna opieszałość w wykonywaniu obowiązków podatkowych, tudzież poważna sytuacja Skarbu Państwa nakazuje stosowanie wszelkich środków, zapewniających bezzwłoczne uiszczenie należnych podatków.

Środkiem odpowiadającym w najwyższym stopniu temu celowi będzie upoważnienie Skarbu Państwa do zabezpieczenia zapłaty wszelkich pod koniec r. 1920 należnych podatków bezpośrednich, bez względu na kategorie podatnika, analogicznie do postanowień w przedmiocie podatku od zysków wojennych (art. 57 do 65 dekr[etu] z dn. 5 lutego 1919 r. Dz.U. Nr 12 z dn. 6 lutego 1919 r. poz. 136).

Najbliższą sposobnością, przy której zarządzenie to może mieć praktyczne a nader wydatne zastosowanie, będą uskuteczniane przez organy Ministerstwa aprowizacji wypłaty za dostarczane przez producentów rolnych ziemiopłody, w wykonywaniu ust[awy] z dn. 9 lipca 1920 r. Dz.U. Nr 56 z dn. 15 lipca 1920 r. poz. 348, o aprowizacji na rok gospodarczy 1920/21, wskutek których znaczne kapitały państwowe przechodzić będą w ręce prywatne.

Uchwycenie tych wypłat na zabezpieczenie, choćby częściowe, należytości Skarbu Państwa, jest wymogiem chwili.

Ponieważ ani powołana ustawa o aprowizacji, ani żadna z ustaw o podatkach bezpośrednich, z wyjątkiem powołanego dekretu w przedmiocie podatku od zysków wojennych, nie daje prawnej podstawy do zastosowania tego środka, przeto zachodzi konieczność wydania natychmiast następującego rozporządzenia:

Rozporządzenie Rady Obrony Państwa w przedmiocie zabezpieczenia uiszczenia podatków bezpośrednich.

Wniosek [dotyczący utworzenia Komisji śledczej w celu ustalenia wykroczeń wojsk bolszewickich przeciw prawom i zwyczajom wojennym oraz rodzajów szkód, przez te wykroczenia zrzędzonych]

W N I O S E K

Rada Ministrów uchwali:

Celem ustalenia wykroczeń wojsk bolszewickich przeciw prawom i zwyczajom wojennym oraz rodzajów szkód, przez te wykroczenia zrzędzonych, zarządza się utworzenie Komisji śledczej, w której skład wchodzić będą:

1. Sędzia Sądu Najwyższego jako przewodniczący oraz jako delegat Ministra Sprawiedliwości,
2. Reprezentant Ministra Spraw Zagranicznych,
3. Reprezentant Ministra Spraw Wojskowych,
4. Reprezentant Ministra Spraw Wewnętrznych,
5. Reprezentant Głównego Urzędu Likwidacyjnego,
6. Sędziowie prowadzący badania, wyznaczeni przez Ministra Sprawiedliwości na wniosek przewodniczącego Komisji.

Do utworzenia powyższej Komisji śledczej należy przystąpić bez zwłoki.

Regulamin prac komisyjnych i instrukcję dla sędziów prowadzących badania uchwali Komisja śledcza na pierwszym swym zebraniu, a zatwierdzi Minister Sprawiedliwości. Komisja śledcza winna rozpocząć swe czynności zaraz po ukonstytuowaniu się.

Badania na miejscu sędziowie (p. 6) przeprowadzają jednoosobowo; w razie potrzeby Komisja śledcza może przydzielić im fachowych doradców (znawców międzynarodowego prawa wojennego, znawców wojskowych itp.).

Na podstawie sprawozdań sędziów, prowadzących z ramienia Komisji badania, Komisja śledcza ułoży zestawienie stwierdzonych wykroczeń wojsk bolszewickich przeciw prawom i zwyczajom wojennym oraz zestawienie szkód przez te wykroczenia zrzędzonych, z przytoczeniem rodzaju szkody i z wymienieniem osób poszkodowanych tudzież środków dowodowych.

Sprawozdanie powyższe Komisja śledcza przedłoży za pośrednictwem Ministra Sprawiedliwości Radzie Ministrów w terminie, który zakresli Minister Sprawiedliwości w porozumieniu z Ministrem Spraw Zagranicznych.

Właściwi ministrowie wydadzą zarządzenia potrzebne w tym celu, aby wszystkie władze i urzędy państwowe, samorządowe, cywilne i wojskowe, udzielały Komisji śledczej oraz sędziom, prowadzącym z jej ramienia badania, potrzebnych informacji i poparcia.

MOTYWY

Odparcie bolszewików od progów stolicy i postępujące szybko odzyskiwanie przez zwycięskie armie polskie obszarów, zajętych przez wroga, w związku z wieściami o barbarzyńskich okrucieństwach, jakich dopuszczały się wojska Armii Czerwonej na mieszkańcach zajętych obszarów i o spustoszeniu mienia spokojnej ludności, wywołują konieczność jak najrychlejszego przystąpienia do ustalenia wszystkich tych wykroczeń przeciw przyjętym przez mocarstwa kulturalne pisany i zwyczajowym zasadom prawa wojennego oraz do ustalenia szkód.

Ustalenie to jest konieczne przede wszystkim dla uświadomienia opinii władz i ludów zagranicznych, że krwawa walka, którą prowadzi obecnie Rzeczpospolita, toczy się nie z pobudek imperialistycznych i nawet nie tylko dla obrony granic i niepodległości państwa, ale także dla obrony kultury zachodnioeuropejskiej oraz dobytku moralnego i materialnego wszystkich ludów Europy przed zupełną zagładą, która idzie w ślad za szlakiem bojowym dzikich hord bolszewickich. Ustalenie to jest potrzebne także dla uzasadnienia roszczenia o odszkodowanie, którego Rzeczpospolita w myśl zasad prawa narodów ma prawo żądać od Rosji bolszewickiej i którego w razie pogromów bolszewików niewątpliwie zażądać powinna.

Obydwa cele powyższe tych ustaleń nakazują pośpiech w zapoczątkowaniu i prowadzeniu odnośnych dochodzeń, boć ustalenia te mogą być z korzyścią spożytkowane w toku rokowań pokojowych, a z drugiej strony rychłe uświadomienie zbałamuconej opinii mężów stanu i ludów państw sprzymierzonych może wpłynąć dodatnio na dalszy tok naszej akcji wojennej i dyplomatycznej.

Akcja, zmierzająca do celów powyższych, jeżeli jeszcze na czas ma wydać owoce, powinna być zapoczątkowana natychmiast a zapoczątkowanie i urządzenie jej powinno odbyć się w sposób jak najprostszy i nieskomplikowany. Chodzi bowiem o utworzenie Komisji śledczej i zorganizowanie jej składu i prac w sposób, który by dawał gwarancję nie tylko bezstronnego i umiejętnego, ale także szybkiego wywiązania się z nałożonych na nią zadań.

Utworzenie i organizacja Komisji śledczej, która by mogła przeprowadzić ustalenia powyższe, jako akt administracji państwowej, mogłyby nastąpić w drodze zarządzenia właściwego ministra. Ponieważ jednak działalność tej Komisji i wyniki badań posiadać będą wielką doniosłość dla kilku działów administracji państwowej (polityka zagraniczna, wojsko, skarb państwa), a rokowania wstępne, zmierzające do uzgodnienia zapatrywań poszczególnych ministerstw na tę sprawę, naraziłyby jej załatwienie na zwłokę, przeto jest wskazane poddać odnośny wniosek uchwale Rady Ministrów. Ministerstwo Sprawiedliwości podejmuje inicjatywę w tej sprawie albowiem wspomniane badania, jeżeli sposób ich przeprowadzenia ma także pro foro externo dawać gwarancję bezstronności, powinny być

przeprowadzone przez delegatów Ministra Sprawiedliwości, wyznaczonych spośród członków zawodu sędziowskiego.

°Załącznik [3] do punktu 5°

[Wniosek Ministerstwa Skarbu] w sprawie wydania rozporządzenia Rady Obrony Państwa o uzupełnieniu Ustawy z dn. 24 marca 1919 r. o nabywaniu nieruchomości przez obcokrajowców

MINISTERSTWO SKARBU

W sprawie wydania rozporządzenia Rady Obrony Państwa o uzupełnieniu Ustawy z dn. 24 marca 1919 r. o nabywaniu nieruchomości przez obcokrajowców.

Wobec tego, iż przy stosowaniu Ustawy z dn. 24 marca 1920 r. o nabywaniu nieruchomości przez obcokrajowców wyłoniła się konieczność udzielania pozwoleń na nabywanie nieruchomości przez kapitał obcy w tych wypadkach, gdy kapitał ten nosi charakter twórczy, lub gdy kapitał ten już przed wydaniem ustawy nabył pewne prawa do nieruchomości przez wejście na jej hipotekę, przy czym w niektórych wypadkach dało się to usystematyzować i z góry przewidzieć, zachodzi konieczność uzupełnienia Ustawy przez wydanie niniejszego rozporządzenia.

Minister Skarbu wnosi:

Rada Ministrów zechce upoważnić
Ministra Skarbu do przedłożenia
Radzie Obrony Państwa załączonego
projektu.

Warszawa, dnia 9 sierpnia 1920 r.

MINISTER SKARBU

†Wł. Grabski†

°Załącznik [5] do punktu 6°

[Wniosek Prezydialny] o wydanie przez Radę Ministrów tymczasowego rozporządzenia w przedmiocie przenoszenia własności nieruchomości ziemskich pozost[ających] pod zarządem państwowym

24 czerwca [19]20

Wydanie przez Radę Ministrów tymczasowego Rozporządzenia w przedmiocie przenoszenia własności nieruchomości ziemskich pozost[ających] pod zarządem państwowym.

Rada Ministrów uchwalić raczy następujący projekt Rozporządzenia Rady Ministrów:

ROZPORZĄDZENIE TYMCZASOWE

Rady Ministrów w przedmiocie przenoszenia własności nieruchomości ziemskich, pozostałych pod zarządem państwowym.

Na mocy ustawy z dnia 2 sierpnia 1919 r. o upoważnieniu Rządu do wydania rozporządzenia normującego przenoszenie własności nieruchomości ziemskich (Dz. Praw z 1919 r. Nr 64, poz. 384) zarządza się co następuje:

Art. 1. Wszelkie zezwolenia na przenoszenie prawa własności nieruchomości ziemskich pozostających pod zarządem państwowym, lub też części takich nieruchomości – mogą być udzielane przez powołane do tego urzędy ziemskie za uprzednią zgodą Ministerstwa Rolnictwa i Dóbr Państwowych.

Art. 2. Do nieruchomości ziemskich pozostających pod zarządem państwowym nie ma zastosowania ustępe art. 2 Rozporządzenia tymczasowego Rady Ministrów z dn. 1 września 1919 r. normującego przenoszenie własności nieruchomości ziemskich.

Przewidziane w tym ustępie czynności instytucji państwowych, lub przez państwo upoważnionych wymagają dla swej prawomocności uprzedniej aprobaty Ministerstwa Rolnictwa i Dóbr Państwowych.

Art. 3. Rozporządzenie niniejsze zyskuje moc obowiązującą na całym obszarze Rzeczypospolitej od dnia ogłoszenia.

Art. 4. Przepisy wykonawcze do niniejszego rozporządzenia wyda Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych w porozumieniu z Prezesem Głównego Urzędu Ziemskiego¹⁰⁹.

Warszawa, dn. ... lipca 1920 r.

Prezydent Ministrów
Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych
Minister Sprawiedliwości
Prezes Głównego Urzędu Ziemskiego

UZASADNIENIE.

Konieczne jest wydanie rozporządzenia, które by uniemożliwiło sprzedaż majątków, pozostających pod zarządem państwowym, lub części takich majątków bez zgody Ministerstwa Rolnictwa i Dóbr Państwowych. Odpowiedzialność

¹⁰⁹ Główny Urząd Ziemski był instytucją administracji rządowej. Powstał na mocy ustawy z 22 lipca 1919 r. w celu przeprowadzenia reformy rolnej i „przebudowy ustroju rolnego”. „Dziennik Ustaw RP” 1920, nr 70, poz. 461. Na czele stanął dr Władysław Kiernik.

bowiem za całość tych majątków z powodu niezabezpieczenia się przed bezprawną ich alienacją (porówn. sprzedaż dóbr Izdebnik-Lanckorona przez arcyksięcia ^aReinera^a Karola Habsburga¹¹⁰), leży w pierwszym rządzie na organach, powołanych przez Ministerstwo Rolnictwa i D.P. do sprawowania nad nimi nadzoru, a następnie na samym Ministerstwie Rolnictwa i Dóbr Państwowych.

Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych

^cZałącznik [9] do punktu 10^c

Wniosek Ministra Spraw Wojskowych w sprawie ograniczenia obrotu sukniem wojskowym

W N I O S E K

Ministra Spraw Wojskowych w sprawie ograniczenia obrotu sukniem wojskowym.

RADA MINISTRÓW raczy uchwalić następujący

Projekt

rozporządzenia Rady Ministrów w przedmiocie zakazu przefarbowywania sukna i koców, podlegających rzeczowym świadczeniom wojennym.

Na zasadzie art. 3 ustawy o rzeczowych świadczeniach wojennych z dn. 11/IV 1920 (Dz.U. Państwa Polskiego Nr 32) postanawia się co następuje:

Art. 1.

Zakazuje się przefarbowywania, przyjmowania oraz oddawania do przefarbowania

- a) wszelkich przedmiotów wyekwipowania wojskowego, które stanowiły własność armii państw zaborczych lub prywatną własność poszczególnych osób,
- b) sukna, koców i tkanin wełnianych, należących ze względu na kolor i gatunek do rodzaju, służącego do zaopatrzenia armii oraz ubrań i innych rzeczy, sporządzonych z tych materiałów.

¹¹⁰ Dobra te wraz z zespołem podworskim i fabryką wódek i likierów w Izdebniku, którą założył arcyksiążę Rainer Habsburg, zostały w 1919 r. przymusowo sprzedane Lwowskiemu Bankowi Ziemskiemu Kredytowemu. Bank sprzedał następnie ów majątek i fabrykę w 1922 r. Zygmuntowi Lewakowskiemu.

Art. 2.

Powyższy zakaz nie dotyczy przedmiotów, na przefarbowanie których wyda pozwolenie Ministerstwo Spraw Wojskowych lub Intendent O.G.

O wydanym zezwoleniu zawiadamia wspomniane władze wojskowe właściwe władze administracyjne I instancji.

Art. 3.

Przekroczenie niniejszego rozporządzenia karane będzie w myśl art. 15 ustawy z 11 kwietnia 1919 r. (Dz.Pr. 32 poz. 264) o rzeczowych świadczeniach wojennych przez władze administracyjne I instancji aresztem do 1 roku lub grzywną do 100 000 marek polskich oraz konfiskatą przefarbowanych względnie oddanych do przefarbowania przedmiotów.

Przedmioty skonfiskowane zostaną oddane do dyspozycji Ministerstwa Spraw Wojskowych.

Art. 4.

Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

MINISTER
J. Leśniewski^f
GENERAŁ-PORUCZNIK

UZASADNIENIE.

Jest notoryczne, że ludność posiada jeszcze ciągle znaczną ilość mundurów i innych przedmiotów ekwipunku wojskowego, do których oddania (tj. w tych wypadkach, w których stanowiły własność państw zaborczych obowiązana jest w myśl poszczególnych zarządzeń, czy też które tj. o ile stanowiły własność prywatną) powinna oddać za zapłatą lub bez zapłaty do dyspozycji Państwa z obowiązku patriotycznego.

Niestety ludność tego nie czyni, a przez przefarbowanie stara się zatrzeć ślady pochodzenia tych przedmiotów.

Poza tym znajdują się tak u ludności, jak i w handlu znaczne ilości sukna i kocy, które ze względu na barwę i gatunek winny służyć do zaopatrzenia armii, czemu tak handlarze, jak i poszczególne osoby starają się przeciwdziałać przez ich przefarbowanie.

Stan ten połączony jest z[e] znacznym uszczerbkiem dla zaopatrzenia armii i wymaga jak najbardziej energicznych zarządzeń celem zapobiegnięcia na przyszłość pozbawienia armii znacznych zapasów przedmiotów wyekwipowania.

Wniosek [Ministra Skarbu] w sprawie zużytkowania złożonych na Skarb Narodowy przedmiotów, nie nadających się jako podkład waluty

Wniosek na Radę Ministrów w sprawie zużytkowania złożonych na Skarb Narodowy przedmiotów, nie nadających się jako podkład waluty.

Minister Skarbu wnosi:

WNIOSEK

Rada Ministrów zechce upoważnić Ministra Skarbu do przedłożenia Radzie Obrony Państwa następującego projektu rozporządzenia:

ROZPORZĄDZENIA RADY OBRONY PAŃSTWA z dnia ... 1920 r.

o zużytkowaniu na cele obrony Państwa przedmiotów, złożonych jako ofiary na Skarb Narodowy, nie nadających się na podstawie waluty.

Art. 1.

Podlegają sprzedaży złożone jako ofiary na Skarb Narodowy w myśl dekretu o Skarbie Narodowym, powstałym z ofiar prywatnych (Dzien[ik] Pr[aw] Państwa Polsk[iego] Nr 11 z r. 1919 poz. 129) przedmioty, zawierające kruszce szlachetne i przedstawiające wartość większą niż wartość kruszców szlachetnych w nich zawartych oraz przedmioty nie zawierające kruszców szlachetnych, z wyjątkiem przedmiotów, wymienionych w Art. 2.

Art. 2.

Nie podlegają sprzedaży wymienione w Art. 1 przedmioty, które dla swojej wartości artystycznej, archeologicznej lub historycznej nadają się do umieszczenia w Muzeum Narodowym.

Art. 3.

Te spośród przedmiotów, podlegających sprzedaży w myśl art. 1, które nadają się do zużytkowania na cele obrony Państwa, podlegają sprzedaży Ministerstwu Spraw Wojskowych za cenę fasunkową (art. 5).

Art. 4.

Za kwoty uzyskane ze sprzedaży w myśl art. 1–3 przedmiotów, złożonych jako ofiary na Skarb Narodowy, nabywa się kruszce szlachetne w monetach, sztabach i takich wyrobach, których wartość nie przekracza wartości kruszców w nich zawartych, lub też papiery wartościowe.

Art. 5.

Dla orzekania zwykłą większością głosów, które z przedmiotów złożonych jako ofiary na Skarb Narodowy podlegają sprzedaży w myśl art. 1 i 3, dla oszacowania przedmiotów, przeznaczonych do sprzedaży, oraz dla kruszców szlachetnych i papierów wartościowych w myśl art. 4, tworzy się Komisja, złożona z 5 członków, mianowanych po jednym przez Ministrów: Skarbu, Spraw Wojskowych, Przemysłu i Handlu oraz Kultury i Sztuki. Przewodniczy członek mianowany przez Ministra Skarbu. W razie równości głosów rozstrzyga głos przewodniczącego. Komisja może delegować swe funkcje poszczególnym swym członkom oraz osobom spoza ich grona.

Art. 6.

Wykonanie niniejszego rozporządzenia powierza się Ministrowi Skarbu w porozumieniu z Ministrami: Spraw Wojskowych, Przemysłu i Handlu oraz Kultury i Sztuki.

Art. 7.

Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Warszawa, dnia 9 sierpnia 1920 r.

MINISTER SKARBU:

^fWł. Grabski^f

Uchwała zapadła zgodnie z wnioskiem
na posiedzeniu Rady Ministrów
z dn. ... sierpnia 1920 roku.

^cZałącznik [14] do punktu 15^c

Rozporządzenie Rady Obrony Państwa w przedmiocie zmiany art. 1 rozporządzenia Rady Obrony Państwa z dnia 15 lipca 1920 r. o wprowadzeniu w życie na obszarze Rzeczypospolitej ustawy wojskowego postępowania karnego dla wspólnej siły zbrojnej z dnia 5 lipca 1912 r. Dz.U. Nr 60, poz. 372 z 1920 r.

Warszawa, dn. 29/8 1920 r.

ROZPORZĄDZENIE

Rady Obrony Państwa z dn. ... sierpnia 1920 r.
w przedmiocie zmiany art. 1 rozporządzenia Rady Obrony Państwa z dnia 15 lipca 1920 r. o wprowadzeniu w życie na obszarze Rzeczypospolitej ustawy

wojskowego postępowania karnego dla wspólnej siły zbrojnej z dn. 5 lipca 1912 r. Dz.U. Nr 60, poz. 372 z 1920 r.

Art. 1. Ustanowiony w art. 1 rozp. Rady Obrony Państwa z dn. 15 lipca 1920 r. o wprowadzeniu w życie na obszarze Rzplitej ustawy wojskowego postępowania karnego dla wspólnej siły zbrojnej z 5 lipca 1912 r. termin 6-tygodniowy wejścia w życie postanowień dotyczących sądów załogowych odracza się na czas 3-ch miesięcy od dnia ogłoszenia niniejszego rozporządzenia.

Minister Spraw Wojskowych
/-/ ^fSosnkowski
Generał-Porucznik

Załącznik [14a] do punktu 15

Uzasadnienie [Rozporządzenia Rady Obrony Państwa w przedmiocie zmiany art. 1 rozporządzenia Rady Obrony Państwa z dnia 15 lipca 1920 r. o wprowadzeniu w życie na obszarze Rzeczypospolitej ustawy wojskowego postępowania karnego dla wspólnej siły zbrojnej z dnia 5 lipca 1912 r. Dz.U. Nr 60, poz. 372 z 1920 r.]

Uzasadnienie.

Zakreślony w art. 1 Rozporządzenia Rady Obrony Państwa z dnia 15 lipca 1920 r. o wprowadzeniu w życie na obszarze Rzeczypospolitej ustawy wojskowego postępowania karnego dla wspólnej siły zbrojnej z 5 lipca 1912 r. termin 6-tygodniowy upływa dnia 2 września br. i z tym dniem powinny rozpocząć czynności sądy załogowe utworzone Rozp. Rady Ministrów z dnia 10 maja 1920 r. Dz.U. Nr 59 z r. 1920. Mają one wejść w miejsce sądów pułkowych. Sądownictwo wojskowe w większości przeważającej jest obecnie sądownictwem polowym (w DOG¹¹¹ Lwów, Lublin, Warszawa obowiązuje obecnie postępowanie polowe). Sądy załogowe stosować mają postępowanie zwyczajne i dostosowane są do pokojowej organizacji armii, tak że ze względów proceduralnych, jak i organizacyjnych, a zwłaszcza zapotrzebowania oficerów-prawników do służby w sądach polowych utworzenie ich nie jest obecnie aktualne i wskazane. Sprawy karne mniejszej wagi należeć będą nadal do sądów pułkowych, które i organizacyjnie, i pod względem postępowania dostosowane są do postępowania polowego i obecnych warunkowych.

¹¹¹ Dowództwa Okręgów Generalnych.

**Wniosek [Ministra Skarbu] w sprawie zmiany ustawy z dn. 16 lipca 1920 r.
w przedmiocie 4% państwowej pożyczki premiowej**

Wobec przedłużenia subskrypcji 5% wewnętrznych pożyczek państwowych z roku 1920 do dn. 30 września 1920 r. zachodzi konieczność odłożenia losowania 4% państwowej pożyczki premiowej do daty, która by nie kolidowała z subskrypcją obecnych pożyczek, przy czym, biorąc pod uwagę, iż nie wykluczone jest dalsze odłożenie subskrypcji 5% wewnętrznych pożyczek 1920 r., pozostawia się określenie daty Ministrowi skarbu.

Wobec powyższego Minister skarbu w trybie nagłym wnosi:

Rada Ministrów zechce upoważnić Ministra skarbu do przedłożenia Radzie Obrony Państwa jako wniosku nagłego, następującego projektu rozporządzenia:

Rozporządzenie Rady Obrony Państwa z dnia ... 1920 r. w przedmiocie zmiany art. 4 ustawy z dn. 16 lipca 1920 r. w przedmiocie 4% państwowej pożyczki premiowej.

Art. 1.

Art. 4 ustawy z dnia 16 lipca 1920 r. w przedmiocie 4% państwowej pożyczki premiowej (Dz.U. Nr 61 poz. 390) otrzymuje brzmienie następujące:

W ciągu pierwszych dwudziestu lat począwszy od dnia, oznaczonego przez Ministra Skarbu, w każdą sobotę wylosowywana będzie jedna wygrana w kwocie miliona marek polskich, płatna bez ^hjakichkolwiek^h „wszelkich^c potrąceń przez oddziały Polskiej Krajowej Kasy Pożyczkowej.

Art. 2.

Wykonanie niniejszego rozporządzenia powierza się Ministrowi skarbu.

Warszawa, dn. 25 sierpnia 1920 r.

MINISTER SKARBU

/-/ w z. Rybarski

Uchwała zapadła zgodnie z wnioskiem
na posiedzeniu Rady Ministrów z dn. ...

Wniosek na Radę Ministrów [dotyczący rozporządzenia Rady Ministrów o dodatkach reprezentacyjnych i dodatkach za kierownictwo dla urzędników państwowych (art. 11 Ustawy z dnia 13 lipca 1920 r. Dz.U. R.P. Nr 65, poz. 429)]

WNIOSEK NA RADĘ MINISTRÓW
Uzasadnienie

Art. 11 Ustawy z dnia 13 lipca 1920 roku Dz.U. R.P. Nr 65, poz. 429 stanowi, co następuje:

„Normy wszelkich poborów niestałych i ubocznych, jak diety, dodatki za kierownictwo, dodatki funkcyjne, ryczałty na rozjazdy itp. określi rozporządzenie Rady Ministrów”.

Sprawę diet i kosztów podróży tudzież ryczałtów rozjazdowych unormowano już rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 5 sierpnia br. Obecnie należy uregulować sprawę dodatków reprezentacyjnych i dodatków za kierownictwo.

W Sejmowej Komisji Skarbowo-Budżetowej przy obradach nad ustawami o uposażeniu urzędników główny referent tej sprawy, poseł Godek zwrócił uwagę na to, że uposażenia Ministrów są u nas niezwykle niskie, zaś uposażenie urzędników administracyjnych podług nowych ustaw wypadło niżej od uposażenia innych funkcjonariuszów państwowych i zgłosił osobno wydrukowaną poprawkę o powiększenie odnośnych stawek pensji zasadniczej.

Komisja wszakże uznała, że praktyczniej będzie żądane podwyższenie osiągnąć przez dodatki funkcyjne i za kierownictwo. Dała też wyraz temu postulatowi przez uzupełnienie art. 11 ustawy o uposażeniu urzędników wyrazami „za kierownictwo”, poruczając oznaczenie wysokości i warunków pobierania rzeczonych dodatków Radzie Ministrów. Dodatki za kierownictwo dla prezesów sądów i dla dyrektorów szkół zostały ustanowione od razu w ustawach o uposażeniu.

W myśl przeto postulatu Komisji Sejmowej i w wykonaniu na wstępie zacytowanego art. 11 Ustawy – Prezydium Rady Ministrów proponuje ustanowienie dodatków reprezentacyjnych i dodatków za kierownictwo według zasad następujących:

Dotychczasowe dodatki reprezentacyjne, ustalone dla Prezydenta Ministrów, Ministrów i Podsekretarza Stanu przez Tymczasowe Przepisy Służbowe (Dz.P. P.P. Nr 6, poz. 13 z r. 1918) z uwagi na obecną drożyznę – są zupełnie niewystarczające i zachodzi konieczność znacznego ich podwyższenia.

W b. Austrii w czasach pokojowych Prezydent Ministrów pobierał tytułem dodatku funkcyjnego 28 000 koron rocznie, Minister – kwotę 20 000 koron rocznie, podczas gdy w Polsce Prezydent Ministrów pobiera dotąd rocznie 12 000, Minister 6000, a Podsekretarz Stanu 2400 marek polskich rocznie, tj. 200 marek miesięcznie!

Dodatki reprezentacyjne przyznaje się tylko tym urzędnikom, którzy z tytułu swego urzędu są powołani i obowiązani do reprezentacji i muszą z tego tytułu ponosić wysokie, zwłaszcza w dzisiejszych czasach, koszty dodatkowe.

Tym zaś urzędnikom, którzy z uwagi na swe stanowiska kierownicze ponoszą większą odpowiedzialność, którzy obok normalnych kwalifikacji muszą posiadać nadto specjalne zdolności organizacyjne i administracyjne, którzy z reguły muszą poświęcać się służbie w zwiększonym stopniu – proponuje się przyznać stosowne dodatki za kierownictwo.

Z motywów powyższych Prezydium Rady Ministrów wnosi, aby Rada Ministrów raczyła uchwalić poniższy projekt rozporządzenia:

ROZPORZĄDZENIE RADY MINISTRÓW O DODATKACH REPREZENTACYJNYCH I DODATKACH ZA KIEROWNICTWO DLA URZĘDNIKÓW PAŃSTWOWYCH

Na zasadzie art. 11 Ustawy z dnia 13 lipca 1920 roku (Dz.U. R.P. Nr 65, poz. 429) postanawia się, co następuje:

Art. 1.

Oprócz uposażenia, ustalonego art. 2 powyższej ustawy, następujący urzędnicy pobierać będą dodatek na koszt reprezentacji, miesięcznie w markach polskich:

- 1) Prezydent Ministrów – 10 000
- 2) Wiceprezydent Ministrów – 6000
- 3) Minister – 5000
- 4) Podsekretarz Stanu – 2500
- 5) Wojewoda – 3000
- 6) Starosta według decyzji Ministra Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Skarbu – od 6000 do 1000.

Art. 2.

Urzędnicy pobierający uposażenie II-go, III-go, IV-go i V-go stopnia służbowego, o ile kierują stale i faktycznie samodzielnie jednostkami administracyjnymi, przewidzianymi organizacją danej władzy lub urzędu, a VI-go i VII-go stopnia służbowego, o ile kierują stale urzędami, organizacyjnie samoistnymi – pobierać będą obok uposażenia ustalonego art. 2 ustawy cytowanej na wstępie dodatek za kierownictwo, który wynosi miesięcznie w markach polskich:

- a) dla II i III stopnia służbowego – 1000
- b) dla IV stopnia służbowego – 800
- c) dla V stopnia służbowego – 600
- d) dla VI i VII stopnia służbowego – 400.

Art. 3.

Urzędnik, pobierający dodatek reprezentacyjny, nie pobiera dodatku za kierownictwo.

Art. 4.

Urzędnicy dawnej kategorii V-b, pobierający obecnie uposażenie ustalone w art. 20 ust. 1-a, pobierać będą w czasie przejściowym pod warunkami określonymi w art. 2 rozporządzenia niniejszego za kierownictwo jednostką administracyjną miesięcznie marek polskich 300, za kierownictwo urzędem – marek polskich 400.

Art. 5.

Postanowienia art. 8 ustawy z dnia 13 lipca 1920 r. (Dz.U. R.P. Nr 66, poz. 429) mają analogiczne zastosowanie także do dodatków reprezentacyjnych i za kierownictwo.

Art. 6.

Do wyjaśnienia wątpliwości, powstałych przy stosowaniu przepisów rozporządzenia niniejszego, powołane jest Prezydium Rady Ministrów w porozumieniu z Ministrem Skarbu.

Art. 7.

Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem 1 lipca 1920 r.

Z dniem tym znosi się wszelkie przepisy, obowiązujące na całym obszarze Rzeczypospolitej Polskiej w sprawie dodatków reprezentacyjnych, funkcyjnych i za kierownictwo dla urzędników państwowych, o ile nie są wydane na zasadzie ustawy z dnia 13 lipca 1920 r. (Dz.U. R.P. Nr 65, poz. 429).

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 11.

14

PROTOKÓŁ

74-ego posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej, odbytego dnia 2 września 1920 r.

Przewodniczy Prezydent Ministrów	p. Wincenty Witos
Obecni:	
Wiceprezydent Ministrów	p. Ignacy Daszyński
Minister Spraw Wewnętrznych	p. Leopold Skulski
Minister Spraw Zagranicznych	p. Eustachy X. Sapieha
Minister Spraw Wojskowych	p. gen. por. Józef Leśniewski
Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Skarbu	p. dr Roman Rybarski
Minister Sprawiedliwości	p. Stan[isław] Nowodworski
Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych	p. Juliusz Poniatowski
Minister Przemysłu i Handlu	p. inż. dr Wiesław Chrzanowski
Minister Kolei Żelaznych	p. dr Kazimierz Bartel
Minister Poczty i Telegrafów	p. dr Władysław Stesłowicz
Podsekretarz Stanu w Min. Robót Publicznych	p. inż. Henryk Dudek
Minister Pracy i Opieki Społecznej	p. Edward Peplowski
Minister b. Dzielnicy Pruskiej	p. Wład[ysław] Kucharski
Kierownik Min. Zdrowia Publicznego	p. dr Witold Chodźko
Kierownik Min. Kultury i Sztuki	p. Jan Heurich
Szef Sekcji Adm. Prezydium Rady Ministr[ów]	p. dr Władysław Studziński
Szef Sekcji Legislatywnej Prezydium Rady Ministr[ów]	p. Edward Lechowicz
Protokołuje Radca Ministerialny P[rezydium] R.M.	dr Jerzy Buzek
Nadto obecni podczas rozpatrywania sprawy konferencji rozejmowo-pokojowych w Mińsku P.P. Posłowie na Sejm Ustawodawczy i członkowie delegacji pokojowej mińskiej:	Jan Dąbski,
Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Zagranicznych,	Norbert Barlicki, dr Władysław Kiernik i dr Stanisław Grabski

Początek posiedzenia o godzinie 5-ej min. 30 po południu.

1. Odczytano protokół posiedzenia Rady Ministrów z dnia 30 sierpnia 1920 r.
i przyjęto z poprawką do punktu 8-ego tego protokołu „Ćwiczenia mają się

odbywać co tydzień w dwóch dniach po sobie następujących, z których jeden ma być dniem świątecznym”.

2. Minister Aprowizacji P. Śliwiński przyłącza się do uchwały Rady Ministrów wymienionej w punkcie 2-im protokołu posiedzenia Rady Ministrów z dnia 30 sierpnia 1920 r.

3. Po wysłuchaniu sprawozdania z konferencji rozejmowo-pokojowych w Mińsku przez członków delegacji polskiej mińskiej PP. Jana Dąbskiego, Norberta Barlickiego, dr. Władysława Kiernika i d-ra Stanisława Grabskiego Rada Ministrów postanowiła powołać do życia Komisję, która by opracowała warunki rozejmu i pokoju z Rosją sowiecką oraz instrukcję dla naszej delegacji pokojowej.

Do komisji tej wybrano P.P. Wiceprezydenta Ministrów Ignacego Daszyńskiego, Ministra Spraw Wewnętrznych Leopolda Skulskiego, Ministra spraw Zagranicznych X. Eustachego Sapiechę, Ministra Spraw Wojskowych gen. por. Kazimierza Sosnkowskiego, Szefa Sztabu Generalnego gen. por. Tadeusza Rozwadowskiego oraz członków delegacji polskiej mińskiej PP. Jana Dąbskiego, Norberta Barlickiego, d-ra Władysława Kiernika i d-ra Stanisława Grabskiego.

Komisja przedłoży projekty warunków rozejmu, względnie pokoju oraz projekt instrukcji dla delegacji Radzie Ministrów.

Komisja się sama ukonstytuuje, a pierwsze posiedzenie zwoła Wiceprezydent Ministrów.

4. Rada Ministrów przyjęła „w zasadzie” wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych w przedmiocie tymczasowej organizacji zarządu cywilnego na obszarach wschodnich zajętych przez Wojsko Polskie oraz likwidacji powołanej do życia rozkazem z dnia 12 maja 1919 r. (Dz.Urz. ZC[Z]W poz. 15), względnie z dnia 29 maja 1920 r. (Dz.Urz. ZC[Z]W poz. 1057) instytucji Komisarza Generalnego Ziem Wschodnich i powołanej do życia rozkazem z dnia 17 stycznia 1920 r. (Dz.Urz. ZWiFP poz. 1) oraz z dnia 29 maja 1920 r. (Dz.Urz. ZWiFP poz. 168) instytucji Naczelnego Komisarza Ziem Wołynia i Frontu Podolskiego¹¹².

5. Rada Ministrów postanowiła na zasadzie art. 2 rozporządzenia Rady Ochrony Państwa z dnia 11 kwietnia 1920 roku Dz.U. Nr 81 poz. 538 wyznaczyć dwóch delegatów Rządu do Trybunału Obrony Państwa w osobach P.P. Antoniego Osuchowskiego, adwokata przysięgłego z Warszawy i gen. por. Emila Gołogórskiego, tego ostatniego po porozumieniu z Ministrem Spraw Wojskowych. Czterech ich zastępców Rada Ministrów postanowiła wyznaczyć później.

¹¹² Zarząd Cywilny Ziem Wołynia i Frontu Podolskiego działał jako struktura administracji cywilnej na terytoriach wschodnich, wydzielona rozkazem Naczelnego Dowództwa, któremu została ona podporządkowana od 1 czerwca 1920 r. Kierował nią Naczelny Komisarz Antoni Mińkiewicz, podlegający Komisarzowi Generalnemu Ziem Wschodnich. Zarząd istniał do września 1920 r.

Rada Ministrów na zasadzie art. 3 rozporządzenia Rady Obrony Państwa z dnia 11 sierpnia 1920 r. Dz.U. Nr 81 poz. 538 postanowiła złożyć Radzie Obrony Państwa wnioski, by Rada Obrony Państwa wyznaczyła Prezydenta Trybunału Obrony Państwa w osobie P. prof. Oswalda Balzera¹¹³ oraz jego zastępcę w osobie P. Bronisława Sobolewskiego b. Ministra Sprawiedliwości.

Koniec posiedzenia o godzinie 9. min. 30 wieczór.

^fWitos^f

Załączniki

Wykaz:

1. [Telegram ministra Grabskiego wraz z tłumaczeniem].
2. Rozkaz Naczelnego Wodza Wojsk Polskich dotyczący organizacji Tymczasowego Zarządu na wschodnich terenach przyfrontowych i etapowych.

^cZałącznik [1]^c

[Telegram ministra Grabskiego z tłumaczeniem]

Ze względu na moją nieobecność na posiedzeniu Rady Ministrów łączę się w zupełności z rezolucją, którą mi zakomunikowano¹¹⁴.

Grabski

^cZałącznik [2]^c

Rozkaz Naczelnego Wodza Wojsk Polskich dotyczący organizacji Tymczasowego Zarządu na wschodnich terenach przyfrontowych i etapowych

ROZKAZ NACZELNEGO WODZA WOJSK POLSKICH

dotyczący organizacji Tymczasowego Zarządu na wschodnich terenach przyfrontowych i etapowych.

Zgodnie z ^huchwałą^h ^cwnioskiem^c Rady Ministrów z dnia ... września 1920 r. postanawiam co następuje:

¹¹³ W tekście mylnie: Balcer.

¹¹⁴ Władysław Grabski udał się do Europy Zachodniej. Misja jego miała na celu uzyskanie dla Polski kredytu zagranicznego.

Art. 1. Powołana do życia rozkazem z dnia 12 maja 1919 r. (Dz.Urz. ZCZW poz. 15), względnie z dnia 29 maja 1920 r. (Dz.Urz. ZCZW poz. 1057) instytucja Komisarza Generalnego Ziem Wschodnich, oraz powołana do życia rozkazem z dnia 17 stycznia 1919 r. (Dz.Urz. ZWiFP poz. 1) oraz z dnia 29 maja 1920 r. (Dz.Urz. ZWiFP poz. 168) instytucja Naczelnego Komisarza Ziem Wołynia i Frontu Podolskiego zostaje zniesiona.

Art. 2. Na ^hwschodnich^h terenach przyfrontowych i etapowych nie ^cobjętych^c ^hwchodzących do terytoriów podległych kompetencji resortowych Ministerstw Rzeczypospolitej^h, Minister Spraw Wewnętrznych powoła do życia Zarząd Tymczasowy tych ziem.

Ministrowi Spraw Wewnętrznych przysługiwać będą wszystkie uprawnienia, które należały dotąd do zakresu działania Generalnego Komisarza Ziem Wschodnich, względnie Naczelnego Komisarza Ziem Wołynia i Frontu Podolskiego.

Art. 3. Minister Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z interesowanymi Ministerstwami wyda zarządzenia potrzebne celem zlikwidowania Urzędów, instytucji i spraw podlegających likwidacji Zarządów Cywilnych Ziem Wschodnich, względnie Wołynia i Frontu Podolskiego.

NACZELNY WÓDZ WOJSK POLSKICH

Warszawa, dnia ... września 1920 roku.

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 11.

PROTOKÓŁ
75-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej,
odbytego dnia 6 września 1920 roku

Przewodniczy Prezydent Ministrów	p. Wincenty Witos
Obecni:	
Wiceprezydent Ministrów	p. Ignacy Daszyński
Minister Spraw Wewnętrznych	p. Leopold Skulski
Minister Spraw Zagranicznych	p. Eustachy X. Sapieha
Minister Spraw Wojskowych	p. gen.-por. Kazimierz Sosnkowski
Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Skarbu	p. dr Roman Rybarski
Minister Sprawiedliwości	p. Stanisław Nowodworski
Minister Wyznań Religijnych i O[święcenia] P[ublicznego]	p. Maciej Rataj
Podsekretarz Stanu w Min. Rolnictwa i D.P.	p. Zygmunt Chmielewski
Minister Przemysłu i Handlu	p. inż. dr Wiesław Chrzanowski
Minister Kolei Żelaznych	p. dr Kazimierz Bartel
Minister Poczty i Telegrafów	p. dr Władysław Stesłowicz
Minister Robót Publicznych	p. inż. Gabriel Narutowicz
Minister Pracy i Opieki Społecznej	p. Edward Peplowski
Minister Aprowizacji	p. Stanisław Śliwiński
Minister b. Dzielnicy Pruskiej	p. inż. Władysław Kucharski
Kierownik Ministerstwa Zdrowia Publicznego	p. dr Witold Chodźko
Kierownik Ministerstwa Kultury i Sztuki	p. Jan Heurich
Podsekretarz Stanu w Prezydium Rady Ministrów	p. dr Władysław Wróblewski
Szef Sekcji Administracyjnej Prez. R.M.	p. dr Władysław Studziński
Szef Sekcji Legislacyjnej Prez. R.M.	p. Edward Lechowicz
Protokołuje Radca Ministerialny Prez. R.M.	dr Jerzy Buzek

Początek posiedzenia o godzinie 4 m. 30 po południu.

1. Odczytano protokół posiedzenia Rady Ministrów z dnia 2-go września br. i przyjęto.

2. Prezydent Ministrów referuje sprawę zamianowania Podsekretarza Stanu w Ministerstwie b. Dzielnicy Pruskiej w myśl omawiania sprawy przy tworzeniu Rządu koalicyjnego.

Rada Ministrów nie powzięła decyzji w tej sprawie. Rada Ministrów przyjęła do wiadomości oświadczenie Ministra b. Dzielnicy Pruskiej, że w zasadzie zgadza się na zamianowanie Podsekretarza Stanu w Ministerstwie b. Dzielnicy Pruskiej

i że w imię współpracy wszystkich stronnictw do tygodnia załatwi tę sprawę w porozumieniu z Narodową Partią Robotniczą.

3. Minister Spraw Zagranicznych cofa wniosek podporządkowania Generalnego Komisarza Rzeczypospolitej w Gdańsku¹¹⁵ z całym podległym mu personelem Ministerstwu Spraw Zagranicznych.

Rada Ministrów uchwaliła:

We wszystkich sprawach natury dyplomatycznej Generalny Komisarz Rzeczypospolitej w Gdańsku znosi się bezpośrednio z Ministrem Spraw Zagranicznych i o tyle zmienia się instrukcję uchwaloną przez Radę Ministrów dla Komisarza.

Prezydent Ministrów oświadcza, iż cofnie zarządzenie z 22 V 1920 Nr 9598 w sprawie referatu gdańskiego, o ile jest sprzeczna z tą uchwałą.

4. Rada Ministrów przyjęła w zasadzie aprobowany przez Komitet Ekonomiczny Ministrów wniosek Ministra Spraw Zagranicznych w sprawie korespondencji urzędów państwowych polskich z urzędami państwowymi zagranicznymi. Ministrowie interesowani złożą swe wnioski i poprawki do wniosku bezpośrednio na ręce Ministra Spraw Zagranicznych.

5. Rada Ministrów przyjęła złożony poza porządkiem obrad przez Ministra Sprawiedliwości projekt ustawy w przedmiocie kar za nieszanowanie Naczelnika Państwa i postanowiła projekt ten przedłożyć do zatwierdzenia Radzie Obrony Państwa. Minister Sprawiedliwości oświadcza, że dla projektu formę ustawy uważa za konieczną.

6. Wniosek Ministra Skarbu w przedmiocie przedłużenia pełnomocnictw Dyrektora Okręgu Skarbowego w Krakowie, jako Komisarza dla strzeżenia granic przed przemytnictwem towarów – przyjęto.

7. Projekt rozporządzenia Rady Obrony Państwa o nadzwyczajnych zapomogach dla inwalidów wojennych, wstępujących ochotniczo do armii – przyjęto.

8. Wniosek Ministra Sprawiedliwości w przedmiocie udzielenia pomocy finansowej komornikom sądowym ewakuowanych sądów przyjęto.

9. Projekt ustawy w przedmiocie ulgowego nabywania nieruchomości w uzgodnionej przez interesowane Ministerstwa redakcji przyjęto.

10. Po wysłuchaniu sprawozdania Ministra Spraw Zagranicznych o zatargu litewsko-polskim¹¹⁶ i ogólnym położeniu politycznym oraz rokowaniu pokojowym Rada Ministrów powzięła uchwałę:

¹¹⁵ Instytucja Komisarza Generalnego RP (którego Niemcy gdańscy nazywali konsekwentnie polskim przedstawicielem dyplomatycznym) pojawia się po raz pierwszy w tymczasowej umowie polsko-gdańskiej z 22 kwietnia 1920 r.

¹¹⁶ Po polskim zwycięstwie nad Wisłą i odwrotem armii sowieckiej zatarg z Litwą o Wilno wkroczył jesienią 1920 r. w decydującą fazę.

Rząd Polski, zastosowując się do stanowiska zajętego przez naszą delegację mińską, wyśle swych delegatów do Rygi¹¹⁷ w okresie przewidzianym przez delegację.

Koniec posiedzenia o godzinie 9-ej wieczorem.

^fWitos^f

Załączniki

Wykaz:

1. Wniosek nagły Ministra Spraw Zagranicznych [o podporządkowanie Generalnego Komisarza Rzeczypospolitej w Gdańsku z całym podległym mu personelem Ministerstwu Spraw Zagranicznych].
2. Ustawa w przedmiocie kar za nieposzanowanie Naczelnika Państwa.
3. Wniosek Ministra Skarbu w przedmiocie dalszego utrzymania instytucji Komisarzy dla strzeżenia granic.
4. Wniosek nagły Ministerstwa Sprawiedliwości w przedmiocie udzielenia pomocy finansowej komornikom sądowym ewakuowanych sądów.
5. Rozporządzenie Rady Obrony Państwa w przedmiocie ulgowego nabywania nieruchomości przez obcokrajowców¹¹⁸.
6. Nowy tekst art. 1 ustalony w porozumieniu z przedstawicielem Ministerstwa Przemysłu i Handlu [dotyczący ustawy z dnia 24 marca 1920 r.].

^cZałącznik [1] do punktu 3^c

Wniosek nagły Ministra Spraw Zagranicznych [o podporządkowanie Generalnego Komisarza Rzeczypospolitej w Gdańsku z całym podległym mu personelem Ministerstwu Spraw Zagranicznych]

Warszawa, dn. 22 sierpnia 1920 r.

Wniosek nagły
Ministra Spraw Zagranicznych
Rada Ministrów zechce uchwalić:

Rada Ministrów postanawia podporządkować Generalnego Komisarza Rzeczypospolitej w Gdańsku z całym podległym mu personelem Ministerstwu

¹¹⁷ Wiązało się to z przeniesieniem rokowań pokojowych z Mińska do Rygi, co nastąpiło 19 września 1920 r. Okoliczności tej decyzji relacjonuje na podstawie swoich zapisków Jan Dąbski, *op. cit.*, s. 74 i n.

¹¹⁸ Załącznik 1 [5] do punktu 9. Nie publikuje się.

Spraw Zagranicznych. Wszelkie sprawy dotyczące Gdańska, które dotychczas opracowywane były w Prezydium Rady Ministrów (w referacie Gdańskim) załatwiać będzie Minister Spraw Zagranicznych.

Uzasadnienie.

Niezwykle zaostrzenie się sytuacji politycznej w Gdańsku czyni z wszelkich spraw, dotyczących Gdańska, kwestię wysoce polityczną. Wielkie znaczenie wywalczenia sobie wolnego i pewnego dostępu do morza, a w szczególności zakwestionowanie tego dostępu w chwili tak krytycznej, jak obecna, czyni koniecznym, by akcja polityczna Rządu w sprawie Gdańska spoczywała całkowicie w rękach Ministra Spraw Zagranicznych.

Z tego powodu winien Generalny Komisarz Rzeczypospolitej w Gdańsku, jako jeden z najważniejszych obecnie naszych zewnętrznych przedstawicieli politycznych, podlegać wprost Ministrowi Spraw Zagranicznych, gdyż tylko w ten sposób śpieszne i sprężyste prowadzenie akcji politycznej może być zapewnione. Z tego samego powodu też wszelkie sprawy z Generalnym Komisariatem związane winny być scentralizowane w Ministerstwie Spraw Zagranicznych.

W tym stanie rzeczy agendy Gdańskie prowadzone dotychczas przez Prezydium Rady Ministrów (w referacie Gdańskim) winny być przekazane Ministerstwu Spraw Zagranicznych.

Minister
E. Sapieha^f

^cZałącznik [2] do punktu 5^c

Ustawa w przedmiocie kar za nieposzanowanie Naczelnika Państwa

USTAWA

z dnia ... w przedmiocie kar za nieposzanowanie Naczelnika Państwa.

Art. 1.

Winny okazania zuchwałego nieposzanowania Naczelnika Państwa przez uwłaczające czci mowy, krzyki, groźby lub zachowanie się w urzędach, miejscach lub na zebraniach publicznych, bądź przez uwłaczające czci pisma, druki, afisze, obrazy, rysunki, wizerunki lub utwory, puszczane w obieg, rozpowszechniane lub wystawiane na widok publiczny, ulegnie za występek:

w b. zaborze rosyjskim i pruskim karze aresztu albo więzienia do lat trzech i grzywny do 10 000 mk., lub jednej z tych kar, a w b. zaborze austriackim – aresztu lub ścisłego aresztu od dni 14 do lat trzech i grzywnie od 1000 do 10 000 mk. lub jednej z tych kar.

Art. 2.

^hRozporządzenie^h ^cUstawa^c niniejsza wchodzi w życie z dniem ogłoszenia w Dziennik Ustaw.

Wykonanie ^hniniejszego rozporządzenia^h ^cniniejszej ustawy^c należy do Ministra Sprawiedliwości, a w b. dzielnicy pruskiej do Ministra tej dzielnicy w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości¹¹⁹.

^cZałącznik [3] do punktu 6^c

Wniosek Ministra Skarbu w przedmiocie dalszego utrzymania instytucji Komisarzy dla strzeżenia granic

W N I O S E K

Ministra Skarbu na Radę Ministrów
w przedmiocie dalszego utrzymania instytucji Komisarzy
dla strzeżenia granic.

Rada Ministrów raczy uchwalić:

Pełnomocnictwa Dyrektora Okręgu Skarbowego w Krakowie dr. Władysława Peca, jako Komisarza dla strzeżenia granic przed przemytnictwem towarów, przedłuża się do końca grudnia 1920 r. na dotychczasowych warunkach z tą jedynie zmianą, że do powierzonego dr. Pecowi odcinka granicznego włącza się także wyznaczoną przez Radę Ambasadorów w Paryżu dnia 28 lipca br. nową granicę czesko-polską na Śląsku Cieszyńskim, Spiszu i Orawie.

Uzasadnienie:

Uchwałą Rady Ministrów z dn. 16 stycznia 1920 r. mianowano na przeciąg trzech miesięcy osobnych Komisarzy dla strzeżenia granic przed przemytnictwem towarów, mianowicie: Dyrektora Okręgu Skarbowego dr. Peca dla granicy leżącej w obrębie Okręgów Skarbowych Wadowice, Kraków, Cieszyn oraz granicy między Górnym Śląskiem a b. Królestwem Kongresowym, Dyrektora Okręgu Skarbowego w Kołomyi Maksymiliana Neumana dla granicy leżącej w obrębie Okręgów Skarbowych Kołomyja, Czortków, Tarnopol i Bredy, oraz Dyrektora Okręgu Skarbowego w Samborze Eugeniusza Kohmana dla granicy leżącej w obrębie Okręgów Skarbowych Stanisławów, Sambor i Nowy Sącz.

Pełnomocnictwa wymienionych trzech Komisarzy przedłużono uchwałą Rady Ministrów z dnia 12 maja br. na jeden miesiąc, a następnie uchwałą tejże Rady z dnia 24 czerwca br. do dnia 1 września 1920 r.

¹¹⁹ Wydane 17 września 1920 r. „Dziennik Ustaw RP” 1921, nr 3, poz. 7 (rozporządzenie zostało uchylone 17 grudnia 1920 r.).

Instytucja Komisarzy granicznych okazała się ze wszech miar owocną, dała znaczne wyniki i zdołała ochronić Skarb Państwa od dotkliwych strat.

Na pierwszy plan wysunęła się działalność Komisarza dla strzeżenia granic dr. Peca, którego terytorialny zakres czynności obejmuje najważniejszy pod względem ochrony granicy odcinek. Utrzymanie nadal jak najściślejszej ochrony granicy na tym odcinku, do którego wobec decyzji Rady Ambasadorów w Paryżu¹²⁰ z dnia 28 lipca 1920 r. włączyć należy nową granicę czesko-polską na Śląsku Cieszyńskim, Spiszu i Orawie, jest bezwzględnie potrzebne.

Dla reszty granicy wchodzącej w zakres działania Dyrektorów Okręgów Skarbowych p. Neumana w Kołomyi i p. Kohmana w Samborze dalsze utrzymanie instytucji Komisarzy granicznych nie jest konieczne, albowiem ochronę odcinków granicznych, które były im powierzone, jako mniej ważne, można będzie zorganizować w inny sposób bez potrzeby utrzymania specjalnego Komisarza.

Warszawa, dnia 27 sierpnia 1920 roku.

MINISTER SKARBU

/-/ Grabski

Za zgodność:

KIEROWNIK KANCELARII

^fZaorski^f

^cZałącznik [4] do punktu 8^c

Wniosek nagły Ministerstwa Sprawiedliwości w przedmiocie udzielenia pomocy finansowej komornikom sądowym ewakuowanych sądów

Do

Rady Ministrów

w Warszawie.

WNIOSEK NAGŁY

Ministerstwa Sprawiedliwości w przedmiocie udzielenia pomocy finansowej komornikom sądowym ewakuowanych sądów.

Komornicy sądowi ustanowieni przy sądach b. dzielnicy rosyjskiej są pracownikami państwowymi wynagradzanymi tylko wedle taksy od poszczególnych

¹²⁰ Ciało to zostało powołane na mocy uchwały Rady Najwyższej Konferencji Pokojowej po rozwiązaniu Konferencji Pokojowej 21 stycznia 1920 r. (po wejściu w życie pokoju wersalskiego jedenaście dni wcześniej).

czynności urzędowych (dawniej: dekret Nacz[elnika] Państwa z 30/I 1919 Dz.P.P. Nr 12 poz. 131, obecnie: ustawa z 9/7 1920 Dz.U.P. Nr 67 poz. 450). Płacy nie pobierają dotychczas żadnej.

Warunki materialne tych pracowników na całym obszarze b. Dzielnicy rosyjskiej są obecnie w ogóle bardzo ciężkie, a to wskutek nadzwyczajnego zmniejszenia się czynności egzekucyjnych, wywołanego stosunkami wojennymi. Już zaś wprost rozpaczliwie przedstawia się dola komorników ustanowionych w tych sądach, które skutkiem wypadków wojennych z siedzib swych się wycofać musiały. Ludzie ci znaleźli się wprost na bruku, bez żadnej zgoła pomocy, wydani na głód i skrajną nędzę.

Zgłaszają się obecnie coraz liczniej do Ministerstwa Sprawiedliwości błagając o pomoc w jakiegokolwiek formie, Ministerstwo Sprawiedliwości jednak, skrzepowane obowiązującymi przepisami, nie może dla nich w ogóle nic uczynić.

Inni kontraktowi pracownicy państwowi ewakuowanych urzędów nie mają wprawdzie także prawa do tych wszystkich korzyści, jakie są przewidziane dla etatowych i nietatowych funkcjonariuszów państwowych w wydanej dopiero co „instrukcji w sprawie regulowania poborów i diet ewakuowanych funkcjonariuszów państwowych”. W każdym razie służy im prawo do pobierania co miesiąc kontraktem zastrzeżonej płacy. Komornicy ewakuowanych sądów nie otrzymują zgoła nic.

Ten stan rzeczy wymaga natychmiastowej sanacji. Jest rzeczą niedopuszczalną, by ta grupa pracowników państwowych, dotknięta losem najboleśniej nie uzyskała ze strony państwa żadnej pomocy w swym nieszczęściu.

Wedle projektu, którym Ministerstwo Sprawiedliwości Radzie Ministrów w najbliższym przedłoży do załatwienia na podstawie art. 20 ust. 1 ustawy o uposażeniu urzędników i niższych funkcjonariuszów państwowych, mają być komornicy zaliczeni w poczet urzędników państwowych, ile że pozostawianie ich nadal w roli pracowników kontraktowych, płatnych wyłącznie wedle poszczególnych czynności egzekucyjnych, sprzeciwiałoby się interesowi dobrego wymiaru sprawiedliwości. Projekt rzezony przedłoży Ministerstwo Sprawiedliwości wskutek rezolucji Sejmu Ustawodawczego z dnia 9 lipca br. (odezwa Prezydium Rady Ministrów do Ministerstwa Sprawiedliwości z 21/7 1920 Nr 12640), która zawiera wezwanie Rządu, „aby przy nastąpić mającej organizacji urzędów państwowych zaliczył komorników sądowych do odpowiednich stopni służbowych i stopni płacy, przewidzianych ustawą o uposażeniu urzędników państwowych, a to niezależnie od przyznanych im opłat na mocy ustawy w przedmiocie taksy dla komorników sądowych. Ustanowiona w ustawie z 9/7 1920 Dz.U.P. Nr 67 taksa uchwalona też została właśnie pod tym kątem widzenia, że komornicy otrzymywać będą prócz taksy także stałe płace, inaczej bowiem trzeba by uznać poszczególne pozycje taksy jako dzisiejszym stosunkom drożyznianym zupełnie nie odpowiadające.

Ministerstwo Sprawiedliwości nie może przesądzać, do którego stopnia służbowego komornicy zostaną na podstawie uchwały Rady Ministrów zaliczeni, przyjąć jednak zapewne można, jako rzecz niewątpliwą, że zaliczeni zostaną co najmniej do 10 stopnia służbowego.

Otóż mając to na względzie i pragnąc przyjąć z natychmiastową pomocą komornikom ewakuowanych sądów Ministerstwo Sprawiedliwości wnosi:

Rada Ministrów zechce powziąć ichwałę:

Upoważnia się Ministerstwo Sprawiedliwości do przyznawania poszczególnym komornikom ewakuowanych sądów trzechmiesięcznych zaliczek na uposażenie tego stopnia służbowego, do którego komornicy sądowi na podstawie art. 20 ust. 1 ustawy z 13/7 1920 Nr 65 Dz.U.P. poz. 429 będą zaliczeni, a to najwyżej w wysokości płacy zasadniczej i dodatku drożyznianego 10 stopnia służbowego, z tym, że wyasygnowane zaliczki mają być potrącane z uposażenia komorników, jakie wedle powołanej ustawy będzie im przyznane w 12 równych miesięcznych ratach.

MINISTER SPRAWIEDLIWOŚCI

‘Załącznik 2 [6] do punktu 9^c

Nowy tekst art. 1 ustalony w porozumieniu z przedstawicielem Ministerstwa Przemysłu i Handlu [dotyczący ustawy z dnia 24 marca 1920 r.]

Nowy tekst art. 1, ustalony w porozumieniu z przedstawicielem Ministerstwa Przemysłu i Handlu:

Art. 1.

Dozwala się w następujących wypadkach na nabywanie przez obcokrajowców bez uzyskiwania przewidzianego art. 1 ustawy z dn. 24 marca 1920 r. (Dzien[ik] Ust[aw] Nr 31 poz. 178) pozwolenia Rady Ministrów:

- a) nabywania w drodze licytacji przez obcokrajowców nieruchomości, w których księgach hipotecznych ich wierzytelności są zabezpieczone zapisem, dokonanym na ich imię przed 24 marca 1920 r., lub na ich imię przed tą datą przepisany, za wyjątkiem posiadłości ziemskich,
- b) nabywania przez zagraniczne przedsiębiorstwa górnicze, w granicach przyznanych im zadań, działek ziemi i nieruchomości, uznanych przez urząd górniczy za niezbędne do prowadzenia wszelkich robót, instalacji i budowli, na powierzchni i pod ziemią, służących do celów eksploatacji lub na pomieszczenie pracowników.

^hPrócz powyższej zmiany wniosek o zatwierdzenie projektu rozporządzenia zastępuje się wnioskiem o zatwierdzenie projektu ustawy, wobec czego słowa

„rozporządzenie Rady Obrony Państwa” względnie słowo „rozporządzenie” w tytule oraz w art. 3 i 4 zastępują się słowem: „ustawa”.^h

Warszawa, dnia ... września 1920 r.

MINISTER SKARBU:

‘Rybarski’

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 11.

16

PROTOKÓŁ

76-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej odbytego dnia 9 września 1920 r.

Przewodniczy Prezydent Ministrów	p. Wincenty Witos
Obecni:	
Wiceprezydent Ministrów	p. Ignacy Daszyński
Minister Spraw Zagranicznych	p. Eustachy ks. Sapieha
Minister Spraw Wojskowych	p. gen. por. Kazimierz Sosnkowski
Minister Sprawiedliwości	p. Stanisław Nowodworski
Minister W.R. i O.P.	p. Maciej Rataj
Minister Rolnictwa i D.P.	p. Juliusz Poniatowski
Minister Przemysłu i Handlu	p. inż. dr Wiesław Chrzanowski
Minister Kolei Żelaznych	p. dr Kazimierz Bartel
Minister Poczty i Telegrafów	p. dr Władysław Stesłowicz
Minister Robót Publicznych	p. inż. Gabriel Narutowicz
Minister Pracy i Opieki Społecznej	p. Edward Peplowski
Minister Apropowizacji	p. Stanisław Śliwiński
Minister b. Dzielnicy Pruskiej	p. Władysław Kucharski
Kierownik Min. Zdrowia Publicznego	p. dr Witold Chodźko
Kierownik Min. Kultury i Sztuki	p. Jan Heurich
Podsekretarz Stanu w Prez. Rady Min.	p. dr Władysław Wróblewski
Podsekretarz Stanu w Min. Skarbu	p. dr Roman Rybarski
Szef Sekcji Adm. Prez. Rady Ministrów	p. dr Władysław Studziński
Szef Sekcji Legislatywnej Prez. R[ady] Min.	p. Edward Lechowicz
Protokołuje Radca Ministerialny P[rezydium] R.M.	dr Jerzy Buzek

Początek posiedzenia o godzinie 5-ej m. 30 po południu.

1. Odczytano protokół posiedzenia Rady Ministrów z dnia 6-go września i przyjęto.

2. Po zreferowaniu złożonego przez Ministra Apropowizacji projektu rozporządzenia Rady Obrony Państwa w przedmiocie przesunięcia terminów dostaw kontyngentu wyznaczonego art. 1 Ustawy z dnia 9 lipca 1920 r. o apropowizacji na rok gospodarczy 1920/21 (Dz.U. R.P. Nr 56, poz. 348) – Rada Ministrów uznając w zasadzie konieczność przyspieszenia terminów dostaw wymienionego kontyngentu, przekazała sprawę Ministerstwu Apropowizacji i Rolnictwa i D.P. do uzgodnienia.

3. Podsekretarz Stanu w Prezydium Rady Ministrów Pan dr Wróblewski zdaje sprawę o likwidacji komitetów plebiscytowych¹²¹ i wnosi o zmianę uchwały z dnia 29 lipca 1920 r. w tym kierunku, iż przewodniczącego rządowej Komisji likwidacyjnej do spraw plebiscytowych wyznacza Prezydent Ministrów, a nie – jak uchwała z 29 lipca br. stanowiła – Minister Skarbu.

Rada Ministrów wniosek ten przyjęła.

4. Rada Ministrów przyjęła uzgodniony przez Ministra Skarbu z Ministrem Sprawiedliwości projekt rozporządzenia Rady Obrony Państwa w przedmiocie zabezpieczenia należnych podatków bezpośrednich.

5. Rada Ministrów upoważniła Ministra Spraw Wojskowych do zajęcia politechniki warszawskiej na szpital wojskowy.

6. Minister Spraw Zagranicznych odczytuje opracowaną przez Komisję ustanowioną uchwałą Rady Ministrów z dnia 2 września 1920, instrukcję dla delegacji pokojowej.

Tę część posiedzenia uznano za poufną, uchwały Rady Ministrów przedłożone będą Radzie Obrony Państwa.

Koniec posiedzenia o godz. 10-ej wieczór.

^fWitos^f

Załączniki

Wykaz:

1. Wniosek [Ministerstwa Apropowizacji o uchwalenie rozporządzenia Rady Obrony Państwa w przedmiocie przesunięcia terminów dostaw kontyngentu, wyznaczonego art. 1 Ustawy z dnia 9-go lipca 1920 r. o apropowizacji na rok gosp. 1920/21 (Dz.U. R.P. Nr 56, poz. 348)].
2. Rozporządzenie Rady Obrony Państwa w przedmiocie uiszczania podatków bezpośrednich¹²².

¹²¹ W związku z zapowiedzianym przez traktat wersalski głosowaniem ludności Warmii i Mazur (oraz Powiśla) powołano dwa Komitety Plebiscytowe – Warmiński i Mazurski – dla prowadzenia akcji propagandowej na rzecz Polski. Mazurski został utworzony 9 czerwca 1919 r. w Warszawie na mocy uchwały Prezydium Rady Ministrów, ale siedzibę organizacji przeniesiono już w lutym 1920 r. do Olsztyna. Na czele stał Juliusz Bursche. Warmiński powstał w następstwie identycznej uchwały 3 sierpnia 1919 r. i również do lutego 1920 r. miał siedzibę w Warszawie, po czym przeniesiono ją do Kwidzyna. Komitetowi przewodniczył Kazimierz Donimirski, od kwietnia 1920 r. zaś ks. Antoni Ludwiczak.

¹²² Załącznik [2] do punktu 4. Nie publikuje się. Dekret z 17 września 1920 r., „Dziennik Ustaw RP” 1920, nr 92, poz. 603.

Wniosek [Ministerstwa Apropowizacji o uchwalenie rozporządzenia Rady Obrony Państwa w przedmiocie przesunięcia terminów dostaw kontyngentu, wyznaczonego art. 1 Ustawy z dnia 9-go lipca 1920 r. o aproowizacji na rok gosp. 1920/21 (Dz.U. R.P. Nr 56, poz. 348)]

WNIOSEK NA RADEĘ MINISTRÓW

Ministerstwo Apropowizacji prosi o uchwalenie następującego wniosku
na RADEĘ OBRONY PAŃSTWA:

Treść wniosku:

ROZPORZĄDZENIE RADY OBRONY PAŃSTWA w przedmiocie przesunięcia terminów dostaw kontyngentu, wyznaczonego art. 1 Ustawy z dnia 9-go lipca 1920 r. o aproowizacji na rok gosp. 1920/21 (Dz.U. R.P. Nr 56, poz. 348).

Na zasadzie art. 3 Ustawy z dnia 1 lipca 1920 r. o utworzeniu Rady Obrony Państwa (Dz. 53, poz. 327) zarządza się, co następuje:

Art. 1.

Terminy dostaw kontyngentu, wskazane pod lit. b i c w art. 3 Ustawy z dnia 9 lipca br. („Dz.U. R.P.” Nr 56-1920 r., poz. 348) przesunięte zostają na dzień 1-go listopada 1920 r., do którego to dnia winni wytwórcy rolni przypadający na nich kontyngent w całości dostarczyć.

Władze administracyjne mogą nakładać na poszczególnych producentów obowiązek częściowej dostawy kontyngentu w terminie przed 1 listopada br. w ilości nieprzekraczającej 50% ogólnego wymiaru kontyngentu, nie wliczając 25% kontyngentu odstawionego do 15 września 1920 r.

Art. 2.

Niedostarczenie do dnia 1 listopada br. całkowitego kontyngentu, o ile termin ten nie zostanie przesunięty orzeczeniem Komisji Kontyngentowej, pociągnie za sobą przymusowe ściągnięcie tegoż w myśl art. 4 Przepisów Wykonawczych do Ustawy z dnia 9 lipca br. („Dz.U. R.P.” Nr 70-1920 r., poz. 474) i karane będzie na zasadzie art. 6 Ustawy z dnia 9 lipca 1920 r. („Dz.U. R.P.” Nr 56-1920 r., poz. 348).

Art. 3.

Rozporządzenie niniejsze uzyskuje moc obowiązującą z dniem 15 września 1920 roku.

Decyzja zapadła zgodnie z wnioskiem dnia ... 1920 roku.

MOTYWY WNIOSKU.

Nieurodzaj zbóż ozimych, stanowiących podstawę artykułów żywnościowych, w roku bieżącym, jak również ogromne straty w zapasach krajowych, wywołane przeniesieniem się teatru operacji wojennych na znaczne połacie kraju polskiego, wywołały bardzo ciężką sytuację aprowizacyjną, gdyż, jak wskazują obliczenia Ministerstwa Aproprowizacji, zboże krajowe, dostarczane na kontyngent, może pokryć potrzeby aprowizacyjne jedynie do końca bieżącego roku kalendarzowego.

Ponieważ do tego terminu nie nadejdą jeszcze większe ilości z b. Dzielnicy Pruskiej i zapasy zakupione za granicą, wytwarza się bezwzględna konieczność natychmiastowego zgromadzenia w ręku Rządu wszystkich ilości, jakie z tytułu Ustawy z dnia 9-go lipca br. mają być przez producentów dostarczane dla normalnego aprowidowania armii i ludności oraz by zapobiec ewentualnym zaburzeniom na tle głodowym.

Poza tym przyspieszenie dostaw wpłynie dodatnio na ilość kontyngentu, gdyż przeprowadzona w szybkim tempie dostawa utrudni znacznie wyszumglowanie przez producentów posiadanych zapasów.

Uważając, że treść niniejszego wniosku jest ściśle związana z prowadzeniem wojny, upraszam o uchwalenie.

MINISTER APROWIZACJI:

^fSt. Śliwiński^f

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 11.

PROTOKÓŁ

77 posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej, odbytego dnia 13 września 1920 r.

Przewodniczy Wiceprezydent Ministrów	p. Ignacy Daszyński
Obecni:	
Minister Spraw Wewnętrznych	p. Leopold Skulski
Minister Spraw Zagranicznych	p. Eustachy ks. Sapieha
Minister Spraw Wojskowych	p. Gen. por. Kazimierz Sosnkowski
Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Skarbu	p. dr Roman Rybarski
Minister Sprawiedliwości	p. Stanisław Nowodworski
Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia P[ublicznego]	p. Maciej Rataj
Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych	p. Juliusz Poniatowski
Minister Przemysłu i Handlu	p. inż. dr Wiesław Chrzanowski
Minister Kolei Żelaznych	p. dr Kazimierz Bartel
Minister Poczty i Telegrafów	p. dr Władysław Stesłowicz
Podsekretarz Stanu w Min. Robót Publicznych	p. inż. Henryk Dudek
Minister Pracy i Opieki Społecznej	p. Edward Peplowski
Minister Apropowizacji	p. Stanisław Śliwiński
Minister b. Dzielnicy Pruskiej	p. Władysław Kucharski
Kierownik Minist. Zdrowia Publicznego	p. dr Witold Chodźko
Kierownik Minist. Kultury i Sztuki	p. Jan Heurich
Podsekretarz Stanu w Prez. Rady Ministrów	p. dr Władysław Wróblewski
Szef Sekcji Administr[acyjnej]	
Prez. Rady Ministrów	p. dr Władysław Studziński
Szef Sekcji Legislat[ywnej] Prez. R[ady] Min.	p. Edward Lechowicz
Protokołuje Radca Ministerialny	
Prez. Rady Ministrów	dr Jerzy Buzek
Nadto obecny podczas rozpatrywania projektu	
rozporządzenia Rady Obrony Państwa	
w przedmiocie przeprowadzenia	
wewnętrznej przymusowej pożyczki	
państwowej Prezes Prokuraturii Generalnej	p. Stanisław Bukowiecki

Początek posiedzenia o godzinie 5 m. 30 po południu.

1. Odczytano protokół z posiedzenia Rady Ministrów z 9 września 1920 r.
i przyjęto z następującym dodatkiem:

Minister Aprowizacji prócz wniosku wymienionego w punkcie 2-im protokołu z 9-go września 1920 r. złożył opinię Państwowej Rady Aprowizacyjnej¹²³ w sprawie wprowadzenia sekwestru ziemiopłodów przez Radę Obrony Państwa.

Prezydent Ministrów zauważa, że ustawa kontyngentowa jako rezultat porozumienia między stronnictwami bez porozumienia ze stronnictwem traktowaną być nie może i dlatego pod obrady niniejszej Rady Ministrów nie może poddać.

2. Rada Ministrów przyznała:

1) wdowie po Józefie Cywińskim posterunkowym policji państwowej powiatu Sochaczewskiego Józefie Cywińskiej jednorazową zapomogę w wysokości marek 9655.- oraz jej nieletniemu synowi Tadeuszowi marek 3218.- razem 12 873.- marek;

2) wdowie po Antonim Flaku przodowniku policji w Bełchatowie Stefanii Flak jednorazową zapomogę w wysokości 24 552 marek.

3. Rada Ministrów zgodziła się na zmianę terminu, tj. od 1 listopada 1917 r. zamiast od 1 lipca 1919 r., od którego uchwałą tejże Rady z dnia 28 lipca 1919 r. przyznano Ernestynie Niemczykiewiczowej, wdowie po zastępcy nauczyciela II szkoły realnej we Lwowie stałą zapomogę w rocznej kwocie 1200 kor.

4. Rada Ministrów przyjęła projekt rozporządzenia Prezydenta Ministrów, Ministra Skarbu, Ministra Sprawiedliwości i Ministra b. Dzielnicy Pruskiej w celu wykonania ustawy z dnia 13 lipca 1920 r. Dz.U. R.P. Nr 65 poz. 436 o uposażeniu sędziów i prokuratorów.

5. Rada Ministrów przyjęła projekt ustawy w przedmiocie przyznania osobom, pobierającym renty kolejowe w Małopolsce, nadzwyczajnego dodatku drożyznianego z poprawką do art. 2-go, w którym po wyrazie „większe” wstawiono wyrazy „od tak obliczonego zaopatrzenia” i zmianę osnowy art. 3-go, któremu nadano brzmienie: „Pobierający rentę i pełniący jednocześnie czynności w służbie państwowej, a otrzymujący z tego tytułu dodatki drożyzniane do poborów służbowych, wykluczeni są od prawa do poboru dodatku na mocy niniejszej ustawy”.

6. Rada Ministrów przyjęła projekt ustawy w przedmiocie wypłaty nadzwyczajnej zapomogi inwalidom wojskowym i ich rodzinom za rok 1919. Skreślono art. 2-gi, a dodano artykuł, stanowiący, że ustawa nie ma obowiązywać w b. Dzielnicy pruskiej.

7. Rada Ministrów przyjęła projekt rozporządzenia Rady Obrony Państwa o odroczeniu terminu wejścia w życie ustawy z dn. 14 lipca 1920 r. o rozszerzeniu właściwości sądów pokoju w sprawach cywilnych.

8. Rada Ministrów przyjęła projekt dekretu o wywłaszczeniu gruntu na rzecz cmentarza grzebalnego w Lisowie.

¹²³ Był to organ doradczy ministra aprowizacji w sprawach „aprowizacji kraju” – jak głosił dekret Naczelnika Państwa z 11 stycznia 1919 r. Przewodniczył mu minister właściwy dla tego resortu.

9. Rada Ministrów przyjęła projekt rozporządzenia Rady Obrony Państwa w przedmiocie przeprowadzenia wewnętrznej przymusowej pożyczki państwowej, a mianowicie:

- a) art. 1 w osnowie: „Cała suma należna Skarbowi od każdego poszczególnego płatnika z tytułu przymusowej pożyczki państwowej korzysta z ustawowego pierwszeństwa zaspokojenia – z całego majątku nieruchomego i ruchomego płatnika – przed wszystkimi przywilejami i obciążeniami hipotecznymi z wyjątkiem należnych Skarbowi Państwa podatków. Służące Skarbowi na zasadzie niniejszego artykułu pierwszeństwo wygasa z upływem 12-tu miesięcy od dnia ogłoszenia niniejszego rozporządzenia, z tym zastrzeżeniem, że termin ten uchwałą Rady Ministrów może być przedłużony o 6 miesięcy.”
- b) art. 3 w osnowie: „W celu ściągnięcia pożyczki przymusowej Minister Skarbu może bez względu na istniejące ustawowe lub umowne zakazy obciążania zaciągnąć, niezależnie od zgody właściciela nieruchomości lub sumy hipotecznej w jego zastępstwie i na jego rachunek, w krajowych instytucjach kredytowych, pożyczkę na pokrycie sumy pożyczki przymusowej oraz kosztów jej zaciągnięcia. Zaciągniętej pożyczce, zarówno jak procentom od niej i kosztom transakcji służy pierwszeństwo wskazane w art. 1, aż do czasu umorzenia pożyczki, wspomniane jednak koszty nie mogą przekraczać 10% sumy pożyczki przymusowej.”
- c) art. 4 w osnowie: „Od chwili ogłoszenia niniejszego rozporządzenia, aż do uiszczenia pożyczki, majątek nieruchomy oraz sumy hipoteczne płatnika nie mogą być przedmiotem transakcji umownych bez zezwolenia władzy skarbowej II-ej instancji.”
- d) art. 5 w osnowie: „W wypadkach art. 3 o ile istnieją obciążenia hipoteczne, obligacje państwowej pożyczki przymusowej pozostawać będą w depozycie sądowym, na zabezpieczenie praw wierzycieli hipotecznych i będą wydane albo wierzycielom hipotecznym w porządku starszeństwa na spłatę wierzytelności w razie zgłoszenia przez nich odpowiedniego żądania, albo też samemu płatnikowi państwowej pożyczki przymusowej za zezwoleniem wierzycieli. Jeżeli obligacje mają być wydane wierzycielom, których należności są zabezpieczone na kilku nieruchomościach, a suma obligacji nie wystarcza na pokrycie wszystkich wierzytelności, to rozdziału dokona sąd właściwy według siedziby skarbowej władzy wymiarowej, biorąc za podstawę oszacowanie poszczególnych nieruchomości. Obligacje wydane wierzycielom zaliczone będą na pokrycie ich wierzytelności według kursu na giełdzie warszawskiej w dniu wydania.”
- e) art. 6 w osnowie: „Upoważnia się Ministra Skarbu do przeprowadzenia rejestracji krajowych i zagranicznych papierów wartościowych. W tym celu Minister Skarbu ma prawo:

- a) pociągać do współdziałania, w przeprowadzeniu rejestracji, instytucje, które wypuściły te papiery lub przechowują je u siebie pod jakimkolwiek tytułem;
- b) zarządzić wyłączenie z obiegu papierów niezgłoszonych do rejestracji w przepisany terminie, wydać zakaz zapłaty kuponów lub dywidend od takich papierów i zarządzić konfiskatę na rzecz Skarbu papierów, ukrywanych przed rejestracją z tym, że zarządzenia te nie mogą naruszać praw osób trzecich, nabytych przed ogłoszeniem niniejszego rozporządzenia;
- c) ściągać od instytucji, które wypuściły takie papiery pożyczkę przymusową, przypadającą od niezgłoszonych do rejestracji papierów w wysokości 20% ich wartości, z tym, że właściwej instytucji służy prawo regresu do właścicieli papierów, niezgłoszonych do rejestracji, za wydaniem odpowiedniej ilości obligacji pożyczki przymusowej;
- d) zarządzić przymusową sprzedaż przechowywanych w depozycie papierów, których nie zgłoszono do rejestracji w terminie przepisany, na pokrycie pożyczki przymusowej, przypadającej od tychże papierów w wysokości 20% ich wartości. W tych wypadkach należy resztę ceny sprzedażnej, pozostałej po pokryciu pożyczki przymusowej jako też obligacje pożyczkowe pozostawić do rozporządzenia wierzyciela lub innych osób interesowanych, które wykażą swoje prawa. Wartość papierów określana będzie według szacunku rzeczywistego, biorąc za podstawę kurs giełdowy. Jeśli papiery na żadnej giełdzie polskiej notowane nie są, wartość oznaczana będzie przez władze skarbowe II-ej instancji.”
- f) art. 7 w osnowie: „Upoważnia się Ministra Skarbu, w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu, oraz Ministrem Aprowizacji przeprowadzić przy współdziałaniu organów Urzędu Walki z Lichwą i Spekulacją, jako też innych władz i instytucji na podstawie deklaracji właścicieli względnie przechowawców, lub w razie potrzeby z urzędu spis wszystkich surowców, półfabrykatów i gotowych towarów, znajdujących się na obszarze Rzeczypospolitej tudzież zarządzić zabezpieczenie należytej kwoty pożyczki przymusowej.

W szczególności Minister Skarbu ma prawo:

- 1) zarządzić sprawdzenie na miejscu zapasów powyższych przedmiotów i przejrzanie wszystkich odnośnych ksiąg i dokumentów,
- 2) zarządzić przymusową sprzedaż surowców, półfabrykatów i gotowych towarów, oddanych na skład lub w zastaw, w celu pokrycia pożyczki przymusowej w wysokości 20% wartości przedmiotów niezgłoszonych w terminie i trybie w drodze rozporządzenia określić się mającym,
- 3) zarządzić zajęcie i nabycie powyższych przedmiotów na rzecz Skarbu, lub upoważnić do ich nabycia instytucje publiczne i społeczne po cenie, podanej w deklaracji płatnika.

W wypadkach wspomnianych wyżej w ust. 2 i 3 należy resztę ceny sprzedaży, pozostałej po pokryciu pożyczki przymusowej, jako też obligacje tej pożyczki pozostawić do rozporządzenia właściciela, względnie innych osób interesowanych, które wykażą swoje prawa.”

- g) art. 8 w osnowie: „Upoważnia się Ministra Skarbu do powołania celem współdziałania w przeprowadzeniu pożyczki przymusowej wszystkich instytucji i osób, których współdziałanie może się okazać potrzebne. Osobom powołanym w myśl powyższego do współdziałania należy się zwrot rzeczywistych kosztów, spowodowanych zleconymi czynnościami, wedle norm, które ustali rozporządzenie Ministra Skarbu.”
 - h) art. 9 w osnowie: „Minister Skarbu władny jest zatwierdzać zmiany postanowień statutów instytucji kredytowych, o ile dotyczą warunków udzielania pożyczek.”
 - i) art. 10 w osnowie: „Minister Skarbu jest władny udzielić częściowego, lub zupełnego uwolnienia od obowiązku nabycia pożyczki przymusowej, jako też ulg w jej nabyciu w tych wypadkach, w których ściśle dopełnienie obowiązku nabycia pożyczki przymusowej zagrażałoby poważnie egzystencji gospodarczej płatnika lub było ze względów ogólnopństwowych w poszczególnych wypadkach niepożądane.”
 - k) art. 11 w osnowie: „Osoby winne obrazy przepisów niniejszego rozporządzenia, jako też wydanych na jego zasadzie zarządzeń, ulegają, o ile w poprzednich artykułach nie postanowiono inaczej, karom, wskazanym w ustawie o podatku dochodowym i majątkowym z dnia 16 lipca 1920 r. (Dz.U. Nr 82 poz. 550).”
 - l) art. 12 w osnowie: „Przepisy wykonawcze do niniejszego rozporządzenia przez Ministra Skarbu wydane zostaną.”
 - ł) art. 13 w osnowie: „Rozporządzenie niniejsze uzyskuje moc obowiązującą z dniem ogłoszenia w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej.”
- art. 2 – skreślono.

Minister Sprawiedliwości i Prezes Prokuraturii Generalnej zaznacza, że projekt, jako projekt ustawy powinien być skierowany do Sejmu.

10. Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych podnosi sprawę represji politycznych, poruszaną już na Radzie Obrony Państwa – w wyniku czego nastąpić miało wysłanie odpowiednich komisji, co dotychczas nie nastąpiło, po czym Ministrowie Spraw Wewnętrznych i Sprawiedliwości dają wyjaśnienia stwierdzając, że sprawa internowanych jest już w toku należytych, zaś w sprawie sądów polowych – na najbliższe posiedzenie Minister Sprawiedliwości złoży wniosek.

11. Minister Pracy i Opieki Społecznej interpeluje Przewodniczącego Wiceprezydenta Ministrów, czy kwestia obsadzenia Podsekretariatu Stanu w Ministerstwie b. Dzielnicy Pruskiej – została już załatwiona. Po odmownej odpowiedzi Wiceprezydenta Ministrów – Minister Pracy i Opieki Społecznej konstatuje, że Minister b. Dzielnicy Pruskiej sprawy dotychczas nie załatwił.

12. Minister Spraw Zagranicznych zdaje sprawę o stosunkach Polski z Litwą. Tę część posiedzenia uznano za poufną.

Koniec posiedzenia o godzinie 9 m. 30 wieczór.

fDaszyński^f

Załączniki

Wykaz:

1. Wniosek [Ministra Apropowizacji o uchwalenie Rozporządzenia Rady Obrony Państwa w przedmiocie sekwestru ziemiopłodów].
2. Projekt Rozporządzenia Prezydenta Ministrów, Ministra Skarbu, Ministra Sprawiedliwości i Ministra b. Dzielnicy Pruskiej w celu wykonania ustawy z dnia 13 lipca 1920 r. Nr 65 Dz.U. R.P. poz. 436 o uposażeniu sędziów i prokuratorów¹²⁴.
3. Projekt ustawy w przedmiocie przyznania osobom pobierającym renty kolejowe w Małopolsce nadzwyczajnego dodatku drożyznianego; motywy¹²⁵.
4. Ustawa w przedmiocie wypłaty nadzwyczajnej zapomogi inwalidom wojskowym i ich rodzinom za rok 1919¹²⁶.
5. Rozporządzenie Rady Obrony Państwa o odroczeniu terminu wejścia w życie ustawy z dn. 14 lipca 1920 r. o rozszerzeniu właściwości sądów pokoju w sprawach cywilnych¹²⁷.
6. Rozporządzenie Rady Obrony Państwa w przedmiocie przeprowadzenia wewnętrznej przymusowej pożyczki państwowej¹²⁸.

°Załącznik [1] do punktu 1°

Wniosek [Ministra Apropowizacji o uchwalenie Rozporządzenia Rady Obrony Państwa w przedmiocie sekwestru ziemiopłodów]

WNIOSEK NA RADE MINISTRÓW

Treść wniosku:

Rozporządzenie Rady Obrony Państwa
w przedmiocie sekwestru ziemiopłodów.

¹²⁴ Załącznik [2] do punktu 4. Nie publikuje się. Rozporządzenie zostało wydane 29 września 1920 r. „Dziennik Ustaw” 1920, nr 92, poz. 612.

¹²⁵ Załącznik [3] do punktu 5. Nie publikuje się.

¹²⁶ Załącznik [4] do punktu 6. Nie publikuje się.

¹²⁷ Załącznik [5] do punktu 7. Nie publikuje się.

¹²⁸ Załącznik [6] do punktu 9. Nie publikuje się.

Motywy wniosku:

Wykonując Uchwałę Państwowej Rady Apropowizacyjnej z dnia 1 września br. wnoszę o przedłożenie na posiedzeniu Rady Ministrów pod Jej obrady projektu Ustawy o sekwestrze ziemiopłodów, złożonego w miesiącu czerwcu br. przez Ministerstwo Apropowizacji, a następnie o przedłożenie tego projektu do uchwalenia Radzie Obrony Państwa.

Warszawa, dnia 9 września 1920 r.

MINISTER APROWIZACJI

St. Śliwiński^f

Wniosek wniesiono
na Radę Ministrów dn. ... 1920 r.
Decyzja zapadła zgodnie
z wnioskiem, dnia ... 1920 r.

Prezydent Ministrów

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 11.

18

PROTOKÓŁ

78-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej odbytego dnia 16 września 1920 r.

Przewodniczy Prezydent Ministrów	p. Wincenty Witos
Obecni:	
Wiceprezydent Ministrów	p. Ignacy Daszyński
Minister Spraw Wewnętrznych	p. Leopold Skulski
Minister Spraw Zagranicznych	p. Eustachy ks. Sapieha
Minister Spraw Wojskowych	p. gen. por. Kazimierz Sosnkowski
Minister W.R. i O.P.	p. Maciej Rataj
Minister Rolnictwa i D.P.	p. Juliusz Poniatowski
Minister Przemysłu i Handlu	p. inż. dr Wiesław Chrzanowski
Minister Kolei Żelaznych	p. dr Kazimierz Bartel
Minister Poczty i Telegrafów	p. dr Władysław Stesłowicz
Minister Pracy i O.S.	p. Edward Peplowski
Minister b. Dzielnicy Pruskiej	p. Władysław Kucharski
Kierownik Min. Zdrowia Publicznego	p. dr Witold Chodźko
Kierownik Min. Kultury i Sztuki	p. Jan Heurich
Podsekretarz Stanu w Min. Skarbu	p. dr Ignacy Weinfeld
Podsekretarz Stanu w Min. Sprawiedliwości	p. dr Jan Morawski
Podsekretarz Stanu w Min. Apropowizacji	p. Leonard Zaborowski
Minister Robót Publicznych	p. inż. Gabriel Narutowicz
Szef Sztabu Generalnego	p. gen. por. Tadeusz Rozwadowski
Admirał	p. Porębski
Szef Sekcji Administr[acyjnej]	
w Prez. Rady Min.	p. dr Władysław Studziński
Szef Sekcji Legislatywnej w Prez. Rady Min.	p. Edward Lechowicz
Protokołuje Radca Ministerialny	
Prez. Rady Min.	p. Daniel Rodich

Początek posiedzenia o godzinie 5 m. 20 po południu.

Przed porządkiem dziennym:

1. Minister Rolnictwa i D.P. podkreśla konieczność wydatnej pomocy dla rolnictwa przez dostarczenie koni i wozów wojskowych w większej mierze aniżeli to dotąd miało miejsce. Krytykuje działalność wysłanych przez Naczelne Dowództwo do poszczególnych dywizji komisji wojskowych „Rola”, które pomimo trzytygodniowej działalności zdołały wydobyć dla celów rolniczych tylko bardzo

nieznaczną ilość koni i wozów. Proponuje zmianę systemu w powyższej akcji, a w szczególności postawienia na jej czele odpowiedzialnego generała.

Następnie poddał krytyce sposób dostarczania zboża siewnego z Poznańskiego, który w ostatnim czasie uległ tylko nieznacznemu polepszeniu.

Wyjaśnień w powyższych sprawach udzielali gen. por. Rozwadowski i Minister b. Dzielnicy Pruskiej.

Po dyskusji, w której zabierali głos Prezydent Ministrów oraz Ministrowie Spraw Wewnętrznych i Wojskowych, oświadczył gen. por. Rozwadowski, iż dla dodania powagi komisjom wysłanym do poszczególnych dywizji, zostaną na ich czele postawieni wedle możliwości generałowie, a na czele całej akcji wydobywania od wojska koni dla rolnictwa zostanie postawiony wyższy generał.

2. Wiceprezydent Ministrów porusza sprawę wniosku postawionego na ostatnim posiedzeniu Rady Ministrów przez Ministra Rolnictwa i D.P. w przedmiocie ograniczenia sądów polowych nad osobami cywilnymi i zapytuje, czy Minister Sprawiedliwości opracował już projekt rozporządzenia.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości P. Morawski wyjaśnia, że uzgadnianie projektu rozporządzenia w powyższej sprawie z Min. Spraw Wojskowych jest w toku i projekt zostanie wniesiony na najbliższe posiedzenie Rady Ministrów w dniu 20 bm. W dalszym ciągu wyjaśnia, iż sądownictwo polowe nad cywilnym wprowadzono uchwałą Rady Ministrów, wobec czego i do jego zniesienia wystarczy uchwała Rady Ministrów. Jedynie poddanie pewnych kategorii czynów karygodnych sądownictwu doraźnemu zarówno w odniesieniu do osób cywilnych, jak i wojskowych zostało unormowane rozporządzeniami Rady Obrony Państwa.

Realizacja wniosku Ministra Rolnictwa i D.P. może nastąpić w dwojaki sposób, a to albo przez terytorialne ograniczenie działalności sądów polowych, albo też przez ograniczenie ich do pewnych kategorii czynów karygodnych, np. zdrady.

3. Szef sztabu Generalnego gen. por. Rozwadowski przedstawia sytuację militarną.

4. Wiceprezydent Ministrów porusza sprawę interwiewów udzielonych do dzienników zagranicznych w ostatnich dniach przez Ministra Skarbu p. Wł[adysława] Grabskiego, Podsekretarza Stanu p. Dąbrowskiego i p. Paderewskiego nie zgadzających się z linią wytyczną polityki Rządu.

Po wyjaśnieniu Ministra Spraw Zagranicznych, iż przed pojawieniem się interwiewów w prasie nie był zupełnie o nich poinformowany, Rada Ministrów powzięła uchwałę, iż interwiewy, dotyczące spraw polityki zagranicznej mogą być udzielane dziennikom przez ^hczłonków Rządu^h ^cresortowych ministrów^c i wyższych urzędników jedynie za zgodą Ministra Spraw Zagranicznych.

Z porządku dziennego:

5. Protokół 77-go posiedzenia Rady Ministrów Rzplitej Polskiej z dnia 13 września br. po odczytaniu przyjęto bez zmian.

6. Wniosek Prezesa Głównego Urzędu Likwidacyjnego o wydanie rozporządzenia w przedmiocie przedłużenia terminu, wyznaczonego rozporządzeniem Rady Ministrów, ogłoszonym w Monitorze Polskim No. 177 br. dla składania kwestionariuszów celem rejestracji emerytur i pretensji, wynikających ze stosunków służbowych Polaków b. funkcjonariuszów cywilnych instytucji rządowych, samorządowych i publicznych b. Królestwa Polskiego i b. cesarstwa rosyjskiego oraz wdów i sierot po nich pozostałych – przyjęto bez zmian.

7. Projekt rozporządzenia Rady Obrony Państwa o dalszej emisji biletów Polskiej Krajowej Kasy Pożyczkowej¹²⁹ – przyjęto z tą zmianą, że w art. 1 w miejsce kwoty 36 000 000 000 Mk. wstawiono kwotę 31 000 000 000 Mk. pol. (słownie trzydzieści jeden miliardów marek polskich).

8. Projekt rozporządzenia Rady Ministrów w przedmiocie odroczenia niektórych terminów płatności przekazano Komitetowi Ekonomicznemu Ministrów do decyzji.

9. Rada Ministrów przyjęła w zasadzie projekt statutu „Komitetów pomocy dla wojska” wniesiony w trybie nagłym przez Ministra Spraw Wewnętrznych z tym, że ostateczną redakcję statutu ustali Prezydium Rady Ministrów w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych.

Koniec posiedzenia o godz. 9 m. 10 wieczorem.

fWitos^f

Załączniki

Wykaz:

1. Wniosek [Ministerstwa Skarbu] w sprawie doprowadzenia emisji biletów PKKP do 36 000 000 000.- marek polskich.
[1a.] Rozporządzenie Rady Obrony Państwa o dalszej emisji biletów Polskiej Krajowej Kasy Pożyczkowej¹³⁰.
2. Statut Komitetów Pomocy dla Wojska.

¹²⁹ Zob. *Protokoły Rady Obrony Państwa*, oprac. A. Leinwand, J. Molenda, „Z Dziejów Stosunków Polsko-Radzieckich. Studia i Materiały” 1965, t. I, s. 301 (posiedzenie z 21 września 1920).

¹³⁰ Załącznik [1a] do punktu 7. Nie publikuje się.

Wniosek [Ministerstwa Skarbu] w sprawie doprowadzenia emisji biletów PKKP do 36 000 000 000.- marek polskich; rozporządzenie Rady Obrony Państwa o dalszej emisji biletów Polskiej Krajowej Kasy Pożyczkowej

Wniosek na Radę Ministrów w sprawie doprowadzenia emisji biletów PKKP do 36 000 000 000.- marek polskich.

Mimo najściślejszego stosowania w praktyce uchwały Sejmu z dnia 16 lipca 1920 roku, wzywającej Rząd do wstrzymania wszystkich wydatków nie związanych ściśle z obroną bytu Państwa, nagle zwiększenie się wydatków wojennych, wywołane cofaniem się wojsk polskich w lipcu br. i związaną z tym ewakuacją wielkich obszarów, musiały z istoty rzeczy obalić wszystkie plany finansowe Rządu na rok bieżący.

Skarb Państwa musi bowiem w obecnej chwili ponosić wszystkie te wzmożone ciężary, które nakłada nań dziejowa chwila obecna, Skarb Państwa nie może zatem wstrzymywać się od wydatków tam, gdzie idzie o utrzymanie podstaw bytu państwowego, a przede wszystkim o utrzymanie siły bojowej naszej armii. W wydatkach zatem na wystawienie i wyekwipowanie nowych formacji i na zakupienie potrzebnego materiału wojennego nie mogły być czynione żadne oszczędności.

Wśród tych warunków cyfra wydatków państwowych, która wynosiła od kwietnia do czerwca miesięcznie przeciętnie niecałe 4 000 000 000 marek pol., podskoczyła w lipcu na olbrzymią kwotę 8 980 077 036.- marek polskich, a w pierwszej dekadzie sierpnia wyniosły wydatki państwowe blisko już 2 000 000 000.- marek, na samo zapotrzebowanie armii wydatkowano w lipcu 5 425 000 000.- Mk.

Na miesiąc sierpień zgłosiło Ministerstwo Spraw Wojskowych zapotrzebowanie w kwocie 3 575 000 000.- Mk., a nadto 2 000 000 000.- jako zaliczkę na zapotrzebowanie wrześniowe. Na poczet tego zapotrzebowania asygnowano Ministerstwu Spraw Wojskowych do dnia 26 sierpnia 3 424 000 000.- Mk.

W ten sposób zapotrzebowanie armii, które w motywach do poprzedniej ustawy emisyjnej określono na 2 500 000 000.- Mk., miesięcznie wzrosło prawie w dwójnasób.

Ministerstwo Spraw Wojskowych było zatem zmuszone w porozumieniu z Ministerstwem Skarbu przedstawić Radzie Obrony Państwa projekt zmieniający przedłożony Sejmowi projekt ustawy Skarbowej na bieżący okres budżetowy w tym kierunku, że zapotrzebowanie gotówkowe Ministerstwa Spraw Wojskowych będzie obecnie pokrywane nie na podstawie pierwotnego budżetu, lecz na zasadzie miesięcznych preliminarzy, uzgadnianych każdorazowo z Ministerstwem Skarbu.

Jasną jest rzeczą, że wobec tego tempa wydatków państwowych w lipcu i sierpniu została już obecnie osiągnięta cyfra emisji 26 000 000 000.- mk., przewidziana ustawą z dnia 16 lipca 1920 roku (Dz.U. Nr 67 poz. 454).

Ponieważ w wydatkowaniu na cele wojny nie nastąpiła żadna zmiana, wręcz przeciwnie, powoływanie nowych roczników pod broń, zakup niezbędnego materiału wojennego, pobór koni, – ogólna drożyzna artykułów niezbędnych dla armii, a dalej konieczność utrzymania normalnego toku administracji cywilnej, koszty związane z ewakuacją wielkich obszarów Państwa i z doraźnym przynajmniej wyrównaniem praw, jakie najazd wroga wyrządził, wymagać będą w najbliższych miesiącach co najmniej tak wysokich wydatków państwowych, jak cyfra wydatków za lipiec i sierpień. Ponadto wielkich funduszy wymagać będzie nowa regulacja płac urzędników państwowych, która właśnie w obecnej chwili wchodzi w życie.

Mimo, iż Sejm pod koniec swej sesji uchwalił szereg źródeł podatkowych, które Ministerstwo Skarbu usiłuje wprowadzić w życie jak najspieszniej, to jednak dochody z tych podwyższonych i nowych podatków wpływać będą powoli ze względów czysto technicznych, co się tyczy zwłaszcza podatku dochodowego, którego wymiar wymaga długich przygotowań.

Również przeprowadzenie państwowej pożyczki przymusowej i premiowej wymagać będzie jeszcze pewnego czasu, tak że rezultaty tych pożyczek nie będą mogły jeszcze zaspokoić potrzeb bieżącej chwili. Tak samo wpływy z pożyczki odrodzenia natrafiają z powodu obecnej sytuacji i najazdu nieprzyjacielskiego na znaczne trudności i nie wystarczą na pokrycie wydatków.

Wśród tych warunków jedynym sposobem, który umożliwi Rządowi w obecnej chwili dalsze prowadzenie wojny i skuteczną obronę egzystencji Państwa może być tylko dalsza emisja biletów PKKP. – Przyjmując przeciętnie wydatki państwowe w obecnej dobie w kwocie 8 000 000 000.- mk. miesięcznie uważa Ministerstwo Skarbu za konieczne podniesienie stanu emisji biletów o dalszych 10 000 000 000.- Mk. na pokrycie wydatków w ciągu najbliższego czasu wychodząc z założenia, że wkrótce dadzą się usunąć te wszystkie przeszkody, które obecnie utrudniają wpływy z dochodów i pożyczek i że wpływy te umniejszą potrzebę zwiększonej emisji w tym późniejszym czasokresie¹³¹.

¹³¹ Rozporządzenie wydano 22 września 1920 r. „Dziennik Ustaw RP” 1920, nr 92, poz. 605.

Statut Komitetów Pomocy dla Wojska

STATUT KOMITETÓW POMOCY DLA WOJSKA.

1. Dla okazania wojsku pomocy społeczeństwa i współdziałania z władzami wojskowymi w toczącej się wojnie, tworzą się na zasadzie niniejszej ustawy, zatwierdzonej przez Radę Ministrów, komitety pomocy dla wojska, wybierane przez samorządy Rzeczypospolitej.
2. Komitety Pomocy:
 - a) podtrzymują stałą i planową łączność pomiędzy armią a społeczeństwem,
 - b) zaopatrują żołnierzy w środki, których nie są w możności zaspokoić władze wojskowe, a które wymagają współdziałania całego społeczeństwa,
 - c) roztaczają opiekę nad chorym i rannym żołnierzem oraz żołnierzem – uzdrowieńcem,
 - d) przychodzą z pomocą inwalidom,
 - e) w razie demobilizacji współdziałają z władzami państwowymi w wynalezieniu pracy dla zdemobilizowanych,
 - f) dostarczają władzom wojskowym pomocy technicznej oraz spełniają te wszystkie zadania, które w związku z wymaganiami wojny i potrzebami żołnierza władze te komitetom przełożą.
3. W sprawach, należących do kompetencji samorządów, organami wykonawczymi komitetów pomocy są samorządy, a we wszelkich innych sprawach organy przez komitety utworzone.

Te ostatnie mają prawo czuwać nad wykonywaniem czynności, do których powoływane są przez władze wojskowe, jako czynnik współdziałający.
4. Nad organizacjami obywatelskimi i społecznymi, podejmującymi akcje na rzecz żołnierza na terenie działalności samorządu, komitety roztaczają opiekę i kontrolę oraz koordynują czynności poszczególnych instytucji.
5. Komitetom pomocy na terenie ich działalności służy wyłączne prawo udzielania pozwoleń na publiczne kwesty i zbiórki – Komitety posiadają prawo kontroli nad wszelkimi przedsięwzięciami dochodowymi, podejmowanymi na rzecz żołnierza, rejestrują otwierane kantyny, gospody, szpitale, uzdrowiska, punkty opatrunkowe, sanitarne i odżywcze.

Komitety pomocy pośredniczą w uzyskiwaniu pozwoleń na wyjazd na front i w przesyłaniu wojsku transportów, dostarczanych przez instytucje, opiekujące się żołnierzem.
6. Środki pieniężne na pokrycie swoich wydatków komitety czerpią:
 - a) z danin, nakładanych przez samorządy dla celów przewidzianych ustawą niniejszą,

- b) z ofiar,
 - c) z zasiłków władz miejskich i władz rządowych.
7. Komitety pomocy wybierają ze swego grona przewodniczącego, zastępcę przewodniczącego i sekretarzy.
 8. Przewodniczący reprezentuje komitet na zewnątrz i czuwa nad całokształtem jego działalności.
 9. Komitety pomocy opracowują regulaminy, które ustanawiają wewnętrzną ich organizację oraz podział czynności pomiędzy poszczególnych członków.
 10. W mieście stołecznym Warszawie komitet pomocy tworzą członkowie Rady Miejskiej, wybrani na posiedzeniu Rady w dniu 4 sierpnia 1920 r. do Rady Obrony Stolicy. W razie złożenia mandatu przez członka ROS Rada Miejska wybiera na jego miejsce zastępcę.
 11. Komitet, utworzony w Warszawie, ogniskuje działalność wszystkich komitetów, powołanych do życia przez samorządy i nosi nazwę Centralnego Komitetu Pomocy dla Wojska¹³².
 12. Centralny Komitet Pomocy dla Wojska działa w ścisłym porozumieniu z centralnymi władzami wojskowymi i rządowymi, jest łącznikiem pomiędzy poszczególnymi komitetami a centralną władzą wojskową i rządową. CKP czuwa w myśl dyrektyw, otrzymanych od władz wojskowych nad równomiernym okazywaniem pomocy poszczególnym jednostkom bojowym, ułatwia działalność komitetu w pasie frontu i na samym froncie, koordynuje ich działalność, zwołuje w razie potrzeby zjazdy wojewódzkie, dzielnicowe lub zjazdy ogólne przedstawicieli komitetów, zbiera dane statystyczne o działalności, dane te ogłasza w pismach, wydaje w razie potrzeby biuletyny dla zobrazowania całokształtu prac komitetów pomocy, wreszcie spełnia rolę regulatora w rozkładzie obowiązków świadczeń, przypadających na tereny działalności poszczególnych komitetów pomocy.

13 września 1920 r.

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 11.

¹³² Było to zrzeczenie różnych organizacji społecznych mających wspierać armię w warunkach wojennych.

19

PROTOKÓŁ

79-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej odbytego dnia 20 i 22 września 1920 r.

Przewodniczy Prezydent Ministrów

p. Wincenty Witos

Obecni:

Wiceprezydent Ministrów

p. Ignacy Daszyński

Minister Spraw Zagranicznych

p. Eustachy ks. Sapieha

Minister Spraw Wojskowych

p. gen. por. Kazimierz Sosnkowski

Minister Sprawiedliwości

p. Stanisław Nowodworski

Minister Rolnictwa i D.P.

p. Juliusz Poniatowski

Minister Przemysłu i Handlu

p. inż. dr Wiesław Chrzanowski

Minister Kolei Żelaznych

p. dr Kazimierz Bartel

Minister Poczty i Telegrafów

p. dr Władysław Stesłowicz

Minister Robót Publicznych

p. Gabriel Narutowicz

Minister Pracy i O.S.

p. Edward Peplowski

Minister b. Dzielnicy Pruskiej

p. Władysław Kucharski

Kierownik Min. Zdrowia Publicznego

p. dr Witold Chodźko

Kierownik Min. Kultury i Sztuki

p. Jan Heurich

Podsekretarz Stanu w Prez. Rady Min.

p. dr Władysław Wróblewski

Podsekretarz Stanu w Min. Spraw

Wewn[ętrznych]

p. Józef Kuczyński

Podsekretarz Stanu w Min. Skarbu

p. dr Ignacy Weinfeld

Podsekretarz Stanu w Min. Skarbu

p. dr Roman Rybarski

Podsekretarz Stanu w Min. Aprowizacji

p. Leonard Zaborowski

Szef Sekcji Legislacyjnej w Prez. R.M.

p. Edward Lechowicz

Protokołuje Radca Ministerialny Prez. R.M.

dr Jerzy Buzek

Nadto obecny podczas rozpatrywania wniosków

pod 11 i 12 Dyrektor Głównego Urzędu

Statystycznego Podsekretarz Stanu

dr Józef Buzek

Początek posiedzenia dn. 20 września o godz. 5.30 po południu – dnia 22 września o godz. 4.30 po południu.

1. ^a„Odczytaniu” protokół posiedzenia Rady Ministrów z dnia 16 września 1920 i przyjęto.

2. Rada Ministrów postanowiła wydelegować przedstawiciela Rządu do Biura Międzynarodowego Higieny Publicznej w Paryżu¹³³ w osobie Kierownika Ministra Zdrowia Publicznego Pana dra Witolda Chodźki.

¹³³ Międzynarodowe Biuro Higieny Publicznej (Office International d'Hygiène Publique) powstało w Paryżu. Największym dokonaniem była umowa międzynarodowa o środkach

3. Rada Ministrów przyjęła projekt rozporządzenia Rady Ministrów w przedmiocie minimum egzystencji na rok podatkowy 1920.

4. Projekt ustawy o podwyższeniu i ujednostajnieniu akcyzy od zapalek zdjęto z porządku obrad na życzenie Podsekretarza Stanu w Min. Skarbu p. dra Ignacego Weinfelda.

5. Wniosek Ministra Skarbu w sprawie podziału miejscowości na terytorium Śląska Cieszyńskiego na klasy dodatku drożyznianego – przyjęto.

6. Projekt rozporządzenia Rady Ministrów o transportach morskich dokonywanych na zamówienie i rachunek Rządu na życzenie Ministra Przemysłu i Handlu zdjęto z porządku obrad Rady Ministrów.

7. Projekt ustawy o władzach wojenno-morskich wniesiony przez Ministra Spraw Wojskowych, na wniosek Ministra Przemysłu i Handlu zdjęto z porządku obrad Rady Ministrów, celem uzgodnienia sprawy przez Ministra Spraw Wojskowych z Ministrem Przemysłu i Handlu.

8. Rada Ministrów przyjęła projekt ustawy w przedmiocie wydawania dziennika taryf i rozporządzeń przewozowych na kolejach żelaznych w Rzeczypospolitej. Zarazem zlecono Prezydium Rady Ministrów opracowanie projektu reorganizacji prowadzenia wydawnictw urzędowych.

9. Rada Ministrów przyjęła projekt ustawy o ukończeniu budowy kolei Czersk–Liniewo, zaczętej przez rząd pruski na Pomorzu.

10. Rada Ministrów przyjęła w zasadzie wniosek Ministerstwa Zdrowia Publicznego w przedmiocie udzielenia temu Ministerstwu kredytu nadzwyczajnego na akcję dożywiania dzieci w Polsce w wysokości 200 milionów marek. Szczegóły ustali Min. Zdrowia Publicznego z Ministrem Skarbu i Amerykańską Misją Pomocy dla Dzieci Europy – Oddział dla Polski¹³⁴.

11. Rozpatrywanie projektu rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie przeprowadzenia powszechnego spisu ludności odroczone bez wyznaczenia terminu ponownego wniesienia sprawy na Radę Ministrów.

12. Projekt rozporządzenia Rady Ministrów spisu gospodarstw rolnych i leśnych ponad 50 ha przyjęto. Projekt należy uzgodnić z Ministrem Rolnictwa i D.P. i Ministrem b. Dzielnicy Pruskiej.

13. Po odczytaniu załączonego oświadczenia przez Ministra Spraw Wojskowych w sprawie sądownictwa wojskowego dla osób cywilnych Rada Ministrów przyjęła projekt rozporządzenia Rady Ministrów w przedmiocie ograniczenia właściwości sądów wojskowych z następującymi zmianami:

przeciwdziałania szerzeniu się chorób wenerycznych w krajach położonych przy ważnych szlakach nawigacyjnych.

¹³⁴ American Relief Administration (nazywana w Polsce Amerykańskim Wydziałem Ratunkowym) kierował Herbert Hoover. Była to amerykańska organizacja rządowa świadcząca pomoc humanitarną dla spustoszonej wojną Europy. Organizację powołał Kongres USA w lutym 1919 r. Działała do 1923 r.

- a) W art. 1-ym skreślono z projektu Ministra Sprawiedliwości wyrazy: „na następujących obszarach: 1) w b. zaborze pruskim; 2) w b. zaborze rosyjskim na obszarach położonych na zachód od powiatów: Kolno, Łomża, Ostrów, Sokołów, Konstantynów, Biała Podlaska, Włodawa, Chełm, Hrubieszów i Tomaszów; 3) w b. zaborze austriackim na obszarach położonych na zachód od okręgów sądów okręgowych: we Lwowie i Stryju.”
- b) Pod wyjątki objęte artykułem 2-im podciągnięto podżeganie wojska do buntu.
- c) Projekt uzupełniono artykułem: „Wykonanie niniejszego rozporządzenia powierza się Ministrowi Spraw Wojskowych w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości.”

Na zapytanie Ministra Spraw Wojskowych, jak należy postąpić z dotyczącymi sprawami wiszącymi, Rada Ministrów konstatuje, że ustawa musi działać aż do chwili swej ^aexpiracji^a.

Postanowiono o powzięciu wymienionej uchwały umieścić wzmiankę w dziennikach.

14. Minister Spraw Zagranicznych daje wyjaśnienia o delegacji polskiej w Kalwarii. Tę część posiedzenia uznano za tajną.

15. Rada Ministrów przyjęła wniosek Ministra Apropowizacji:

„Rada Ministrów upoważnia Pana Ministra b. Dzielnicy Pruskiej, aby na zasadzie art. 6 Ustawy z dnia 1 sierpnia 1919 o tymczasowej organizacji zarządu b. dzielnicy pruskiej, zarządził wyłączność prawa wywozu ziemniaków z obszaru b. dzielnicy pruskiej do innych dzielnic, zarówno jak i poza granice Państwa dla Urzędu Ziemiaczanego.”

16. Rada Ministrów przyjęła wniosek Ministerstwa Kolei Żelaznych, by pracownikom kolejowym, u których regulacja płac nie mogła być dotychczas przeprowadzona, wypłacić dodatkowo za wrzesień br. zaliczki w wysokości 1/2 miesięcznych dawnych poborów, zaś na 1 października br. w wysokości 2–1/2 miesięcznych poborów, względnie zarobków, pod tym warunkiem, że po przeprowadzeniu regulacji płac i przyznaniu dodatku za wysługę lat kwoty przekraczające należytości, ustawowo ustalone mają być bezwarunkowo ściągnięte z poborów bieżących.

Rada Ministrów równocześnie zleciła Prezydium Rady Ministrów przygotować wniosek o rewizję klasyfikacji miejscowości do dodatku drożyznianego oraz mnożnika tego dodatku.

Koniec posiedzenia dnia 20 września o godz. 10 wieczór
dnia 22 września o godz. 8 wieczór.

^fWitos^f

Załączniki

Wykaz:

1. Motywa do projektu rozporządzenia w przedmiocie podwyższenia minimum egzystencji na rok podatkowy 1920.
- [1a.] Rozporządzenie [Rady Ministrów w przedmiocie podwyższenia minimum egzystencji na rok podatkowy 1920]¹³⁵.
2. Ustawa o podwyższeniu i ujednostajnieniu akcyzy od zapalek; motywy¹³⁶.
3. Wniosek [Ministerstwa Skarbu] w sprawie podziału miejscowości na terytorium Śląska Cieszyńskiego na klasy dodatku drożyznianego.
4. Projekt Rozporządzenia Rady Ministrów o transportach morskich, dokonywanych na zamówienie i rachunek Rządu¹³⁷.
5. Rozporządzenie Rady Ministrów w przedmiocie organizacji przewozu morskiego dla potrzeb Rządu¹³⁸.
6. Ustawa o władzach wojenno-morskich¹³⁹.
- [6a.] Uzasadnienie ustawy o władzach wojenno-morskich.
7. Projekt ustawy w przedmiocie wydawania Dziennika taryf i rozporządzeń przewozowych na kolejach żelaznych w Rzeczypospolitej Polskiej¹⁴⁰.
8. Projekt ustawy o ukończeniu budowy kolei Czersk–Liniewo, zaczętej przez b. Rząd pruski na Pomorzu¹⁴¹.
9. Wniosek [Ministerstwa Zdrowia Publicznego] w przedmiocie kredytu nadzwyczajnego na akcję dożywiania dzieci w Polsce w wysokości 200 milionów zł, przyznanego już Ministerstwu Zdrowia Publicznego uchwałą Sejmową z dn. 16/VII-1920, a zakwestionowanego uchwałą Min. Skarbu Dep. Budż[etowego] Nr 63806 z dn. 3/VIII-20.
10. Wniosek [Ministerstwa Skarbu] w sprawie otwarcia kredytu na akcję dożywiania dzieci.
11. Rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie przeprowadzenia powszechnego spisu ludności¹⁴².
12. Rozporządzenie Rady Ministrów w przedmiocie spisu gospodarstw rolnych i leśnych powyżej 50 ha ogólnego obszaru¹⁴³.
- [12a.] Instrukcja [do rozporządzenia Rady Ministrów w przedmiocie spisu gospodarstw rolnych i leśnych powyżej 50 ha ogólnego obszaru].
13. Wyciąg z rozporządzenia Rady Ministrów w przedmiocie spisu gospodarstw rolnych i leśnych powyżej 50 ha ogólnego obszaru¹⁴⁴.
14. Oświadczenia Ministerstwa Spraw Wojskowych w sprawie sądownictwa wojskowego dla osób cywilnych.

¹³⁵ Załącznik [1a] do punktu 3. Nie publikuje się.

¹³⁶ Załącznik [2] do punktu 4. Nie publikuje się.

¹³⁷ Załącznik 1 [4] do punktu 6. Nie publikuje się.

¹³⁸ Załącznik 2 [5] do punktu 6. Nie publikuje się.

¹³⁹ Załącznik [6] do punktu 7. Nie publikuje się.

¹⁴⁰ Załącznik [7] do punktu 8. Nie publikuje się.

¹⁴¹ Załącznik [8] do punktu 9. Nie publikuje się.

¹⁴² Załącznik [11] do punktu 11. Nie publikuje się.

¹⁴³ Załącznik [12] do punktu 12. Nie publikuje się.

¹⁴⁴ Załącznik [13]. Nie publikuje się.

15. Rozporządzenie Rady Ministrów w przedmiocie ograniczenia własności sądów woj-
skowych¹⁴⁵.
16. Notatka Ministerstwa Aprowizacji w sprawie gospodarki ziemniakami dla użytku Rady
Ministrów.

°Załącznik [1] do punktu 3°

Motywa do projektu rozporządzenia w przedmiocie podwyższenia minimum egzystencji na rok podatkowy 1920

M O T Y W A

do projektu rozporządzenia w przedmiocie podwyższenia minimum
egzystencji na rok podatkowy 1920.

W myśl art. 2 ustawy o państwowym podatku dochodowym i podatku majątkowym z dnia 16 lipca 1920 D.U.R.P. Nr 82 poz. 550 „Rada Ministrów ma prawo, w uwzględnieniu warunków ekonomicznych danego roku podatkowego, granicę wolnego od podatku dochodu osób fizycznych podnieść bez naruszenia stawki podatku w klasach miejscowości 1 i 2 do 6000 mk., zaś w klasach miejscowości 3 i 4 do 12 000 mk., – bądź ogólnie dla całego Państwa bądź też dla poszczególnych klas miejscowości”.

Przewidziane w ustawie minimum egzystencji w poszczególnych klasach miejscowości jest bezwarunkowo za niskie i nie odpowiada warunkom ekonomicznym bieżącego roku podatkowego.

Ewentualne opodatkowanie tych najniższych dochodów na rok 1920, w granicach postanowień powołanej ustawy, wymagałoby od podatników świadczeń na rzecz Państwa w tej części dochodu, która byłaby dla nich niezbędną na zaspokojenie najkonieczniejszych potrzeb życiowych, co nie leży w interesie Państwa i naraża na szwank położenie materialne tej kategorii podatników.

Z tych względów Ministerstwo Skarbu przedstawia Radzie Ministrów do zatwierdzenia projekt następującego rozporządzenia.

¹⁴⁵ Załącznik 2 [15] do punktu 13. Nie publikuje się. Rozporządzenie wydano 20 września 1920 r. „Dziennik Ustaw RP” 1920, nr 90, poz. 507.

Wniosek [Ministerstwa Skarbu] w sprawie podziału miejscowości na terytorium Śląska Cieszyńskiego na klasy dodatku drożyznianego

Wniosek na Radę Ministrów w sprawie podziału miejscowości na terytorium Śląska Cieszyńskiego na klasy dodatku drożyznianego.

Celem przeprowadzenia regulacji płac urzędniczych, unormowanych ustawą z dn. 13 lipca 1920 r. Dz.U. R.P. Nr 65 poz. 429, należy między innymi ustalić podział poszczególnych miejscowości na klasy dodatku drożyznianego.

Prezydium Komisji Rządowej Śląska Cieszyńskiego w sprawozdaniu z dn. 22 sierpnia 1920 Nr 440/I Prez. postawiło wniosek na zaliczenie:

Bielska i Cieszyna do II klasy,
Skoczowa, Strumienia i Dziedzic do III klasy,
wszystkich innych miejscowości do V klasy.

Na uzasadnienie tego wniosku podało Prezydium Komisji Rządowej następujące okoliczności:

1) Bielsko-Biała tworzy jednolite wielkie centrum przemysłowe o 35 000 ludności; z tej przyczyny zaliczono Białą do II klasy, należałoby zatem i Bielsko traktować na równi z Białą.

2) Cieszyn, leżący na pograniczu Czecho-słowackim, przecięty linią graniczną – cierpi niesłychanie pod wpływem lepszej waluty czeskiej w Cieszynie czeskim i okolicy. Oddziaływanie to objawia się w niesłychanej drożyznie wszystkich artykułów pierwszej potrzeby.

3) Skoczów i Strumień siedziby sądów powiatowych znane są również ze swojej drożyzny, jak niemniej Dziedzice, ważny węzeł kolejowy z jedną kopalnią i dwoma rafineriami nafty.

Na zasadzie postanowień art. 5 przedostatni ustęp powyżej powołanej ustawy stawiam wniosek:

Rada Ministrów raczy uchwalić:

Załącznik 6 do art. 22 Rozporządzenia Rady Ministrów z dn. 5 sierpnia 1920 r., Dz.U. R.P. Nr 77 poz. 521 (Tabela podziału miejscowości w Państwie Polskim na klasy dla oznaczenia mnożnika dodatku ekonomicznego) uzupełnia się w następujący sposób:

Na terytorium Śląska Cieszyńskiego zalicza się:

do II klasy

Bielsko i Cieszyn

do III klasy

Skoczów, Strumień i Dziedzice
do V klasy
wszystkie inne miejscowości.

Uchwała zapadła zgodnie z wnioskiem.

PREZYDENT MINISTRÓW:

MINISTER SKARBU:

^fR. Rybarski^f

^cZałącznik [6a] do punktu 7^c

Uzasadnienie ustawy o władzach wojenno-morskich

U Z A S A D N I E N I E

Uchwałą Rady Ministrów z dn. 31 maja br. odrzucony został projekt ustawy o Głównym Urzędzie Morskim¹⁴⁶ wniesiony przez Ministra Spraw Wojskowych dnia 27 stycznia br., natomiast przyjęta była zasada dokonania podziału kompetencji w sprawach morskich między Ministerstwami Spraw Wojskowych i Przemysłu i Handlu.

W myśl zapadłej uchwały Ministerstwo Spraw Wojskowych wnosi obecnie projekt Ustawy o Władzach Marynarki Wojennej, włączając w zakres swego działania przez specjalny organ i Departament Morski wszystkie sprawy wchodzące w dziedzinę organizacji wojenno-morskiej obrony Rzeczypospolitej, powstania i rozwoju należytego jej siły zbrojnej na morzu i wodach wewnętrznych oraz załatwianie transportów wojskowych drogą morską.

Specjalna Ustawa o Władzach marynarki wojennej jest niezbędna z przyczyn następujących:

1) wyjątkowych warunków natury wojskowej, politycznej, ekonomicznej i administracyjnej, w zależności od których Polska zmuszona jest zdobyć się na potężny wysiłek, by stając się Państwem nadmorskiem zająć na Bałtyku stanowisko odpowiednie do swych interesów morskich i potrzeb obrony Kraju,

2) bliskiej styczności wielu zagadnień wojskowo i handlowo morskich, jak przy rozwiązywaniu ich wewnątrz Państwa, na wybrzeżu własnym, na wodach terytorialnych i na morzu, tak szczególnie na obszarze w.m. Gdańska.

Trudność przeprowadzenia ścisłej granicy między powyżej wymienionymi zagadnieniami obowiązuje Ministerstwo Spraw Wojskowych zastrzec wyraźnie ustawowe swe prawo do współdziałania w załatwieniu niektórych spraw o charakterze

¹⁴⁶ Do realizacji tej koncepcji nie doszło.

niewyłącznie wojskowo morskim, a szczególnie dla uniknięcia sporu o kompetencji wobec ewentualnego złożenia przez Ministra Przemysłu i Handlu projektu Ustawy o Władzach do spraw Żegluga Handlowej.

3) całkiem odmiennego od Armii Lądowej charakteru organizacji marynarki, ustawodawstwa, służby w niej, bytu, techniki zaopatrzenia, nauki i wykszolenia, co wszystko razem wymaga, za przykładem Państw całego świata, utworzyć dla pomyślnego jej rozwoju ustrój Władzy ustawowo zapewniający mu nie tylko najszerszej inicjatywy, lecz i realne warunki ku szybkiemu zrealizowaniu zamierzeń. W tym celu projekt Ustawy przewiduje koncepcję rozszerzenia samodzielności Departamentu Morskiego jako naczelnego organu Ministra Spraw Wojskowych w sprawach marynarki wojennej.

°Załącznik [9] do punktu 10°

Wniosek [Ministerstwa Zdrowia Publicznego] w przedmiocie kredytu nadzwyczajnego na akcję dożywiania dzieci w Polsce w wysokości 200 milionów zł, przyznanego już Ministerstwu Zdrowia Publicznego uchwałą Sejmową z dn. 16/VII-1920, a zakwestionowanego uchwałą Min. Skarbu Dep. Budż[etowego] Nr 63806 z dn. 3/VIII-20

Warszawa, dnia 7 sierpnia 1920 r.

Wniosek

w przedmiocie kredytu nadzwyczajnego na akcję dożywiania dzieci w Polsce w wysokości 200 milionów zł, przyznanego już Ministerstwu Zdrowia Publicznego uchwałą Sejmową z dn. 16/VII-20 r. a zakwestionowanego odezwą Min. Skarbu Dep. Budż[etowego] Nr 63806 z dn. 3/VIII-20 (którą w odpisie przedkłada się przy niniejszym).

RADA MINISTRÓW

uchwalić raczy:

Upoważnia się Ministerstwo Zdrowia Publicznego do korzystania z kredytu nadzwyczajnego (przyznanego Mu uchwałą Sejmową z dn. 16/VII-1920) w Ministerstwie Skarbu do wysokości:

200 milionów marek

na akcję dożywiania dzieci w ciągu 5 miesięcy, tj. od 1/VII 1920 r. do 1/I-1921 r., a ponieważ zakupy żywności będą się odbywały w Ameryce za pośrednictwem Amerykańskiego Wydziału Ratunkowego dla Europy, zechce Ministerstwo Skarbu z funduszków posiadanych w dolarach w Stanach Zjednoczonych

otworzyć kredyt Amerykańskiemu Wydziałowi Ratunkowemu (Misja dla Polski) do wysokości:

Dolarów 1 260 600 = w przybliżeniu 200 milionów marek.

Uzasadnienie

Ministerstwo Zdrowia Publicznego uważa w zasadzie za niedopuszczalne uchylene wspomnianej uchwały sejmowej z dn. 16/VII-20 bez względu na ciężką chwilę dla Państwa, bo to poderwałoby zaufanie do Państwa, szczególnie w stosunkach z obcokrajowcami.

Pismo Pana Ministra Skarbu z dn. 3 lipca 1920 r. L. 58311 nie może być tu zastosowane, gdyż na posiedzeniu Komisji Sejmowej Skarbowo-Budżetowej w dniu 13-go lipca br. był obecny Przedstawiciel Ministerstwa Skarbu, który dał zgodę oświadczając, że uchwalony przez Sejmową Komisję Skarbowo-Budżetową potrzebny kredyt otrzymamy.

Jednocześnie zaznaczamy, że nie możemy zastosować się do propozycji Ministerstwa Skarbu, żeby przystąpić do likwidacji akcji; naszym zdaniem akcję trzeba rozszerzyć, gdyż konieczność zmusza nas dokarmiać rzesze głodnej dziatwy z Kresów, jak również z terenów zajętych przez bolszewików.

Również co najmniej trudne jest powiadomienie obecnie Misji Amerykańskiej co do proponowanej likwidacji udziału Rządu Polskiego wobec poprzednio zakomunikowanej uchwały Sejmu, która przez Misję w dalszym ciągu została zakomunikowana Społeczeństwu Amerykańskiemu i p. Herbertowi Hooverowi.

Powyższe powody dają nam najzupełniejszą podstawę stać na stanowisku Uchwały Sejmowej i prosić Ministerstwo Skarbu o otworzenie Kredytu w sumie 200 milionów marek.

Ponieważ zakupy żywności będą się odbywały w Ameryce za pośrednictwem Amerykańskiego Wydziału Ratunkowego dla Europy, należy upoważnić Ministerstwo Skarbu do otworzenia kredytu Amerykańskiemu Wydziałowi Ratunkowemu (Misja dla Polski) z funduszy posiadanych w dolarach w Stanach Zjednoczonych w wysokości:

Dolarów 1 260 600 = w przybliżeniu 200 milionów marek.

Według informacji zaczerpniętych w tutejszej Misji dla Polski AWR uchylene uchwały Sejmowej uniemożliwiłoby bezwzględnie akcję dożywiania dzieci, ponieważ AWR zobowiązał się do niesienia tylko częściowej pomocy w okresie 1920/21, wobec czego wiele dzieci pozostałoby bez opieki, o ile Rząd Polski nie przyjmie na siebie pokrycia części wydatków, które wyniosą do N[owego] Roku 1921 Dolarów 1 260 600 = 200 milionów marek. Prócz tego AWR należą się jeszcze poważne sumy wynikające z obliczenia dokonanych dostaw na rzecz PKPD¹⁴⁷

¹⁴⁷ Państwowy Komitet Pomocy Dzieciom.

w okresie 1919/20, lecz to nie będzie przeszkodą do kontynuowania akcji, o ile bieżące dostawy będą regulowane gotówką w dolarach w Ameryce.

Minister Zdrowia Publicznego:

w.z.

/-/ ^fW. Chodźko^f

Wniesiono na posiedzeniu
Rady Ministrów z dnia ...
Uchwała zapadła zgodnie z wnioskiem.
Prezydent Ministrów

^cZałącznik [10]^c

**Wniosek [Ministerstwa Skarbu] w sprawie otwarcia kredytu na akcję doży-
wiania dzieci**

Warszawa, dnia 3 sierpnia 1920 r.

Odpis

MINISTERSTWO SKARBU
Depart[ament] budżetowy.

Nr 63806/20

w sprawie otwarcia kredytu na akcję dożywiania dzieci.

Do Ministerstwa Zdrowia Publicznego

Rezolucją z dnia 16 lipca 1920 r. Sejm Ustawodawczy upoważnił Rząd do otwarcia kredytu w wysokości 200 milionów marek na akcję odżywiania dzieci do końca bieżącego okresu. W chwili atoli obecnej, jak to już podniesione było w piśmie Ministra skarbu z dnia 3 lipca 1920 r. L. 58311 pierwszym zadaniem Rządu jest zabezpieczenie bytu Rzeczypospolitej, co stać się może jedynie przy użyciu wszelkich środków materialnych ku obronie zagrożonych granic Państwa. Dlatego, opierając się na uchwale sejmowej z dnia 16 lipca 1920 r., według której powstrzymane być winny wypłaty nawet już przyznanych wydatków, o ile te nie zmierzają bezpośrednio do celów obrony Państwa, zmuszone jest Ministerstwo Skarbu w obecnych warunkach odmówić otwarcia w mowie kredytu w powyższej wysokości i prosić o zlikwidowanie dotychczasowego uczestnictwa Rządu polskiego w powyższej akcji.

Równocześnie Ministerstwo Skarbu uprasza o podjęcie odpowiednich kroków w Amerykańskim Wydziale Ratunkowym, aby instytucja ta, ze względu na obecnie trudne położenie skarbu polskiego, wywołane sytuacją polityczną zechciała i nadal udzielać swej wydatnej pomocy ile możliwości w dotychczasowych ramach.

Na przeprowadzenie wspomnianej likwidacji Ministerstwo Skarbu skłonne jest udzielić na żądanie kredyt do wysokości 5 milionów marek.

MINISTER SKARBU
w z. /-/ Weinfeld

°Załącznik [12a] do punktu 12°

Instrukcja [do rozporządzenia Rady Ministrów w przedmiocie spisu gospodarstw rolnych i leśnych powyżej 50 ha ogólnego obszaru]

INSTRUKCJA

1. Kwestionariusze, dotyczące gospodarstw rolnych i leśnych ponad 50 ha, Starosta powinien rozesłać właścicielom, ewent. kierownikom odnośnych gospodarstw, najpóźniej w ciągu 3-ech dni po ich otrzymaniu z Głównego Urzędu Statystycznego.

2. Przez gospodarstwa rolne rozumie się jednostkę gospodarczą posiadającą inwentarz roboczy. Grunty, posiadające nawet oddzielną nazwę lub budynki (np. dla wołów opasowych, szopy na siano itp.), nie posiadające jednak inwentarza roboczego za oddzielne gospodarstwa nie należy uważać. Przez gospodarstwo leśne rozumie się pewien obszar lasów, zagajników, poręb i polan, poddany wspólnemu zarządowi leśnemu.

3. Właścicielom (ewent. kierownikom), posiadającym więcej niż po 5 gospodarstw w danym powiecie, Starosta prześle na każde 5 gospodarstw po jednym kwestionariuszu.

Jeżeli chodzi o lasy państwowe, publiczne i większe obszary leśne prywatne, Starosta roześle kwestionariusze odpowiednie nadleśnictwom.

4. Jeżeli po upływie trzech tygodni od dnia wysłania kwestionariusza przez Starostę nie zostanie on Staroście zwrócony, wtedy Starosta postąpi według art. 5 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia ... 1920 r. Tak samo postąpi Starosta, gdyby kwestionariusz nie był należycie wypełniony lub też gdyby zawierał dane nieprawdziwe.

5. Wypełnione kwestionariusze, dotyczące danego powiatu winien Starosta w komplecie zwrócić Głównemu Urzędowi Statystycznemu wraz z dołączeniem wykazu wszystkich gospodarstw powyżej 50 ha, położonych w danym powiecie i to w terminie, oznaczonym w art. 3 rozporządzenia.

Oświadczenia Ministerstwa Spraw Wojskowych w sprawie sądownictwa wojskowego dla osób cywilnych

Poufne

OŚWIADCZENIA MINISTERSTWA SPRAW WOJSKOWYCH w sprawie sądownictwa wojskowego dla osób cywilnych.

Wprowadzenie sądownictwa cywilnego dla osób cywilnych w dniu 21 lipca br. wywołane było koniecznościami natury ogólnopolskiej i jakkolwiek sprawowanie wymiaru sprawiedliwości w tym zakresie przez Sądy wojskowe wśród ogółu ludności nie jest popularne, ściągając odium na całe wojsko za stosowanie najsurowszych kar i stanowi ciężki i przykry obowiązek, od którego o ile tylko interes państwowy może na to pozwolić Ministerstwo Spraw Wojskowych pragnęłoby te Sądy uwolnić, – to jednak wobec powodów wprowadzenia sądownictwa wojskowego przede wszystkim należy rozstrzygnąć pytanie, czy stan tych konieczności państwowych uległ już zmianie w takim stopniu, że zarządzenie powzięte w dniu 21 lipca br. staje się niepotrzebne.

Zastanawiając się nad tym pytaniem wypada stwierdzić, że jakkolwiek dotychczasowe powodzenia oręża polskiego wpłynęły na znaczne odsunięcie linii frontu od stolicy, to jednak stanu ogólnego stosunków w państwie nie można uważać z tego powodu za całkowicie zmieniony w porównaniu ze stanem sprzed dwóch miesięcy. Te same niebezpieczeństwa zewnętrzne i wewnętrzne, jakie groziły wówczas grożą jeszcze i uznanie gruntownej zmiany na lepsze byłoby przedwczesne. W szczególności działalność antypaństwowa jest w dalszym ciągu nie mniej groźna i uderza wręcz w wojsko i jego powodzenie (pobór, zaciąg ochotniczy, dezercja, sabotaż), a wobec bynajmniej niezlikwidowanych walk i konieczności przedsięwzięcia wszelkich możliwych środków aby zapewnić spokój na tyłach, nie mogłoby być mowy o przekazaniu sądom cywilnym jurysdykcji w sprawach o przestępstwa skierowanych przeciwko państwu i wojsku.

Zaznaczyć należy, że ze względu na posiadaną obecnie ilość i dobór sił pracowniczych oraz możliwość rozporządzania środkami pomocniczymi sądownictwo wojskowe daje gwarancję szybszego i skuteczniejszego ścigania przestępstw.

Co do wyłączenia pewnych terytoriów kraju spod działania sądów wojskowych to zaznaczyć należy, że ustalenie tych terytoriów byłoby trudne i pociągałoby za sobą głębokie komplikacje.

Pomijając szeroki pas wzdłuż zmiennej i nierównej linii frontu, co do którego Ministerstwo Sprawiedliwości samo uznaje niemożność uchylenia sądownictwa wojskowego, pozostają jeszcze następujące tereny z rozmaitych względów wymagające kategorycznie zachowania tego sądownictwa: b. zabór pruski, w szczególności

Pomorze, części Śląska Cieszyńskiego, świeżo zajęte części Spisza i Orawy, cała wschodnia Małopolska i część zachodniej, Lubelskie, Zagłębie Dąbrowieckie, a także wielkie zbiorowiska jak Łódź i Warszawa znajdują się jeszcze w takim stanie, że uchylenie już obecnie sądownictwa wojskowego na tych obszarach spowodować by musiało ponowne jego wprowadzenie w czasie najbliższym. Istniejące zagrożenie łącznie z dotychczasową działalnością sądów wojskowych jest niejednokrotnie czynnikiem powstrzymującym od przestępstwa i jeszcze jakiś czas zagrożenie to jest niezbędne, gdyż ze wszech miar lepsze wydaje się niedopuszczenie do przestępstwa, aniżeli ściganie przestępstw już dokonanych, które częstokroć rąk sprawiedliwości mogą uniknąć. Przedwczesne usunięcie zagrożenia prowadzić by mogło do skutków najfatalniejszych, a więc należy się na razie od próby takiej powstrzymać.

Jeżeli zaś wyłączymy pewne przestępstwa (jak zdrada stanu) i terytoria wyżej wymienione, co MSWojsk. uważa za bezwzględnie konieczne, to wytworzy się stan wysoce niepożądany nie tylko ze względu na politykę wewnętrzną, ale szkodliwy na zewnątrz.

W przeciwstawieniu do niewielkiej części b. Kongresówki (oprócz Lubelskiego, Zagłębia, Warszawy, Łodzi oraz pasa przyległego do frontu) i drobnego skrawka zachodniej Małopolski, cała pozostała część państwa byłaby poddana wyjątkowemu sądownictwu wojskowemu. Dawałoby to wyraz zewnętrzny, a nawet podkreślałoby w stopniu znaczniejszym niż to jest w istocie, że tereny polskie pochodzące z b. zaboru pruskiego i częściowo austriackiego nie są politycznie pewne, że w stosunku do nich państwo zmuszone jest stosować szczególne środki represji karnej, szkodziłoby naszym interesom na terenach plebiscytowych, a wobec ciągłych tendencji rozmaitych czynników do wywoływania ingerencji obcej w nasze sprawy wewnętrzne, dawałoby im nowy materiał do występowania w rzekomej obronie Niemców, Czechów, Rusinów itp., co należy uważać za wysoce niepożądane. Natomiast ze strony faktycznej, jeżeli stan rzeczy w pozostałych częściach kraju nie daje materiału dla postępowania przed sądami wojskowymi względem osób cywilnych, nie dzieje się więc nikomu żadna ujma i objęcie przez sądownictwo wojskowe całej Polski daje możliwość równego i sprawiedliwego traktowania całości bez zbędnego podkreślania różnic w poszczególnych okręgach.

Dopiero zróżniczkowanie tych okręgów oprócz zaznaczonego szkodliwego wpływu na zewnątrz, wywoływałoby wewnątrz kraju również szkodliwe przeciwstawienie i nierównomierność.

Proponowane uchylenie kompetencji sądów wojskowych, którego MSWojsk. pragnęłoby zarówno ze względu na chęć zdjęcia ciężkiego obowiązku z sądów wojskowych, jak ze względu na to, że byłoby ono dowodem nastania normalnych stosunków w Państwie, powinno zdaniem MSWojsk. nastąpić wówczas kiedy stanie się możliwe do zastosowania w całym państwie lub przynajmniej tak znacznej jego części, że pozostałe obszary będą istotnie drobnym wyjątkiem.

Notatka Ministerstwa Aprowizacji w sprawie gospodarki ziemniakami dla użytku Rady Ministrów

Ażeby się zorientować co do potrzeby i sposobu ingerencji Rządu w dziedzinie obrotu ziemniakami, należy przede wszystkim uświadomić sobie widoki zbioru ziemniaków w bieżącym roku gospodarczym.

Dane co do tego z natury rzeczy nie mogą być ściśle, lecz odchylenie w jedną lub drugą stronę nie może być znaczne, gdyż dane co do obszaru obsianego są dosyć dokładne, aczkolwiek danych z kilku powiatów jeszcze brak i luki musiały być uzupełnione na podstawie analogii ze zbiorami w latach poprzednich.

Dane posiadane przez Ministerstwo Aprowizacji są następujące:

	Obszar zasiewów w morgach	Przypuszczalny plon z 1 morga	Przypuszczalny zbiór
Kongresówka	1 117 940	50	55 897 000 ctn. mt
Małopolska	497,00	45	22 365 000 ” ”
b. Dz[ielnica] Pruska	740,00	50	37 000 000 ” ”
	2 354 940		115 262 000 ” ”

Stosunek liczbowy ludności do ogólnego przewidywanego zbioru ziemniaków jest następujący

Kongresówka – zbiór 55 897 000 – ludności 12 789 000 na głowę ludności wypada 4,3 ctn. mt.

Małopolska – zbiór 22 365 000 – ludności 7 921 000 na głowę ludności wypada 2,9 ctn. mt.

B. Dzielnica Pruska – zbiór 37 000 000 ctn. mt. ludności 2 968 000 na głowę ludności wypada 15,9 ctn. mtr.

– z powyższego zestawienia widać że b. Dzielnica Pruska z tytułu wysokiego zbioru ziemniaków na głowę ludności musi posiadać wysokie nadwyżki ziemniaków.

W istocie przybliżony plan gospodarczy b. Dzielnicy Pruskiej przedstawia się jak następuje:

wewnętrzna konsumpcja wraz ze spasaniami i obsiewem	– 12 900 000 ctn. mt.
eksport w stanie surowym	– 1 000 000 ” ”
przerób na gorzelnianach	– 9 000 000 ” ”
przerób w krochmalniach i płatniarniach	– 8 000 000 ” ”
Razem	– 37 000 000 ” ”

Ogólna zdolność przerobu ziemniaków w bieżącym roku w całym Państwie przedstawia się jak następuje:

1) <u>B. Dzielnica Pruska:</u>			
a) krochmalnia i płatkarnia	– 6 000 000	ctn.	mtr.
b) gorzelnie	– 9 000 000	”	”
2) <u>Kongresówka:</u>			
a) krochmalnie i płatkarnie	– 900 000	ctn.	mtr.
b) gorzelnie	– 500 000	”	”
3) <u>Małopolska:</u>			
a) krochmalnie i płatkarnie	– 100 000	”	”
b) gorzelnie	– 500 000	”	”
Razem	17 000 000	”	”

z czego 15 000 000 ctn. mt. przypada na b. Dzielnicę Pruską.

Co się tyczy zapotrzebowania na ziemniaki konsumpcyjne w Małopolsce i Kongresówce to zapotrzebowanie to przedstawia się w sposób następujący:

1) <u>Małopolska:</u>				
a) górnicy i hutnicy	– 13 000	ctn.	mtr.	mies[ięcznie]
b) saliny	– 4400	”	”	”
c) Zagłębie naftowe	– 19 000	”	”	”
d) kolejarze	– 46 000	”	”	”
e) miasta	– 225 000	”	”	”
2) <u>Kongresówka:</u>				
a) górnicy i hutnicy	– 46 500	”	”	”
b) kolejarze	– 59 500	”	”	”
c) miasta	– 150 000	”	”	”
3) wojsko				
Razem	1 037 900	”	”	miesięcznie

Przy tym zestawieniu wzięto pod uwagę ludność miejską w Małopolsce i Kongresówce w ilości jedynie 2 250 000, podczas gdy ludność miast w tych dwóch dzielnicach jest kilkakrotnie większa, należy jednak przyjąć pod uwagę, że ludność mniejszych miast opieki Rządu w zakresie zaopatrzenia w ziemniaki nie wymaga. Jako dzienne spożycie ziemniaków w miastach przyjęto 1 kg na głowę ludności dziennie.

Ze względu na wysoką aktywność b. dzielnicy Pruskiej dla Ministerstwa Apropowizacji najważniejszą rzeczą jest, aby gospodarkę ziemniakami w tej dzielnicy ująć w ten sposób, aby nieustanna wyżka cen, jaka się zapowiada na terenie tej Dzielniczy była niemożliwa.

Ceny ziemniaków w poszczególnych dzielnicach w miesiącu sierpniu i wrześniu przedstawiają się jak następuje:

	sierpień	wrzesień
Kongresówka	100–120 Mk.	140–200 Mk. za 100 kg
Małopolska	140–180 ”	180–240 ” ” ” ”
Wielkopolska	76–84 ”	84–130 ” ” ” ”

Ministerstwo Aprowizacji jest tym wzrostem cen wprost przerażone ze względu na widoki nie tylko zaopatrzenia ludności, gdyż o niedoborze ziemniaków nie może być mowy, o ile nie nastąpią nieprzewidziane niepomysłne warunki przy „sprzęcie”¹⁴⁸ ziemniaków, lecz i na widoki utrzymania spokoju w całym Państwie.

Mamy do czynienia ze zjawiskiem amoralnym. Podczas gdy zawsze ceny ziemniaków w sierpniu były wyższe niż we wrześniu, ze względu na to, że wczesne ziemniaki są zawsze droższe, w roku bieżącym cena we wrześniu jest znacznie wyższa. Przyczyny tego zjawiska szukać należy w znacznym bardzo niedoborze zboża chlebowego, z jakim mamy do czynienia w bieżącym roku gospodarczym. W Kongresówce i Małopolsce jak wiadomo Ministerstwo Aprowizacji operuje systemem kontyngentowym, przy którym pewna znaczna część zboża pozostaje w wolnym handlu. Wobec znacznego braku zboża chlebowego, zboże tzw. ponadkontyngentowe, a w istocie zboże szmuglowane bezustannie rośnie w cenie. O ile wyżka na zboże chlebowe jest ekonomicznie uzasadniona wobec jego braku, o tyle wyżka ziemniaków nie jest usprawiedliwiona niczym, poza tym, że w stosunkach gospodarczych utarło się, że cena ziemniaków stoi w pewnym stałym stosunku do ceny zboża i wobec wyżki cen zboża, cena ziemniaków automatycznie podąża za nimi.

W sytuacji w jakiej się znaleźliśmy obecnie dalszego rozwoju tych stosunków tolerować nie można. Na brak zboża chlebowego remedium nie znajdziemy, nawet gdybyśmy znaczne ilości kartofli sprowadzili z zewnątrz, nie możemy natomiast dopuścić do tego, aby koszt utrzymania człowieka rósł w nieskończoność. W bieżącym roku gospodarczym podstawą wyżywienia ludności muszą być ziemniaki, gdyż Ministerstwo Aprowizacji dostawę zboża chlebowego będzie uskutečniło w bardzo skromnych rozmiarach, cena zboża pozakontyngentowego będzie zaś zupełnie niedostępna dla ogółu ludności.

Jeżeli zatem pragniemy nie dopuścić do wzrostu drożyzny musimy przede wszystkim opanować wzrost cen na ziemniaki.

Środki, jakie można by w tym celu zastosować w obecnej chwili są niestety bardzo ograniczone.

Sekwestr, który by dał najlepsze rezultaty, gdyby mógł być przygotowany w maju, obecnie wobec nieprzygotowania aparatu pozostałby zarządzeniem papierowym i rezultatu by nie dał.

¹⁴⁸ To jest zbiorze.

Kontyngent zanim by został obliczony i nakazy zostałyby rozesłane producentom, upłynęłoby tak dużo czasu, że wobec nastania okresu mrozów, przystąpiono by do ściągania kontyngentów dopiero na wiosnę, a zatem to zarządzenie byłoby również niecelowe, przy tym nie przyczyniłoby się ono do zahamowania wzrostu cen na ziemniaki i mogłoby nawet wyrzucić skutek wręcz odwrotny.

Wyznaczenie cen maksymalnych byłoby niesłychanie trudne, wobec mozaiki gospodarczej w różnych powiatach wywołanej najazdem bolszewickim i utraty przez rolnictwo ogromnej ilości sprzężaju, poza tym wobec słabej egzekutywy i niesprawności aparatu administracyjnego, ceny maksymalne zostałyby również jedynie w teorii.

W obecnej chwili zdaniem Ministerstwa Apropowizacji pozostaje tylko jeden sposób załatwienia tej sprawy, przy czym sposób ten jest dla b. Dzielnicy Pruskiej i pozostałych dzielnic różny. B. Dzielnica Pruska, jako dzielnica najbardziej produktywna i wobec istnienia tam zorganizowanego kupiectwa zbożowego jest terenem łatwym do opanowania. Wystarczy zamknąć nieograniczony niczym odpływ ziemniaków i zapobiec wzajemnemu licytowaniu się kupujących, aby rynek tamtejszy opanować i dyktować ceny producentom. Przeprowadzenie tego jest również łatwe, wobec istnienia kilku tylko stacji granicznych pomiędzy Wielkopolską a Kongresówką i ułatwionej wskutek tego kontroli transportów.

Ażeby opanować rynek ziemniaczany Wielkopolski, można iść dwiema drogami, albo utworzyć monopol wywozu ziemniaków z Wielkopolski, albo wprowadzić ograniczenie przewozu koleją z uprzywilejowaniem ładunków rządowych. Zarówno jeden, jak i drugi system był stosowany w roku ubiegłym. W roku ubiegłym na terenie b. Dzielnicy Pruskiej obowiązywał początkowo całkowity wolny handel, następnie stworzono klauzulę pierwszeństwa dla utrzymywania wagonów pod transporty rządowe, w końcu w dniu 25 stycznia wprowadzono monopol wywozu ziemniaków na rzecz Urzędu Ziemniaczanego z ceną maksymalną.

Jako ilustrację stosunków przytoczyć należy, iż w okresie czasu od sierpnia do 25 stycznia, pomimo istnienia pierwszeństwa w otrzymywaniu wagonów pod rządowe ładunki ziemniaków, przeszło przez Skalmierzyce i Toruń 20 tysięcy wagonów, ładunków prywatnych i 5600 wagonów ładunków rządowych. Ministerstwo Apropowizacji w pewnych okresach czasu zmuszone było rekwirować ładunki prywatne, co było przedmiotem kilku interpelacji w Sejmie i jest przedmiotem całego szeregu zatargów natury prawnej z następnymi zakupującymi w dobrej wierze ziemniaki z Wielkopolski.

W bieżącym roku gospodarczym pomimo że zwróciliśmy się do Ministerstwa Kolei Żelaznych z prośbą o wydanie zarządzenia, aby ładunki rządowe miały pierwszeństwo od 15 sierpnia do 18 września przeszło przez stacje graniczne 821 wagonów ładunków państwowych i 3600 wagonów ładunków prywatnych. Wina jednak w tym wypadku nie ciąży na Kolei, lecz przyczyny tego zjawiska

szukać należy w tym, że firmy prywatne płacą każdą żadaną cenę, czego Urząd Ziemniaczany robić nie może. Uciec się do rekwirowania ładunków prywatnych znaczyłoby wywołać cały szereg procesów, gdyż zarządzenie takie żadnej podstawy prawnej by nie miało.

Jedynym zatem możliwym środkiem jest dla Wielkopolski stworzenie Monopolu wywozu dla Urzędu Ziemniaczanego, tj. stworzenie systemu, który pomimo narzekań ze strony nieuświadomionych zdań w roku ubiegłym egzamin.

Na poparcie tego twierdzenia przytoczyć należy, że w Wielkopolsce pomimo istnienia tego systemu ziemniaki nie pozostały u producentów i nie zepsuły się, czego nie można powiedzieć o Kongresówce, gdzie dzięki spekulantom na wyższą cenę producentów znaczne ilości ziemniaków uległy zepsuciu.

Wywóz z Wielkopolski przedstawiał się w roku ubiegłym, jak następuje:

1) Dla Ministerstwa Apropowizacji	– 21 000	wagonów
2) Dla Cieszyna	– 3125	”
3) ” Gdańska	– 1039	”
4) ” Górnego Śląska	– 2343	”
5) ” Niemiec	– 10 615	”
Razem:	38 122	”

– sadzonki:

1) dla Ministerstwa Rolnictwa	–10 030	wagonów
2) ” Cieszyna	– 312	”
3) ” Niemiec	– 9636	”
Razem	– 22 320	”

Rządowe ładunki ziemniaków z Wielkopolski wynosiły zatem 60 442. Dodawszy do tego około 20 tysięcy wagonów ładunków prywatnych, uskutecznionych w okresie istnienia realnego handlu otrzymamy z sumy eksportu z Wielkopolski w wysokości około 80 500 wagonów. Ilość preliminowana na bieżący rok gospodarczy wynosi, jak jest powiedziane wyżej 100 000 wagonów. Ministerstwo Apropowizacji jest pewne, że tę ilość zakupić i wyekspediować potrafi.

Co się tyczy Kongresówki i Małopolski, to oczywiście system przeprowadzony dla Wielkopolski w tych warunkach nie jest możliwy do zastosowania. Jak już powiedziano powyżej, bezpośrednia ingerencja w dziedzinie produkcji ziemniaków, wobec spóźnionej pory nie jest możliwa. Pozostaje zdaniem Ministerstwa jeden tylko środek, który aczkolwiek sprawy całkowicie nie załatwi, poprawi jednak w znacznej mierze istniejące obecnie stosunki. Wzrost cen na ziemniaki wywołany jest poza dwiema przyczynami, jak brak sprzężaju i wzrost ceny zboża, szmugłem nadwyżki popytu nad podażą. Należy zatem drogą stosownego rozporządzenia zwiększyć podaż ziemniaków przed nastaniem mrozów. Ministerstwo Apropowizacji sądzi, iż zamierzony cel osiągnięto by drogą wydania rozporządzenia, które by pozwalało Ministerstwu Apropowizacji rekwirować ziemniaki u producentów

po ustalonych cenach na rzecz poszczególnych Magistratów i Kooperatyw spożywców, z pozostawieniem producentowi ilości potrzebnych dla gospodarstwa. Skutek takiego zarządzenia byłby następujący: Magistraty miast i Kooperatywy spożywców w tych miejscowościach, gdzie by ceny ziemniaków nadmiernie wzrosły, zwróciłyby się do Ministerstwa Aproprowizacji o zarekwirowanie na ich potrzeby pewnej określonej ilości ziemniaków. Ministerstwo Aproprowizacji wykażałoby najproduktywniejsze województwa i poleciłoby zarekwirować wydaną ilość, przy czym podział mniej więcej równomierny w stosunku do warunków rolniczych województw, co dałoby możliwość ochrony terenów zniszczonych. Starostowie na podstawie zlecenia Wojewody zaczęliby rekwizycję u poszczególnych producentów.

Zarządzenie to spowodowałoby dążność ze strony producentów jak najspieszniejszego pozbycia się ziemniaków, aby uniknąć możliwie rekwizycji, przez co zwiększyłyby się podaże ziemniaków, ceny by przez to spadły.

Zarządzenie to jest niesprawiedliwe, ponieważ dotknie niektóre jednostki, a niektóre może ominąć stosownie do mniej lub więcej sprawiedliwego działania poszczególnych starostw. Jest to jednak zdaniem Ministerstwa Aproprowizacji w obecnej spóźnionej porze jedyne zarządzenie, które da się wykonać i da względnie dobry rezultat.

W konkluzji Ministerstwo Aproprowizacji wnosi o uchwalenie następujących dwóch wniosków:

1) Rada Ministrów wzywa Pana Ministra b. Dzielnicy Pruskiej, aby na zasadzie art. 6 Ustawy z dnia 1 sierpnia 1919 r. o Tymczasowej organizacji zarządu b. dzielnicy pruskiej zarządził wyłączność prawa wywozu ziemniaków z obszaru b. dzielnicy Pruskiej, do innych dzielnic, zarówno jak i poza granice Państwa dla Urzędu Ziemniaczanego.

2) Rada Ministrów upoważnia P. Ministra Aproprowizacji do wniesienia do Sejmu Ustawy o obrocie ziemniakami na terenie całego Państwa z wyłączeniem b. Dzielnicy Pruskiej, mocą której Ministerstwu Aproprowizacji przysługiwać będzie prawo rekwizycji ziemniaków u producentów po cenach stałych na rzecz miast i kooperatyw spożywczych.

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 11.

PROTOKÓŁ
80-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej
odbytego dnia 23 września 1920 r.

Przewodniczy Prezydent Ministrów	p. Wincenty Witos
Obecni:	
Wiceprezydent Ministrów	p. Ignacy Daszyński
Minister Spraw Zagranicznych	p. Eustachy ks. Sapieha
Minister Sprawiedliwości	p. Stanisław Nowodworski
Minister W.R. i O.P.	p. Maciej Rataj
Minister Rolnictwa i D.P.	p. Juliusz Poniatowski
Minister Przemysłu i Handlu	p. inż. dr Wiesław Chrzanowski
Minister Kolei Żelaznych	p. dr Kazimierz Bartel
Minister Poczty i Telegrafów	p. dr Władysław Stesłowicz
Minister Robót Publicznych	p. Gabriel Narutowicz
Minister Pracy i O.S.	p. Edward Peplowski
Minister b. Dzielnicy Pruskiej	p. Władysław Kucharski
Za Ministra Spraw Wojskowych	p. gen. por. Michaelis
Kierownik Min. Zdrowia Publicznego	p. dr Witold Chodźko
Kierownik Min. Kultury i Sztuki	p. Jan Heurich
Podsekretarz Stanu w Prez. Rady Min.	p. dr Władysław Wróblewski
Podsekretarz Stanu w Min. Spraw Wewn[ętrznych]	p. Józef Kuczyński
Podsekretarz Stanu w Min. Skarbu	p. dr Roman Rybarski
Podsekretarz Stanu w Min. Apropozycji	p. Leonard Zaborowski
Szef Sekcji Legisl[atywnej] w Prez. Rady Min.	p. Edward Lechowicz
Protokołuje Radca Ministerialny Prez. Rady Min.	p. dr Jerzy Buzek

Początek posiedzenia o godzinie 6 m. 30 po południu.

1. Odczytano protokół posiedzenia Rady Ministrów z dni 20 i 22-go września 1920 i przyjęto.

2. Prezydent Ministrów odczytuje projekt deklaracji, którą ma złożyć Rząd na pierwszym posiedzeniu po feriach Sejmu Ustawodawczego. Projekt przyjęto z poprawkami uwzględnionymi w załączonym do protokołu egzemplarzu poprawnym.

3. Rada Ministrów przyjęła wniosek Ministra Wyznań Rel[igijnych] i Oświecenia Publicznego, by Prezydent Ministrów porozumiał się z Marszałkiem Sejmu i stronnictwami, aby starano się o ile możności unikać podczas dyskusji

i przy wnioskach nagłych wszelkich kwestii, które by wskazywały na załamanie tzw. frontu wewnętrznego¹⁴⁹.

4. Sprawę zwrócenia Ukrainie taboru kolejowego, który był w swoim czasie w 1919–1920 ewakuowany przez władze polskie, na wniosek Wiceprezydenta Ministrów, przekazano komitetowi złożonemu z Ministrów Spraw Zagranicznych, Spraw Wojskowych i Kolei Żelaznych, celem rozpatrzenia i złożenia wniosków Radzie Ministrów. Komitet zwoła Minister Kolei Żelaznych.

5. Rada Ministrów przyjęła projekt ustawy o ratyfikacji porozumienia z państwami, członkami Konwencji Międzynarodowej dla ochrony własności przemysłowej, podpisanego w Bernie dnia 30 czerwca 1920 r. w przedmiocie zachowania i przywrócenia praw własności przemysłowej, naruszonych przez wojnę światową.

Koniec posiedzenia o godzinie 9-ej wieczór.

Załączniki

Wykaz:

1. [Wystąpienie premiera Witosa na sesji plenarnej Sejmu Ustawodawczego].
2. [Wystąpienie premiera Witosa – czystopis załącznika 1 do punktu 2]¹⁵⁰.
3. [Pismo prezesa ukraińskiej misji dyplomatycznej, prezesa misji wojskowej i prezesa misji handlowo-ekonomicznej do ministra spraw zagranicznych i ministra kolei żelaznych].
4. Wniosek nagły Ministra Przemysłu i Handlu [o zatwierdzenie projektu ustawy o ratyfikacji Porozumienia z Państwami, członkami Konwencji Międzynarodowej dla ochrony własności przemysłowej, podpisanego w Bernie dnia 30 czerwca 1920 r. w przedmiocie zachowania i przywrócenia praw własności przemysłowej, naruszonych przez wojnę światową].
5. Arrangement concernant la conservation ou le retablissement des droits de propriete industrielle atteints par la guerre mondiale¹⁵¹.
6. Porozumienie w przedmiocie zachowania i przywrócenia praw własności przemysłowej, dotkniętych przez wojnę światową.

¹⁴⁹ Aluzja do ostrej walki politycznej w kraju, podczas której rządowi koalicyjnemu było niezmiernie trudno utrzymać spójność i nie ulec dezintegracji.

¹⁵⁰ Załącznik 2 do punktu 2. Nie publikuje się.

¹⁵¹ Załącznik 2 [5] do punktu 5. Nie publikuje się.

[Wystąpienie premiera Witosa na sesji plenarnej Sejmu Ustawodawczego]

Wysoki Sejmie!

Przed dwoma miesiącami oświadczyłem z tej trybuny imieniem utworzonego wówczas rządu, że program jego streszcza się w ^hdwóch^h zadaniach: obrony państwa, zakończenia wojny i przyspieszenia pokoju.

Program ten krótki, ale brzemienny treścią, wysuwało położenie, w jakim się Państwo wówczas znajdowało.

Armia polska pod nieustannym naporem wielokrotnie przeważających mas bolszewickich, skrzętnie przez ^hcałą zimę^h [°]długi czas[°] przygotowywanych, ^hcofała się^h [°]musiała ustępować[°]. Wróg był już na naszych rdzennych ziemiach. Płonęły już polskie wsie, rozlegały się jęki polskiego ludu ^hu wszystkich warstw społeczeństwa naszego^h, któremu wróg niósł grabież, pożogę, tortury, morderstwa i – co ^hnajważniejsze – zagładę^h [°]najgorsze – zatrę[°] niepodległości. Nad państwem zawisło ^hpotwornej groźby^h [°]epokowe straszne pytanie[°]: „być albo nie być?” – Nad całą Europą zawisło widmo nowej wojny światowej, co niestety nie wszędzie rozumiano, mimo, że wdzierający się w polskie ziemie wróg, idący w myśl hasel zaborczych, zaślepiony powodzeniem otwarcie głosił, że zdeptanie niepodległości Polski rozpali żagiew nowej wojny nad Renem. ^hZ tego^h [°]Z istotnej grozy położenia[°] zdawała sobie sprawę tylko Francja. W innych państwach Zachodu agitacja, prowadzona ^hza sowieckie pieniądze^h [°]przez czynniki albo nie znające sprawy, albo naszemu narodowi wrogi[°], zdołała wmówić w społeczeństwo, że Polacy są imperialistami, awanturnikami, zakłócającymi pokój Europy. Najeźdźcy, walczący w imię zaborów i ujarznienia wolnego narodu, imperialiści w najczystszy stylu dawnych carów, umieli dzięki agitacji [°]i przekupstwu[°] zrobić z siebie w opinii zachodu ^hniewinnych baranków^h [°]reprezentantów wielkiej idei[°], a naszą walkę o byt, o istnienie, przez nich od samego początku zagrożone, przedstawić jako imperializm i awanturniczość.

Sfery demokratyczne i robotnicze na zachodzie, ^hnawet w tak umięjącym cenić wolność kraju jak Belgia^h, dały się wziąć na lep bolszewickiej agitacji i wystąpiły przeciw nam, ^hzabraniając^h [°]utrudniając[°] przesyłanie amunicji i broni do Polski, ^hprzesyłania jej państwu, które o nic więcej, tylko^h [°]która w tej chwili[°] o własną wolność ^hwalczyła^h [°]i spokój Europy prowadziła ciężką walkę[°].

Nie umiano czy nie chciano w państwach zachodu ^hwidzieć^h [°]zrozumieć[°], że linia pochodu wojsk bolszewickich przez Polskę wskazywała aż nadto wyraźnie, iż bolszewikom chodziło o połączenie z Niemcami, gdzie [°]nie brakło potężnych czynników gotujących cios wspólny przeciw Polsce[°] ^hgdzie wszystko było na to połączenie odpowiednio przygotowane, nie chciano wysnuwać narzucających się każdemu logicznych wniosków z niesłychanego traktowania przez rząd sowiecki

naszych propozycji pokojowych, umiano nawet usprawiedliwiać nieustanne zwłoki sowieckiego rządu co do rozpoczęcia pokojowych układów z Polską^h.

Tak się przedstawiało nasze położenie zagraniczne, gdy ^hwewnątrz kraju palił coraz dalej, zbliżając się^h „nieprzyjaciel zbliżał się^c do Warszawy, Torunia i Lwowa.

Zagranica zwątpiła już w Polskę. Trudno bowiem byłoby wytłumaczyć sobie inaczej fakt, iż doradzano ^ci zalecano^c ^hpróbowano nawet nakazać^h nam poniekąd zdanie się na łaskę i niełaskę wroga, na warunki, uchybiające wprost godności żyjącego nie spodlonego narodu.

W tych warunkach, gdy w kraju coraz głębiej rozlewały się armie sowieckie, a w państwach zachodu ^crozwijala się^c coraz ^cszerszej^c ^hgłośniejsz buchała^h wroga Polsce agitacja, starająca się zwrócić całe narody przeciw nam, rząd, powstały z woli wszystkich stronnictw, mając za sobą zjednoczony w chwili niebezpieczeństwa i opuszczenia cały naród, jał się pracy, aby ratować niepodległość.

Wisząca nad państwem katastrofa, grożąca utratą niepodległości, wzbudziła w narodzie „cud jedności”. Wszystkie serca uderzyły jednym potężnym akordem: Do broni!

^hInteligencja,^h Szlachetna i bohaterska, bo najgłębiej zawsze czująca, młodzież ^cnasza^c ^hwszystkich stanów^h zerwała się i poszła na ochotnika ratować Ojczyznę. Samorzutnie stworzyły się pokaźne ^harmie^h ^czastępy^c ochotnicze. ^cInteligencja polska spełniła swój patriotyczny obowiązek.^c

Apel rządu, wystosowany do ludu polskiego odbił się potężnym echem w masach włościańskich i robotniczych, które czynem udowodniły, że nie tylko praw umieją żądać, ale i bronić państwa gdy ^ctego^c zajdzie potrzeba ^hchcą i potrafią^h. Dokonane z niesłuchaniem ^cdodatnim^c wynikiem pobory ^crekruta^c dały możliwość nie tylko wyrównania ^hbraków^h ^cszeregów^h armii, ale też stworzenia znacznych rezerw, których brak był dotkliwy. ^cStolica Państwa pełna zapалу zachowała wobec wroga w decydującym momencie godność i spokój, od których w znacznej mierze zależał szczęśliwy wynik wielkiej bitwy.^c ^hTym^h ^hWysiłkiem wspólnym wszystkich warstw stworzył się „cud nad Wisłą”.

Naczelne Dowództwo nasze, przy wybitnym współudziale generała Weyganda, zasłużonego przedstawiciela rycerskiej Francji, zużytkowało w genialny sposób entuzjazm narodu, ^huwładatniony tak pięknie w stworzeniu się armii ochotniczej, na której czele stał generał Haller, zużytkowało^h ofiary i niezłomną wolę obrony. W chwili, gdy wielu zdawało się, że katastrofa była nieuchronna, gdy wróg stał już pod murami Warszawy, Torunia i Lwowa, ruszyły polskie zastępy pod dowództwem Naczelnego Wodza do walki. Ruszyły i – zwyciężyły! Żołnierze, ^hchoć^h ^czmęczeni, często^c mało wyćwiczeni, ^hchoć^h ^cczęsto^c źle zaopatrzeni, choć nieraz bez butów ^ci odzieży^c, runęli na wroga i rozgromili jego zastępy, zmiażdżyli jego potęgę, odrzucili go precz i uratowali państwo.

Bohaterskiej armii, dowódcom i żołnierzom, tym ^hprzede wszystkim, co krwią przypieczętowali,^h ^cco dla^c umiłowania wolności ^htym co^h życie ^hzłożyli^h

‘nieśli^c ojczyźnie w ofierze, tym co szczerze i ofiarnie pomagali nam radą i czynem: ^hgenerałom i oficerom naszej potężnej sojuszniczej Francji^h, niech mi będzie wolno z tego miejsca imieniem Ojczyzny złożyć głęboki hołd i podziękę. ‘Cześć Im!’^c

‘Ceniom zaś bohaterów poległych na pobojuwiskach w obronie niepodległości, składa Polska cześć i ślubuje zaszczytną pamięć.’^c

Rząd wytrwał na swoim posterunku. Nie uległ podszeptom i namowom swoich i obcych, ale pozostał w Warszawie i w najkrytyczniejszym nawet momencie nie opuścił stolicy. Wierzył niezłomnie, że naród, gdy wszystkie siły ‘swoje’^c rzuci na szalę, zwycięży. I nie zawiódł się!

Szczegółowy przebieg wypadków wojennych jest znany. Dzisiejsza linia frontu określa nasze zwycięstwo lepiej, niż wszelkie wywody. Najeźdźca został wyrzucony z ^hKongresówki^h ‘byłego Królestwa Kongresowego’^h i Małopolski. Byt państwa ^hnie tylko^h został uratowany, ^hale także ugruntowany^h.

Mając za zadanie obronę państwa przed zagładą, rząd nie zawahał się w potrzebie chwycić się środków wyjątkowych. Zażądał od społeczeństwa ofiar daleko idących. Wobec zdrajców i złych obywateli wystąpił z karzącą ręką. Rząd jest przekonany, że spełnił tylko swój obowiązek.

Uratowanie bytu państwa to był pierwszy najważniejszy skutek naszej obrony.

Zwycięstwo nasze nie tylko jednak uwolniło Polskę od zaborczego wroga, ale w znacznej mierze oczyściło także atmosferę polityczną całej Europy. Nastrój społeczeństw i rządów w państwach zachodnich wobec Polski ^hzaczął^h ‘zaczyna’^c się zmieniać. Zrozumiano istotę niebezpieczeństwa, jakie zalew Polski przez bolszewików niósł całemu światu, ^hzaczęto nas inaczej cenić^h. Legenda ^ho Polsce jako państwie sezonowym została za granicą nareszcie może raz na zawsze^h ‘o naszej słabości została’^c rozwiana.

To był drugi skutek naszego zwycięstwa.

Dopóki armie sowieckie zwyciężały, rząd sowiecki ^hwykręcał^h ‘uchylał’^c się od przystąpienia do układów pokojowych z nami.

^hZnane są te dziwne przeszkody atmosferyczne przy przesyłaniu naszych radiotelegramów w sprawie pokoju do Moskwy, te długie zwłoki w odpowiedziach sowieckiego rządu i inne interesujące metody zwlekania, stosowane przez dyplomację bolszewicką, gdy armie sowieckie zbliżały się pod Warszawę, pod Lwów i pod Toruń, a gdy myśmy o pokój szczerze zabiegali.^h

Zwycięstwo nasze przyspieszyło układy pokojowe bardziej niż najsilniejsze noty dyplomatyczne.

To był trzeci skutek naszego zwycięstwa.

‘Rząd dąży wytrwale do pokoju i złożył tego niezbite dowody, wysyłając na dzień 30 lipca Delegację do Baranowicz celem uzyskania rozejmu. Nie zrażając się niepowodzeniem, rząd wysłał 14 sierpnia Delegację drugą do Mińska, zaopatrzoną w żądane szersze pełnomocnictwa, a gdy strona przeciwna zażądała

ponownego ich rozszerzenia, rząd uczynił i temu żądaniu zadość, wysyłając dnia 14 września Delegację pokojową do Rygi. Ze strony Polski nie postawiono ani jednego warunku, o który pokój mógłby się rozbić.^c ^hUkłady pokojowe rozpoczęły się i toczą się obecnie w stolicy Łotwy w Rydze.^h Jeżeli u bolszewików istnieje taka dobra wola i chęć zawarcia pokoju jak u nas, to układy ^hte^h ^crozpoczęte w Rydze^c przyniosą pokój. Rząd i naród polski pragnie szczerze i uczciwie pokoju ^ci porozumienia^c opartego na zasadzie sprawiedliwości. Stanowisko nasze co do podstaw pokoju było i jest jasne, kilkakrotnie już przez rząd określone. ^hCudzych ziem nie chcemy, swoich nie damy, warunków, ubliżających narodowi i mogących wyjść na szkodę państwa nie przyjmujemy. Uznajemy że pokój jest potrzebny i nam i całej Europie. Przedłużanie wojny na Wschodzie uniemożliwia bowiem całej Europie, wyniszczonej światową wojną, nawrót normalnych stosunków, a my tego nawrotu w swoim i całej ludzkości interesie najszczerzej pragniemy.^h Od Moskwy nie od nas zależy, czy w najbliższym czasie będziemy mieć pokój, czy nie.

^hRząd staje dziś przed Wysokim Sejmem z poczuciem nie tylko spełnionego obowiązku ale i z poczuciem wykonania nakreślonego w chwili objęcia władzy programu. Zadania jakie rząd wziął na siebie zostały spełnione. Rząd miał przeprowadzić obronę państwa – przeprowadził ją: Państwo zostało uratowane, obronione i utrwalone. Rząd miał przyspieszyć zawarcie pokoju – układy o pokój są w pełnym toku.^h

To, że największe niebezpieczeństwo, grożące państwu, zostało usunięte, nie może uprawniać ani rządu ani społeczeństwa do rozluźnienia woli i wysiłków, ^cbo^c niestety, mimo i wbrew naszym chęciom, walka jeszcze trwa, a siły, które się sprzyściły przeciw Państwu Polskiemu, pracują w dalszym ciągu.

Z ubolewaniem stwierdzić należy, że mimo najszczerzego dążenia do zgodnego współżycia z Litwą, z którą nas łączą wiekowe historyczne ^htradycje^h ^cwęzły^c i wspólne cierpienia w niewoli, nie udało się dojść z rządem litewskim do porozumienia. Litwini w chwili dla nas najkrytyczniejszej połączyli się z bolszewikami, wystąpili przeciw nam zaczepnie i zajęli część kraju, państwu polskiemu definitywnie przyznana. Gdy armia nasza rozbiwszy armie sowieckie podjęła za nimi pościg, Litwini ^hparaliżowali swobodę ruchów naszych wojsk i sami wywołali^h ^człamali neutralność przepuszczając przez swoje terytorium żołnierzy bolszewickich, broń i amunicję z Prus^c, a przez zajęcie naszego terytorium ^cwywołali^c konflikt ^czbrojny^c między Polską a Litwą. Nie chcąc wojny, podjęliśmy z Litwinami układy. Litwini jednak nie tylko nie opuścili naszego terytorium ale przez ^hjawne^h ^cdalsze mimo zaprzeczeń^c współdziałania z armią bolszewicką ^huniemożliwili^h ^cutrudniając^c nam operacje wojenne przeciw niej. Układy ^cw Kalwarii^c¹⁵²

¹⁵² Mowa o negocjacjach polsko-litewskich w sprawie ustalenia relacji pokojowych. Nie przyniosły one skutku.

nie doprowadziły do rezultatu. ^hChcąc całemu światu dać dowód naszych szczerych pokojowych dążeń^h ^cNie^c mogąc uzyskać porozumienia z Litwą bezpośrednio, rząd ^hoddał sprawę konfliktu z Litwą pod sąd Ligi Narodów^h ^cwniósł zażalenie przed Ligę Narodów^c. Przedstawiciel Polski w Lidze ^cNarodów^c zaakcentował dobitnie nasze dążenie do zgody z Litwą ^hi sam wyciągnął prawicę do przedstawiciela Litwy^h. Niestety ^hrząd litewski odepchnął tę rękę, którą jego przedstawiciel w obliczu świata przyjął^h, ^ci ta próba zawiodła^c. Po wyczerpaniu wszelkich prób i środków rząd był zmuszony zdecydować się na przedsięwzięcie odpowiednich kroków, umożliwiających swobodę działań naszej armii przeciw armii bolszewickiej, która w wielkiej sile przygotowuje się do nowego na Polskę ataku. Zrobiliśmy wszystko, co było w naszej mocy, aby zbrojnego starcia z Litwą uniknąć. Jeżeli do niego przyjdzie, odpowiedzialność nie może spaść na nas.

W wojnie z bolszewikami obok naszych armii walczyła dzielnie armia ukraińska. Dla niej nadeszła teraz przełomowa chwila. Po wyrzuceniu wojsk bolszewickich poza Zbrucz, armia ukraińska stanęła na swojej ziemi, w swojej ojczyźnie. ^hTam może urzeczywistniać swój ideał, który najzupełniej rozumiemy i cenimy. Uznawaliśmy szczerze dawniej i uznajemy dzisiaj prawo narodu ukraińskiego do poparcia jego państwowego bytu na zasadzie swobodnie wyrażonej woli ludności. W ręku armii ukraińskiej i w ręku ludności Ukrainy spoczęły teraz dalsze losy tej ziemi.^h

W międzyczasie spotkał naród polski cios, który silnie zaważył i zaważyć musiał na kształtowaniu się naszego stosunku do republiki czechosłowackiej. Wyrokiem Rady Ambasadorów, na której sąd zgodził się rząd poprzedni, porzucając myśl plebiscytu, bo pragnął jak najprędzej położyć kres anormalnym stosunkom na poddanych plebiscytowi terenach, przyznany został Czechom szmat rdzennie polskiej ziemi, mającej bardzo znaczną większość polską. Przyznane zostały Czechom nawet te okręgi, do których Czesi nie mogli nigdy rościć pretensji. Naród nasz i rząd nigdy nie pożył cudzych ziem, tym bardziej też nie może zrozumieć krzywdy, jaką mu wyrokiem w sprawie Śląska Cieszyńskiego i Spiszu wyrządzono. Wyrok ten wykopał przepaść między oboma narodami, które splót interesów politycznych i gospodarczych wiąże ze sobą. W interesie obu narodów i całej Europy leży zasypianie tej przepaści. Z naszej strony jest pod tym względem najlepsza wola.

Górny Śląsk stanowi w dalszym ciągu teren machinacji niemieckich, uniemożliwiających spokój i normalny rozwój tej prastarej polskiej dzielnicy. Przeprowadzenie tam plebiscytu w czasie możliwie szybkim jest ze wszech miar wskazane. Ale przed plebiscytem muszą być przez ^hmocarstwa Ententy^h ^cpaństwa Koalicji^c ściśle ustalone warunki głosowania, uniemożliwiające nadużycia, dające natomiast ludności gwarancję ^czupełnej^c swobody w wyrażeniu swej woli. Ujmą byłoby dla ^hpaństw Ententy^h ^cKoalicji^c, gdyby Niemcy mogli na Śląsku popełniać

take nadużycia i tak sterroryzować ludność, jak się to działo przy plebiscycie na Warmii i Mazurach¹⁵³.

W Paryżu decydują się teraz ^hdwie^h sprawy, niezmiernie nas obchodzące. Jest to sprawa konwencji między Polską a Wolnym Miastem Gdańskim oraz sprawa ostatecznego uregulowania naszej granicy z Prusami Wschodnimi, innymi słowy sprawa ^hzabezpieczenia^h ^cprzyznania^c Polsce prawego brzegu Wisły ^cz potrzebnym zabezpieczeniem^c na Niżu Kwidzyńskim.

Względy gospodarcze, komunikacyjne i geograficzne czynią Gdańsk w całej pełni miastem, wszystkimi węzłami ^hwspomnianej natury^h związanym z Polską. Z tym łączy się sprawa posiadania całej Wisły, która jest jakby stosem pacierzowym Państwa Polskiego ^hw rękach polskich^h. Wypadki ostatnich tygodni, w chwili największego dla naszego państwa niebezpieczeństwa, wykazały ^hjaskrawo^h ^cdobitnie^c, jak uzasadnione były ^hroszczenia^h ^cżądania^c naszego narodu do posiadania całej Wisły, a więc i ^hGdańska^h ^cportu gdańskiego^c. Rząd nie wątpi, że względy te przeważą w czasie układów paryskich, że ^costateczna^c regulacja granicy polskiej na Niżu kwidzyńskim nastąpi w myśl uzasadnionych żądań Polski, i że konwencja, jaka ma być zawarta między Polską, a Wolnym Miastem Gdańskim oprze się ściśle na wyraźnych przepisach Wersalskiego Traktatu.

Przechodząc do sytuacji wewnętrznej, zaznaczyć ^hmuszę^h ^cmogę^c z dumą, że podczas najazdu bolszewickiego naród wykresał z siebie siły, które wszystkim nakazały dla niego szacunek. Wielkie tradycje przeszłości ożyły w całej pełni. Okazało się, że dla wolności naród wszystko poświęci i wszystko uczyni, że w chwili niebezpieczeństwa duch narodu nie tylko się nie wypaczył, ale stęzał i nabrał hartu.

Ludność wiejska, aczkolwiek ^cwielkimi^c obietnicami zachowała się wobec najeźdźców z godnością, świadczącą dobitnie o wysokim poczuciu obywatelskim i umiłowaniu wolności. Lud wiejski odrzucił ze wstrętem pokusy bolszewickich agitatorów, grających na najniższych instynktach mas. Ten lud, który do niedawna musiał ^hrosjanina^h ^czaborcę^c uznawać za pana i władcę, potraktował najeźdźców ^htak jak był powinien^h, ^hjak wrogów^h, nie poszedł na lep agitacji, naraził się na ciężkie prześladowania ale zniósł wszystko i niejednokrotnie z bronią w rękę wystąpił przeciw bolszewikom, zdając sobie sprawę, że walczy w obronie wolności, w obronie państwa, którego jest gospodarzem. Nieliczne wyjątki, przez to samo, że są wyjątkami, stwierdzają w pełni to, co ^hwyżej^h powiedziałem.

Warstwy robotnicze zachowaniem się swoim udowodniły raz jeszcze, jak umieją cenić wolność, jak myślą i czują po polsku.

Z całym uznaniem stwierdzić ^cnależy^c, że przez cały czas krytyczny nigdzie wśród robotników nie przejawily się dążności antypaństwowe, choć bolszewicy na wywołanie ich nie szczędzili ^hzłota^h ^czabiegów i grosza^c, że od czasu

¹⁵³ Plebiscyt z 11 lipca 1920 r. poprzedzała kampania terrorystyczna niemieckich bojówek (organizacji paramilitarnych) przy braku wystarczającej reakcji Komisji Międzynarodowej.

jak władzę w Polsce sprawuje rząd obecny nie było w całym państwie ani jednego strajku.

Najazd bolszewicki, którego szlak znaczone był rabunkiem, mordem i gwałtami, doprowadził ogromne połacie naszego kraju do zupełnej gospodarczej ruiny. ^cBolszewicy zniszczyli też liczne, nieraz bezcenne zabytki sztuki i kultury. ^cNajeźdźcy nie tylko zabrali ludności mienie, zniszczyli sprzęty domowe, zrabowali ostatki obuwia i odzieży, ale przez masowy rabunek koni, uprzęży, wozów i zboża, uniemożliwili jej pracę na roli. Rząd zajął się przyjsiem tej ludności z pomocą. Przedstawiciele Rządu zaraz po odparciu wroga zwiedzili dotknięte najazdem ziemie i wydali zarządzenia ratunkowe. Ministerstwo Spraw Wojskowych nakazało armii oddać rolnikom zbędne konie i wozy i w ogóle spieszyć rolnictwu z pomocą. To ułatwiło już w niektórych okolicach podjęcie najważniejszych robót w polu. ^hRząd wydał zarządzenia, aby zboże siewne zostało należycie rozprowadzone w okolice, które tego zboża potrzebują. ^h

Zniszczenie wojenne zniweczyło w wysokim stopniu nasze plany aprowizacyjne. Rok zapowiadał się dobrze; mieliśmy nadzieję, że własnymi zasobami dotrzymy ^hspokojnie^h do nowego. Wskutek najazdu ludność tych nawet okolic, które normalnie mają znaczne nadwyżki żywności, znalazła się sama wobec widma głodu. Wobec tych, którzy szczęśliwie nie zaznali ^hokropności^h ^cskutków^c najazdu, wyrasta obowiązek obywatelski złożenia wszystkich nadwyżek aprowizacyjnych państwu. Rząd świadomy tego, że ^hnam^h zboża nie wystarczy, poczynił już kroki, aby braki uzupełnić dowozem z zagranicy. ^cWprawdzie^c dobry urodzaj ziemniaków ułatwi w wysokim stopniu wytrwanie, rząd uważa jednak za swój obowiązek wezwać wszystkich, aby środków żywności nie marnowano, aby oszczędzano co się da. Bardzo oszczędna gospodarka środkami żywności jest dziś nakazem dla wszystkich.

Wypadki wojenne spowodowały wstrzymanie akcji odbudowy kraju i tak mało intensywnej ^cdotychczas^c. Zniszczenie, wywołane najazdem, rozszerzyło bardzo znacznie obowiązki państwa na tym polu. Odbudowa i uruchomienie warsztatów pracy w czasie możliwie ^hnajszybszym^h ^cnajkrótszym^c stanowi jedno z najważniejszych zadań państwa. Na to potrzeba wielkich ^cśrodków i^c funduszy. W chwili, gdy jedni obywatele utracili wskutek wojny wszystko, drudzy, na ziemiach, które wojny nie zaznały, zyskali ^hniezmiernie^h wiele, już przez to samo, że nic nie stracili, ^ca są i tacy, co na wojnie i nieszczęściu robili majątki^c. Rząd stoi na stanowisku, że postąpi sprawiedliwie, gdy do ^cwydatnych świadczeń^c na odbudowę ^hkraju^h pociągnie tych, których wojna ^hnie zniszczyła, którym nic nie zabrała^h ^coszczędziła^c.

Wojna sama, pociągnięcie setek tysięcy obywateli do obrony państwa, wydatki z wojną związane, musiały spowodować zastój nawet w uruchomionych już przedsiębiorstwach, a uniemożliwiły uruchomienie innych, co może spowodować zwiększenie liczby bezrobotnych. Temu rząd będzie musiał wszelkimi sposobami

zapobiec. W tym kierunku liczy rząd na rzetelną współpracę wszystkich zainteresowanych czynników. ^hŚwiadomość, że pracą najwydatniejszą najlepiej podniesie naród i państwo, przeniknąć musi i pracodawców i pracowników. Im prędzej uruchomimy fabryki, im więcej i wydatniej na każdym etapie będziemy pracować, tym prędzej się dzwigniemy i zaczniemy żyć lepiej. Uratowaliśmy państwo zbiorowym wysiłkiem czynu. Utrwalimy je zbiorowym wysiłkiem pracy.^h

Rząd jest zdecydowany wprowadzić w życie jak najrychlej reformą rolną ^hi wprowadzi ją^h. Przygotowania są już poczynione nieomal wszystkie. W ten sposób stworzy się nowe warsztaty pracy. Ze względu na interes ^hogółu^h ^cpaństwa^c, ze względu na zobowiązania, w czasie wojny przez państwo wobec żołnierzy zaciągnięte, reforma rolna musi zacząć być realizowaną jak najrychlej.

Dotychczasowe odrębności dzielnicowe, podtrzymywane przez odrębność władzy, powinny być jak najrychlej usunięte. ^hZjednoczona^h Polska musi się stać nareszcie naprawdę zjednoczona. Dlatego rząd bardzo energicznie dążyć będzie do zupełnej unifikacji wszystkich dzielnic. Jest to postulat państwowy ^htak^h ^czupełnie^c naturalny, ^hże więcej o tym mówić nie potrzeba^h.

Dla przeprowadzenia wielkich zadań, jakie się piętrzą przed rządem, potrzeba sprawnego aparatu administracyjnego. Ten aparat, ^hz powodów do pewnego stopnia zrozumiałych^h u nas dotąd szwankuje. Rząd podjął już kroki, aby urzędy nasze były sprawniejsze. Zarządzono ^csystematyczne^c badania organizacji władz centralnych, ^ccelem^c usunięcia personelu zbędnego, zastąpienia ludzi nieodpowiednich fachowcami ^ci osiągnięcia sprawniejszej organizacji urzędów^c. Niepotrzebne urzędy – a niestety mamy i takie – zostaną zniesione. ^hW tym kierunku poczyniono już kroki.^h

^hPrzeżyliśmy okres w dziejach naszego Państwa jeden z najpoważniejszych, ale też może i najświetniejszych, bo okres świetnego ujawnienia tkwiących w narodzie sił. Po uratowaniu Państwa^h ^cDziś^c otwiera się przed narodem nowa era, stają przed nami zadania olbrzymie, wymagające niezwykłego nakładu sił i pracy, zadania epokowej doniosłości, bo od ich wypełnienia zależeć będzie w znacznej mierze cała dalsza linia rozwoju Państwa i narodu. ^cŚwiadomość, że pracą najwydatniejszą szybko podniesie się naród i Państwo, przeniknąć musi i pracodawców i pracowników.^c

Budowa Państwa naszego jest jeszcze ciągle w okresie zaczątków. Są one trudne, bo ^hteż^h wielkie ^cjest^c zadanie, jakie ^hnaszemu pokoleniu^h ^cnam^c przypadło w udziale. Przerasta ono ^cczęsto^c siły, jakimi rozporządzamy, tym bardziej, że siły ^hspołeczne rozszczepia, a tym samym osłabia niezwykle zacięta walka partyjna, która u nas rozpętała się w sposób zgoła niebywały^h ^cte osłabiają zacięte walki partyjne, które u nas rozgorzały, a swoją formą niejednokrotnie^c ani powadze chwili, ani doniosłości zadań nie odpowiadają^hca^h. Co naród może zrobić, jakich czynów ^hnadludzkich^h dokonać, gdy się zespoli w jednym dążeniu, tego ^hświadkami byliśmy w pamiętnych dniach sierpnia^h ^cdowodem wielkie wypadki

ostatnich czasów^c. Ojczyzna dziś potrzebuje ugruntowania w świadomości wszystkich obywateli ^htego^h zrozumienia, iż do zbudowania Państwa trzeba nie mniejszego zespolenia wszystkich sił, jak go było trzeba do uratowania ^hRzeczypospolitej^h. Rozognienie społecznej waśni, ^hnieustanne^h potęgowanie walk partyjnych ^hktórego świadkami jesteśmy^h od chwili jak tylko wróg przestał być ^ctak^c groźnym, nie ułatwia ^hani rządowi, ani społeczeństwu^h spełnienia tych olbrzymich zadań, jakie nas czekają. Rząd ^hmoże^h ^cmusi^c z całą stanowczością oświadczyć, że w interesie Państwa leży ^cbezwzględne^c utrzymanie pokoju ^hdomowego^h ^cwewnętrznego^c na czas, dopóki ^hbodaj fundamenty państwowe nie zostaną wykończone^h ^cpokój zewnętrzny i bezpieczeństwo Państwa nie zostaną ugruntowane^c.

^cZałącznik [3] do punktu 4^c

[Pismo prezesa ukraińskiej misji dyplomatycznej, prezesa misji wojskowej i prezesa misji handlowo-ekonomicznej do ministra spraw zagranicznych i ministra kolei żelaznych¹⁵⁴]

Varsovie, 17 września 1920

DO

PANA MINISTRA SPRAW ZAGRANICZNYCH, PANA MINISTRA KOLEI ŻELAZNYCH, kopie DO PANA MINISTRA WOJNY i DO PANA MINISTRA HANDLU I PRZEMYSŁU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Po zwolnieniu od wojsk bolszewickich terytorium Ukraińskiej Republiki Ludowej, musi się rozpocząć niezwłocznie ruch kolejowy na odpowiedniej części Kolei Ukraińskich, tak dla potrzeb wojskowych, jak i dla handlu wymiennego z Polską, na podstawie zawartych z Rządem Rzeczypospolitej Polskiej konwencji i umów.

Przed wszystkim do wznowienia przewozu na Kolejach Ukraińskich potrzebny będzie tabor kolejowy – parowozy i wagony, których na pewno, bolszewicy, zwalniając nasze terytorium, nam nie pozostawią, przeciwnie zabiorą ze sobą; jeżeli coś z tego zostawią, to zupełnie zepsute i niezdatne do użytku.

Całkiem zrozumiałe, że Rząd Ukraińskiej Republiki Ludowej, musi zawczasu poruszyć tę sprawę i zabezpieczyć sobie niezbędne środki transportowe, uważając, że jednocześnie z zajęciem przez nas terytoriów Ukrainy, powinniśmy zabezpieczyć

¹⁵⁴ Mowa o ukraińskiej misji dyplomatycznej w Polsce, pełniącej funkcję przedstawicielstwa Ukraińskiej Republiki Ludowej w Warszawie. Kopie listu posłano do ministra spraw wojskowych oraz ministra przemysłu i handlu.

ekonomiczne potrzeby ludności i materialne zaopatrzenie wojska. Powyższe może być osiągnięte tylko drogą natychmiastowego wznowienia ruchu kolejowego.

Otóż na podstawie powyższego zwracamy się do Ich ^aExcelencji^a, Panów Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej i prosimy o przyjęcie z pomocą Rządowi Ukraińskiemu w tej ważnej sprawie, w której bez wątplenia jest zainteresowany również i Rząd Rzeczypospolitej Polskiej, jako wspólny z Ukraińskim Rządem czynnik Ekonomiczny i polityczny na wschodzie.

Pomoc Polski w danym wypadku ma polegać na zwróceniu Ukrainie tego kolejowego taboru, który był w swoim czasie, w 1919–1920 r. ewakuowany i zabrany przez Władze Polskie w znacznej ilości z kolei Ukraińskich. Część tych parowozów i wagonów była w Polsce przerobiona do użytku na normalnych europejskich torach kolejowych; część zaś stoi w Polsce bez użytku, na zapasowych liniach szerokotorowych w różnych punktach.

Zaznaczam jeszcze raz, że sprawa ta obecnie jest wielkiego znaczenia dla Rządu Ukraińskiej Republiki Ludowej i pokładając nadzieję, że Rząd Rzeczypospolitej Polskiej, jak i w czasach poprzednich, odniesie się przychylnie do naszych potrzeb państwowych, upoważniamy Wice-Ministra Komunikacji Ukraińskiej Republiki Ludowej, p. Andrzeja Łukaszewicza, do dokładnego przedstawienia Panom Ministrom, całej tej sprawy, jak również do porozumiewania się ze wszystkimi osobami i instytucjami, przez Panów Ministrów wskazanymi, w celu ostatecznego wyjaśnienia i realnego zakończenia powyższej sprawy w jak najkrótszym czasie.

PREZES MISJI DYPLOMATYCZNEJ

Minister¹⁵⁵

g...g

A. Liwicki

Prezes Misji Wojskowej
Gen. Por. ^fZielinski^f

Prezes Misji Handlowo-Ekonomicznej
g...g

I. Fetchenko
Sekretarz
g...g

¹⁵⁵ Był nim Andrij Liwycki.

Wniosek nagły Ministra Przemysłu i Handlu [o zatwierdzenie projektu ustawy o ratyfikacji Porozumienia z Państwami, członkami Konwencji Międzynarodowej dla ochrony własności przemysłowej, podpisanego w Bernie dnia 30 czerwca 1920 r. w przedmiocie zachowania i przywrócenia praw własności przemysłowej, naruszonych przez wojnę światową]

18 września 20

Wniosek nagły

Ministra Przemysłu i Handlu.

Rada Ministrów zatwierdzić raczy następujący

PROJEKT

Ustawa

z dnia ... 1920 roku o ratyfikacji Porozumienia z Państwami, członkami Konwencji Międzynarodowej dla ochrony własności przemysłowej, podpisanego w Bernie dnia 30 czerwca 1920 r. w przedmiocie zachowania i przywrócenia praw własności przemysłowej, naruszonych przez wojnę światową.

Art. 1.

Sejm zatwierdza akces Rządu Polskiego do Konwencji Międzynarodowej Paryskiej dla ochrony własności przemysłowej z dn. 20 marca 1883 r.¹⁵⁶, której treść do niniejszej ustawy dołącza się.

Art. 2.

Sejm upoważnia Naczelnika Państwa do ratyfikowania porozumienia w przedmiocie zachowania i przywrócenia praw własności przemysłowej naruszonych przez wojnę światową, podpisanego w Bernie przez pełnomocnika Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 30 czerwca 1920 r.

Art. 3.

Wykonanie niniejszej ustawy poleca się Prezydentowi Ministrów, Ministrowi Spraw Zagranicznych, oraz Ministrowi Przemysłu i Handlu.

MINISTER PRZEMYSŁU I HANDLU

Uchwała zgodnie z wnioskiem
zapadła dnia ... 1920 r.

¹⁵⁶ W oryginale: Convention de Paris pour la protection de la propriété industrielle. Była to umowa międzynarodowa dwukrotnie zmieniana (po wejściu w życie) – w 1900 oraz 1910 r.

Porozumienie w przedmiocie zachowania i przywrócenia praw własności przemysłowej, dotkniętych przez wojnę światową

POROZUMIENIE
w przedmiocie
ZACHOWANIA I PRZYWRÓCENIA PRAW WŁASNOŚCI
PRZEMYSŁOWEJ, DOTKNIĘTYCH PRZEZ WOJNĘ ŚWIATOWĄ

Celem zapewnienia i ułatwienia prawidłowego korzystania z praw własności przemysłowej, dotkniętych przez wojnę światową, niżej podpisani pełnomocnicy krajów, należących do Konwencji Międzynarodowej dla ochrony własności przemysłowej, upoważnieni należycie przez swoje właściwe Rządy, za wspólną zgodą i z zastrzeżeniem ratyfikacji, ustalili następujący tekst Porozumienia:

Artykuł 1. Terminy pierwszeństwa, przewidziane w artykule 4 Konwencji Międzynarodowej Paryskiej z dnia 20 marca 1883 r., przejranej w Waszyngtonie w roku 1911, dotyczące składania lub rejestracji podań o patenty na wynalazki lub modele użytkowe, marek fabrycznych lub handlowych, rysunków i modeli, a które to terminy jeszcze nie wygasły 1-go sierpnia 1914 r., jak również i te, które zaczęły biec podczas wojny lub zaczęłyby biec, gdyby nie było wojny, będą przedłużone przez każdą z Wysokich układających się Stron na rzecz posiadaczy praw, przyznanych przez pomienioną Konwencję lub na rzecz ich następców prawnych aż do upływu terminu sześciomiesięcznego od uprawomocnienia się niniejszego Porozumienia.

Jednakże to przedłużenie terminu nie będzie naruszało praw własności przemysłowej sprzecznych z żądanymi przy powoływaniu się na prawo pierwszeństwa, a przysługujących którejkolwiek z Wysokich układających się Stron lub jakiegokolwiek osobie, która by te prawa w dobrej wierze posiadała w chwili uprawomocnienia się niniejszego Porozumienia. Strony te lub osoby zachowują używanie swoich praw, tak osobiście, jak i przez wszelkich zastępców, lub upoważnienie mających, którym je ustąpiono przed uprawomocnieniem się niniejszego Porozumienia, tak, że pod żadnym względem nie będą mogły być niepokojone ani ścigane jako naruszające prawo.

Artykuł 2. Będzie dany przynajmniej roczny termin od uprawomocnienia się niniejszego Porozumienia posiadaczom praw przyznanych przez Konwencję dla dokonania bez żadnych dopłat lub grzywny wszelkich aktów, dopełnienia wszelkich formalności, uiszczenia wszelkich opłat i w ogóle zadośćuczynienia wszelkim obowiązkom, przepisanych przez ustawy i zarządzenia każdego państwa dla zachowania albo uzyskania praw własności przemysłowej nabytych już w dniu 1 sierpnia 1914 roku albo takich, które mogły być, o ile nie byłoby wojny,

nabyte po tym terminie na skutek podania wniesionego przed wojną lub podczas jej trwania.

Prawa własności przemysłowej, które byłyby dotknięte nieważnością wskutek niedokonania pewnego aktu, niedopełnienia formalności lub nieuiszczenia opłaty, odzyskają moc prawną z zastrzeżeniem, odnośnie patentów na wynalazki albo modeli użytkowych albo rysunków i modeli przemysłowych, praw osób trzecich, które je posiadają w dobrej wierze.

Artykuł 3. Okres czasu od 1-go sierpnia 1914 r. do uprawomocnienia się niniejszego Porozumienia nie będzie wliczany do terminu przewidzianego dla wprowadzenia w wykonanie patentu i używania marek fabrycznych albo handlowych lub korzystania z rysunków i modeli przemysłowych; ponadto ustanawia się, że żaden patent, ani marka fabryczna lub handlowa, ani też rysunek lub model przemysłowy, które były jeszcze w mocy 1-go sierpnia 1914 r., nie będą mogły być uznane za wygasłe lub unieważnione jedynie z racji niewykonania ich lub niekorzystania z nich przed upływem terminu dwuletniego od uprawomocnienia się niniejszego Porozumienia.

Artykuł 4. Postanowienia niniejszego Porozumienia zawierają jedynie minimum ochrony; nie wykluczają one możliwości domagania się stosowania przepisów obszerniejszych, o ile by takie były wydane przez prawodawstwo wewnętrzne danego kraju, przystępującego do Porozumienia i pozwalają również na istnienie umów korzystniejszych, lecz nie sprzecznych, jakie Rządy Krajów, podpisujących niniejsze Porozumienie, zawarły lub zawrą między sobą w formie traktatów poszczególnych lub klauzuli wzajemności.

Artykuł 5. Postanowienia niniejszego Porozumienia nie naruszają w niczym umów, przyjętych w Traktatach pokoju, podpisanych w Wersalu 28-go czerwca 1919 r. i w St. Germain 10-go września 1919 r., przez kraje prowadzące wojnę, o ile umowy te zawierają zastrzeżenia, wyjątki lub ograniczenia.

Porozumienie niniejsze zostanie ratyfikowane i ratyfikacja tegoż będzie złożona w Bernie najdalej w ciągu trzech miesięcy. Otrzyma ono moc obowiązującą w dniu, w którym protokół złożenia ratyfikacji będzie sporządzony między Wysokimi układającymi się stronami, które go w ten sposób zatwierdzą, dla wszystkich zaś innych Państw otrzyma moc w dniu złożenia przez nie ratyfikacji.

Kraje, które nie podpisały niniejszego porozumienia, mogą doń przystąpić na swe żądanie. Przystąpienie to winno być zakomunikowane pisemnie Rządowi Związkowemu Szwajcarskiemu, który zakomunikuje je wszystkim pozostałym. Przystąpienie to pociągnie za sobą niezwłoczne korzystanie z wszelkich praw, zgodę na wszystkie klauzule i korzystanie ze wszystkich dobrodziejstw, wymienionych w niniejszym Porozumieniu.

Porozumienie będzie miało tę samą moc, co Konwencja ogólna, i będzie unieważnione zwyczajnym postanowieniem Konferencji (art. 14 Konwencji), gdy jego przejściowy cel zostanie osiągnięty.

Porozumienie niniejsze zostanie podpisane w jednym egzemplarzu, który złożony będzie do archiwum Rządu Związkowego Szwajcarskiego. Poświadczona kopia będzie przekazana przez wspomniany Rząd każdemu z Rządów Krajów Porozumienie podpisujących.

Działo się w Bernie, dnia 30-go czerwca 1920 r.

- Za Niemcy: Köcher
” Francję: H. Allizé
” Niderlandy: Van Panhuys
” Polskę: Perłowski
” Portugalię: A.M. Bartholomeu Ferreira
” Szwecję: P. de Adlercreu¹⁵⁷
(z zastrzeżeniem wspomnianym w protokole)
” Szwajcarię: Motta
” Czecho-Słowację: dr Cyrill Ducek¹⁵⁸
” Tunis: H. Allizé.

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 11.

¹⁵⁷ Tak w tekście. Winno być: Adlercreutz.

¹⁵⁸ Tak w tekście. Winno być: Dušek.

21

PROTOKÓŁ

81-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej odbytego dnia 27 września 1920 r.

Przewodniczy Wiceprezydent Ministrów	p. Ignacy Daszyński
Obecni:	
Minister Spraw Wewnętrznych	p. Leopold Skulski
Minister Spraw Wojskowych	p. gen. por. Kazimierz Sosnkowski
Minister Sprawiedliwości	p. Stanisław Nowodworski
Minister W.R. i O.P.	p. Maciej Rataj
Minister Rolnictwa i D.P.	p. Juliusz Poniatowski
Minister Przemysłu i Handlu	p. inż. dr Wiesław Chrzanowski
Minister Kolei Żelaznych	p. dr Kazimierz Bartel
Minister Poczty i Telegrafów	p. dr Władysław Stesłowicz
Minister Robót Publicznych	p. Gabriel Narutowicz
Minister Pracy i Opieki Społecznej	p. Edward Pełowski
Minister Aprowizacji	p. Stanisław Śliwiński
Minister b. Dzielnicy Pruskiej	p. Władysław Kucharski
Kierownik Min. Zdrowia Publicznego	p. dr Witold Chodźko
Kierownik Min. Kultury i Sztuki	p. Jan Heurich
Podsekretarz Stanu w Prez. Rady Min.	p. dr Władysław Wróblewski
Podsekretarz Stanu w Min. Spraw Zagr[anicznych]	p. dr Stefan Dąbrowski
Podsekretarz Stanu w Min. Skarbu	p. dr Ignacy Weinfeld
Szef Sekcji w Prez. Rady Min.	p. Edward Lechowicz
Protokołuje Radca Ministerialny w P[rezydium] R.M.	dr Jerzy Buzek

Początek posiedzenia o godzinie 5 m. 30 po południu.

1. Odczytano protokół posiedzenia Rady Ministrów z 23 września 1920 i przyjęto.

2. Minister Pracy i Opieki Społecznej, nawiązując do oświadczenia Ministra b. Dzielnicy Pruskiej z dnia 6 września br. w sprawie zamianowania Podsekretarza Stanu w Ministerstwie b. Dzielnicy Pruskiej wnosi, by Rada Ministrów zamianowała Wiceministra dra Wachowiaka, posła.

Na wniosek formalny Ministra b. Dzielnicy Pruskiej rozpatrywanie sprawy odroczone do przyjazdu Prezydenta Ministrów.

3. Rada Ministrów przyjęła złożony w trybie nagłym przez Ministra Rolnictwa i D.P. projekt rozporządzenia Rady Ministrów w przedmiocie walki z księgosuszem¹⁵⁹:

a) ze skreśleniem w nagłówku wyrazów „b. ces. austr. węgierskiego”;

b) ze zmianą art. 8, któremu nadano brzmienie: „Odszkodowania za zwierzęta wybite w celu stłumienia księgosuszu oraz za zniszczone w tym celu przedmioty, będą wypłacane na miejscu na podstawie norm ułożonych przez Ministrów Rolnictwa w porozumieniu z Ministrem Skarbu”.

c) ze zmianą w art. 10 wyrazu „przewozowych” na „komunikacyjnych”.

4. Rada Ministrów przyjęła projekt rozporządzenia Rady Ministrów w przedmiocie tymczasowej organizacji państwowej służby weterynaryjnej z poprawkami uwidocznionymi na egzemplarzu dołączonym do protokołu z tym zastrzeżeniem, że redakcję ostateczną ustali Prezydium Rady w porozumieniu z interesowanymi Ministerstwami.

5. Rada Ministrów przyjęła projekt rozporządzenia Rady Ministrów uzupełniające[go] rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 10 czerwca 1920 (Dz[biennik] Praw Nr 50 poz. 309) w przedmiocie odroczenia zapłaty prywatnoprawnych wierzytelności pieniężnych w b. zaborze austriackim.

6. Rozpatrywanie projektu rozporządzenia Rady Obrony Państwa o pocztach, radiotelegrafach, telegrafach, telefonach w czasie wojny odroczone do następnego posiedzenia Rady Ministrów celem uprzedniego uzgodnienia projektu z Ministerstwem Sprawiedliwości i Poczty i Telegrafów.

7. Rada Ministrów przyjęła projekt rozporządzenia Rady Ministrów w przedmiocie przesunięcia terminów dostaw kontyngentu wyznaczonego art. 1 ustawy z 9 lipca 1920 r. o aprowizacji na rok gospodarczy 1920/21 (Dz.U. R.P. Nr 56 poz. 348) ze zmianą osnowy ustępu ostatniego art. 1 projektu, który ma brzmienie: „W razie koniecznej potrzeby mogą władze administracyjne dla celów wojskowych nakładać na poszczególne powiaty obowiązek dostawy przypadającego kontyngentu przed upływem terminów w poprzednim ustępie wskazanych”.

Ministrowie: Wyznań Rel[igijnych] i Oświecenia Publicznego i Sprawiedliwości głosowali za skreśleniem ustępu ostatniego artykułu 1-go projektu.

8. Rada Ministrów przyjęła złożony w trybie nagłym wniosek Ministerstwa Skarbu w sprawie podwyższenia opłaty w szkołach średnich ze zmianą w art. 2 kwoty 900 mk. na 360 mk., a kwoty 1200 mk. na 600 mk.

9. Rada Ministrów uchwaliła powiększenie kredytów zapomogowych, przewidzianych w preliminarzach poszczególnych Ministerstw celem umożliwienia pokrycia w I półroczu r.sz. 1920/1 części najwyżej do połowy wpisowego (czesnego) za dzieci niezamożnych pracowników państwowych oraz wojskowych

¹⁵⁹ Zараźliwa i powodująca duże straty choroba bydła.

zawodowych, które z braku miejsc w szkołach państwowych pobierają naukę w prywatnych szkołach średnich ogólnokształcących i zawodowych.

Wykaz zapomóg, udzielonych w I półroczu roku szkolnego 1920/1 ze wskazaniem szkół i klas, do których uczęszczają dzieci pracowników państwowych oraz wojskowych zawodowych, poszczególne Ministerstwa prześlą w jak najkrótszym czasie Ministerstwu Wyznań Rel[igijnych] i Oświecenia Publ[icznego].

Jednocześnie zastrzega się, aby poszczególne Ministerstwa nie zakładały na koszt państwa ogólnokształcących średnich szkół prywatnych. Takie szkoły już istniejące winny być przekazane Ministerstwu W.R. i O.P.

10. Rada Ministrów przyjęła rozporządzenie Rady Ministrów w przedmiocie odroczenia niektórych terminów płatności.

11. Rada Ministrów przyjęła do wiadomości rozporządzenia Ministrów: Spraw Wojskowych i Spraw Wewnętrznych w przedmiocie zniesienia stanu oblężenia w m.st. Warszawie i przyległych powiatach.

12. Rada Ministrów przyjęła rozporządzenie Rady Obrony Państwa w przedmiocie doraźnego zwalczania lichwy wojennej.

13. Rada Ministrów upoważniła redakcję Dziennika Ustaw Rzplitej Polskiej do wysłania 5 bezpłatnych egzemplarzy Dziennika Ustaw dla nowo utworzonych sądów polowych.

14. Rada Ministrów przyjęła projekt ustawy o uposażeniu osób wojskowych z dodatkiem do art. 63:

„O ile do dnia 1 lipca 1921 Sejm nie uchwali nowej ustawy o uposażeniu osób wojskowych, Radę Ministrów upoważnia się do uregulowania tych stosunków drogą rozporządzenia”.

15. Rada Ministrów przyjęła projekt rozporządzenia Rady Obrony Państwa w przedmiocie przyznania obligacjom Towarzystwa Kredytowego Przemysłu Polskiego¹⁶⁰ gwarancji skarbowej oraz uproszczonego ściągania należności rzeczowego Towarzystwa z poprawkami uwidocznionymi na egzemplarzu dołączonym do protokołu.

Koniec posiedzenia o godzinie 12 w nocy.

^fDaszyński

¹⁶⁰ Instytucja finansowa świadcząca długotrwałe kredyty na cele inwestycyjne z siedzibą w Warszawie. Miała na celu „ułatwienie odbudowy i rozwoju przemysłu polskiego”. Pożyczek udzielano w formie listów zastawnych. Objął je gwarancjami Skarb Państwa.

Załączniki

Wykaz:

1. Wniosek [Ministerstwa Rolnictwa i Dóbr Państwowych o uchwalenie rozporządzenia Rady Ministrów w przedmiocie walki z księgosuszem].
2. Wniosek [Ministerstwa Rolnictwa i Dóbr Państwowych o wydanie rozporządzenia Rady Ministrów w przedmiocie tymczasowej organizacji państwowej służby weterynaryjnej].
3. Rozporządzenie Rady Ministrów uzupełniające rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 10 czerwca 1920 r. (Dziennik) Praw Nr 50 poz. 309) w przedmiocie odroczenia zapłaty prywatno-prawnych wierzytelności pieniężnych w b. zaborze austriackim¹⁶¹.
4. Wniosek nagły [Ministerstwa Apropowizacji o uchwalenie rozporządzenia Rady Ministrów w przedmiocie przesunięcia terminów dostaw kontyngentu, wyznaczonego art. 1 Ustawy z dnia 9 lipca 1920 r. o apropowizacji na rok gospodarczy 1920/21 (Dz.U. R.P. Nr 56 poz. 348)].
5. Wniosek nagły Ministerstwa Skarbu w sprawie podwyższenia opłaty w szkołach średnich.
6. Rozporządzenie Rady Ministrów w przedmiocie odroczenia niektórych terminów płatności¹⁶².
7. Rozporządzenie Rady Obrony Państwa w przedmiocie doraźnego zwalczania lichwy wojennej¹⁶³.
8. Ustawa o uposażeniu osób wojskowych¹⁶⁴.
9. Dekret dotyczący poborów dla duchowieństwa wojskowego w Wojsku Polskim.
10. Rozporządzenie Rady Obrony Państwa w przedmiocie przyznania obligacjom Towarzystwa Kredytowego Przemysłu Polskiego gwarancji skarbowej oraz uproszczonego ściągania należności rzeczzonego Towarzystwa¹⁶⁵.

°Załącznik [1] do punktu 3°

Wniosek [Ministerstwa Rolnictwa i Dóbr Państwowych o uchwalenie rozporządzenia Rady Ministrów w przedmiocie walki z księgosuszem]

W N I O S E K

Rada Ministrów raczy uchwalić następujące:
Rozporządzenie Rady Ministrów
w przedmiocie walki z księgosuszem.

Na zasadzie przepisów z dnia 12 (25) czerwca 1902 r. i 10 (23) czerwca 1903 r. (Zbiór) Praw b. Ces[arstwa] Ros[yjskiego] Tom XIII, Art. 1090–1190) wyd. z roku 1905 oraz austr. ustawy b. ces[arstwa] austr[iacko]-węgierskiego

¹⁶¹ Załącznik [3] do punktu 5. Nie publikuje się.

¹⁶² Załącznik [6] do punktu 10. Nie publikuje się.

¹⁶³ Załącznik [7] do punktu 11. Nie publikuje się.

¹⁶⁴ Załącznik [8] do punktu 14. Nie publikuje się.

¹⁶⁵ Załącznik [10] do punktu 15. Nie publikuje się.

z dnia 20 lutego 1880 (Dz.U.P. Nr 37) zmienionej ustawą z dnia 6 sierpnia 1909 (Dz.U.P. Nr 180) zarządza się co następuje:

Art. 1.

Celem rychłego stłumienia księgosuszu zostaje mianowany przez Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych spośród lekarzy weterynaryjnych Naczelnym Komisarz do walki z księgosuszem.

Art. 2.

Naczelnym Komisarz do walki z księgosuszem wykonuje swe czynności na podstawie obowiązujących przepisów o tępieniu chorób zaraźliwych zwierzęcych przy pomocy Komitetu Doradczego, który zostanie powołany w miarę potrzeby przez Ministra Rolnictwa i D.P. na wniosek Naczelnego Komisarza do walki z księgosuszem spośród doświadczonych fachowców.

Art. 3.

Szczegółowy regulamin o powołaniu oraz zakresie i trybie działania Komitetu Doradczego przy Naczelnym Komisarzu do walki z księgosuszem wyda Minister Rolnictwa i D.P.

Art. 4.

Naczelnym Komisarz do walki z księgosuszem przy wykonaniu swego zadania działa samodzielnie i jest za swoje czynności osobiście odpowiedzialny przed Ministrem Rolnictwa i D.P.

Art. 5.

Minister Rolnictwa i D.P. wyznaczy do dyspozycji Naczelnego Komisarza do walki z księgosuszem odpowiednią liczbę personelu fachowego, podlegającego wyłącznie Naczelnemu Komisarzowi, oraz potrzebne fundusze na pokrycie kosztów, wywołanych walką z księgosuszem.

Na żądanie Naczelnego Komisarza do walki z księgosuszem Ministerstwo Spraw Wojskowych udziela pomocy siły zbrojnej.

Art. 6.

Personel fachowy, użyty do walki z księgosuszem, działa na podstawie instrukcji, wypracowanej i w miarę potrzeby uzupełnionej przez Komitet Doradczy przy Naczelnym Komisarzu do walki z księgosuszem.

Art. 7.

Od zarządzeń Naczelnego Komisarza do walki z księgosuszem nie ma odwołania w drodze administracyjnej.

Art. 8.

Odszkodowania za zwierzęta wybite w celu stłumienia księgosuszu oraz za zniszczone w tym celu przedmioty będą wyplacane na miejscu niezwłocznie po protokolarnym przez Komisję Weterynaryjną Wykonawczą z asygnowanych na ten cel zaliczek, przy uwzględnieniu cen rynkowych.

Protokoły oszacowania zatwierdza Naczelny Komisarz do walki z księgosuszem.

Art. 9.

Wszystkie władze oraz urzędy tak cywilne, jak i wojskowe obowiązane są udzielać Naczelnemu Komisarzowi do walki z księgosuszem niezbędnej pomocy.

Art. 10.

Naczelnemu Komisarzowi do walki z księgosuszem oraz personelowi zajętemu walką z tą zarazą przysługuje prawo do korzystania z wszelkich środków przewozowych, znajdujących się w rozporządzeniu władz cywilnych i wojskowych.

Art. 11.

Wykonanie niniejszego rozporządzenia poleca się Ministrowi Rolnictwa i D.P., który wyda w tym celu instrukcje wykonawcze.

Art. 12.

Rozporządzenie niniejsze obowiązuje na czas trwania zarazy księgosuszu na obszarze b. zaboru rosyjskiego i austriackiego z dniem ogłoszenia w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. Minister Rolnictwa i D.P. przedłoży Radzie Ministrów wniosek o uchylenie niniejszego rozporządzenia z chwilą wygaśnięcia zarazy.

Prezydent Ministrów

Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych: w zast.

†Raczyński

Minister Spraw Wojskowych

Minister Spraw Wewnętrznych

Uzasadnienie

Wobec pojawienia się księgosuszu na obszarze Województwa Białostockiego, która to zaraza grozi zupełnym zniszczeniem bydłostanu w Polsce i wstrząsa jej podstawami gospodarczymi, a osłabić może sprawność armii przez zmniejszenie zapasów bydła rzeźnego potrzebnego dla jej aprowizacji, uważam wydanie natychmiastowe powyższego rozporządzenia za konieczne.

Wydatki związane z projektowaną akcją mają być pokryte z przyznanego na ten cel specjalnego kredytu.

Minister: w zast.
fRaczyński^f

°Załącznik [2] do punktu 4°

Wniosek [Ministerstwa Rolnictwa i Dóbr Państwowych o wydanie rozporządzenia Rady Ministrów w przedmiocie tymczasowej organizacji państwowej służby weterynaryjnej]

WNIOSEK

Rada Ministrów raczy wydać następujące rozporządzenie w przedmiocie tymczasowej organizacji państwowej służby weterynaryjnej.

PROJEKT

Rozporządzenia

Rady Ministrów w przedmiocie tymczasowej organizacji państwowej służby weterynaryjnej.

ROZDZIAŁ I.

Przepisy ogólne

Art. 1.

Do państwowej służby weterynaryjnej należą wszelkie sprawy, które ze względu na swą naturę mogą wywierać wpływ na stan zdrowia, a tym samym na rozwój hodowli zwierząt domowych oraz stanowić ochronę ludzi przed chorobami odzwierzęcymi (zoonozami).

Art. 2.

W szczególności do państwowej służby weterynaryjnej należą sprawy następujące:

- a) opracowywanie projektów wszelkich ustaw i rozporządzeń z dziedziny służby weterynaryjnej, projektów międzynarodowych konwencji weterynaryjnych jako też współdziałanie w opracowywaniu projektów ustaw z dziedziny weterynarii Sądowej;
- b) nadzór nad wykonywaniem ustaw i rozporządzeń administracyjnych o zapobieganiu zaraźliwym chorobom zwierzęcym i ich zwalczaniu, jako też wszelkie sprawy dotyczące się walki z tymi chorobami łącznie z organizacją wszelkiego rodzaju szczepień u zwierząt;

- c) nadzór i organizowanie instytutów weterynaryjno-pomocniczych jako to: stacji dla badań diagnostycznych, zakładów bakteriologicznych oraz wytwórni szczepionek i surowic dla celów weterynaryjnych, nadto kontrola nad handlem i stosowaniem tych szczepionek i surowic;
- d) sprawy dotyczące odszkodowania za zwierzęta zabijane z polecenia władz lub padłe po szczepieniach zarządzonych przez te władze;
- e) nadzór nad wykonywaniem względnie wykonywanie przepisów o oględzinach zwierząt rzeźnych i ich produktów oraz o obrocie handlowym zwierzętami i produktami surowymi pochodzenia zwierzęcego, a w szczególności nadzór nad produkcją mleka;
- f) nadzór nad organizacją lecznictwa weterynaryjnego i wykonywaniem praktyki weterynaryjnej;
- g) sprawy dotyczące się państwowych podatków specjalnych na cele weterynaryjne;
- h) sprawy dotyczące się ubezpieczenia zwierząt;
- i) sprawy opieki nad zwierzętami domowymi;
- j) sprawy podkownictwa;
- k) współdziałanie w sprawach dotyczących się hodowli i higieny zwierząt domowych;
- l) wydawanie opinii fachowych w sprawach dotyczących się budowy i urządzania zakładów przemysłowych dla przeróbki surowych produktów zwierzęcych (garbarni, zakładów utylizacyjnych itp.) oraz rzeźni, targowisk i ładowni na drogach żelaznych względnie wodnych;
- m) popieranie działalności stowarzyszeń weterynaryjno-zawodowych i naukowych;
- n) udział w komisjach egzaminacyjnych dla kandydatów ubiegających się o stanowiska w państwowej służbie weterynaryjnej oraz wydawanie zarządzeń w przedmiocie kwalifikacji fachowych oraz ocena kwalifikacji fachowych kandydatów na stanowiska lekarzy weterynaryjnych i personelu pomocniczego (ogłędaczy mięsa, trychinoskopistów¹⁶⁶ itp.) przy władzach samorządowych;
- o) współdziałanie w sprawach dotyczących się studiów weterynaryjnych oraz przygotowywanie weterynaryjnego personelu pomocniczego (sanitariuszy, ogłędaczy mięsa itp.);
- p) sprawy statystyki weterynaryjnej.

Art. 3.

Sprawowanie państwowej służby weterynaryjnej należy do Ministerstwa Rolnictwa i D.P., Urzędów Wojewódzkich i Starostw oraz do organów samorządowych w poręczonym zakresie działania.

¹⁶⁶ Pracownik służby weterynaryjnej zajmujący się badaniem mięsa przeznaczonego do spożycia. Trychina – gatunek pasożytniczego nicienia, który wywołuje włośnicę.

Zwierzchni nadzór nad służbą weterynaryjną sprawowaną przez organy samorządowe stosownie do przepisów o nadzorze państwowym nad tymi organami wykonuje Minister Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Rolnictwa i Dóbr Państwowych.

Które sprawy służby weterynaryjnej należą do zakresu działania władz państwowych, a które do władz samorządowych, określają specjalne ustawy o zapobieganiu zaraźliwym chorobom zwierzęcym i ich zwalczaniu.

Sprawy służby weterynaryjnej, wkraczające w zakres działania innych władz centralnych, będą rozstrzygane po poprzednim porozumieniu się z tymi władzami. W szczególności sprawy dotyczące chorób odzwierzęcych (zoonozy), ^ckontroli mięsa i produkcji mleka^c, będą załatwiane w porozumieniu z Ministerstwem Zdrowia Publicznego.

ROZDZIAŁ II.

Organy służby weterynaryjnej w Ministerstwie.

Art. 4.

Wszystkie sprawy służby weterynaryjnej w zakresie wyszczególnionym w artykule 2 niniejszego rozporządzenia, poza sprawami przekazanymi do bezpośredniego załatwienia Wojewodom, Starostom i organom samorządowym, będą załatwiane w specjalnej „Sekcji Weterynarii” Ministerstwa Rolnictwa i D.P.

Nadto, jako najwyższy organ opiniodawczy Ministra Rolnictwa i D.P. w zakresie służby weterynaryjnej ustanawia się „Państwową Radę Weterynaryjną”.

Art. 5.

Państwowa Rada Weterynaryjna rozpoznaje sprawy służby weterynaryjnej, co do których Minister Rolnictwa i D.P. uzna za potrzebne zasięgnąć jej opinii.

Art. 6.

W skład Państwowej Rady Weterynaryjnej wchodzi:

- a) Minister Rolnictwa i D.P.
- b) Szef Sekcji Weterynarii
- c) Szef Sekcji obejmującej sprawy hodowli zwierząt w Ministerstwie Rolnictwa i D.P.
- d) Szef służby weterynaryjnej Ministerstwa Spraw Wojskowych;
- e) Przedstawiciel Ministerstwa Zdrowia Publicznego;
- f) po jednym przedstawicielu wyższych uczelni weterynaryjnych;
- g) od dwunastu do osiemnastu przedstawicieli społecznych organizacji rolniczych i weterynaryjnych.

Art. 7.

Przy delegowaniu względnie mianowaniu członków Państwowej Rady Weterynaryjnej winni być jednocześnie wskazani zastępcy dla każdego z członków Rady.

Członków Państwowej Rady Weterynaryjnej, wymienionych w punktach f) i g) Art. 6 mianuje na przeciąg trzech lat Minister Rolnictwa i D.P. spośród osób wskazanych przez powołane do tego na jego wezwanie wyższe uczelnie oraz instytucje i organizacje społeczne.

Minister Rolnictwa i D.P. zwołuje w miarę potrzeby posiedzenia Państwowej Rady Weterynaryjnej, przewodniczy tym posiedzeniom, względnie powierza przewodnictwo Szefowi Sekcji Weterynarii.

W obradach Państwowej Rady Weterynaryjnej uczestniczą Naczelnicy Wydziałów Sekcji Weterynarii oraz powołani przez Ministra w charakterze rzeczoznawców na poszczególne posiedzenia przedstawiciele zainteresowanych władz i instytucji społecznych. Osobom tym przysługuje jedynie głos doradczy.

Porządek obrad Państwowej Rady Weterynaryjnej ustanowiony zostanie przez Ministra Rolnictwa i D.P. w osobnym „Regulaminie Państwowej Rady Weterynaryjnej”.

Członkowie Państwowej Rady Weterynaryjnej pełnią swe obowiązki honorowo.

Przyjeżdżającym spoza stoł. miasta Warszawy na posiedzenia członkom Rady Weterynaryjnej przysługuje prawo do zwrotu kosztów podróży oraz do diet w wysokości przewidzianej dla urzędników V kategorii płac.

Wszelkie czynności biurowe i wykonawcze, związane z działalnością Państwowej Rady Weterynaryjnej załatwiane będą w Sekcji Weterynarii.

Po ukonstytuowaniu się Państwowej Rady Rolniczej¹⁶⁷, jako najwyższego organu doradczego Ministra Rolnictwa i D.P.¹⁶⁸ we wszystkich sprawach, wchodzących w zakres działania Ministra Rolnictwa i D.P. Państwowa Rada Weterynaryjna zostanie przekształcona na Komisję Weterynaryjną Państwowej Rady Rolniczej, stosownie do przepisów organizacyjnych tejsze Rady.

ROZDZIAŁ III.

Organy służby weterynaryjnej w Województwie.

Art. 8.

Do zakresu działania Wojewody, jako organu Państwowej służby weterynaryjnej II instancji, należy:

¹⁶⁷ Ciało opiniodawcze przy ministrze rolnictwa i dóbr państwowych. Miało własny regulamin.

¹⁶⁸ Dóbr Państwowych.

- a) wydawanie rozporządzeń i zarządzeń obowiązujących na obszarze Województwa, zgodnie z trybem przepisany w artykule 6 Rozporządzenia Wykonawczego Rady Ministrów do ustawy tymczasowej z dn. 2 sierpnia 1919 r. (Dz.Pr. P.P. Nr 65, poz. 395) o organizacji władz administracyjnych II instancji (Dz.U. R.P. Nr 90, poz. 490);
- b) bezpośredni nadzór nad wykonywaniem przez Starostwa i Magistraty miast ^hŁodzi, Lublina, Lwowa, Krakowa i Poznania^h ^co własnym statucie i miast nie podlegających czasowo lub stale Starostom^c ustaw i rozporządzeń o zapobieganiu zaraźliwym chorobom zwierzęcym i ich zwalczaniu oraz nad wykonywaniem zarządzonych przez te władze szczepień zwierząt;
- c) organizowanie wszelkiego rodzaju szczepień zwierząt na obszarze Województwa, o ile akcja ta dotyczy kilku powiatów;
- d) rozpatrywanie sprawozdań Starostw i Magistratów miast, ^hwyszczególnionych^h ^cwspomnianych^c w punkcie b) o stwierdzeniu, przebiegu i wygaśnięciu chorób zaraźliwych zwierzęcych;
- e) sprawdzanie wydatków (rachunków) Starostw i Magistratów miast, ^hwyszczególnionych^h ^cwspomnianych^c w punkcie b), względnie lekarzy weterynaryjnych urzędujących w Starostwach i Magistratach miast, ^hwyszczególnionych^h ^cwspomnianych^c w punkcie b) na czynności związane z tępieniem chorób zaraźliwych zwierzęcych, oraz asygnowanie na ten cel należności i zaliczek w ramach przyznanych kredytów;
- f) wykonywanie bezpośredniego nadzoru nad instytucjami weterynaryjno-pomocniczymi, wspomnianymi w ustępie c) Art. 2 niniejszego rozporządzenia;
- g) przyznawanie odszkodowań za zwierzęta, zabite z polecenia władz lub padłe po szczepieniach zarządzonych przez te władze, względnie załatwianie w II instancji odwołań od wydanych w tej mierze decyzji Starostw i Magistratów miast, ^hwyszczególnionych^h ^cwspomnianych^c w punkcie b), stosownie do ustaw obowiązujących w każdym z byłych trzech zaborów;
- h) kontrolowanie Starostw i Magistratów miast, ^hwyszczególnionych^h ^cwspomnianych^c w punkcie b) w zakresie wykonywania przepisów o oględzinach zwierząt rzeźnych i ich produktów oraz o obrocie handlowym zwierzętami i surowymi produktami pochodzenia zwierzęcego;
- i) rozstrzyganie w ostatniej instancji odwołań w sprawach weterynaryjnych od orzeczeń, wydanych przez Starostwa, względnie Wydziały powiatowe w II instancji;
rozstrzyganie w II instancji odwołań od orzeczeń w sprawach weterynaryjnych, wydanych przez Starostwa i Magistraty miast ^hwyszczególnionych^h ^cwspomnianych^c w punkcie b);
przedkładanie Ministerstwu Rolnictwa i D.P. skarg na decyzje powzięte w sprawach weterynaryjnych przez Urzędy Województwa w II instancji;

- j) prowadzenie rejestru lekarzy weterynaryjnych i weterynaryjnego personelu pomocniczego dla obszaru Województwa na podstawie danych, dostarczanych przez podległe Starostwa;
- k) kontrola nad pobieraniem podatków specjalnych na cele weterynaryjne;
- l) wydawanie w II instancji fachowych opinii w sprawach dotyczących budowy i urządzenia zakładów przemysłowych, wspomnianych w ustępie 1 art. 2 niniejszego rozporządzenia;
- m) mianowanie weterynaryjnego personelu pomocniczego, asystentów weterynaryjnych i państwowych lekarzy weterynaryjnych poniżej VII kategorii płac w granicach zatwierdzonego etatu;
- n) delegowanie fachowych urzędników do Komisji egzaminacyjnych dla kandydatów, ubiegających się o stanowiska w państwowej służbie weterynaryjnej, o ile czynność ta zostanie danemu Urzędowi Wojewódzkiemu przekazana przez Ministra Rolnictwa i D.P. oraz sprawdzanie stosownie do obowiązujących w tej mierze przepisów (Art. 19) kwalifikacji kandydatów na stanowiska samorządowych lekarzy weterynaryjnych i samorządowego weterynaryjnego personelu pomocniczego;
- o) przygotowanie pod względem fachowym i rozmieszczanie weterynaryjnego personelu pomocniczego;
- p) zawiadamianie Dowództw odnośnych Okręgów Generalnych o wypadkach wybuchu chorób zaraźliwych wśród zwierząt domowych oraz Wojewódzkich Urzędów Zdrowia¹⁶⁹ o wybuchu chorób odzwierzęcych^c;
- r) prowadzenie statystyki weterynaryjnej na obszarze Województwa i przedkładanie potrzebnych danych statystycznych Ministrowi Rolnictwa i D.P.;
- s) załatwianie wszelkich innych spraw dotyczących służby weterynaryjnej, przekazanych Wojewodzie przez Ministra Rolnictwa i D.P.

Art. 9.

Sprawy weterynaryjne, należące do zakresu działania Wojewody są załatwiane w specjalnym „Oddziale Weterynarii”, wchodzącym w skład Departamentu Rolnictwa i Weterynarii.

Oddziałem Weterynarii kieruje kierownik tego Oddziału.

Kierownikowi Oddziału Weterynarii będzie przydany w potrzebnej liczbie personel fachowy i kancelaryjny.

Obowiązki służbowe kierowników Oddziałów Weterynarii oraz personelu pomocniczego jako też tryb załatwiania czynności w wojewódzkich oddziałach weterynarii określi osobna instrukcja Ministra Rolnictwa i D.P. wydana w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych.

¹⁶⁹ Wojewódzkie urzędy zdrowia – placówki Ministerstwa Zdrowia – zajmowały się dystrybucją środków na publiczną opiekę medyczną.

ROZDZIAŁ IV.

Organy służby weterynaryjnej w powiecie.

Art. 10.

Do zakresu działań Starosty jako organu służby weterynaryjnej I instancji należy:

- a) wydawanie rozporządzeń i zarządzeń obowiązujących na obszarze powiatu, opartych na ustawach lub rozporządzeniach i instrukcjach władz przełożonych, zgodnie z trybem przepisany w artykule 8 Rozporządzenia Wykonawczego Rady Ministrów do rozporządzenia z dnia 28 sierpnia 1919 r. (Dz.U. R.P. Nr 72 poz. 426) o tymczasowej organizacji powiatowych władz administracyjnych pierwszej instancji na obszarze byłego zaboru rosyjskiego z dnia 13 listopada 1919 r. (Dz.U. R.P. Nr 90 poz. 489);
- b) bezpośrednie wykonywanie na obszarze powiatu wszelkich czynności przepisanych w ustawach i rozporządzeniach władz przełożonych o zapobieganiu zaraźliwym chorobom zwierzęcym i ich zwalczaniu oraz kontrola nad wykonywaniem tych czynności przez gminy wiejskie i miasta z wyjątkiem miast, ^hwyszczególnionych^h ^cwspomnianych^c w art. 8 p. b i m.st. Warszawy, o ile właściwe ustawy, rozporządzenia i zarządzenia wkładają na te gminy i miasta pewne obowiązki;
- c) dokonywanie szczepień zwierząt i nadzór nad przeprowadzaniem tych szczepień przez lekarzy weterynaryjnych wolno praktykujących na obszarze powiatu;
- d) rozpatrywanie sprawozdań państwowych lekarzy weterynaryjnych, względnie lekarzy weterynaryjnych wolno praktykujących, działających z ramienia władz państwowych, o stwierdzeniu, przebiegu i wygaśnięciu chorób zaraźliwych zwierzęcych oraz składanie tych sprawozdań właściwemu Urzędowi Wojewódzkiemu;
- e) przedkładanie właściwemu Urzędowi Wojewódzkiemu rachunków państwowych lekarzy weterynaryjnych oraz lekarzy weterynaryjnych wolno praktykujących, działających z ramienia władz państwowych i innych osób z tytułu czynności, względnie wydatków, związanych z tępieniem chorób zaraźliwych zwierzęcych;
- f) przyznawanie odszkodowań za zwierzęta zabite z polecenia władz lub padłe po szczepieniach zarządzonych przez te władze, względnie przedkładanie właściwemu Urzędowi Wojewódzkiemu wniosków w sprawie przyznania tych odszkodowań stosownie do ustaw obowiązujących w każdym z byłych trzech zaborów;
- g) periodiczna kontrola obór i produkcji mleka;
- h) bezpośredni nadzór nad wykonywaniem przepisów o oględzinach zwierząt rzeźnych i ich produktów oraz o obrocie handlowym zwierzętami

i surowymi produktami pochodzenia zwierzęcego w gminach wiejskich i miastach, z wyjątkiem miast, jak w punkcie b), o ile stosownie do obowiązujących przepisów sprawy te nie podlegają kompetencji Wydziałów powiatowych;

- i) wydawanie w I instancji orzeczeń w sprawach weterynaryjnych, względnie rozstrzyganie w II instancji odwołań od wydanych w tych sprawach orzeczeń zarządów gmin wiejskich i miast, z wyjątkiem miast jak w punkcie b), o ile rozstrzyganie tych odwołań stosownie do obowiązujących przepisów nie należy do kompetencji wydziałów powiatowych;
- j) bezpośredni nadzór na obszarze powiatu nad zakładami lecznictwa weterynaryjnego oraz prowadzenie rejestru lekarzy weterynaryjnych i weterynaryjnego personelu pomocniczego;
- k) udzielanie społecznym organizacjom ubezpieczeń zwierząt należytej pomocy weterynaryjnej;
- l) pobieranie względnie współdziałanie w pobieraniu państwowych podatków specjalnych na cele weterynaryjne na obszarze byłego zaboru rosyjskiego;
- m) bezpośredni nadzór nad sposobem wykonywania podkownictwa oraz prowadzenie rejestru ^aukwalifikowanych^a podkuwaczy;
- n) wydawanie w I instancji fachowych opinii w sprawach dotyczących się budowy i urządzenia zakładów przemysłowych, wspomnianych w Art. 2 p. 1 niniejszego rozporządzenia;
- o) zawiadamianie lokalnej władzy wojskowej o wypadkach wybuchu chorób zaraźliwych wśród zwierząt domowych, ^coraz lekarzy powiatowych o przypadkach chorób odzwierzęcych i o stanie obór oraz rzeźni na obszarze powiatu^c;
- p) współdziałanie w razie odwołania się z wojskowymi organami weterynaryjnymi w walce z chorobami zaraźliwymi zwierzęcymi w Oddziałach wojskowych i udzielanie pomocy weterynaryjnej w wypadkach nagłych podczas nieobecności wojskowego lekarza weterynaryjnego;
- r) prowadzenie statystyki weterynaryjnej dla obszaru powiatu i przedkładanie danych statystycznych Urzędowi Wojewódzkiemu;
- s) załatwianie wszelkich spraw, dotyczących się służby weterynaryjnej przekazanych Starostwu przez władze przełożone.

Art. 11.

Sprawy weterynaryjne należące do zakresu działania Starostwa załatwia Starosta przy pomocy państwowych lekarzy weterynaryjnych Starostwa. Starosta jest służbowym przełożonym tych lekarzy (Art. 3 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 28 sierpnia 1919 r., Dz.U. Nr 72, poz. 426).

Państwowi lekarze weterynaryjni Starostwa są w pierwszym rzędzie bezpośrednimi wykonawcami ustaw i rozporządzeń o zapobieganiu zaraźliwym chorobom zwierzęcym i ich zwalczaniu.

W każdym powiecie urzęduje przynajmniej jeden, a w miarę potrzeby kilku państwowych lekarzy weterynaryjnych.

W powiatach, w których urzęduje kilku państwowych lekarzy weterynaryjnych referentem spraw weterynaryjnych całego powiatu jest jeden z tych lekarzy, wyznaczony przez Ministra Rolnictwa i D.P.

Siedzibą państwowego lekarza weterynaryjnego – referenta będzie siedziba Starostwa, pozostali państwowi lekarze weterynaryjni mogą mieć wyznaczone siedziby poza siedzibą Starostwa, stosownie do potrzeb miejscowych.

Państwowy lekarz weterynaryjny – referent kieruje w powiecie czynnościami innych państwowych lekarzy weterynaryjnych, którzy podlegają mu w swojej pracy fachowej i winni się stosować do jego poleceń i wskazówek. Postanowienie to nie narusza zasady wyrażonej w ustępie pierwszym niniejszego artykułu.

Państwowym lekarzom weterynaryjnym – referentom Starostwa będzie nadto poruczone przez Ministra Rolnictwa i D.P. w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych pełnienie obowiązków referentów weterynaryjnych wydziałów powiatowych. W tym charakterze będą oni występować jako urzędnicy samorządowi.

Do wykonywania czynności urzędowych z dziedziny państwowej służby weterynaryjnej może Starosta w razie potrzeby użyć zastępczo także lekarzy weterynaryjnych wolno praktykujących, którym w czasie wykonywania tych czynności przysługują prawa i obowiązki państwowych lekarzy weterynaryjnych. O takim zarządzeniu Starosta zawiadamia bezzwłocznie właściwy Urząd Wojewódzki.

Obowiązki państwowych lekarzy weterynaryjnych przy Starostwach jako też tryb załatwiania przez nich spraw weterynaryjnych określi osobna instrukcja Ministra Rolnictwa i D.P. wydana w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych.

Art. 12.

Do pomocy państwowym lekarzom weterynaryjnym Starostwa może być przydana potrzebna ilość personelu kancelaryjnego.

ROZDZIAŁ V.

Organy służby weterynaryjnej w miastach ^hŁodzi, Lublinie, Lwowie, Krakowie, Poznaniu^h ^co własnym statucie i w miastach nie podlegających czasowo lub stale Starostom oraz^c w st.m. Warszawie.

Art. 13.

Do zakresu działania Magistratów miast [w] ^hŁodzi, Lublinie, Lwowie, Krakowie, Poznaniu^h ^co własnym statucie i w miastach nie podlegających czasowo lub stale Starostom^c jako organów państwowej służby weterynaryjnej pierwszej instancji w poruczonym zakresie działania należą sprawy wyszczególnione w punktach: g), k), l), m), n), o), p) Artykułu 10 niniejszego rozporządzenia, a nadto:

- a) wydawanie rozporządzeń i zarządzeń obowiązujących na obszarze miasta w myśl postanowień zawartych w artykule 9 p. a niniejszego rozporządzenia;
- b) bezpośrednie wykonywanie na obszarze miasta wszelkich czynności przepisanych w ustawach i rozporządzeniach władz przełożonych o zapobieganiu zaraźliwym chorobom zwierzęcym i ich zwalczaniu;
- c) dokonywanie szczepień zwierząt i nadzór nad przeprowadzaniem tych szczepień przez lekarzy weterynaryjnych wolno praktykujących na obszarze miasta;
- d) rozpatrywanie sprawozdań samorządowych lekarzy weterynaryjnych względnie lekarzy weterynaryjnych wolno praktykujących, działających z ramienia Magistratu o stwierdzeniu, przebiegu i wygaśnięciu chorób zaraźliwych zwierzęcych oraz przedkładanie tych sprawozdań właściwemu Urzędowi Wojewódzkiemu;
- e) przedkładanie właściwemu Urzędowi Wojewódzkiemu rachunków samorządowych lekarzy weterynaryjnych oraz lekarzy weterynaryjnych wolno praktykujących, działających z ramienia Magistratu i innych osób z tytułu czynności, względnie wydatków, związanych z tępieniem chorób zaraźliwych zwierzęcych;
- f) przedkładanie właściwemu Urzędowi Wojewódzkiemu wniosków w sprawie przyznawania odszkodowań ze Skarbu Państwa za zwierzęta zabite z polecenia władz lub padłe po szczepieniach zarządzonych przez te władze, stosownie do obowiązujących ustaw;
- g) bezpośredni nadzór nad wykonywaniem przepisów o oględzinach zwierząt rzeźnych i ich produktów oraz o obrocie handlowym zwierzętami i surowymi produktami pochodzenia zwierzęcego na obszarze miasta;
- h) wydawanie w pierwszej instancji orzeczeń w sprawach weterynaryjnych;
- i) bezpośredni nadzór na obszarze miasta nad zakładami lecznictwa weterynaryjnego oraz prowadzenie rejestru lekarzy weterynaryjnych i weterynaryjnego personelu pomocniczego;
- j) sprawdzanie stosownie do obowiązujących przepisów (Art. 19) kwalifikacji fachowych kandydatów ubiegających się o stanowiska lekarzy weterynaryjnych i weterynaryjnego personelu pomocniczego na obszarze miasta;
- k) prowadzenie statystyki weterynaryjnej dla obszaru miasta i przedkładanie danych statystycznych Urzędowi Wojewódzkiemu;
- l) załatwianie wszelkich spraw dotyczących się służby weterynaryjnej, przekazanych Magistratowi przez władze przełożone.

Art. 14.

Do zakresu działania Magistratu m.st. Warszawy jako organu państwowej służby weterynaryjnej w I instancji w poruczonym zakresie działania należą sprawy wyszczególnione w punktach: g), k), l), m), n), o), p) Art. 10 i w punktach: a), b), c), g), i), j), l) artykułu 13 niniejszego rozporządzenia, a nadto:

- a) rozpatrywanie sprawozdań samorządowych lekarzy weterynaryjnych, względnie lekarzy weterynaryjnych wolno praktykujących, działających z ramienia Magistratu o stwierdzeniu, przebiegu i wygaśnięciu chorób zaraźliwych zwierzęcych oraz przedkładanie tych sprawozdań Ministerstwu Rolnictwa i D.P.;
- b) przedkładanie Ministerstwu Rolnictwa i D.P. rachunków samorządowych lekarzy weterynaryjnych oraz lekarzy weterynaryjnych wolno praktykujących, działających z ramienia Magistratu i innych osób z tytułu czynności, względnie wydatków, związanych z tępieniem chorób zaraźliwych zwierzęcych;
- c) przyznawanie odszkodowań za zwierzęta zabite z polecenia władz lub padłe po szczepieniach zarządzonych przez te władze, stosownie do obowiązujących ustaw;
- d) wydawanie w pierwszej instancji orzeczeń w sprawach weterynaryjnych i przedkładanie Ministerstwu Rolnictwa i D.P. odwołań od tych orzeczeń;
- e) prowadzenie statystyki weterynaryjnej dla obszaru miasta i przedkładanie potrzebnych danych statystycznych Ministerstwu Rolnictwa i D.P.

Art. 15.

Drugą i ostatnią instancją w weterynaryjnych sprawach fachowych, załatwianych przez Magistrat m.st. Warszawy, jest Ministerstwo Rolnictwa i D.P., który w tych sprawach działa w porozumieniu z Ministerstwem Spraw Wewnętrznych.

Odszkodowania za zwierzęta zabite z polecenia władz lub padłe po szczepieniach zarządzonych przez te władze stosownie do obowiązujących ustaw będą wypłacane przez Magistrat z kredytów państwowych wyjednanym na ten cel przez Ministerstwo Rolnictwa i D.P.

Art. 16.

W miastach wymienionych w artykułach 13 i 14 niniejszego rozporządzenia służbę weterynaryjną pełnią samorządowi lekarze weterynaryjni ustanowieni przez Magistraty tych miast.

Lekarzom tym przy wykonywaniu czynności z dziedziny państwowej służby weterynaryjnej przysługują prawa i obowiązki państwowych lekarzy weterynaryjnych.

ROZDZIAŁ VI.

O kwalifikacjach personelu weterynaryjnego.

Art. 17.

Dla objęcia Urzędu w państwowej służbie weterynaryjnej niezbędne są oprócz kwalifikacji wymaganych od kandydatów na urzędy państwowe następujące jeszcze kwalifikacje specjalne:

- a) ukończenie wyższej uczelni weterynarii z dyplomem lekarza weterynaryjnego. Dyplomy uzyskane w zagranicznych zakładach naukowych ważne są po uznaniu ich ważności w obrębie Rzeczypospolitej;
- b) złożenie z pomyślnym wynikiem specjalnego egzaminu państwowego w zakresie przepisany w osobnym rozporządzeniu;
- c) odbycie przynajmniej dwuletniej praktyki w charakterze asystenta weterynaryjnego przy Starostwach, Urzędach Wojewódzkich lub Ministerstwie, w którym to okresie mieścić się winna przynajmniej półroczna praktyka w rzeźni.

Art. 18.

Celem uzupełnienia kadr państwowego personelu weterynaryjnego oraz wyszkolenia odpowiednich kandydatów na stanowiska państwowe będą powoływani przy władzach weterynaryjnych lekarze weterynaryjni w charakterze asystentów.

Asystenci weterynaryjni o ile odpowiadają kwalifikacjom wyszczególnionym w art. 17 niniejszego rozporządzenia, mogą być powoływani na urzędy państwowe w służbie weterynaryjnej przy otwarciu się odpowiednich wakansów, nie wcześniej, jak po odbyciu dwuletniej praktyki.

Asystenci weterynaryjni nie mają charakteru urzędników państwowych.

Asystentów weterynaryjnych przyjmuje na służbę przy władzach powiatowych i Wojewódzkich w ramach przyznanych na ten cel kredytów Wojewoda, a przy Ministerstwie Rolnictwa i D.P. Minister.

Art. 19.

Przepisy o kwalifikacjach fachowych wymaganych od kandydatów na stanowiska w służbie weterynaryjnej samorządowej wyda Minister Rolnictwa i D.P. w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych.

ROZDZIAŁ VII.

Przepisy przejściowe.

Art. 20.

Od czasu uchwalenia przez Sejm Ustawodawczy nowej ordynacji (reprezentacji) powiatowej dla byłego zaboru austriackiego przepis ustępu siódmego artykułu 11 niniejszego rozporządzenia obowiązuje tylko na obszarze Województw: Białostockiego, Kieleckiego, Łódzkiego, Lubelskiego, Warszawskiego i m.st. Warszawy.

Art. 21.

Ministrowi Rolnictwa i D.P. w ciągu lat pięciu od dnia uzyskania mocy obowiązującej przez niniejsze rozporządzenie służy prawo czynienia w wypadkach,

zasługujących na uwzględnienie, wyjątków od przepisu ustępów b) i c) artykułu 17 co do złożenia egzaminu państwowego dla kandydatów ubiegających się o stanowiska w państwowej służbie weterynaryjnej oraz co do odbycia dwuletniej praktyki.

Sanitariusze weterynaryjni w b. zaborze rosyjskim pozostają w charakterze personelu pomocniczego na swych stanowiskach; nowi kandydaci na te stanowiska nie będą przyjmowani.

°Art. 22.

Rozporządzenie niniejsze uzyskuje moc obowiązującą na całym obszarze Państwa Polskiego, a po upływie miesiąca od dnia ogłoszenia w Dzienniku Ustaw Rz[eczypospolitej] P[olskiej]. Na obszarze b. dzielnicy pruskiej rozporządzenie niniejsze zostanie wprowadzone osobnym rozporządzeniem Ministra b. Dzielnicy Pruskiej po wysłuchaniu opinii Państwowej Rady Weterynaryjnej.^c

Art. 23.

Z chwilą uzyskania mocy obowiązującej przez niniejsze rozporządzenie ustają wszelkie uprawnienia Generalnego Departamentu Rządu dla Galicji¹⁷⁰ jako władzy centralnej w zakresie państwowej służby weterynaryjnej w b. zaborze austriackim.

Do czasu wprowadzenia organizacji Wojewódzkiej czynności powierzone Wojewodom pełni ten delegat.

Art. 24.

Wykonanie niniejszego rozporządzenia powierza się Ministrowi Rolnictwa i D.P., a w b. zaborze pruskim Ministrowi b. Dzielnicy Pruskiej w porozumieniu z Ministrem Rolnictwa i D.P.

Warszawa, dnia ...
Prezydent Ministrów

Minister Rolnictwa i D.P.
/-/ dr Bardel

Zgadzam się
Minister Spraw Wewnętrznych
/-/ Wojciechowski
Minister Zdrowia Publicznego
/-/ dr Chodźko

¹⁷⁰ Winno być: Delegata (zamiast Departamentu).

UZASADNIENIE.

Jedną z ważniejszych gałęzi państwowej administracji jest służba weterynaryjna, ona bowiem mając w swym ręku kontrolę środków żywności zwierzęcego pochodzenia stoi z jednej strony na straży zdrowia ludzkiego, z drugiej zaś strony mając sobie powierzona pieczę nad stanem zwierząt domowych i prowadząc walkę z chorobami zaraźliwymi chroni gospodarstwa rolne i tak ważną obecnie dla naszego Państwa hodowlę zwierząt przed najniebezpieczniejszym wrogiem, jakim są dla niej te choroby.

W spełnieniu tych doniosłych zadań, a w szczególności w zwalczaniu epizooocji, administracja napotyka na znaczne przeszkody z powodu różnorodności organizacji państwowej służby weterynaryjnej we wszystkich byłych trzech zaborach.

Powyższy projekt rozporządzenia ma na celu usunięcie wspomnianych przeszkód przez ujednostajnienie administracji weterynaryjnej na całym obszarze Państwa, bez czego racjonalna walka z epizooocjami nie jest możliwa.

Projekt niniejszy opracowany został na zasadach nowoczesnych z uwzględnieniem właściwości poszczególnych dzielnic oraz uzgodniony z obowiązującymi przepisami o zespoleniu władz administracyjnych pierwszej i drugiej instancji. Przy opracowaniu projektu wzięto również pod uwagę obecne położenie finansowe Państwa.

Minister
/-/ dr Bardel

^cZałącznik [4] do punktu 7^c

Wniosek nagły [Ministerstwa Apropowizacji o uchwalenie rozporządzenia Rady Ministrów w przedmiocie przesunięcia terminów dostaw kontyngentu, wyznaczonego art. 1 Ustawy z dnia 9 lipca 1920 r. o apropowizacji na rok gospodarczy 1920/21 (Dz.U. R.P. Nr 56 poz. 348)]

D o
R A D Y M I N I S T R Ó W

Ministerstwo Apropowizacji wnosi o uchwalenie następującego wniosku nagłego:

Treść wniosku.

Rozporządzenie Rady Ministrów w przedmiocie przesunięcia terminów dostaw kontyngentu, wyznaczonego art. 1 Ustawy z dnia 9 lipca 1920 r. o apropowizacji na rok gospodarczy 1920/21 (Dz.U. R.P. Nr 56 poz. 348).

Na zasadzie przedostatniego ustępu art. 3 Ustawy z dnia 9 lipca 1920 r. (Dz.U. R.P. Nr 56 poz. 348) zarządza się, co następuje:

Art. 1.

Terminy prekluzyjne dostaw kontyngentu, wskazane pod lit. b i c w art. 3 Ustawy z dnia 9-go lipca 1920 (Dz.U. R.P. Nr 56 poz. 348) ^hzostają przesunięte^h ^cprzesuwa się^c, a mianowicie:

1) termin 1-go stycznia 1921 r. wskazany pod lit. b na dzień 15 października 1920 r., do którego to dnia winno być dostarczone 50% ogólnego wymiaru kontyngentu,

2) termin 1 kwietnia 1921 r. wskazany pod lit. c – na dzień 15 listopada 1920 r., do którego to dnia winno być dostarczone pozostałe 50% kontyngentu.

W razie koniecznej potrzeby mogą władze administracyjne ^cdla celów wojskowych^c nakładać na ^hposzczególnych producentów^h ^cposzczególne powiaty^c obowiązek odstawy przypadającego kontyngentu przed upływem terminów w poprzednim ustępie wskazanych.

^cZałącznik [5] do punktu 8^c

Wniosek nagły Ministerstwa Skarbu w sprawie podwyższenia opłaty w szkołach średnich

WNIOSEK NAGŁY

Ministerstwa Skarbu w sprawie podwyższenia opłaty w szkołach średnich.
Rada Ministrów uchwalić raczy:

Art. 1. Roczne opłaty za naukę (czesne) w szkołach średnich ogólnokształcących, taksy wstępne, taksy egzaminacyjne, opłaty za duplikaty świadectw szkolnych i egzaminowych oraz inne istniejące w powyższych szkołach opłaty stanowią od dnia 1-go września 1920 r. dochód Państwa.

Art. 2. Roczną opłatę za naukę (czesne) w szkołach średnich ogólnokształcących podnosi się na rok szkolny 1920/21 w b. zaborze rosyjskim i austriackim do 900 mk. w czterech klasach niższych, do 1200 Mk. w klasach wyższych.

Art. 3. Taksy wstępne i egzaminacyjne, opłaty za duplikaty świadectw szkolnych i egzaminowych oraz inne istniejące w powyższych szkołach opłaty należy podnieść do wysokości odpowiadającej obecnym stosunkom, przy równoczesnym ich ujednostajnieniu we wszystkich zaborach. Wysokość tę ustali drogą rozporządzenia Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w porozumieniu z Ministrem Skarbu.

MOTYWY.

Wskutek rezolucji Sejmowej z 1 czerwca r.z. zdecydowało Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego podwyższenie opłat za naukę (czesnego) w szkołach średnich w Małopolsce ze 120 mk. i w b. Kongresówce ze 120 mk. i 300 mk. do 360 mk. rocznie, mimo że obowiązuje już na rok bieżący w państwowych szkołach średnich w b. zaborze pruskim opłata za naukę 900 mk. w niższych klasach i 1200 mk. w wyższych klasach, a w prywatnych gimnazjach w b. Kongresówce opłata za naukę w niższych klasach 4000 mk. i w wyższych klasach 5000 mk., a w niektórych (żydowskich) nawet 8 i 10 tysięcy marek rocznie.

Min[isterstwo] W.R. i O.P. nie zgodziło się na dalszą wydatną podwyżkę chesnego i umotywoowało swoje stanowisko obawą oporu ludności w b. Galicji przeciw takiemu podwyższeniu z jednej, a niemożności wprowadzenia w b. Kongresówce wyższych opłat niż w Galicji z drugiej strony.

Z uwagi na to, że w unormowanej wysokości opłat za naukę w gimnazjach prywatnych 4000, 5000 Mk. wyrażony jest przeciętny własny koszt utrzymania zakładu (po potrąceniu bardzo znacznych subwencji rządowych), przedstawia się wysokość zadecydowanych przez Min[inisterstwo] W.R. i O.P. 360 mk. rocznie rażąco nisko.

Ministerstwo Skarbu świadome tego, że koszta szkolnictwa średniego państwowego nie powinny być wyłącznie z dochodów z opłat szkolnych pokryte, nie może mimo to na tę niską opłatę się zgodzić, lecz oświadcza się za roczną opłatą 900 mk. w niższych klasach i 1200 mk. w wyższych klasach szkół średnich w b. zaborze austriackim i rosyjskim, przez co opłata ta zrówna się z opłatą w b. zaborze pruskim i jednolicie w całej Polsce będzie obowiązywała.

Równocześnie uważa za wskazane znaczne podwyższenie innych opłat szkolnych i taks wstępnych i egzaminacyjnych i równoczesne zunifikowanie ich.

Ponieważ Min[isterstwo] W.R. i O.P. już w najbliższych dniach zamierza wydać zarządzenia odpowiadające decyzji na wstępie przedstawionej, o ile Rada Ministrów jej nie zmieni, przeto zgłosiło Ministerstwo Skarbu powyższy wniosek nagły.

^fWeinfeld^f

Dekret dotyczący poborów dla duchowieństwa wojskowego w Wojsku Polskim

DEKRET

Zarządzam następujące pobory dla duchowieństwa wojskowego w Wojsku Polskim:

Biskup polowy	Podług rang Gen. por.
Naczelný Kapelan (oficjał polowy, zast. biskupa)	Gen. podpor.
Dziekan Okręgu Generalnego	Pułkownik
Dziekan Marynarki	”
Regens Konsystorza polowego	”
Profesor religii w wyższej szkole oficerskiej	”
Szef Sekcji greckokatolickiej przy Konsyst[orzu] polow[ym]	”
” ” wyznania protestanckiego przy Konsyst[orzu] polowym	”
” ” wyznania prawosławnego	”
” ” mojżeszowego	”
Proboszcz dywizji	Major
Starszy kapelan Szpit[alnego] Okr[ęgu] Gen[eralnego]	”
Sekretarz Konsystorza polowego	”
Profesor religii w szkole oficersk[iej]	”
Kapelan garnizonu okręgowego (gener[alnego])	”
” greckokatolicki przy Okr[ęgu] Gen[eralnym]	”
Referent wyznania protestanck[iego] przy Okr[ęgu] Gen[eralnym]	”
” ” prawosławnego przy Okr[ęgu] Gen[eralnym]	”
” ” mojżeszowego ” ” ”	”
Kapelan pułku	Kapitan
” marynarki	”
” szpitala	”
Preferent Konsystorza polowego	”
Profesor religii podoficerów	”
Kapelan greckokatolicki przy dywizji	”

Warszawa, dn. 18 stycznia 1919 r.

Wódz Naczelny
/-/ Józef Piłsudski

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 11.

PROTOKÓŁ
82-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej
odbytego dnia 30 września 1920 r.

Przewodniczy Prezydent Ministrów	p. Wincenty Witos
Obecni:	
Wiceprezydent Ministrów	p. Ignacy Daszyński
Minister Spraw Wewnętrznych	p. Leopold Skulski
Minister Spraw Zagranicznych	p. Eustachy X. Sapieha
Wiceminister Spraw Wojskowych	p. gen. por. de Henning Michaelis
Wiceminister Skarbu	p. dr Roman Rybarski
Minister Sprawiedliwości	p. Stanisław Nowodworski
Minister Wyznań Rel[igijnych]	
i Oświecenia Publ[icznego]	p. Maciej Rataj
Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych	p. Juliusz Poniatowski
Minister Przemysłu i Handlu	p. inż. dr Wiesław Chrzanowski
Minister Kolei Żelaznych	p. dr Kazimierz Bartel
Minister Poczty i Telegrafów	p. dr Władysław Stesłowicz
Podsekretarz Stanu w Min. Robót Publicznych	p. inż. Henryk Dudek
Minister Pracy i Opieki Społecznej	p. Edward Pełowski
Minister Apropowizacji	p. Stanisław Śliwiński
Minister b. Dzielnicy Pruskiej	p. Władysław Kucharski
Szef Sekcji w Min. Zdrowia Publ[icznego]	p. dr Józef Jaworski
Minister Kultury i Sztuki	p. Jan Heurich
Szef Sztabu Generalnego	p. gen. por. Tadeusz Rozwadowski
Szef Sekcji Adm[inistracyjnej]	
w Prez. Rady Min.	p. dr Władysław Studziński
Szef Sekcji Legisl[atycznej] w Prez. Rady Min.	p. Edward Lechowicz
Protokołuje Radca Ministerialny	Daniel Rodich

Początek posiedzenia o godzinie 5.20 po południu.

1. Protokół posiedzenia Rady Ministrów z dnia 27 września 1920 r. po odczytaniu przyjęto z tą zmianą, że w punkcie 15 słowa „projekt rozporządzenia Rady Obrony Państwa” zastąpiono słowami „projekt ustawy”.

2. Minister Pracy i O.S. poruszył sprawę niewykonania przez Ministra b. Dzielnicy Pruskiej uchwały Rady Ministrów z dnia 6 września br. (punkt 2) w przedmiocie załatwienia do tygodnia sprawy zamianowania Podsekretarza Stanu w Ministerstwie b. Dzielnicy Pruskiej w porozumieniu z Narodową Partią Robotniczą.

Po dyskusji uchwalono następujące dwa wnioski:

a) wniosek Wiceprezydenta Ministrów P. Daszyńskiego „Rada Ministrów potwierdza swoją uchwałę z dnia 6 września 1920 r. w przedmiocie zamianowania Podsekretarza Stanu w Ministerstwie b. Dzielnicy Pruskiej”,

b) wniosek Ministra Kolei Żelaznych P. dr Bartla „Rada Ministrów uchwała zniesienie stanowisk wszystkich Podsekretarzy Stanu w Ministerstwie b. Dzielnicy Pruskiej”.

3. Sprawa pertraktacji pokojowych w Rydze.

Tę część posiedzenia uznano za tajną.

4. Prezydent Ministrów przedstawił stosunki panujące obecnie we wschodniej Małopolsce, a to na podstawie ostatniej podróży urzędowej i zapowiedział przedłożenie wniosków, zmierzających do odbudowy, względnie udzielenia pomocy dla zniszczonej przez najazd bolszewicki Małopolski wschodniej.

5. Na wniosek Ministra Spraw Zagranicznych uchwalono ratyfikować umowę zawartą z Rzeczpospolitą czesko-słowacką co do zezwolenia na wywóz produktów ropnych w zamian za węgiel¹⁷¹. Również przyjęto do wiadomości wysłanie już w tej sprawie telegramu do Paryża.

6. Na zapytanie Ministra Aprowizacji Rada Ministrów upoważniła go do złożenia na posiedzeniu sejmowej komisji aprowizacyjnej sprawozdania ze stanu aprowizacji w Państwie.

Koniec posiedzenia o godz. 10 min. 20 wieczorem.

^fWitos^f

Załączniki

Wykaz:

1. Sprawy Galicji Wschodniej.
2. [Uгода zawarta podczas Konferencji między upoważnionymi Delegatami Rządów Polskiego i Czecho-Słowackiego, dotycząca uregulowania sprawy wzajemnych dostaw węgla i koksów oraz ropy i przetworów ropnych].

¹⁷¹ Mowa o umowie z 29 listopada 1920 r.

Sprawy Galicji Wschodniej

SPRAWY GALICJI WSCHODNIEJ.

1. Wobec faktu, że na terenie Galicji wschodniej działa sześć władz, które samodzielnie przeprowadzają dochodzenia i aresztowania, następnie wobec uwolnienia Galicji wschodniej od bolszewików¹⁷² i usunięcia się armii ukraińskiej¹⁷³ należy w chwili obejmowania poszczególnych miejscowości przez armie polskie i przywracania działalności władz skoordynować działalność władz, które mogą przeprowadzić dochodzenia na tle politycznym. Musi też być zasadą, że aresztowania masowe są niedopuszczalne. Należy nie dopuścić do tego, by obrachunki polityczne względnie na tle zemsty osobistej mogły odgrywać jakąkolwiek rolę przy dochodzeniach na terenach zwolnionych od bolszewików.

Wobec konstатовanego politycznego nastroju ludności ruskiej i żydowskiej idącego po linii interesów Państwa Polskiego wszelkie władze tak cywilne, jak wojskowe muszą tak postępować, by nastroju tego nie zepsuć, przeciwnie umocnić.

W każdym pojedynczym wypadku zarzucenia czynu politycznie karygodnego przed ewentualnym aresztowaniem musi być skonstatowana zła wola, niedziałanie pod przymusem i tylko w wypadkach gdy ponad wszelką wątpliwość te okoliczności zaszły, względnie nie zaszły – można postąpić z surowością prawa. To samo dotyczy i funkcjonariuszy państwowych.

Celem ustalenia wytycznych przy uwzględnieniu powyżej przytoczonych wskazówek, celem uniknięcia aresztowań przez różne władze po kolei itp. nieprawidłowości. –

Rada Ministrów zleca Generalnemu Delegatowi Rządu, by w porozumieniu z dowództwem armii operującej, DOG oraz Prezydentem Sądu Apelacyjnego wyznaczył komisję złożoną z reprezentantów tych władz, których zadaniem będzie wydawanie jednolitych norm postępowania przy dochodzeniach o postępowania polityczne, wdrożone na terenie Galicji wschodniej i kontrolowanie, by ustalone wytyczne przez nikogo nie były naruszone.

2. W sprawie nieprzyjętych po inwazji ukraińskiej do służby państwowej Rusinów i Żydów poddać należy ponownemu dokładnemu zbadaniu, bliższe postanowienia w tym względnie poweźmie Prezydium Rady Ministrów w porozumieniu z zainteresowanymi resortowymi Ministerstwami.

¹⁷² Nastąpiło to po pokonaniu sił Frontu Południowo-Zachodniego Armii Czerwonej latem 1920 r. (w tym Armii Konnej Budionnego).

¹⁷³ Mowa o internowaniu sił armii ukraińskiej w Polsce po zawarciu rozejmu z Rosją sowiecką 12 października 1920 r.

3. Sprawy zwrotu rzeczy zrabowanych ustali instrukcja wydana przez Generalnego Delegata Rządu po porozumieniu z władzami wojskowymi. Powołane będą komisje, do których dopuszczone będą czynniki obywatelskie.

4. Celem przyścia z pomocą w najobszerniejszym tego słowa znaczeniu dla mieszkańców Galicji wschodniej Minister Skarbu względnie Ministrowie resortowi przedłożą na najbliższym posiedzeniu Rady Ministrów względnie na specjalnym posiedzeniu dla spraw Galicji wschodniej wnioski dotyczące:

a) wzmocnienia bezpieczeństwa publicznego przez pomnożenie policji państwowej i wydanie odpowiedniej instrukcji co do postępowania w myśl intencji rządu,

b) pomocy pieniężnej na doraźne zasiłki bezzwrotne dla najbiedniejszych zniszczonych z powodu ostatnich wypadków,

c) pomocy pieniężnej dla udzielenia pożyczek celem umożliwienia odrestaurowania gospodarstw, które najbardziej ucierpiały i których właściciele nie są w możności własnym kosztem ich uruchomić,

d) ziarna na zasiew,

e) dostarczenia koni,

f) dostarczenia narzędzi rolniczych,

g) udzielenia dla prac w polu przez oddziały wojskowe,

h) przywrócenia przerwanych połączeń kolejowych, a w szczególności ruchu towarowego i umożliwienia bezpłatnego powrotu ewakuowanych, bydła itp.,

k) bezzwłocznego dostarczenia soli, ubrań i nafty.

5. Wobec faktu, że na łąkach i odłogach wiele nieskoszonych traw Minister Rolnictwa w porozumieniu z Generalnym Delegatem Rządu przeprowadzi natychmiastowe skoszenie i dowóz do terenów paszy pozbawionych.

6. Ministerstwo Aprowizacji w porozumieniu z Generalnym Delegatem utworzy z powiatów dotkniętych inwazją bolszewicką lub zniszczonych przez działanie innych armii specjalną jednostkę aprowizacyjną i wyda dla nich specjalne przepisy, które umożliwiłyby wyżycie i obsiew.

7. Naczelne Dowództwo i MSW¹⁷⁴ wyda zarządzenia, by rozsypane na terenie Galicji wschodniej oddziały Petlury bezzwłocznie zostały zebrane i opuściły teren Galicji wschodniej. Następnie władze te wydadzą zarządzenia, by przeprowadzono rewizję kilkuset wagonów armii ukraińskiej, znajdujących się prawdopodobnie w tej chwili koło Buczacza i Stanisławowa i by oddziały ukraińskie nie dopuszczały się rekwizycji i rabunku.

8. Naczelne Dowództwo wyda zarządzenie, by wydane już przez władze wojskowe zarządzenia mające na celu ochronę ludności cywilnej były ściśle przestrzegane i by przekraczający je bezzwłocznie pociągani byli do odpowiedzialności, a szkodę wyrównywano.

¹⁷⁴ Tu skrót niewątpliwie odnosi się do Ministerstwa Spraw Wojskowych.

9. Wobec zniszczenia warsztatów pracy i nieobsiania gruntów kolonistów Mazurów¹⁷⁵ Rada Ministrów zleca Generalnemu Delegatowi, by przy udzielaniu pomocy szczególną otoczył ich opieką. Ministerstwo Robót Publicznych weźmie pod rozwagę ułatwienia w odbudowie domów, a nawet ewentualne wybudowanie baraków.

10. Ministerstwo Oświaty podda zbadaniu sprawę uruchomienia szkół polskich i ruskich w Galicji wschodniej i wyda potrzebne zarządzenia ewentualnie po zasięgnięciu decyzji Rady Ministrów.

11. Ministerstwo Skarbu przedłoży Radzie Ministrów wnioski w sprawie przyjęcia z pomocą finansową zarządom miast wschodniej Galicji i z pomocą dla samorządów dla umożliwienia załatwiania bieżącej administracji.

°Załącznik [2] do punktu 5°

[Ugoda zawarta podczas Konferencji między upoważnionymi Delegatami Rządów Polskiego i Czecho-Słowackiego, dotycząca uregulowania sprawy wzajemnych dostaw węgla i koksu oraz ropy i przetworów ropnych]

Odpis.

Konferencja, odbyta w czasie od 20-go do 27-go września 1920 r. w Krakowie pomiędzy upoważnionymi Delegatami Rządów Polskiego i Czecho-Słowackiego w sprawie wykonania art. VII decyzji Rady Ambasadorów z 28 lipca 1920 r. co do podziału Śląska Cieszyńskiego, Spisza i Orawy doszła do rezultatu, że minimalne ilości węgla i koksu, które Rząd Czecho-Słowacki ma w myśl tego artykułu dostarczać Polsce, nie mogły być za obopólną zgodą ustalone i dlatego Delegaci obu stron uregulowali sprawę wzajemnych dostaw węgla i koksu oraz ropy i przetworów ropnych następującą ugodą:

1. Rząd Czecho-Słowacki zwołni na wywóz do Polski dla regularnych dziennych wysyłek miesięcznie 37 500 t (trzydzieści siedem tysięcy pięćset) węgla gazowego i 15 000 t (piętnaście tysięcy) koksu z Zagłębia Ostrowsko-Karwińskiego. Z wymienionych ilości węgla co najmniej 50% zwolnionych będzie w sortymentach. Na żądanie Polski zgadza się Rząd Czecho-Słowacki zwalniać miesięcznie zamiast 10 000 (dziesięć tysięcy) węgla odpowiednią ilość koksu, o ile stosunki produkcyjne koksowni na to pozwolą. Dla obliczenia koksu przy zamianie na węgiel miarodajny będzie kaźdomiesięczny współczynnik wydajności koksu dla całego Zagłębia Ostrowsko-Karwińskiego.

¹⁷⁵ Mowa o ludności polskiej osiadłej na Rusi Czerwonej. Osadzana była ona na prawie polskim i magdeburskim począwszy od XIV w.

Rząd Polski zwolni miesięcznie ze znajdujących się w Polsce zapasów w stosunku produkcji poszczególnych rewirów na wywóz do Czecho-Słowacji 7083 (siedem tysięcy osiemdziesiąt trzy) ton ropy naftowej.

2. Sprawa przewozu węgla i koksu oraz ropy i przetworów ropnych uregulowana będzie przez Ministerstwo Kolei Żelaznych obu Państw w takim czasie, aby wzajemne dostawy nie uległy zwłóce.

3. Za węgiel i koks z Zagłębia Ostrowsko-Karwińskiego liczone będą ceny, obowiązujące dla odbiorców w Czechosłowacji, tj. ceny wewnętrzne urzędowo ustalone przez Ministerstwo Robót Publicznych w Pradze, podług urzędowych wykazów, które będą każdorazowo nadsyłane Rządowi Polskiemu w ciągu 10-ciu dni po opublikowaniu.

Za ropę liczoną za 100 kg (sto) cena Mkp. 1000 (tysiąc) loco stacja nadawcza, parytet transportowy Borysław. O ile urzędowo opublikowana cena wewnętrzna ropy, przeznaczonej na wyrób przetworów ropnych dla zużycia wewnętrznego przekroczyłaby Mkp. 1000 – za 100 kg parytet transportowy Borysław, natenczas za ropę, dostarczoną na mocy niniejszej umowy, obowiązuje ta nowa cena.

4. Zapłata uskutecznioma zostaje z góry w walucie Państwa dostarczającego, przy czym obie strony zobowiązują się umożliwić zakup potrzebnej waluty.

5. O ile okazałoby się, że wartość dostaw z Czecho-Słowacji przewyższa wartość dostaw z Polski, to Czecho-Słowacja ma prawo żądać udzielenia zwolnienia na wywóz z Polski do Czecho-Słowacji przetworów ropnych według normalnego klucza ropnego polskich rafinerii, z wykluczeniem benzyny poniżej 750° jak długo nie udziela się pozwolenia na wywóz z powodów wojskowych, w ilości, odpowiadającej nadwyżce jej dostaw, do maksymalnej ilości 1250 (tysiąc dwieście pięćdziesiąt) t miesięcznie, a to po cenach, które będą ustanowione przez mieszaną komisję rzeczoznawców na podstawie ceny ropy, ustalonej w § 3. Do tej ceny ropy doliczone będą normalne koszty przeróbki, włącznie z kosztami aprowizacji robotników, i zysk rafinerii, które jednak nie mogą być wyższe niż przeciętne koszty przeróbki i zysk czechosłowackich rafinerii.

Obie strony kontraktujące zobowiązują się dostarczyć sobie wzajemnie najpóźniej do 20-go następnego po dostawie miesiąca wykaz wysłanych towarów celem wyliczenia nadwyżki wartości dostaw, przy czym Czecho-Słowacja winna w ciągu dalszych 20-tu dni podać swe żądanie co do dostawy wymienionych w tym paragrafie przetworów ropnych, w przeciwnym razie odpada obowiązek dla Polski dostarczania tych przetworów.

6. Od towarów wywożonych na mocy niniejszej umowy nie może być pobierana żadna specjalna opłata wywozowa, ani też żadna opłata skarbowa nieobciążająca równocześnie konsumpcji wewnętrznej.

7. Zwalnianie ustalonych kontyngentów odbywać się będzie równomiernie i to tak, aby nie było przerwy we wzajemnych dostawach. Poszczególne gatunki towarów zwalniane będą również równomiernie.

8. Umowa niniejsza w niczym nie narusza ważności innych istniejących umów na dostawy z Polski do Czecho-Słowacji ropy i przetworów ropnych. Rząd Czecho-Słowacki użyje swojego wpływu, aby Czecho-Słowaccy kontrahenci zgodzili się na zmianę Polsko-Czeskiej umowy kompensacyjnej z dnia 12 marca 1920 r. w tym kierunku, że zamiast całej do tej pory niedostarczonej ilości ropy dostarczona będzie taka sama ilość przetworów ropnych na warunkach wspomnianej umowy z 12 marca 1920 r. W razie gdyby Rządowi Czecho-Słowackiemu nie udało się uzyskać zgody kontrahentów Czecho-Słowackich na powyższą zmianę umowy z 12 marca 1920 r. w terminie 30 dni, licząc od dnia podpisania niniejszej umowy, Polska ma prawo potrącać przy dostawach ropy na bieżącą umowę w trzech pierwszych miesiącach po upływie tego terminu te ilości ropy, jakie po 28 września 1920 r. ekspediowane będą na umowę kompensacyjną z 12 marca 1920 r., a dostarczać w zamian za to takie same ilości przetworów ropnych po cenach i w stosunku jakościowym, ustalonych w umowie z 12 marca 1920 r.

9. Rząd Czecho-Słowacki daje Rządowi Polskiemu wszystkie gwarancje, że towar nabyty na podstawie niniejszej umowy nie będzie z terytorium Rzplitej Czecho-Słowackiej wywożony ani w stanie surowym, ani przetworzonym.

10. Ilość towarów, przypadająca do dostawy na dany miesiąc, musi być w tym miesiącu dostarczona. Jeżeli jedna ze stron kontraktujących warunku tego wypełnić nie będzie mogła, jest ona zobowiązana niedostarczone ilości dostawić w całości w następnym miesiącu; w przeciwnym razie strona druga będzie uprawniona zmniejszyć stosunkowo swe dostawy. O ile jedna ze stron pozostaje w zwłoce z odbiorem z przyczyn od niej zależnych, okoliczność ta nie uprawnia jej do wstrzymania własnych dostaw.

11. Rządy Polski i Czecho-Słowacki gwarantują całkowicie wykonanie dostawy towarów, oznaczonych w tej umowie. W celu kontroli wykonania dostaw przysługuje obu stronom prawo utrzymania kontrolujących organów w miejscach wysyłki towarów.

12. Umowa niniejsza wchodzi w życie i staje się dla obu stron obowiązującą z dniem 29 września 1920 r., kończy się z ostatnim dniem miesiąca, który następuje po rozstrzygnięciu Mocarstw Sprzymierzonych i Zaprzyjaźnionych w sprawie Górnego Śląska, nie później jednak jak po upływie jednego roku licząc od dnia jej podpisania.

Umowę niniejszą spisuje się w dwóch egzemplarzach w języku polskim i w dwóch egzemplarzach w języku czeskim, których teksty są autentyczne.

Kraków, dn. 27 września 1920 r.

Z zastrzeżeniem ratyfikacji przez
Rząd Rzeczypospolitej Polskiej.

/-/ Dr A. MEYER

/-/ K. HOFFMAN

/-/ Dr AGENOR ADAMOWSKI

/-/ Dr WISŁOCKI

/-/ Konsul DUNAJECKI

Z zastrzeżeniem ratyfikacji przez
Rząd Republiki Czecho-Słowackiej.

/-/ Zd. FIERLINGER.

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 11.

22a

PROTOKÓŁ nadzwyczajnego posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej, odbytego dnia 1 października 1920 r.

Przewodniczy Prezydent Ministrów	p. Wincenty Witos
Obecni:	
Wiceprezydent Ministrów	p. Ignacy Daszyński
Minister Spraw Wewnętrznych	p. Leopold Skulski
Minister Spraw Zagranicznych	p. Eustachy ks. Sapieha
Minister Spraw Wojskowych	p. gen. por. Kazim[ierz] Sosnkowski
Podsekretarz w Ministerstwie Skarbu	p. dr Ignacy Weinfeld
Minister Sprawiedliwości	p. Stanisław Nowodworski
Minister Wyznań Rel[igijnych] i Ośw[iecenia] Publ[icznego]	p. Maciej Rataj
Minister Rolnictwa i D[óbr] Państwowych	p. Juliusz Poniatowski
Minister Przemysłu i Handlu	p. inż. dr Wiesław Chrzanowski
Minister Kolei Żelaznych	p. dr Kazimierz Bartel
Minister Poczty i Telegrafów	p. dr Władysław Stesłowicz
Podsekretarz Stanu Min. Robót Publ[icznych]	p. inż. Henryk Dudek
Minister Pracy i Opieki Społecznej	p. Edward Peplowski
Minister Aprowizacji	p. Stanisław Śliwiński
Minister b. Dzielnicy Pruskiej	p. Władysław Kucharski
Kierownik Min. Zdrowia Publicznego	p. dr Witold Chodźko
Kierownik Min. Sztuki i Kultury	p. Jan Heurich
Szef Sekcji Administr[acyjnej] w Prez. Rady Min.	p. dr Władysław Studziński
Szef Sekcji Legislatywnej w Prez. Rady Min.	p. Edward Lechowicz
Protokołuje Radca Ministerialny P[rezydium] R.M.	dr Jerzy Buzek

Początek posiedzenia o godzinie 12 w południe.

1. Rada Ministrów uchwaliła złożone przez Prezydium Rady Ministrów wnioski w sprawie sanacji stosunków i odbudowy Wschodniej Małopolski po usunięciu najazdu bolszewickiego w osnowie załączonej do protokołu.

2. Projekt ustawy o utworzeniu uniwersytetu ukraińskiego przyjęto z następującymi zmianami:

a) w art. 3-cim w zdaniu 1-szym w miejsce wyrazów „10 katedr” i „12 katedr” należy wstawić wyrazy „z potrzebną ilością katedr”,

b) skreśla się zdanie 2-gie i 3-cie

c) w zdaniu 4-tym skreślono wyrazy: „w ciągu dwóch lat”.

3. Protokół tajny.

Koniec posiedzenia o 3-ciej po południu.

Witos^f

Załączniki

Wykaz:

1. Sprawa Galicji Wschodniej.
2. [Projekt ustawy o utworzeniu uniwersytetu z językiem wykładowym ruskim].

„Załącznik [1] do punktu 1”

Sprawa Galicji Wschodniej

SPRAWA GALICJI WSCHODNIEJ.

1. Wobec tego, że na terenie Galicji Wschodniej¹⁷⁶ działa sześć władz, które samodzielnie przeprowadzają dochodzenia i aresztowania, następnie wobec uwolnienia Galicji Wschodniej od bolszewików i usunięcia się armii ukraińskiej należy w chwili obejmowania poszczególnych miejscowości przez armie polskie i przywracania działalności władz, skoordynować działalność władz, które mogą przeprowadzać dochodzenia na tle politycznym. Musi też być zasadą, że aresztowania masowe są niedopuszczalne. Należy nie dopuścić do tego, by obrachunki polityczne względnie na tle zemsty osobistej mogły odgrywać jakąkolwiek rolę przy dochodzeniach na terenach zwolnionych od bolszewików.

Wobec konstатовanego politycznego nastroju ludności ruskiej i żydowskiej, idącego po linii interesów Państwa Polskiego wszelkie władze tak cywilne, jak wojskowe muszą tak postępować, by nastroju tego nie zepsuć, przeciwnie umocnić.

W każdym pojedynczym wypadku zarzucenia czynu politycznego karygodnego, przed ewentualnym aresztowaniem musi być skonstatowana zła wola, niedziałanie pod przymusem i tylko w wypadkach, gdy ponad wszelką wątpliwość te okoliczności zaszły, względnie nie zaszły – można postąpić z surowością prawa. To samo dotyczy i funkcjonariuszy państwowych.

Należy przyjąć za zasadę, że w sprawie zarządzanych aresztowań władze wojskowe działać muszą ściśle według ogólnych instrukcji Ministerstwa Spraw Wewnętrznych.

¹⁷⁶ Pojęcie polityczne Galicji Wschodniej wprowadził traktat o niektórych granicach w Europie Wschodniej, podpisany 10 sierpnia 1920 r. w Sèvres pod Paryżem. Rząd polski odmówił – właśnie dlatego – pod nim swego podpisu.

Celem ustalenia wytycznych przy uwzględnieniu powyżej przytoczonych wskazówek, celem uniknięcia aresztowań przez różne władze itp. nieprawidłowości.

Rada Ministrów uchwala utworzenie komisji z przedstawicieli Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Spraw Wojskowych oraz Sprawiedliwości, której zadaniem będzie zarządzenie jednolitego systemu postępowania przy dochodzeniach o przestępstwa polityczne, wdrożone na terenie Galicji Wschodniej i kontrolowanie, by ustalone wytyczne przez nikogo nie były naruszone.

2. W sprawach nieprzyjętych po inwazji ukraińskiej do służby państwowej Rusinów i Żydów, Prezydium Rady Ministrów w porozumieniu z interesowanymi Ministerstwami wyda szczegółowe instrukcje.

3. Sprawy zwrotu rzeczy zrabowanych ustali instrukcja wydana przez Generalnego Delegata Rządu po porozumieniu z władzami wojskowymi. Powołane będą komisje, do których dopuszczone będą czynnicy obywatelskie.

4. Celem przyścia z pomocą dla mieszkańców Galicji Wschodniej Rada Ministrów uchwala:

a) Minister Spraw Wewnętrznych wzmocni bezpieczeństwo publiczne przez pomnożenie policji państwowej i wyda odpowiednią instrukcję co do postępowania w myśl intencji rządu,

b) Minister Skarbu wyasygnuje, poza już wydanymi sumami, kwotę 50 milionów marek na doraźne zasiłki bezzwrotne dla ^anajbiedniejszych zniszczonych^a z powodu ostatnich wypadków oraz na poprawę stosunków zdrowotnych,

c) Minister Skarbu wyasygnuje, poza już wydanymi sumami, 150 milionów marek dla udzielenia pożyczek celem umożliwienia odrestaurowania gospodarstw, które najbardziej ucierpiały i których właściciele nie są w możności własnym kosztem ich uruchomić. Pomoc z reguły powinna być udzielona w naturze,

d) Minister Rolnictwa w porozumieniu z Ministrem Apropowizacji, Ministrem b. Dzielnicy Pruskiej i Ministrem Kolei dostarczy:

1) ziarna na zasiew,

2) koni,

3) narzędzi rolniczych,

e) Minister Spraw Wojskowych w porozumieniu z Generalnym Delegatem Rządu zorganizuje pomoc rolną przez oddział wojskowy,

f) Minister Kolei przyspieszy przywrócenie połączeń kolejowych, a w szczególności ruchu towarowego i umożliwi w porozumieniu z odnośnymi czynnikami bezpłatny powrót z zachodnich powiatów ewakuowanej ludności, bydła itp.,

g) Minister Apropowizacji bezzwłocznie dostarczy w odpowiedniej ilości soli, ubrań i nafty,

h) Minister Robót Publicznych dostarczy drzewa na odbudowę, opał i przeprowadzi w porozumieniu z władzami wojskowymi odbudowę mostów.

5. Wobec faktu, że na łąkach, odłogach wiele nieskoszonych traw, Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych w porozumieniu z Generalnym Delegatem Rządu przeprowadzi natychmiastowe skoszenie i dowóz do terenów paszy pozbawionych.

6. Ministerstwo Apropowizacji w porozumieniu z Generalnym Delegatem utworzy z powiatów dotkniętych inwazją bolszewicką lub zniszczonych przez działanie innych armii specjalną jednostkę apropowizacyjną i wyda dla nich specjalne przepisy, które by umożliwiły wyżycie i obsiew. Dla umożliwienia apropowizacji Minister Skarbu zwolni pewną ilość produktów naftowych do dyspozycji Generalnego Delegata.

7. Rada Ministrów wzywa Naczelne Dowództwo i MSW, by na terenie Galicji Wschodniej oddziały Petlury bezzwłocznie zostały zebrane i opuściły teren Galicji Wschodniej. Następnie władze te wydadzą zarządzenia, by przeprowadzono rewizję kilkuset naładowanych wagonów armii ukraińskiej, znajdujących się prawdopodobnie obecnie około Buczacza i Stanisławowa i zabroni oddziałom ukraińskim wszelkiej rekwizycji.

8. Naczelne Dowództwo wyda zarządzenie, by wydane już przez władze wojskowe zarządzenia, mające na celu ochronę ludności cywilnej były ściśle przestrzegane i by przekraczający je bezzwłocznie pociągani byli do odpowiedzialności.

9. Wobec zniszczenia warsztatów pracy i nieobsiania gruntów kolonistów Mazurów, Rada Ministrów zleca Generalnemu Delegatowi, by przy udzielaniu pomocy szczególną otoczył ich opieką. Ministerstwo Robót Publicznych weźmie pod rozwagę ułatwienia w odbudowie domów, a nawet ewentualnie wybudowanie baraków.

10. Ministerstwo Oświaty podda zbadaniu sprawę uruchomienia szkół polskich i ruskich w Galicji Wschodniej i wyda potrzebne zarządzenia ewentualnie po zasięgnięciu decyzji Rady Ministrów.

11. Ministerstwo Skarbu przedłoży Radzie Ministrów wnioski w sprawie przyścia z pomocą finansową zarządom miast wschodniej Galicji i z pomocą dla samorządów dla umożliwienia załatwiania bieżącej administracji.

12. Ministerstwo Zdrowia Publicznego bezzwłocznie zajmie się sprawą dostarczenia szpitalom we wschodniej Galicji instrumentów, opatrunków i materiałów sanitarnych.

Uchwalone na posiedzeniu Rady Ministrów
w dniu 1 października 1920 r.

[Projekt ustawy o utworzeniu uniwersytetu z językiem wykładowym ruskim]

Warszawa, dn. 20 września 1920 r.

Do Prezydium Rady Ministrów

Stosownie do uchwały Rady Ministrów z dnia 18 września 1919 r. punkt 1 w sprawie utworzenia uniwersytetu z językiem wykładowym ruskim wnoszę po myśli Art. 4 ustawy o szkołach akademickich z dnia 13 lipca 1920 r. o zatwierdzenie następującego projektu ustawy¹⁷⁷.

Projekt

Ustawa z dnia ... o utworzeniu uniwersytetu z językiem wykładowym ruskim.

Art. 1. Pragnąc narodowi ruskiemu w Państwie Polskim stworzyć warunki rozwoju własnej nauki i dać możliwość rozszerzenia wiedzy naukowej sposobem akademickim, rząd powołuje do życia uniwersytet z językiem wykładowym ruskim od 1 stycznia 1921 r.

Art. 2. Uniwersytet ten będzie równorzędny z innymi państwowymi uniwersytetami i będzie zorganizowany na zasadach ustawy o szkołach akademickich z dnia 13 lipca 1920 roku.

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 12.

¹⁷⁷ Wniosek ministra wyznań religijnych i oświecenia publicznego Macieja Rataja.

PROTOKÓŁ
83-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej
odbytego dnia 4 października 1920

Przewodniczy Prezydent Ministrów	p. Wincenty Witos
Obecni:	
Wiceprezydent Ministrów	p. Ignacy Daszyński
Minister Spraw Wewnętrznych	p. Leopold Skulski
Podsekretarz Stanu w Min. Spraw Zagranicznych	p. Stefan Dąbrowski
Minister Spraw Wojskowych	p. gen. por. Kazimierz Sosnkowski
Podsekretarz Stanu w Min. Skarbu	p. dr Roman Rybarski
Minister Sprawiedliwości	p. Stanisław Nowodworski
Minister Wyznań Rel[igijnych] i Oświecenia P[ublicznego]	p. Maciej Rataj
Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych	p. Juliusz Poniatowski
Minister Przemysłu i Handlu	p. inż. dr Wiesław Chrzanowski
Minister Kolei Żelaznych	p. dr Kazimierz Bartel
Minister Poczty i Telegrafów	p. dr Władysław Stesłowicz
Minister Robót Publicznych	p. inż. Gabriel Narutowicz
Minister Pracy i Opieki Społecznej	p. Edward Pełowski
Minister Aprowizacji	p. Stanisław Śliwiński
Minister b. Dzielnicy Pruskiej	p. Władysław Kucharski
Kierownik Min. Zdrowia Publ[icznego]	p. dr Witold Chodźko
Kierownik Min. Kultury i Sztuki	p. Jan Heurich
Podsekretarz Stanu w Prez. Rady Min.	p. dr Władysław Wróblewski
Szef Sekcji Legisl[atywnej] w Prez. Rady Min.	p. Edward Lechowicz
Naczelnik Wydziału w Prez. Rady Min.	p. Ludomir Grendyszyński
Protokołuje radca ministerialny Prez. Rady Min.	p. Daniel Rodich

Początek posiedzenia o godzinie 5 m. 30 po poł.

1. Protokoły 82-go posiedzenia Rady Ministrów z dnia 30 września br. oraz z nadzwyczajnego posiedzenia Rady Ministrów w dniu 1 października br. po odczytaniu przyjęto bez zmian.

2. Minister Pracy i Opieki Społecznej P. Pełowski wystosowuje zapytanie do P. Prezydenta Ministrów, jak się przedstawia sprawa zamianowania Podsekretarza Stanu w Ministerstwie b. Dzielnicy Pruskiej, na co P. Prezydent stwierdza, że wystosował wezwanie do Ministra b. Dzielnicy Pruskiej, lecz jeszcze nie otrzymał zawiadomienia o sposobie załatwienia sprawy.

3. Minister Rolnictwa i D.P. P. Poniatowski zapytuje P. Prezydenta Ministrów, w jaki sposób Prezydium Rady Ministrów załatwiło sprawę Kabata i inne poruszone przez posła Woźnickiego na Radzie Obrony Państwa. P. Prezydent oświadcza, iż wystosował już do posła Woźnickiego list przedstawiający zarządzenia wydane w tej mierze.

4. Minister Kolei Żelaznych P. dr Bartel omawia wniosek opracowany przez Prezydium Rady Ministrów w sprawie poprawy bytu urzędników państwowych i ocenia go jako niewystarczający i czysto teoretyczny. Proponuje dalej przyjęcie urzędnikom z pomocą w następujących kierunkach:

- a) podwyższyć mnożnik dla dodatku drożynianego ze 150 na 220,
- b) udzielić bezzwrotną zaliczkę w wysokości jednomiesięcznych poborów,
- c) przyznać urzędnikom na terenach zwolnionych od najazdu bolszewickiego dodatek kresowy, którego wysokość miałoby ustalić Prezydium Rady Ministrów w porozumieniu z Ministrem Skarbu oraz
- d) poddać rewizji zaklasowanie miejscowości dla określenia dodatku drożynianego i stawia następnie odpowiedni wniosek.

Po przemówieniu Naczelnika Wydziału P. Grendyszyńskiego, który uzasadniał wniosek Prezydium Rady Ministrów stanowiskiem Ministra Skarbu, przeciwnym podwyższaniu mnożnika, wywiązała się dłuższa dyskusja, w której zabierał głos również P. Prezydent Ministrów, podkreślając konieczność rozwiązania kwestii urzędniczej oraz przyjęcia z pomocą głównie przez dostarczenie w naturze artykułów pierwszej potrzeby.

Następnie przyjęto wniosek Ministra Poczty i Telegrafów P. Stesłowicza o powołaniu komisji, mającej opracować wnioski co do ewentualnego zniesienia urzędów i redukcji personelu urzędniczego celem uzyskania w ten sposób pewnych oszczędności.

Do komisji wejdą Minister Spraw Wewnętrznych P. Skulski, Minister Poczty i Telegrafów P. Stesłowicz oraz przedstawiciele Prezydium Rady Ministrów.

Na koniec na wniosek Podsekretarza Stanu w Min. Skarbu P. dr Rybarskiego odroczono obrady nad powyższą kwestią do następnego posiedzenia Rady Ministrów, na które Min. Skarbu przyjdzie z konkretnym wnioskiem.

5. Projekt ustawy o podwyższeniu i ujednostajnieniu akcyzy od zapalek przyjęto z tą zmianą, że art. 5 otrzymuje następujące brzmienie: „Wszelkie grzywny przewidziane w wymienionych w art. 12 ustawach i rozporządzeniach za naruszenie postanowień o opodatkowaniu zapalek, wymierzyć należy w wysokości 10-krotnej. Kary pozbawienia wolności pozostają bez zmiany”.

6. Przyjęto „przeredagowany w myśl uchwały R.M. z 27/9 1920”

- a) projekt rozporządzenia Rady Obrony Państwa o pocztach, radiotelegrafach, telegrafach i telefonach w czasie wojny bez zmian, oraz
- b) projekt ustawy o pocztach, radiotelegrafach, telegrafach i telefonach w czasie wojny w brzmieniu ustalonym dla rozporządzenia ROP pod a)

z tą zmianą, że art. 1 otrzymuje następujące brzmienie: „W czasie wojny lub grożącego państwu niebezpieczeństwa wszystkie poczty, radiotelegrafy, telegrafy i telefony podporządkowuje się interesom obrony państwa”.

7. Wniosek Ministra Kolei Żelaznych w przedmiocie rozwiązania Centralnej Komisji ewakuacyjnej przyjęto.

8. Projekt rozporządzenia Rady Obrony Państwa w przedmiocie zobowiązań pracodawców wobec robotników i pracowników pełniących służbę w wojsku polskim z poboru przyjęto z tą zmianą, że art. 2 otrzymuje następujące brzmienie: „Zasiłki, które zostały dobrowolnie wypłacone przez pracodawców pracownikom powołanym przed wydaniem niniejszego rozporządzenia do służby w armii z poboru, zalicza się na poczet zasiłku wymienionego w art. 1 niniejszego rozporządzenia. O ile zasiłki te w sumie razem wzięte były mniejsze od dwutygodniowego zarobku, dopłaca się różnicę. Zasiłki wypłacone w wysokości większej od określonej w art. 1 niniejszego rozporządzenia w żadnym razie nie ulegają zwrotowi”. Sprawę określenia zobowiązań pracodawców w stosunku do służby folwarcznej poruczono do wspólnego opracowania PP. Ministrom Pracy i O.S. oraz Rolnictwa i D.P.

Przy tej sprawie Pan Prezydent Ministrów zwrócił się z apelem do PP. Ministrów Spraw Wewnętrznych i Spraw Wojskowych celem przyspieszenia wypłaty zasiłków wojskowych.

9. Wniosek w sprawie zaliczenia Konstantynowskiego Instytutu Mierniczego w Moskwie¹⁷⁸ do wyższych zakładów naukowych przyjęto.

10. Projekt dekretu Naczelnika Państwa o wyłączeniu nieruchomości na rzecz budowy kanału żeglugi Bug–Warszawa ‘w tekście preredagowanym’ przyjęto bez zmian.

11. Projekt uchwały Rady Ministrów o ustaleniu porządku kontroli ruchu granicznego przyjęto z tą zmianą, że w art. 4 na końcu ustępu drugiego po słowach „rewizję dokumentów osobistych przekazać można urzędowi celnym” dodano zwrot „jak również powierzyć kontrolę ruchu towarów i bagaży organom Ministerstwa Spraw Wewnętrznych”.

12. Projekt rozporządzenia Rady Ministrów o dodatkach reprezentacyjnych i dodatkach za kierownictwo dla urzędników państwowych przyjęto z następującymi zmianami:

a) w art. 1 punkt 6) wstawiono w miejsce kwoty „600” kwotę „1000” marek.

¹⁷⁸ Konstantynowski Instytut Mierniczy w Moskwie (Konstantinowski Mierzewoj Institut) powstał w 1779 r. i działał najpierw jako szkoła dająca wykształcenie średnie. W 1836 r. został państwową uczelnią wyższą. Stał się w ten sposób pierwszą cywilną wyższą szkołą geodezyjną w Europie. Nauka trwała osiem semestrów. Nadawano dyplomy inżyniera geodety.

- b) w art. 2 1-o skreślono umieszczone w nawiasie słowa „(osobny urząd, departament, sekcja i wydział)”. 2-o w linii czwartej zastąpiono słowa „pobierać będą” słowami „mogą mieć przyznany”. 3-o w linii piątej w miejsce słów „w następującej wysokości” wstawiono słowa „do następującej wysokości”, 4-o na końcu art. 2 dodano zwrot: „Przyznaje i wymierza dodatek za kierownictwo właściwy Minister lub Szef Głównego Urzędu w porozumieniu z Ministrem Skarbu”.
- c) w art. 7 w pierwszej linii zastąpiono zwrot „obowiązuje od dnia 1 lipca 1920 r.” słowami „obowiązuje od dnia 1 października 1920 r.”

13. Minister Pracy i O.S. P. Pełowski poruszył ponownie sprawę zamianowania Podsekretarza Stanu w Min. b. Dzielnicy Pruskiej.

Minister b. Dzielnicy Pruskiej P. Kucharski wyjaśnił, że nie mógł sprawy dotąd załatwić, bo nie był w Poznaniu oraz oznajmił, że w najbliższą środę będzie w Poznaniu.

Na uwagę P. Ministra Pełowskiego, że sprawa winna być do czwartku załatwiona, oświadczył P. Minister Kucharski, że się o to postara.

Koniec posiedzenia o godzinie 9.30 wieczór.

fWitos^f

Załączniki

Wykaz:

1. Ustawa o podwyższeniu i ujednostajnieniu akcyzy od zapalek; motywy¹⁷⁹.
2. Rozporządzenie Rady Obrony Państwa o pocztach, radiotelegrafach, telegrafach i telefonach w czasie wojny¹⁸⁰.
3. Wniosek Ministra Kolei Żelaznych i Przewodniczącego Centralnej Komisji Ewakuacyjnej do Rady Ministrów na rozwiązanie tejże Komisji.
4. Wniosek [dotyczący umieszczenia w spisie szkół wyższych, których ukończenie daje prawo do pobierania dodatku za studia wyższe, Konstantynowskiego Instytutu Mierniczego w Moskwie].
5. Uchwała Rady Ministrów o ustaleniu porządku kontroli ruchu granicznego.
6. Rozporządzenie Rady Ministrów o dodatkach reprezentacyjnych i dodatkach za kierownictwo dla urzędników państwowych¹⁸¹.

¹⁷⁹ Załącznik [1] do punktu 5. Nie publikuje się.

¹⁸⁰ Załącznik [2] do punktu 6. Nie publikuje się.

¹⁸¹ Załącznik [6] do punktu 12. Nie publikuje się.

**Wniosek Ministra Kolei Żelaznych i Przewodniczącego Centralnej Komisji
Ewakuacyjnej do Rady Ministrów na rozwiązanie tejże Komisji**

Wniosek

Ministra Kolei Żelaznych i Przewodniczącego CKE do Rady Ministrów
na rozwiązanie tejże Komisji.

Treść wniosku.

Powołana do życia rozporządzeniem Rady Obrony Państwa z dnia 6 sierpnia
1920 r. (Dziennik Ustaw R.P. Nr 73 ex. 1920) Centralna Komisja Ewakuacyjna
rozwiązuje się z dniem ogłoszenia niniejszego.

UZASADNIENIE:

C.K.E. powołano do życia w chwili zagrożenia obszarów Rzeczypospolitej
przez najazd nieprzyjacielski i połączonej z tym konieczności ewakuacji pewnych
terenów. Zadaniem jej było opracowanie ogólnego planu ewakuacyjnego i wyda-
wanie wszelkich zarządzeń połączonych z przygotowaniem i przeprowadzeniem
ewakuacji urzędów, instytucji i uchodźców. Wobec całkowitego prawie uwol-
nienia obszarów Państwa od najazdu nieprzyjacielskiego i posuwania się naprzód
wojsk, sprawy związane z reewakuacją załatwiać może Sekcja Eksploatacyjna
Ministerstwa Kolei Żelaznych.

Warszawa, dn. 14 września 1920 r.

Minister
K. Bartel^f

Wniesiono na Radę Ministrów dnia ... 1920 r.

Uchwała zapadła zgodnie z wnioskiem.

Prezydent Ministrów

**Wniosek [dotyczący umieszczenia w spisie szkół wyższych, których ukończe-
nie daje prawo do pobierania dodatku za studia wyższe, Konstantynowskiego
Instytutu Mierniczego w Moskwie]**

WNIOSEK
na Radę Ministrów.

W załączniku Nr 4 do art. 12 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 5 sierpnia
1920 r. (Dz.U. R.P. Nr 77/20 poz. 521) zawierającym spis szkół wyższych, których

ukończenie daje prawo do pobierania dodatku za studia wyższe, – który to spis sporządzono na podstawie zestawienia, wypracowanego przez Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego – opuszczono Konstantynowski Instytut Mierniczy w Moskwie.

Instytut ten według zasięgniętej opinii Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego odpowiada wszelkim wymaganiom szkół wyższych, a absolwenci mianowani byli od razu w państwie rosyjskim urzędnikami X-tej rangi.

Wobec tego Rada Ministrów raczy uchwalić:

Rozporządzenie Rady Ministrów uzupełniające rozporządzenie z dnia 5 sierpnia 1920 r. o dodatkach za wysługę lat, względnie trzechlecia za studia wyższe i dodatku drożyznianym do płacy zasadniczej funkcjonariuszy państwowych.

Załącznik Nr 4 do art. 12 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 5 sierpnia 1920 r. (Dz.U. R.P. Nr 77/20 poz. 521) punkt 1) uzupełnia się przez dodanie po słowach: „Akademia sztuk pięknych w Petersburgu i Moskwie” wyrazów: „Konstantynowski Instytut Mierniczy w Moskwie”.

Dowodem ukończenia studiów w powyższym Instytucie jest dyplom inżyniera, dający prawa do 10 lub 12 rangi byłych urzędników państwowych rosyjskich.

°Załącznik [5] do punktu 11°

Uchwała Rady Ministrów o ustaleniu porządku kontroli ruchu granicznego

UCHWAŁA RADY MINISTRÓW o ustaleniu porządku kontroli ruchu granicznego

1. Kontrola przewożonych przez granicę towarów i bagaży podróżnych należy wyłącznie do urzędów celnych. Żadna inna władza, zarówno cywilna, jak wojskowa nie ma prawa wykonywania tej kontroli lub rewizji granicznej, ani bezpośredniego wkraczania w czynności organów celnych.

2. Dotychczas istniejące w miejscowościach, gdzie są urzędy celne, organy kontroli aprowizacyjne, wojskowej itp. znosi się.

Władze i urzędy, interesowane w specjalnych rewizjach na granicy państwowej zgłaszają odpowiednie żądania do urzędów celnych, które w tych wypadkach przeprowadzają czynności kontrolne w obecności przedstawicieli właściwego urzędu.

3. Wszystkie władze i urzędy, zarówno cywilne i wojskowe obowiązane są w swym zakresie działania do bezzwłocznego udzielania urzędom celnym, na ich żądanie, pomocy w czynnościach służbowych. W razie przetrzymania osób lub towarów pod zarzutem przekroczenia przepisów celnych należy odstawić je do najbliższego urzędu celnego.

4. Kontrolę dokumentów osób podróżujących przy przekroczeniu granicy Rzeczypospolitej wykonywać będą organy policji państwowej, przy czym kontrolę tę co do miejsca i czasu uzgodnić należy z rewizją celną oraz z ruchem kolejowym lub parostatkiem.

Na mniejszych punktach granicznych, po porozumieniu Ministrów Skarbu i Spraw Wewnętrznych, rewizję dokumentów osobistych przekazać można urzędowi celny.

Na obszarze b. dzielnicy pruskiej zarządzenie to może wprowadzić Minister tej dzielnicy w porozumieniu z Ministrem Skarbu.

Ministrowie skarbu, Spraw Wewnętrznych i b. Dzielnicy pruskiej wydadzą instrukcję w celu uzgodnienia czynności kontrolujących granicznych urzędów celnych i policyjnych.

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 12.

24

PROTOKÓŁ

84-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej, odbytego dnia 7 października 1920 r.

Przewodniczy Prezydent Ministrów

p. Wincenty Witos

Obecni:

Wiceprezydent Ministrów

p. Ignacy Daszyński

Minister Spraw Wewnętrznych

p. Leopold Skulski

Minister Spraw Zagranicznych

p. Eustachy ks. Sapieha

Minister Spraw Wojskowych

p. gen. por. Kazimierz Sosnkowski

Minister Sprawiedliwości

p. Stanisław Nowodworski

Minister W.R. i O.P.

p. Maciej Rataj

Minister Rolnictwa i D.P.

p. Juliusz Poniatowski

Minister Przemysłu i Handlu

p. inż. dr Wiesław Chrzanowski

Minister Kolei Żelaznych

p. dr Kazimierz Bartel

Minister Poczty i Telegrafów

p. dr Władysław Stesłowicz

Minister Robót Publicznych

p. inż. Gabriel Narutowicz

Minister Pracy i O.S.

p. Edward Pełowski

Minister Apropowizacji

p. Stanisław Śliwiński

Minister b. Dzielnicy Pruskiej

p. Władysław Kucharski

Kierownik Min. Zdrowia Publicznego

p. dr Witold Chodźko

Kierownik Min. Kultury i Sztuki

p. Jan Heurich

Podsekretarz Stanu w Prezydium Rady Min.

p. dr Władysław Wróblewski

Podsekretarz Stanu w Min. Skarbu

p. dr Ignacy Weinfeld

Szef Sekcji Administr[acyjnej]

w Prez. Rady Min.

p. dr Władysław Studziński

Szef Sekcji Legislatywnej w Prez. Rady Min.

p. Edward Lechowicz

Naczelnik Wydziału Organiz[acyjnego]

Prez. Rady Min.

p. Ludomir Grendyszyński

Naczelny Nadzw[yczajny] Komisarz

do walki z epidemiami

p. pułk. dr ^aEdmund^a Godlewski

Szef Sztabu Generalnego

p. gen. por. Tadeusz Rozwadowski

Protokołuje Radca Ministerialny

p. Daniel Rodich

Początek posiedzenia o godz. 11.40 przed południem.

1. Protokół 83-go posiedzenia Rady Ministrów w dniu 4 października po odczytaniu przyjęto bez zmian.

2. Minister Sprawiedliwości p. Nowodworski zawiadamia, że prof. Oswald Balzer zrzekł się ze względu na stan swego zdrowia godności Prezydenta Trybunału Obrony Państwa, które to zrzeczenie się Rada Obrony Państwa przyjęła do wiadomości. Wobec trudności znalezienia odpowiedniego kandydata na to stanowisko stawia następujący wniosek: „Wobec zrzeczenia się mianowanego na Prezydenta Trybunału Obrony Państwa prof. Oswalda Balzera należy zwrócić się do Rady Obrony Państwa z wnioskiem o powołanie do pełnienia czynności Prezydenta Trybunału Obrony Państwa aż do czasu mianowania Prezydenta, zastępcy Prezydenta tegoż Trybunału p. Sobolewskiego”.

Wniosek powyższy przyjęto.

3. Naczelnny Nadzwyczajny Komisarz do walki z epidemiami pułk. prof. dr Godlewski wygłosił sprawozdanie o stanie epidemii cholery w okolicach Lidy i Grodna, zawleczonej przez bolszewików i szerzącej się wśród ludności cywilnej. Wśród wojska wypadków cholery dotąd nie było, a władze wojskowe wydały już potrzebne zarządzenia zapobiegawcze.

Rada Ministrów uchwaliła:

- a) przyjąć sprawozdanie do wiadomości,
- b) upoważnić Naczelnego Nadzwyczajnego Komisarza do walki z epidemiami do wydania zarządzeń, jakie uzna za stosowne celem zwalczania epidemii cholery.

4. Minister Rolnictwa i D.P. wskazuje na potrzebę wydania specjalnych zarządzeń celem zwalczania zarazy księgosuszu.

5. Protokół tajny.

6. Protokół tajny.

7. Minister Spraw Wewnętrznych zawiadamia, iż z powodu dotkliwych braków aprowizacyjnych odbędą się manifestacje na razie w Łodzi oraz komunikuje Radzie Ministrów, iż daje wskazówkę organom wykonawczym, ażeby w razie spokojnego przebiegu manifestacji nie dopuścić do wkraczania policji.

Przy tej sposobności rozwinęła się dyskusja nad sytuacją aprowizacyjną w Państwie w ogóle, po czym ze względu na niezwykłą doniosłość sprawy postanowiono poświęcić jej osobne obrady Rady Ministrów w najbliższych dniach.

8. Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Skarbu p. dr Weinfeld wnosi poza porządkiem dziennym następujący wniosek nagły: „Upoważnia się Ministerstwo^h ^{ra}c Skarbu do przyznania Generalnemu Delegatowi Rządu kredytu w wysokości 10 000 000 marek na udzielanie wydziałom powiatowym i magistratom miast we Wschodniej Małopolsce dotkniętym inwazją nieprzyjacielską na pokrycie niezbędnych potrzeb ich administracji, zaliczek na dodatki do podatków państwowych i na samoistne podatki autonomiczne. Zaliczki te winny być zwrócone w stosownych ratach w ciągu 10 lat, licząc od roku następującego po zawarciu pokoju z Rosją”.

Wniosek powyższy przyjęto bez zmian.

9. Wniosek Ministra b. Dzielnicy Pruskiej w sprawie rozwiązania Izb Handlowych¹⁸² w Bydgoszczy, Toruniu i Grudziądzu przyjęto bez zmian.

10. Projekt ustawy o zdrojowiskach i uzdrojowiskach przyjęto zasadniczo z tym, że ostateczne uzgodnienie tekstu ustawy uskutecznią Ministrowie: Zdrowia Publicznego i Robót Publicznych.

11. Obrady nad projektem ustawy o zawieszeniu działalności sądów przysięgłych w okręgu Sądu apelacyjnego we Lwowie odroczone.

12. Wniosek Min. Skarbu o przyznanie funkcjonariuszom kontroli skarbowej wynagrodzenia równego uposażeniu XI-go i XII-go stopnia służbowego urzędników państwowych – przyjęto bez zmian.

13. Wniosek Prezydium Rady Ministrów w sprawie ruchu służbowego urzędników przyjęto bez zmian w następującym brzmieniu:

„Utrzymując nadal w mocy uchwałę powziętą na 66-ym posiedzeniu w dniu 9 sierpnia br. (p. 2b protokołu) w sprawie wstrzymania nominacji i awansów urzędniczych, równocześnie wyjaśnia się, że w razach wyjątkowych, gdy obsadzenie wakującego stanowiska w interesie Państwa jest niezbędne i niecierpiące zwłoki – odnośny Minister może to uskutecznić po uprzednim uzyskaniu zgody Prezydenta Ministrów”.

14. Rada Ministrów przyznała:

- a) Marii Michalskiej, wdowie po lekarzu, dr Klemensie Michalskim, zmarłym przy zwalczaniu tyfusu płamistego 7 października 1919 – pensję wdowią w wysokości 2250 mk. rocznie oraz zaopatrzenie sieroce dla córki w wysokości 450 mk. do dnia 7 września 1939 roku, względnie do czasu wcześniejszego zamążpójścia, płatne począwszy od dnia 1 listopada 1919 r.;
- b) Juliannie Aleksandrze Pieńkowskiej wdowie po Leonie Pieńkowskim, posterunkowym policji państwowej powiatu Chełmskiego, zamordowanego w sposób skrytobójczy 24 III 19 r. – jednorazową zapomogę w kwocie 4665.- mk. 60 fen.;
- c) Marcjannie Jachimek, wdowie po Kazimierzu Jachimek, posterunkowym policji państwowej w Pabianicach, zabitym w czasie pełnienia służby przez tramwaj, dnia 3.I.1919 r. jednorazową zapomogę w kwocie 4665.- mk. 60 fen., zaś synom Konradowi, Hieronimowi, Kazimierzowi i Alojzemu takąż zapomogę po 1140.- mk. 48 fen., czyli w łącznej kwocie 10 368 mk.

15. Wniosek Ministra Spraw Zagranicznych w przedmiocie powierzenia polskiemu Komisarzowi granicznemu dla wytknięcia¹⁸³ granicy polsko-niemieckiej prowadzenia spraw likwidacyjnych granicznych przyjęto bez zmian.

¹⁸² W posunięciu tym chodziło o usunięcie z tych ciał samorządowych przedstawicieli narodowości niemieckiej.

¹⁸³ Tak w tekście. Winno być: wytyczenia.

16. Omawianie sprawy Najwyższej Izby Kontroli Państwa odroczone do następnego posiedzenia.

17. Minister Spraw Wewnętrznych p. Skulski postawił wniosek, ażeby ze względu na wyjątkowe stosunki drożyzniane Rada Ministrów upoważniła Wojewodę białostockiego do przyznania urzędnikom w niektórych powiatach dodatku nie większego jak 2/3 diet na czas ograniczony.

Minister Poczty i Telegrafów p. Stesłowicz prosi o uzupełnienie wniosku w tym kierunku, że powyższy dodatek odnosić się będzie do wszystkich funkcjonariuszów państwowych.

Minister Kolei Żelaznych p. dr. Bartel proponuje, ażeby powyższy wniosek rozszerzyć na wszystkie tereny zwolnione od najazdu bolszewickiego stosownie do jego wniosku – o przyznanie dodatku kresowego, postawionego na posiedzeniu Rady Ministrów w dn. 4 bm. (p. 4-c prot.).

Na uwagę Podsekretarza Stanu w Min. Skarbu p. dr. Weinfeldta, że wniosek powyższy może być traktowany jedynie łącznie z całą kwestią uposażenia urzędników, postanowiono sprawę tę odroczyć do następnego posiedzenia Rady Ministrów, które wyznaczono na dzień 8 bm. godz. 8 wieczorem.

Posiedzenie zakończono o godzinie 2 po południu.

fWitos^f

Załączniki

Wykaz:

1. [Wniosek o powołanie do pełnienia czynności Prezydenta Trybunału Obrony Państwa Zastępcy Prezydenta tegoż Trybunału p. Sobolewskiego w związku z zrzeczeniem się mianowanego na Prezydenta tego Trybunału p. Balcera¹⁸⁴].
2. Sprawozdanie płk. prof. dr. Godlewskiego¹⁸⁵.
3. Wniosek Ministra Skarbu w sprawie pomocy finansowej dla ciał samorządnych we Wschodniej Małopolsce.
4. Wniosek Ministerstwa b. Dzielnicy Pruskiej w sprawie rozwiązania izb handlowych w Bydgoszczy, Toruniu i Grudziądzu¹⁸⁶.
5. Ustawa o zdrojowiskach i uzdrowiskach; motywy¹⁸⁷.
6. Wniosek w sprawie przyznania funkcjonariuszom Kontroli skarbowej wynagrodzenia równego uposażeniu XI i XII-go urzędniczego stopnia służbowego.
7. Wniosek w sprawie ruchu służbowego urzędników.

¹⁸⁴ Tak w tekście. Winno być: Balzer.

¹⁸⁵ Błędny inicjał. Winno być: płk. prof. Emila Godlewskiego (tj. Naczelnego Nadzwyczajnego Komisarza do spraw Walki z Epidemiami).

¹⁸⁶ Załącznik [4] do punktu 9. Nie publikuje się.

¹⁸⁷ Załącznik [5] do punktu 10. Nie publikuje się.

8. Wniosek [Ministerstwa Spraw Zagranicznych w sprawie upoważnienia Komisarza Rządu dla wytknięcia¹⁸⁸ granicy polsko-niemieckiej¹⁸⁹ do przygotowania projektów wszelkich konwencji polsko-niemieckich oraz wszelkich ustaw, dekretów, rozporządzeń i zarządzeń dotyczących interesów ludności zamieszkałej bezpośrednio przy nowo wytkniętej granicy polsko-niemieckiej].

°Załącznik [1] do punktu 2°

[Wniosek o powołanie do pełnienia czynności Prezydenta Trybunału Obrony Państwa Zastępcy Prezydenta tegoż Trybunału p. Sobolewskiego w związku z zrzeczeniem się mianowanego na Prezydenta tegoż Trybunału p. Balcera]

Wobec zrzeczenia się mianowanego na Prezydenta Trybunału Obrony Państwa p. Balcera¹⁹⁰, zwrócić się do Rady Obrony Państwa z wnioskiem o powołanie do pełnienia czynności Prezydenta Trybunału Obrony Państwa, aż do czasu mianowania Prezydenta, Zastępcy Prezydenta tegoż Trybunału p. Sobolewskiego.

°Załącznik [2] do punktu 3°

Sprawozdanie płk. prof. dr. Godlewskiego

°Sprawozdanie pułk. prof. dr. Godlewskiego°

Dnia 30 września 1920 r. nadeszła przez pośrednictwo Sztabu Generalnego wiadomość, że w okolicy Lidy pojawiła się cholera. Wobec tego zorganizowano natychmiast ekspedycję na miejsce dla zbadania rzeczywistego stanu rzeczy. W Ekspedycji tej wzięli udział Szef Sanitarny Naczelnego Dowództwa gen. Rogalski, Naczelnny Nadzwyczajny Komisarz do walki z epidemią pułk. prof. d-r E. Godlewski, Dyrektor Zakładu Epidemiologicznego Państwowego¹⁹¹ d-r Rajchman, nadto kapitan d-r Dadej i por. d-r Sierakowski.

W dniu 1–3 października przeprowadzono badania stanu rzeczy w Grodnie, Lidzie i okolicy, przy czym okazało się:

W Lidzie i w okolicy Lidy zarówno wśród jeńców, jak też i wśród ludności cywilnej zachodzą przypadki cholery. Dnia 2 października było w Lidzie

¹⁸⁸ To znaczy wytyczenia (delimitacji w rozumieniu prawa międzynarodowego).

¹⁸⁹ Proces delimitacji trwał do 1923 r.

¹⁹⁰ Pismo rezygnacyjne wpłynęło na posiedzenie ROP. Zob. *Protokoły Rady Obrony Państwa...*, s. 312.

¹⁹¹ Państwowy Centralny Zakład Epidemiologiczny powstał w 1918 r. Później (7 września 1923) został przekształcony na mocy uchwały Rady Ministrów w Państwowy Zakład Higieny.

i w okolicznych wsiach kilkadziesiąt przypadków cholery. Warunki, w jakich chorzy się znajdują, są niesłychanie smutne, brak zupełny szpitali. Chorzy leżą po domach, zarażając współlokatorów. Koło Lidy znajdują się baraki, w których składani są ci, którzy zachorowali na cholere. Mieści się tam kilku jeńców rosyjskich i kilku chorych z cywilnej ludności. Zaprowiantowania nie ma żadnego, żadnej znikąd pomocy, ani usługi, ani opieki chorzy nie mają. Pomiędzy chorymi leżą także umarli, których nie ma kto wynieść. Wobec tego, że epidemia coraz szersze zdaje się przybierać rozmiary, gdyż dnia 4 bm. telegram Szefa Sanitarnego z Lidy pułk. Kiersnowskiego zawiadamia o cholery w 9 sąsiednich gminach koło Lidy. Należało wydać natychmiast zarządzenia dla rozpoczęcia walki z epidemią cholery. Akcja cała zmierza w trzech kierunkach:

1) ochrona wojska

2) zabezpieczenie, aby przez pośrednictwo jeńców nie niosła się epidemia cholery

3) tłumienie epidemii wśród ludności cywilnej i niedopuszczenie, ażeby przez jej pośrednictwo przeniosła się epidemia do kraju.

W porozumieniu z Naczelnym Dowództwem i Ministrem Spraw Wojskowych wydano następujące zarządzenia:

ad 1) Obowiązkowe szczepienie ochronne wojska pod ostrą odpowiedzialnością lekarzy i dowódców oddziałów.

Kwarantanna dla oddziałów wracających z frontu do kraju.

Żołnierze i oficerowie (kurierzy) przybyli do kraju bez kwarantanny mają pozostawać pod obserwacją.

Czasowe wstrzymanie urlopów z frontu.

Wyłączenie od kwaterunku miejscowości, dzielnic względnie domów zakażonych cholera.

Zakaz picia wody nieprzegotowanej, a dostarczanie wody gotowanej lub chlorowanej względnie zwiększenie na czas trwania epidemii porcji herbaty i kawy.

Pouczenie żołnierzy o cholery.

Ad 2) Zarządzenie kwarantanny jeńców w stacjach rozdzielczych przy równoczesnym szczepieniu ochronnym. Dokładna kontrola jeńców puszczanych do kraju.

Ad 3) Zbadanie bakteriologiczne studni. Zamknięcie zakażonych. Urządzenie szpitali epidemicznych. Zaprowiantowanie odpowiednie tych szpitali. Szczepienie ludności cywilnej. Utworzenie kordonu kwarantannowego względnie zamknięcie na pewnych przestrzeniach kompletnie przejazdu do kraju.

W wykonaniu tych postanowień przystąpiono przede wszystkim do przygotowania szpitali i akcji szczepiennej. Dnia 6 bm. wysłano dwa komplety materiałów szpitalnych, każdy na 100 łóżek i wysłano jeden do Grodna, drugi do Lidy. Na czele pierwszego postawiono Kapitana lekarza d-ra Odyńca, na czele drugiego d-r Karjory Sikorską. Dla organizacji szpitali wyjechał p. ppor. Janusz Królikiewicz.

Dla przeprowadzenia szczepień ochronnych czynne są już dwie grupy po 2 ludzi, jedna w Grodnie, druga w Lidzie. Dnia 6 bm. zmobilizowane wszystkie grupy Małopolskie w liczbie 34 ludzi wyjechały do Warszawy, gdzie w ciągu dwóch dni zostaną zreorganizowane i wysłane na teren walki z epidemią cholery. Z Ministerstwa Apropowizacji uzyskałem wagon żywności, który dzisiaj jest ładowany i ma być bezzwłocznie wysłany do Lidy.

W najbliższych dniach wyjadą lekarze epidemiczni dla Grodna i Lidy.

°W. 7/10 1920 r.°

°Załącznik [3] do punktu 8°

Wniosek Ministra Skarbu w sprawie pomocy finansowej dla ciał samorządnych we Wschodniej Małopolsce

Wniosek Ministra Skarbu
na Radę Ministrów
w sprawie pomocy finansowej dla ciał samorządnych we
Wschodniej Małopolsce.

Rada Ministrów raczy uchwalić:

Upoważnia się Ministra Skarbu do przyznania Generalnemu Delegatowi Rządu kredytu w wysokości 10 000 000 Mk. na udzielanie wydziałom powiatowym i magistratom miast we Wschodniej Małopolsce dotkniętym inwazją nieprzyjacielską, na pokrycie niezbędnych potrzeb ich administracji, zaliczek na dodatki do podatków państwowych i na samoistne podatki autonomiczne. Zaliczki te winny być zwrócone w stosownych ratach w ciągu 10 lat licząc od roku następującego po zawarciu pokoju z Rosją.

Uzasadnienie.

Wniosek niniejszy będący wynikiem punktu 11-go uchwały Rady Ministrów z dnia 1 października 1920 r. jest uzasadniony chwilową sytuacją finansową ciał samorządnych Wschodniej Małopolski dotkniętych inwazją i ewakuacją.

Skutkiem bowiem tych wypadków wojennych zwyczajnie dochody gmin i powiatów, tj. samoistne podatki i dodatki do podatków, które dotychczas stanowiły wyłączną podstawę budżetu tych ciał albo nie wpływają zupełnie, albo w tak skąpej mierze, że nie wystarczają nawet na pokrycie najniezbędniejszych wydatków bieżącej administracji, a w szczególności na pokrycie wydatku związanego z wypłatą pensji urzędnikom autonomicznym.

Ponadto poniosły ciała samorządne skutkiem inwazji bolszewickiej dotkliwe straty w majątku nieruchomym, które niejednokrotnie uniemożliwiają normalny tok administracji autonomicznej.

Wśród tych warunków staje się bezpośrednia pomoc finansowa państwa dla dotkniętych inwazją gmin i powiatów nieodzownym warunkiem umożliwiającym im spełnienie ich zadań. Ponieważ zaś krytyczna sytuacja finansowa gmin i powiatów spowodowana jest chwilowymi wypadkami wojennymi, tak iż z chwilą nastania normalnych stosunków i odzyskania równowagi budżetowej przez stosowną sanację finansów autonomicznych będą mogły ciała samorządne znowu pokrywać wydatki, własnymi dochodami, a w pierwszej mierze dochodami podatkowymi, przeto jedyną formą pomocy państwowej winna być w obecnej chwili forma zaliczek na dodatki względnie samoistne podatki autonomiczne.

Rozłożenie spłaty tych zaliczek na długi okres czasu (10 lat) umożliwi punktualną spłatę tego długu, który zaciągną ciała samorządne u Państwa.

Wysokość kredytu, jaki w tym celu zostanie otwarty Generalnemu Delegatowi, została ustalona w porozumieniu z Generalnym Delegatem i odpowiada mniej więcej wysokości bieżącego deficytu budżetowego gmin i powiatów Wschodniej Małopolski dotkniętych inwazją.

°Załącznik [6] do punktu 12°

Wniosek w sprawie przyznania funkcjonariuszom Kontroli skarbowej wynagrodzenia równego uposażeniu XI i XII-go urzędniczego stopnia służbowego

Wniosek na Radę Ministrów

w sprawie przyznania funkcjonariuszom Kontroli skarbowej wynagrodzenia równego uposażeniu XI i XII-go urzędniczego stopnia służbowego.

Motywa.

Powołana do czuwania nad dochodami z podatków pośrednich (akcyz) i monopolów państwowych Kontrola skarbową (dawniej Straż skarbową, Monitor Polski z 5 lutego 1920 Nr 28) stanowi umundurowany i uzbrojony korpus, podlegający dyscyplinie, wzorowanej na dyscyplinie wojskowej i składa się z urzędników i funkcjonariuszów.

Urzędnicy zaliczeni są w charakterze inspektorów akcyzowych, st. komisarzy i komisarzy Kontroli skarbowej do urzędniczych stopni służbowych (w Kongresówce od X do VII kat[egorii], zaś w Małopolsce od XI do VIII rangi), funkcjonariusze zaś tworzą dwie kategorie (stopnie), a mianowicie młodszych kontrolerów skarbowych (dawniej strażnicy skarbowi) i kontrolerów skarbowych (dawniej nadstrażnicy, respicjenci i st. respicjenci Kontroli skarbowej).

Podczas gdy sprawa uposażenia służbowego urzędników Kontroli skarbowej została definitywnie uregulowana ustawą z dnia 13 lipca 1920 r. Dz.U. Nr 65, poz. 429, to kwestia zaszeregowania 2-ej grupy pracowników tej Kontroli,

tj. funkcjonariuszów do pewnych stopni służbowych funkcjonariuszów państwowych domaga się ze względu na rozbieżności panujące pod tym względem w poszczególnych dzielnicach Państwa tymczasowego uregulowania, zanim przysłała ustawa o służbie Kontroli skarbowej sprawy uposażenia i stosunku służbowego tej grupy pracowników stanowczo nie załatwi.

Gdy mianowicie w b. zaborze pruskim w Kontroli skarbowej podziału na urzędników i funkcjonariuszów nie ma, a wszelkie czynności kontrolne w dziale podatków pośrednich monopolów i opłat stemplowych spełniają urzędnicy celni, a w b. dzielnicy austriackiej stałe pobory służbowe funkcjonariuszów Kontroli skarbowej w czynnej służbie obejmują wedle Przepisu dla Kontroli (Straży) skarbowej z r. 1907 płacę, dodatek starszeństwa w służbie, dodatek aktywalny i dodatek na odzież – to na terenie b. zaboru rosyjskiego pobory te składają się wedle tymczasowego Statutu organizacyjnego i regulaminu służbowego z r. 1918 tylko z płacy, dodatku mieszkaniowego i dodatku na odzież.

Oprócz powyższych należności stałych pobierają funkcjonariusze Kontroli skarbowej w Małopolsce i Kongresówce dodatki wojenne, drożyzniane, sejmowe itp.

Ale także pod względem wysokości różnią się stałe pobory służbowe funkcjonariuszów Kontroli skarbowej w obydwóch powyższych dzielnicach.

I tak, gdy pobory służbowe ze wszystkimi dodatkami kontrolera skarbowego w Małopolsce wynoszą kwotę 6116 marek polskich rocznie, względnie 510 mk. polskich miesięcznie, a pobory młodszego kontrolera 5761 mk. polskich rocznie lub 480 mk. polskich miesięcznie, to płaca z dodatkami kontrolera w b. zaborze rosyjskim dochodzi rocznie do 13 000 mk. polskich (1080 mk. miesięcznie), a młodszego kontrolera przekracza 10 500 mk., czyli 875 mk. miesięcznie.

Ta rażąca a niczym nieusprawiedliwiona różnica w uposażeniu pracowników państwowych tej samej kategorii i tych samych stopni służbowych domaga się ze względów słuszności jak najrychlejszej naprawy.

Zanim Ministerstwo Skarbu przedstawi w projekcie osobnej ustawy o służbie Kontroli skarbowej („Przepisu organizacyjnego dla Kontroli skarbowej”) wniosek o zaliczenie obecnych funkcjonariuszów tej Kontroli, tj. kontrolerów i młodszych kontrolerów do 2-ch najniższych urzędniczych stopni służbowych, tj. XII i XI stopnia z pełnym uposażeniem przywiązany do tych stopni służbowych, wypadnie zwrócić się po myśli art. 21 ustawy z dnia 13 lipca 1920 Dz.U. Nr 65, poz. 429 do Rady Ministrów o przyznanie funkcjonariuszom Kontroli skarbowej w Małopolsce i Kongresówce tymczasowego wynagrodzenia równego uposażeniu służbowemu, tj. płacy zasadniczej ze stosownym dodatkiem drożyznianym bez dodatku za wysługę lat, 2-ch najniższych urzędniczych stopni służbowych, a to XII stopnia służbowego dla młodszych kontrolerów, zaś XI-go stopnia służbowego dla kontrolerów skarbowych.

Wobec tego stawia Ministerstwo Skarbu wniosek:

Rada Ministrów raczy uchwalić:

Upoważnia się Ministerstwo skarbu do przyznania od 1 lipca 1920 funkcjonariuszom Kontroli skarbowej w b. zaborze rosyjskim i austriackim tymczasowo, aż do uregulowania kwestii uposażenia i stosunku służbowego w drodze ustawy o służbie w Kontroli skarbowej wynagrodzenia równego uposażeniu służbowemu, tj. płacy zasadniczej ze stosownym dodatkiem drożyznianym bez dodatku za wysługę lat dwóch najniższych stopni służbowych, a to dla kontrolerów XI stopnia służbowego, zaś dla młodszych kontrolerów XII stopnia służbowego urzędników państwowych wedle zasad unormowanych ustawą z dnia 13 lipca 1920 (Dz.U. Nr 65 poz. 429).

Uchwała zapadła zgodnie z wnioskiem.

PREZYDENT MINISTRÓW
MINISTER SKARBU

°Załącznik [7] do punktu 13°

Wniosek w sprawie ruchu służbowego urzędników

Wniosek
na radę Ministrów w sprawie ruchu służbowego urzędników.

UZASADNIENIE

Uchwałą Rady Ministrów z dnia 9 sierpnia br. (p. 2/b protokołu) wstrzymano nadal wszelkie awanse i nominacje.

Ponieważ uchwała ta nie określa ani terminu, do jakiego ten zakaz ma trwać, ani też nie przewiduje możliwości w razach koniecznej potrzeby odstąpienia od tego zakazu – z drugiej zaś strony ściśle przez dłuższy czas przestrzegana w praktyce może szkodliwie się odbić na należyтым funkcjonowaniu urzędów państwowych, z których jedne znajdują się w fazie organizacji, inne w fazie reorganizacji, wakujące zaś stanowiska ze względu na dobro Państwa muszą być niejednokrotnie bez zwłoki obsadzone, przeto wymienioną uchwałą wskazane jest zmodyfikować w ten sposób, by w razach rzeczywistej potrzeby umożliwić obsadzenie wakujących stanowisk.

Wobec tego Rada Ministrów raczy uchwalić:

– Utrzymując nadal w mocy uchwałę powziętą na 66-ym posiedzeniu w dniu 9 sierpnia (p. 2/b protokołu) w sprawie wstrzymania nominacji i awansów urzędniczych, równocześnie wyjaśnia się, że w razach wyjątkowych, gdy obsadzenie wakującego stanowiska w interesie Państwa jest niezbędne i niecierpiące zwłoki – odnośny Minister może to skutecznie po uprzednim uzyskaniu zgody Prezydenta Ministrów.

Wniosek [Ministerstwa Spraw Zagranicznych w sprawie upoważnienia Komisarza Rządu dla wytknięcia granicy polsko-niemieckiej do przygotowania projektów wszelkich konwencji polsko-niemieckich oraz wszelkich ustaw, dekretów, rozporządzeń i zarządzeń dotyczących interesów ludności zamieszkałej bezpośrednio przy nowo wytkniętej granicy polsko-niemieckiej]

Warszawa, dn. 21 września 1920 r.

Rada Ministrów uchwalić raczy:

Wniosek.

Rada Ministrów upoważnia Komisarza Rządu dla wytknięcia granicy polsko-niemieckiej do przygotowania projektów wszelkich konwencji polsko-niemieckich oraz wszelkich ustaw, dekretów, rozporządzeń i zarządzeń dotyczących interesów ludności zamieszkałej bezpośrednio przy nowo wytkniętej granicy polsko-niemieckiej, w tym celu Komisarzowi Granicznemu przysługuje prawo bezpośredniego się porozumiewania z kompetentnymi władzami miejscowymi i centralnymi, cywilnymi i wojskowymi zarówno polskimi, jak i niemieckimi. Komisarz Graniczny zorganizuje dwie podkomisje likwidacyjne, jedną na Województwo Poznańskie, drugą na Województwo Pomorskie, jemu podległe, a stojące pod kierownictwem dwóch podkomisarzy, mianowanych przez Ministra Spraw Zagranicznych na propozycję tegoż Komisarza w porozumieniu z Ministerstwem b. Dzielnicy pruskiej.

Wykonanie powyższej uchwały poleca się Ministrowi Spraw Zagranicznych w porozumieniu z Ministrem b. Dzielnicy pruskiej.

Uzasadnienie.

1). Na nowo wytkniętej granicy polsko-niemieckiej jest bardzo wiele spraw niezłatwionych, skutkiem czego wytwarzają się warunki dla ludności pogranicznej nadzwyczaj niewygodne i ciężkie. Stosunki te wszelkiego rodzaju, jak komunikacyjne, parafialne, szkolne, ekonomiczne itp. wymagają uregulowania i sanacji.

2). Instrukcje Rady Ambasadorów dla Komisji Granicznych zezwalają tymże, za zgodą państw interesowanych, zajmować się przygotowaniem projektów potrzebnych konwencji, ustaw, dekretów, rozporządzeń i zarządzeń. Wydaje się praktyczne zabrać się do tej pracy, póki Międzynarodowa Komisja Graniczna dla wytknięcia granicy polsko-niemieckiej, posiadająca znaczny autorytet, jest na miejscu.

3). Delegacja niemiecka przy Komisji Granicznej już zaczęła swoją pracę w tym kierunku. Komisarz Rządu Niemieckiego otrzymał już odpowiednie

pełnomocnictwa. Byłoby pożądane, aby Komisja polska postawiona była na tej samej stopie, aby prace obu delegacji szły równoległe i równorzędnie.

4). Jest pożądane, aby po stronie polskiej zorganizowano dwie podkomisje likwidacyjne z których – południowa, obejmująca Województwo Poznańskie, weszłaby w miejsce zlikwidowanej południowej podkomisji granicznej, druga zaś, północna obejmująca Województwo Pomorskie, pracowałaby obok czynnej jeszcze podkomisji granicznej północnej. Podkomisje te byłyby równoległe do dwóch już rozgraniczonych niemieckich podkomisji likwidacyjnych.

Minister Spraw Zagranicznych.

^fE. Sapieha^f

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 12.

24a

PROTOKÓŁ **tajny z 84 posiedzenia Rady Ministrów R.P.** **odbytego dnia 7 października 1920**

5. Minister Spraw Zagranicznych odczytuje następujący tekst radiotelegramu odebrany od Przewodniczącego naszej delegacji pokojowej w Rydze Podsekretarza Stanu p. Dąbskiego:

„Polexterne Warszawa. Dziś podpisałem następujący protokół: przewodniczący Delegacji pokojowej polskiej i przewodniczący Delegacji pokojowej rosyjsko-ukraińskiej na naradzie swej odbytej w dn. 5 października 1920 r. postanowili wobec osiągniętego na konferencjach przewodniczących obu stron porozumienia we wszystkich zasadniczych kwestiach, dotyczących przedwstępnego pokoju i rozejmu podpisać traktat o rozejmie i przedwstępnych warunkach pokoju między Polską z jednej a Rosją i Ukrainą z drugiej strony nie później niż w piątek dnia 8 października 1920 r. Dąbski” oraz zapytuje, czy Rada Ministrów zgadza się na wysłanie telegramu szyfrowanego w imieniu Rządu, któryby aprobował stanowisko naszej Delegacji oraz wyraził jej uznanie za trudy, które zostały uwieńczone tak pomyślnym wynikiem.

Po dłuższej dyskusji uchwalono upoważnić Ministra Spraw Zagranicznych do wysłania do naszej Delegacji na razie krótkiego telegramu aprobującego jej stanowisko.

6. Szef Sztabu Gen[eralnego] gen. por. Rozwadowski przedstawił nasze obecne położenie wojskowe oraz konieczność zapewnienia korzystnych pod względem wojskowym warunków rozejmowych z Rosją.

Po dłuższej dyskusji Rada Ministrów ustaliła:

- a) osiągnięcie łącznego traktowania sprawy rozejmu i przedwstępnych warunków pokoju było usilnym staraniem naszej Delegacji i nie można dopuścić do rozbicia tej łączności,
- b) Delegacja nasza powinna dążyć do tego ażeby – o ile już nie została zawarta w Rydze umowa o rozejm – osiągnięte faktyczne linie przez obie armie w chwili podpisywania rozejmu były decydujące na czas trwania rozejmu,
- c) potrzeba czasowego pozostawienia naszych wojsk ze względów aprowizacyjnych na obecnie zajmowanych terenach może być zaspokojona przez odpowiednie ustalenie porządku i terminów ich wycofania,

- d) ułożenie wskazówek dla naszej Delegacji na powyższych zasadach poruczono Ministrowi Spraw Zagranicznych wspólnie z Szefem Sztabu Generalnego,
- e) jeszcze postanowiono natychmiast po przyjeździe P. Dąbskiego odbyć osobne posiedzenie Rady Ministrów dla omówienia wszystkich spraw wschodnich.^b

†Witos†

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 12.

PROTOKÓŁ
85-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej
odbytego dnia 8 października 1920 r.

Przewodniczy Prezydent Ministrów	p. Wincenty Witos
Obecni:	
Wiceprezydent Ministrów	p. Ignacy Daszyński
Minister Spraw Wewnętrznych	p. Leopold Skulski
Minister Spraw Zagranicznych	p. Eustachy ks. Sapieha
Minister Skarbu	p. Władysław Grabski
Minister W.R. i O.P.	p. Maciej Rataj
Minister Rolnictwa i D.P.	p. Juliusz Poniatowski
Minister Przemysłu i Handlu	p. inż. dr Wiesław Chrzanowski
Minister Kolei Żelaznych	p. dr Kazimierz Bartel
Minister Poczty i Telegrafów	p. dr Władysław Stesłowicz
Minister Robót Publicznych	p. inż. Gabriel Narutowicz
Minister Pracy i O.S.	p. Edward Peplowski
Minister Aprowizacji	p. Stanisław Śliwiński
Minister b. Dzielnicy Pruskiej	p. Władysław Kucharski
Kierownik Min. Zdrowia Publicznego	p. dr Witold Chodźko
Kierownik Min. Kultury i Sztuki	p. Jan Heurich
Podsekretarz Stanu w Min. Sprawiedliwości	p. dr Kazimierz Morawski
Podsekretarz Stanu w Prez. Rady Min.	p. dr Władysław Wróblewski
Szef Sekcji Legisl[atywnej] w Prez. Rady Min.	p. Edward Lechowicz
Szef Sekcji Administr[acyjnej] w Prez. Rady Min.	p. dr Władysław Studziński
Naczelnik Wydziału w Prez. Rady Min.	p. Ludomir Grendyszyński
Protokołuje Radca Ministerialny	p. Daniel Rodich

Początek posiedzenia o godzinie 8.30 wieczorem.

1. Protokoły 84-go posiedzenia Rady Ministrów w dniu 7 października 1920 r. a to zarówno jawny, jak i tajny po odczytaniu przyjęto bez zmian.

2. W sprawie poprawy bytu urzędników Minister Skarbu oświadcza, iż ze swej strony może się zgodzić jedynie na jednorazową zapomogę dla urzędników na terenach uwolnionych od najazdu nieprzyjacielskiego. Nie widzi natomiast podstawy do podwyższenia mnożnika dla dodatku drożyznianego, gdyż przy pierwszym ustaleniu obliczono go rozmyślnie wyżej, aniżeli faktycznie wypadał, ażeby na pewien dłuższy okres czasu zaspokoić żądania urzędników, a drożyzna wzrosła w lipcu i sierpniu br. w stosunku do czerwca br. tylko o 24%, zaś we

wrześniu w stosunku do sierpnia nieco spadła. Również wskazuje na potrzebę skutecznego stale zapowiadanej redukcji urzędników. W końcu zauważa, że położenie naszych urzędników w stosunku do położenia urzędników w innych państwach nie jest gorsze, a nawet w stosunku do niektórych innych państw (np. Czech) nawet lepsze.

Prezydent Ministrów zauważa, iż jest już faktem stwierdzonym, iż samo podwyższenie poborów urzędnikom nie wychodzi na ich korzyść, a jedynie powoduje zwiększenie drożyzny artykułów pierwszej potrzeby. Zachodzi przeto potrzeba rozważenia sposobów przyścia z pomocą urzędnikom pod względem ekonomicznym.

Minister Pracy i O.S. zauważa, że wobec okoliczności, iż Minister Skarbu dopiero świeżo powrócił z Paryża i nie jest obeznany z tokiem poprzednich dyskusji w powyższej sprawie, którą dotąd referowali PP. Podsekretarze Stanu, należy mu przeto pozostawić pewien czas dla zapoznania się ze sprawą i opracowania formalnego wniosku.

Minister Wyznań Rel[igijnych] i Oświecenia Publicznego zauważa, iż konieczność podwyższenia urzędnikom poborów w gotówce, która w najbliższej przyszłości może się stać bezwzględnie aktualna nie stoi jeszcze w chwili obecnej przed nami w swej brutalnej ostrości, natomiast stawia wniosek:

- a) ażeby kooperatywom urzędniczym udzielać jak najwyższego kredytu na zakupno artykułów pierwszej potrzeby,
- b) ażeby w razie sprowadzenia zboża z zagranicy powiększyć deputaty urzędnicze i dostarczać je regularnie oraz
- c) ażeby Ministerstwo Apropowizacji („Puzapp”) zakupiło materiały odzieżowe celem dostarczenia ich urzędnikom.

Minister Apropowizacji oznajmia, że otrzymamy z Ameryki wełnę na kredyt, wobec czego urzędnicy będą mogli otrzymać materiały wełniane, a z artykułów żywnościowych ziemniaki w większej ilości, wobec czego Ministerstwa winny nadesłać Ministerstwu Apropowizacji zestawienia zapotrzebowania tych artykułów.

3. Minister Skarbu p. Grabski składa sprawozdanie ze swej podróży za granicę oraz zabiegów celem uzyskania pożyczki długoterminowej w Paryżu, zainteresowania ^hAnglii^h ^cAmeryki^c, Belgii i Holandii naszymi operacjami finansowymi oraz z przebiegu konferencji finansowej w ^aBrukselli^a.

W szczególności w Paryżu szło o uzyskanie pożyczki długoterminowej w kwocie 760 000 000 franków na cele wojskowe opartej na eksporcie nafty oraz o zawarcie umowy handlowej i otrzymanie zaliczki 100 000 000 fr. na cukier.

Rząd francuski a w pierwszym rządzie minister skarbu ^aMarsale^a zajęli wobec naszych zabiegów stanowisko przychylnie i francuska rada ministrów uchwaliła zarówno udzielenie nam kredytu 760 000 000 fr., jako też udzielenie gwarancji rządowej dla zaliczki 100 000 000 fr.

Jednakże przy omawianiu szczegółów tych operacji finansowych wyłoniły się poważne trudności, a mianowicie francuskie Ministerstwo Skarbu stwierdziło,

że rynek pieniężny francuski aż do lutego 1921 zajęty jest własnymi operacjami rządu francuskiego tak, że miejsce dla pożyczki długoterminowej polskiej byłoby wolne dopiero w miesiącu lutym 1921 r.

Co się tyczy technicznej strony tej pożyczki, to byłaby ona możliwa tylko jako pożyczka wypuszczona wśród publiczności francuskiej z gwarancją spłaty przez rząd francuski przez oddanie mu walut obcych uzyskanych przez Rząd polski z eksportu nafty w ciągu lat 10 do 20. Ta sprawa wiąże się zatem z umową naftową, szło bowiem o zapewnienie eksportu do Francji 2/5 przewyżki produkcji nafty (po zaspokojeniu zapotrzebowania własnego); rafinerzy jednak francuscy z Galicji zajmowali wobec takiej kombinacji stanowisko odporne, nie chcąc być skrzepowanymi obowiązkiem eksportu nafty w oznaczonej ilości specjalnie do Francji.

Wobec tego francuskie Ministerstwo Skarbu proponowało uzyskanie krótkoterminowego kredytu bankowego w kwocie 100 milionów franków tytułem awansu na eksport nafty w ciągu roku, lecz ponieważ kredyt taki nie byłby dla nas korzystny, a mógłby nam zepsuć szanse jeśli nie uniemożliwić w ogóle zaciągnięcie pożyczki długoterminowej, przeto z nie^cgo^{ch}h nie chciał^hem^h skorzystać.

Dalsze pertraktacje w sprawie pożyczki oraz w sprawie umowy handlowej będzie prowadził w Paryżu p. Doleżał, który otrzymał odpowiednie wskazówki; obecnie należy wysłać pełnomocnictwa dla p. Doleżała oraz upoważnienie dla posła Zamoyskiego do zawarcia umowy handlowej. Celem umożliwienia zawarcia umowy handlowej, będziemy musieli poczynić pewne nieznaczące ustępstwa, a w szczególności zezwolić na dowóz win i jedwabiu z Francji.

Co się tyczy zainteresowania Ameryki, Belgii i Holandii naszymi operacjami finansowymi, to Ameryka na ogół nie jest skłonna do angażowania kapitałów na kontynencie. Belgia zaangażowała się sama finansowo bardzo znacznie przez kupno 9 miliardów marek niemieckich w nadziei, iż Niemcy będą musiały marki te wykupić w złocie, tymczasem Anglia jest przeciwna wykupienia tych marek przez Niemcy w złocie i sprawa się przeciąga, gdyż Belgia czeka w tej mierze na decyzję komisji reparacyjnej. Zależnie od decyzji tej komisji możemy uzyskać od Belgii pożyczkę 400 milionów marek niemieckich, spłacalną również w markach niemieckich, gdyż Belgia chce nam tę pożyczkę udzielić.

Celem nawiązania stosunków finansowych z Holandią wyjechał tam specjalnie p. Steczkowski. Przy pertraktacjach okazało się, iż lombardowanie papierów opartych na hipotekach na większą skalę samo przez się nie jest możliwe, natomiast można by to uzyskać w pewnej ograniczonej mierze przy równoczesnym oddaniu monopolu dostarczania tytoniu dla naszego monopolu tytoniowego, lecz sprawa byłaby aktualna dopiero z chwilą zawarcia pokoju. W ogóle grupa finansistów holenderskich jest mocno germanofilska i zachowuje rezerwę wobec Polski.

Konferencja finansowa w ^aBrukseli^a jeszcze obrad swych nie ukończyła¹⁹², lecz już z dotychczasowego jej przebiegu jest rzeczą widoczną, iż do pozytywnych rezultatów nie doprowadzi.

Konferencji przedłożono bardzo ciekawy projekt finansowy opracowany przez belgijskiego prezydenta ministrów Delacroix, polegający na dyskontowaniu zdolności eksportowej państw za pośrednictwem instytucji finansowej, powołanej do życia specjalnie w tym celu.

Ponieważ Niemcy przedstawiające jeszcze ciągle poważną siłę ekonomiczną mogłyby ze zrealizowania tego projektu odnieść dużą korzyść, przeto Francja stanęła zaraz w opozycji do projektu.

Przedstawiciel Ameryki oświadczył, iż Ameryka aż do czasu przeprowadzenia wyborów nowego prezydenta nie może się w żadnym kierunku angażować¹⁹³.

Przedstawiciele Szwajcarii, Szwecji i Hiszpanii zajęli również stanowisko nieprzychylnie dla projektu.

Ważniejsze zasady ekonomiczne i finansowe ustalone na konferencji były następujące:

- a) uznano, że eksploatacja kolei musi opłacać również amortyzację,
- b) próbowano wystąpić przeciwko wypłacaniu zasiłków dla bezrobotnych, jednakże przedstawiciel Czech przeprowadził poprawkę, że uznano te zasiłki za dopuszczalne w okresach kryzysu bezrobocia,
- c) wyrażono zasadę, że państwo nie powinno dopłacać do ceny chleba,
- d) ustalono, iż obecnie jest kapitału ogółem biorąc na świecie mniej aniżeli było przed wojną, licząc wartość realną w złocie i że przeto musi być drogo oprocentowany.

W ogóle konferencja brukselska była pierwszą od czasu zakończenia wojny światowej, na której przedstawiciele Niemiec zasiedli do wspólnych obrad międzynarodowych. Z przebiegu obrad można było odnieść wrażenie, że zanoszą się na pewne porozumienie pomiędzy Francją i Niemcami; widoczne jest przy tym, że obecnie Francja czeka na sposób rozwikłania sprawy odszkodowań należnych jej od Niemiec.

Na ogół należy stwierdzić, że dla uzyskania kredytu za granicą przez Polskę warunki są na razie bardzo trudne, a wobec tego należy się zastanowić nad koniecznością zrezygnowania z możliwości zrealizowania zbrojeń armii polskiej kosztem większej pożyczki zagranicznej.

¹⁹² W 1920 r. zebrała się w Brukseli międzynarodowa konferencja finansowa, mająca zaradzić odbudowie międzynarodowej wymiany handlowej i poprawić systemy monetarne. Uchwalono zalecenie w sprawie powrotu do systemu walutowego sprzed wybuchu I wojny światowej. Zmniejszenie zasobów złota i wydatków państwowych uczyniło te koncepcje nie-realnymi.

¹⁹³ Wybory prezydenta Stanów Zjednoczonych odbyły się 2 listopada 1920 r., a zwyciężył Warren Harding (kandydat republikański) z wiceprezydentem Calvinem Coolidgem.

4. Minister Spraw Zagranicznych zawiadamia, iż przy ostatecznym formułowaniu preliminarzy pokojowych uzyskaliśmy jeszcze pewne sprostowanie granicy na naszą korzyść w kierunku Mińska i równocześnie podnosi potrzebę zmanifestowania również zewnętrznie naszej radości z powodu dojścia pokoju do skutku.

Obecnie gdy szybkim krokiem zbliżamy się do pokoju powinien również P. Minister Skarbu opracować i przedłożyć Radzie Ministrów szkic projektu finansowego jako przedmiot dyskusji.

Minister Skarbu wyjaśnia, że jedną z ważnych przyczyn trudnego położenia Skarbu Państwa szczególnie w miesiącach sierpniu i wrześniu br. był brak przekazów amerykańskich i że sytuacja pod tym względem prawdopodobnie obecnie się polepszy. Co się tyczy naszego budżetu, to przecież około 50% wynoszą wydatki wojskowe. Zarazem nadmienia, że Komitet Ekonomiczny Ministrów poświęci specjalne 2 posiedzenia rozpatrzeniu projektu finansowego, który opracuje Min. Skarbu.

Minister Apropowizacji stwierdza, że obecnie są w toku pertraktacje o zakupno zboża z Rumunii, skąd mają przyjechać kupcy w najbliższych dniach celem zawarcia umów i mamy możliwość zakupuć zaraz 7 do 8 tysięcy wagonów zboża i kukurydzy, co sytuację aprowizacyjną polepszy. Również rozpocznie się realizowanie dużej umowy o kupno tłuszczów.

Minister Kolei Żelaznych podniósł konieczność zaprowadzenia racjonalnej gospodarki kolejowej, usunięcia deficytu spowodowanego przez transporty wojskowe i wywarcia nacisku na aliantów celem uwzględnienia naszych postulatów przy sposobności repartycji taboru kolejowego przez komisje w Wiedniu i w Berlinie.

Wiceprezydent Ministrów p. Daszyński konstatuje, że Rada Ministrów zaczyna omawiać bardzo daleko idący program rządowy oraz że uwagi, które P. Minister Spraw Zagranicznych podniósł w odniesieniu do Ministerstwa Skarbu, odnoszą się równie dobrze i do innych resortów i po zawarciu pokoju będą wymagać koniecznych zmian nie tylko sprawy finansów i kolei, lecz również sprawy zagraniczne, aprowizacyjne i inne. Również przyłącza się do opinii o potrzebie zmanifestowania również zewnętrznej naszej radości z powodu zawarcia pokoju, lecz uważa, że odpowiednia do tego chwila będzie dopiero po podpisaniu traktatu pokojowego i wówczas dla uczczenia tej chwili powinno się odbyć specjalne uroczyste posiedzenie Rady Ministrów.

5. Po dłuższej dyskusji przyjęto dwa nagłe wnioski wniesione poza porządkiem dziennym przez Ministra Apropowizacji z tą uwagą, że wykonanie pierwszego wniosku ma nastąpić w porozumieniu z właściwymi Ministrami, a nadto w pierwotnym tekście drugiego wniosku w miejsce kwoty „105 mk.” zamieszczono kwotę „120 mk.”.

Wnioski uchwalono w następującym brzmieniu:

1) „Zgodnie z art. 3 Ustawy z dnia 2 lipca 1920 r. o zwalczaniu lichwy wojennej (Dz.U. R.P. Nr 67 poz. 449) Rada Ministrów przekazuje Ministrowi Apropowizacji prawo wydania rozporządzeń, mających na celu unormowanie przerobu ziemiopłodów w zakładach przemysłowych i młynach oraz przyznanie Rządowi prawa pierwokupu przetworów ziemniaczanych.”

2) „Rada Ministrów upoważnia Ministra Apropowizacji do wyłącznego dysponowania całkowitą ilością ziemniaków wywożonych z b. dzielnicy pruskiej do ziem b. zaboru rosyjskiego i Małopolski po cenie stałej 120 mk. za 100 kg.”

6. Obrady nad wniesionym przez Ministra Rolnictwa i D.P. w trybie nagłym projektem ustawy w przedmiocie kredytu na zwalczanie księgosuszu, odroczone z powodu niezgodnienia z Ministrem Skarbu.

Koniec posiedzenia o godz. 11 m. 40 w nocy.

Witos^f

Załączniki

Wykaz:

1. Wniosek [Ministerstwa Apropowizacji o uchwalenie Uchwały Rady Ministrów dotyczącej prawa wydania rozporządzeń mających na celu unormowanie przerobu ziemiopłodów w zakładach przemysłowych i młynach oraz przyznanie Rządowi prawa pierwokupu przetworów ziemniaczanych].
2. Wniosek [Ministerstwa Apropowizacji o upoważnienie do wyłącznego dysponowania całkowitą ilością ziemniaków wywożonych z b. Dzielnicy Pruskiej do ziem b. zaboru rosyjskiego i Małopolski, po cenie stałej 105 mk. za 100 kg]¹⁹⁴.

^cZałącznik 1 do punktu 5^c

Wniosek [Ministerstwa Apropowizacji o uchwalenie Uchwały Rady Ministrów dotyczącej prawa wydania rozporządzeń mających na celu unormowanie przerobu ziemiopłodów w zakładach przemysłowych i młynach oraz przyznanie Rządowi prawa pierwokupu przetworów ziemniaczanych]

Warszawa, dnia 8 października 1920 roku.

Do

RADY MINISTRÓW

Ministerstwo Apropowizacji wnosi o uchwalenie następującego wniosku:

¹⁹⁴ Załącznik 2 do punktu 5. Nie publikuje się.

Treść wniosku:

UCHWAŁA RADY MINISTRÓW.

Zgodnie z art. 3 Ustawy z dnia 2 lipca 1920 r. o zwalczaniu lichwy wojennej (Dz.U. R.P. No. 67 poz. 449) Rada Ministrów przekazuje Ministrowi Aprowizacji prawo wydania rozporządzeń, mających na celu unormowanie przerobu ziemiopłodów w zakładach przemysłowych i młynach, oraz przyznanie Rządowi prawa pierwokupu przetworów ziemniaczanych.

Motywy wniosku:

Sytuacja aprowizacyjna, w jakiej obecnie się Kraj znajduje, wymaga jak najbardziej produkcyjnego zużycia istniejących zapasów ziemiopłodów i zużytkowania na cele aprowizacyjne nadających się ku temu surogatów wytwarzanych przez przemysł rodzimy.

Przetwarzanie ziemiopłodów na piwo związane jest ze stratą składników odżywczych, a poza tym eliminuje z ogólnego obrotu część ziemiopłodów, które się stają dostępne jedynie uprzywilejowanym warstwom społeczeństwa. Strata jęczmienia staje się w bieżącym roku gospodarczym jeszcze bardziej dotkliwa, gdyż artykuł ten z powodu nieurodzaju zbóż chlebowych stanowi jeden z podstawowych składników chleba. Z tych powodów niezbędne się staje ograniczenie przerobu w browarach, jak również wprowadzenie oszczędnej gospodarki w innych zakładach przemysłowych przetwarzających ziemiopłody.

Ograniczenie przemiału na pytel i podwyższenie stopy przemiałowej zaoszczędzić może również bardzo znaczne ilości cennych środków pokarmowych, które w przeciwnym razie zostałyby spalone przez inwentarz i tą drogą w mniejszym stopniu wyzyskane.

Konieczność surogowania składników chleba nasuwa w pierwszym rzędzie myśl zużytkowania w tym celu przetworów ziemniaczanych, jako najbardziej się do tego nadających. Dla pozyskania ich jednak niezbędne jest zapewnienie Rządowi prawa pierwokupu tych przetworów. Ponieważ wniosek niniejszy zgodny jest z art. 2 i 3 Ustawy o Walce z Lichwą i wymogami chwili, przeto upraszam o jego uchwalenie.

MINISTER APROWIZACJI

Warszawa, dnia ... 1920 r.

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 12.

PROTOKÓŁ

86-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej odbytego w dniach 12 i 13 października 1920 r.

Przewodniczy Prezydent Ministrów	p. Wincenty Witos
Obecni:	
Wiceprezydent Ministrów	p. Ignacy Daszyński
Minister Spraw Wewnętrznych	p. Leopold Skulski
Minister Spraw Zagranicznych	p. Eustachy ks. Sapieha
Minister Spraw Wojskowych	p. gen. por. Kazimierz Sosnkowski
Minister Skarbu	p. Władysław Grabski
Minister Sprawiedliwości	p. Stanisław Nowodworski
Minister Wyznań Rel[igijnych] i Oświecenia P[ublicznego]	p. Maciej Rataj
Minister Rolnictwa i D.P.	p. Juliusz Poniatowski
Minister Przemysłu i Handlu	p. inż. dr Wiesław Chrzanowski
Minister Kolei Żelaznych	p. dr Kazimierz Bartel
Minister Poczty i Telegrafów	p. dr Władysław Stesłowicz
Minister Robót Publicznych	p. inż. Gabriel Narutowicz
Minister Pracy i Opieki Społecznej	p. Edward Peplowski
Minister Aprowizacji	p. Stanisław Śliwiński
Minister b. Dzielnicy Pruskiej	p. Władysław Kucharski
Kierownik Min. Zdrowia Publicznego	p. dr Witold Chodźko
Kierownik Min. Kultury i Sztuki	p. Jan Heurich
Podsekretarz Stanu w Min. Skarbu	p. dr Ignacy Weinfeld
Podsekretarz Stanu w Prez. Rady Min.	p. dr Władysław Wróblewski
Szef Sekcji Administr[acyjnej] w Prez. Rady Min.	p. dr Władysław Studziński
Szef Sekcji Legislatywnej w Prez. Rady Min.	p. Edward Lechowicz
Protokołuje Radca Ministerial[ialny] P[rezydium] R.M.	dr Jerzy Buzek

Posiedzenie trwało 12 października 1920 r. od godz. 12 w południe do godz. 2 po południu i od godz. 6 wieczór do godz. 12 w nocy, 13 października – od 1 m. 30 do 3 m. 30 ppoł.

1. Sprawa litewska – posiedzenie poufne.

2. Po umotywowaniu przez delegata Prezydium Rady Ministrów p. Wojciechowskiego projektu rozporządzenia Rady Ministrów w przedmiocie organizacji i zasad urzędowania Ministerstw rozpatrywanie wniosku odroczone do posiedzenia na dzień 18 bm. wyznaczyć się mającego.

3. Po umotywowaniu przez delegata Prezydium Rady Ministrów p. Wojciechowskiego projektu rozporządzenia Rady Ministrów w przedmiocie biurowości Ministerstw, rozpatrywanie wniosku odroczone do posiedzenia na dzień 18 bm. wyznaczyć się mającego.

4. Szef Sekcji Legislatywnej referuje sprawę rewizji dekretu o Najwyższej Izbie Kontroli Państwa.

W sprawie kontroli prewencyjnej oraz stanowiska Prezesa Najwyższej Izby Kontroli Państwa wobec władz naczelnych Państwa poprzednie Gabinety stały na stanowisku, że kontrola prewencyjna jest szkodliwa oraz że nominacja prezesa Najwyższej Izby Kontroli Państwa winna zgodnie z dekretem następować na wniosek Rządu.

Postanowiono domagać się w komisji sejmowej o usunięcie z dekretu wspomnianego przepisów o kontroli prewencyjnej, utrzymania przepisów dekretu o sposobie nominacji prezesa Najwyższej Izby Kontroli Państwa.

Zarazem postanowiono zażądać od obecnego Prezesa Najwyższej Izby Kontroli Państwa wstrzymania tworzenia nowych Izb i przyjmowania nowych pracowników Kontroli Państwa oraz stosowania możliwego ograniczenia kontroli prewencyjnej do chwili załatwienia sprawy przez Sejm Ustawodawczy.

5a. Rada Ministrów przyjęła projekty ustaw o zmianach w opodatkowaniu piwa na obszarach b. zaboru austriackiego i rosyjskiego ze zmianą:

1° w art. 3-im obu projektów terminu 3-dniowego na 8-dniowy,

2° z tą dalszą zmianą, że podatek spożywczy od litra piwa ma wynosić 1 markę. Ponieważ tak w Małopolsce, jak i w Kongresówce wyrabia się przeciętnie 4% (stopniowe) piwo, a zatem wynoszą stopy podatkowe w uchwalonych projektach ustawy o opodatkowaniu piwa.

1) w Małopolsce

a) za każdy stopień hektolitrowy ekstraktu (beczki piwnej)

dla browarów wyrabiających nie więcej jak 10 000° stopni – stopa 21 Mk.

” ” ” ” ” 30 000° ” – ” 22 ”

” ” ” ” ” 50 000° ” – ” 23 ”

” ” ” ” ” 70 000° ” – ” 24 ”

” ” ” ” ” więcej jak 70 000° ” – ” 25 ”

b) przy wywozie piwa za granicę otrzymują jako zwrot podatku

a) handlarze piwa po 125 mk. za każde 100 litrów piwa

b) browary po 25 mk. za każdy stopień hektolitrowy ekstraktu w beczce piwnej,

c) sprzedający piwo z Wielkopolski do Małopolski dopłacają za każdy hektolitr piwa po 87 Mk. 50 fen.

2) dla Kongresówki

stopa podatkowa wynosi za każde 16,38 kg (pud) słoðu
dla browarów z produkcją roczną do 2000 pudów – 180 mk.

” ” ” ” większą – 240 ”

od piwa przywożonego z Wielkopolski do Kongresówki dopłaca import po 87 mk. 50 fen. za każde 100 litrów piwa.

5b. Rada Ministrów przyjęła projekt ustawy o zmianach w opodatkowaniu drożdży prasowanych na obszarze b. zaboru rosyjskiego – bez zmian.

6. Rada Ministrów uchwaliła rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie wynagrodzenia drużyn konduktorskich za czas spędzony w służbie przy pociągach.

7. Minister Kolei Żelaznych odczytuje i wyjaśnia załączony w odpisie do protokołu memoriał Związku Zawodowego pracowników kolejowych Rzeczypospolitej Polskiej¹⁹⁵ z 12 października 1920 r. z zestawieniem żądań pracowników kolei państwowych.

Rada Ministrów rozpatrzyła szczegółowo wszystkie żądania pracowników i zadecydowała 1) mnożnik drożdżniany podwyższyć od 1 października ze 150 na 200, 2) żądającym tego udzielić zwrotnej zaliczki do 3000 mk. na zakup żywności na zimę, 3) przeprowadzić natychmiast rewizję pasów drożdżnianych, uwzględniając słuszne i istotne potrzeby miejscowe, 4) poddać rewizji regulację płac dla wszystkich pracowników państwowych. Uchwały dotyczą wszystkich pracowników państwowych.

8. Rada Ministrów przyjęła projekt rozporządzenia Rady Ministrów w przedmiocie przedłużenia upoważnienia Ministra b. Dzielnicy Pruskiej do wydawania na całym obszarze b. dzielnicy pruskiej zarządzeń wyjątkowych do 15 stycznia 1921 r.

fWitosf

Załączniki

Wykaz:

1. Ustawa o zmianach w opodatkowaniu piwa na obszarze b. zaboru austriackiego; motywy¹⁹⁶.
2. Ustawa o zmianach w opodatkowaniu piwa na obszarze b. zaboru rosyjskiego; motywy¹⁹⁷.
3. Ustawa o zmianach w opodatkowaniu drożdży prasowanych na obszarze b. Królestwa Kongresowego; motywy¹⁹⁸.

¹⁹⁵ Utworzony w 1918 r. Związek Zawodowy Kolarzy Rzeczypospolitej Polskiej był pod silnym wpływem PPS.

¹⁹⁶ Załącznik 1 do punktu 5a. Nie publikuje się.

¹⁹⁷ Załącznik 2 do punktu 5a. Nie publikuje się.

¹⁹⁸ Załącznik [3] do punktu 5b. Nie publikuje się.

4. Rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie wynagrodzenia drużyn konduktorskich za czas spędzony w służbie przy pociągach¹⁹⁹.
5. Zestawienie żądań kolejarzy z całej sieci polskich kolei państwowych [przedłożone przez Związek Zawodowy Pracowników Kolejowych Rzeczypospolitej Polskiej].
6. Rozporządzenie Rady Ministrów w przedmiocie upoważnienia Ministra b. Dzielnicy Pruskiej do wydawania na całym obszarze b. Dzielnicy Pruskiej zarządzeń wyjątkowych²⁰⁰.

°Załącznik [5] do punktu 7°

Zestawienie żądań kolejarzy z całej sieci polskich kolei państwowych [przedłożone przez Związek Zawodowy Pracowników Kolejowych Rzeczypospolitej Polskiej]

Związek Zawodowy Pracowników Kolejowych Rzeczypospolitej Polskiej.
Zarząd Główny.

Warszawa, dn. 12 października 1920 r.

Zestawienie żądań kolejarzy w całej sieci polskich kolei państwowych.

1. Jednorazowy zasiłek bezzwrotny w wysokości miesięcznych zarobków na zakup wobec nadchodzącej zimy, kartofli, kapusty, opału itd.

2. Podwyższenie mnożnika drożyznianego, uchwalonego przez Ustawę Sejmową z dn. 13 lipca br. do 250.

3. Zmniejszenie liczby klas drożyznianych do 2-ch, z podziałem terenu kolejowego na klasy w porozumieniu ze Związkiem.

4. Rewizja ustawy regulacji płac z gwarancją, że nikt z pracowników przez jej zastosowanie nie będzie pobierał mniej niż poprzednio, wyrównawczą sumę ewentualnego niedoboru zaliczając ad personam. W tym celu należy:

a) utworzyć komisję z udziałem przedstawicieli ZZK do przeszerogowania stanowisk w kategoriach płac, z jednoczesnym zrównaniem pracowników w Dyrekcjach i na linii z pracownikami Ministerstwa Kolei i innych urzędów państwowych.

b) zmienić mnożną ustawową z 1 do 2% na 1 do 2 1/3% (wtedy mnożnik 250 mógłby być odpowiednio zredukowany).

c) decydować o stopniu płacy jedynie według zajmowanego stanowiska po skasowaniu wszelkich dawniejszych rang i klas.

d) przyznać dodatki funkcyjne wszystkim pracownikom na stanowiskach kierowniczych a przede wszystkim wyszczególnionym w przepisach o 8-godzinnym dniu pracy na kolejach.

¹⁹⁹ Załącznik [4] do punktu 6. Nie publikuje się.

²⁰⁰ Załącznik [6] do punktu 8. Nie publikuje się.

e) rozszerzyć dodatki drożyniane na wszystkich członków rodziny, pozostających na całkowitym wyłącznym utrzymaniu pracowników.

5. Przyznanie kolejarzom deputatów żywnościowych takich, jakie otrzymują górnicy w zamian za odpowiednik pieniężny według cen kontyngentowych.

6. Natychmiastowe zwolnienie aż do sprawy sądowej kolejarzy, aresztowanych za przekonania polityczne.

7. Zapłata za dni strajkowe i niepociąganie nikogo do odpowiedzialności za strajk.

8. Ułatwienie kolejarzom kształcenia dzieci oraz kształcenia dorosłych przez wstawienie do budżetu kolei odpowiednich sum:

a) na bezpłatne nauczanie dzieci w szkołach,

b) na budowę nowych szkół powszechnych,

c) na doksztalcanie pozaszkolne dla dorosłych.

9. Skasowanie ministerstwa dla Zaboru Pruskiego, gdyż separatyzm taki doprowadził między innymi do tragicznych ofiar wśród kolejarzy na ulicach Poznania w dn. 25 IV 1920 r.²⁰¹, a w każdym razie pozbawienie Ministerstwa prawa ingerencji do spraw kolejowych, podporządkowując całkowicie koleje Dyrekcji Poznańskiej i Gdańskiej Ministerstwu Kolei Żelaznych.

10. Połączenie wszystkich komunikacji, jak to wodnej i powietrznej w całym państwie, przekształcając obecne Ministerstwo Kolei po dawnemu na Ministerstwo Komunikacji.

11. Przywrócenie odciętej części Śląska Cieszyńskiego, z przeważającą ludnością polską, do Państwa Polskiego; na razie zaś zapewnienie kolejarzom Dyrekcji Czeskich prawa, przyznanego opcją na rok jeden, nie pozbawiając ich obecnych stanowisk, a ewakuowanym stamtąd do części polskiej zapewnienie pracy na kolejach PKP.

12. Wprowadzenie jeszcze w roku bieżącym ustawy emerytalnej dla kolejarzy po uzgodnieniu ze Związkiem, a do czasu jej wprowadzenia wypłacania zwolnionym z powodu niezdolności do pracy zaliczek emerytalnych w wysokości 3/4 całkowitych poborów ostatnio otrzymywanych.

13. Wprowadzenie jeszcze w roku bieżącym pragmatyki służbowej, uzgodnionej ze Związkiem, a do czasu jej wprowadzenia traktowanie dziennie płatnych pracowników na równi z miesięcznie płatnymi, oraz zapewnienie udziału przedstawicielstw ZZK we wszystkich Dyrekcjach w sprawach dyscyplinarnych i innych, dotyczących bytu pracowników kolejowych.

14. Wprowadzenie na kolejach inspekcji pracy z udziałem ZZK, zgodnie z rozporządzeniem Min. Kolei z dn. 25 IV 1919 r., dołączonym do Statutu ZZK.

²⁰¹ Mowa tu o stłumionym przez policję strajku robotników zakładów przemysłu kolejowego w Poznaniu z 26 kwietnia 1920 r. (Nie obyło się bez ofiar śmiertelnych. Życie straciło 9 robotników, liczbę rannych oblicza się na 30 osób).

15. Przywrócenie Dyrekcji Warszawskiej terenu kolejowego, odciętego od Dyrekcji Wileńskiej.

15. Do czasu objęcia całej aprowizacji przez kooperatywy kolejowe w Dyrekcjach Poznańskiej i Gdańskiej, przy podziale deputatów przez Dyrekcję powinien brać udział przedstawiciel ZZK.

17. Bilety wolnej jazdy i zniżkowe przyznać kolejarzom Dyrekcji Poznańskiej i Gdańskiej, po przesłużeniu bez przerwy 6 miesięcy.

18. Niepobawianie kolejarzy w Dyr[ekcji] Poznańskiej i Gdańskiej, którzy wstąpili na kolej po powrocie ze służby wojskowej, praw do wysługi lat, urlopów, biletów itd., jakie przyznawano im dawniej pod zaborem.

19. Zatwierdzenie przed 1 listopada br. regulaminów, przewidzianych w Rozporządzeniu Min. Kolei z 25 kwietnia 1919 r. (załącznik do Statutu ZZK), jak o sędzie rozjemczym, komisjach kwalifikacyjnych itd.

20. Wydanie jeszcze w roku bieżącym ubrań ochronnych i służbowych bezpłatnie.

21. Zatrudnienie pracowników, zwolnionych na skutek ewakuacji i z racji łączności z organizacją ZZK, bez śledztwa.

22. Przywrócenie urlopów płatnych według okólnika b. kierownika Ministerstwa Kolei Żel[aznych] Eberhardta.

23. Natychmiastowe wprowadzenie przyznanego zwiększonego godzinnego dla służby pociągowej we wszystkich Dyrekcjach, z uregulowaniem go od dn. 1 lipca br.

24. Zniesienie ustawy o militaryzacji kolei.

Wydział Wykonawczy ZZK.

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 12.

PROTOKÓŁ
87-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej,
odbytego dnia 14 października 1920 r.

Przewodniczy Prezydent Ministrów	p. Wincenty Witos
Obecni:	
Wiceprezydent Ministrów	p. Ignacy Daszyński
Minister Spraw Wewnętrznych	p. Leopold Skulski
Minister Spraw Zagranicznych	p. Eustachy ks. Sapieha
Minister Spraw Wojskowych	p. gen. por. Kazimierz Sosnkowski
Szef Sztabu Generalnego	p. gen. por. Tadeusz Rozwadowski
Minister Skarbu	p. Władysław Grabski
Minister Sprawiedliwości	p. Stanisław Nowodworski
Minister Wyznań Rel[igijnych]	
i Oświecenia P[ublicznego]	p. Maciej Rataj
Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych	p. Juliusz Poniatowski
Minister Przemysłu i Handlu	p. inż. dr Wiesław Chrzanowski
Minister Kolei Żelaznych	p. dr Kazimierz Bartel
Minister Poczty i Telegrafów	p. dr Władysław Stesłowicz
Minister Robót Publicznych	p. inż. Gabriel Narutowicz
Minister Pracy i Opieki Społecznej	p. Edward Pełowski
Minister Aprowizacji	p. Stanisław Śliwiński
Minister b. Dzielnicy Pruskiej	p. Władysław Kucharski
Szef Sekcji w Min. Zdrowia Publicznego	p. dr Józef Jaworski
Kierownik Min. Kultury i Sztuki	p. Jan Heurich
Podsekretarz Stanu w Prez. Rady Min.	p. dr Władysław Wróblewski
Szef Sekcji Administr[acyjnej]	
w Prez. Rady Min.	p. dr Władysław Studziński
Szef Sekcji Legislatyw[nej] w Prez. Rady Min.	p. Edward Lechowicz
Protokołuje Radca Min[inisterialny]	
w Prez. Rady Min.	p. dr Jerzy Buzek

Początek posiedzenia o godzinie 12 w południe.

1. Protokoły posiedzeń Rady Ministrów z dnia 8 października oraz z 12 i 13 października 1920 r. odczytano i przyjęto.

Prezydent Ministrów odnośnie do protokołu z 12 i 13 bm. stwierdza, że Wiceprezydent Ministrów p. Daszyński głosował za podwyżką mnożnika drożyznianego.

2. Prezydent Ministrów odczytuje projekt deklaracji Rządu, która ma być odczytana na dzisiejszym posiedzeniu Sejmu. Egzemplarz projektu z poprawkami,

wniesionymi na posiedzenie i przyjętymi przez Radę Ministrów załącza się do protokołu.

3. Na zapytanie Wiceprezydenta Ministrów, czy Minister Skarbu informował Sejmowy Związek Ludowo-Narodowy²⁰², żeby w łonie obecnej Rady Ministrów objawiały się antykoalicyjne germanofilskie tendencje, w szczególności, by ze strony Wiceprezydenta Ministrów²⁰³ pojawiły się tendencje germanofilskie, Minister Skarbu stwierdza, że nie przypisywał i nigdy nie godziłby się na to, by Wiceprezydentowi Ministrów przypisywano tendencje germanofilskie.

4. Minister Kolei Żelaznych zawiadamia Radę Ministrów, że konferencja ze Związkiem zawodowym pracowników kolejowych nie doprowadziła do wyniku²⁰⁴, bo w Związku z tym biorą górę prądy, dla których interes Państwa jest obojętny. Minister doszedł do przekonania, że dość znaczne wpływy polskiego stronnictwa socjalistycznego pozostają bez skutku na pracowników kolejowych. Związek domagał się między innymi awansów bezkarności dla strajkujących. Minister zastrzegł sobie w tym kierunku swobodę ruchu co do sfer kierowniczych; co do zapłaty za dni strajkowe, której żądano, Minister zajął stanowisko, na którym dotąd stoi, że za strajki się nie płaci.

Cofnięcie się z tego stanowiska dla Ministra przedstawia się jako niemożliwe, a w konsekwencji i pozostanie dalej w Gabinetcie byłoby niemożliwe. Opanowanie dalej sytuacji jest coraz trudniejsze, telegram Ministra do pracowników kolei państwowych, adresowany do wszystkich stacji, został wstrzymany przez niewiadomych urzędników. Apel swój Minister nadał ponownie telefonem, ale nie ma pewności, czy on dotarł do wszystkich miejsc przeznaczenia. Ruch wojskowy jest sparaliżowany, ruch cywilny ustał. Żołnierzami może uda się uruchomić pociągi pośpieszne do Lwowa, Krakowa i Gdańska, ale pociągi, wypuszczone ze stacji wyjścia, mogą być wstrzymane na linii. W nocy Minister otrzymał wiadomość, że strajk rozszerza się na Dyрекcję Gdańską i że prezes Dyrekcji Gdańskiej zrzuca ze siebie wszelką odpowiedzialność. Strajk jest rzeczą zaraźliwą i jest obecnie najpoważniejszym strajkiem, jaki dotychczas mieliśmy na naszych kolejach. Ustępstw dalszych Minister robić nie może względem pracowników i dlatego zarząd Ministerstwa Kolei Żelaznych musi być zaraz oddany w inne ręce.

Wiceprezydent Ministrów zauważa, że strajk jest popularny z powodu ciężkiego położenia wszystkich niezamożnych ludzi w Polsce. Należy dążyć przy ustępstwach ekonomicznych do rychłego zlikwidowania strajku i w tym celu

²⁰² Mowa o reprezentacji parlamentarnej Związku Ludowo-Narodowego (jako koalicji prawicowo-narodowej, powołanej przed wyborami w styczniu 1919 r.) w Sejmie Ustawodawczym. Tworzyły tę koalicję stronnictwa Narodowej Demokracji, chadecji, jak i konserwatywno-chrześcijańskie.

²⁰³ Mowa o Ignacym Daszyńskim.

²⁰⁴ Trwał przewlekły strajk zorganizowany przez Związek Zawodowy Kolejarzy Rzeczypospolitej Polskiej.

zespolic wszystkie wpływy polityczne. Wiceprezydent Ministrów podejmuje się akcji Polskiej Partii Socjalistycznej w tej sprawie, konstatuje zarazem objawy chęci szkodenia obecnemu Rządowi kosztem Państwa ze strony pewnego odłamu pracowników kolejowych. Działają tu wpływy partii komunistycznej i partii narodowo-demokratycznej, która spodziewa się po podpisaniu pokoju sprawić Rządowi wielkie trudności.

Minister Skarbu zauważa, że za jednostki, twierdzące, jakoby należały do stronnictwa, Narodowa Demokracja odpowiadać nie może. Minister jest przeciwny dawaniu zasiłku bezzwrotnego jako premium za zwycięstwo strajkowe. Rząd powinien wnieść odezwę do Sejmu celem zażegnania strajku i biuro Propagandy Wewnętrznej powinno zrobić swoje. Obowiązkiem Rządu jest poruszyć opinię publiczną celem potępienia strajku, który dziś już nie jest strajkiem ekonomicznym, a jest akcją polityczną, godzącą w siłę i w możliwość egzystowania Państwa Polskiego.

Minister Pracy i Opieki Społecznej oświadcza się za nadaniem Ministrowi Kolei Żelaznych pełnomocnictwa dania pracownikom kolejowym zasiłku 3000 marek bezzwrotnie.

Minister Spraw Wewnętrznych wnosi, by Rada Ministrów spowodowała uchwałę Sejmu, wzywającą pracowników kolejowych do natychmiastowego powrotu do pracy. Gdyby stronnictwa robiły jakie zastrzeżenia powinien Rząd sprawę spłaty zaliczki rozstrzygnąć w porozumieniu z Komisją Sejmową.

Szef Sztabu Generalnego gen. por. Rozwadowski wyjaśnia odnośnie do przyjęcia z pomocą Rządowi w złamaniu strajku użyciem siły wojskowej, że formacjami frontowymi Nacz[elne] Dow[ództwo] dysponować nie może, a to wskutek przerw, które powstały na froncie, z drugiej strony jednak jest możliwe ogłoszenie mobilizacji pracowników kolejowych w okręgach, w których strajk się szerzy i równocześnie obsadzenie linii kolejowych i dworców wojskowo i przeprowadzenie koniecznych transportów siłami wojskowymi.

Minister Robót Publ[icznych] zawiadamia o strajku w warsztacie w Czerniakowie²⁰⁵, gdzie dotychczas strajkuje 157 osób. Strajk ten na razie nie przedstawia niebezpieczeństwa.

Minister Poczty i Telegrafów konstatuje, że agitacja strajkowa jest już widoczna i wśród pracowników Poczty i Telegrafów i nie jest wykluczone, że będą usiłowania rozszerzenia strajku i na pracowników jego resortu.

Prezydent Ministrów odczytuje pismo Ministra Kolei Żelaznych z 8 października br. o dymisję, po czym zwraca się z prośbą do Ministra Kolei Żel[aznych] o cofnięcie tego podania. Następnie Rada Ministrów na wniosek ex praesidio uchwała jednogłośnie, iż podania o dymisję Ministra Kolei Żel[aznych] nie

²⁰⁵ Mowa o warsztatach mechanicznych przy ul. Czerniakowskiej 186/188 albo przedsiębiorstwie robót blacharskich, albo spółce monterów samochodowych.

przyjmuje do wiadomości. Ministrowi Kolei Żel[aznych] wyraża zupełne zaufanie i prosi go o cofnięcie dymisji.

Prezydent Ministrów stwierdza, że strajk obecnie robią żywioły przeciwpaństwowe, że Państwo powinno uwzględnić żądania uzasadnione i da co może, ale przed żądaniami nadmiernymi musi się bronić.

Po cofnięciu dymisji p. Ministra Kolei Żel[aznych] Rada Ministrów upoważniła Ministra Kolei Żel[aznych] do dalszego pertraktowania ze Związkiem zawodowym pracowników kolejowych i ewentualnego odroczenia spłaty zaliczki na 4 miesiące i zaczęcia jej od miesiąca piątego, licząc od 1 dnia miesiąca, następującego po dniu wypłaty. Zarazem postanowiła w razie rozbicia się pertraktacji zwrócić się do Naczelnika Państwa o wydanie dekretu po myśli § 6 ustawy o kolejach w czasie wojny.

Rada Ministrów uchwaliła, że przyznane w układach z pracownikami kolei koncesje, które by odnieść się mogły do wszystkich pracowników państwowych, będą do nich zastosowane.

Równocześnie Rada Ministrów uchwaliła wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych, by Rada Ministrów spowodowała uchwałę Sejmu, wzywającą pracowników kolejowych do natychmiastowego powrotu do pracy. Gdyby stronnictwa robiły jakie zastrzeżenia, powinien Rząd sprawę spłaty zaliczki rozstrzygnąć w porozumieniu z Komisją Sejmową.

Koniec posiedzenia o godzinie 3-ciej po południu.

^fWitos^f

Załącznik

1. [Wystąpienie dotyczące pokoju preliminarnego w Rydze podpisanego 12 października 1920 i wydarzeń, do których doszło po tej dacie]²⁰⁶.

^cZałącznik [1] do punktu 2^c

[Wystąpienie dotyczące pokoju preliminarnego w Rydze podpisanego 12 października 1920 i wydarzeń, do których doszło po tej dacie]

Od chwili wygłoszenia mego exposé zasłyły fakty ważne, które wywrą niezawodnie wpływ na najbliższą przyszłość naszego Państwa. Sądzę przeto, że obowiązkiem Rządu jest uzupełnić poprzednie wywody przedstawieniem tych faktów i stanowiska, jakie Rząd wobec nich zajął lub zająć zamierza.

²⁰⁶ Tekst umowy: *Dokumenty i materiały do historii stosunków polsko-radzieckich*, t. III: *Kwiecień 1920 – marzec 1921*, red. N. Gąsiorowska-Grabowska, I.A. Chrienow, Warszawa 1964, s. 465–477.

Wspomniałem już na posiedzeniu Sejmu dn. 6 października o dojsciu do skutku zgody na pokój preliminarny w Rydze. Pokój ten, podpisany 12 bm., nie zaspokaja w pełni aspiracji narodu polskiego, zostawia poza granicami Polski wielką liczbę Polaków, ale czyni zadość^h postawionej przez nas od początku zasadzie sprawiedliwości i daje^h duchowi umiarkowania i dążeniom polskim do zakończenia wojny, dając jednocześnie^c Polsce możliwość oddechu na Wschodzie.

Art. 2-gi układu gwarantuje powstrzymanie się obu stron od jakiegokolwiek mieszania się w wewnętrzne sprawy drugiej strony. Nasza lojalność w tym względzie nie może ulegać wątpliwości. Liczymy na bezwarunkowe dotrzymanie tego zobowiązania przez drugą stronę, jako na jedną z podstawowych gwarancji trwałego pokoju.

Logicznym następstwem tego jest dla nas obowiązek niepopierania nadal walczących dotąd razem z naszym wojskiem przeciw wojskom sowieckim formacji, niewchodzących w skład armii polskiej^h – tj. ukraińskichⁱ

^hDalsza działalność tych oddziałów będzie mogła rozwijać się tylko na ich własną rękę i poza ustanowionymi w traktacie ryskim granicami Polski.^h

Obie strony zgodziły się w Rydze na to, że o ile w skład ziem, położonych na zachód od określonej granicy, wchodzi terytoria sporne między Polską a Litwą, sprawa przynależności tych terytoriów do jednego z tych 2 państw należy wyłącznie do Polski i Litwy. Na tych właśnie terytoriach bieg rzeczy przyniósł w ostatnich dniach nowe wydarzenia.

Dnia 8 października br. Litewsko-Białoruska Dywizja pod dowództwem gen. Żeligowskiego, zerwawszy wszelką łączność z armią polską, samowolnie udała się na północ i zajęła 9-go Wilno.

Aczkolwiek Rząd Polski rozumie rozgoryczenie oficerów i żołnierzy, którym po 2 latach ciężkich walk, toczonych z myślą wywalczenia wolności dla swego ojczystego kraju, zabroniono dostępu do rodzinnego Wilna, to jednakowoż wyłamanie się z posłuszeństwa i zerwanie więzów, łączących ich z armią polską, musi uważać za jaskrawe naruszenie obowiązków wojskowych, którego żadną miarą akceptować nie może i co do którego władze polskie surowe śledztwo przeprowadzą²⁰⁷.

Jak wiadomo, utworzyła się w Wilnie tymczasowa władza pod nazwą „Komisji rządzącej Litwy środkowej”²⁰⁸. Komisja ta zwróciła się do Rządu polskiego z deklaracją, w której, oświadczając zamiar zapewnienia mieszkańcom ziemi Wileńskiej możliwości swobodnego samookreślenia, prosi Rząd polski

²⁰⁷ Było to stwierdzenie fikcyjne. Jak wiadomo, „bunt” wojsk pod dowództwem gen. Lucjana Żeligowskiego został przygotowany ściśle według rozkazów Naczelnika Państwa.

²⁰⁸ Tymczasowa Komisja Rządząca Litwy Środkowej, najwyższa władza tego quasi-państwa, z prezesem Aleksandrem Meysztowiczem na czele, działała od 30 listopada 1921 do 6 kwietnia 1922 r.

o zasłonięcie tego kraju od napaści ze wschodu i o wysłanie delegacji do Wilna dla przeprowadzenia pertraktacji.

Rząd polski stał zawsze na stanowisku samookreślenia ziemi Wileńskiej, a, opierając się właśnie na wielokrotnie wyrażonej już woli ludności tej ziemi, uważa ją za część „składową” Polski. Praw jednak do tej ziemi zamierzał dochodzić innymi drogami, jak te, które obrała Komisja rządząca. Zanim więc Rząd polski wyśle delegatów dla porozumienia z Komisją rządzącą, musi mieć pewność, że rzeczywiście Komisja rządząca ma zamiar sprawiedliwie zapewnić ludności możliwość wypowiedzenia się o swoim losie.

Możliwość napadu, z którym się liczy Komisja rządząca w Wilnie, wobec tego, że wojska polskie stoją na wschód od Wilna, nie jest prawdopodobna. Natomiast zajmowanie przemocą Wilna i ziemi Wileńskiej przez jakiegokolwiek siły obce musiałaby Polska uznać jako zamach na swobodną decyzję ludności, przeciw któremu zmuszona by była kategorycznie protestować.

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 12.

PROTOKÓŁ

88-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej – odbytego dnia 15-go października 1920 r.

Przewodniczy Prezydent Ministrów	p. Wincenty Witos
Obecni:	
Wiceprezydent Ministrów	p. Ignacy Daszyński
Minister Spraw Wewnętrznych	p. Leopold Skulski
Minister Spraw Zagranicznych	p. Eustachy X. Sapieha
Szef Sztabu Generalnego	p. gen. por. Tadeusz Rozwadowski
Minister Skarbu	p. Władysław Grabski
Minister Sprawiedliwości	p. Stanisław Nowodworski
Minister Wyznań Rel[igijnych i Oświecenia Publ[icznego]	p. Maciej Rataj
Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych	p. Juliusz Poniatowski
Minister Przemysłu i Handlu	p. inż. dr Wiesław Chrzanowski
Minister Kolei Żelaznych	p. dr Kazimierz Bartel
Minister Poczty i Telegrafów	p. dr Władysław Stesłowicz
Minister Robót Publicznych	p. inż. Gabriel Narutowicz
Minister Pracy i O.S.	p. Edward Peplowski
Minister Aprowizacji	p. Stanisław Śliwiński
Minister b. Dzielnicy Pruskiej	p. Władysław Kucharski
Kierownik Min. Zdrowia Publicznego	p. dr Witold Chodźko
Kierownik Min. Kultury i Sztuki	p. Jan Heurich
Podsekretarz Stanu w Prez. Rady Min.	p. dr Władysław Wróblewski
Szef Sekcji Administr[acyjnej] w Prez. Rady Min.	p. dr Władysław Studziński
Szef Sekcji Legislatywnej w Prez. Rady Min.	p. Edward Lechowicz
Protokołują Radcy Ministerial[ialny] P[rezydium] R.M.	dr Jerzy Buzek i Daniel Rodich

Początek o godzinie 5 minut 30 po południu.

1. Minister Kolei Żelaznych referuje sprawę przebiegu strajku pracowników kolejowych, zawiadamia, że strajk został zlikwidowany, równocześnie wnosi o dodatkowe przyjęcie do wiadomości, że zgodził się na wypłacenie tym pracownikom, którzy będą o to prosili zaliczek na płacę uchwalonych przez Radę Ministrów z tą zmianą, że samotni otrzymywać mogą zaliczki ze zwrotem poczynając od 1 kwietnia 1921 r. do 3000 marek, mający małą rodzinę do 3300 marek, średnią rodzinę do 3600 marek, wielką rodzinę do 4000 marek.

Rada Ministrów przyjmując do wiadomości sprawozdanie Ministra Kolei Żelaznych uchwaliła, że uzgodnienia te mają zastosowanie do wszystkich funkcjonariuszów państwowych.

2. Rada Ministrów uchwała, że ułatwienia w sprawie spłaty wypłaconych już zaliczek ewakuacyjnych przyznane pracownikom poczt i kolei państwowych mają analogiczne zastosowanie do wszystkich innych funkcjonariuszów państwowych.

3. Po dłuższej dyskusji na temat stosunku do wojskowych oddziałów ochotniczych niepolskich w związku z zawarciem traktatu w Rydze, Rada Ministrów uchwała:

„Rząd zwraca się do Naczelnego Dowództwa, żeby w myśl postanowień traktatu w Rydze (art. 2) wezwał wszelkie oddziały niepolskie biorące po stronie polskiej udział w wojnie z Sowietami do zastosowania się do postanowień rozejmowych z chwilą wejścia w życie rzeczony umowy.

Rząd polski nie bierze od tego terminu żadnej odpowiedzialności wojskowej ani politycznej za losy tych oddziałów.

Naczelne Dowództwo wyrazi wdzięczność swoją za wojenny trud dowódców i żołnierzy tych oddziałów w ich walce u boku armii polskiej.

Wykonanie powyższej uchwały poruczono Ministrowi Spraw Zagranicznych i Szefowi Sztabu Generalnego”.

4. Uchwalono przeznaczyć 100 milionów marek dla Sawinkowa²⁰⁹ pod formą zakupna drzewa.

5. ^hPostanowiono wysłać pełnomocnika^h ^cUznano za możliwe wysłanie konsula^c do południowej Rosji celem obrony interesów zamieszkałych tam Polaków.

Posiedzenie zakończono o godzinie 8 min. 45 wieczór.

^fWitos^f

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 12.

²⁰⁹ Boris Sawinkow kierował Rosyjskim Komitetem Politycznym w Warszawie, który rząd polski uznał jako urzędowe przedstawicielstwo rosyjskie w Polsce.

PROTOKÓŁ
89-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej
odbytego dnia 18 października 1920 r.

Przewodniczy Prezydent Ministrów	p. Wincenty Witos
Obecni:	
Wiceprezydent Ministrów	p. Ignacy Daszyński
Minister Spraw Wewnętrznych	p. Leopold Skulski
Minister Spraw Zagranicznych	p. Eustachy ks. Sapieha
Minister Spraw Wojskowych	p. gen. por. Kazimierz Sosnkowski
Minister Skarbu	p. Władysław Grabski
Minister Sprawiedliwości	p. Stanisław Nowodworski
Minister W.R. i O.P.	p. Maciej Rataj
Minister Rolnictwa i D.P.	p. Juliusz Poniatowski
Minister Przemysłu i Handlu	p. inż. dr Wiesław Chrzanowski
Minister Kolei Żelaznych	p. dr Kazimierz Bartel
Minister Poczty i Telegrafów	p. dr Władysław Stesłowicz
Minister Robót Publicznych	p. inż. Gabriel Narutowicz
Minister Pracy i Opieki Społecznej	p. Edward Peplowski
Minister Aprowizacji	p. Stanisław Śliwiński
Za Ministra b. Dzielnicy Pruskiej	
Naczelnik Wydziału	p. Jan Dembiński
Za Ministra Zdrowia Publicznego	p. dr Józef Jaworski
Kierownik Min. Kultury i Sztuki	p. Jan Heurich
Podsekretarz Stanu w Prez. Rady Min.	p. dr Władysław Wróblewski
Szef Sekcji Legisl[atywnej] w Prez. Rady Min.	p. Edward Lechowicz
Protokołuje Radca Ministerialny	dr Jerzy Buzek

Początek posiedzenia o godzinie 4 m. 30 po południu.

1. Odczytano Protokoły posiedzeń Rady Ministrów odbytych w dniach 14 i 15 października 1920 i przyjęto.

2. Rada Ministrów na wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych powzięła uchwałę:

„Z uwagi na ciężar dla kraju, jaki powoduje pobyt uchodźców z Ziemi Wschodnich oraz na konieczność jak najszybszego powrotu takowych do swych własnych siedzib, uchwałę Rady Ministrów z dnia 1-go października 1920 roku o zorganizowaniu bezpłatnego przewozu kolejami uchodźców pochodzących z Małopolski do miejsca ich zamieszkania przed ewakuacją rozciąga się na tereny podległe Zarządowi terenów przyfrontowych i etapowych.”

3. Rada Ministrów uchwaliła rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie organizacji statystyki ruchu naturalnego ludności z następującymi zmianami:

- a) skreślono wyrazy: „prawidłowo funkcjonujące” i całe zdanie drugie, a po wyrazach: „biuro statystyczne” wstawiono wyrazy „a umieszczonych w wykazie ustanawianych corocznie przez dyrektora Głównego Urzędu Statystycznego”²¹⁰;
- b) w art. 3 datę 1-go lipca 1920 r. zamieniono na 1 października 1920;
- c) w art. 4 termin 3 miesięcy 1920 r. zamieniono na: „dziesięciu miesięcy”;
- d) w art. 6 wykreślono wyraz „prawnych”, a w miejsce ustępu b) i c) wstawiono ustęp: „w b. dzielnicach austriackiej i rosyjskiej w myśl art. 5 ustawy o organizacji statystyki administracyjnej z 21 października 1919, przy czym wymierzanie grzywny należy w pierwszej instancji do starosty, w drugiej i ostatniej do urzędu wojewódzkiego. Grzywny nie mogą przewyższać kwoty 600 mk. wzgl[ędnie] w razie powtórnego wykroczenia kary podwójnej”;
- e) w art. 7 po wyrazie „piśmienne” wstawiono wyrazy „Kart statycznych dostarcza Główny Urząd Statystyczny”;
- f) załączniki oznaczono literami A), B), C), D), E), F).

Odnośnie do art. 5 Rada Ministrów przyjęła do wiadomości wniosek Dyrektora Głównego Urzędu Statystycznego, iż wyjątkowo w obrębie b. Galicji Wschodniej, tj. w okręgu Sądu Apelacyjnego Wyższego we Lwowie formularze będą drukowane w języku polskim i ruskim (rusińskim). Na Śląsku Cieszyńskim będą aż do ukończenia plebiscytu na Śląsku Górnym używane formularze polsko-niemieckie. W województwach Poznańskim i Pomorskim będzie się używać aż do dalszej uchwały Rady Ministrów formularzy w języku polskim lub w dwóch językach polskim i niemieckim.

4. Rada Ministrów uchwaliła rozporządzenie Rady Ministrów w przedmiocie statystyki stanu zatrudnienia w przemyśle, postanawiając równocześnie, iż 1° obowiązek wypełniania kwestionariuszy, przedstawiających stan w przemyśle, mają mieć nie tylko przedsiębiorstwa większe, ale i mniejsze, tj. posiadające motor lub zatrudniające powyżej pięciu robotników co trzy miesiące, 2° przedsiębiorstwa te winne zawiadamiać o swym powstawaniu względnie istnieniu i w odnośnym zgłoszeniu podać oprócz liczby robotników także liczbę personelu kierowniczego i urzędniczego; 3° ostateczną redakcję projektu zlecono Dyrektorowi Głównego Urzędu Statystycznego w porozumieniu z Ministerstwem Pracy i Opieki Społecznej i Prezydium Rady Ministrów.

²¹⁰ Główny Urząd Statystyczny powołano w 1918 r. (pod rządami Rady Regencyjnej), a pomysłodawcą był prof. Ludwik Krzywicki. Działał na podstawie ustawy z 21 października 1919 r. o organizacji statystyki administracyjnej. Od 8 listopada 1918 do 24 października 1929 r. tą instytucją kierował Józef Buzek.

5. Rada Ministrów przystąpiła do szczegółowego rozpatrywania rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie organizacji i zasad urzędowania Ministerstw.

Artykuł 1-szy przyjęto z dodatkiem „Ministra zastępuje Wiceminister (Podsekretarz Stanu) w zakresie działania jemu przez Ministra powierzonym”.

W artykule 3-im skreślono wyraz „żadnej” oraz wyrazy „albo przez osobną ustawę”.

Artykułowi 4-emu nadano osnowę: „Jeżeli Minister lub Wiceminister są nieobecni zastępuje ich wyznaczony przez Ministra dyrektor Departamentu”. Ustęp drugi artykułu oznaczono jako odrębny artykuł.

W artykule 6-ym do punktu a) dodano wyrazy „okólniki i instrukcje”; w punkcie d) skreślono wyrazy „zajmujących kierownicze stanowiska” i „o ile Minister nie zastrzeże ich sobie w szerszym zakresie”.

Postanowiono w rozporządzeniu umieścić artykuł: „O ile w poszczególnych Ministerstwach zajdzie potrzeba innych przepisów odnoszących się do organizacji i porządku służbowego muszą one podlegać zatwierdzeniu przez Radę Ministrów”.

Artykuł 7 przyjęto bez zmiany.

Rozpatrywanie dalsze projektu odroczone do posiedzenia czwartkowego.

6. Rozstrzygnięcie sprawy oddania gmachu Urzędu osadniczego w Poznaniu²¹¹ na rzecz Uniwersytetu²¹² odroczone celem uprzedniego zbadania sprawy przez Komisję złożoną przez Prezydium Rady Ministrów i Ministerstwo Robót Publicznych.

7. Rada Ministrów przyjęła wniosek Ministra Skarbu co do zezwolenia włoskiemu obywatelowi hr. G. Viganotti Giusti na nabycie nieruchomości przy ulicy Nowogrodzkiej Nr 9 Nr hip. 1607 za sumę 2 300 000 mk. polskich.

Koniec posiedzenia o godzinie 10 wieczór.

^fWitos^f

Załączniki

Wykaz:

1. [Wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych o rozciągnięcie uchwały Rady Ministrów z dnia 1-go października 1920 roku o zorganizowaniu bezpłatnego przewozu kolejami uchodźców pochodzących z Małopolski do miejsc ich zamieszkania przed ewakuacją na tereny podległe Zarządowi Terenów Przyfrontowych i Etapowych]²¹³.

²¹¹ Mowa o siedzibie Komisji Kolonizacyjnej (Hakaty), którą utworzył na wniosek kancлера Ottona von Bismarcka sejm państwa pruskiego w 1886 r. Budynek stał się uniwersyteckim Collegium Maius.

²¹² Uniwersytet Poznański utworzono 4 kwietnia 1919 r.

²¹³ Mowa o Zarządzie Terenów Przyfrontowych i Etapowych. To struktura administracji cywilnej na terenach wschodnich byłego zaboru rosyjskiego, powołana 9 września 1920 r.

2. Rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie organizacji statystyki ruchu naturalnego ludności; wzory kart urodzenia, małżeństwa, zgonu, uprawnień dziecka; instrukcja dla osób podających informacje o małżeństwach, urodzeniach i zgonach²¹⁴.
3. Rozporządzenie Rady Ministrów w przedmiocie statystyki stanu zatrudnienia w przemyśle²¹⁵.

°Załącznik [1] do punktu 2°

[Wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych o rozciągnięcie uchwały Rady Ministrów z dnia 1-go października 1920 roku o zorganizowaniu bezpłatnego przewozu kolejami uchodźców pochodzących z Małopolski do miejsc ich zamieszkania przed ewakuacją na tereny podległe Zarządowi Terenów Przyfrontowych i Etapowych]

DO RADY MINISTRÓW RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ.

Z uwagi na ciężar dla kraju, jaki powoduje pobyt uchodźców z Ziemi Wschodnich oraz na konieczność jak najszybszego powrotu takowych do swych własnych siedzib, stawiam wniosek rozciągnięcia uchwały RADY MINISTRÓW z dnia 1-go października 1920 roku o zorganizowaniu bezpłatnego przewozu kolejami uchodźców pochodzących z Małopolski do miejsca ich zamieszkania przed ewakuacją na tereny podległe Zarządowi Terenów Przyfrontowych i Etapowych.

18/X-20

MINISTER SPRAW WEWNĘTRZNYCH

^fSkulski^f

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 12.

rozkazem Naczelnego Wodza armii polskiej. Jej celem działania było przejęcie roli Zarządu Cywilnego Ziemi Wschodnich oraz Zarządu Cywilnego Ziemi Wołynia i Frontu Podolskiego.

²¹⁴ Załącznik [2] do punktu 3. Nie publikuje się.

²¹⁵ Załącznik [3] do punktu 4. Nie publikuje się.

PROTOKÓŁ

90-go posiedzenia (nadzwyczajnego) Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej odbytego 20 października 1920 roku

Przewodniczy Prezydent Ministrów	p. Wincenty Witos
Obecni:	
Wiceprezydent Ministrów	p. Ignacy Daszyński
Minister Spraw Wewnętrznych	p. Leopold Skulski
Minister Spraw Zagranicznych	p. Eustachy ks. Sapieha
Minister Spraw Wojskowych	p. gen. por. Kazimierz Sosnkowski
Minister Skarbu	p. Władysław Grabski
Minister Sprawiedliwości	p. Stanisław Nowodworski
Minister W.R. i O.P.	p. Maciej Rataj
Minister Rolnictwa i D.P.	p. Juliusz Poniatowski
Minister Przemysłu i Handlu	p. inż. dr Wiesław Chrzanowski
Minister Poczty i Telegrafów	p. dr Władysław Stesłowicz
Minister Pracy i O.S.	p. Edward Peplowski
Minister Aprowizacji	p. Stanisław Śliwiński
Minister b. Dzielnicy Pruskiej	p. Władysław Kucharski
Kierownik Min. Kultury i Sztuki	p. Jan Heurich
Podsekretarz Stanu w Prez. Rady Min.	p. dr Władysław Wróblewski
Podsekretarz Stanu w Min. Kolei Żel[aznych]	p. Julian Eberhardt
Podsekretarz Stanu w Min. Robót Publ[icznych]	p. inż. Henryk Dudek
Protokołują Radcy Prez. Rady Ministrów	p. Daniel Rodich i dr Jerzy Buzek

Nadto obecni Delegaci na konferencję pokojową w Rydze: PP. Jan Dąbski Poseł na Sejm Ustawodawczy i Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Zagranicznych, Norbert Barlicki, dr Stanisław Grabski, dr Władysław Kiernik, Adam Mieczkowski, Ludwik Waszkiewicz, Michał Wichliński Posłowie na Sejm Ustawodawczy i Generał Mieczysław Kuliński.

Początek posiedzenia o godz. 12 min. 30.

Członkowie delegacji pokojowej zdają sprawę z przebiegu i wyniku konferencji pokojowej odbytej z delegacją Sowieców w Rydze.

W szczególności na wezwanie Prezydenta Ministrów p. Podsekretarz Stanu Dąbski, jako przewodniczący delegacji, złożył sprawozdanie o przebiegu konferencji w Rydze, zaznając także z treścią rozmów przewodniczących obu delegacji, które bezpośrednio poprzedziły umowę z 5 października, streszczającą osiągniętą zgodę co do zasadniczych punktów.

Następnie odczytał P. Dąbski protokół dodatkowy do umowy, odnoszący się do przyszłego rozrachunku, a w szczególności przewidujący zrealizowanie częściowe pretensji polskich do Rosji w złocie. Tę część sprawozdania uznano za poufną.

Wiceprezydent Daszyński zakwestionował następnie postawienie na porządku dziennym Komisji Spraw Zagranicznych tego samego dnia po południu traktatu pokojowego w Rydze, jako niedopuszczalne przed wniesieniem preliminarzy traktatu pokojowego przez Rząd do Sejmu.

W toku dyskusji wyjaśniono, że posiedzenie Komisji Zagranicznej odbędzie się jedynie dla prywatnego niejako omówienia treści traktatu, a to ażeby ze względu na krótki czas przewidziany w traktacie do ratyfikacji po przekazaniu wniosku rządowego przez Sejm Komisji Spraw Zagranicznych, dyskusja w tej Komisji mogła zabrać jak najmniej czasu.

Następnie Minister Spraw Zagranicznych przystępuje do odczytania tekstu oryginalnego dokumentu umowy o preliminarzach pokojowych, sporządzonej i podpisanej w Rydze dnia 11 października 1920 r. jako też umowy o rozejmie sporządzonej i podpisanej w Rydze dnia 12 października 1920 r.

Odnośnie do art. 1 Minister Spraw Zagranicznych zauważa, że linia graniczna, idąca w niektórych punktach biegiem rzek spławnych, a tym samym środkowym ich nurtem, stawia w trudnym położeniu sprawę spławu drzewa, który dla tych okolic jest rzeczą pierwszorzędną wagi.

Poseł Barlicki konstatuje, że istnieje sprzeczność pomiędzy wykreśloną linią graniczną a uznaniem prawa do niepodległości Białorusi i Ukrainy w myśl zasady samookreślenia. Sprzeczność ta może pociągnąć za sobą duże trudności natury ogólnopolitycznej, art. 1 bowiem zawiera uznanie niepodległości Białejrusi i Ukrainy, a z drugiej strony przystępuje się do podziału terytorium Białejrusi, zwraca nadto uwagę, że przyznanie pasu ziemi do Dźwiny Polsce będzie można uzasadniać jedynie względami obrony.

Odnośnie do art. 2 wyjaśnia poseł Dębski, że delegacja polska zamierzała ograniczyć się do uznania suwerenności wzajemnie jednak wobec stanowiska delegacji rosyjskiej, która proponowała ośnowę nienadającą się do przyjęcia, zgodzono się na brzmienie zawarte w traktacie. Art. 2 przyjęto.

Artykuł 3 przyjęto bez dyskusji.

Po przeczytaniu art. 4 wyjaśnia poseł Kiernik, że brzmienie projektu rosyjskiego, które odczytuje, było inne, a w szczególności nakładało obowiązek specjalnych gwarancji dla mniejszości narodowych. Tekst ten nie nadawał się do przyjęcia, wobec czego ustalono tekst zawarty w traktacie.

Następnie art. 4 przyjęto.

Artykuł 5-ty i art. 6-ty przyjęto bez dyskusji.

Po przeczytaniu art. 7-go Minister Spraw Zagranicznych zapytuje, czy z brzmienia tego artykułu wynika, że już obecnie wolno byłoby wymienionej

w art. komisji rosyjskiej przyjechać do kraju i badać obozy jeńców, co by zdawało się wynikać z osnowy artykułu. Poseł Wichliński wyjaśnia, iż przy stylizowaniu tego artykułu delegacji polskiej chodziło o los naszych jeńców, a my nie powstydzimy się stanu jeńców bolszewickich w kraju naszym. Jeńców polskich w Rosji marnuje się, głodzi i zabija, zachodzi więc konieczność jak najrychlejszego roztoczenia opieki nad nimi. Obawa uprawiania agitacji komunistycznej przez komisję nie jest uzasadniona, gdyż do komisji będą dodani nasi członkowie, którzy zapewnią możliwość kontroli nad jej działalnością. Poseł Kiernik dodaje, że rząd polski zgodził się już uprzednio na ustanowienie protektoratu nad jeńcami rosyjskimi i zwraca uwagę na zdanie ostatnie art. 7-go, który zawiera możliwość unormowania tej sprawy w drodze osobnego układu. Posłowie Barlicki i Dąbski wyjaśniają w końcu, że było to życzeniem delegacji polskiej, by postanowienie to umieścić w traktacie. Delegacja rosyjska nie bardzo życzyła sobie tego postanowienia.

Minister Sapięha zapytuje, czy przewidziane w tym artykule komisje powołano już do życia. Poseł Wichliński wyjaśnia, że na razie utworzono jedynie komisję, mającą na celu opracowanie układu wspomnianego w końcowym ustępie artykułu. Poseł Dąbski dodaje, że delegacja rosyjska pragnęła zapewnić Rosji możliwość roztoczenia opieki nad internowanymi przez nasz Rząd obywatelami polskimi, co jednak nasza delegacja stanowczo wykluczyła.

Artykuł przyjęto.

Po odczytaniu art. 8-go Minister Spraw Zagranicznych zarzuca brak jasnego sformułowania, iż rozporządzenia wspomniane w artykule mają się odnosić jedynie do poddanych drugiej strony pertraktującej, po czym poseł Grabski wyjaśnia, iż delegacja rozmyślnie nie stylizowała tego jasno. Chodziło o to, żebyśmy mogli uchronić od wykonania wyroków śmierci naszych obywateli, zostających po tamtej stronie.

Minister Sprawiedliwości wyjaśnia, że i u nas są obcy obywatele, którzy jeżeli będą chcieli wydania siebie Rosji, to się ich wyda.

Artykuł przyjęto.

Po odczytaniu art. 9-go poseł Kiernik podaje sformułowanie projektu rosyjskiego. Nasza delegacja dążyła do pozostawienia naszemu rządowi wolnej decyzji.

Artykuł przyjęto.

Po odczytaniu artykułu 10-go Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych podnosi, że została pominięta sprawa dóbr b. rodzin panujących i że w artykule tym mowa jest o rzeczach ruchomych, a wedle cywilistów w myśl przepisów prawa rosyjskiego gotówka nie jest w tym objęta. Członkowie delegacji i Minister Sprawiedliwości wyjaśnia, że do dóbr b. panujących, Rosja sowiecka nie może pretendować z tego tytułu, że traktuje je u siebie za dobra państwowe. Dynastia zaś mogłaby dochodzić tych praw tylko przez rząd rosyjski. Własność członków b. dynastii rozstrzygnie nasza ustawa, że te dobra uznaje się za dobra państwowe.

Poseł Grabski wyjaśnia, że odnośnie do mienia ruchomego sprawa była przy pertraktacjach zupełnie jasno postawiona, a w szczególności, że do tego mienia zalicza się również gotówkę.

Przy czytaniu artykułu 11-go poseł Kiernik wyjaśnia, że Rosjanie żądali objęcia tym artykułem także konwencji konsularnej, co delegacja nasza odrzuciła.

Artykuł przyjęto.

Po przeczytaniu art. 12-go poseł Barlicki wyjaśnia, że delegacja rosyjska żądała tranzytu swobodnego nie tylko dla towarów z Rosji, Ukrainy i Białejrusi, ale i z Niemiec, Austrii i innych państw zachodnich. Delegacja polska zgodziła się jedynie na ulgi dla Rosji ze względu na otrzymanie pasa ziemi sięgającego do Dźwiny. Z trudem udało się delegacji uzyskać zgodę na skreślenie wyrazu swobodnego.

Artykuł przyjęto.

Artykuł 13-ty i 14-ty przyjęto bez dyskusji.

Po odczytaniu artykułu 15-go Wiceprezydent Ministrów podnosi brak terminów rozpoczęcia rokowania w przedmiocie zawarcia traktatu pokojowego. Poseł Barlicki zauważa, że delegacja rosyjska pragnęła oznaczenia terminu, jednakże nasza delegacja uważała za rzecz korzystniejszą pozostawić sobie wolną rękę w tym względzie. Poseł Grabski oświadcza, iż bałby się zmiany niniejszego artykułu, a to z jednej strony z obawy przed zwłoką, a następnie merytorycznie nie wiadomo, której stronie wyznaczony termin mógłby wyjść na korzyść. Poseł Kiernik stwierdza, iż możliwość wywierania nacisku daje nam postanowienie umowy o rozejmie, wedle którego mamy prawo wypowiedzenia rozejmu co czternaście dni.

Artykuł przyjęto.

Artykuł 16-ty przyjęto bez dyskusji.

Po odczytaniu artykułu 17-go poseł Barlicki wyjaśnia, iż terminy ratyfikacji i wymiany dokumentów wymienione w tym artykule ustanowiono ze względu i w ścisłym związku z naszą sytuacją wojskową na froncie, przy czym chodziło o danie możliwości uzyskania linii dla nas najbardziej korzystnej.

Następnie przeczytano i przyjęto w całości umowę o rozejmie z dnia 12 października 1920 roku jako integralną część umowy o preliminarzach pokojowych.

Rada Ministrów następnie uchwaliła upoważnić Prezydenta Ministrów do przesłania imieniem Rządu obu umów przez Radę Ministrów przyjętych do łaski marszałkowskiej, celem przedłożenia ich do ratyfikacji Sejmowi Ustawodawczemu.

Prezydent Ministrów następnie składa serdeczne podziękowania członkom delegacji imieniem Rządu i Ojczyzny. Prezydent Ministrów podnosi w podziękowaniu swym, iż dano nam być świadkami wielkiej chwili dziejowej, armia nasza dokonała wielkiego czynu, odpędziła wrogów daleko, ułatwiając delegacji naszej uzyskanie korzystnych warunków. Członkowie delegacji od pierwszej chwili

spotykali się z trudnościami fizycznymi i moralnymi. Wysilek ich został uwięziony tak znakomitym załatwieniem sprawy, wzięwszy na uwagę choćby tylko uzyskanie tak korzystnych granic i warunków ekonomicznych.

^fWitos^f

Załączniki

Wykaz:

1. [Dokument dotyczący wszczęcia rokowań w celu zawarcia rozejmu i ustalenia przedwstępnych warunków pokoju].
2. Umowa o rozejmie²¹⁶.

^cZałącznik [1]^c

[Dokument dotyczący wszczęcia rokowań w celu zawarcia rozejmu i ustalenia przedwstępnych warunków pokoju]

Odpis

RZECZPOSPOLITA POLSKA z jednej, a ROSYJSKA SOCJALISTYCZNA FEDERACYJNA REPUBLIKA RAD i UKRAIŃSKA SOCJALISTYCZNA REPUBLIKA RAD²¹⁷ z drugiej strony, kierując się pragnieniem położenia możliwie najprędzej kresu krwawej wojnie, wynikłej między nimi, oraz wypracowania warunków, które stanowić mają podstawę trwałego, honorowego i na wzajemnym porozumieniu opartego pokoju, postanowiły wszcząć rokowania celem zawarcia rozejmu i ustalenia przedwstępnych warunków pokoju i wyznaczyły w charakterze swoich pełnomocników:

	RZĄD RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
	Jana Dąbskiego, oraz
	Norberta Barlickiego,
Doktora	Stanisława Grabskiego,
Doktora	Witolda Kamienieckiego,

²¹⁶ Załącznik [2]. Nie publikuje się. Polski tekst: „Dziennik Ustaw RP” 1920, nr 49, poz. 299.

²¹⁷ Podczas rokowań ryskich delegacja polska zgodziła się spełnić życzenie sowieckie i uznać pełnomocnictwa sowieckiej delegacji ukraińskiej w tych negocjacjach, co było milczącym odstąpieniem od przymierza z Ukraińską Republiką Ludową.

Doktora Władysława Kiernika,
Generała Mieczysława Kulińskiego,
 Adama Mieczkowskiego,
 Leona Wasilewskiego,
 Ludwika Waszkiewicza i
 Michała Wichlińskiego,

RZĄDY ROSYJSKIEJ SOCJALISTYCZNEJ FEDERACYJNEJ REPUBLIKI
RAD i UKRAIŃSKIEJ SOCJALISTYCZNEJ REPUBLIKI RAD –

Adolfa Joffego, oraz
Siergieja Kirowa,
Dmitrija Manuilskiego i
Leonida Oboleńskiego,

którzy, po wymianie swych pełnomocnictw, uznanych za wystarczające i sporządzone w należytej formie, zgodzili się na następujące postanowienia:

Art. I.

Obie układające się strony – zgodnie z zasadą stanowienia narodów o sobie – uznają niepodległość Ukrainy i Białorusi oraz zgadzają się i postanawiają, że wschodnią granicę Polski, a więc granicę między Polską z jednej, a Ukrainą i Białorusią z drugiej strony stanowi linia:

wzdłuż rzeki Dźwiny (Zap. Dwina) od granicy Łotwy z Rosją aż do punktu, w którym granica byłej guberni Wileńskiej styka się z granicą byłej guberni Witebskiej; dalej granicą byłych guberni Wileńskiej i Witebskiej aż do wsi i stacji kolejowej Orzechowno (Oriechowno), które pozostają po stronie polskiej, po czym znowu wschodnią granicą byłej guberni Wileńskiej aż do punktu, w którym schodzą się powiaty: Dziśnieński, Lepelski i Borysowski; dalej od tego punktu do wsi Mała Czernica (Mał. Czernica), która po stronie białoruskiej, stąd na południowy zachód w poprzek jeziora na rzece Berezynie do wsi Zarzeczyck (Zarieczick), która po stronie białoruskiej, po czym ku południowemu zachodowi aż do rzeki Wili (Wilia) do punktu na wschód od Dołhinowa (Dołginowo); dalej rzeką Wilią aż do traktu, idącego na południe od Dołhinowa, stąd dalej na południe do rzeki Ilii (nazwy rzeki na mapie nie ma), Ilię w dół do połączenia jej z rzeką Rybczanką (Rybczanka), przy czym miasteczko Ilja (Ilia) pozostaje po stronie polskiej; Rybczanką na południe do stacji kolejowej Radoszkowicze (Radoszkowiczi), przy czym stacja i miasteczko po stronie białoruskiej, dalej na wschód od miasteczka Raków (Raków), wsi Wołma (Wołma), i Rubieżewicze (Rubieżewiczi) do linii kolejowej Mińsk–Baranowicze przy miejscowości Kołosowo (Kołosowo), która po stronie polskiej; dalej na południe w połowie drogi między Nieświeżem (Nieświż) a Cimkowiczami (Timkowiczi), dalej na południe w połowie drogi między Kleckiem (Kleck) a Cimkowiczami, dalej na południe do szosy Warszawsko-Moskiewskiej, przecinając tę szosę na zachód

od Filipowicz (Filipowiczi); dalej najkrótszą drogą do rzeki Łań (Łań) koło wsi Czudzin (Czudzin), pozostawiając tę wieś po stronie polskiej; dalej wzdłuż rzeki Łań do ujścia jej do Prypeci (Pripiat'), dalej Prypecią na wschód siedem kilometrów, skąd na południe do rzeki Stwigi (Stwiga) w punkcie jej najbardziej wysuniętym na zachód, po czym w górę rzeką Stwigą aż do punktu, w którym rzeka ta przecina granicę byłych guberni Mińskiej i Wołyńskiej, stąd granicą tych guberni do granicy powiatów Rowieńskiego i Owruckiego i tą granicą powiatów aż do przecięcia linii kolejowej na zachód od stacji Ochotnikowo (Ochotnikowo) i miasteczka Rokitno (Rakitna); dalej na południe w górę rzeczką Lwa (Lwa), aż do jej źródeł i stąd do połączenia się rzeki Korczyk (Korczyk) z rzeką Słuczą (Słucz'), dalej w górę Korczykiem, powstawiając miasto Korzec (Koriec) po stronie polskiej; dalej na południowy zachód, pozostawiając Kilikijów (Kilikiew) po stronie ukraińskiej, do Milatyna (Miliatin), który po stronie polskiej, następnie na południe poprzez linię kolejową Równo-Szepetówka (Rowno-Szepietowka) i rzekę Horyń (Goryń) do rzeki Wilji (Wilia), przy czym miasto Ostróg (Ostrog) po stronie polskiej; dalej w górę Wilią, do Nowego Stawu (Now. Staw), który po stronie ukraińskiej stąd ogólnie w kierunku południowym w poprzek Horynia koło Łanowiec (Łanowcy), miejscowość ta po stronie polskiej, i w dalszym ciągu do rzeki Zbrucza (Zbrucz), pozostawiając miejscowość Białozórka (Biełozierka) po stronie polskiej, a następnie linią Zbrucza do ujścia tej rzeki do Dniestru (Dniestr).

Przy określaniu granicy, przebiegającej wzdłuż rzeki, rozumie się przy rzekach spławnych nurt głównego koryta, a przy rzekach niespławnych środkową linię największego ramienia.

Granica powyższa jest opisana podług mapy rosyjskiej (w skali 25 wiorst w calu angielskim), dołączonej do niniejszej umowy, i wyznaczona czerwoną barwą (Załącznik Nr 1 – Mapa).

W razie różnic między tekstem a mapą będzie rozstrzygał tekst.

Rosja i Ukraina zrzekają się wszelkich praw i pretensji do ziem na zachód od tej granicy położonych. Ze swej strony Polska zrzeka się na rzecz Ukrainy i Białorusi wszelkich praw i pretensji do ziem, położonych na wschód od tej granicy.

Szczegółowe wyznaczenie i przeprowadzenie na miejscu powyższej granicy państwowej oraz ustawienie znaków granicznych należy do specjalnej mieszanej komisji granicznej, która powołana będzie natychmiast po ratyfikacji umowy niniejszej.

Obie układające się strony zgadzają się, że o ile w skład ziem, położonych na zachód od określonej wyżej granicy, wchodzi terytoria sporne między Polską a Litwą – sprawa przynależności tych terytoriów do jednego z tych dwóch państw należy wyłącznie do Polski i Litwy.

Art. II.

Obie układające się strony zapewniają sobie nawzajem całkowite poszanowanie suwerenności państwowej i powstrzymanie się od jakiegokolwiek mieszania się w wewnętrzne sprawy drugiej strony, przy czym obie układające się strony postanawiają umieścić w traktacie pokojowym zobowiązanie, iż nie będą one tworzyły ani popierały organizacji, mających na celu walkę zbrojną z drugą układającą się stroną, mających na celu obalenie ustroju państwowego lub społecznego strony drugiej, czyniących zamach na jej całość terytorialną, jak również organizacji przypisujących sobie rolę rządu strony przeciwnej.

Z chwilą ratyfikacji niniejszej umowy obie układające się strony zobowiązują się nie popierać cudzych działań wojennych przeciwko drugiej stronie.

Art. III.

Obie układające się strony zobowiązują się zamieścić w traktacie pokojowym przepisy w przedmiocie swobodnego wyboru (opcji) obywatelstwa polskiego, względnie rosyjskiego lub ukraińskiego, z tym, że osobom, wykonywującym prawo wyboru (optantom), przysługiwać będą bez żadnych wyjątków wszystkie te prawa, które w traktacie pokojowym będą przyznane obywatelom obu stron.

Art. IV.

Obie układające się strony zobowiązują się umieścić w traktacie pokojowym postanowienia, zapewniające z jednej strony osobom narodowości polskiej w Rosji i Ukrainie te wszystkie prawa, zabezpieczające swobodny rozwój kultury, języka i wykonywanie obrządków religijnych, z jakich korzystać będą osoby narodowości rosyjskiej i ukraińskiej w Polsce, a z drugiej strony osobom narodowości rosyjskiej i ukraińskiej w Polsce te wszystkie prawa, zabezpieczające swobodny rozwój kultury, języka i wykonywanie obrządków religijnych, z jakich korzystać będą osoby narodowości polskiej w Rosji i Ukrainie.

Art. V.

Obie układające się strony zrzekają się wzajemnie zwrotu swych kosztów wojennych, tj. wydatków państwowych na prowadzenie wojny między nimi, jak również odszkodowania za straty wojenne, tj. za straty, które były wyrządzone w czasie tej wojny im lub ich obywatelom na terenie operacji wojennych przez działania i zarządzenia wojenne.

Art. VI.

Obie układające się strony zobowiązują się zamieścić w traktacie pokojowym przepisy, dotyczące wymiany jeńców wojennych i zwrotu rzeczywistych kosztów ich utrzymania.

Art. VII.

Z chwilą podpisania umowy niniejszej powołane będą natychmiast komisje mieszane w celu niezwłocznego wydania zakładników oraz niezwłocznej wymiany jeńców cywilnych, osób internowanych, a w miarę możliwości i jeńców wojennych, i zorganizowanie powrotu wygnańców, uchodźców i emigrantów.

Wymienionym komisjom mieszanym przysługuje prawo sprawowania opieki i niesienia pomocy jeńcom wojennym i cywilnym, osobom internowanym, zakładnikom oraz wygnańcom, uchodźcom i emigrantom.

Celem uregulowania kwestii związanych z natychmiastowym powrotem zakładników, jeńców cywilnych, osób internowanych, uchodźców, wygnańców i emigrantów, oraz jeńców wojennych – strony zobowiązują się niezwłocznie po podpisaniu niniejszej umowy zawrzeć oddzielny układ w tej sprawie.

Art. VIII.

Obie układające się strony zobowiązują się niezwłocznie po podpisaniu niniejszej umowy wydać odpowiednie rozporządzenia o zawieszeniu postępowania sądowego, administracyjnego, dyscyplinarnego, oraz wszelkiego innego, wszczętego w stosunku do jeńców cywilnych, osób internowanych, zakładników, wygnańców, emigrantów, jeńców wojennych, jak również o natychmiastowym wstrzymaniu wykonania kar, wymierzonych przeciwko tym osobom na jakiegokolwiek drodze.

Wstrzymanie wykonania kar może nie powodować wypuszczenia na wolność; w tym jednak wypadku osoby te winny być natychmiast wydane władzom ich państwa, wraz z wszystkimi aktami.

Jeśli jednak dana osoba oświadczy, iż nie życzy sobie powrotu do ojczyzny lub władze ojczyste nie zgodzą się na jej przyjęcie, osoba ta może być ponownie pozbawiona wolności.

Art. IX.

Obie układające się strony zobowiązują się umieścić w traktacie pokojowym przepisy w przedmiocie amnestii, a mianowicie Polska dla obywateli rosyjskich i ukraińskich w Polsce, a Rosja i Ukraina dla obywateli polskich w Rosji i Ukrainie.

Art. X.

Obie układające się strony zobowiązują się umieścić w traktacie pokojowym postanowienia, dotyczące rozrachunku wzajemnego i likwidacji i oprzeć je na zasadach następujących:

- 1) Z poprzedniej przynależności części ziem Rzeczypospolitej Polskiej do byłego Imperium Rosyjskiego nie wynikają dla Polski w stosunku do Rosji żadne zobowiązania i ciężary.

- 2) Obie układające się strony zrzekają się wzajemnie wszelkich praw do majątku państwowego, związanego z terytorium strony przeciwnej.
- 3) Przy rozrachunkach wzajemnych i likwidacji będzie uwzględniony aktywny udział ziem Rzeczypospolitej Polskiej w życiu gospodarczym byłego Imperium Rosyjskiego.
- 4) Obie układające się strony zobowiązują się wzajemnie, na żądanie właścicieli, reewakuować i zwrócić w naturze, względnie w odpowiednim ekwiwalencie, mienie ruchome państwa, związane z ekonomicznym i kulturalnym życiem kraju, mienie ruchome ciał samorządowych, instytucji, osób fizycznych i prawnych, zabrane albo ewakuowane przymusowo lub dobrowolnie, poczynwszy od pierwszego sierpnia nowego stylu 1914 roku, z wyjątkiem zdobyczy wojennych.
- 5) Będzie ustalone zobowiązanie zwrotu Polsce archiwów, bibliotek, dzieł sztuki, historycznych trofeów wojennych, zabytków i tym podobnych przedmiotów dorobku kulturalnego, wywiezionych z Polski do Rosji od czasu rozbiorów Rzeczypospolitej Polskiej.
- 6) Będzie ustalone wzajemne uregulowanie opartych na tytułach prawnych pretensji osób fizycznych i prawnych stron obu, pretensji, powstałych do chwili podpisania niniejszej umowy, do rządu i instytucji strony przeciwnej.
- 7) Ustalone będzie w traktacie pokojowym zobowiązanie Rosji i Ukrainy do przyznania Polsce i jej obywatelom największego uprzywilejowania w dziedzinie restytucji mienia i odszkodowania za straty okresu rewolucyjnego wojny domowej w Rosji i Ukrainie.

Obie układające się strony zgadzają się, że punkty powyższe nie wyczerpują wszystkich szczegółów rozrachunków i likwidacji.

Art. XI.

Obie układające się strony zobowiązują się przystąpić natychmiast po podpisaniu traktatu pokojowego do rokowań w przedmiocie konwencji o handlu i żegludze, konwencji sanitarnej, komunikacyjnej i pocztowo-telegraficznej oraz o kompensacyjnej wymianie towarów.

Art. XII.

Obie układające się strony zgadzają się umieścić w traktacie pokojowym przepisy o udzieleniu tranzytu dla Polski przez terytoria Rosji i Ukrainy oraz dla Rosji i Ukrainy przez terytorium Polski.

Art. XIII.

Obie układające się strony zawierają równocześnie specjalną umowę w przedmiocie rozejmu, która stanowi składową część niniejszej umowy i posiada na równi z nią moc obowiązującą (Załącznik Nr 2 – „Umowa o rozejmie”).

Art. XIV.

Rosja i Ukraina oświadczają, że wszelkie zobowiązania, przyjęte przez nie wobec Polski, jak również prawa, przez nie nabyte umową niniejszą, stosują się do wszystkich terytoriów, położonych na wschód od linii granicznej, określonej w art. I niniejszej umowy, które to terytoria wchodziły w skład byłego Imperium Rosyjskiego i przy zawieraniu umowy niniejszej były reprezentowane przez Rosję i Ukrainę.

Art. XV.

Obie układające się strony zobowiązują się natychmiast po podpisaniu niniejszej umowy rozpocząć rokowania w przedmiocie zawarcia traktatu pokojowego.

Art. XVI.

Umowa niniejsza sporządzona zostaje w języku polskim, rosyjskim i ukraińskim, w dwóch egzemplarzach. Przy interpretacji umowy wszystkie trzy teksty będą uważane za autentyczne.

Art. XVII.

Umowa niniejsza podlega ratyfikacji i staje się prawomocną z chwilą wymiany dokumentów ratyfikacyjnych, o ile umowa niniejsza wraz z załącznikami nie zawiera odmiennych postanowień.

Wymiana dokumentów ratyfikacyjnych i spisanie odpowiedniego protokołu nastąpi w Libawie.

Obie układające się strony zobowiązują się do ratyfikacji umowy niniejszej najpóźniej w przeciągu piętnastu dni od chwili jej podpisania. Wymiana dokumentów ratyfikacyjnych i spisanie protokołu nastąpić winny najpóźniej w przeciągu dni sześciu po upływie terminu, przewidzianego dla ratyfikacji.

Obie układające się strony zastrzegają, iż umowa w przedmiocie rozejmu (art. XIII) traci moc obowiązującą, jeśli w terminie przewidzianym dla wymiany dokumentów ratyfikacyjnych i spisania odpowiedniego protokołu czynności te z jakichkolwiek powodów nie będą dokonane.

Wznowienie działań wojennych nie może jednak w tym wypadku nastąpić wcześniej, niż w czterdzieści osiem godzin po upływie powyższego terminu.

Wszędzie, gdzie w umowie niniejszej wymienia się jako termin chwilę ratyfikacji umowy, rozumie się przez to chwilę wymiany dokumentów ratyfikacyjnych.

W DOWÓD CZEGO PEŁNOMOCNICZY OBU STRON WŁASNORĘCZNIE PODPISALI UMOWĘ NINIEJSZĄ I OPATRZYLI JĄ SWYMI PIECZĘCIAMI. SPORZĄDZONO I PODPISANO W RYDZE, DNIA DWUNASTEGO PAŹDZIERNIKA TYSIĄC DZIEWIĘĆSET DWUDZIESTEGO ROKU.

L.S. /-/ Jan Dąbski
L.S. /-/ Norbert Barlicki
L.S. /-/ Stanisław Grabski
L.S. /-/ Witold Kamieniecki
L.S. /-/ Władysław Kiernik
L.S. /-/ Mieczysław Kuliński gen. por.
L.S. /-/ Adam Mieczkowski
L.S. /-/ Leon Wasilewski
L.S. /-/ Ludwik Waszkiewicz
L.S. /-/ Michał Wichliński

L.S. /-/ A. Joffe
L.S. /-/ S. Kirow
L.S. /-/ D. Manuilski
L.S. /-/ L. Oboleński

RZĄDY ROSYJSKIEJ SOCJALISTYCZNEJ FEDERACYJNEJ REPUBLIKI
RAD I UKRAIŃSKIEJ SOCJALISTYCZNEJ REPUBLIKI RAD –

Zgodność z oryginałem stwierdzam
Warszawa dnia 20 października 1920
MINISTER SPRAW ZAGRANICZNYCH:
L.S. /-/ Eustachy ks. Sapieha

Powyższy tekst umowy o preliminarzach pokojowych przyjęła do wiadomości Rada Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej na posiedzeniu dnia dwudziestego października tysiąc dziewięćset dwudziestego roku.

PREZYDENT MINISTRÓW:
/-/ WITOS

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 12.

PROTOKÓŁ
91 posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej
odbytego w dniu 21 października 1920 r.

Przewodniczy Prezydent Ministrów	p. Wincenty Witos
Obecni:	
Wiceprezydent Ministrów	p. Ignacy Daszyński
Minister Spraw Wewnętrznych	p. Leopold Skulski
Minister Spraw Zagranicznych	p. Eustachy ks. Sapieha
Minister Spraw Wojskowych	p. gen. por. Kazimierz Sosnkowski
Podsekretarz Stanu w Minist[erstwie] Skarbu	p. dr Ignacy Weinfeld
Minister Sprawiedliwości	p. Stanisław Nowodworski
Minister Wyznań Relig[ijnych]	
i Oświec[enia] Publiczn[ego]	p. Maciej Rataj
Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych	p. Juliusz Poniatowski
Minister Przemysłu i Handlu	p. inż. dr Wiesław Chrzanowski
Podsekretarz Stanu w Min. Kolei Żelaznych	p. Julian Eberhardt
Minister Poczty i Telegrafów	p. dr Władysław Stesłowicz
Minister Robót Publicznych	p. inż. Gabriel Narutowicz
Minister Pracy i Opieki Społecznej	p. Edward Peplowski
Minister Aprowizacji	p. Stanisław Śliwiński
Minister b. Dzielnicy Pruskiej	p. Władysław Kucharski
Kierownik Min. Kultury i Sztuki	p. Jan Heurich
Podsekretarz Stanu w Prezyd[ium]	
Rady Ministrów	p. dr Władysław Wróblewski
Protokołuje Radca w Prezyd[ium]	
Rady Ministrów	p. Daniel Rodich

Początek posiedzenia o godzinie 5 min. 40 po południu.

1. Protokół 89 posiedzenia Rady Ministrów z dnia 18 października 1920 r. po odczytaniu przyjęto z tą zmianą, iż na wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych skreślono w punkcie 2 początek uchwały, a to następujące słowa: „Z uwagi na ciężar dla kraju, jaki powoduje pobyt uchodźców z Ziem Wschodnich oraz konieczność jak najszybszego powrotu takowych do swych własnych siedzib,” zastąpiono zwrotem „Celem przyjscia z pomocą uchodźcom z Ziem wschodnich”.

2. Wiceprezydent Ministrów p. Daszyński porusza przed porządkiem dziennym sprawę pertraktacji odbywających się w Paryżu w sprawie zawarcia konwencji polsko-gdańskiej, alarmujące wiadomości w tej sprawie obiegające

prasę naszą i francuską oraz brak poinformowania Rządu przez naszą delegację w Paryżu²¹⁸. Stwierdza, iż należy

- a) zażądać od naszej delegacji szczegółowych informacji i na ich podstawie rozstrzygnąć jakie stanowisko winien Rząd zająć,
- b) przyspieszyć wysłanie delegatów polskich z Gdańska do Paryża, i
- c) przyspieszyć wysłanie naszych ^aexpertów^a do Paryża.

Na koniec prosi Ministra Spraw Zagranicznych o danie wyjaśnień w tej sprawie.

Prezydent Ministrów podkreśla, iż w powyższej sprawie oprócz obaw natury ogólnej zachodzi specjalna obawa co do losów naszego kolejnictwa na terenie Gdańska.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Kolei Żelaznych p. Eberhardt wyjaśnia stan faktyczny w sprawie kolejowej.

Minister Spraw Wojskowych podnosi, że przy uregulowaniu naszego stosunku do Gdańska zachodzą następujące trzy konieczności:

- a) zabezpieczenia dla nas administracji portu gdańskiego względnie wydatnego wpływu na nią,
- b) zapewnienie bezwarunkowej możliwości używania portu, a w razie potrzeby prawo przeprowadzenia tego siłą zbrojną oraz w związku z tą sprawą posiadanie całej sieci kolejowej oraz
- c) uzyskanie dla Polski należnego uwzględnienia przy podziale majątku państwowego w Gdańsku.

Minister Spraw Zagranicznych wyjaśnia, że co się tyczy projektów konwencji to zarówno projekt opracowany przez nas, jak i projekt opracowany przez Gdańszczan Rada Ambasadorów odrzuciła, a to pierwszy z powodu rzekomego interpretowania traktatu wersalskiego zbyt na naszą korzyść, a drugi z powodu odbiegania od postanowień tegoż traktatu. Rada Ambasadorów wyznaczyła komisję złożoną z jednego Francuza i jednego Anglika, która opracowała projekt pośredni.

Wysłanie delegatów polskich z Gdańska oraz ekspertów do Paryża delegacja nasza wyraźnie sobie nie życzyła, pomimo tego jednak dał już Minister Spraw Zagranicznych polecenie, ażeby wyjechali.

Odnosnie do konferencji w Spaa²¹⁹, to P. Minister Grabski zobowiązał się na niej, że w sprawie Gdańskiej przyjmujemy decyzję Rady Ambasadorów, lecz równocześnie w Spaa przyjęto zasadę powołania do życia komisji zarządzającej portem (Haven-Board), przy czym jednak Polska miała mieć zwierzchnią władzę nad komisją oraz prawo bezwzględne zapewnienia sobie możliwości używania portu w razie ostatecznym nawet przy użyciu siły zbrojnej²²⁰.

²¹⁸ Mowa o rokowaniach o układ polsko-gdański, który podpisano 9 listopada 1920 r.

²¹⁹ Taka pisownia w tekście. Tekst układu zob. K.W. Kumaniecki, *op. cit.*, s. 291–292.

²²⁰ Idea Rady Portu jako ciała międzynarodowego (parytetowego) – podmiotu administrującego port gdański prowadziła do zawężenia uprawnień Polski określonych w tej materii w tekście traktatu wersalskiego.

Sam fakt powołania takiej komisji nie przesądzałby sprawy na naszą niekorzyść. Najsilniejszy punkt oparcia mamy w postanowieniach traktatu wersalskiego, którego naruszenia bano by się, a w szczególności odnosi się to do Francji.

Ważne znaczenie posiada dla nas też annex do traktatu, zawierający odpowiedź daną Niemcom przez Radę Najwyższą, stwierdzającą, że zarząd portem i swobodny dostęp do morza musi być Polsce zagwarantowany.

Ze stanowiska Anglii stwierdził Lloyd George w telegramie do Balfoura wysłanym po konferencji w Spaa²²¹, że Polska nie zgodzi się na konwencję niezabezpieczającą jej dostępu do morza.

Reasumując swoje wywody stawia Minister Spraw Zagranicznych konkretny wniosek, ażeby Rada Ministrów upoważniła go do dania naszej delegacji w Paryżu instrukcji w imieniu Rządu, że nie pozwala jej podpisać żadnej takiej konwencji w sprawie gdańskiej, która byłaby sprzeczna z postanowieniami traktatu wersalskiego. Rada Ministrów przyjęła powyższy wniosek.

Wreszcie oświadczył P. Minister Sapięha, że wezwie natychmiast naszą delegację do nadesłania szczegółowego sprawozdania z obecnego stanu obrad.

3. Na wniosek Ministra Sprawiedliwości uchwalono poza porządkiem dziennym w trybie nagłym rozporządzenie Rady Ministrów w przedmiocie uchylecia sądownictwa doraźnego.

4. Projekt rozporządzenia Rady Ministrów w przedmiocie przyznania funkcjonariuszom państwowym b. Dzielnicy Pruskiej stopni służbowych przewidzianych w art. 3 Ustawy z dnia 13 lipca 1920 (Dz.U. R.P. Nr 65 poz. 429) w brzmieniu przedłożonym przez Ministra b. Dzielnicy Pruskiej – nie przyjęto, natomiast uchwalono następujące dwa wnioski postawione przez Podsekretarza Stanu w Ministerstwie Skarbu dra Weinfeldta:

- a) przyznaje się uposażenie ustalone dla najniższych urzędników stopni służbowych niektórym kategoriom urzędników 13, 14 i 15 klasy, których ze względu na ich kwalifikacje i sprawowane funkcje według oceny Ministra b. Dzielnicy Pruskiej – należałoby zaliczyć do grupy urzędniczej oraz
- b) poleca się Prezydium Rady Ministrów, ażeby jak najrychlej przeprowadziło zaszeregowanie urzędników równocześnie we wszystkich dzielnicach i resortach.

5. Minister Spraw Wojskowych poza porządkiem dziennym stawia wniosek na oddanie władzom wojskowym baraków Państwowego Urzędu do spraw powrotu jeńców, uchodźców i robotników²²² na Powązkach na pomieszczenie stacji

²²¹ Obrady toczyły się od 5 lipca do 16 lipca 1920 r., a było to zebranie Rady Najwyższej mocarstw sprzymierzonych.

²²² Był to urząd tymczasowy powołany do życia 30 grudnia 1918 r. Powstał z przekształcenia Państwowego Urzędu do Spraw Jeńców, utworzonego 11 listopada tego roku, na mocy uchwały Rady Kierowników Ministerstw rządu Królestwa Polskiego.

obserwacyjnej dla chorych. Nad wnioskiem wywiązała się długa dyskusja, w toku której wyrażano obawy koncentrowania ruchu chorych żołnierzy w Warszawie, zagrażającego zawleczeniem epidemii, a szczególnie cholery do stolicy i oświadczono się za obraniem na ten cel ^hBiałegostoku^h ^cinnej miejscowości^c.

Minister Spraw Wojskowych zmienia pierwotny wniosek w tym kierunku, że powyższe baraki miałyby być użyte na cele szpitalnictwa wojskowego, a wykorzystanie sanitarne tych baraków nastąpić w porozumieniu z Ministrem Zdrowia Publicznego.

Minister Pracy i Opieki Społecznej zwraca uwagę na doniosłość sprawy reemigracji, której służą baraki na Powązkach oraz stawia wniosek ze względów formalnych, ażeby w tej sprawie nie decydować bez wysłuchania Komisarza Państwowego Urzędu JUR p. Pawlikowskiego i wobec tego odroczyć obrady nad wnioskiem Ministra Spraw Wojskowych, który to wniosek przyjęto.

6. Poza porządkiem dziennym poruszono konieczność wydania stanowczych zarządzeń celem zapobieżenia zawleczeniu epidemii cholery oraz jej zwalczania.

Rada Ministrów postanowiła zbadanie stanu rzeczy i przygotowanie wniosków na Radę Ministrów zlecić Panu Ministrowi Zdrowia Publicznego, Spraw Wojskowych, Robót Publicznych oraz Pracy i Opieki Społecznej.

Koniec posiedzenia o godz. 8 m. 45 wieczorem.

^fWitos^f

Załączniki

Wykaz:

1. Rozporządzenie Rady Ministrów w przedmiocie uchylecia sądownictwa doraźnego²²³.
2. Rozporządzenie Rady Ministrów [w sprawie przyznania wymienionym w nim funkcjonariuszom państwowym b. dzielnicy pruskiej stopni służbowych]²²⁴.

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 12.

²²³ Załącznik [1] do punktu 3. Nie publikuje się.

²²⁴ Załącznik [2] do punktu 4. Nie publikuje się.

PROTOKÓŁ
92-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej
odbytego 25 października 1920 r.

Przewodniczy Prezydent Ministrów	p. Wincenty Witos
Obecni:	
Wiceprezydent Ministrów	p. Ignacy Daszyński
Minister Spraw Wewnętrznych	p. Leopold Skulski
Minister Spraw Zagranicznych	p. Eustachy ks. Sapieha
Za Ministra Spraw Wojskowych	p. gen. por. ^a Stanisław ^a ^c de Henning ^c Michaelis
Minister Skarbu	p. Władysław Grabski
Minister W.R. i O.P.	p. Maciej Rataj
Minister Rolnictwa i D.P.	p. Juliusz Poniatowski
Minister Kolei Żelaznych	p. dr Kazimierz Bartel
Minister Poczty i Telegrafów	p. dr Władysław Stesłowicz
Minister Robót Publicznych	p. inż. Gabriel Narutowicz
Minister Pracy i O.S.	p. Edward Pełowski
Minister Aprowizacji	p. Stanisław Śliwiński
Kierownik Min. Kultury i Sztuki	p. Jan Heurich
Szef Sztabu Generalnego	p. gen. por. Tadeusz Rozwadowski
Podsekretarz Stanu w Min. Sprawiedliwości	p. dr Jan Morawski
Podsekretarz Stanu w Min. Przem[ysłu]	
i Handlu	p. Henryk Strassburger
Za Ministra b. Dzielnicy Pruskiej	p. Stanisław Ponikowski ²²⁵
Podsekretarz Stanu w Prez. Rady Min.	p. dr Władysław Wróblewski
Szef Sekcji Legisl[atywnej] w Prez. Rady Min.	p. Edward Lechowicz
Protokołuje Radca Ministerialny	
P[rezydium] R.M.	p. dr Jerzy Buzek

Początek posiedzenia o godz. 6 m. 30 po południu.

1. Odczytano protokoły 90-go posiedzenia (nadzwyczajnego) Rady Ministrów z 20 października i 91-go posiedzenia z dnia 21 października 1920 r. i przyjęto.

2. Rada Ministrów przyjęła projekt ustawy o zawieszeniu działalności sądów przysięgłych w okręgu Sądu Apelacyjnego we Lwowie – ze zmianą terminu „do końca czerwca 1921” na „do końca marca 1921 r.”

3. Wnioski Ministra W.R. i O.P. w sprawach: budżetu Akademii Górniczej w Krakowie, przyznania kredytu 2 milionów marek na domy akademickie,

²²⁵ Tak w tekście. Winno być: Stefan Ponikiewski.

przyznania dodatkowych kredytów dla średniego szkolnictwa państwowego, przyznania kredytów na potrzeby Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego, przyznania kredytów dla Ministerstwa Wyznań Rel[igijnych] i Oświecenia Publ[icznego] odrzuconych przez Międzyministerialną Komisję Oszczędnościową, zdjęto z porządku obrad jako załatwione przez Ministra W.R. i O.P. z Ministrem Skarbu.

4. Projekt ustawy w przedmiocie zwalczania chorób wenerycznych Rada Ministrów przyjęła w zasadzie, zlecając preredagowanie projektu Ministerstwu Zdrowia Publicznego w porozumieniu z Ministrami Skarbu, Spraw Wewnętrznych i Sprawiedliwości. Przy rozpatrywaniu projektu postanowiono na początku art. 2 ustęp 2 wstawić wyrazy: „osoby, którym z ustawy lub rozporządzenia władzy powierzona jest piecza nad osobą niewłasnowolną”; do art. 3 p. 1 dodać wyrazy „pozbawione leczenia domowego”; do art. 4 wyrazy „drogą pozapłciową z wyjątkiem oddziałów wojskowych posiadających własny nadzór”.

5. Rada Ministrów przyjęła projekt ustawy o budowie linii kolejowej Kokoszek-Gdynia.

6. Rada Ministrów przyjęła projekt ustawy w przedmiocie kar za nabywanie, przyjęcie w zastaw i ukrywanie przedmiotów uzbrojenia lub wyekwipowania wojskowego.

7. Rada Ministrów przyjęła do wiadomości sprawozdanie komisji wydelegowanej przez Radę Ministrów do rozpatrzenia sprawy przekazania Gmachu Urzędu osadniczego i Zamku w Poznaniu na potrzeby Uniwersytetu Poznańskiego, po czym przyjęła wniosek komisji, by Zamek za wyłączeniem pomieszczeń na reprezentację, co określi Komitet gmachów reprezentacyjnych (Min. Robót Publ[icznych], Sztuki i Kultury i Kancelaria Cywilna Naczelnika Państwa) przeznaczyć na administrację Uniwersytetu i Wydziały.

Rada Ministrów zarazem postanowiła, by Zamek był oddany Uniwersytetowi do 1 stycznia 1921 r.

Wnioski Komisji w sprawie gmachu Urzędu osadniczego Rada Ministrów przyjęła bez zmiany.

8. Rada Ministrów uchwaliła rozporządzenie Rady Ministrów w przedmiocie utworzenia okręgowych urzędów ziemskich na ziemiach b. Królestwa Kongresowego i b. zaboru austriackiego.

Do punktu 11-go po wyrazach „w Krakowie, obejmujący” wstawiono wyrazy „okręg król[ewskiego] stoł[ecznego] miasta Krakowa oraz”;

do punktu 13-go po wyrazach „we Lwowie obejmujący” wyrazy „okręg król[ewskiego] stoł[ecznego] miasta Lwowa”.

9. Rada Ministrów przyjęła projekt ustawy o budowie i utrzymywaniu dróg publicznych Rzeczypospolitej Polskiej z następującymi zmianami:

a) art. 22 skreślono,

b) w art. 24 po wyrazach „Ministra Robót Publicznych” wstawiono wyrazy „w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych”,

c) odnośnie do art. 42 przyjęto zasadę, że za wszelkie prawa mytnicze nie zostanie przyznane odszkodowanie z funduszków państwowych; stosownie do tego należy zmienić art. 40, 41 i 42.

d) w art. 26 dodano na końcu drugiego ustępu wyrazy „egzekucji, o której zarządzenie i przeprowadzenie zarząd spółki winien się zwracać do właściwej władzy nadzorczej”.

10. Rada Ministrów przyjęła projekt ustawy w przedmiocie uzyskania środków na pokrycie wydatków na cele walki z zaraźliwymi chorobami zwierzęcymi.

W art. 1-ym zamiast wyrazu „księgosuszu” wstawiono wyrazy „zarazy bydłowej”.

W art. 5-ym skreślono wyrazy „na całym obszarze Rzeczypospolitej” i w „Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej”.

Odnośnie do art. 5-go postanowiono, że podatki i opłaty wymienione w tym artykule nie będą kasowane wcześniej, dopóki nie zaprowadzi się nowych.

11. Prezydent Ministrów odczytuje projekt odezwy Rządu do narodu z okazji zawarcia pokoju z Rosją sowiecką. Projekt ten Rada Ministrów przyjmuje do wiadomości i postanawia, że odezwę tę należy wydać z dniem wymiany ratyfikacji pokoju.

12. Minister Spraw Zagranicznych referuje sprawę Gdańska i przedstawia dotychczasowy przebieg pertraktacji w Paryżu, po czym Rada Ministrów uchwała:

„Do czasu rozpatrzenia ostatecznego projektu konwencji przez Rząd delegacja polska na konferencji paryskiej ma nie ustępować od następujących żądań minimalnych:

1° Zarząd i nadzór wszystkich kolei pozostają zgodnie z Traktatem Wersalskim w rękach polskich, a na obszarze portowym zostającym ewentualnie pod zarządem Rady portowej – dyspozycja całym taborem jest w ręku polskim,

2° W razie niemożliwości utrzymania zarządu portu w rękach Polski zapewnienie Polsce części portu potrzebnej dla jej importu i eksportu, pozostającej pod jej administracją i zapewnienie Polsce możliwości wykupu gruntów dla rozbudowania tej części portu wzdłuż Wisły;

3° W razie niemożliwości uzyskania tego warunku zażądać, ażeby dla zapewnienia Polsce używania portu dane były gwarancje w formie możliwości zbrojnego zajęcia portu i wprowadzenia czasowo administracji wojskowej polskiej, w razie jeżeliby Rada portowa nie była w stanie zapewnić Polsce swobodnego dostępu do morza;

4° W myśl traktatu Wisła i drogi wodne muszą być w rękach polskich.

13. Ministrowie Spraw Wewnętrznych i Aprowizacji referują sprawę zarekwizowania przez organa wojskowe zboża przeznaczonego dla zaopatrzenia Łodzi, po czym Rada Ministrów postanawia, żeby wojskowość zwolniła natychmiast od rekwizycji zboże dla wojska przeznaczone do aprowidowania Łodzi powiaty: Łęczycki, Koniński i Słupecki. Minister Aprowizacji zobowiązuje się odpowiednio ilości zboża dostarczyć wojskowości.

14. Rada Ministrów 1) uwzględniła rekurs Tadeusza Holca w sprawie zdjęcia kary w wysokości 300 marek wyznaczonej przez Komisarza Nadzwyczajnego m.st. Warszawy orzeczeniem z 27 marca 1919 r.

2) oddaliła rekurs Jakuba Waffla w sprawie pozbawienia go prawa dalszego prowadzenia ksiąg meldunkowych orzeczeniem Komisarza Nadzwyczajnego m.st. Warszawy z 2 października 1919 r.

Koniec posiedzenia o godzinie 12 w nocy.

^fWitos^f

Załączniki

Wykaz:

1. [Upoważnienie wystawione przez min. Kucharskiego dla szefa Biura Prezydialnego ^a“Ponikiewskiego” do zastąpienia na posiedzeniu Rady Ministrów].
2. Projekt ustawy o zawieszeniu działalności sądów przysięgłych w okręgu sądu apelacyjnego we Lwowie.
- [2a.] Uzasadnienie projektu ustawy o zawieszeniu działalności sądów przysięgłych w okręgu Sądu Apelacyjnego we Lwowie.
3. Ustawa w przedmiocie zwalczania chorób wenerycznych²²⁶.
4. Rozporządzenie Rady Obrony Państwa o budowie linii kolejowej Kokoszki (Kokoschken)–Mały Kack (Klein Katz) lub Kokoszki–Gdynia.
- [4a.] Motywy do projektu Rozporządzenia Rady Obrony Państwa o budowie linii kolejowej Kokoszki–Mały Kack lub Kokoszki–Gdynia.
5. Ustawa w przedmiocie kar za nabywanie, przyjęcie w zastaw i ukrywanie przedmiotów uzbrojenia lub wyekwipowania wojskowego²²⁷.
6. Opinia Komisji [dotycząca gmachów zajmowanych przez uniwersytet w Poznaniu].
7. Memoriał w sprawie pomieszczeń dla Uniwersytetu Poznańskiego złożony Radzie Ministrów przez Ministra Oświaty.
8. [Wniosek Głównego Urzędu Ziemskiego o uchwalenie rozporządzenia Rady Ministrów w przedmiocie utworzenia Okręgowych Urzędów Ziemskich²²⁸ na ziemiach b. Królestwa Kongresowego i b. zaboru austriackiego].
9. Ustawa o budowie i utrzymywaniu dróg publicznych Rzeczypospolitej Polskiej²²⁹.
10. Wniosek [Ministerstwa Rolnictwa i Dóbr Państwowych] w sprawie ustawy tymczasowej w przedmiocie uzyskania środków na pokrycie wydatków na cele walki z zaraźliwymi chorobami zwierzęcymi.

²²⁶ Załącznik [3] do punktu 4. Nie publikuje się.

²²⁷ Załącznik [5] do punktu 6. Nie publikuje się.

²²⁸ Celem tych instytucji było „przeprowadzenie i utrwalenie nowego ustroju rolnego w myśl zasad uchwały Sejmu z 10 lipca 1919 r., „Dziennik Urzędowy Ministerstwa Rolnictwa i Dóbr Państwowych”, nr 13. Po uchwaleniu ustawy o zasadach reformy rolnej z 6 lipca 1920 r. działały w myśl jej postanowień.

²²⁹ Załącznik [9] do punktu 9. Nie publikuje się.

[Upoważnienie wystawione przez min. Kucharskiego dla szefa Biura Prezydialnego Ponikiewskiego do zastąpienia na posiedzeniu Rady Ministrów]

Ministerstwo b. Dzielnicy Pruskiej
Warszawa, dn. 24.10.1920 r.

Upoważniam Pana „W. Ponikiewskiego, Szefa Biura Prezydialnego”, do zastąpienia mnie na posiedzeniu Rady Ministrów, mającego się odbyć dnia „25 października” o godz. „5 po poł.”

„W. Kucharski”

„Załącznik [2] do punktu 2”

Projekt ustawy o zawieszeniu działalności sądów przysięgłych w okręgu sądu apelacyjnego we Lwowie

PROJEKT
USTAWA
z dnia ... 1920 r.

o zawieszeniu działalności sądów przysięgłych w okręgu sądu apelacyjnego we Lwowie.

Art. 1.

Działalność sądów przysięgłych zawiesza się w okręgu sądu apelacyjnego we Lwowie odnośnie do wszystkich czynów karygodnych, podlegających ich orzecznictwu do końca czerwca 1921 r.

Art. 2.

Ustawa wchodzi w życie z dniem jej ogłoszenia.

Uzasadnienie projektu ustawy o zawieszeniu działalności sądów przysięgłych w okręgu Sądu Apelacyjnego we Lwowie

U Z A S A D N I E N I E

projektu ustawy o zawieszeniu działalności sądów przysięgłych w okręgu Sądu Apelacyjnego we Lwowie.

Rada Ministrów, na wniosek Prezesa Sądu Apelacyjnego we Lwowie – rozporządzeniem z dnia 15 kwietnia 1919 Nr 36 Dz.Pr. poz. 277 – zawiesiła na podstawie § 1 ustawy z dnia 23 maja 1873 Nr 120 austr. Dz.P.P. działalność sądów przysięgłych w całym okręgu Sądu Apelacyjnego we Lwowie odnośnie do wszystkich czynów karygodnych podlegających ich orzecznictwu na czas do końca roku 1919 – następnie zaś Sejm Ustawodawczy – ustawą z dnia 23 stycznia 1920 – Nr 7 Dz.Pr. poz. 46 zawiesił ją ponownie na tym obszarze i w tym samym rozmiarze rzeczowym na czas do końca października 1920. Według sprawozdania Prezesa Sądu Apelacyjnego we Lwowie z dnia 20 sierpnia 1920 Prez. 25974/18.P/19 – stosunki, które zniewoliły wówczas do zawieszenia działalności sądów przysięgłych, nie uległy zmianie na lepsze – przeciwnie, pogorszyły się wskutek zaszłych tymczasem zdarzeń wojennych, albowiem dopiero w ostatnich dniach zwycięska armia polska oczyściła Wschodnią Małopolskę z najazdu nieprzyjacielskiego po rzekę Zbrucz. Znaczny obszar wschodniej części Małopolski znajdował się do ostatnich czasów w okupacji nieprzyjacielskiej i stanowił wraz z miastem Lwowem strefę bezpośrednich działań wojennych²³⁰. Pozostała część terytorium kraju po San była przyfrontowym okręgiem etapowym. Wedle wiadomości nadchodzących z oswobodzonych w ostatniej chwili okręgów Wschodniej Małopolski – uległy te okręgi doszczętnemu zniszczeniu przez wroga – i to nie tylko pod względem gospodarczym – ale także pod względem komunikacyjnym – i wewnętrznych – i wewnętrznych urządzeń państwowych – tak, że o powrocie do normalnych stosunków w powyższych okręgach przez długi czas nie będzie jeszcze mogło być mowy. –

Do obecnej jeszcze chwili – ludność z tych okręgów stoi pod bronią albo pełni wszelkiego rodzaju służbę pomocniczą (okopy ziemne, straże obywatelskie – Legie ochotnicze), albo wysiedlona z miejsca zamieszkania – dopiero stopniowo tam powraca.

Władze gminne i administracyjne rządowe rozwiązane lub ewakuowane, a o ile są czynne, mają zadania obfite i naglące w zakresie spraw wojskowych, aprowizacyjnych i innych pozostających w związku z obecnym położeniem.

²³⁰ Mowa o działaniach wojennych na terenie tzw. Galicji Wschodniej. Ofensywa wojsk sowieckich na Lwów przyniosła częściową okupację tego terytorium w lipcu 1920 r. Natarcie 1 Armii Konnej Budionnego na miasto zostało jednak powstrzymane w bitwie pod Zadwórzem.

Nastrój psychiczny umysłów i polityczny stan kraju nie przedstawiają również warunków ku powierzeniu sądownictwa w najcięższych sprawach karnych sądom przysięgłym.

Cztery trybunały (Brzeżany, Czortków, Tarnopol, Złoczów) i kilkadziesiąt sądów powiatowych zostawiło czynności – i mimo oswobodzenia kraju – nie będą mogły tak prędko powrócić do normalnej pracy. Także w innych okręgach sądowych działalność władz wskutek zagonów nieprzyjaciela doznała chwilowej przerwy.

Nie ma mowy o możliwości sporządzenia list gminnych, rocznych i służbowych; nie ma zatem mowy o możliwości stworzenia ławy przysięgłych. Dla podjęcia działalności sądów przysięgłych w okręgu Sądu Apelacyjnego we Lwowie – brak w tej chwili i brak będzie jeszcze przez dłuższy czas wszelkich warunków administracyjnych, technicznych, proceduralnych i prawno-politycznych.

Te wszystkie względy skłoniły Prezesa Sądu Apelacyjnego we Lwowie do postawienia w porozumieniu z Prokuratorem przy Sądzie Apelacyjnym wniosku na dalsze zawieszenie działalności sądów przysięgłych w okręgu Sądu Apelacyjnego we Lwowie po koniec czerwca 1921 roku.

Ogólne Zgromadzenie Sądu Najwyższego dnia 18 września 1920 po wysłuchaniu Prokuratora uznało powyższy wniosek w zupełności za uzasadniony – z powodów przez Prezesa Sądu Apelacyjnego we Lwowie naprowadzonych. Zarazem Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego w piśmie z dnia 21 września 1920 Nr 9819 zauważył, że Sąd Najwyższy przy załatwianiu zażaleń nieważności od wyroków wydanych przez sądy wyjątkowe nie miał dotychczas podstawy do poczynienia ujemnych spostrzeżeń w przedmiocie judykatury tych sądów.

Powyższe opinie sądów i prokuratorów zniewalają Rząd w interesie utrzymania porządku prawnego w okręgu Sądu Apelacyjnego we Lwowie do wniesienia tego projektu, jako ustawy, ze względu na ustęp 4 § 1 ustawy z dnia 23 maja 1873 r. Nr 120 austr. Dz.P.P.

°Załącznik [4] do punktu 5°

Rozporządzenie Rady Obrony Państwa o budowie linii kolejowej Kokoszki (Kokoschken)–Mały Kack (Klein Katz) lub Kokoszki–Gdynia

PROJEKT.

ROZPORZĄDZENIE RADY OBRONY PAŃSTWA

o budowie linii kolejowej Kokoszki (Kokoschken)–Mały Kack (Klein Katz) lub Kokoszki–Gdynia.

Art. 1.

Upoważnia się Rząd do poczynienia zarządzeń, celem natychmiastowego wykonania budowy kolei parowej, normalnotorowej z Kokoszek (Kokoschken) do Małego Kacka (Kl. Katz) lub z Kokoszek do Gdyni, jako kolei państwowej drugorzędnej, oraz do jej sfinansowania.

Art. 2.

Upoważnia się Ministra Kolei Żelaznych do opracowania projektów ogólnego i szczegółowego, ułożenia kosztorysu budowy, oznaczenia stacji i przystanków oraz do oznaczenia terminu otwarcia ruchu.

Art. 3.

Eksploatacja i ruch pociągów prowadzone będą według ustaw i przepisów obowiązujących na kolejach państwowych.

Art. 4.

Na pokrycie kosztów budowy uchwała się kredyt w wysokości 46 000 000 Mk.

Art. 5.

Rozporządzenie to wchodzi w życie z dniem jego ogłoszenia.

Art. 6.

Wykonanie Rozporządzenia porucza się Ministrowi Kolei Żelaznych.

MINISTER KOLEI ŻELAZNYCH:

†K. Bartel†

Załącznik [4a] do punktu 5

Motywy do projektu Rozporządzenia Rady Obrony Państwa o budowie linii kolejowej Kokoszki–Mały Kack lub Kokoszki–Gdynia

M O T Y W Y

do projektu Rozporządzenia Rady Obrony Państwa o budowie linii kolejowej Kokoszki–Mały Kack lub Kokoszki–Gdynia.

Ministerstwo Kolei Żelaznych, uznając konieczną potrzebę połączenia na Pomorzu istniejących już w korytarzu Wisły linii kolejowych z polskim wybrzeżem morskim z ominięciem woln[ego] m[iasta] Gdańska, zarządziło studia w terenie linii kolejowej Kartuzy–Reda. Studia te wykazały jednak przy

długości około 40 km wielkie oraz trudne roboty i znaczne spadki, wobec czego o prędkim wykonaniu budowy nie mogło być mowy.

Ministerstwo Spraw Wojskowych, chcąc jednakże już w najbliższej przyszłości zabezpieczyć przewóz transportów wojskowych, nadchodzących z zachodu i uniezależnić się pod tym względem od woln[ego] m[iasta] Gdańska, zażądało niezależnie od sprawy budowy linii Kartuzy–Reda natychmiastowej budowy jak najkrótszej linii kolejowej, normalnotorowej, łączącej istniejące już linie Kartuzy–Wrzeszcz (Langfuhr) i Soboty–Puck, godząc się na prowadzenie jej bliżej granicy terytorium Gdańskiego.

Ministerstwo Kolei Żelaznych, – uwzględniając i to żądanie Ministerstwa Spraw Wojskowych, mające na celu przede wszystkim połączenie polskiego wybrzeża morskiego z ogólną siecią kolejową, lecz nie przesądzając przez to kwestii budowy kolei Kartuzy–Reda w przyszłości, – zarządziło w ostatnich dniach sierpnia studia w terenie linii Kokoszki–Mały Kack z wariantem na Gdynię, o długości około 20 km.

Ponieważ studia te nie zostały jeszcze ukończone i ostateczny kierunek trasy nie mógł być dotychczas ustalony, ponieważ nadto budowa ma się rozpocząć bezzwłocznie i bezpośrednio po ukończeniu studiów, a prawo o wywłaszczeniu przymusowym z dnia 11 czerwca 1874, obowiązujące do dziś w Wielkopolsce, nie przewiduje wywłaszczenia czasowego, po którym mogłoby nastąpić wywłaszczenie trwałe, przeto wzięto obecnie pod uwagę w projekcie Rozporządzenia Rady Obrony Państwa dwa możliwe kierunki trasy, tj. Kokoszki–Mały Kack i Kokoszki–Gdynia.

Cały kredyt, podany w projekcie Rozporządzenia w wysokości 46 milionów marek ma służyć na pokrycie kosztów budowy w r. bieżącym, gdyż jest pożądane i zamierzone ukończyć budowę linii projektowanej jeszcze w tym roku. Powyższa suma obliczona w przybliżeniu, obejmuje wszystkie roboty i dostawy kolei projektowanej, oprócz kosztów taboru i nawierzchni; szyny, zwrotnice i części złączy będą użyte z rozbiórki torów istniejących, mniej dla ruchu potrzebnych.

MINISTER KOLEI ŻELAZNYCH:

^fK. Bartel^f

Opinia Komisji [dotycząca gmachów zajmowanych przez uniwersytet w Poznaniu]

OPINIA KOMISJI

- I. Uniwersytet stale pracować musi. Należy oddać zamek, za wyłączeniem pomieszczeń na reprezentacje. To określi Komitet gmachów reprezentacyjnych (Roboty Publiczne, Sztuka, Kancelaria Cywilna). Zamek przeznaczony jest tylko na administrację uniwersytetu i Wydziały (na wykłady i seminaria bez laboratoriów, korytarze zaś na gablotki ze zbiorami).
- II. Gmach Urzędu Osadniczego
W zasadzie gmach ten przeznaczony jest też Uniwersytetowi na Wydziały humanistyczne bez przeróbek na instytuty chemiczne.
Małe przeróbki dopuszczalne, główna ^hklatka^h °hala (świetlik)° może być przeznaczona na zbiory.
Warunek: serwitut czasowy, tj. pozostawienie Urzędowi Osadniczemu na pewien czas części gmachu, a zwłaszcza pomieszczeń archiwalnych z uwagi na to, że systematyczne przeniesienie aktów nie da się skutecznie natychmiast i wymaga parę miesięcy czasu. Część Urzędu Osadniczego, która się nie pomieści w gmachu tegoż Urzędu, ^hmusi^h °może° stanowić odrębną całość, połączoną z nowymi agendami Urzędu ziemskiego. W gmachu zostaje część likwidacyjna.
- III. Na pomieszczenie instytutów chemicznych należy niezwłocznie przystąpić do budowy pawilonów w porozumieniu z miejscowymi Urzędami budowlanymi – za dobrym przykładem Wydziału rolniczo-leśnego, który buduje podobny zakład.
- IV. Na pomieszczenie Ministerstwa b. Dzielnicy Pruskiej miejscowy Urząd gmachów państwowych może wyznaczyć odpowiednie pomieszczenie (Skup itd.).
- V. Komisja stwierdziła na miejscu, że są możliwości nabywania domów na urzędy. Pożądane byłoby dla Uniwersytetu wykorzystanie niecałkowicie zajętych koszar Bolesława i zakupienie szpitala Diakonisek. ^hWchodzi również w rachubę gmach Regencji.^h
Komisja stwierdza, że zakupione przez Uniwersytet w znacznej ilości domy nadają się na mieszkania dla profesorów i studentów i w bardzo małej tylko mierze mogą być użyte na niewielkie zakłady (seminaria).
- VI. Konieczne byłoby porozumienie się z wojskowością w celu opracowania ogólnego planu wyzyskania istniejących gmachów państwowych,

nie wyłączając z ich liczby olbrzymich koszar i zabudowań wojskowych, niezajętych na potrzeby wojskowości, co znakomicie ułatwiłoby rozwiązanie trudnego zadania rozlokowania urzędów.

VII. Sprawa przeniesienia z Poznania Urzędu Osadniczego rozwiązałaby częściowo kwestię pomieszczenia Uniwersytetu, jednakowoż należy ją uważać jako zasadniczo administracyjną, a nie lokalną.

°Członkowie Komisji:

Nacz[elnik] Wydz[iału] w Min. Spraw Wewn[ętrznych]
Jakimowicz

Radca Min[isterialny] w Prez. Rady Min.

Dyląg°

°Załącznik 2 [7] do punktu 7°

Memoriał w sprawie pomieszczeń dla Uniwersytetu Poznańskiego złożony Radzie Ministrów przez Ministra Oświaty

Warszawa, dn. 2 października 1920 r.

Do Pana Prezydenta Ministrów

MEMORIAŁ

w sprawie pomieszczeń dla Uniwersytetu Poznańskiego złożony Radzie Ministrów przez Ministra Oświaty.

Konieczność istnienia uniwersytetu na ziemiach zachodnich nie podlega chyba najmniejszej dyskusji. Potrzebny jest on tak co dopiero odzyskanym ziemiom b. zaboru pruskiego, jako też sporej części b. Kongresówki. Nadto, jeżeli uniwersytet traktować będziemy jako jeden z najważniejszych czynników kultury narodowej, to konieczność jego istnienia na ziemiach zachodnich, gdzie kultura narodowa wszystkimi sposobami była tłumiona, tym bardziej staje się jasna i oczywista. Ta okoliczność równocześnie tłumaczy, dlaczego Niemcy nie godzili się nigdy na założenie uniwersytetu w Poznaniu, tu leży także ogromne znaczenie polityczne tej instytucji, na co pozwalam sobie szczególnie nacisk położyć. Uniwersytet w Poznaniu stać się ma rozsądnikiem kultury polskiej w ziemiach naszych zachodnich, ma stanąć do współzawodniczej walki z kulturą duchową niemiecką, ma przełamać dość głęboko zakorzenione u polskiej ludności zachodniej przekonanie o potędze i wyższości tej kultury nad kulturą polską, zwłaszcza iż to przekonanie opiera się na mylnym mieszanu pojęć i identyfikowaniu cywilizacji materialnej z kulturą duchową.

Dowodem zrozumienia niezwyklej wagi uniwersytetu dla tych właśnie ziem, było i jest założenie Wszechnicy Poznańskiej prawie że w pierwszych miesiącach istnienia niepodległości.

Uniwersytet Poznański otwarty uroczystie 5 maja 1919 r. i od tego czasu czynny, nie zawiódł nadziei inicjatorów i założycieli. W ciągu niespełna 1 1/2 roku wykazał taki rozwój, jakim nie każda uczelnia tego typu pochlubić się może. W pierwszym trymestrze letnim 1919 zapisało się ogółem 641 uczniów, w drugim trymestrze jesiennym podniosła się ich cyfra na 1580, w trymestrze trzecim zimowym 1920 ogólna liczba słuchaczy wynosiła 2149, a w czwartym trymestrze letnim spadła z powodu służby wojskowej na 1844.

Od razu dodać należy, że cyfra 2000 uczniów, to cyfra tak znaczna, że tylko stare uniwersytety i to nie wszystkie przekraczają ją. Równoległe z wielką liczbą uczniów idzie wielka liczba sił nauczycielskich. Uniwersytet Poznański liczy bowiem 57 profesorów, 34 wykładowych i 12 lektorów, razem 103 uczących. Chodzi zatem o pomieszczenie już dzisiaj co najmniej 2000 uczniów i 103 wykładowych. Sprawa ta jest nie tylko w rozwoju uniwersytetu najważniejszą, ale i z tego względu szczególnie ważną, że, według wszelkiego do prawdy podobieństwa Uniwersytet Poznański, po szczęśliwie skończonej wojnie i przyłączeniu Śląska Górnego do Polski, przekroczy niebawem liczby już osiągnięte, zwłaszcza że w bieżącym roku akademickim przybywa Uniwersytetowi Wydział lekarski.

W początkach swego istnienia Uniwersytet Poznański znalazł pomieszczenie w jednym skrzydle dawnej Akademii oraz w parterze i podziemiach Zamku, oddanych Uniwersytetowi do użytku przez Naczelną Radę Ludową²³¹.

Poza tym Uniwersytet zajął w kwietniu 1920 r. opuszczone przez wojsko pierwsze i drugie piętro gmachu Spółek Oszczędności Raiffeisena²³², gdzie znalazło w 29-ciu pokojach pomieszczenie siedem przyrodniczych zakładów. Zajęcie gmachu Spółek Raiffeisena nastąpiło za wiedzą, lecz nie za aprobatą władz rządzących, a nawet poniekąd wbrew woli dotychczasowych posiadaczy. Wydział Rolniczo-Leśny zakupił dla celów doświadczalnych folwark na Sołaczu i kilka domków, w których dla celów naukowych i doświadczalnych znajduje się razem 30 pomieszczeń tylko, wobec czego profesorowie i uczniowie

²³¹ Naczelna Rada Ludowa utworzona została w 1916 r. w Poznaniu. Działała najpierw jako nielegalny Komitet Międzypartyjny, który używał również nazwy Centralny Komitet Obywatelski. Główną siłą polityczną było Stronnictwo Narodowo-Demokratyczne. Rada podjęła współpracę z Komitetem Narodowym Polskim po jego powstaniu latem 1917 r. W związku z kapitulacją Rzeszy Niemieckiej (11 listopada 1918) nastąpiło ujawnienie organizacji. Niezwłocznie powołała Rada swój organ wykonawczy: Tymczasowy Komisariat. Kierowali nim ks. Stanisław Adamski, Wojciech Korfanty i Adam Poszwiński.

²³² Friedrich Wilhelm Raiffeisen był prekursorem nowoczesnych spółdzielni finansowych w oparciu o koncepcję samopomocy społecznej. Wzorem tych placówek pojawiły się w Wielkopolsce banki ludowe, które organizował ks. Wawrzyniak.

tego Wydziału muszą korzystać także z zakładów Wydziału filozoficznego. Od czasu Naczelnej Rady Ludowej, a potem od czasu zajęcia gmachu Raiffeisena i zakupna wspomnianych domków na Sołacz, Uniwersytet nie uzyskał nigdzie ani jednego pomieszczenia. W obecnej chwili Uniwersytet Poznański, liczący około 2000 słuchaczy i przeszło 100 wykładowców, rozporządza łącznie tylko 8 salami wykładowymi, 94 pokojami na seminaria, sale ćwiczeń, biblioteki, muzea, pracownie profesorów, asystentów, laboratoria, hale maszyn, warsztaty, pokoje egzaminacyjne itd. itd.

Jest rzeczą wprost niemożliwą pomieścić wszystkich studentów Uniwersytetu w 8 szczupłych salach wykładowych. Nawet najskromniejsze gimnazjum liczące do 400 uczniów, posiadać musi gmach bez porównania większy niż zajęte przez Uniwersytet skrzydło dawnej Akademii. Wobec tego młodzież w audytoriach pomieścić się nie może, bardzo często w czasie wykładów stoi, a zniechęcona tym, jeszcze częściej na wykład nie przychodzi. I nie może być inaczej, skoro największa sala uniwersytecka pomieścić może zaledwie 300 słuchaczy, gdy tymczasem liczba zapisanych na niektóre wykłady wynosi 600–800 osób. Nadto w tych warunkach uczniowie nie korzystają z pracy w seminariach, bo tych nie ma. Na Wydziale filozoficznym w sekcji matematyczno-przyrodniczej i na Wydziale rolniczo-leśnym nie odbywają praktycznych ćwiczeń, nie korzystają z bibliotek i muzeów, gdyż tych instytucji również albo w ogóle nie ma, albo z braku pomieszczenia odpowiednie są nieurządzone.

Tyle z punktu widzenia potrzeb młodzieży, słuchającej wykładów lub chcącej się uczyć i korzystać z pracowni uniwersyteckich. A cóż dopiero mówić o potrzebach naukowych profesorów Uniwersytetu, powołanych przecież nie tylko do celów dydaktycznych, lecz także do rozwijania nauki polskiej.

Gdyby więc uwzględnić, że każdy z profesorów i wykładowców potrzebuje dla swej pracy naukowej tylko trzech pokoi, co w większości wypadków jest najzupełniej niewystarczające, zwłaszcza gdy idzie o zakłady przyrodnicze, to już przy obecnym stanie rzeczy na ten tylko cel trzeba by było 273 pokoi.

Nic więc dziwnego, że wobec tego katastrofalnego wprost braku miejsca zachodzą następujące zatrważające wypadki. Na Wydziale prawa (w sekcji prawniczej) przypada na 9 profesorów jeden pokój na ich pracownie, a na 800 studentów również jeden pokój na ich seminarium. W sekcji ekonomicznej 9 profesorów pracuje w 2 małych pokojkach, a 170 uczniów również mieści się w 2 małych pokojkach.

Na Wydziale filozoficznym 160 słuchaczy chemii nieorganicznej pracuje w 7-m[etrowym] długim korytarzu bez okien, przy świetle sztucznym. Na ćwiczenia z chemii organicznej uczęszczać może jedynie 8 słuchaczy, chemia fizyczna i farmaceutyczna z braku miejsca dotąd nie zaczęły być czynne. Odnosi się to również do katedr botaniki, mineralogii, fizyki teoretycznej, meteorologii, których profesorowie z konieczności ograniczyć się muszą wyłącznie do wykładów

teoretycznych. Ta okoliczność jest również poważną przeszkodą do otwarcia nowych, niezbędnie potrzebnych katedr.

Jeśli się zaś zważy, że Uniwersytet, jako placówka kulturalna, stoi na usługi szerszych warstw społeczeństwa, dając inicjatywę do licznych wykładów popularnonaukowych i otwierając dla tych wykładów swoje podwoje, a często nawet i potrzebne pomoce naukowe, to musi się podnieść z naciskiem, że w tych warunkach szersza praca kulturalna Uniwersytetu napotyka na największe trudności.

Wydział lekarski, do którego licznie garnie się młodzież, dotąd nie ma ani jednego pokoju, dosłownie ani jednego. Wykłady przeznaczone dla medyków odbywały się dotychczas w salach wykładowych innych Wydziałów. A przecież istnienie tego Wydziału w Poznaniu jest wprost niezbędne, co uznała swego czasu i Komisja oświatowa w Sejmie na mój wniosek. Posiadamy bowiem bardzo niewystarczającą liczbę lekarzy Polaków, zwłaszcza w byłym zaborze pruskim, nie mówiąc już o Śląsku Górnym. Dotąd młodzież polska z byłego zaboru pruskiego odbywała studia lekarskie wyłącznie w Uniwersytetach niemieckich. Wydziały lekarskie w Krakowie, Lwowie i Warszawie nie mogą wykształcić tylu lekarzy, ile ich potrzebuje Polska i ile ich w najbliższym czasie potrzebować będzie. Umożliwienie zatem dalszej organizacji wydziału lekarskiego w Poznaniu jest rzeczą bez wątpienia konieczną.

Wyjście jakieś z tego trudnego położenia znaleźć się musi. Uniwersytet, aby istniał, powinien otrzymać odpowiednie dla swego rozwoju pomieszczenie, potrzeby zaś Uniwersytetu w tym kierunku są następujące:

Instytuty lub seminaria Wydział filozoficzny i prawny	Pokoje, pracownie profesorskie, bi- blioteki, muzeum, pracownie asy- stentów itp.	Sale ćwiczeń i pra- cownie	Sale wykładowe
Razem	190	73	22
chemia nieorgan.	7	2	
” organiczna	11	2	1
” fizyczna	7	2	
” farmaceutyczna	5	2	1
farmacja stosowana	2	2	
farmakognozja	4	2	
chemia środków spożywczych	2	2	1
fizyka doświadczalna	5	2	
fizyka teoretyczna	2	2	1
zoologia	8	1	
anatomia i biologia	7	1	
botanika	8	1	1

geologia	6	2	
paleontologia	5	2	
mineralogia	6	2	
geografia	5	2	1
wychowanie fizyczne	3	1	sala gimn[astyczna]
seminarium filozoficzne 4 profesorów	8	2	
instytut psychologii	4	1	
instytut pedagogiczny	2	1	1
Sem[inarium] hist[orii] śred[niowiecznej] nowożyt[nej] pol[skiej] 3 profesorów	4	1	
Semin[inarium] hist[orii] starożytnej]	1	1	
Instytut prehistoryczny	2	1	
seminarium historii sztuki	2	1	
seminarium numizmatyczne	1	1	1
seminar[ium] matemat[yczne] 3 profes[orów]	3	1	
Etnografia	1	1	
seminarium muzykologii	3	1	1
filologia klas[yczna] 3 prof[esorów]	3	2	
seminar[ium] archeologii klas[ycznej]	1	1	
seminarium historii literatury polskiej	2	1	1
seminarium germanistyczne	1	1	
” romanistyczne	1	1	
” anglistyczne	1		
” indoeuropejskie	1	1	
” słowiańskie	1	1	
instytut słowiański	2	1	
” staropruski	1	1	1
instytut rumuński	1	1	
seminarium fonetyczne	1	1	
” języka polskiego	5	2	
astronomia	2	1	1
meteorologia	2	1	
geofizyka	3	1	
katedry mające być utworzone	10	5	2
sumaryczne potrzeby Wydziału prawa i nauk prawno-ekonomicznych	30	10	7, z tych 2 na 500 osób
Razem	190	73	22

Wydział lekarski

w pierwszym okresie organizacji dla swych teoretycznych katedr potrzebuje:

	Pokoje	Sale
Zakład fizyki lekarskiej	8	2
” chemii lekarskiej	8	2
” ” stosowanej	6	1
” biologii	7	1
” anatomii systemat.	12	2
” embriologii	8	1
” histologii prawidłowej	8	2
” fizjologii	12	2
” anatomii patol.	12	2
” histologii patol.	10	1
” patologii ogólnej i doświadczalnej	12	3
” farmakologii	8	2
Gabinet anatomiczny	4	1
” anato-patol.	4	1
” medycyny sądowej	6	1
Nadto 2 sale wykładowe na 50-300 osób		
Razem	128	25

Wydział rolniczo-leśny

	Pokoje	Sale ćwiczeń	Sale wykład.
Instytut technol[ogii] rolnicz[ej]	4	1	
” fizjologii roślin i chemii rolnej	5	1	1
” gleboznawczy	3	1	
” chemii ogólnej	4	1	
” botaniki	2	1	
” botaniki i sutomologii	2		
” uprawy roślin i nasion	4		1
Instytut genetyki i ogrodnictwa	4	1	
Instyt[ut] hodowli i anatomii zwierząt	4	1	
Instyt[ut] mechaniki rolnej, miernictwa i melioracji, budownictwa i inżynierii	4	1	1
Instyt[ut] fizjologii i żywienia zwierząt	3	1	
Na instytuty nauki leśnictwa, hodowli, urządzania lasu, szacowania i użytkowania	20	1	2
Razem	59	10	5

Razem więc potrzeby Uniwersytetu w stanie dzisiejszym streszczają się po odrzuceniu pokoi i sal wykładowych już istniejących pokoi 298, sal 88, sal wykładowych 29.

Uniwersytety posiadają zazwyczaj duży gmach wspólny, w którym mieści się kilkadziesiąt sal wykładowych, oraz seminaria nauk humanistycznych i prawnych. Wszystkie zaś instytuty praktyczne znajdują się w specjalnie do tego celu przystosowanych i przeznaczonych budynkach. Zdając sobie sprawę z tego wszystkiego, Uniwersytet Poznański od pierwszej chwili swego istnienia zabiegał gorliwie i zabiega o uzyskanie potrzebnych pomieszczeń. W tym celu utworzył w swym łonie osobną Komisję pomieszczeń i budowlaną, która w czasie od lipca 1919 do lutego 1920 odbyła 8 konferencji z przedstawicielami Ministerstwa, opracowała 7 memoriałów, wysłała 4 deputacje do Ministerstwa. Od siebie zaś młodzież przedłożyła Ministerstwu b. dzielnicy pruskiej dwukrotnie swoje życzenia.

Praktyczny zaś rezultat tych wszystkich zabiegów był taki, że Uniwersytet po ustąpieniu Naczelnej Rady Ludowej²³³ nie otrzymał właściwie od Ministerstwa ani jednej izby, gdyż gmach Spółek Raiffeisena zajął Uniwersytet niejako przymocą i z własnej inicjatywy.

Stanowisko Ministerstwa b. dzielnicy pruskiej wobec gwałtownych potrzeb Uniwersytetu było następujące:

W myśl przyrzeczeń, uczynionych Uniwersytetowi przez Naczelną Radę Ludową, Uniwersytet domagał się odstąpienia całego Zamku na swoje cele. Minister Seyda zajął wobec tego żądania stanowisko z góry wyłączające uzyskanie choćby nawet kilku nowych pomieszczeń w Zamku. W zamian zaś za Zamek odstępował Uniwersytetowi budynek, zwany „Skupem”²³⁴, który jednak, jak się pokazało, zgoła nie nadawał się na cele naukowe z powodu niezwyklej szczupłości miejsca i braku korytarzy. Ustępując jednak w momencie zamierzonej likwidacji Ministerstwa b. dzielnicy pruskiej, robił Uniwersytetowi poważne nadzieje na uzyskanie Zamku. W tymże czasie zgodził się również na Radzie Ministrów w Warszawie na odstąpienie Uniwersytetowi, a specjalnie dla celów Wydziału lekarskiego, gmachu Komisji Osadniczej.

Decyzja co do gmachu Komisji Osadniczej zapadła na Radzie Ministrów dnia 25 maja br. z tym, że najpóźniej z dniem 1 sierpnia gmach ten miał zostać oddany Uniwersytetowi.

Nowy Minister p. Kucharski, gdy był jeszcze kierownikiem Ministerstwa b. dzielnicy pruskiej, oświadczył w lipcu Szefowi Szkół Akademickich²³⁵

²³³ Rozwiązanie Naczelnej Rady Ludowej w Poznaniu nastąpiło siedem dni po powołaniu 12 sierpnia 1919 r. Ministerstwa b. Dzielnicy Pruskiej z Władysławem Seydą na czele. Likwidacji uległ też Komisariat NRL.

²³⁴ Budynek „Skup” przeznaczony został dla Uniwersytetu Poznańskiego 25 kwietnia 1920 r.

²³⁵ W Ministerstwie Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

dr. Adamowi Wrzosekowi, że Uniwersytet Poznański będzie mógł otrzymać cały Zamek na swoje potrzeby, skoro tylko znajdzie się w Poznaniu inne pomieszczenie dla biur Ministerstwa b. dzielnicy pruskiej. Przyrzekł on również w pierwszych dniach swojego urzędowania, jako Minister, delegacji Senatu Uniwersytetu Poznańskiego oddać na użytek Uniwersytetu pierwsze piętro Zamku, z wyjątkiem sali tronowej i pokoi dla przyjęć, a z drugiego piętra i z gmachu Komisji Osadniczej²³⁶ przenieść biura ministerialne do gmachu zwanego „Skupem”.

Stwierdzić należy, że do dnia dzisiejszego Uniwersytet Poznański nie otrzymał w Zamku ani jednego pokoju na pierwszym i drugim piętrze oraz ani jednego pomieszczenia w gmachu Urzędu Osadniczego, w którym po dawnemu znajdują się biura tego Urzędu i biura Ministerstwa b. dzielnicy pruskiej.

W takim stanie przejął Uniwersytet Poznański Ministerstwo W.R. i O.P. w ubiegłym miesiącu. Zwiedziwszy ten Uniwersytet i przekonawszy się naocznie, że istotnie pod względem pomieszczeń znajduje się on w prawdziwie rozpaczliwym położeniu, poczyniłem kroki, aby Uniwersytet uzyskał to co mu się należy i co mu zostało niejednokrotnie już przyznane, a więc gmach Urzędu Osadniczego i Zamek. W tym celu odbyłem naradę z Ministrem b. dzielnicy pruskiej w obecności Szefa Sekcji Szkół Akademickich dnia 28 września br. P. Minister Kucharski przyrzekł na tej konferencji, że biura Ministerstwa b. dzielnicy pruskiej przeniesie z gmachu Urzędu Osadniczego najpóźniej do końca października. W ten sposób Uniwersytet w bieżącym miesiącu obejmie część gmachu Urzędu Osadniczego. Drugą część tego gmachu zajmuje nadal Urząd Osadniczy, mimo uchwały Rady Ministrów z dnia 25 maja, nakazującej mu przeniesienie biur do Bydgoszczy do gmachu b. Dyrekcji kolejowej i oddanie zajmowanych dotąd biur Uniwersytetowi najpóźniej do 1 sierpnia br. i mimo polecenia Ministra b. dzielnicy pruskiej dr. Seydy, wydanego 28 maja 1920 r., aby uchwała Rady Ministrów została przed 1 sierpnia wykonana. Zarząd Urzędu Osadniczego nie przeniósł się do Bydgoszczy, motywując to wielkimi kosztami, związanymi z przeniesieniem. Że koszty będą wielkie nie ulega wątpliwości, jednak nie ulega wątpliwości, że byłyby bez porównania mniejsze, gdyby Urząd Osadniczy, wykonywując uchwałę Rady Ministrów, przeniósł się był do Bydgoszczy w czerwcu lub lipcu. Przeniesienie wspomnianego Urzędu do Bydgoszczy wskazane jest nie tylko pilnymi potrzebami Wszechnicy Poznańskiej, lecz również względami narodowymi. W Bydgoszczy Urząd Osadniczy może przyczynić się w dużej mierze do spolszczenia miasta, ponieważ wraz z tym Urzędem musi się przenieść do Bydgoszczy wielu urzędników z rodzinami. Na pomieszczenie Urzędu Osadniczego w Bydgoszczy p. Minister Kolei zgodził się swego czasu oddać obszerny gmach b. Dyrekcji kolejowej, a prezydent miasta Bydgoszczy

²³⁶ To jest tzw. Hakaty założonej w 1886 r. z woli Bismarcka w celu kolonizacji w zaborze pruskim.

zapewnił, że dla wszystkich urzędników Urzędu Osadniczego znajdą się tam mieszkania. Nic zatem nie stało na przeszkodzie, aby uchwała Rady Ministrów w sprawie przeniesienia Urzędu Osadniczego do Bydgoszczy została w przepisany terminie wykonana.

Jakie więc wyjście znaleźć w tej trudnej zaiste sytuacji? Nasuwają się dwie drogi: po pierwsze, aby budować gmach główny Uniwersytetu i szereg instytucji; po drugie, aby stworzyć prowizorium aż do czasu, kiedy rozwiązanie sprawy na drodze budowy będzie daleko łatwiejsze.

Budowa nowych gmachów uniwersyteckich, o której Uniwersytet mimo wszystko myśli i do których stara się już dzisiaj przygotować plany, okazuje się w warunkach dzisiejszych rzeczą prawie niemożliwą. – Najpierw z powodu ogólnego położenia kraju, po wtóre z powodu olbrzymich kosztów, jakie by tego rodzaju budowie za sobą pociągnąć miały, a wreszcie i z tego powodu, że nie da się przewidzieć, jak długo będzie trwała budowa i jakie będą ostateczne potrzeby Uniwersytetu w czasie najbliższym.

Najwięksi optymiści oceniają czas trwania budowy głównego gmachu na lat 5, a o kosztach, jako o rzeczy niedającej się dzisiaj przewidzieć, nie chcą nawet mówić. Przy tym i to jedno należy zauważyć, że wobec szybkiego wzrostu Uniwersytetu, a powolnego postępu budowy, załatwienie sprawy tą drogą byłoby niemożliwe.

Pozostaje jako jedyne wyjście – prowizorium. Uniwersytet też kroczy tą drogą i pragnie stworzyć dla siebie takie warunki, ażeby mógł przynajmniej przez lat 15 rozwijać się, nie zmuszając państwa w chwilach dla niego najcięższych do nadmiernych kosztów i nie opóźniając przez to swego rozwoju.

Uniwersytet może iść w tym kierunku tym bardziej, że widzi, iż podobne prowizorium jest w ogóle możliwe.

Zamek bowiem mimo wszystko ze swoimi obszernymi salami i szerokimi korytarzami doskonale nadaje się na gmach główny uniwersytecki. W gmachu tym wygodnie pomieścić się mogą katedry prawnicze i humanistyczne Wydziału filozoficznego, oraz niektóre katedry Wydziału lekarskiego, np. historii i filozofii medycyny, higieny społecznej itp.; sale zaś bez żadnych kosztów i przeróbek użyte być mogą jako sale wykładowe, wreszcie pomieścić tam można wszystkie kancelarie uniwersyteckie. Przez to zaś opróżni się gmach tzw. Collegium minus (dawniej Akademii) i tam znajdą pomieszczenie niektóre instytuty przyrodnicze Wydziału filozoficznego. Na ten sam cel doskonale nadaje się jeszcze sąsiadujący z Collegium minus gmach Spółek Raiffeisena. Jest bowiem zbudowany systemem korytarzowym i mogą w nim być urządzone co najmniej dwie sale wykładowe.

Likwidacja przeto owego gmachu na rzecz Uniwersytetu jest ważnym i koniecznym rozwiązaniem trudności, na jakie kwestia uniwersytecka w Poznaniu napotyka.

Co się tyczy gmachu Komisji Osadniczej, to gmach ten jest tak zbudowany i tyle ma ubikacji, że wystarczy nawet na nieprovizoryczne pomieszczenie wielu

katedr Wydziału lekarskiego i niektórych katedr przyrodniczych Wydziału filozoficznego. Gdyby więc Uniwersytet otrzymał wymienione powyżej gmachy z wyłącznym i niepodzielnym prawem ich używania, to tym samym kwestia wyżej wspomnianego prowizorium byłaby rozwiązana.

O ile Zamek i gmach Urzędu Osadniczego oraz gmach Raiffeisena niezbędne są dla Uniwersytetu na pomieszczenie pracowni, seminariów i sal wykładowych, o tyle potrzebne są mu również domy dla studentów, urzędników Uniwersytetu, asystentów, docentów i profesorów. W tym celu Uniwersytet, rozporządzając 10-cio milionowym kredytem na kupno domów na powyższe cele, nabył już od Towarzystwa Urzędników niemieckich w Poznaniu kwietniu bieżącego roku dwa bloki domów i traktuje obecnie o nabyciu dalszych sześciu domów. Tymczasem miejscowe władze nie chcą uznać kontraktu, zawartego przez Rektora z Zarządem rzeczonoego Towarzystwa, mimo że umowa rejentalna została zawarta i za zgodą Urzędu Likwidacyjnego i za zgodą Urzędu Osadniczego. Jeśli ta sprawa, z którą wiąże się ściśle możliwość organizowania Wydziału lekarskiego, nie zostanie rychło załatwiona, będzie wniesiona na Radę Ministrów.

Jeżeli wyłuszczone wyżej słusznym żądaniom Uniwersytetu nie stanie się zadość, Uniwersytet nie widzi przed sobą żadnego wyjścia z obecnego trudnego położenia.

Po pierwsze, nie mając sal wykładowych, nie będzie mógł ani pomieścić młodzieży, ani korzystnie dla niej rozłożyć wykładów.

Po drugie, nie rozporządzając pracowniami, laboratoriami, seminariami, salami ćwiczeń, Uniwersytet nie będzie mógł kształcić swoich uczniów praktycznie.

Po trzecie, z tego samego powodu Uniwersytet nie jest w stanie umożliwić swoim profesorom ich pracy naukowej.

Tym samym dwa główne zadania Uniwersytetu, jakimi są kształcenie młodzieży i praca naukowa profesorów, stają się w warunkach obecnych wręcz do spełnienia niemożliwe.

Gdy zatem w czasie najbliższym nastąpi demobilizacja armii i silny napływ młodzieży płci obojga, Uniwersytet nie znajdując innych dróg wyjścia, będzie zmuszony:

1. zaprzestać dalszego tworzenia Wydziału lekarskiego, o którego koniecznej potrzebie są wszystkie sfery głęboko przekonane,
2. zwinąć częściowo sekcję matematyczno-przyrodniczą Wydziału filozoficznego,
3. zwinąć częściowo Wydział rolniczo-leśny,
4. ograniczyć liczbę słuchaczy na Wydziale filozoficznym w sekcji humanistycznej i na Wydziale prawno-ekonomicznym najwyżej do liczby 600 osób.

W takich warunkach nie tylko Uniwersytet, ale Ministerstwo W.R. i O.P. byłoby zmuszone zamknąć Wszechnicę w całości.

Naraziłoby się wtedy naukę polską na pośmiewisko u sąsiadów, a u młodzieży, powracającej z wojny, wywołałoby się słuszne rozgoryczenie. Nie potrzeba chyba dodawać, że Niemcy wyzyskują te okoliczności, twierdząc, że Polacy nie są zdolni do organizowania państwa, skoro nie mogą należycie organizować szkół akademickich, które mają dostarczyć państwu tak niezbędnych urzędników, wykwalifikowanych nauczycieli, prawników, teologów, inżynierów, agronomów, leśników, lekarzy, farmaceutów i w ogóle ludzi, którzy by byli zdolni do pracy umysłowej wysokiego poziomu. Nie trzeba chyba również rozwodzić się nad tym, że niepowodzenia nasze w organizowaniu Wszechnicy w Poznaniu odbiłyby się nader niekorzystnie na plebiscycie, który w niedługim czasie ma nastąpić na Górnym Śląsku.

Z tych wszystkich względów wnoszę:

Rada Ministrów raczy uchwalić:

1. Oddanie Uniwersytetowi Poznańskiemu przez Urząd Osadniczy jak najrychlej pomieszczeń, zajmowanych przezeń, najpóźniej jednak do 1-go listopada roku bieżącego.

2. Oddanie Uniwersytetowi Poznańskiemu Zamku, z wyjątkiem części pierwszego piętra, które nadal ma służyć celom reprezentacyjnym.

MINISTER:

/-/ s...s

„Załącznik [8] do punktu 8°

[Wniosek Głównego Urzędu Ziemiańskiego o uchwalenie rozporządzenia Rady Ministrów w przedmiocie utworzenia Okręgowych Urzędów Ziemiańskich na ziemiach b. Królestwa Kongresowego i b. zaboru austriackiego]

D o

PREZYDIUM RADY MINISTRÓW

Główny Urząd Ziemiański wnosi o uchwalenie następującego rozporządzenia:

Rozporządzenie:

Rady Ministrów w przedmiocie utworzenia Okręgowych Urzędów Ziemiańskich na ziemiach b. Królestwa Kongresowego i b. zaboru austriackiego.

Na mocy art. 13 Ustawy o organizacji Urzędów Ziemiańskich z dnia 6 lipca 1920 r. (Dz. Ustaw Nr 70 poz. 461)

Art. I.

Tworzy się następujące Okręgowe Urzędy Ziemskie:

1) w Warszawie, obejmujący powiaty: Warszawski, Mławski, Przasnyski, Ciechanowski, Makowski, Pułtuski, Radzyński, Mińsko-Mazowiecki, Grójecki, Błoński, Sochaczewski, Łowicki, Skierniewicki i Rawski;

2) w Łomży, obejmujący powiaty: Łomżyński, Szczuczynski, Kolneński, Ostrołęcki, Wysoko-Mazowiecki, Ostrowski;

3) w Białymstoku, obejmujący powiaty: Białostocki, Sokółski, Bielski, Augustowski, Suwalski i Sejneński;

4) w Płocku, obejmujący powiaty: Płocki, Sierpecki, Płoński, Rypiński, Lipnowski, Niezawski, Włocławski, Kutnowski i Gostyński;

5) w Piotrkowie, obejmujący powiaty: Piotrkowski, Łódzki, Łęczycki, Brzeziński, Łaski, Częstochowski, Radomskowski, Będziński;

6) w Kaliszu, obejmujący powiaty Kaliski, Słupecki, Kolski, Koniński, Turecki, Sieradzki i Wieluński;

7) w Radomiu, obejmujący powiaty: Radomski, Opoczyński, Kozieniecki, Konecki, Iłżecki, Opatowski i Sandomierski;

8) w Kielcach, obejmujący powiaty: Kielecki, Włoszczowski, Jędrzejowski, Stopnicki, Miechowski, Olkusiński i Pińczowski;

9) w Lublinie, obejmujący powiaty: Lubelski, Puławski, Lubartowski, Chełmski, Janowski, Zamojski, Krasnostawski, Hrubieszowski, Biłgorajski i Tomaszowski;

10) w Siedlcach, obejmujący powiaty: Siedlecki, Garwoliński, Węgrowski, Sokołowski, Konstantynowski, Łukowski, Radzyński, Bialski i Włodawski;

11) w Krakowie, obejmujący powiaty: Krakowski, Podgórski, Wielicki, Chrzanowski, Bocheński, Brzeski, Żywiecki, Bialski, Oświęcimski, Wadowicki, Myślenicki, Nowotarski, Limanowski, Nowo-Sądecki, Grybowski, Jasielski, Gorlicki, Krośnieński, Tarnowski, Dąbrowski, Pilzneński, Mielecki i Ropczycki;

12) w Przemyślu, obejmujący powiaty: Rzeszowski, Strzyżowski, Łańcucki, Przeworski, Kolbuszowski, Liski, Tarnobrzegi, Niski, Sanocki, Brzozowski, Przemyski, Dobromilski, Jarosławski, ^aMościski^a, Jaworowski, Samborski, Rudecki, Staro-Samborski, Turczański, Doliński, Skolski, Stryjski, Żydaczowski i Drohobycki oraz

13) we Lwowie, obejmujący powiaty: Lwowski, Grodecki, Bobrecki, Kamionecki z Radziechowskim, Rawsko-Ruski, Cieszanowski, Sokalski, Żółkiewski, Złoczowski, Zborowski, Brodzki, Brzeżański, Podhajecki, Przemyślański, Rohatyński, Tarnopolski, Zbaraski, Trembowelski, Skałacki, Czortkowski, Zaleszczycki, Borszczowski, Musiatyński, Kossowski, Peczeniżyński, Kołomyjski, Horodeński, Sniatyński, Stanisławowski, Kałuski, Tłumacki, Buczacki, Nadwórniański i Bohorodczański.

Art. II.

Z chwilą wydania niniejszego rozporządzenia tracą moc obowiązującą Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 22-go grudnia 1918 r. (Dz. Praw z 1919 r. Nr 3 poz. 85) i z dnia 19-go maja 1920 r. (Dz. Ustaw z 1920 r. Nr 39 poz. 240).

Art. III.

Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem 7 września 1920 r., a wykonanie tegoż poleca się Prezesowi Głównego Urzędu Ziemskiego.

Uzasadnienie.

Ustawa o organizacji Urzędów Ziemskich z dnia 6 lipca 1920 r. (Dz. Ustaw Nr 70 poz. 461) i Rozporządzenie wykonawcze do tej Ustawy z dnia 23 sierpnia 1920 r. (Dz. Ustaw Nr 85 poz. 567).

Warszawa, dnia 23^c września 1920 r.

PREZES
Głównego Urzędu Ziemskiego
T. Wilkoński^f

Wpłynęło na Radę Ministrów dnia ... 1920 r.
Uchwała zapadła zgodnie z wnioskiem.

PREZYDENT MINISTRÓW

^cZałącznik [10] do punktu 10^c

Wniosek [Ministerstwa Rolnictwa i Dóbr Państwowych] w sprawie ustawy tymczasowej w przedmiocie uzyskania środków na pokrycie wydatków na cele walki z zaraźliwymi chorobami zwierzęcymi

Warszawa, dn. 15 października 1920 r.

W sprawie:

Ustawy tymczasowej w przedmiocie uzyskania środków na pokrycie wydatków na cele walki z zaraźliwymi chorobami zwierzęcymi.

WNIOSEK

Rada Ministrów raczy uchwalić i przedłożyć Sejmowi następujący projekt Ustawy:

USTAWA

z dnia ... w przedmiocie uzyskania środków na pokrycie wydatków na cele walki z zaraźliwymi chorobami zwierzęcymi.

Art. 1.

Na czas trwania klęski żywiołowej w postaci księgosuszu u bydła rogatego pobierane będą na pokrycie wydatków, połączonych ze zwalczaniem zaraźliwych chorób zwierzęcych, a zwłaszcza na wypłatę odszkodowań za zwierzęta zabite lub padłe i za zniszczone przedmioty specjalne podatki od wszystkich gatunków zwierząt domowych, nieznajdujących się w obrocie handlowym, z wyjątkiem drobiu.

Od zwierząt znajdujących się w obrocie handlowym (na targach, w transportach kolejowych, wodnych, w rzeźniach itp.) będą pobierane stosowne opłaty.

Art. 2.

Wysokość podatków oraz opłat od poszczególnych gatunków zwierząt wyznaczy w miarę potrzeby i liczebnego stanu inwentarza oraz zależnie od jego cen rynkowych, Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych w porozumieniu z Ministrem Skarbu i Ministrem b. Dzielnicy Pruskiej po wysłuchaniu opinii organizacji rolniczych.

Stawki odnośne będą zmienione w pewnych odstępach czasu zależnie od potrzeby.

Art. 3.

Dochody i wydatki opierające się na niniejszej ustawie będą preliminowane w budżecie Ministerstwa Rolnictwa i Dóbr Państwowych.

Art. 4.

Ustawa niniejsza nie narusza praw związków komunalnych w przedmiocie ustanawiania i pobierania podatków od zwierząt gospodarskich na mocy specjalnych Statutów powiatowych w myśl art. 8 Dekretu z dnia 7 lutego 1919 r. (Dz.Pr. Nr 14 poz. 151), pod tym jednakże warunkiem, że za podstawę do określania wymiaru tego rodzaju podatków komunalnych służyć będą stawki wprowadzone na mocy ustawy niniejszej.

Art. 5.

Ustawa niniejsza zyskuje moc ^hna całym obszarze Rzeczypospolitej^h ^cobowiązując^c z dniem ogłoszenia ^hw Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej^h.

Aż do czasu jej odwołania zawieszają się moc obowiązującą postanowień wszystkich ustaw oraz rozporządzeń, wydanych we wszystkich byłych zaborach w przedmiocie podatków i opłat na pokrycie wydatków, związanych z walką z chorobami zaraźliwymi zwierzęcymi.

Art. 6.

Wykonanie niniejszej ustawy powierza się Ministrowi Rolnictwa i Dóbr Państwowych w porozumieniu z Ministrem Skarbu i Ministrem b. Dzielnicy Pruskiej.

Minister Rolnictwa
Minister Skarbu
Minister b. Dzielnicy Pruskiej

Uzasadnienie

Kłeska księgosuszu, jaka nawiedziła Polskę po inwazji bolszewickiej, obok innych grasujących masowo chorób zaraźliwych zwierzęcych (nosacizna koni, zaraza płucna i pryszczycza u bydła rogatego, pomór i różycza świń, cholera drobiu itp.)²³⁷ wymagają znacznych wydatków ze strony Państwa.

Sama akcja zwalczania księgosuszu, który zagraża krajowej hodowli bydła zupełną zagładą, jeżeli nie zostanie wcześniej opanowany, spowoduje w najbliższym czasie wydatki ze Skarbu Państwa dochodzące 100 000 000 marek, albowiem racjonalna walka z tą straszną zarazą wymaga powołania znacznej ilości sił fachowych, uruchomienia stacji do wyrobu surowicy ochronnej i leczniczej, kosztem około 25 000 000 marek, znacznej ilości środków dezynfekcyjnych, narzędzi weterynaryjnych (termometrów, strzykawek itp.), zapewnienia personelowi weterynaryjnemu środków lokomocji (samochodów, zaprzęgów itp.).

Akcja ta musi być przeprowadzona bardzo energicznie przy współudziale i kosztem wszystkich dzielnic Państwa, gdyż kłeska, która nawiedziła wschodnie połacie kraju grozi wszystkim dzielnicom i skutkiem tego dotyczy wszystkich dzielnic.

Wydatków związanych z tłumieniem tak licznych epizootcji, a zwłaszcza księgosuszu, Skarb Państwa nie jest w stanie pokryć ze zwykłych źródeł dochodu, zachodzi przeto konieczność ustanowienia specjalnego podatku od zwierząt gospodarskich z wyjątkiem drobiu i opłat od zwierząt znajdujących się w obrocie handlowym we wszystkich byłych trzech zaborach na czas trwania kłeski.

Wysokość stawek podatkowych nie może być z góry ustalona, lecz Rząd musi mieć swobodę ich zmiany w miarę ujawniających się w danej chwili potrzeb w ciągu okresu budżetowego.

Na podstawie projektowanej ustawy Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych w porozumieniu z Ministrem Skarbu i Ministrem byłej Dzielnicy Pruskiej po wysłuchaniu opinii organizacji rolniczych miałby prawo wysokość stawek

²³⁷ W związku z epidemią księgosuszu w Polsce w 1920 r. doszło do wielkich strat w pogłowie bydła (oblicza się je na 40 tys. sztuk). Choroba miała zasięg europejski – objęła Francję i Niemcy. W Polsce zapobieganie chorobie umożliwiła szczepionka, którą stworzył dr Feliks Jaroszyński.

podatkowych i opłat ustanawiać stosownie do warunków i potrzeb poszczególnych dzielnic.

Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych
J. Poniatowski^f

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 12.

PROTOKÓŁ
93-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej
odbytego w dniu 26 października 1920 r.

Przewodniczy Prezydent Ministrów	p. Wincenty Witos
Obecni:	
Wiceprezydent Ministrów	p. Ignacy Daszyński
Minister Spraw Wewnętrznych	p. Leopold Skulski
Minister Spraw Zagranicznych	p. Eustachy ks. Sapieha
Za Ministra Spraw Wojskowych	p. gen. por. ^a Stanisław ^a Michaelis
Minister Skarbu	p. Władysław Grabski
Minister W.R. i O.P.	p. Maciej Rataj
Minister Rolnictwa i D.P.	p. Juliusz Poniatowski
Minister Kolei Żelaznych	p. dr Kazimierz Bartel
Minister Poczty i Telegrafów	p. dr Władysław Stesłowicz
Minister Robót Publicznych	p. inż. Gabriel Narutowicz
Minister Pracy i O.S.	p. Edward Pełowski
Minister Apropowizacji	p. Stanisław Śliwiński
Za Ministra b. Dzielnicy Pruskiej	p. ^a Stanisław Ponikowski ^a
Kierownik Min. Kultury i Sztuki	p. Jan Heurich
Podsekretarz Stanu w Min. Sprawiedliwości	p. dr Jan Morawski
Podsekretarz Stanu w Prez. Rady Min.	p. dr Władysław Wróblewski
Szef Sekcji Legisl[atywnej] w Prez. Rady Min.	p. Edward Lechowicz
Protokołuje Radca Ministerialny P[rezydium] R.M.	p. dr Jerzy Buzek

Początek posiedzenia o godzinie 12 w południe.

1. Prezydent Ministrów podnosi fakt, że dotąd nie wypłacono rodzinom powołanych do wojska zapomóg.

Minister Spraw Wewnętrznych oświadcza, że przyczyna zwłoki leży w skomplikowanej procedurze wojskowej, gdzie podanie o zapomogi od poborowych komisji uzupełnień wzmiankowane podania wysyłają do odnośnych jednostek frontowych dla sprawdzenia, czy poborowy jest w wojsku; następnie podanie kieruje się do intendencji dla obrachunku, stamtąd do starostwa do sprawdzenia stanu rodziny poborowego w gminie, następnie jeszcze raz do intendencji do ostatecznego załatwienia i wreszcie do kasy skarbowej.

Minister Spraw Wewnętrznych proponuje, by wojskowość zgodziła się na uproszczenie tej procedury, gdyż obecnie przy skomplikowanej biurowości postępowanie to trwa do trzech miesięcy.

Minister Skarbu proponuje, by wypłatę zapomóg uskuteczniiano bez uprzedniego sprawdzania, a o ile by się okazało, że rodzina poborowego otrzymała zapomogę niesłusznie, winnych pociągano do odpowiedzialności karnej, a wypłacone kwoty ściągano w drodze egzekucji. Zarówno zastępca Ministra Spraw Wojskowych i Minister Spraw Wewnętrznych do zasady proponowanej się przychylił, a Rada Ministrów przyjęła to do wiadomości zatwierdzającej.

2. Rada Ministrów przyjęła wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych o przedstawienie Naczelnikowi Państwa wniosku o zamianowanie p.o. starosty Będzińskiego, Stefana Popielawskiego wojewodą białostockim.

3. Rada Ministrów przyjęła projekt ustawy o dalszej emisji biletów Polskiej Krajowej Kasy Pożyczkowej prócz biletów emitowanych na zasadzie art. 2 ustawy z dnia 26 marca 1920 r. (Dz.U. Nr 31 poz. 179) do kwoty 40 miliardów marek łącznie z kwotą 31 miliardów marek ustalono art. 1 rozporządzenia Rady Obrony Państwa z 22 września 1920 r. (Dz.U. Nr 92 poz. 605).

4. Rada Ministrów przyjęła projekt ustawy o dalszym kredycie dla skarbu państwa Polskiej Krajowej Kasie Pożyczkowej.

5. Minister Spraw Zagranicznych zawiadamia Radę Ministrów, że na terenie między Horyniem a Styrem znajdują się cukrownie mogące wyfabrykować 300 000 pudów cukru wartości około 100 000 000 franków, w przedsiębiorstwach tych są zaangażowane interesa polskie i fundusze Rządu Polskiego. Według rozejmu w dzień zamiany dokumentów ratyfikacji umowy o preliminarzach pokojowych powinniśmy się wycofać z tego obszaru. Jeżeli Polacy usuną się z tego terenu, to cukru tego w ogóle nie będzie, ponieważ jedynie fabrykanci polscy, którzy już sprowadzili wszystkie przybory i mają odpowiedni personel, potrafią cukrownie uruchomić. Ponadto ludność miejscowa jest usposobiona antybolszewicko i pracować chce tylko za sól i naftę pod zarządem polskim. Z tego względu i w przewidywaniu umów handlowych, które mamy zawrzeć z Sowietami, należy porozumieć się z nimi, by zaraz zeszyli się delegacje obu stron, które by zawarły umowę, by Polsce pozwolono ten teren zatrzymać przez czas kampanii cukrowej. Zarazem komisja rozjemcza w krytycznym terminie powinna prosić o oczekiwanie na dyrektywy w tej mierze z Rygi od wspólnych delegacji.

Rada Ministrów upoważniła Ministra Spraw Zagranicznych do traktowania z Rządem Sowietów w tej sprawie w porozumieniu z Ministrem Skarbu i dyrektorem Związku cukrowników²³⁸.

6. Rada Ministrów na wniosek Ministra Poczci i Telegrafów uchwaliła następującą zmianę do regulaminu obrad Rady Ministrów:

²³⁸ Winno być: Stowarzyszenie Techników Cukrowników. Powstało w 1919 r. i działało jako zrzeszenie naukowo-techniczne inżynierów i techników zatrudnionych w przemyśle cukrowniczym oraz zakładach z nim powiązanych.

„Na posiedzeniach Rady Ministrów poza porządkiem dziennym mogą być wprowadzone sprawy jako nagłe, jeżeli wprowadzi je na porządek dzienny przewodniczący, lub jeżeli Rada Ministrów uchwali nagłość.

W sprawach w taki sposób wprowadzonych na porządek dzienny muszą być wnioski złożone przewodniczącemu na piśmie przed rozpoczęciem dyskusji”.

^fWitos^f

Załączniki

Wykaz:

1. Wniosek [Ministra Skarbu] w sprawie przedłożenia Sejmowi projektu ustawy o dalszej emisji biletów Polskiej Krajowej Kasy Pożyczkowej.
2. Wniosek [Ministra Skarbu] w sprawie przedłożenia Sejmowi projektu ustawy o kredycie dla Skarbu Państwa w Polskiej Krajowej Kasie Pożyczkowej.

^cZałącznik [1] do punktu 3^c

Wniosek [Ministra Skarbu] w sprawie przedłożenia Sejmowi projektu ustawy o dalszej emisji biletów Polskiej Krajowej Kasy Pożyczkowej

Wniosek

na Radę Ministrów w sprawie przedłożenia Sejmowi projektu ustawy o dalszej emisji biletów Polskiej Krajowej Kasy Pożyczkowej.

Rada Ministrów zechce upoważnić Ministra Skarbu do przedłożenia pod obrady Sejmu, jako wniosku nagłego następującego projektu:

Ustawa z dnia ...

o dalszej emisji biletów Polskiej Krajowej Kasy Pożyczkowej.

Art. 1.

Upoważnia się Polską Krajową Kasę Pożyczkową do doprowadzenia stanu emisji jej biletów, prócz biletów emitowanych na zasadzie art. 2 ustawy z dnia 26 marca 1920 r. (Dz.U. Nr 31 poz. 179) do kwoty 35 000 000 000 mk., łącznie z kwotą 31 000 000 000 mk., ustaloną w art. 1 rozporządzenia Rady Obrony Państwa z dnia 22 września 1920 r. (Dz.U. Nr 92, poz. 605).

Art. 2.

Wykonanie niniejszej ustawy powierza się Ministrowi Skarbu.

Art. 3.

Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Uzasadnienie.

W dniu 28 sierpnia 1920 r. wniosło Ministerstwo Skarbu projekt rozporządzenia Rady Obrony Państwa o dalszej emisji biletów PKKP, uzasadniając swój wniosek jak następuje:

Mimo najściślejszego stosowania w praktyce uchwały Sejmu z dn. 16 lipca 1920 r., wzywającej Rząd do wstrzymania wszystkich wydatków niezwiązanych ściśle z obroną bytu Państwa nagłe zwiększenie się wydatków wojennych, wywołane cofaniem się wojsk polskich w lipcu br. i związaną z tym ewakuacją wielkich obszarów, musiało z istoty rzeczy obalić wszystkie plany finansowe Rządu na rok bieżący.

Skarb Państwa musi bowiem w obecnej chwili ponosić wszystkie te wzmożone ciężary, które nakłada nań dziejowa chwila obecna. Skarb Państwa nie może zatem wstrzymywać się od wydatków tam, gdzie idzie o utrzymanie podstaw bytu państwowego, a przede wszystkim o utrzymanie siły bojowej naszej armii. W wydatkach zatem wystawienie i wyekwipowanie nowych formacji i na zakupienie potrzebnego materiału wojennego nie mogły być czynione żadne oszczędności.

Wśród tych warunków cyfra wydatków państwowych, która wynosiła od kwietnia do czerwca miesięcznie przeciętnie niecałe 4 000 000 000 mk., podskoczyła w lipcu na olbrzymią kwotę 8 980 077 036 mk., a w pierwszej dekadzie sierpnia wyniosły wydatki państwowe blisko już 2 000 000 000 mk.- Na samo zapotrzebowanie armii wydatkowano w lipcu 5 425 000 000 mk.

Na miesiąc sierpień zgłosiło Ministerstwo Spraw Wojskowych zapotrzebowanie w kwocie 3 575 000 000 mk., a nadto 2 000 000 000 mk. jako zaliczkę na zapotrzebowanie wrześniowe. Na poczet tego zapotrzebowania asygnowano Min. Spr[aw] Wojsk[owych] do dn. 26 sierpnia 3 424 000 000 mk.

W ten sposób zapotrzebowanie armii, które w motywach do poprzedniej ustawy emisyjnej określono na 2 500 000 000 mk. miesięcznie wzrosło prawie że w dwójnasób.

Min. Spraw Wojsk[owych] było zatem zmuszone w porozumieniu z Min. Skarbu przedstawić Radzie Obrony Państwa projekt zmieniający przedłożony Sejmowi projekt ustawy skarbowej na bieżący okres budżetowy w tym kierunku, że zapotrzebowanie gotówkowe Min. Spr[aw] Wojsk[owych] będzie obecnie pokrywane nie na podstawie pierwotnego budżetu, lecz na zasadzie miesięcznych preliminarzy uzgadnianych każdorazowo z Min. Skarbu.

Jasną jest rzeczą, że wobec tego tempa wydatków państwowych w lipcu i sierpniu została już obecnie osiągnięta cyfra emisji 26 000 000 000 mk. przewidziana ustawą z dn. 12 lipca 1920 (Dz.U. Nr 67 poz. 454).

Ponieważ w wydatkowaniu na cele wojny nie nastąpiła żadna zmiana, wręcz przeciwnie powoływanie nowych roczników pod broń, zakup niezbędnego materiału wojennego, pobór koni, ogólna drożyzna artykułów niezbędnych dla armii, a dalej konieczność utrzymania normalnego toku administracji cywilnej, koszta związane z ewakuacją wielkich obszarów Państwa i z doraźnym przynajmniej wyrównaniem strat, jakie najazd wroga wyrządził, wymagać będą w najbliższych miesiącach co najmniej tak wysokich wydatków państwowych, jak cyfra wydatków za lipiec i sierpień. Ponadto wielkich funduszków wymagać będzie nowa regulacja płac wszystkich pracowników państwowych, która właśnie w obecnej chwili wchodzi w życie.

Mimo iż Sejm pod koniec swojej sesji uchwalił szereg nowych źródeł podatkowych, które Ministerstwo Skarbu usiłuje wprowadzić w życie jak najspieszniej, to jednak dochody z tych podwyższonych i nowych podatków wpływać będą powoli ze względów czysto technicznych, co się tyczy zwłaszcza podatku dochodowego, którego wymiar wymaga długich przygotowań.

Również przeprowadzenie państwowej pożyczki przymusowej i premiowej wymagać będzie jeszcze pewnego czasu, tak że rezultaty tych pożyczek nie będą mogły jeszcze zaspokoić potrzeb bieżącej chwili.

Tak samo wpływy z pożyczki Odrodzenia²³⁹ natrafiają z powodu obecnej sytuacji i najazdu nieprzyjacielskiego na znaczne trudności i nie wystarczą na pokrycie wydatków.

Wśród tych warunków jedynym sposobem, który umożliwi Rządowi w obecnej chwili dalsze prowadzenie wojny, skuteczną obronę egzystencji Państwa może być tylko dalsza emisja biletów PKKP.

Przyjmując przeciętnie wydatki państwowe w obecnej dobie w kwocie 8 000 000 000.- mk. miesięcznie uważa Ministerstwo Skarbu za konieczne podniesienie stanu emisji biletów o dalszych 10 000 000 000.- mk. na pokrycie wydatków w ciągu najbliższego czasu, wychodząc z założenia, że wkrótce dadzą się usunąć te wszystkie przeszkody, które obecnie utrudniają wpływy z dochodów i pożyczek i że wpływy te umniejszą potrzebę zwiększonej emisji w tym późniejszym czasokresie.

Proponowana przez Ministerstwo Skarbu suma nowej emisji została przez Radę Obrony Państwa zmniejszona z 10 do 5 miliardów, w uznaniu iż dalsze 5 miliardów będą niezbędne już po zebraniu się Sejmu, i przeto na sumę tę należy uzyskać sankcję sejmową.

Ponieważ przytoczone wyżej motywa mają nadal swą moc, gdyż tempo wydatków wojskowych zmniejszy się skutkiem zawarcia pokoju dopiero

²³⁹ Ustawę o pożyczce Odrodzenia Polski przyjął Sejm Ustawodawczy na sesji 27 lutego 1920 r. Środki w ten sposób uzyskane (objęte gwarancjami skarbowymi) skierowano na planowane inwestycje w infrastrukturę kraju.

stopniowo w toku demobilizacji, przeto Ministerstwo Skarbu wnosi o zatwierdzenie dla Skarbu Państwa nowego kredytu w PKKP, w sumie 5 miliardów marek. Sumy potrzebne na pokrycie rzeczonoego kredytu PKKP będzie musiała zaczerpnąć z nowej emisji banknotów, gdyż PKKP w obecnej swej konstrukcji poza operacją emisyjną innych szerszych operacji nie prowadzi, i jest wątpliwe, czy w przyszłości wobec stanu gospodarczego kraju, będzie mogła czerpać ze swych operacji prywatnych fundusze na podtrzymanie Rządu; obecnie sytuacja przedstawia się odwrotnie, i PKKP czerpie fundusze, niezbędne na podniesienie gospodarki krajowej, również z emisji.

Minister Skarbu
Wł. Grabski^f

Uchwała zapadła zgodnie z wnioskiem
na posiedzeniu Rady Ministrów z dn. ... 1920 r.

^cZałącznik [2] do punktu 4^c

**Wniosek [Ministra Skarbu] w sprawie przedłożenia Sejmowi projektu ustawy
o kredycie dla Skarbu Państwa w Polskiej Krajowej Kasie Pożyczkowej**

Wniosek

na Radę Ministrów w sprawie przedłożenia Sejmowi projektu ustawy o kredycie dla Skarbu Państwa w Polskiej Krajowej Kasie Pożyczkowej.

Rada Ministrów

zechce upoważnić Ministra Skarbu do przedłożenia pod obrady Sejmu Ustawodawczego następującego projektu.

U s t a w a

o kredycie Skarbu Państwa w Polskiej Krajowej Kasie Pożyczkowej.

Art. 1.

Zatwierdza się pożyczkę Skarbu, zaciągniętą w Polskiej Krajowej Kasie Pożyczkowej do dnia 30 września 1920 r. na pokrycie niedoboru budżetowego w wysokości 18 850 000 000 marek polskich, ponad kwotę 14 775 000 000 marek polskich, ustaloną w art. 1 ustawy z dnia 16 lipca 1920 r. (Dz.U. No. 63 z r. 1920 poz. 413), oraz kwotę 7 000 000 000 marek polskich, ustaloną w art. 2 tejże ustawy.

Art. 2.

Upoważnia się Ministra Skarbu do zaciągnięcia na pokrycie niedoboru budżetowego dalszej pożyczki w Polskiej Krajowej Kasie Pożyczkowej w kwocie 10 000 000 000 mk. polskich.

Art. 3.

Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Art. 4.

Wykonanie niniejszej ustawy powierza się Ministrowi Skarbu.

Uzasadnienie.

Do art. 1. Ustawa z dnia 16 lipca 1920 r. (Dz.U. No. 63, poz. 413) zatwierdziła pożyczkę Skarbu, zaciągniętą w Polskiej Krajowej Kasie Pożyczkowej do dnia 1-go kwietnia 1920 r. w wysokości 14 775 000 000 mk. Równocześnie upoważniła Ministra Skarbu do zaciągnięcia dalszej pożyczki w kwocie 7 000 000 000 mk. Łącznie zatem upoważnienie wynosiło 21 775 000 000 mk.

Zaciągnięty na powyższej podstawie dług Skarbu Państwa na rachunku otwartego kredytu w Polskiej Krajowej Kasie Pożyczkowej, pokryty zgodnie z art. 12 Ustawy Polskiej Krajowej Kasy Pożyczkowej (Dz.Pr. No. 19 z roku 1918 poz. 56) krótkoterminowymi, co 6 miesięcy odnawianymi obligacjami Ministra Skarbu – wynosił w dniu 30 września br. 40 625 000 000 mk.

Ponieważ zaś łączne upoważnienie dla Skarbu wynosiło w myśl powołanej Ustawy 21 775 000 000 mk., przeto do dnia 30 września przekroczono upoważnienie o 18 850 000 000 mk.

Tak znaczny wzrost zadłużenia Skarbu Państwa w Polskiej Krajowej Kasie Pożyczkowej znajduje swoje uzasadnienie w tempie wydatków państwowych, czynionych na wojnę i na zarządzenia, z wojną związane.

Skarb Państwa musiał bowiem, zwłaszcza począwszy od 1-go kwietnia br., ponosić wszystkie te wzmożone ciężary, które nakłada nań dziejowa chwila obecna, i wskutek tego upoważnienie do pożyczki 7 000 000 000 okazało się już w połowie roku 1920 zupełnie niewystarczające, bo Skarb Państwa nie mógł wstrzymać się od wydatków tam, gdzie szło o utrzymanie podstawy bytu państwowego, a przede wszystkim o utrzymanie siły bojowej naszej armii. W wydatkach zatem na wystawienie i wyekwipowanie nowej armii, zwłaszcza w przełomowych miesiącach lipcu, sierpniu i wrześniu i na zakupienie potrzebnego dla wojska materiału, nie mogły być czynione żadne oszczędności.

Cyfry wydatków państwowych, które wynosiły od kwietnia do czerwca miesięcznie przeciętnie niecałe 4 000 000 000 mk., podskoczyły w lipcu na olbrzymią kwotę 8 980 000 000 mk. W sierpniu wyniosły wydatki państwowe 5 735 000 000 mk. Od 1-go zaś do 20-go września 2 339 000 000 mk.

Wśród tych wydatków największą pozycję stanowią wydatki wojskowe.

I tak wyniosło zapotrzebowanie M[inister]stwa Spraw Wojskowych na miesiąc lipiec:

3 350 000 000 mk.
za miesiąc sierpień
3 575 000 000 mk.
za miesiąc wrzesień
4 500 000 000 mk.

Rzeczywiste zaś wydatki na armię wynosiły w poszczególnych miesiącach znacznie wyższe kwoty, a to z tego powodu, że w danym miesiącu asygnuje się zaliczkowo już na rachunek zapotrzebowania następnego miesiąca dla umożliwienia władzom wojskowym wypłaty należności płatnych w pierwszych dniach następnego miesiąca.

I tak asygnowano wojsku
w lipcu

4 325 000 000 mk.
w sierpniu 5 884 686 534 mk.
do dnia 29 września
3 696 000 000 mk.

Zapotrzebowanie zatem dla armii, które w motywach do Ustawy z dnia 16 lipca 1920 r. było określone na przeciętnie 2 500 000 000 mk. wzrosło obecnie prawie w dwójnasób.

Jeżeli się zaś nadto uwzględni, że oprócz wydatków wojennych musiał Skarb Państwa w tym samym czasie utrzymywać normalny tok administracji cywilnej, ponosić koszty związane z ewakuacją wielkich obszarów Państwa i z doraźnym przynajmniej wyrównaniem szkód, jakie najazd wroga wyrządził, że wreszcie olbrzymie wydatki pociągnęła za sobą nowa regulacja płac urzędników państwowych, która właśnie wtenczas weszła w życie, to jasną jest rzeczą, że upoważnienie 7 000 000 000 dane na czas od 1-go kwietnia musiało się rychło wyczerpać i ostatecznie osiągnięto kwotę

40 625 000 000 mk.

Do art. 2. Mimo zawartego rozejmu i preliminarji pokojowych z Rosją sowiecką nie może obecnie nastąpić żadne zmniejszenie tempa wydatków wojennych ze względu na konieczność utrzymania siły bojowej naszej armii. Z tego wynika, że w wydatkach wojennych nie nastąpi w najbliższych miesiącach, aż do zawarcia definitywnego pokoju, żadna zasadnicza zmiana, że wręcz przeciwnie konieczność należytego ekwipunku powołanych roczników może wobec wzrastającej z dnia na dzień drożyzny spowodować ewent. jeszcze dalszy wzrost miesięcznych wydatków na armię.

Nie ulega wątpliwości, że pożyczka Skarbu Państwa w PKKP nie będzie w tym dalszym okresie wyłącznym źródłem pokrycia niedoboru budżetowego.

W najbliższych bowiem miesiącach spodziewać się należy zasadniczego wzrostu dochodów państwowych. Lecz dochody te nie mogą wpłynąć w najbliższym czasie, bo wprowadzenie nowych podatków wymagać będzie, głównie ze względów technicznych, co się tyczy zwłaszcza podatku dochodowego, dość długich przygotowań.

Również i wpływy z Pożyczki Odrodzenia, której subskrypcja z powodu obecnej sytuacji wojennej, a zwłaszcza najazdu nieprzyjaciela w lipcu i sierpniu, natrafiła na znaczne trudności, nie będą mogły pokryć całego niedoboru, zwłaszcza, że wobec nieukończenia jeszcze terminu subskrypcji nie jest wiadomy wynik tejże ze wszystkich kas i instytucji uprawnionych do przyjmowania subskrypcji.

Przeprowadzenie przez Państwo pożyczki przymusowej i premiowej wymagać będzie również pewnego czasu, tak że rezultaty tych pożyczek, które niewątpliwie ujawnią się już z końcem br., nie będą mogły jednak zaspokoić potrzeb bieżącej chwili.

Wśród tych warunków jednym sposobem, który umożliwi Rządowi w obecnej chwili skuteczną obronę egzystencji Państwa, może być tylko dalsza pożyczka Skarbu Państwa w PKKP, której wysokość określiło Ministerstwo Skarbu na kwotę 10 000 000 000 mk.

Wprawdzie miesięczne wydatki Państwa wyniosą w najbliższej dobie miesięcznie przeciętnie 8 000 000 000 mk., to jednak spodziewać się należy, że wpływy z pożyczek państwowych i z powiększenia, względnie nowych dochodów, zaczną ujawniać się już w najbliższym czasie, tak, że pożyczka Skarbu Państwa w PKKP przestanie być wyłącznym źródłem pokrycia niedoboru i że w rezultacie upoważnienie do dalszej pożyczki w kwocie 10 000 000 000 mk. wystarczy dla zaspokojenia niezbędnych potrzeb, związanych z prowadzeniem wojny, na okres najbliższych kilku miesięcy.

MINISTER SKARBU

^fWł. Grabski^f

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 12.

34

PROTOKÓŁ

94 posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej, odbytego dnia 28 października 1920 r.

Przewodniczyli: Prezydent Ministrów i Wiceprezydent Minist[rów]	p. Wincenty Witos p. Ignacy Daszyński
Obecni:	
Minister Spraw Wewnętrznych	p. Leopold Skulski
Minister Spraw Zagranicznych	p. Eustachy ks. Sapieha
Minister Spraw Wojskowych	p. gen. por. Kazimierz Sosnkowski
Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Skarbu	p. dr Ignacy Weinfeld
Minister Sprawiedliwości	p. Stanisław Nowodworski
Minister Wyznań Relig[ijnych] i Oświec[enia] Publicz[nego]	p. Maciej Rataj
Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych	p. Juliusz Poniatowski
Podsekretarz Stanu w Min. Przemysłu i Handlu	p. Henryk Strassburger
Minister Kolei Żelaznych	p. dr Kazimierz Bartel
Minister Poczty i Telegrafów	p. dr Władysław Stesłowicz
Minister Robót Publicznych	p. inż. Gabriel Narutowicz
Minister Pracy i Opieki Społecznej	p. Edward Peplowski
Minister Apropowizacji	p. Stanisław Śliwiński
Szef Depart. w Min. b. Dzielnicy Pruskiej	p. Stefan ^a Ponikowski ^a
Szef Sekcji w Min. Zdrowia Publicznego	p. dr Józef Jaworski
Kierownik Min. Kultury i Sztuki	p. Jan Heurich
W. Prezes Główn[ego] Urzędu Likwidacyjnego	p. Józef Karśnicki
Prezes Główn. Urzędu Ziemskiego	p. Tomasz Wilkoński
Komisarz Państw[owego] Urzędu do spraw JUR	p. Pawlikowski
Szef Sanitarny w Min. Spraw Wojsk[owych]	p. gen. por. lekarz dr Zwierzchowski
Członkowie Komisji dla spraw oszczędności państwowych:	p. Stanisław Wojciechowski p. Jan Żarnowski i p. Ludomir Grendyszyński
Podsekretarz Stanu w Prez. Rady Ministr[ów]	p. dr Władysław Wróblewski
Szef Sekcji Legislat[ywnej] w Prez. Rady Ministr[ów]	p. Edward Lechowicz
Protokołuje Radca Min[isterialny] w Prez. Rady Ministr[ów]	Daniel Rodich

Posiedzenie trwało od godz. 12 w południe do godz. 3 m. 15 po południu
i od godz. 6 m. 30 do godz. 9 m. 30 wieczór.

Pod przewodnictwem Wiceprezydenta Ministrów p. Ignacego Daszyńskiego.

1. Protokoły 92 i 93 posiedzenia Rady Ministrów odbytych w dn. 25 i 26 października 1920 r. po odczytaniu przyjęto.

2. Minister Spraw Zagranicznych przedstawia w trybie nagłym poza porządkiem dziennym sprawę propozycji Ligi Narodów w przedmiocie przeprowadzenia plebiscytu na ziemi Wileńskiej pod kontrolą Ligi Narodów i stawia następujący wniosek nagły

„Rada Ministrów uchwała:

1-o Upoważnić Ministra Spraw Zagranicznych do przyjęcia w imieniu Rządu propozycji Ligi Narodów w sprawie przeprowadzenia plebiscytu na ziemi Wileńskiej pod kontrolą Ligi Narodów.

2-o Rada Ministrów wzywa Ministra Spraw Zagranicznych do porobienia wszystkich starań, aby plebiscyt odbył się natychmiast sposobem uproszczonym z wykluczeniem okupacji Litewskiej na terytoriach zajętych przez wojska jen. Żeligowskiego i do odmówienia plebiscytu w razie gdyby warunki tegoż nie dawały gwarancji zupełnej bezstronności”.

Po dyskusji wniosek powyższy uchwalono.

Zarazem przyjęła Rada Ministrów do wiadomości wysłanie przez Ministra Spraw Zagranicznych w porozumieniu z Naczelnikiem Państwa i Wiceprezydentem Ministrów telegramu, zawierającego zgodę Rządu na przeprowadzenie plebiscytu z zastrzeżeniami w powyższym wniosku poczynionymi.

3. Wiceprezydent Ministrów p. Daszyński stwierdza, iż w związku z zapowiedzianym przyjazdem rumuńskiego ^hPrezydenta^h Ministr^hów^h ^{ca} Spraw Zagranicznych^c p. Take Jonescu do Warszawy²⁴⁰ zajdzie z natury rzeczy konieczność wypowiedzania się członków Rządu w rozmowach z nim prowadzonych o stosunku Polski do Rumunii.

Wobec tego zapytuje, czy nie należałoby poświęcić osobnego posiedzenia Rady Ministrów omówieniu tej kwestii.

Po stwierdzeniu przez Ministra Spraw Zagranicznych, iż zachodzi rzeczywista potrzeba ustalenia linii wytycznej w stosunku do Rumunii, a to zarówno pod względem politycznym, jak i ekonomicznym postanowiono odbyć w tym celu posiedzenie Rady Ministrów w dniu 29 października 1920 r.

4. Przystąpiono do dalszych obrad nad projektem rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie organizacji i zasad urzędowania Ministerstw:

a) art. 8 przyjęto bez zmian,

b) art. 9 przyjęto z tą zmianą, że w miejsce ostatniego zdania artykułu, które brzmiało „Dyrektora zastępuje jeden z wyższych urzędników wyznaczony

²⁴⁰ Minister Take Ionescu przybył do Polski z wizytą na zaproszenie swego polskiego odpowiednika Eustachego Sapięhy 5 listopada 1920 r. Rozmowy dotyczyły zacieśnienia stosunków wzajemnych i ustalenia podstaw do rokowań o obronny sojusz dwustronny.

przez Ministra” wstawiono zdanie „Dyrektora zastępuje urzędnik, wyznaczony przez Ministra”.

c) art. art. 10, 11, 12 i 13 przyjęto bez zmian.

W związku z uchwaleniem powyższego rozporządzenia Rady Ministrów postanowiono, że Ministerstwa mają się wstrzymać z wprowadzeniem zmian organizacyjnych przed 1-ym grudnia br.

Pod przewodnictwem Prezydenta Ministrów p. Wincentego Witosa.

5. B. Minister p. Wojciechowski referuje projekt rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie biurowości Ministerstw. W dłuższym wywodzie stwierdza konieczność uproszczenia i ujednostajnienia biurowości władz centralnych przy czym nadmienia, że wprowadzenie proponowanych urządzeń, dotyczących biurowości, wzorowanych na systemie niemieckim, który uznano za najbardziej odpowiedni, umożliwi redukcję zajętego obecnie tymi czynnościami nadmiernego personelu.

Po dłuższej dyskusji uchwalono rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie biurowości Ministerstw bez czytania en bloc, a równocześnie wyłoniono komisję, złożoną z Panów Ministrów dr. Bartla, dr. Stesłowicza i Nowodworskiego, która łącznie z komisją dla spraw oszczędności państwowych ustali ostateczny tekst rozporządzenia. Zarazem postanowiono, że zamieszczony w projekcie rozporządzenia termin wprowadzenia nowej biurowości z dniem 1 stycznia 1921 roku należy skreślić.

6. Minister Spraw Wojskowych przedstawia poza porządkiem dziennym krytyczny stan zaprowiantowania armii nadmieniając, iż stan ten nabiera szczególnej doniosłości ze względu na okres demobilizacji, w który wступujemy, a który dla każdego organizmu państwowego stanowi okres chorobowy.

Po wyczerpującym uzasadnieniu stawia następujące wnioski:

- a) odbioru przydzielonego wojsku przez Ministerstwo Apropowizacji zboża dokonywują organy Ministerstwa Spraw Wojskowych bezpośrednio od producentów, o ile składy agentur i filii państwowego Urzędu zbożowego przyznanymi wojsku ilościami nie dysponują,
- b) w wypadkach istotnie nagłej i gwałtownej potrzeby upoważnia się dowódców okręgów Generalnych do bezpośredniego wydawania nakazów rekwizycyjnych (na podstawie rozporządzenia Rady Obrony Państwa z dnia 15 lipca 1920 r.) w odniesieniu do wszelkiego rodzaju artykułów spożywczych przy pozostawieniu rolnikom i konsumentom ilości niezbędnych do zaspokojenia potrzeb własnych i osób w całości lub w części na ich utrzymaniu pozostających oraz niezbędnych do utrzymania ich inwentarza żywego i dalszej produkcji,
- c) Minister Apropowizacji wyda zakaz spasaniania przez inwentarz żywy jęczmienia, który w bieżącym roku gospodarczym zalicza się do zboża chlebowego, wskutek czego jęczmień tylko na mąkę przerabiany być może;

zakaz powyższy nie dotyczy armii, która stosownie do potrzeb i zapasów jęczmieniem dysponuje,

- d) wszelkie zapasy paszy treściwej i jej surogatów z wyjątkiem łubinu zajmuje się na wyłączny użytek wojska przy pozostawieniu rolnikom i posiadaczom koni ilości potrzebnej do przeżywania inwentarza do nowych zbiorów,
- e) Ministerstwo Kolei Żelaznych zaprowadzi dwa turnusowe pociągi aprowizacyjne wojskowe na linii Poznań–Warszawa.

Po wyjaśnieniach danych przez Ministra Aproprowiacji oraz po dłuższej dyskusji uchwalono wyżej wymienione wnioski przekazać Panu Ministrowi Aproprowiacji celem omówienia ich na sejmowej Komisji aprowizacyjnej, a następnie przyjęcia ze swej strony na Radę Ministrów z konkretnymi wnioskami w powyższej sprawie.

7. Na wniosek nagły Ministra Spraw Wewnętrznych uchwalono rozporządzenie Rady Ministrów w przedmiocie ustalenia kordonu policyjnego.

8. Na wniosek nagły Ministra Spraw Wewnętrznych uchwalono rozporządzenie Rady Ministrów w przedmiocie przedłużenia udzielonego Ministrowi Spraw Wewnętrznych rozporządzeniem z dnia 29 lipca 1920 r. (Dz.U. R.P. Nr 66 poz. 440) upoważnienie do wydawania na całym obszarze b. zaboru rosyjskiego zarządzeń wyjątkowych z tym uzupełnieniem, iż w tekście rozporządzenia po słowie „przedłuża”^h „Rady Ministrów”^c dodano zwrot „ze względu na demobilizację i bezpieczeństwo publiczne”.

9. Przystąpiono do dalszej dyskusji nad wnioskiem Ministra Spraw Wojskowych postawionym na ostatnim posiedzeniu Rady Ministrów w przedmiocie użycia baraków państwowego Urzędu do spraw powrotu JUR na Powązkach na cele szpitalnictwa wojskowego.

Po wyjaśnieniu stanu faktycznego przez Komisarza Państwowego Urzędu JUR oraz po dłuższej dyskusji Rada Ministrów wybrała Komisję złożoną z Panów Ministrów Skulskiego, dr. Bartla i Narutowicza, która ma zbadać stan faktyczny na miejscu i powziąć ostateczną decyzję.

10. Minister Spraw Wewnętrznych P. Skulski, przedstawiając nową organizację zarządu terenów przyfrontowych i etapowych podniósł, że tworzono ją w czasie, kiedy nie było jeszcze wiadome, jak stosunek tych ziem do Polski się ukształtuje, kierowano się jednak zasadą, by utrzymać jak najściślejszy kontakt z władzami centralnymi i tworzono organizację według zasad całokształtu organizacji centralnej, starano się przy tym oprzeć ją na nowych i innych podstawach niż te, na których był oparty dotychczasowy zarząd cywilny ziem wschodnich, a to dlatego, by pewne braki dawnego zarządu radykalnie usunąć.

Likwidacją b. Zarządu Cywilnego Ziem Wschodnich zajmuje się osobna Komisja złożona z przedstawicieli Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, Przemysłu i Handlu, Prokuratorii Generalnej, Najwyższej Izby Kontroli Państwa, przedstawicieli b. Zarządu Cywilnego Ziem Wschodnich i b. Zarządu Wołynia i Frontu Podolskiego.

Według zasad przyjętych przy likwidacji b. Zarządu Cywilnego Ziem Wschodnich szef zarządu terenów przyfrontowych i etapowych ma prawo żądać przekazania mu ruchomości, pozostały ruchomy majątek zostaje rozdzielony między Ministerstwa na ich żądanie, a ewentualnie pozostała reszta może być sprzedana za zgodą Najwyższej Izby Kontroli Państwa.

Całkowita administracja koncentruje się w Zarządzie centralnym, jedynie sądownictwo jest wyeliminowane, tworząc organizację, gdzie formalnie dekrety nominacyjne podpisywane są przez Naczelnego Wodza, merytorycznie jednak wpływ należyty ma zastrzeżony Minister Sprawiedliwości. W szkolnictwie powszechnym będzie językiem wykładowym język polski i miejscowy (białoruski i rusiński) w szkołach państwowych i samorządowych, rosyjski będzie dopuszczony jedynie w szkołach prywatnych. Również w samorządzie języki białoruski i rusiński będą dopuszczone. W urzędach państwowych obowiązuje język polski jako urzędowy, tym niemniej podania będą przyjmowane w języku miejscowym. Ogłoszenia rządowe w tych miejscowościach, gdzie ludność miejscowa języka polskiego dostatecznie nie zna, zawierać będą obok tekstu polskiego tekst rusiński i białoruski.

Sejmowa Komisja administracyjna na ostatnim swym posiedzeniu przyjęła szereg rezolucji, które sprawy językowe w szkolnictwie i administracji analogicznie ujmują. Komisja sejmowa uchwaliła wezwać rząd do najrychlejszego załatwienia sprawy przyłączenia ziem wschodnich do Rzeczypospolitej na drodze ustawowej przez wniesienie projektu ustawy o organizacji na tych ziemiach Województw.

Szef zarządu terenów przyfrontowych i etapowych p. Raczkiewicz, przedstawiając organizację zarządu, zawiadamia, że przeprowadza ją w porozumieniu z Ministerstwami, wysłał odnośne władze lokalne na tereny wschodnie, zmienia, dostosowując do obecnych warunków, niektóre ustawy wydane przez Komisarza Generalnego. Uważa za konieczne stworzenie silnej administracji, której stworzeniu obecnie przeszkadza wyrobione wśród społeczeństwa, a po części także podzielane przez Ministerstwa mniemanie, że zarząd jest instytucją prowizoryczną, podkreśla potrzebę należytego zorganizowania aprowizacji, tolerancji dla szkolnictwa miejscowego oraz dopuszczenie w samorządzie języka miejscowego.

W dyskusji, jaka się wyłoniła, zabierali głos Ministrowie: Wyzn[añ] Rel[igijnych] i Ośw[iecenia] Publ[icznego], Roln[ictwa] i Dóbr Państw[owych] oraz Poczty i Telegrafów i oświadczyli się za wprowadzeniem na obszarze podlegającym zarządowi terenów przyfrontowych i etapowych takiej samej administracji, jak na reszcie ziem Rzeczypospolitej, przy czym P. Minister Poczty i Telegrafów zaznaczył, że najdalej do 1 stycznia 1921 należy wprowadzić jednolitą administrację nie tylko odnośnie do terenów wschodnich, ale także odnośnie do b. dzielnicy pruskiej.

Minister Spraw Wojskowych gen.-por. Sosnkowski uważa, że należałoby przy Ministerstwie Spraw Wewnętrznych utworzyć osobnego Podsekretarza Stanu dla terenów wschodnich oraz, że tarcia między władzami wojskowymi a cywilnymi,

które powstawać będą w szczególności na tle rekwizycji budynków i w sprawach aprowizacyjnych, będą mogły być łagodzone po części przez mający być wydany przez Naczelnego Wodza rozkaz, że władze wojskowe na tych terenach podporządkowane zostaną Ministrowi Spraw Wojskowych.

Pan Podsekretarz Stanu dr Weinfeld wypowiada się również za przyłączeniem terenów, lecz uważa, że aż do czasu zawarcia i ratyfikacji pokoju nie należałoby tworzyć osobnego Podsekretarza Stanu.

P. Minister Narutowicz uważa, że należałoby na terenach wschodnich utworzyć już teraz osobne okręgowe dyrekcje robót publicznych.

P. Prezydent Ministrów proponuje zastanowienie się na osobnym posiedzeniu Rady Ministrów nad organizacją administracji Państwa wszystkich dzielnic z uwzględnieniem terenów przyłączonych.

Minister Spraw Zagranicznych wyjaśnia, że nie tylko że nie ma żadnych przeszkód do tworzenia już obecnie województw, lecz uważa to nawet za rzecz bardzo wskazaną.

Ministrowie Sprawiedliwości oraz Roln[ictwa] i Dóbr Państw[owych] uważają za wskazane utworzenie obecnie województw osobnym zarządzeniem komisarza, względnie szefa zarządu terenów przyfrontowych i etapowych.

P. Minister Skulski reasumując wywody poruszone w toku dyskusji stwierdza, że opinia Rady Ministrów ustaliła jako pożądane:

- a) traktowanie języka rusińskiego i białoruskiego w szkołach, samorządzie i administracji w myśl zasad poruszonych w jego sprawozdaniu,
- b) powołanie na terenach wschodnich najrychlej do życia instytucji samorządowych,
- c) zorganizowanie w możliwie krótkim czasie województw na mocy ustawy sejmowej,
- d) do czasu utworzenia województw uznać za dopuszczalne tworzenie przez poszczególne Ministerstwa resortowe departamentów okręgowych odpowiadających terenowo przyszłym Województwom, na przykład utworzenie dwóch okręgowych zarządów leśnych, w tym jednak wypadku organizacji swych ekspozytur Ministerstwa przyjmą na bezpośredni kredyt własny.
- e) do czasu przyjęcia przez Sejm ustawy o województwach PP. Ministrowie udzielą najbardziej wydatnej pomocy Zarządowi terenów przyfrontowych i etapowych w sprawie organizacji na terenach wschodnich życia państwowego.

Na końcu przedstawia Pan Minister Skulski następujące wnioski:

- 1) Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Zarząd terenów przyfrontowych i etapowych przygotowuje projekt ustawy o organizacji województw poleskiego i wołyńskiego;
- 2) Rada Ministrów uchwała przyznanie urzędnikom samorządowym i nauczycielom zasiłków celem umożliwienia im powrotu do stałych miejsc

zamieszkania, przy czym ustalenie szczegółów porucza się Ministrom Spraw Wewnętrznych i Skarbu.

Pan Minister Poniatowski natomiast zgłasza następujące wnioski:

- 1) tereny przyłączone do Polski na mocy umowy ryskiej zostaną natychmiast podzielone na województwa i utworzone będą urzędy wojewódzkie wołyński i poleski;
- 2) dla sprawowania zarządu lasów państwowych oraz lasów pozostających pod zarządem państwowym – powołane będą dwa zarządy okręgowe lasów państwowych o zakresie analogicznym do zakresu takichże urzędów na pozostałym terenie Rzeczypospolitej;
- 3) Wszelkie agendy dotyczące spraw rolnych, ochrony lasów i opieki weterynaryjnej, jako też administracji majątków państwowych (poza lasami) należeć będą – pod nadzorem Ministerstwa Rolnictwa i Dóbr Państwowych – do zakresu działania Departamentów rolnych przy województwach oraz referentów rolnych i lekarzy weterynaryjnych przy starostwach.

Obydwa wnioski Pana Ministra Skulskiego zostały uchwalone, z wniosków zaś p. Ministra Poniatowskiego pierwszy nie uzyskał większości, drugi uchwalono, odnośnie zaś do trzeciego wniosku stwierdzono, że Minister Rolnictwa i Dóbr Państw[owych] stosownie do zasady przyjętej do wiadomości przez Radę Ministrów, a podanej przez P. Ministra Spraw Wewnętrznych w punkcie d) – jest uprawniony do utworzenia odnośnych organów resortowych.

11. Rada Ministrów uchwaliła na wniosek Prezesa Głównego Urzędu Likwidacyjnego regulamin Komitetów likwidacyjnych w brzmieniu uzgodnionym z Prezydium Rady Ministrów.

12. Rada Ministrów uchwaliła rozporządzenie Rady Ministrów o utworzeniu przy Głównym Urzędzie Likwidacyjnym Komisji Rewindykacyjnej w brzmieniu uzgodnionym z Prezydium Rady Ministrów.

Zarazem na wniosek P. Ministra Rataja postanowiono omówić politykę likwidacyjną na osobnym posiedzeniu Rady Ministrów.

13. Rada Ministrów na wniosek Ministra Skarbu zezwoliła obywatelowi francuskiemu pułkownikowi de Renty na nabycie we Lwowie domu, należącego do p. Marii Kwaśniewskiej, położonego przy ul. Kochanowskiego Nr 31 Nr hipoteczny 625.

^fWitos^f

Załączniki

Wykaz:

1. Wniosek nagły Ministra Spraw Zagranicznych [dotyczący upoważnienia go do przyjęcia w imieniu Rządu propozycji Ligi Narodów w sprawie przeprowadzenia plebiscytu na Ziemi Wileńskiej pod kontrolą Ligi Narodów].
2. Rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie organizacji i zasad urzędowania Ministerstw²⁴¹.
3. Rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie biurowości Ministerstw²⁴².
4. [Wniosek Ministerstwa Spraw Wewnętrznych] w sprawie uchwalenia rozporządzenia Rady Ministrów w przedmiocie ustalenia kordonu policyjnego.
5. Wniosek [Ministerstwa Spraw Wewnętrznych] w sprawie przedłużenia działania Ustawy z dn. 25 lipca 1919 r. (Dz. Praw Nr 61 poz. 364) na dalsze 3 miesiące od 2-go listopada do 2-go lutego 1921.
6. Wniosek Prezesa Głównego Urzędu Likwidacyjnego w sprawie utworzenia przy Głównym Urzędzie Likwidacyjnym Komitetów Likwidacyjnych w wykonaniu ustawy z dnia 15/VII 1920 (Dz.U. 1920 r. Nr 70 poz. 467); regulamin Komitetów Likwidacyjnych.
7. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 28 października 1920 roku o utworzeniu przy Głównym Urzędzie Likwidacyjnym Komisji Rewindykacyjnej.
8. Wniosek [Ministerstwa Skarbu] w przedmiocie zezwolenia pułkownikowi de Renty na nabycie nieruchomości²⁴³.

^cZałącznik [1] do punktu 2^c

Wniosek nagły Ministra Spraw Zagranicznych [dotyczący upoważnienia go do przyjęcia w imieniu Rządu propozycji Ligi Narodów w sprawie przeprowadzenia plebiscytu na Ziemi Wileńskiej pod kontrolą Ligi Narodów]

^bWniosek nagły

Ministra Spraw Zagranicznych na Radę Ministrów dnia 28/X 1920.

Rada Ministrów uchwala:

1. Upoważnić Ministra Spraw Zagranicznych do przyjęcia w imieniu Rządu propozycji Ligi Narodów w sprawie przeprowadzenia plebiscytu na ziemi Wileńskiej pod kontrolą Ligi Narodów.

2. Rada Ministrów wzywa Ministra Spraw Zagranicznych do porobienia wszystkich starań, aby plebiscyt odbył się natychmiast sposobem uproszczonym z wykluczeniem okupacji litewskiej na terytoriach zajętych przez wojska

²⁴¹ Załącznik [2] do punktu 4. Nie publikuje się. Zob. „Dziennik Ustaw RP” 1920, nr 108, poz. 709.

²⁴² Załącznik [3] do punktu 5. Nie publikuje się.

²⁴³ Załącznik [8] do punktu 13. Nie publikuje się.

gen. Żeligowskiego i do odmówienia plebiscytu w razie gdyby warunki tegoż nie dawały gwarancji zupełnej bezstronności.

E. Sapiaha^b

^cZałącznik [4] do punktu 7^c

[Wniosek Ministerstwa Spraw Wewnętrznych] w sprawie uchwalenia rozporządzenia Rady Ministrów w przedmiocie ustalenia kordonu policyjnego

W sprawie uchwalenia rozporządzenia Rady Ministrów w przedmiocie ustalenia kordonu policyjnego.

Projekt.

W celu regulowania spodziewanego w najbliższym czasie ruchu emigrantów z Rosji i zabezpieczenia się przed przyływem elementów niepożądanych oraz kontrolowania ruchu towarowego zaszła potrzeba ustalenia kordonu policyjnego, biegnącego wzdłuż granic dawnej Kongresówki i Małopolski,

W n o s z ę,

aby Rada Ministrów raczyła uchwalić następujące
Rozporządzenie Rady Ministrów
w przedmiocie ustalenia kordonu policyjnego.

- Art. 1. Wzdłuż linii, wymienionej w Rozporządzeniu Naczelnego Nadzwyczajnego Komisarza do spraw walki z epidemiami z dn. 12 października br. (Monitor Polski r. 1920 Nr 241) ustala się kordon policyjny, którego ścisła linia zostanie dodatkowo opublikowana przez Ministra Spraw Wewnętrznych w specjalnych obwieszczeniach.
- Art. 2. Przekraczanie kordonu w jakimkolwiek kierunku dozwolone jest jedynie w specjalnych punktach kontroli, których spis zostanie opublikowany łącznie ze ścisłą linią kordonu.
- Art. 3. Osoby, zamieszkujące stale tereny położone na wschód od linii kordonu, mogą przekraczać go za specjalnymi pozwoleniami, wydawanymi przez władze administracyjne 1-ej instancji tych terenów.
- Art. 4. Osoby przybyłe na tereny, wspomniane w art. poprzednim po 1 czerwca r. 1920, powinny otrzymać pozwolenia na prawo przekroczenia kordonu od władz administracyjno-policyjnych w punkcie kontroli kordonu.
- Art. 5. Przekroczenie kordonu w kierunku z zachodu na wschód są dozwolone za specjalnymi pozwoleniami władz administracyjnych pierwszej instancji.
- Art. 6. Dla regulowania ruchu ludności, zamieszkałej stale w pasie przykordonowym, będą wydane specjalne zarządzenia.

Art. 7. Osoby winne przekroczenia lub niewykonania niniejszego Rozporządzenia pociągnięte zostaną do odpowiedzialności sądowej na mocy art. 138 k[odeksu] k[arnego.]

Art. 8. Rozporządzenie niniejsze obowiązuje z dniem ogłoszenia go w Dzienniku Ustaw.

Wniesiono na Radę Ministrów
Warszawa, dn. ... 1920.
Uchwała zapadła zgodnie z wnioskiem.
Prezydent Ministrów

„Załącznik [5] do punktu 8^c

Wniosek [Ministerstwa Spraw Wewnętrznych] w sprawie przedłużenia działania Ustawy z dn. 25 lipca 1919 r. (Dz. Praw Nr 61 poz. 364) na dalsze 3 miesiące od 2-go listopada do 2-go lutego 1921

Do
RADY MINISTRÓW

WNIOSEK

w sprawie przedłużenia działania Ustawy z dn. 25 lipca 1919 r. (Dz. Praw Nr 61, poz. 364) na dalsze 3 miesiące od 2-go listopada do 2-go lutego 1921

Z dniem 2 listopada br. ekspirują uprawnienia Ministra Spraw Wewnętrznych do wydawania na obszarze b. zaboru rosyjskiego zarządzeń wyjątkowych na mocy Ustawy z dnia 25 lipca 1919 r. w przedmiocie zapewnienia bezpieczeństwa Państwa i utrzymania porządku publicznego w czasie wojny, udzielone rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 29 lipca br. (Dz.U. 1920 r. Nr 66, poz. 440).

Ponieważ ze względu na nieustającą w kraju działalność żywiołów komunistycznych, znajdującą niejednokrotnie grunt podatny wskutek niedomagań wewnętrznych, spowodowanych wojną, uznają za konieczne przedłużenie powyższych uprawnień na dalsze 3 miesiące od dnia 2 listopada do dnia 2 lutego 1921, przeto w myśl części drugiej art. 1 wyżej wskazanej Ustawy

w n o s z ę

aby RADA MINISTRÓW uchwalić r a c z y ł a n a s t ę p u j ą c e :
ROZPORZĄDZENIE RADY MINISTRÓW

W myśl części drugiej art. 1 Ustawy z dnia 25 lipca 1919 r. w przedmiocie zapewnienia bezpieczeństwa Państwa i utrzymania porządku publicznego w czasie wojny (Dz.Pr. 1919 Nr 61, poz. 364) Rada Ministrów przedłuża udzielone

Ministrowi Spraw Wewnętrznych Rozporządzeniem z dnia 29 lipca 1920 r. (Dz.U. Nr 66, poz. 440), upoważnienie do wydawania na całym obszarze b. zaboru rosyjskiego, zarządzeń wyjątkowych na okres dalszych 3 miesięcy od dn. 2 listopada 1920 r. do dn. 2 lutego 1921 r. Rozporządzenie niniejsze uzyskuje moc obowiązującą z dniem ogłoszenia.

MINISTER
w z. KUCZYŃSKI

Wniesiono na Radę Ministrów
Warszawa, dn. ... 1920.
Uchwała zapadła zgodnie z wnioskiem.
PREZYDENT MINISTRÓW

°Załącznik [6] do punktu 11°

Wniosek Prezesa Głównego Urzędu Likwidacyjnego w sprawie utworzenia przy Głównym Urzędzie Likwidacyjnym Komitetów Likwidacyjnych w wykonaniu ustawy z dnia 15/VII 1920 (Dz.U. 1920 r. Nr 70 poz. 467); regulamin Komitetów Likwidacyjnych

WNIOSEK

PREZESA GŁÓWNEGO URZĘDU LIKWIDACYJNEGO

w sprawie utworzenia przy Głównym Urzędzie Likwidacyjnym Komitetów Likwidacyjnych w wykonaniu ustawy z dnia 15/VII 1920 (Dz.U. 1920 r. Nr 70 poz. 467).

RADA MINISTRÓW

raczy uchwalić następujący:

REGULAMIN

KOMITETÓW LIKWIDACYJNYCH

Art. 1.

W wykonaniu ustawy z dn. 15/VII 1920 r. (Dz.U. 1920 r. Nr 70 poz. 467) tworzą się dwa Komitety Likwidacyjne, jeden z siedzibą w Warszawie i drugi – w Poznaniu.

Art. 2.

Przewodniczącym Komitetu Likwidacyjnego w Warszawie jest Prezes Głównego Urzędu Likwidacyjnego – w Poznaniu Komisarz Głównego Urzędu

Likwidacyjnego. Zastępców przewodniczących komitetów likwidacyjnych wyznacza Prezes Głównego Urzędu Likwidacyjnego.

Art. 3.

W skład Komitetu Likwidacyjnego w Warszawie wchodzi: delegat Ministerstwa Spraw Zagranicznych, delegat Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej lub ich zastępcy, oraz w każdym danym wypadku delegat lub jego zastępca Ministerstwa, do właściwości którego należy likwidowany majątek, prawo lub interes.

Delegatów swoich oraz zastępców ich, Ministrowie względnie Prezesowie, wyznaczają do Komitetu Likwidacyjnego, jako stałych członków tegoż Komitetu, z góry przesyłając zawiadomienie z wskazaniem imienia i nazwiska delegata i zastępcy Prezesowi Głównego Urzędu Likwidacyjnego.

Art. 4.

W skład K[omitetu] L[ikwidacyjnego] w Poznaniu wchodzi: delegat Ministerstwa Spraw Zagranicznych, delegat Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej lub ich zastępcy, oraz w każdym danym wypadku, delegat lub zastępca Ministerstwa, do właściwości którego należy likwidowany majątek, prawo lub interes, w dziedzinach podległych ogólnym władzom centralnym. Delegatów i zastępców mianuje odpowiednio Ministerstwo, jako stałego członka Komitetu Likwidacyjnego.

W dziedzinach niepodległych ogólnym władzom centralnym wchodzi delegat lub zastępca odpowiedniego departamentu Ministerstwa b. Dzielnicy Pruskiej, mianowany przez Ministra b. Dzielnicy Pruskiej w charakterze stałego członka Komitetu Likwidacyjnego.

Art. 5.

Komitety Likwidacyjne nie posiadają osobnej kancelarii; sprawy są załatwiane przez personel Głównego Urzędu Likwidacyjnego, wzgl[ędnie] Poznańskiego Komisarjatu Głównego Urzędu Likwidacyjnego.

Art. 6.

Sprawami Komitetu Likwidacyjnego kieruje przewodniczący Komitetu – wzgl[ędnie] jego zastępca, on też wyznacza terminy posiedzeń nadzwyczajnych Komitetu Likwidacyjnego oraz porządek obrad.

Art. 7.

Komitet Likwidacyjny, w wypadkach, kiedy to uzna za potrzebne, ma prawo powoływać rzeczoznawców, określając wynagrodzenie ich w myśl art. 8 niniejszego regulaminu.

Art. 8.

Żądanie wynagrodzenia ze strony rzeczoznawców winno być zgłoszone jednocześnie ze złożeniem opinii ich Komitetowi Likwidacyjnemu.

Komitet Likwidacyjny określa wysokość wynagrodzenia rzeczoznawców, jako też stanowi o zwrocie kosztów podróży, w wypadkach, gdy rzeczoznawcy delegowani są poza obręb miejscowości, w której mieszkają.

Art. 9.

Komitet Likwidacyjny ustala zasady, na których opiera szacunek majątków, praw i interesów, podlegających likwidacji i stosownie do tych zasad rzeczoznawcy, uwzględniając ewentualnie ocenę, przedłożoną przez wyłuszczonego, a popartą odpowiednimi dowodami, taksują dany majątek, prawo lub interes.

Art. 10.

Ostateczne określenie wartości likwidowanego majątku, prawa lub interesu, na zasadzie posiadanych w tym względzie danych, należy do kompetencji Komitetu Likwidacyjnego.

Art. 11.

Pierwsze posiedzenie organizacyjne Komitetów Likwidacyjnych w Warszawie i Poznaniu odbywa się na wezwanie przewodniczącego, względnie jego zastępcy, z udziałem delegatów stałych lub ich zastępców wszystkich Ministerstw, względnie departamentów Ministerstwa b. Dzielnicy Pruskiej.

Art. 12.

Na pierwszym posiedzeniu Komitet Likwidacyjny ustala terminy posiedzeń Komitetu Likwidacyjnego, sposoby prowadzenia spraw, określa terminy, w których poszczególne Ministerstwa mają dać odpowiedzi, wymagane w myśl art. 15 niniejszego regulaminu.

Art. 13.

Do zakresu działania Komitetu Likwidacyjnego należy:

1) kwalifikowanie do likwidacji majątków, praw i interesów, podległych likwidacji na mocy postanowień traktatu pokoju, podpisanego w Wersalu dnia 28/VI 1919 r. a) zarejestrowanych w myśl ustawy z dnia 4/III 1920 r. „o rejestracji i zabezpieczeniu majątków niemieckich”; b) będących w ewidencji poszczególnych Ministerstw lub Urzędów; c) będących w ewidencji Komitetu Likwidacyjnego;

2) decyzja o sposobach przeprowadzenia likwidacji w myśl art. 2 Ust[awy] z dn. 15/VII ^a1912^a r., 3) same przeprowadzenia likwidacji majątków, praw

i interesów, 4) zwalnianie majątków, praw i interesów od likwidacji oraz 5) wydawanie wszelkich zarządzeń związanych z likwidacją.

Uchwałę swą co do sposobu przeprowadzenia likwidacji Komitet Likwidacyjny władny jest zmieniać dowolnie w toku postępowania aż do wydania uchwały zatwierdzającej zbycie, względnie do wydania uchwały o przejściu prawa własności na Państwo.

Art. 14.

Komitet Likwidacyjny decyduje, jakie majątki, prawa lub interesy, zakwalifikowane do likwidacji, mają być zbyte przez właścicieli w drodze dobrowolnej umowy, jakie z nich mają być zatrzymane na rzecz Państwa i jakie wreszcie podlegają likwidacji w drodze zarządzenia sprzedaży przymusowej, na zasadach przepisów dodatkowych w myśl art. 13 ustawy z dn. 15/VII 1920 r.

Art. 15.

Dla powzięcia decyzji o sposobie likwidacji w myśl poprzedniego artykułu, Komitety Likwidacyjne na jednym z pierwszych swych posiedzeń segregują posiadany, a wyszczególniony w art. 13 p. 1 niniejszego Regulaminu materiał dla przesłania do właściwych Ministerstw w myśl art. 11 ustawy z dnia 4/III 1920 r. Dz.Pr. Nr 25 poz. 153 według kompetencji.

Jednocześnie z przesłaniem aktów Komitet Likwidacyjny wyznacza dla Ministerstw, względnie Departamentów terminy, w których te mają zgłosić do Komitetu Likwidacyjnego za zwrotem akt, sprawy, wnioski swe co do sposobów likwidacji oraz warunków, jakim winien odpowiadać nowonabywca w razie postawienia wniosku o zakwalifikowaniu majątku, prawa lub interesu, do zlikwidowania w drodze zbycia przez właściciela.

Wnioski swe co do likwidacji poszczególnych majątków, praw tub interesów właściwe Ministerstwa przekazują Komitetowi Likwidacyjnemu, po uprzednim porozumieniu się z Ministerstwem Skarbu. Na posiedzeniu organizacyjnym Komitet Likwidacyjny oznaczy termin, w jakim Ministerstwo Skarbu ^abędzie winno^a zgłosić swą odpowiedź.

Przy wniosku o zatrzymaniu przedmiotu na rzecz Państwa winne być otwarte w porozumieniu z Ministerstwem Skarbu odpowiednie kredyty, o czym odnośne Ministerstwo zawiadamia K[omitet] L[ikwidacyjny] jednocześnie za zgłoszeniem wniosku o zatrzymaniu obiektu na rzecz Państwa.

Art. 16.

Po otrzymaniu w oznaczonym terminie akt odnośnych spraw oraz wniosków w myśl poprzedniego art. Komitet Likwidacyjny poweźmie decyzję o sposobie przeprowadzenia likwidacji majątku, prawa lub interesu, o czym ogłasza w Monitorze Polskim, wzgl[ędn]ie Dz. Ustaw Ministerstwa b. Dzielnicy

Pruskiej (imię i nazwisko właściciela, przedmiot i sposób likwidacji) oraz zawiadania likwidowanego w trybie i terminie, przewidzianym w Rozporządzeniu wykonawczym do ustawy z dnia 15/VII 1920 r.

Art. 17.

W wypadkach nieotrzymania w terminie wyznaczonym w myśl art. 15 niniejszego regulaminu, danych wymaganych przepisami tegoż art. regulaminu, Komitet Likwidacyjny władny jest na wniosek Przewodniczącego powziąć decyzję, co do sposobu likwidacji, uważając, iż niezgłoszenie przez odnośne Ministerstwo względnie departament odpowiednich danych, pozostawia Komitetowi Likwidacyjnemu w danym wypadku wolną rękę.

Art. 18.

Po powzięciu decyzji o likwidacji majątku, prawa lub interesu, Przewodniczący Komitetu Likwidacyjnego stawia wniosek o zapisaniu w księgach hipotecznych, względnie księgach gruntowych o mającym nastąpić wywłaszczeniu i żąda przesłania odpisów uwierzytelnionego zapisu w księdze gruntowej, jako też wnosi o przesłanie wyciągów katastralnych.

Art. 19.

W wypadkach likwidacji drogą zbycia majątku przez właściciela osobiście, Komitet Likwidacyjna zatwierdza umowę o zbyciu lub ją odrzuca.

Art. 20.

Komitet Likwidacyjny w wypadkach zatrzymania majątku, prawa lub interesu na rzecz Państwa, oznacza szacunek i cenę przy udziale rzeczoznawców, uwzględniając uzasadnione zgłoszenia likwidowanego.

Art. 21.

Po dokonanej likwidacji majątku przewodniczący Komitetu Likwidacyjnego stawia wniosek o skreślenie w księgach hipotecznych, względnie w księgach gruntowych przeznaczenia na wywłaszczenie i zapisanie nowonabywcy, jako uprawnionego oraz o wykreślenie wszelkich rozporządzeń po 10/I 1920 r., uczynionych bez zezwolenia Rządu Polskiego.

Art. 22.

Dla prawomocności uchwał Komitetu Likwidacyjnego niezbędna jest obecność trzech członków Komitetu, w tej liczbie przewodniczącego lub jego zastępcy i przedstawiciela właściwego Ministerstwa.

Art. 23.

Decyzje Komitetu Likwidacyjnego zapadają zwyczajną większością głosów, przy równości głosów, przeważa głos przewodniczącego.

Jeżeli przy głosowaniu o wysokości sum pieniężnych, na jakie ustalić wypada wartość przedmiotu lub wartość obciążającego go prawa rzeczowego, zdania są rozbieżne, należy: a) jeżeli 2 z 4 głosów wypada na jedną sumę, a na dwie inne sumy po 1 głosie – uznać za miarodajną sumę, która uzyskała dwa głosy, b) o ile głosowanie dało 4 różne sumy – miarodajną będzie ta z dwóch środkowych sum, która jest najbliższa sumy, za którą głosował Przewodniczący.

Art. 24.

Wszelkie postanowienia i uchwały Komitetu Likwidacyjnego winne być zapisywane do specjalnej księgi protokółów, odpowiednio uwierzytelnionej i są podpisane przez Przewodniczącego oraz protokolanta.

Uchwały ostateczne Komitetów Likwidacyjnych są podpisywane przez Przewodniczącego i głosujących członków Komitetu.

PREZES

Głównego Urzędu Likwidacyjnego
w z. J. Karśnicki^f

Sekretarz Generalny

g...g

°Załącznik [7] do punktu 12°

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 28 października 1920 roku o utworzeniu przy Głównym Urzędzie Likwidacyjnym Komisji Rewindykacyjnej

ROZPORZĄDZENIE

Rady Ministrów z dnia 28 października 1920 roku o utworzeniu przy Głównym Urzędzie Likwidacyjnym Komisji Rewindykacyjnej.

§ 1.

W celu wyszukania, odbioru od Rządu Niemieckiego i dostarczenia na terytorium Państwa Polskiego majątku podlegającego zwrotowi w naturze na rzecz Polski w myśl art. 238 Traktatu Pokoju Wersalskiego z dnia 28 czerwca 1919 roku oraz w celu właściwego zarządzenia tym majątkiem – zostaje utworzona Komisja Rewindykacyjna. Komisja Rewindykacyjna stanowi organ Głównego Urzędu Likwidacyjnego. Główną siedzibą jej jest Warszawa.

§ 2.

Działalność Komisji Rewindykacyjnej nie rozciąga się na te rzeczy, co do których poszkodowani przedsiębiorzą prywatne zabiegi o odzyskanie ich, za wyjątkiem tych wypadków, w których poszkodowani występują w charakterze mandatariuszy Komisariatu Zagranicznego Komisji Rewindykacyjnej (§ 3).

§ 3.

Działalność Komisji Rewindykacyjnej nie wyklucza możliwości współdziałania z nią prywatnych poszkodowanych osób, w trybie ustanowionym przez odnośne przepisy proceduralne (§ 23). Współdziałanie takie podlega opiece i kontroli Komisji Rewindykacyjnej, a osoby współdziałające są uznane za mandatariuszy Komisariatu Zagranicznego tej Komisji (§ 7).

§ 4.

W swojej działalności Komisja Rewindykacyjna winna przestrzegać następujące zasady:

a) Rzeczy zwrócone mogą być odrzucone przez poszkodowanych z powodu ujawnionych bezpośrednio po nastąpieniu zwrocie uszkodzeń lub dyskwalifikujących zmian. – Zaakceptowanie przez poszkodowanego rzeczy zwróconej skutkuje wygaśnięciem[m] prawa jego do odszkodowania od Rządu Niemieckiego za zrządzone szkody – w granicach wartości rzeczy zwróconej. Odrzucenie rzeczy zwróconej skutkuje przejściem jej w rozporządzenie Rządu Polskiego. Zaniechanie przez poszkodowanego dochodzenia w naturze rzeczy, do zwrotu której jest on uprawniony, jest uważane za odrzucenie tej rzeczy.

b) Rzeczy zwrócone nie mogą być używane do pracy do chwili urzędowego ze strony Rządu Polskiego stwierdzenia umniejszenia ich wartości – pod rygorem utraty przez poszkodowanych, względnie osoby ich prawa reprezentujące, praw do wszelkiego odszkodowania za poniesione w związku z ich zaborem lub zwrotem straty.

c) Osoby poszkodowane, które otrzymały z powrotem przedmiot im zabrany i takowy zaakceptowały, są obowiązane niezwłocznie wpłacić do Skarbu Polskiego sumę, równą otrzymanemu przez nie wynagrodzenia za zabór tej rzeczy – o ile wynagrodzenie takie było im wypłacone.

d) Prawo do zwrotu w naturze zabranej rzeczy ustaje dla poszkodowanego z chwilą:

- 1) zrzeczenia się przez niego tego prawa lub odrzucenia odnośnego przedmiotu,
- 2) stwierdzenia niemożności odnalezienia tego przedmiotu na terytorium Państwa Niemieckiego lub jego wojennych sprzymierzeńców, albo też odnalezienie go w stanie dyskwalifikującym do racjonalnego użytku – nie z winy Rządu Niemieckiego.

e) Podania, załączniki oraz dokumenty w postępowaniu rewindykacyjnym, zarówno w momentach wykończenia go przez Główny Urząd Likwidacyjny, jako też przez współdziałające z nim urzędy państwowe, są wolne od wszelkich opłat stemplowych na rzecz Skarbu Państwa.

§ 5.

Na czele Komisji Rewindykacyjnej stoi jej Przewodniczący, mający stanowisko IV stopnia służbowego, podlegający Prezesowi Głównego Urzędu Likwidacyjnego, a mianowany na jego wniosek. Przewodniczący Komisji Rewindykacyjnej kieruje pracami K[omisji] R[ewindykacyjnej] oraz czuwa nad ścisłym wykonaniem jej zadań.

§ 6.

Przy Przewodniczącym Komisji Rewindykacyjnej istnieje rada Rewindykacyjna, niewchodząca organizacyjnie w skład Komisji Rewindykacyjnej. Rada Rewindykacyjna jest organem doradczym i opiniodawczym w sprawach charakteru zasadniczego, związanych z organizacją lub działalnością Komisji Rewindykacyjnej. Składa się ona z wymienionych poniżej w § 11 delegatów Ministerstw i Urzędów oraz przedstawicieli społecznych organizacji zawodowych – według uznania Prezesa Głównego Urzędu Likwidacyjnego – po jednym przedstawicielu od każdej takiej organizacji, powoływanym przez Prezesa Głównego Urzędu Likwidacyjnego po porozumieniu z przewodniczącym odnośnej organizacji. Rada Rewindykacyjna funkcjonuje jako ciało kolegialne, zbierając się periodycznie w określonych terminach lub w razie wynikłej potrzeby na wezwanie swojego Prezesa. Prezesem Rady Rewindykacyjnej jest z urzędu Przewodniczący Komisji Rewindykacyjnej.

§ 7.

Komisja Rewindykacyjna funkcjonuje za pomocą swoich organów, którymi są: Centralny Urząd Komisji Rewindykacyjnej w Warszawie i Komisariat Zagraniczny Komisji Rewindykacyjnej z miejscem pobytu w Niemczech. Poza tym Komisja Rewindykacyjna korzysta ze specjalnego współdziałania i pomocy wszelkich urzędów państwowych.

§ 8.

Na urzędników K[omisji] R[ewindykacyjnej] mogą być powołani także urzędnicy z innych urzędów i władz państwowych po porozumieniu się Prezesa G[łównego] U[rzędu] L[ikwidacyjnego] z odnośnym Ministerstwem, względnie urzędem.

Urzędnicy ci pozostają nadal na swoich dotychczasowych etatach.

Urzędnicy Komisariatu Zagranicznego mają prawo do wynagrodzenia wedle zasad płac urzędników służby zewnętrznej Ministerstwa Spraw Zagranicznych.

§ 9.

Centralny Urząd Komisji Rewindykacyjnej zostaje utworzony z tych jednostek biurowych Głównego Urzędu Likwidacyjnego, które dotychczas miały sobie powierzone sprawy strat, podlegających odszkodowaniu według art. 238 Traktatu Wersalskiego z tym, że odnośny personel w miarę potrzeby może być powiększony. Centralny Urząd Komisji Rewindykacyjnej pozostaje pod bezpośrednim kierownictwem jej Przewodniczącego, który też ustanawia wewnętrzny podział jego na referaty względnie wydziały. Urząd ten posiada odpowiednią do jego potrzeb kancelarię, która jest jednocześnie Kancelarią Rady Rewindykacyjnej.

§ 10.

Do obowiązków Centralnego Urzędu Komisji Rewindykacyjnej należy: gromadzenie za pośrednictwem odnośnych Ministerstw, wzgl[ędnie] Centralnych Urzędów resortowych, materiałów informacyjnych, znajdujących się w kraju, co do strat, podlegających odszkodowaniu podług art. 238 Traktatu Wersalskiego; opracowanie tego materiału do użytku Komisariatu Zagranicznego, następnie jego przesyłanie oraz wszelkich potrzebnych wiadomości dodatkowych temu Komisariatowi; przejmowanie od Komisariatu Zagranicznego sprawozdań i zaświadczeń urzędowych; znoszenie się z wszelkimi urzędami w kraju w sprawach, dotyczących rewindykowanego majątku; przyjmowanie przy udziale poszczególnych Urzędów resortowych reklamacji od osób zainteresowanych co do stanu przedmiotów, zwróconych im za pośrednictwem Komisji Rewindykacyjnej; rozpatrywanie i zatwierdzanie, wzgl[ędnie] odrzucanie takich reklamacji; przesyłanie zatwierdzonych reklamacji wraz ze swoimi wnioskami do Komisariatu Zagranicznego; decydowanie co do zwrotu Rządowi Niemieckiemu lub nabycia przez Rząd Polski przedmiotów rewindykowanych a nieprzyjętych przez poszkodowanych i załatwianie bezpośrednio lub za pośrednictwem właściwych Urzędów resortowych wynikających stąd czynności; ustalenie przy udziale poszczególnych Urzędów resortowych umniejszenia wartości rzeczy wyrewindykowanych; prowadzenie ewidencji spraw rewindykacyjnych i ich całkowitego przebiegu; przekazywanie spraw strat, które w części lub w całości nie mogły być pokryte sposobem, przewidzianym w art. 238 Traktatu Wersalskiego, właściwemu działowi Głównego Urzędu Likwidacyjnego; wykonywanie zarządzeń przewodniczącego Komisji Rewindykacyjnej.

§ 11.

Dla utrzymania stałej łączności i wzajemnego uzgodnienia prac Komisji Rewindykacyjnej z jednej strony i poszczególnych Urzędów państwowych, których działalność pozostaje w związku z rewindykacją z drugiej strony, następujące Ministerstwa i centralne Urzędy resortowe, a mianowicie:

Przemysłu i Handlu, Rolnictwa i Dóbr Państwowych, Robót Publicznych, Kolei Żelaznych, Poczty i Telegrafów, Skarbu, Kultury i Sztuki, Prokuratury Generalnej, Spraw Zagranicznych, Spraw Wewnętrznych, Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego wyznaczają w porozumieniu z Prezesem Głównego Urzędu Likwidacyjnego po jednym delegacie do Rady przewidzianej w art. 6. Delegatami tymi winni być ci sami urzędnicy wyżej wymienionych urzędów, którzy zawiadują w zakresie kompetencji tych urzędów sprawami szkód, podlegających pokryciu w drodze art. 238 Traktatu Wersalskiego i związanymi z tymi kwestiami, względnie sprawami, które obejmują poszczególne momenty akcji restytucyjnej, niewchodzące w zakres bezpośrednich obowiązków Komisji Rewindykacyjnej. Delegaci ci komunikują się bezpośrednio z Centralnym Urzędem Komisji Rewindykacyjnej.

§ 12.

Komisariat Zagraniczny Komisji Rewindykacyjnej jest jej ekspozyturą na terytorium Niemiec. Jest on jedynym organem, powołanym do prowadzenia czynności Komisji Rewindykacyjnej na terytorium niemieckim i do związanych z tym stosunków z Rządem Niemieckim, reprezentowanym w zasadzie przez specjalny organ tego rządu.

§ 13.

Komisariat Zagraniczny Komisji Rewindykacyjnej – w sprawach związanych z akcją rewindykacyjną – jest upoważniony do korzystania z pomocy i współdziałania Rządu Niemieckiego, a mianowicie: jego specjalnego organu rewindykacyjnego, wspomnianego w poprzednim paragrafie. Przy czynnościach technicznych Komisariatu Zagranicznego mają prawo asystować funkcjonariusze wspomnianego organu niemieckiego. Wszelkie tego rodzaju czynności rewindykacyjne, które polegają na zarządzeniach przymusowych w stosunku do ludności lub organów państwa Niemieckiego, albo też wojennych sprzymierzeńców tego państwa, są wykonywane przez Komisariat Zagraniczny za pośrednictwem tegoż organu rewindykacyjnego niemieckiego.

§ 14.

Na czele Komisariatu stoi Komisarz Rządowy, bezpośrednio podległy Prezesowi Głównego Urzędu Likwidacyjnego. W stosunkach z organami państwa niemieckiego reprezentuje on w zakresie swojej kompetencji (§ 15) Rząd Polski jako taki. Stosunek służbowy Komisarza rządowego określony będzie w drodze specjalnej umowy, zawartej z Prezesem Głównego Urzędu Likwidacyjnego.

§ 15.

Komisarz Rządowy jest powołany do kierowania całością polskiej akcji rewindykacyjnej na terenie Niemiec i nadzoru nad nią, do decydowania wszelkich związanych z tym kwestii, do strzeżenia i obrony interesów Państwa Polskiego w zakresie rewindykacji przez informowanie przewodniczącego Komisji Rewindykacyjnej oraz Asesora Polskiego przy Paryskiej Komisji Odszkodowań o rozwoju i przebiegu akcji rewindykacyjnej na terenie Niemiec, do porozumienia się i układania z organem Rządu Niemieckiego w sprawach organizacyjnych lub dotyczących wyjaśnienia i uzupełnienia działających w stosunku do Polski przepisów rewindykacyjnych.

§ 16.

Komisarz może posiadać zastępcę, który współdziała z nim, zastępuje go we wszelkich jego czynnościach w razie nieobecności lub niemożności sprawowania urzędu i któremu może być powierzone przez Komisarza specjalne kierownictwo wydziału techniczno-ekspedycyjnego Komisariatu.

§ 17.

Urząd Komisariatu zajmuje się identyfikacją – na podstawie dostarczonego materiału informacyjnego – rzeczy, wywiezionych z Polski, a znajdujących się na terytorium Niemieckim lub państw sprzymierzonych z Niemcami według pojęcia Traktatu Wersalskiego stwierdzeniem ich stanu i umniejszenia wartości, sprawą odstawienia ich do Polski; interweniuje u organu Rządu Niemieckiego w sprawie nieprawidłowości poszczególnych restytucji i czuwa nad ich usunięciem; prowadzi ewidencję spraw rewindykacyjnych, oraz rachunkowość, kasę i sprawy służbowe personelu urzędniczego Komisariatu oraz wykonywa zarządzenia Komisarza.

§ 18.

W celu wykonania badań fachowych przedmiotów zidentyfikowanych przez Komisariat Zagraniczny, a znajdujących się w większej ilości w oddalonych okręgach Niemiec, w celu ustalenia ich zdatności do dalszego użytku, potrzebnych napraw i koniecznych środków opakowania lub transportu, wreszcie w celu czuwania nad wykonaniem zarządzonych przez Komisariat Zagranicznych ekspedycji takich rzeczy – mogą być przez Komisarza Rządowego tworzone specjalne delegacje stałe w różnych miastach Niemiec w miarę potrzeby, jako ekspozytury Komisariatu. Delegacje takie winne być tworzone w zasadzie w miejscach znajdowania się Polskich urzędów konsularnych; stanowią je delegowani na stały pobyt w danej miejscowości urzędnicy Komisariatu, inżynierowie i technicy. Delegacje takie składają się w zasadzie z delegata i jednego pomocnika, to jest

z dwóch osób; do załatwiania czynności kancelaryjnych zostaje im przydzielona niezbędna ilość urzędników konsulatu. Organizowanie takich delegacji dokonywa się na podstawie porozumienia Komisarza Rządowego z posłem polskim w Niemczech, z obowiązkowym zawiadomieniem o tym wspomnianego w § 12 organu Rządu Niemieckiego. Delegaci tacy ograniczają się w zasadzie tylko do czynności zaleconych im do wykonywania przez Komisariat i do przesłania mu odnośnego sprawozdania i wniosków wstrzymując się od samodzielnych zarządzeń w stosunku do Rządu Niemieckiego. Niezależnie jednak od tego winni oni z własnej inicjatywy interweniować za pośrednictwem specjalnie przydzielonych im do pomocy delegacji organu Rządu Niemieckiego w wypadkach niecierpiących zwłoki, zawiadamiając o tym natychmiast Komisariat. W szczególności winni oni zawiadomić Komisariat o wszelkich rzeczach pochodzenia polskiego, zauważonych przez nich przy okazji dokonywania poleconych im czynności, wskazując jednocześnie na te rzeczy wyżej wspomnianej delegacji organu Niemieckiego. W celu dokonywania swoich czynności delegaci wspomniani i ich pomocnicy mogą wyjeżdżać poza miejsce swego pobytu. Delegacje stałe winny dążyć do utrzymania jak najściślejszego kontaktu z Komisariatem i zwracać się tam o dyrektywy w wypadkach napotykanym trudności lub wątpliwości.

§ 19.

Wszystkie transporty restytuowanego inwentarza żywego oraz wszystkie transporty innych rzeczy restytuowanych są kierowane do Polski przez odrębne stacje graniczne, które zostaną określone w najkrótszym czasie. Na stacji krańcowej niemieckiej, przez którą transporty restytuowanego inwentarza żywego wychodzą z Niemiec, Komisariat posiada swoją miejscową Komisję Weterynaryjną, złożoną z dwóch weterynarzy z których jeden w charakterze delegata, drugi zaś pomocnika, oraz sekretarza. Komisja ta bada stan zdrowotny nadchodzących transportów restytuowanego inwentarza odrzucając sztuki chore i dopuszczając do dalszej ekspedycji tylko sztuki przez nią przyjęte; czuwa ona nad należytym zaopatrzeniem przez organa niemieckie ekspediowanych dalej transportów w furaz i ściółkę. Na stacji, gdzie urzęduje Komisja, znajdują się urządzone i utrzymywane przez Rząd Niemiecki odpowiednia rampa kolejowa dla bydła, pomieszczenia dla bydła, zaopatrzone w potrzebny furaz i środki techniczne do badań sanitarnych. Urządzenia te pozostają pod kontrolą miejscowej Komisji Weterynaryjnej.

§ 20.

Asesor Polski przy Komisji Odszkodowań w Paryżu jest powołany do przedstawiania tej Komisji i obrony wszelkich interesów Polski w zakresie restytucji wynikającej ze sprawozdań Komisarza Rządowego, do zakomunikowania jemu i Komisji Rewindykacyjnej wyników swoich odnośnych zabiegów.

§ 21.

Organy Komisji Rewindykacyjnej Centralny i Zagraniczny oraz poszczególne organy Komisariatu Polskiego i działające w tym charakterze urzędy konsularne korespondują pomiędzy sobą o ile w możliwości za pomocą kurierów polskiego Ministerstwa Spraw Zagranicznych, którzy w tym celu będą zgłaszali się do tych organów w określonych terminach. W razach nagłych wspomniane organy komunikują się z sobą przez specjalnych wysłańców lub depezbami zwykłymi lub zaszyfrowanymi, korzystając w tym celu przede wszystkim z tych stacji, które by miały za zadanie obsługę organów restytucyjnych.

§ 22.

Z chwilą wejścia w życie regulaminu wykonawczego do art. 238 Traktatu Pokojowego Wersalskiego, który to regulamin ma być wydany przez Międzysojuszną Komisję Odszkodowań, niniejsze rozporządzenie automatycznie zostaje przez przepisy tego regulaminu uzupełnione względnie zastąpione.

§ 23.

Wykonanie niniejszego rozporządzenia poleca się Prezesowi Głównego Urzędu Likwidacyjnego w porozumieniu z zainteresowanymi Ministrami.

Warszawa, dn. 28 października 1920 roku.

Prezydent Ministrów
Prezes Głównego Urzędu Likwidacyjnego
^fWz. J. Karśnicki^f

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 12.

PROTOKÓŁ

95-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej, odbytego w dniu 29 października 1920 r.

Przewodniczy Prezydent Ministrów	p. Wincenty Witos
Obecni:	
Wiceprezydent Ministrów	p. Ignacy Daszyński
Minister Spraw Wewnętrznych	p. Leopold Skulski
Minister Spraw Zagranicznych	p. Eustachy ks. Sapieha
Minister Spraw Wojskowych	p. gen.-por. Kazimierz Sosnkowski
Minister Skarbu	p. Władysław Grabski
Minister Sprawiedliwości	p. Stanisław Nowodworski
Minister Wyznań Religijnych i O[święcenia] P[ublicznego]	p. Maciej Rataj
Minister Rolnictwa i D.P.	p. Juliusz Poniatowski
Minister Kolei Żelaznych	p. dr Kazimierz Bartel
Minister Poczty i Telegrafów	p. dr Władysław Stesłowicz
Minister b. Dzielnicy Pruskiej	p. Władysław Kucharski
Kierownik Min. Kultury i Sztuki	p. Jan Heurich
Podsekretarz Stanu w Min. Przemysłu i Handlu	p. inż. dr Wiesław Chrzanowski
Podsekretarz Stanu w Prezydium Rady Min.	p. dr Władysław Wróblewski
Szef Sekcji Legislatywnej w Prez. Rady Min.	p. Edward Lechowicz
Protokołuje Radca Prezydium Rady Ministrów	dr Jerzy Buzek
Nadto obecny był Szef Sztabu Generalnego	p. gen.-por. Tadeusz Rozwadowski

Początek posiedzenia o godzinie 6 po południu.

1. Rada Ministrów przyjęła w zasadzie projekt ustawy o przejęciu na własność przez Państwo ziemi w niektórych powiatach Rzeczypospolitej Polskiej, przy czym do art. 3 dodano wyrazy: „którzy w ciągu trzech miesięcy od ogłoszenia tej ustawy nie wrócą do swych siedzib”; do art. 5 – wyrazy: „a w razie, gdyby były zajęte ich zabudowania, otrzymają bezpłatnie potrzebną do zabudowania się ilość budulca, nie więcej jednak, niż 60 metrów sześciennych”.

2. Rada Ministrów przyjęła w zasadzie projekt ustawy o nadaniu ziemi żołnierzom wojsk polskich.

3. Rada Ministrów przyjęła projekt ustawy o wstrzymaniu spłaty dzierżaw i czynszów wieczystych w dobrach państwowych na obszarze b. zaboru rosyjskiego.

Art. 2 projektu skreślono.

4. Rada Ministrów przyjęła do wiadomości sprawozdanie Naczelnego Nadzwyczajnego Komisarza do walki z epidemiami o stanie cholery na obszarze

Rzeczypospolitej i dotychczasowym sposobie jej zwalczania. Komisarz stwierdza, że stan jest bardzo poważny, zarażona jest woda Wisły, a w niektórych miejscowościach studnie.

Wyrażono życzenie, żeby wojskowość popierała akcję Komisarza.

5. Minister Spraw Zagranicznych przedstawia stosunki polsko-rumuńskie. Tę część obrad uznano za poufną.

6. Rada Ministrów przyjęła wniosek Kierownika Ministerstwa Sztuki i Kultury o złożenie imieniem Rządu Rzeczypospolitej podziękowania Pani Kierbedź za gmach Warszawskiej Szkoły Sztuk Pięknych²⁴⁴ ofiarowany Polsce.

Koniec posiedzenia o godzinie 10-ej wieczorem.

^fWitos^f

Załączniki

Wykaz:

1. Ustawa o przejęciu na własność przez Państwo ziemi w niektórych powiatach Rzeczypospolitej Polskiej²⁴⁵.
2. Ustawa o nadaniu ziemi żołnierzom Wojsk Polskich²⁴⁶.
3. Wniosek [Ministerstwa Rolnictwa i Dóbr Państwowych] o wydanie Ustawy o wstrzymaniu spłaty dzierżaw i czynszów wieczystych w dobrach państwowych na obszarze b. zaboru rosyjskiego.
4. [Wniosek Ministerstwa Sztuki i Kultury o wystosowanie listu do Pani Eugenii Kierbedziowej za pośrednictwem Ministra Upelnomocnionego Rzeczypospolitej Polskiej w Rzymie]²⁴⁷.

^cZałącznik [3] do punktu 3^c

Wniosek [Ministerstwa Rolnictwa i Dóbr Państwowych] o wydanie Ustawy o wstrzymaniu spłaty dzierżaw i czynszów wieczystych w dobrach państwowych na obszarze b. zaboru rosyjskiego

W N I O S E K :

Na radę Ministrów

Rada Ministrów uchwalić raczy następujący projekt ustawy:

²⁴⁴ Z własnych środków w latach 1912–1914 Eugenia Kierbedź doprowadziła do budowy gmachu Warszawskiej Szkoły Sztuk Pięknych i przekazała na ten cel aktem darowizny. Autorem projektu był Alfons Gravier.

²⁴⁵ Załącznik [1] do punktu 2. Nie publikuje się. Ustawa wyszła 17 grudnia 1921 r. „Dziennik Ustaw RP” 1921, nr 4, poz. 17.

²⁴⁶ Załącznik [2] do punktu 2. Nie publikuje się.

²⁴⁷ Załącznik [4] do punktu 6. Nie publikuje się. Posłem (ministrem pełnomocnym) w Rzymie przy Kwirynale był od lata 1919 r. Konstanty Skirmunt.

U S T A W A

o wstrzymaniu spłaty dzierżaw i czynszów wieczystych w dobrach państwowych na obszarze b. zaboru rosyjskiego.

Art. 1.

Aż do czasu ustawowego unormowania przez Sejm sprawy dzierżaw i czynszów wieczystych w dobrach państwowych dokonywanie spłaty tych dzierżaw i czynszów na obszarze b. zaboru rosyjskiego zostaje wstrzymane.

^hArt. 2.

Uchyła się wszelkie przepisy, wydane przez b. rosyjskie władze państwowe, a dotyczące spłaty dzierżaw i czynszów wieczystych w dobrach państwowych na obszarze b. zaboru rosyjskiego.^h

Art. ^{h3}^h ^{c2}^c.

Wszelkie czynności prawne, nie wyłączając wszczętych w drodze sądowej, zdziałane przez dzierżawców względnie czynszowników wieczystych w okresie od dnia 1 listopada 1918 r. do chwili wejścia w życie ustawy niniejszej, a zmierzające do dokonania spłaty czynszu, są nieważne, o ile nie zostały zaakceptowane przez Ministerstwo Rolnictwa i Dóbr Państwowych.

Art. 4.

Wykonanie ustawy niniejszej poleca się Ministrowi Rolnictwa i Dóbr Państwowych w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości.

Art. 5.

Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Minister
Rolnictwa i Dóbr Państwowych
^fJ. Poniatowski^f

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 12.

36

PROTOKÓŁ

96-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 1 listopada 1920 r.

Przewodniczy Prezydent Ministrów	p. Wincenty Witos
Obecni:	
Wiceprezydent Ministrów	p. Ignacy Daszyński
Podsekretarz Stanu w Min. Spraw Wewnętrznych	p. Józef Kuczyński
Minister Spraw Zagranicznych	p. Eustachy X. Sapieha
Podsekretarz Stanu w Min. Spraw Zagr[anicznych]	p. dr Stefan Dąbrowski
Minister Spraw Wojskowych	p. gen. por. Sosnkowski
Minister Skarbu	p. Władysław Grabski
Minister Sprawiedliwości	p. Stanisław Nowodworski
Minister Wyznań Rel[igijnych] i Ośw[iecenia] Publ[icznego]	p. Maciej Rataj
Minister Rolnictwa i Dóbr Państw[owych]	p. Juliusz Poniatowski
Minister Kolei Żelaznych	p. dr Kazimierz Bartel
Minister Poczty i Telegrafów	p. dr Władysław Stesłowicz
Podsekretarz Stanu w Min. Robót Publicznych	p. inż. Henryk Dudek
Podsekretarz Stanu w Min. Aprowizacji	p. Leonard Zaborowski
Kierownik Min. Kultury i Sztuki	p. Jan Heurich
Podsekretarz Stanu w Prez. Rady Ministrów	p. dr Władysław Wróblewski
Szef Sekcji Legislatywnej w Prez. Rady Min.	p. Edward Lechowicz
Protokołuje Radca Prezydium Rady Ministrów	dr Jerzy Buzek
Obecny nadto Szef Sztabu Generalnego	p. gen. por. Rozwadowski

Początek posiedzenia o godz. 6-ej po południu.

1. Odczytano i przyjęto protokół posiedzenia Rady Ministrów z 29 października 1920 r.

2. Rada Ministrów po szczegółowym rozpatrzeniu przyjęła projekt ustawy o przejęciu na własność Państwa ziemi w niektórych powiatach Rzeczypospolitej Polskiej z następującymi zmianami:

- a) w art. 1 w p. 1 po wyrazach „dobra skarbu rosyjskiego” dodano wyrazy „państwowe, apanażowe i gabinetowe”;
- b) w art. 2 po wyrazie „niezalesione” dodano wyrazy „za wyjątkiem tych przestrzeni, które zostaną własnością Państwa”;
- c) w art. 3 skreślono wyrazy „na ten sam cel” i „w całości lub w części niezalesione”;

- d) w art. 5 w miejsce wyrazów „wystarczającej dla wprowadzenia samodzielnego gospodarstwa” wstawiono wyrazy „odpowiadającej rozmiarowi i wartości poprzednio posiadanego gruntu”, a po wyrazach „ilość budulca” wstawiono wyrazy „odpowiadającą rozmiarowi posiadanych poprzednio budynków”, w miejsce wyrazów „nie więcej jednak niż 60 metrów sześciennych” wstawiono wyrazy „nie więcej jednak niż 80 metrów sześciennych”;
- e) w art. 7 po wyrazach „na własność Państwa” wstawiono wyrazy „oraz jej przekazywania w myśl art. 3 niniejszej ustawy”, a wymienione w nawiasie artykuły skreślono;
- f) nazwę „Komisje ziemskie” zmieniono na „Komitety nadawcze”;
- g) w art. 8 w miejsce wyrazów „Wojewódzkiej Komisji Ziemskiej” w zdaniu pierwszym wstawiono wyrazy „do komisji odwoławczych, które utworzy Minister Rolnictwa i Dóbr P[awnictwowych]”; resztę artykułu z wyjątkiem ostatniego zdania skreślono;
- h) art. 9 skreślono, a art. 2 umieszczono przed 3-cim.

3. Rada Ministrów po szczegółowym rozpatrzeniu przyjęła projekt ustawy o nadaniu ziemi żołnierzom wojsk polskich z następującymi zmianami:

- a) w art. 1 przed wyrazem „Ojczyzny” wstawiono wyrazy „granic”, w miejsce wyrazów „mają prawo” dano wyraz „mogą”, na końcu artykułu dodano wyrazy „na zasadach wymienionych w następujących artykułach”;
- b) w art. 3 w miejsce wyrazów „mają prawo” dano wyrazy „mogą w miarę rozporządzalnych zapasów”;
- c) w art. 5 skreślono drugie zdanie;
- d) w art. 6 wyrazy „przechodzi na” zastąpiono wyrazami „powraca do”;
- e) w art. 7 termin półroczny zastąpiono rocznym;
- f) ustępowi ostatniemu art. 8 nadano brzmienie: „Z bezpłatnej pomocy Państwa, wymienionej w p. 1 i 2 niniejszego artykułu mogą korzystać tylko osoby podpadające pod art. 2 a nie posiadające środków dla opłatnego nabycia i z bezpłatnej zaś pomocy Państwa wymienionej w p. 2 niniejszego artykułu, korzystać mogą również osoby, podpadające pod art. 3, a nie posiadające środków do nabycia opłatnego”;
- g) w art. 9 ostatnie zdanie ma opiewać: „O nieważności orzekają sądy na wniosek okręgowych urzędów ziemskich, a do czasu ich utworzenia powiatowe Komitety nadawcze”.

4. Rada Ministrów uchwaliła wniosek Ministra Spraw Wojskowych o podwyższenie norm zasiłkowych dla rodzin szeregowych wojska polskiego zamieszkałych na Górnym Śląsku.

Koniec posiedzenia o godz. 10 wieczór.

fWitos^f

Załączniki

Wykaz:

1. Ustawa o przejęciu na własność Państwa ziemi w niektórych powiatach Rzeczypospolitej Polskiej²⁴⁸.
2. Ustawa o nadaniu ziemi żołnierzom Wojsk Polskich²⁴⁹.
3. Wniosek [Ministerstwa Spraw Wojskowych] o podwyższenie norm zasiłkowych dla rodzin szeregowych Wojska Polskiego zamieszkałych na Górnym Śląsku.

°Załącznik [3] do punktu 4°

Wniosek [Ministerstwa Spraw Wojskowych] o podwyższenie norm zasiłkowych dla rodzin szeregowych Wojska Polskiego zamieszkałych na Górnym Śląsku

Warszawa, dnia °16/X° 1920 r.

Wniosek

podwyższenia norm zasiłkowych dla rodzin szeregowych wojska polskiego zamieszkałych na Górnym Śląsku.

Z dniem 1 czerwca 1920 r. normy zasiłków wojskowych dla rodzin szeregowych WP zamieszkałych na Górnym Śląsku podwyższa się do wysokości

100 marek niemieckich miesięcznie na żonę
30 " " " " dziecko.

Rozporządzenie ROP z 20 VII 1920 r. (Dz.U. R.P. Nr 63 ex 1920 poz. 418) i rozporządzenie wykonawcze do tegoż Rozporządzenia (Dz.U. R.P. Nr 80 ex 1920 poz. 537) stosuje się również do Górnego Śląska.

Minister Spraw Wojskowych
°Sosnkowski°
Generał-Porucznik.

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 12.

²⁴⁸ Załącznik [1] do punktu 2. Nie publikuje się.

²⁴⁹ Załącznik [2] do punktu 3. Nie publikuje się.

PROTOKÓŁ
97-go posiedzenia (nadzwyczajnego) Rady Ministrów
Rzeczypospolitej Polskiej, odbytego dnia 3 listopada 1920 r.

Przewodniczy Prezydent Ministrów	p. Wincenty Witos
Obecni:	
Wiceprezydent Ministrów	p. Ignacy Daszyński
Minister Spraw Wewnętrznych	p. Leopold Skulski
Minister Spraw Zagranicznych	p. Eustachy X. Sapieha
Minister Spraw Wojskowych	p. gen. por. Kazimierz Sosnkowski
Minister Skarbu	p. Władysław Grabski
Minister Sprawiedliwości	p. Stanisław Nowodworski
Minister Wyznań Religijnych	
i Oś[wiecenia] Publ[icznego]	p. Maciej Rataj
Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych	p. Juliusz Poniatowski
Minister Kolei Żelaznych	p. dr Kazimierz Bartel
Minister Poczty i Telegrafów	p. dr Władysław Stesłowicz
Podsekretarz Stanu w Min. Robót Publicznych	p. inż. Henryk Dudek
Minister Pracy i Opieki Społecznej	p. Edward Pełowski
Minister Apropowizacji	p. Stanisław Śliwiński
Minister b. Dzielnicy Pruskiej	p. Władysław Kucharski
Kierownik Ministerstwa Kultury i Sztuki	p. Jan Heurich
Podsekretarz Stanu w Prez. Rady Ministr[ów]	p. dr Władysław Wróblewski
Szef Sekcji Administr[acyjnej]	
w Prez. Rady Ministr[ów]	p. dr Władysław Studziński
Szef Sekcji Legislat[ywnej]	
w Prez. Rady Ministr[ów]	p. Edward Lechowicz
Protokołuje Radca Min. w Prez. Rady Ministr[ów]	dr Jerzy Buzek
Nadto obecny Szef Sztabu Generalnego	p. gen. por. Rozwadowski
a podczas rozpatrywania sprawy gdańskiej PP. Antoni Doerman członek delegacji polskiej w Paryżu, szef departamentu morskiego Ministerstwa Spraw Wojskowych admirał Porębski, oraz zastępca Komisarza Generalnego w Gdańsku Jałowicki i attaché morski w Paryżu pułkownik Zwierkowski, eksperci delegacji polskiej w Paryżu.	

Początek posiedzenia o godz. 11-ej przed południem.

1. Prezydent Ministrów odczytuje pismo Generalnego Komisarza do spraw powrotu jeńców, uchodźców i robotników z 2 listopada br., w którym Komisarz donosi, że wskutek zarządzenia rządu austro-niemieckiego wszyscy obywatele Państwa Polskiego mają być z Austrii natychmiast ewakuowani. Liczbę ich rząd

austriacki określa na 60 000 z górą, a są to w 99% Żydzi, przebywający w Austrii bądź to od czasu wojny światowej, bądź to świeżo wysiedleni przymusowo przez Węgry i Jugosławię do Austrii przybyli. Nie brak wśród nich i dezerterów polskich i przemytników, którzy z uszczerbkiem dla Rządu Polskiego chcą przywieźć swoje towary do kraju. Powrót takiej masy żydostwa grozi katastrofą aprowizacyjną, mieszkaniową i opałową.

Po dyskusji, w której brali udział Ministrowie: Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, Spraw Wewnętrznych, Skarbu, Poczty i Telegrafów, Spraw Zagranicznych i Apropowizacji, oraz Podsekretarz Stanu w Prezydium Rady Ministrów, Rada Ministrów postanowiła na wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych wezwać Ligę Narodów i Radę Ambasadorów do wystąpienia przeciwko przymusowemu wysiedlaniu Żydów polskich z Austrii, Jugosławii, Czechosłowacji i innych państw, gdyż Polska musiałaby u siebie ten sam środek zastosować przeciwko ludności żydowskiej niemającej obywatelstwa polskiego, a zamieszkującej w Polsce. Rada Ministrów zarazem uchwaliła na wniosek Ministra Poczty i Telegrafów wnieść protest przeciw masowemu wydalaniu ludności żydowskiej z państw obcych pod pozorem, że są to obywatele polscy, w szczególności przeciw ostatniemu zarządzeniu rządu austriackiego.

2. Prezydent Ministrów przedstawia sprawę delegacji, która ma omówić szczegółowe warunki pokoju w myśl umowy o preliminarzach pokojowych, zawartych w Rydze. Po dyskusji uchwalono wysłać natychmiast delegację rządową, złożoną z PP. Dąbskiego Jana, Podsekretarza Stanu w Ministerstwie Spraw Zagranicznych, Henryka Strassburgera – Podsekretarza Stanu w Ministerstwie Przemysłu i Handlu, Stanisława Kauzika – Szefa Sekcji Głównego Urzędu Likwidacyjnego i Sekretarza Komitetu Ekonomicznego Ministrów oraz reprezentanta Prezydium Rady Ministrów, którego wyznaczycy Prezydent Ministrów.

Rada Ministrów na wniosek Ministra Poczty i Telegrafów postanowiła zlecić Ministrowi Spraw Zagranicznych ułożenie projektu regulaminu obrad i postępowania delegacji pokojowej i przedłożenia go Radzie Ministrów do zatwierdzenia.

Głosowanie nad złożonym przez Ministra Poczty i Telegrafów drugim wnioskiem: „Rząd już obecnie odniesie się do dotychczasowych członków delegacji pokojowej z propozycją, aby wzięli udział w pracach delegacji obecnie ustanowionej” – odroczone.

3. Odczytano protokół posiedzenia Rady Ministrów z 1-go listopada 1920 r. i przyjęto.

4. Prezydent Ministrów przedstawia sprawę rozwiązania Biura propagandy wewnętrznej, powołanego do życia uchwałą Rady Ministrów z 5 sierpnia br. Celem i zadaniem tego Biura było po myśli art. 2 wzmiankowanej uchwały budzenie ducha patriotycznego, zwalczanie defetyzmu w narodzie i uświadomienie konieczności czynnej pomocy dla Państwa w walce z wrogiem. Niebezpieczeństwo minęło, a urząd ten spełnił swą rolę.

Rada Ministrów na wniosek Prezydenta Ministrów uchwaliła zlikwidowanie tego Biura do 1-go grudnia br.

5. Rada Ministrów po wysłuchaniu sprawozdania p. Antoniego Doermana o przebiegu rokowań w sprawie konwencji polsko-gdańskiej przystąpiła do obrad nad tą sprawą.

Tę część posiedzenia uznano za poufną.

Posiedzenie trwało do godziny 9-ej wieczorem z przerwą 3-ch godzin.

ƒWitosƒ

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 12.

37a

PROTOKÓŁ

tajny posiedzenia Rady Ministrów z 3 listopada 1920 r.

5. Rada Ministrów po rozpatrzeniu sprawy gdańskiej oraz konwencji gdańsko-polskiej²⁵⁰ w tekście ustalonym w pertraktacjach prowadzonych przez Pana Fromageot uchwała na wniosek Ministra Spraw Wojskowych:

Wobec konieczności zabezpieczenia interesów obrony Państwa konwencja może być podpisana, gdy

1° artykuły 24 i 25 konwencji zostaną odpowiednio rozszerzone i postanowienia ich rozciągnięte na materiał wojenny wszelkiego rodzaju i wojsko;

2° przyjęta będzie zasada uprzedniego podziału całości mienia, a więc i mienia portowego oraz przekazania go na własność państwową kontrahentów, po czym obiekty niezbędne do administracji portu mogą być oddane pod zarząd komisji portowej²⁵¹;

3° mandat obrony będzie powierzony Polsce. Mandat ten będzie stały na czas pokoju i wojny i upoważniać każdego czasu do wprowadzenia na terytorium w.m. Gdańska załóg polskich oraz polskich statków wojennych do portu gdańskiego wreszcie niezbędnych organów służby bezpieczeństwa (nadrzeźna straż morska, polskie organa kontrolne na pograniczu etc.);

4° zarząd Wisły będzie wyeliminowany z kompetencji komisji portowej.

Uchwała uczyniona pod 3° ma charakter imperatywny, reszta dezyderatów.

Rada Ministrów równocześnie przyjęła wniosek Delegacji polskiej w Paryżu:

„1) Przyjęcie przez Polskę konwencji może być tylko dopuszczalne, jeżeli będzie Polsce udzielony mandat stały obrony wojskowej terytorium w.m. Gdańska;

2) należy domagać się w formie możliwie zabezpieczającej Polskę:

a) uznania prawa Polski administracji i rozwoju własności polskiej w Gdańsku – o ile to prawo nie koliduje z kompetencjami rady portowej;

b) wyjęcia administracji Wisły spod Rady portowej a oddania jej Polsce – ewentualnie można do udziału w tej administracji dopuścić gdańskich funkcjonariuszy;

c) przyznania Polsce od razu tj. przed wejściem w życie rady portowej pewnych koniecznych jej własności na zasadzie art. 107 Traktatu wersalskiego w myśl noty wniesionej przez Delegację²⁵².

²⁵⁰ Umowa paryska (polsko-gdańska) z 9 listopada 1920 r.

²⁵¹ Mowa o Międzynarodowej Radzie Portu, na czele której stanął prof. Ludwig Noé.

²⁵² Artykuł ten stanowi, że wszelka własność należąca do Rzeszy Niemieckiej (lub państwa niemieckiego), a znajdująca się na terytorium Wolnego Miasta Gdańska przechodzi w ręce

Rada Ministrów poleca Delegacji zastosowanie się do tych dyrektyw, z tym, że stopień uwarunkowania podpisania konwencji spełnieniem postulatów pod 2) wymienionych pozostawia się ocenie Delegacji.^b

^fWitos^f

^fBuzek^f

Załącznik

1. Convention entre la Pologne et la Ville Libre de Dantzig²⁵³.
2. [Poprawki do Convention entre la Pologne et la Ville Libre de Dantzig]²⁵⁴.

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 12.

głównych mocarstw sprzymierzonych i stowarzyszonych, a one ją odstąpią albo Wolnemu Miastu, albo państwu polskiemu.

²⁵³ Załącznik 1 do punktu 5. Nie publikuje się.

²⁵⁴ Załącznik 2 do punktu 5. Nie publikuje się.

38

PROTOKÓŁ 98 posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej odbytego dn. 4 listopada 1920 r.

Przewodniczy Prezydent Ministrów	p. Wincenty Witos
Obecni:	
Wiceprezydent Ministrów	p. Ignacy Daszyński
Minister Spraw Wewnętrznych	p. Leopold Skulski
Podsekretarz Stanu w Min. Spraw Zagranicznych	p. dr Stefan Dąbrowski
Minister Spraw Wojskowych	p. gen. por. Kazimierz Sosnkowski
Podsekretarz Stanu w Min. Skarbu	p. dr Ignacy Weinfeld
Minister Sprawiedliwości	p. Stanisław Nowodworski
Minister Wyznań Rel[igijnych] i Ośw[iecenia] Publiczn[ego]	p. Maciej Rataj
Podsekretarz Stanu w Min. Rol[nictwa] i Dóbr Państ[wowych]	p. Zygmunt Chmielewski
Szef Sekcji w Min. Przemysłu i Handlu	p. Stanisław Świętochowski
Szef Sekcji w Min. Robót Publicznych	p. Konstanty Jakimowicz
Minister Kolei Żelaznych	p. dr Kazimierz Bartel
Minister Pracy i Opieki Społecznej	p. Edward Pełowski
Minister Poczty i Telegrafów	p. dr Władysław Stesłowicz
Minister Zdrowia Publicznego	p. dr Witold Chodźko
Minister Apropowizacji	p. Stanisław Śliwiński
Minister b. Dzielnicy Pruskiej	p. Władysław Kucharski
Kierownik Min. Kultury i Sztuki	p. Jan Heurich
Podsekretarz Stanu w Prez. Rady Minist[rów]	p. dr Władysław Wróblewski
Szef Sekcji Administr[acyjnej] w Prez. Rady Minist[rów]	p. dr Władysław Studziński
Szef Sekcji Legislat[ywnej] w Prez. Rady Minist[rów]	p. Edward Lechowicz
Protokołuje Radca Min[isterialny] w Prez. Rady Minist[rów]	p. Daniel Rodich

Początek posiedzenia o godzinie 6 m. 30 po południu.

1. Protokół 94 posiedzenia Rady Ministrów z dnia 28 października 1920 r. po odczytaniu przyjęto.

2. Rada Ministrów przyznała a) wdowie po Włodzimierz Kuncmanie, sędzi Sądu Okręgowego w Mławie, Czesławie-Julii 2 im. Kuncmanowej, pensję wdowią

w wysokości 1800 mk. rocznie i synowi jej Witoldowi-Włodzimierzowi 2 im[ion] urodz[onemu] 8/3 1920 r. do dnia 8/3-1941 r. pensję sierocą po 360 mk. rocznie z wypłatą dwóch tych zaopatrzeń od 1/2 1920 roku, a to z zastrzeżeniem ^hprzynajmniej^h ^cpóźniejszej^c regulacji tych pensji stosownie do przepisów przyszłej ustawy emerytalnej; b) jednorazową zapomogę Tomaszowi Stolarskiemu w wysokości marek 14 400 (wyraźnie czternaście tysięcy czterysta marek).

3. Rada Ministrów uchwaliła:

a) złożyć Naczelnikowi Państwa, zgodnie z wnioskiem Prezesa Prokuraturii Generalnej, propozycję o mianowanie p. Bolesława Ślaskiego Radcą Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej;

b) wyznaczyć ewentualnie delegata Prezydium Rady Ministrów do zarządu społecznym funduszem inwalidzkich warsztatów pracy, a to w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych.

4. Projekt rozporządzenia Rady Obrony Państwa w przedmiocie podwyższenia gwarancji uiszczania podatku emigracyjnego na obszarze b. dzielnicy pruskiej po dyskusji przyjęto z następującymi zmianami:

a) uchwalono traktować projekt jako projekt ustawy, a nie rozporządzenia Rady Obrony Państwa,

b) w art. 2 zastąpiono początkowe słowa „Rada Ministrów władna będzie” słowami „Rząd polski władny będzie”,

c) w art. 3 i 4 słowa „rozporządzenie” zastąpiono słowami „ustawa”.

5. Wniosek Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w przedmiocie przedłożenia Naczelnikowi Państwa do podpisu dekretu o wywłaszczeniu gruntów na rzecz rozszerzenia cmentarza grzebalnego w Piotrkowie – przyjęto w zasadzie z tym, że:

a) ostateczne uzgodnienie tekstu dekretu i przeprowadzenie wywłaszczenia winno nastąpić w porozumieniu z interesowanymi Ministrami, oraz że

b) art. 2 projektu dekretu zostaje skreślony.

6. Projekt ustawy o ustaleniu tymczasowych opłat od patentów na wyrób trunków, przetworów wódczanych i spirytusowych, oraz drożdży, tudzież na sprzedaż trunków na obszarze b. zaboru rosyjskiego – przyjęto z następującymi zmianami:

a) w art. 2.A p. 5 w linii pierwszej zastąpiono słowo „rafinerii” słowem „rektyfikacji,

b) w art. 2.A p. 13 b. skreślono zwrot „o ile dochodu z nich nie przeznaczono na cele dobroczynności publicznej”.

7. Na wniosek Ministra b. Dzielnicy Pruskiej powzięła Rada Ministrów w przedmiocie spraw przemysłu rybackiego na morzu, opieki nad rybakami i ich zaopatrzenia następującą uchwałę:

1-o sprawy przemysłu rybackiego na morzu, opieki nad rybakami i ich zaopatrzenia – zgodnie z pruską ustawą o rybolóstwie (Fischereigesetz)

- z dnia 11 maja 1916 roku (Preussische Gesetzsammlung z r. 1916 Nr 14, strona 55, poz. 11 506) i w myśl art. 7 ustawy z dnia 1 sierpnia 1919 r. o tymczasowej organizacji zarządu b. dzielnicy pruskiej (Dz.Pr. P.P. Nr 64 z 1919 r., poz. 385) – należą do Ministra b. Dzielnicy Pruskiej;
- 2-o w tych sprawach rybołówstwa, których załatwienie wkraczać będzie w zakres żeglugi morskiej, budownictwa statków, przystani i urządzeń żeglugowych, obsady i kierownictwa statków rybackich na morzu oraz przepisów policji morskiej i portowej, Minister b. Dzielnicy Pruskiej działa w porozumieniu z równorzędnymi władzami marynarki handlowej;
- 3-o nadzór nad środkami żeglugowymi i ochronnymi przemysłu rybackiego na morzu, obsadą, kierownictwem i ruchem statków rybackich na morzu oraz nad przestrzeganiem przez rybaków przepisów policji morskiej i portowej należy wyłącznie do władz marynarki handlowej;
- 4-o sprawy związane ze spożyciem ryb morskich, poławianych na obszarach wodnych Rzeczypospolitej oraz na pełnym morzu przez rybaków – zgodnie z potrzebami ogólnopaństwowymi – Minister b. Dzielnicy Pruskiej reguluje w porozumieniu z Ministrem Apropowizacji;
- 5-o Ministrowi b. Dzielnicy Pruskiej poleca się w granicach art. 6 ust. ustawy z dnia 1 sierpnia 1919 r. (Dz.Pr. P.P. 1919 r. Nr 64 poz. 385) wprowadzić niezwłocznie do ustawy pruskiej o rybołówstwie z 1916 r. w porozumieniu z Ministrami: Rolnictwa i Dóbr Państwowych, Przemysłu i Handlu oraz Apropowizacji zmiany niezbędne do uzgodnienia tej ustawy z ustrojem władz polskich, polskimi ustawami, przepisami morskimi oraz zasadami, wyrażonymi w ust. 1–4 niniejszej uchwały, po czym ustawę w ten sposób zmienioną – ogłosić w brzmieniu polskim, ustalonym w porozumieniu z Prezydium Rady Ministrów.

8. Rada Ministrów zatwierdziła statut Związku urzędników Ministerstwa Spraw Zagranicznych²⁵⁵.

9. Przedłożony przez Ministerstwo Spraw Wojskowych projekt rozporządzenia Rady Obrony Państwa w przedmiocie postępowania doraźnego w sprawach o kradzież i przywłaszczenie mienia skarbowego przez wojskowych po dyskusji przyjęto z następującymi zmianami:

- a) uchwalono traktować projekt jako projekt ustawy, a nie rozporządzenia Rady Obrony Państwa,
- b) w art. 1 dodano po słowach „zarządzone być może” zwrot „do ukończenia demobilizacji”.

10. Obrady nad sprawą zwolnienia obiektów Nr 44 i 45 w Zamościu przez wojskowość na rzecz Ministerstwa Robót Publicznych – odroczone na wniosek

²⁵⁵ Związek Urzędników Ministerstwa Spraw Zagranicznych skupiał w swoich szeregach pracowników służby zagranicznej (tak dyplomatycznej, jak i konsularnej).

Ministra Spraw Wojskowych do następnego posiedzenia, na którym będzie obecny P. Minister Robót Publicznych Narutowicz.

11. Na wniosek Ministra Przemysłu i Handlu Rada Ministrów uchwaliła rozporządzenie Rady Ministrów w przedmiocie objęcia kilku agend Departamentu przemysłu i handlu Ministerstwa b. Dzielnicy Pruskiej pod kierownictwo Ministra Przemysłu i Handlu.

Zarazem powzięto następującą uchwałę:

„Rada Ministrów poleca Ministrom Przemysłu i Handlu oraz b. Dzielnicy Pruskiej przygotowanie do dnia 1 stycznia 1921 r. projektów ustaw względnie rozporządzeń, umożliwiających w jak najkrótszym czasie oddanie względnie objęcie następujących spraw na obszarach b. dzielnicy pruskiej pod kierownictwo Ministra Przemysłu i Handlu, a to: spraw organizacji i działalności władz przemysłowych i inspektorów przemysłowych, spraw nadzoru nad kotłami parowymi, spraw dotyczących się regulowania przemysłu i handlu, spraw opieki nad przemysłem i handlem, spraw Izb Handlowych i Przemysłowych, spraw, dotyczących się zrzeczeń i związków przemysłowych i handlowych, tudzież statutów spółek akcyjnych, oraz innych spraw, związanych z gospodarką przemysłową i handlową”.

12. Nad opracowanym przez Prezydium Rady Ministrów projektem rozporządzenia Rady Obrony Państwa o ustanowieniu orderu „Orła Białego”²⁵⁶ oraz statutu tegoż orderu, wywiązała się po referacie Pana Szefa Sekcji Lechowicza dyskusja. Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Zagranicznych P. Dąbrowski podnosi konieczną potrzebę rychłego ustanowienia orderu, którego brak dotychczasowy daje się bardzo dotkliwie odczuwać, zwłaszcza w stosunkach z zagranicą i proponuje ustanowienie orderu „Zasługi cywilnej”.

Minister Spraw Wojskowych gen. por. Sosnkowski, stwierdzając również potrzebę ustanowienia orderu, proponuje ażeby:

- a) order „Orła Białego” przywrócić w dawnej historycznej formie jako order jednej klasy dla najbardziej zasłużonych obywateli, przy czym nadawanie orderu powinno by następować przez Naczelnika Państwa na wniosek Prezydenta Ministrów,
- b) ustalić drugi order „Zasługi cywilnej” albo o innej nazwie jako order niższego stopnia, nadawany również przez Naczelnika Państwa, na wniosek Prezydenta Ministrów,
- c) wzory i rysunki orderów ustalić na podstawie konkursu, który powinno rozpisać Ministerstwo Sztuki i Kultury.

W dalszym ciągu dyskusji uzasadniali potrzebę ustanowienia orderu – P. Minister Skulski i Podsekretarz Stanu dr Weinfeld. P. dr Weinfeld postawił

²⁵⁶ Raczej winno być to uznane za wznowienie, gdyż to najwyższe polskie odznaczenie cywilne ustanowił król August II w 1705 r.

wniosek, ażeby Rada Ministrów ustaliła jedynie zasadę, czy należy ustanowić order czy też nie, ażeby opracowanie projektu ustawy i statutu w szczegółach poruczyć osobnej komisji.

Ponadto zgłosili wniosek P. Minister dr Stesłowicz na odroczenie dyskusji nad sprawą orderu na czas późniejszy oraz P. Minister Rataj na powzięcie uchwały, iż należy ustanowić order, który mógłby być nadawany jedynie cudzoziemcom.

Wnioski PP. Ministrów dr. Stesłowicza i Rataja nie uzyskały większości.

Natomiast Rada Ministrów stosownie do wniosku P. Podsekretarza Stanu dr. Weinfeldta przyjęła zasadę, iż należy ustanowić order (względnie ordery) oraz uchwaliła, iż opracowanie szczegółów oraz uzgodnienie tekstu projektu ustawy i statutu winno nastąpić z komisją z udziałem przedstawicieli Ministerstwa Spraw Zagranicznych, Spraw Wojskowych oraz Sztuki i Kultury.

13. Rada Ministrów przyjęła, na wniosek P. Wiceprezydenta Ministrów, do zatwierdzającej wiadomości przedstawiony skład osobowy Centrali Biura Propagandy Zagranicznej polskiej i delegatów Biura za granicą.

14. Nad wnioskiem Ministra Spraw Zagranicznych w sprawie wymiany majątków optantów niemieckich i polskich, wywiązała się dyskusja, w toku której P. Prezydent Ministrów stwierdził, że sprawa będąca przedmiotem wniosku łączy się ściśle z całym kompleksem spraw plebiscytowych, a sama w sobie stanowi jedynie wyrwany szczegół, który może otrzymać należyte oświetlenie dopiero po omówieniu ogółu spraw plebiscytowych.

Są to zaś sprawy zbyt poważne, ażeby mogły być dorywczo załatwiane.

Wobec tego stawia P. Prezydent Ministrów wniosek, ażeby obrady nad sprawą wymiany majątków optantów, jako też nad dalszym wnioskiem Minist. Spraw Zagranicznych, będącym na porządku dziennym w sprawie utrzymania polskości na b. terenie plebiscytowym oraz nad tymczasowym układem w sprawie utrzymania w ruchu gospodarstw rolnych na pograniczu polsko-niemieckim – odroczyć do posiedzenia Rady Ministrów w dniu 8 listopada br., na którym będą omawiane sprawy plebiscytowe w ogóle. Wniosek powyższy przyjęto.

15. P. Minister Spraw Wojskowych zgłasza poza porządkiem dziennym następujący wniosek nagły:

Rada Ministrów uchwalić raczy:

„Wszyscy znajdujący się w Wojsku Polskim Polacy, pochodzący z ziem, które według podpisanych preliminarjów pokojowych nie mają należeć do Rzeczypospolitej Polskiej, mogą być na własne żądanie zwolnieni z Wojska Polskiego”.

Po wstępnej dyskusji dalsze obrady nad tym wnioskiem odroczone do następnego posiedzenia.

16. Wycofano z porządku dziennego:

a) wniosek Ministerstwa Skarbu w sprawie ewidencji długów zaciągniętych za granicą i

- b) projekt rozporządzenia Rady Ministrów w przedmiocie włączenia do miasta Sochaczewa wsi Włodzimierzówki oraz 120 morgów z miejscowości Czerwonka.

17. Zdjęto z porządku dziennego ze względu na będące w toku prace nad organizacją Władz centralnych:

- a) wniosek w sprawie przekształcenia Urzędu melioracji rolnych na Wydział melioracji rolnych w Ministerstwie Rolnictwa i Dóbr Państwowych,
b) wniosek Ministra Przemysłu i Handlu w przedmiocie utworzenia Głównej Dyrekcji Państwowych zakładów górniczych i hutniczych²⁵⁷.

18. Obrady nad projektem rozporządzenia Rady Ministrów w przedmiocie reorganizacji zarządu dóbr państwowych – odroczono na wniosek Podsekretarza Stanu w Ministerstwie Rolnictwa i Dóbr Państwowych P. Chmielewskiego celem łącznego wstawienia na porządek dzienny Rady Ministrów z projektem reorganizacji zarządu lasów państwowych, przesłanym już do Prezydium Rady Ministrów.

Koniec posiedzenia o godzinie 9 min. 20 wieczór.

Witos^f

Załączniki

Wykaz:

1. Rozporządzenie Rady Obrony Państwa w przedmiocie podwyższenia gwarancji uiszczania podatku emigracyjnego na obszarze b. dzielnicy pruskiej²⁵⁸.
2. [Wniosek Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznej] w sprawie wywłaszczenia gruntów na rozszerzenie cmentarza w Piotrkowie; dekret w tej sprawie²⁵⁹.
3. Ustawa o ustaleniu tymczasowych opłat od patentów na wyrób trunków, przetworów wódczanych i spirytusowych, oraz drożdży, tudzież na sprzedaż trunków na obszarze b. zaboru rosyjskiego; motywy²⁶⁰.
4. Wniosek Ministra b. Dzielnicy Pruskiej [dotyczący stwierdzenia, że sprawy przemysłu rybackiego na morzu itp. należą do Ministra b. Dzielnicy Pruskiej].
5. Projekt ustawy w przedmiocie postępowania doraźnego w sprawach o kradzież i przywłaszczenie mienia skarbowego przez wojskowych²⁶¹.
6. Wniosek Ministra Przemysłu i Handlu [o uchwalenie rozporządzenia w przedmiocie objęcia kilku agend Departamentu Przemysłu i Handlu Ministerstwa b. dzielnicy pruskiej pod kierownictwo Ministra Przemysłu i Handlu].
7. [Wniosek Ministerstwa Skarbu, aby Rada Ministrów poleciła wszystkim Ministerstwom i Urzędом zakupów w terminie 2-tygodniowym od dnia jej decyzji nadesłać

²⁵⁷ Był to organ zarządzający zakładami górniczymi i hutniczymi na terenie kraju. Podlegał Ministerstwu Przemysłu i Handlu, którego szef powoływał głównego dyrektora.

²⁵⁸ Załącznik [1] do punktu 4. Nie publikuje się.

²⁵⁹ Załącznik [2] do punktu 5. Nie publikuje się.

²⁶⁰ Załącznik [3] do punktu 6. Nie publikuje się.

²⁶¹ Załącznik [5] do punktu 9. Nie publikuje się.

Departamentowi Kredytowemu Ministerstwa Skarbu wyczerpujące dane o zaciągniętych przez odnośne Ministerstwa i Urzędy zobowiązaniach zagranicznych].

8. [Wniosek Ministerstwa Rolnictwa i Dóbr Państwowych] w przedmiocie przekształcenia Urzędu Melioracji Rolnych na Wydział Melioracji Rolnych Ministerstwa Rolnictwa i Dóbr Państwowych].
9. Wniosek nagły Ministra Przemysłu i Handlu w przedmiocie utworzenia Głównej Dyrekcji Państwowych Zakładów Górniczych i Hutniczych.

°Załącznik [4] do punktu 7°

Wniosek Ministra b. Dzielnicy Pruskiej [dotyczący stwierdzenia, że sprawy przemysłu rybackiego na morzu itp. należą do Ministra b. Dzielnicy Pruskiej]

Do
PREZYDIUM RADY MINISTRÓW
w miejscu

WNIOSEK MINISTRA B. DZIELNICY PRUSKIEJ

Rada Ministrów uchwalić raczy:

- 1) sprawy przemysłu rybackiego na morzu, opieki nad rybakami i ich zaopatrzenia, zgodnie z pruską ustawą o rybołówstwie (Fischereigesetz) z dn. 11 maja 1916 roku (Preussische Gesetzsammlung z r. 1916, Nr 14 strona 55 poz. 11 506) i w myśl art. 7 ustawy z dnia 1 sierpnia 1919 r. o tymczasowej organizacji zarządu b. dzielnicy pruskiej (Dz.Pr. P.P. Nr 64 z 1919 r. poz. 385) należą do Ministra b. dzielnicy pruskiej;
- 2) w tych sprawach rybołówstwa, których załatwienie wkraczać będzie w zakres żeglugi morskiej, budownictwa statków, przystani i urządzeń żeglugowych, obsady i kierownictwa statków rybackich na morzu oraz przepisów policji morskiej i portowej, Minister b. Dzielnicy Pruskiej działa w porozumieniu z równorzędnymi władzami marynarki handlowej;
- 3) nadzór nad środkami żeglugowymi i ochronnymi przemysłu rybackiego na morzu, obsadą, kierownictwem i ruchem statków rybackich na morzu oraz nad przestrzeganiem przez rybaków przepisów policji morskiej i portowej należy wyłącznie do władz marynarki handlowej;
- 4) sprawy związane ze spożyciem ryb morskich poławianych na obszarach wodnych Rzplitej oraz na pełnym morzu przez rybaków zgodnie z potrzebami ogólnopaństwowymi, Minister b. dzielnicy pruskiej reguluje w porozumieniu z Ministrem Apropowizacji;
- 5) Ministrowi b. dzielnicy pruskiej poleca się w granicach art. 6 ust. ustawy z dn. 1 sierpnia 1919 r. (Dz.Pr. P.P. 1919 r. Nr 64 poz. 385) wprowadzić niezwłocznie do ustawy praskiej o rybołówstwie z 1916 r. w porozumieniu

z Ministrami Rolnictwa i Dóbr Państwowych, Przemysłu i Handlu oraz Apropowizacji, zmiany niezbędne do uzgodnienia tej ustawy z ustrojem władz polskich, polskimi ustawami, przepisamiorskimi oraz zasadami, wyrażonymi w ust. 1–4 niniejszej uchwały, po czym ustawę, w ten sposób zmienioną, ogłosić w brzmieniu polskim ustalonym w porozumieniu z Prezydium Rady Ministrów.

MINISTER:

/-/ W. Kucharski

°Załącznik [6] do punktu 11°

Wniosek Ministra Przemysłu i Handlu [o uchwalenie rozporządzenia w przedmiocie przejścia kilku agend Departamentu Przemysłu i Handlu Ministerstwa b. dzielnicy pruskiej pod kierownictwo Ministra Przemysłu i Handlu]

Wniosek

MINISTRA PRZEMYSŁU I HANDLU

Rada Ministrów uchwalić raczy:

- I. Rada Ministrów postanawia wydać następujące rozporządzenie:
Rozporządzenie Rady Ministrów w przedmiocie objęcia kilku agend Departamentu Przemysłu i Handlu Ministerstwa b. dzielnicy pruskiej pod kierownictwo Ministra Przemysłu i Handlu.

Art. 1.

Na zasadzie artykułu 7 Ustawy z dnia 1 sierpnia 1919 r. o tymczasowej organizacji zarządu b. dzielnicy pruskiej (Dz.Pr. Nr 64, poz. 385) przekazuje się następujące agendy Departamentu Przemysłu i Handlu Ministerstwa b. dzielnicy pruskiej z dniem 1 grudnia 1920 roku Ministrowi Przemysłu i Handlu:

- a) sprawy, tyżące się górnictwa;
- b) sprawy gazownicze;
- c) sprawy, tyżące się gospodarki elektrycznością;
- d) sprawy miar i wag.

Art. 2.

Zarządzenia potrzebne celem oddania względnie przejścia wymienionych w art. 1 agend pod kierownictwo Ministra Przemysłu i Handlu wydadzą w porozumieniu Minister b. dzielnicy pruskiej i Minister Przemysłu i Handlu.

- II. Rada Ministrów poleca Ministrom Przemysłu i Handlu oraz b. dzielnicy pruskiej przygotowanie do dnia 1 stycznia 1921 r. projektów ustaw względnie

rozporządzeń, umożliwiających w jak najkrótszym czasie oddanie, względnie objęcie następujących spraw na obszarach b. dzielnicy pruskiej pod kierownictwo Ministra Przemysłu i Handlu, a to: spraw organizacji i działalności władz przemysłowych i inspektorów przemysłowych, spraw nadzoru nad kotłami parowymi, spraw, dotyczących się regulowania przemysłu i handlu, spraw opieki nad przemysłem i handlem, spraw Izb Handlowych i Przemysłowych, spraw, dotyczących się zrzeczeń i związków przemysłowych i handlowych, tudzież statutów spółek akcyjnych, oraz innych spraw, związanych z gospodarką przemysłową i handlową.

Minister
fW. Chrzanowski^f

Uchwała zgodnie z wnioskiem zapadła dn. ... 1920 r.

Uzasadnienie.

Zapoczątkowane, po myśli uchwały Rady Ministrów z dnia 12 lipca 1920 r., kroki, celem stopniowego przejścia całkowitej administracji przemysłowej i handlowej pod bezpośrednie kierownictwo Ministra Przemysłu i Handlu, doprowadziły na razie do uzgodnienia z Ministrem b. dzielnicy pruskiej, przedłożonego niniejszym projektu Rozporządzenia Rady Ministrów w przedmiocie przejścia z dniem 1 grudnia 1920 r. kilku agend Departamentu Przemysłu i Handlu Ministerstwa b. dzielnicy pruskiej pod kierownictwo Ministra Przemysłu i Handlu, a to spraw, dotyczących się górnictwa, spraw gazowniczych, spraw, dotyczących się gospodarki elektrycznością i spraw miar i wag.

Nadto zostało osiągnięte porozumienie, że podległy wspomnianemu Departamentowi dział przepustkowy i Urząd rozdzielczy zostaną w jak najkrótszym czasie zlikwidowane. Na zasadzie Ustawy z dnia 14 lipca 1920 r. Dz.U. Nr 75, poz. 508, zarządzone zostało przejście agend Urzędu Węglowego w Poznaniu przez Państwowy Urząd Węglowy w Warszawie. Wreszcie przygotowanym już rozporządzeniem wykonawczym do Ustawy z dnia 15 lipca 1920 r. o obrocie towarowym z zagranicą (Dz.U. R.P. Nr 79, poz. 527) załatwiona zostanie sprawa przejścia Urzędu dla handlu zagranicznego w Poznaniu z ekspozyturą w Bydgoszczy.

Natomiast nie jest jeszcze rozwiązana kwestia przejścia następujących agend Departamentu Przemysłu i Handlu Ministerstwa b. dzielnicy pruskiej pod kierownictwo Ministra Przemysłu i Handlu, a to: spraw organizacji i działalności władz przemysłowych i inspektorów przemysłowych, spraw nadzoru nad kotłami parowymi, spraw, dotyczących się regulowania przemysłu i handlu, opieki nad przemysłem i handlem, Izb przemysłowych i handlowych, zrzeczeń i związków przemysłowych i handlowych, statutów spółek akcyjnych i innych spraw, związanych z gospodarką przemysłową i handlową.

Przejęcie tych agend zależne jest od uprzedniej częściowej zmiany przepisów obowiązujących dotychczas w byłej dzielnicy pruskiej ustaw i rozporządzeń.

Autorytatywne ustalenie terminu, dla przygotowania odnośnych wniosków przyczyni się niezawodnie do pożądanego przyspieszenia przejęcia także ostatnio wymienionych agend pod kierownictwo Ministra Przemysłu i Handlu.

°Załącznik [7] do punktu 16a°

[Wniosek Ministerstwa Skarbu, aby Rada Ministrów poleciła wszystkim Ministerstwom i Urzędowi zakupów w terminie 2-tygodniowym od dnia jej decyzji nadesłać Departamentowi Kredytowemu Ministerstwa Skarbu wyczerpujące dane o zaciągniętych przez odnośne Ministerstwa i Urzędy zobowiązaniach zagranicznych]

MINISTERSTWO SKARBU
Depar[tament] Kredytowy

MOTYWY

Ministerstwo Skarbu uznając, iż ewidencja długów państwowych winna być skoncentrowana w Ministerstwie, zwracało się parokrotnie bądź piśmiennie, bądź przez delegowanego urzędnika do wszystkich Ministerstw i Urzędów z prośbą o dokładne informacje w sprawie zaciągniętych przez nie za granicą długów tak towarowych, jak finansowych.

Żądane informacje dotyczą przede wszystkim zobowiązań powstałych w pierwszych miesiącach istnienia Rzeczypospolitej Polskiej, wówczas, gdy uzyskiwanie kredytów zagranicznych nie było jeszcze należycie skoordynowane, a poszczególne Ministerstwa i Urzędy, działając na własną rękę, czyniły znaczne zakupy za granicą. Pomimo swej prośby, Ministerstwo Skarbu dotychczas nie otrzymało żadnych w tej mierze wyjaśnień, których brak czyni niemożliwym dla Ministerstwa dokładne stwierdzenie stanu naszego zadłużenia za granicą.

Wobec tego, że pośrednie zwracanie się Ministerstwa Skarbu do poszczególnych urzędów pozostawiane jest bez odpowiedzi, Ministerstwo Skarbu wnosi:

WNIOSEK NA RADĘ MINISTRÓW

Rada Ministrów poleca wszystkim Ministerstwom i Urzędowi zakupów w terminie 2-tygodniowym od dnia jej decyzji nadesłać Departamentowi Kredytowemu Ministerstwa Skarbu wyczerpujące dane o zaciągniętych przez odnośne Ministerstwa i Urzędy zobowiązaniach zagranicznych.

O każdej poszczególniej pożyczce, względnie kredycie, potrzebne są dane następujące:

Zaciągnięcie pożyczki wzgl[ędnie] kredytu:

- 1) suma pożyczki, wzgl[ędnie] kredytu,
- 2) na zasadzie jakiego aktu pożyczka została zaciągnięta,
- 3) przeznaczenie,
- 4) data zaciągnięcia,
- 5) okres budżetowy,
- 6) wierzyciel.

Zużytkowanie pożyczki wzgl[ędnie] kredytu:

- 1) zamawiający,
- 2) dostawca,
- 3) dostarczone przedmioty (zbiorowo, bez danych drobiazgowych),
- 4) sumy poszczególne,
- 5) suma ogólna.

Wystawione zobowiązania:

- 1) data wystawienia,
- 2) przez kogo wystawione,
- 3) zlecenie,
- 4) stopa procentowa,
- 5) termin płatności zobowiązań i procentów,
- 6) sumy poszczególnych obligów,
- 7) suma ogólna wystawionych obligów.

Poza tym wszystkie Ministerstwa i Urzędy winny nadesłać Departamentowi Kredytowemu Ministerstwa Skarbu oryginały zawartych odnośnych umów, względnie ich odpisy, zaświadczone przez stosowne władze.

Warszawa, dnia ... października 1920 roku.

MINISTER SKARBU:
w.z. ^fR. Rybarski^f

Uchwała zapadła zgodnie z wnioskiem
na posiedzeniu Rady Ministrów w dn. ...
października 1920 r.

PREZYDENT MINISTRÓW

**[Wniosek Ministerstwa Rolnictwa i Dóbr Państwowych] w przedmiocie
przekształcenia Urzędu Melioracji Rolnych na Wydział Melioracji Rolnych
Ministerstwa Rolnictwa i Dóbr Państwowych**

S P R A W A

przekształcenia Urzędu Melioracji Rolnych na Wydział Melioracji Rolnych
Ministerstwa Rolnictwa i Dóbr Państwowych.

W N I O S E K

Rada Ministrów uchwalić raczy następujące

ROZPORZĄDZENIE

w przedmiocie przekształcenia Urzędu Melioracji Rolnych na Wydział
Melioracji Rolnych Ministerstwa Rolnictwa i Dóbr Państwowych.

Na zasadzie art. 18 Dekretu Rady Regencyjnej z dn. 3 stycznia 1918 r.
(Dz. Praw Nr 1 poz. 1 r. 1918) o tymczasowej organizacji władz naczelnych
w Królestwie Polskim zarządza się co następuje:

Art. 1. Utworzony przy Ministerstwie Rolnictwa i Dóbr Państwowych na mocy
Rozporządzenia Rady Ministrów z dn. 7 IV 1919 (Dz.Pr. Nr 31 poz. 272) Urząd
Melioracji Rolnych zostaje skasowany, a czynności jego zostają przekazane
Wydziałowi Melioracji Rolnych Ministerstwa Rolnictwa i Dóbr Państwowych.

Art. 2. Wykonanie niniejszego rozporządzenia poleca się Ministrowi Rolnictwa
i Dóbr Państwowych.

Art. 3. Rozporządzenie niniejsze obowiązuje od dnia ogłoszenia w Dzienniku
Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej.

U z a s a d n i e n i e.

Jednolita organizacja Ministerstwa Rolnictwa i Dóbr Państwowych wymaga,
aby podległe mu urzędy bądź instytucje, których charakter i rodzaj pracy nie
wymagają wyodrębnienia w specjalny organ Ministerstwa, a których zakres
działania nie przekracza kompetencji poszczególnego Wydziału, zostały prze-
kształcone na odpowiedniej nazwy Wydziały i poddane w drodze hierarchicznej
władzy odnośnej Sekcji Ministerstwa.

Ministerstwo Rolnictwa i Dóbr Państwowych posiada specjalne organy dla
spraw melioracji rolnych przy Województwach, wskazane więc jest podpo-
rządkowanie Wydziału melioracji tej Sekcji, która do sprawowania czynności
z Województwami powołana zostanie.

Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych:

†J. Poniatowski†

Warszawa, dnia 30 września 1920 r.

Wniosek nagły Ministra Przemysłu i Handlu w przedmiocie utworzenia Główniej Dyrekcji Państwowych Zakładów Górniczych i Hutniczych

WNIOSEK NAGŁY

Ministra Przemysłu i Handlu w przedmiocie utworzenia Główniej Dyrekcji Państwowych Zakładów Górniczych i Hutniczych.

Rada Ministrów uchwalić raczy:

Rada Ministrów akceptuje uchwałę Komitetu Ekonomicznego Ministrów z dnia 26 maja 1920 r. w sprawie utworzenia przy Ministerstwie Przemysłu i Handlu głównej Dyrekcji Państwowych Zakładów Górniczych i Hutniczych, jako zarządu centralnego nad wszystkimi państwowymi zakładami górniczymi i hutniczymi, podległymi Ministerstwu Przemysłu i Handlu.

Minister

°W. Chrzanowski°

UZASADNIENIE.

Państwowy przemysł górniczo-hutniczy ma zwłaszcza w dobie obecnej szczególne znaczenie w ogólnym gospodarstwie przemysłowym polskim. Do istniejących już z dawna przedsiębiorstw państwowych zaczynają przybywać nowe gałęzie przemysłu: Państwo rozszerza istniejące i zakłada nowe kopalnie węgla kamiennego, rudy żelaznej, soli kuchennej, soli potasowych, siarki, nadto robi poszukiwania za rudą miedzianą. Cały ten przemysł wymaga czujnej opieki i umiejętnego kierownictwa, a w związku z tym stworzenia organizacji na wzór dobrze postawionych przedsiębiorstw prywatnych, gdyż tylko w ten sposób zdoła wytrzymać konkurencję prywatną i stać się ważnym czynnikiem regulującym na rynkach zbytu.

W dniu 26 maja 1920 roku Komitet Ekonomiczny uchwalił na wniosek Ministerstwa Przemysłu i Handlu utworzenie przy tymże Ministerstwie Główniej Dyrekcji Państwowych Zakładów Górniczych i Hutniczych, jako urzędu zarządzającego wszystkimi państwowymi zakładami górniczymi i hutniczymi, podległymi Ministerstwu Przemysłu i Handlu (wyciąg z protokołu posiedzenia Komitetu Ekonomicznego z dnia 26/V 1920 r. p. 5).

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 12.

39

PROTOKÓŁ 99 posiedzenia (nadzwyczajnego) Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej, odbytego dn. 7 listopada 1920 r.

Przewodniczy Wiceprezydent Ministrów	p. Ignacy Daszyński
Obecni:	
Minister Spraw Wewnętrznych	p. Leopold Skulski
Minister Spraw Zagranicznych	p. Eustachy ks. Sapieha
Minister Spraw Wojskowych	p. gen. por. Kazimierz Sosnkowski
Minister Skarbu	p. Władysław Grabski
Minister Sprawiedliwości	p. Stanisław Nowodworski
Minister Wyznań Relig[ijnych] i Oświec[enia] Publiczn[ego]	p. Maciej Rataj
Podsekretarz Stanu w Min. Rol[nictwa] i Dóbr Państ[wowych]	p. Zygmunt Chmielewski
Minister Przemysłu i Handlu	p. inż. dr Wiesław Chrzanowski
Minister Kolei Żelaznych	p. dr Kazimierz Bartel
Minister Poczty i Telegrafów	p. dr Władysław Stesłowicz
Podsekretarz Stanu w Min. Robót Publicznych	p. inż. Henryk Dudek
Minister Pracy i Opieki Społecznej	p. Edward Pełowski
Podsekretarz Stanu w Min. Apropowizacji	p. Leonard Zaborowski
Minister b. Dzielnicy Pruskiej	p. Władysław Kucharski
Podsekretarz Stanu w Prez. Rady Ministrów	p. dr Władysław Wróblewski
Szef Sekcji Legislatyw[nej] w Prez. Rady Ministrów	p. Edward Lechowicz
Protokołuje Radca Min[isterialny] w Prez. Rady Ministrów	dr Jerzy Buzek
nadto obecny Szef Zarządu terenów przyfrontowych i etapowych	p. Raczkiewicz

Początek o godzinie 11-ej przed południem.

1. Minister Spraw Wewnętrznych, nawiązując do uchwał Rady Ministrów z 28 października br. w sprawie organizacji Zarządu terenów przyfrontowych i etapowych – podnosi, iż miasta i reszta ludności kresów wschodnich wcielonych do Polski na podstawie preliminarium pokojowych zawartych z Rosją przysyła delegacje z prośbą o pomoc aprowizacyjną i zaopiekowanie się przez Rząd tymi terenami. Chodzi o natychmiastowe zadecydowanie, jakie sprawy Ministerstwa bezpośrednio obejmą, a jakie w okresie przejściowym pozostawią

Zarządowi terenów przyfrontowych i etapowych, udzielając mu w tym zakresie jak największego poparcia.

Po dyskusji, w której zabrali głos Ministrowie: Spraw Wewnętrznych, Skarbu, Wyznań Rel[igijnych] i Oświecenia Publicz[nego], Poczty i Telegrafów, Pracy i Opieki Społecznej, Spraw Zagranicznych i Sprawiedliwości oraz Podsekretarze Stanu Ministerstw: Rolnictwa i Dóbr Państwowych i Apropowizacji – Rada Ministrów powzięła następujące uchwały:

- 1) Zarząd ziem przyfrontowych i etapowych – znosi się.
- 2) Zaprowadza się normalną administrację, tworząc jako drugą instancję zarządy okręgowe, odpowiadające terenowo przyszłym województwom.
- 3) Minister Sprawiedliwości przygotowuje projekt ustawy nadającej Radzie Ministrów delegację ustawodawczą do wprowadzenia w ustawodawstwo ziem przyłączonych do Rzeczypospolitej na zasadzie pokoju preliminarjnego z Rosją odpowiednich zmian, celem uzgodnienia go z ustawodawstwem Rzeczypospolitej Polskiej.

2. Po przedstawieniu stanu zarządu zdobyczą wojenną Rada Ministrów, na wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych, uchwaliła:

Cywilnym urzędnikom zarządu zdobywczy wojennej wymawia się posady;

Ministerstwo Skarbu asygnuje potrzebny kredyt na pokrycie zaległych pensji i trzechmiesięcznego odszkodowania, o ile nie otrzymają w tym okresie posady państwowej.

3. Rada Ministrów nie przyjęła wniosku Ministra Spraw Wojskowych w sprawie zwalniania z Wojska Polskiego Polaków pochodzących z ziem, które według podpisanych preliminarjów pokojowych nie mają należeć do Rzeczypospolitej Polskiej.

Koniec posiedzenia o godz. 3-ej po południu.

^fWitos^f

Załącznik

1. (tajne) Wniosek nagły [Ministerstwa Spraw Wojskowych o uchwalenie, że wszyscy znajdujący się w Wojsku Polskim Polacy, pochodzący z ziem, które według podpisanych preliminarjów pokojowych nie mają należeć do Rzeczypospolitej Polskiej, mogą być na własne żądanie zwolnieni z Wojska Polskiego]

„Załącznik [1] do punktu 3^c

(tajne) Wniosek nagły [Ministerstwa Spraw Wojskowych o uchwalenie, że wszyscy znajdujący się w Wojsku Polskim Polacy, pochodzący z ziem, które według podpisanych preliminarzów pokojowych nie mają należeć do Rzeczypospolitej Polskiej, mogą być na własne żądanie zwolnieni z Wojska Polskiego]

Warszawa, dn. 1 XI 1920 r.

Wniosek nagły na Radę Ministrów.

Rada Ministrów uchwalić raczy:

„Wszyscy znajdujący się w Wojsku Polskim Polacy, pochodzący z ziem, które według podpisanych preliminarzów pokojowych nie mają należeć do Rzeczypospolitej Polskiej, mogą być na własne żądanie zwolnieni z Wojska Polskiego.”

Minister Spraw Wojskowych
/-/ K. Sosnkowski.
Genera-Porucznik.

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 12.

PROTOKÓŁ
100 posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej,
odbytego dnia 8 listopada 1920 roku

Przewodniczy Prezydent Ministrów	p. Wincenty Witos
Obecni:	
Wiceprezydent Ministrów	p. Ignacy Daszyński
Minister Spraw Wewnętrznych	p. Leopold Skulski
Minister Spraw Zagranicznych	p. Eustachy X. Sapieha
Minister Spraw Wojskowych	p. gen. por. Kazimierz Sosnkowski
Podsekretarz Stanu w Min. Skarbu	p. dr Ignacy Weinfeld
Minister Sprawiedliwości	p. Stanisław Nowodworski
Minister Wyznań Relig[ijnych] i Oświec[enia] Publ[icznego]	p. Maciej Rataj
Podsekretarz Stanu w Min. Rol[nictwa] i Dóbr Pań[stwowych]	p. Zygmunt Chmielewski
Minister Przemysłu i Handlu	p. inż. dr Wiesław Chrzanowski
Minister Kolei Żelaznych	p. dr Kazimierz Bartel
Minister Poczty i Telegrafów	p. dr Władysław Stesłowicz
Minister Robót Publicznych	p. inż. Gabriel Narutowicz
Minister Pracy i Opieki Społecznej	p. Edward Peplowski
Podsekretarz Stanu w Min. Apropowizacji	p. Leonard Zaborowski
Minister b. Dzielnicy Pruskiej	p. Władysław Kucharski
Kierownik Min. Kultury i Sztuki	p. Jan Heurich
Podsekretarz Stanu w Prez. Rady Minist[rów]	p. dr Władysław Wróblewski
Szef Sekcji Legisl[atywnej] w Prez. Rady Minist[rów]	p. Edward Lechowicz
Protokołuje Radca Min[isterialny] w Prez. Rady Minist[rów]	dr Jerzy Buzek
nadto obecny Generalny Komisarz Plebiscytowy dla Górnego Śląska, poseł na Sejm Ustawodawczy	p. Wojciech Korfanty

Początek o godzinie 6 po południu.

1. Rada Ministrów po wysłuchaniu sprawozdania p. Wojciecha Korfantego z dotychczasowej działalności Komisariatu Plebiscytowego dla Górnego Śląska²⁶²

²⁶² W lutym 1920 r. utworzono w Bytomiu Polski Komisariat Plebiscytowy. Kierownictwo powierzono Wojciechowi Korfantemu. Jego zastępcami byli: Konstanty Wolny, Józef Rymer i Józef Biniszkiwicz.

i rozpatrzeniu przedstawionego przez niego stanu rzeczy na Górnym Śląsku przystąpiła do obrad nad programem postępowania w tej sprawie.

Tę część posiedzenia uznano za poufną.

2. Wyznaczona uchwałą Rady Ministrów z 28 października br. Komisja, złożona z Ministrów: Spraw Wewnętrznych, Kolei Żelaznych i Robót Publicznych, którego to ostatniego zastępował inżynier Jakimowicz, – po zbadaniu sytuacji na miejscu – proponuje następujące uchwały w kwestii baraków na Powązkach, znajdujących się w posiadaniu JUR'a²⁶³:

a) Ponieważ wojskowości wobec obawy epidemii i demobilizacji niezbędne jest urządzenie dużych miejsc izolacyjnych, położonych na kolei, aby izolowanie i demobilizacja mogły być przeprowadzane zgodnie z wymaganiami sanitarnymi – należy urządzić w trzech węzłach kolejowych: Małkini, Siedlcach i Dęblinie systemem barakowym obozy dla chorych i zdrowych żołnierzy. W tym celu należy stworzyć Komisję z 1) Szefa Departamentu Sanitarnego, generała-podporucznika Zwierzchowskiego, 2) inżyniera wojskowego, 3) przedstawiciela Najwyższej Izby Kontroli Państwa, 4) przedstawiciela Ministerstwa Skarbu, której to Komisji udzielić – prawa przeprowadzenia bez wszelkich formalności z uzyskaniem pokrycia budżetowego ex post następujących budowli:

1) w Małkini: 10 baraków, opatrzonych na zimę i ogrzewanych na 100 ludzi każdy, z dodaniem do nich 4 baraków szpitalnych dla chorych zakaźnych na 50 łóżek każdy; do tego potrzebnych budowli gospodarczych, jak to: kuchni, składów, domu dla personelu etc.;

2) w Siedlcach toż samo, co w Małkini,

i 3) w Dęblinie zremontowania i opatrzenia na zimę z ogrzewaniem baraków, znajdujących się przy stacji Zajezierze pod szpital zakaźny na 800 łóżek i baraków w obozie nowym w ilości 20 z gospodarczymi ubikacjami – na ogólną ilość 5200 ludzi.

Wydatki te obciążają w 1/3 budżet Ministerstwa Spraw Wojskowych, w 1/3 Komisariat do walki z epidemiami i w 1/3 budżet Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej;

b) W Warszawie oddać do użytku wojskowego dworzec Kaliski dla przyjmowania transportów z prawem izolowania na dworcu potrzebnej ilości przybywających żołnierzy;

c) W razie konieczności polecić JUR'owi przyjmowanie do izolowania na Powązkach transportów żołnierzy w ilości na raz nieprzewyższającej 100 ludzi.

Prócz powyższego, Komisja uważa za właściwe zakomunikować Radzie Ministrów następującą opinię: Baraki na Powązkach nadają się bardziej na magazyny wojskowe, aniżeli na użytek reemigracji; z tego powodu Ministerstwo Opieki

²⁶³ W pierwszej połowie XIX w. przy ul. Powązkowskiej zbudowano rosyjskie koszary wojskowe. Ludność Warszawy nazywała je Powązkowskimi Barakami Letnimi.

Spółecznej winno przygotować, względnie wybudować inne, właściwsze na ten cel, budynki, po dokonaniu zaś tego baraki na Powązkach oddać na magazyny wojskowe.

Rada Ministrów wnioski Komisji przyjęła.

Koniec posiedzenia o godzinie 10-ej wieczorem.

^fWitos^f

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 12.

40a

^bPROTOKÓŁ

tajny posiedzenia Rady Ministrów z 8 listopada 1920 r.

1. Rada Ministrów po wysłuchaniu sprawozdania p. Wojciecha Korfantego z dotychczasowej działalności Komisariatu plebiscytowego dla Górnego Śląska i rozpatrzeniu przedstawionego (przez niego) stanu rzeczy na Górnym Śląsku zaakceptowała wszystkie wnioski złożone przez niego, a mianowicie:
 1. przysłanie kilku dywizji na pogranicze Śląska;
 2. dostarczenie obuwia i bielizny zdemobilizowanym Górnoślązacom w obozie Krakowskim;
 3. dostawę kartofli na Górny Śląsk;
 4. parcelację kilku majątków na pograniczu Śląska;
 5. obiecanie po 30 morgów roli każdemu mężowi zaufania w wiosce;
 6. wysłanie noty do rady ambasadorów w sprawie broni niemieckiej na Górnym Śląsku;
 7. wysłanie noty do rady ambasadorów w sprawie przyspieszenia terminu plebiscytu i rozstrzygnięcia spornych kwestii regulaminowych;
 8. wysłanie noty do rządu niemieckiego w sprawie przewozu emigrantów polskich na głosowanie;
 9. dostarczenie 20 milionów marek niemieckich na cele plebiscytu;
 10. wydelegowanie pracowników do śląskiego urzędu ziemskiego.^b

^fWitos^f

^fBuzek^f

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 12.

PROTOKÓŁ

101-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej, odbytego w dniu 11 listopada 1920 roku

Przewodniczy Prezydent Ministrów	p. Wincenty Witos
Obecni:	
Wiceprezydent Ministrów	p. Ignacy Daszyński
Podsekretarz Stanu w Min. Spraw Wewnętrznych	p. Józef Kuczyński
Minister Spraw Zagranicznych	p. Eustachy X. Sapięha
Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego:	p. Tadeusz Łopuszański
Podsekretarz Stanu w Min. Rolnictwa i D.P.	p. Zygmunt Chmielewski
Minister Przemysłu i Handlu	p. inż. dr Wiesław Chrzanowski
Minister Kolei Żelaznych	p. dr Kazimierz Bartel
Minister Poczty i Telegrafów	p. dr Władysław Stesłowicz
Minister Pracy i Opieki Społecznej	p. Edward Pełowski
Podsekretarz Stanu w Min. Skarbu	p. dr Ignacy Weinfeld
Minister Robót Publicznych	p. inż. Gabriel Narutowicz
Kierownik Min. Zdrowia Publicznego	p. dr Witold Chodźko
Kierownik Min. Kultury i Sztuki	p. Jan Heurich
Podsekretarz Stanu w Prezydium Rady Min.	p. dr Władysław Wróblewski
Szef Sekcji Legislacyjnej Prez. Rady Min.	p. Edward Lechowicz
Protokołuje Radca Minister[ialny] Prez. Rady Min.	dr Jerzy Buzek

Początek posiedzenia o godzinie 11-tej rano.

1. Odczytano protokoły posiedzeń Rady Ministrów odbytych w dniach 3, 4 i 7 listopada 1920 r.

2. Rada Ministrów przyjęła projekt ustawy o ratyfikacji układu polsko-niemieckiego w przedmiocie przejęcia wymiaru sprawiedliwości w b. zaborze pruskim z dnia 20 września 1920 r.

3. Rada Ministrów przyjęła projekt ustawy złożony przez Ministra Pracy i Opieki Społecznej w przedmiocie czasowej zmiany brzmienia art. 6, 7 i 14 ustawy z dnia 1 sierpnia 1919 r. o załatwianiu zatargów zbiorowych pomiędzy pracodawcami a pracownikami rolnymi (Dz. Praw Nr 65 poz. 394 z r. 1919) z następującymi zmianami:

a) w artykule 1-ym skreślono zwrot: „na czas przesilenia gospodarczego, spowodowanego wydarzeniami wojennymi, nie dłużej wszakże niż do dnia 1 stycznia 1922 r.”;

b) ostatniemu zdaniu artykułu 2 nadano osnowę: „Za następnym razem kara grzywny zostanie podniesiona dwukrotnie.”;

c) tę samą osnowę nadano ostatniemu zdaniu art. 3 i 4.

Wniesiony w tej sprawie projekt przez Ministra Sprawiedliwości nie uzyskał większości głosów.

4. Rada Ministrów przyjęła wniesiony w myśl uchwały Rady Ministrów z dnia 7 bm. przez Ministra Sprawiedliwości projekt ustawy w przedmiocie ustalenia zasad, normujących stan prawny na ziemiach, przyłączonych do obszaru Rzeczypospolitej na podstawie umowy o preliminaryjnym pokoju i rozejmie, podpisanej w Rydze 12 października 1920 r.

5. Rada Ministrów przyjęła projekt ustawy w sprawie poboru należności ekwiwalentowej na obszarze b. dzielnicy austriackiej za rok 1921.

6. Przystąpiono do obrad nad wniesionym przez Ministrów Skarbu i Przemysłu i Handlu projektem ustawy w przedmiocie ułatwień dla nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach górniczych i fabrycznych.

Koniec posiedzenia o godzinie 3 po południu.

fWitosf

Załączniki

Wykaz:

1. Ustawa o ratyfikacji układu polsko-niemieckiego w przedmiocie przejęcia wymiaru sprawiedliwości z dnia 20 września 1920 r.²⁶⁴
2. Układ polsko-niemiecki w przedmiocie przejęcia wymiaru sprawiedliwości²⁶⁵.
3. Załącznik do artykułu 3 § 3 polsko-niemieckiej umowy w przedmiocie przejęcia wymiaru sprawiedliwości.
4. Rozporządzenie Rady Obrony Państwa w przedmiocie czasowej zmiany brzmienia artykułów 6, 7 i 14 Ustawy z dnia 1 sierpnia 1919 r. o załatwianiu zatargów zbiorowych pomiędzy pracodawcami a robotnikami rolnymi (Dz. Praw Nr 65 1919, poz. 394); uzasadnienie²⁶⁶.
5. Ustawa w przedmiocie czasowej zmiany artykułów 6, 7 i 14 Ustawy z dnia 1 sierpnia 1919 r. o załatwianiu zatargów zbiorowych pomiędzy pracodawcami a robotnikami rolnymi (Dz. Praw Nr 65 1919 poz. 394); uzasadnienie²⁶⁷.
6. Ustawa w przedmiocie ustalania zasad, normujących stan prawny na ziemiach, przyłączonych do obszaru Rzeczypospolitej na podstawie umowy o preliminaryjnym pokoju i rozejmie, podpisanej w Rydze 12 października 1920 r.²⁶⁸

²⁶⁴ Załącznik [1] do punktu 2. Nie publikuje się.

²⁶⁵ Załącznik [2] do 2. Nie publikuje się.

²⁶⁶ Załącznik 1 [4] do punktu 3. Nie publikuje się.

²⁶⁷ Załącznik 2 [5] do punktu 3. Nie publikuje się.

²⁶⁸ Załącznik [6] do punktu 4. Nie publikuje się.

7. [Propozycja brzmienia art. 1 i 2]²⁶⁹.

8. Ustawa w sprawie poboru należności ekwiwalentowej na obszarze b. dzielnicy austriackiej za rok 1921; uzasadnienie²⁷⁰.

°Załącznik [3]

Załącznik
**do artykułu 3 § 3 polsko-niemieckiej umowy w przedmiocie przejęcia wymiaru
sprawiedliwości²⁷¹**

§ 1.

O ile księgi gruntowe znajdujące się w urzędzie hipotecznym odnoszą się do gruntów położonych w obrębie drugiego państwa, mają być stosowane następujące postanowienia:

§ 2.

Jeżeli wszystkie karty księgi gruntowej dotyczą nieruchomości, położonych w obrębie drugiego państwa, nie należy kart zamykać, tylko trzymać je w pogotowiu celem przekazania drugiemu państwu. O terminie, w którym przekazanie ma nastąpić, postanowi się w drodze porozumienia między obopólnymi zarządami wymiaru sprawiedliwości.

Razem z księgą gruntową należy przygotować do przekazania akta gruntowe, jak również osobno przechowywane dokumenty (ordynacja dla sekretariatów sądowych przy sądach powiatowych § 46), a w razie gdy cały obszar księgą gruntową objęty leży w obrębie drugiego państwa, także odnoszące się do tego obszaru dokumenty katastralne i pisma, jak również spis właścicieli (ordynacja dla sekretariatów sądowych przy sądach powiatowych § 45 ust. 6, § 47). To samo dotyczy przy nieruchomościach, niemających karty gruntowej, wszelkich pism do nich się odnoszących.

Akta gruntowe winny być przejrzane, celem stwierdzenia, czy nie zawierają jakich zezwoleń na wpis, zarządzeń lub innych dokumentów, odnoszących się do nieruchomości położonych w obrębie własnego państwa. W tym ostatnim wypadku należy sporządzić uwierzytelnione odpisy dla aktów gruntowych dotyczących tych nieruchomości.

²⁶⁹ Załącznik 2 [7] do punktu 4. Nie publikuje się.

²⁷⁰ Załącznik [8] do punktu 5. Nie publikuje się.

²⁷¹ Polsko-niemiecki układ w przedmiocie przejęcia wymiaru sprawiedliwości został podpisany 20 września 1920 r. w Poznaniu.

§ 3.

Jeżeli poszczególne karty księgi odnoszą się do nieruchomości położonych w obrębie drugiego państwa, wówczas winno się karty te wydzielić i złączyć w jedną zaopatrzoną w zwykłą okładkę „księgę zdawczą”, w której otrzymają one nowe liczby porządkowe.

W księdze zdawczej można zamieścić karty rozmaitych obwodów hipotecznych. O ile liczba kart tego wymaga, winno się założyć więcej ksiąg zdawczych, w których liczby kart mają biec nieprzerwanie.

Jeżeli zachodzi obawa, że przez wydzielenie księga gruntowa zanadto ucierpi, albo jeżeli wydzielenie z innych przyczyn okazuje się niewskazane, w szczególności z powodu, że tylko kilka kart należy wydzielić albo, że wpisy dotyczące tej samej karty z powodu braku miejsca uskuteczniają w innych miejscach tej samej lub innej księgi, natenczas można także karty, które miały być wydzielone, zamknąć. Treść ich winno się wówczas przenieść na nową kartę księgi zdawczej.

Do ksiąg zdawczych należy stosować odpowiednio przepisy § 2.

Jeżeli wydanie całej księgi okazuje się bardziej celowe, ponieważ przeważna część jej kart odnosi się do nieruchomości położonych w obrębie drugiego państwa, natenczas winno się zamknąć karty odnoszące się do nieruchomości własnego państwa. Treść ich winno się następnie przenieść na nową kartę jednej z ksiąg, pozostających w dotychczasowym urzędzie hipotecznym. Jeżeli zachodzą powyższe warunki, polski zarząd wymiaru sprawiedliwości może domagać się zwrotu zabranych ksiąg gruntowych.

§ 4.

Jeżeli w skład karty gruntowej wchodzi więcej nieruchomości, z których jedno są położone we własnym, a inne w drugim państwie, winno się te ostatnie z urzędu odpisać na nową kartę księgi zdawczej.

Jeżeli tylko część nieruchomości leży w obrębie drugiego państwa, winno się z urzędu tę część odpisać na nową kartę księgi zdawczej. Odpis może nastąpić także wówczas, jeżeli tylko co do położonej we własnym państwie części nieruchomości znajduje się uwierzytelniony wyciąg z księgi podatkowej i wyciąg uwierzytelniony przez urzędnika katastralnego.

W wypadkach przewidzianych w ustępach 1 i 2 należy przy przenoszeniu wpisów w drugim i trzecim oddziale uwidocznić odpowiedzialność łączną zarówno w nowej, jak i starej karcie. O odpisaniu ma się powiadomić wszystkie osoby widoczne z księgi gruntowej, na rzecz których wpis nastąpił. Powiadomienia tego można się zrzec. Dla nowej karty winno się założyć nowe akta gruntowe. Pierwotne akta gruntowe mają pozostać w urzędzie hipotecznym. Postanowienia § 2 ustępu 3 stosuje się odpowiednio.

Jeżeli okazuje się bardziej celowe przekazać całą kartę, gdyż wpisy dotyczą przeważnie nieruchomości lub części nieruchomości, położonych w obrębie

drugiego państwa, natenczas winno się nieruchomości lub części nieruchomości położone we własnym państwie odpisać na nową kartę księgi gruntowej, pozostającej w urzędzie hipotecznym. Postanowienia ust. 2, zdania 2, jak i ustępu 3, stosuje się odpowiednio.

podpisano: Dr Zygmunt Seyda,
Dr Prączyński,
Dr Crusen.

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 12.

PROTOKÓŁ
102 posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej
z dnia 15 listopada 1920 r.

Przewodniczy Prezydent Ministrów	p. Wincenty Witos
Obecni:	
Wiceprezydent Ministrów	p. Ignacy Daszyński
Minister Spraw Wewnętrznych	p. Leopold Skulski
Minister Spraw Zagranicznych	p. K. Eustachy Sapieha
Minister Spraw Wojskowych	p. gen. por. Kaz[imierz] Sosnkowski
Podsekretarz Stanu w Min. Skarbu	p. dr Ignacy Weinfeld
Minister Wyznań Rel[igijnych] i Oświecenia P[ublicznego]	p. Maciej Rataj
Minister Sprawiedliwości	p. Stanisław Nowodworski
Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych	p. Juliusz Poniatowski
Minister Przemysłu i Handlu	p. inż. dr Wiesław Chrzanowski
Minister Robót Publicznych	p. inż. Gabriel Narutowicz
Podsekretarz Stanu w Min. Kolei Żelaznych	p. Julian Eberhardt
Minister Poczty i Telegrafów	p. dr Władysław Stesłowicz
Minister Pracy i Opieki Społecznej	p. Edward Pełowski
Minister Aprowizacji	p. Stanisław Śliwiński
Kierownik Min. Zdrowia Publicznego	p. dr Witold Chodźko
Kierownik Min. Sztuki i Kultury	p. Jan Heurich
Podsekretarz Stanu w Prezydium Rady Min.	p. dr Władysław Wróblewski
Szef Sekcji Legislat[ywnej] w Prez. Rady Min.	p. Edward Lechowicz
Protokołuje Radca Min[isterialny] Prez. Rady Min.	dr Jerzy Buzek

Początek posiedzenia o godz. 5 po południu.

1. Odczytano protokoły posiedzeń Rady Ministrów z dnia 8 i 11 listopada 1920 r.

2. Po przedstawieniu sprawy nominacji członków Tymczasowej Komisji Rządowej w Cieszynie²⁷² przez Podsekretarza Stanu Prezydium Rady Ministrów Rada Ministrów uchwala, ażeby na zastępcę Komisarza powołać Prezydenta Sądu Okręgowego w Cieszynie d-ra Feliksa Bocheńskiego. Na członków według klucza, że z każdej partii politycznej, reprezentowanej na Śląsku Cieszyńskim, powołuje się jednego przedstawiciela, PP. ks[iędza] ^aBrzuzkę^a (partia katolicka)

²⁷² Zob. „Dziennik Urzędowy Tymczasowej Komisji Rządowej w Cieszynie”.

dyrektora gimnazjum cieszyńskiego, Franciszka Popiołka (Polskie Stronnictwo Ludowe), Macheja (Polska Partia Socjalistyczna). Jako czwartego członka dyrektora cieszyńskiej Dyrekcji skarbowej, radcę Antoniego Pawliłę. Piąty mandat zastrzeżony jest Niemcom. Wybór między dwoma kandydatami PP. Pieschem i ^aOskarem^a Molendą nastąpi po oświadczeniu się w tej sprawie Komisarza Rządu, P. Żórawskiego²⁷³.

3. Rada Ministrów przyjęła do wiadomości zatwierdzającej złożone do Ministra Pracy i Opieki Społecznej rozporządzenie w przedmiocie wykonania ustawy sejmowej z dnia 28 października 1920 r. Zarazem Rada Ministrów postanowiła zażądać sprawozdania od Generalnego Komisarza do spraw powrotu jeńców, uchodźców i robotników z dotychczasowej działalności jego Urzędu.

Rada Ministrów zleciła Ministrowi Pracy i Opieki Społecznej przy przejmowaniu Urzędu do spraw powrotu jeńców, uchodźców i robotników przeprowadzić selekcję pracowników tego Urzędu.

4. Po przedstawieniu przez Podsekretarza Stanu w Min. Skarbu d-ra Weinfeldta konieczności podwyższenia taryf kolejowych i pocztowych Rada Ministrów uznała potrzebę bardzo wydatnej podwyżki tych taryf już od 1 grudnia br. i wezwała właściwych Ministrów do przeprowadzenia tych podwyżek w porozumieniu z Ministerstwem Skarbu.

Celem przygotowania społeczeństwa na to zarządzenie postanowiono uchwałę tę ogłosić bezzwłocznie.

5. Po przedstawieniu przez Ministra Robót Publicznych sprawy opróżnienia przez wojskowość budynków Nr 44 i 46 w Zamościu Rada Ministrów zleciła załatwienie tej rzeczy Ministrowi Spraw Wojskowych, Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, Robót Publicznych i Skarbu.

6. Rada Ministrów przyjęła projekt ustawy o nadzorze nad kotłami parowymi.

W art. 2 w zdaniu drugim skreślono wyrazy „w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu”.

7. Rada Ministrów przyjęła wniosek Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego o skreślenie politechniki w Göthen²⁷⁴ z wykazu uniwersytetów i szkół wyższych, których ukończenie uprawnia do pobierania dodatku za studia wyższe.

Równocześnie zlecono Ministrowi Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, by Radzie Ministrów złożył projekt o skreślenie z wymienionego wykazu dalszych szkół, niestojących na równi z uniwersytetami.

8. Rada Ministrów uchwaliła rozporządzenie Rady Ministrów w przedmiocie przedłużenia mocy obowiązującej rozporządzenia Rady Obrony Państwa z dnia 18 sierpnia 1920 r. o zawieszeniu postępowania sądowego w sprawach cywilnych dla osób pozostających w służbie czynnej wojska polskiego.

²⁷³ Winno być: Żurawskiego.

²⁷⁴ Uczelnia funkcjonowała w Dolnej Saksonii.

9. Wniosek Kierownika Ministerstwa Sztuki i Kultury w sprawie subwencji dla teatru polskiego w Wilnie²⁷⁵ przyjęto w zasadzie. Szczegóły ustali Minister Skarbu w porozumieniu z Ministerstwem Sztuki i Kultury.

10. Projekt ustawy w przedmiocie zwalczania chorób wenerycznych przyjęto.

W art. 1 skreślono wyrazy „każdym,” i „każdej”; w art. 2 wyraz „każdy”; w art. 3 wyraz „racjonalnego” zastąpiono zwrotem „zgodnego z nauką”.

Odnosnie do art. 19 Minister Spraw Wewnętrznych zaznacza, że ogólny nadzór nad osobami uprawiającymi nierząd zawodowo powinien należeć do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, a do Ministerstwa Zdrowia Publicznego jedynie badanie i leczenie tudzież nadzór nad osobami chorymi.

Na wyjaśnienie Kierownika Ministerstwa Zdrowia Publicznego, że jednej rzeczy nie można oddzielnie traktować od drugiej i że Ministerstwo Zdrowia sprostą temu zadaniu Minister Spraw Wewnętrznych cofa swoje zastrzeżenie, oświadczając, że uważał za swój obowiązek przestrzec Ministerstwo Zdrowia przed trudnym dla tego Ministerstwa do spełnienia zadaniem.

11. Rada Ministrów przyjęła projekt ustawy w przedmiocie przejścia na własność Państwa Polskiego wszelkiego rodzaju mienia b. cesarsko-rosyjskiej rodziny panującej oraz poszczególnych jej członków z następującymi zmianami:

a) w art. 1 wyrazy „staje się” zastąpiono wyrazem „jest”

b) w art. 2 wyrazy „stają się” zastąpiono wyrazem „są”

c) w art. 6 skreślono wyrazy: „i Prezesem Prokuratorii Generalnej”.

Minister Sprawiedliwości wniósł o uznanie projektu za przedwczesny do czasu zawarcia ostatecznego traktatu pokojowego z Rosją.

12. Rada Ministrów przyjęła projekt ustawy w przedmiocie przejścia na własność Państwa Polskiego ordynacji (majoratu) ksiąząt warszawskich hrabiów Paskiewiczów Erywańskich²⁷⁶ z następującymi zmianami:

a) w art. 1 wyraz „powracają” zastąpiono wyrazem „przechodzą”,

b) art. 3 skreślono,

c) w art. 7 skreślono wyrazy: „i Prezesem Prokuratorii Generalnej”.

Koniec posiedzenia o godzinie 10 wieczorem.

fWitos^f

²⁷⁵ Mowa o Teatrze Polskim założonym w latach 1912–1914 z inicjatywy działacza społecznego i polityka Hipolita Korwin-Milewskiego na Pohulance.

²⁷⁶ W nagrodę za zdobycie Warszawy w 1831 r. Iwan Paskiewicz otrzymał rok później tytuł księcia warszawskiego i prawo założenia ordynacji. Po zwycięskiej wojnie z Turcją dostał tytuł hrabiego erewańskiego.

Załączniki

Wykaz:

1. [Pismo Dyrektora Państwowego Seminarium N.M. w Zamościu²⁷⁷ do prezesa Rady Ministrów dotyczące szkolnictwa, w szczególności szkolnictwa seminaryjnego].
2. Wniosek Ministra Przemysłu i Handlu [o uchwalenie ustawy o nadzorze nad kotłami parowymi]²⁷⁸.
3. Wniosek [Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego o skreślenie w wykazie szkół wyższych, których ukończenie uprawnia do pobierania dodatku za studia wyższe, politechniki w Göthen]²⁷⁹.
4. Rozporządzenie Rady Ministrów w przedmiocie przedłużenia mocy obowiązującej rozporządzenia Rady Obrony Państwa z dnia 18 sierpnia 1920 r. o zawieszeniu postępowania sądowego w sprawach cywilnych dla osób pozostających w służbie czynnej Wojska Polskiego²⁸⁰.
5. Wniosek nagły Kierownika Ministerstwa Sztuki i Kultury w sprawie subwencji dla Teatru Polskiego w Wilnie.
6. Ustawa w przedmiocie zwalczania chorób wenerycznych²⁸¹.
7. [Wniosek o uchwalenie projektu ustawy w przedmiocie przejścia na własność Państwa Polskiego wszelkiego rodzaju mienia b. cesarsko-rosyjskiej rodziny panującej oraz poszczególnych jej członków].
8. [Wniosek Ministerstwa Rolnictwa i Dóbr Państwowych o uchwalenie projektu ustawy w przedmiocie przejścia na własność Państwa Polskiego ordynacji (majoratu) książąt warszawskich hrabiów Paskiewiczów-Erywańskich].

°Załącznik [1] do punktu 5°

[Pismo Dyrektora Państwowego Seminarium N.M. w Zamościu do prezesa Rady Ministrów dotyczące szkolnictwa, w szczególności szkolnictwa seminaryjnego]

Odpis

Jaśnie Wielmożny Panie

Prezydencie Rady Ministrów!

Korzystając z łaskawej bytności najwyższej Osobistości hierarchii urzędniczej Najjaśniejszej Rzeczypospolitej Polskiej, ośmielam się przedłożyć do osobistego

²⁷⁷ Państwowe Seminarium Nauczycielskie Męskie w Zamościu założono w 1916 r. w gmachu Akademii Zamoyskiej. W 1921 r. zostało przeniesione do Szczebrzeszyna.

²⁷⁸ Załącznik [2] do punktu 6. Nie publikuje się.

²⁷⁹ Załącznik [3] do punktu 7. Nie publikuje się.

²⁸⁰ Załącznik [4] do punktu 8. Nie publikuje się.

²⁸¹ Załącznik [6] do punktu 10. Nie publikuje się.

rozpatrzenia skargę niniejszą na najboleśniejszą sprawę tut. szkolnictwa w ogóle, a szkolnictwa seminaryjnego w szczególności.

Jest nią brak internatu dla uczniów szkół średnich, a uczniów seminarium nauczycielskiego, rekrutującego swą młodzież z warstw ludności pozamiejskiej, przede wszystkim.

Młodzież pozostawiona sobie na prywatnych pomieszczeniach łatwo ulegać może nieodpowiedzialnym wpływom, działającym na szkodę młodzieży, jej przyszłość i przyszłość państwa naszego. Często zaś wskutek zupełnego braku pomieszczenia musi zrezygnować z dobrodziejstw kształcenia się w Seminarium.

Sprawa pomieszczenia internatu dla uczniów Seminarium i Gimnazjum w Zamościu przedstawia się historycznie w sposób następujący:

Dnia 10/7 1919 r. przekazane zostały do użytku Min. W.R. i O.P. budynki Nr 44 i 45 na pomieszczenie internatu.

Ministerstwo ze swej strony oddało te budynki do użytku Seminarium Nauczycielskiego.

O fakcie przekazania wzmiankowanych budynków Min. W.R. i O.P. zawiadomiło Min. Rolnictwa – DOG Lubelskiego dn. 13/7 1919, które ze swej strony wydało odpowiednie rozkazy Zarządowi Budownictwa Wojskowego, o czym zawiadomiło Dyрекcję Seminarium telegramem Nr 982 wysłanym z Lublina 15/7 1919 z podpisem Szefa Sztabu, kapitana Wierońskiego.

Na tej podstawie Min. W.R. i O.P. przystąpiło do natychmiastowego remontu przyznanych mu budynków dla umożliwienia korzystania z tychże jeszcze przed zimą 1919 r.

Na remont wydatkowano 80 000 mk. pol., ale władze wojskowe miejscowe z niewiadomych przyczyn wstrzymały roboty, obsadzając wspomniane budynki oddziałem żołnierzy, mających polecenie niewpuszczania nikogo prócz osób wojskowych.

Wobec takiego położenia zwróciło się Min. W.R. i O.P. na podstawie przedstawienia przez Dyрекcję Seminarium Męskiego takiego stanu rzeczy do Min. Spraw Wojskowych z prośbą o zwolnienie tych budynków, akcentując, że jeśli natychmiast nie podejmie się na nowo zatrzymanych robót, to Min. W.R. i O.P. będzie pozbawione lokalu koniecznie potrzebnego, a skarb państwa zostanie narażony na znaczne straty, gdyż nagromadzony na miejscu materiał, wobec braku dozoru i odpowiedniego zabezpieczenia, bądź ulegnie zniszczeniu, bądź rozgrabieniu.

Opierając się na fakcie przyznania Min. W.R. i O.P. przez Min. Rolnictwa, za wiedzą władz wojskowych, wzmiankowanych budynków Nr 44 i 45 oraz fakcie, że wojskowość z tych budynków nie korzystała – Min. W.R. i O.P. prosiło Min. Spraw Wojskowych o jak najenergiczniejsze wejrzenie w tę sprawę i wydanie podwładnym sobie organom miejscowym zarządzenia niestawiania Min. W.R. i O.P. przeszkód w dalszym prowadzeniu rozpoczętych robót (19 IX 1919 L. 1653).

Wynikiem tego przedstawienia w Min. Spraw Wojskowych była Komisja Międzyministerialna, która zjechała dla rozdziału budynków państwowych do Zamościa w początkach października 1919. Ta komisja rozejrzawszy się w miejscowych stosunkach i zbadawszy sprawę bardzo gruntownie przyznała ponownie budynki Nr 44 i 45 Min. W.R. i O.P. z przeznaczeniem ich na pomieszczenie Internatu młodzieży P[aństwowego] Seminarium N.M.

Jednak władze wojskowe nie uszanowały tego postanowienia i do dnia dzisiejszego budynków nie oddały.

Dziś więc internatu nie ma w Zamościu.

Młodzież nasza, ukończywszy Preparandy Państwowe, przyjeżdża do nas – a w braku pomieszczenia – wraca do domu, przerywając studia. Szkoda wydatków na preparandy!

Jaśnie Wielmożny Panie Prezydencie w Twe ręce oddaję los całych dziesiątek młodzieży uzdolnionej!

/-/ Leon Sonntag
Dyrektor Państwowego Seminarium N.M.
w Zamościu.

^cZałącznik [5] do punktu 9^c

Wniosek nagły Kierownika Ministerstwa Sztuki i Kultury w sprawie subwencji dla teatru Polskiego w Wilnie

Do Pana Prezydenta Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej

Wniosek nagły

Kierownika Ministerstwa Sztuki i Kultury w sprawie subwencji dla teatru Polskiego w Wilnie.

Zważywszy doniosłe znaczenie teatru godego świetnych tradycji kultury polskiej Wilna i będącego ostoją żywego słowa polskiego, akademią nieskażonej obcymi naleciałościami mowy polskiej oraz ośrodkiem kulturalnym, wywierającym rozległy, bezpośredni, kształcący i uszlachetniający wpływ na wszystkie warstwy społeczeństwa;

rozpatrzywszy propozycję natychmiastowego powołania do życia teatru polskiego w Wilnie, przedłożoną Ministerstwu przez p. Franciszka Rychłowskiego, który zbadał miejscowe warunki, zyskał moralne poparcie zarówno Rady Miejskiej, jak Tymczasowej Komisji Rządzącej²⁸²;

²⁸² Komisja była organem władzy wykonawczej na Litwie Środkowej. Powstała po porwanym buncie gen. Lucjana Żeligowskiego i zajęciu tego obszaru (12 października 1920). Prezesem został konserwatywny polityk Aleksander Meyszowicz.

rozpatrzywszy złożony przez niego memoriał z planem repertuaru o wysokim poziomie artystycznym oraz projektem miesięcznego budżetu teatru, którego rozchody streszczają się w pozycjach następujących:

Wynajęcie lokalu	–	mk.	9000
Elektryczność	–		12 000
Opał	–		25 000
Egzemplarze i przepisywanie ról	–		4000
Reklamy w dziennikach	–		5000
Afisze	–		10 000
na dalsze trzy miesiące po 100 000 Mk. miesięcznie	–	Mk.	300 000
razem		Mk.	1 250 000

(wyraźnie jeden milion dwieście pięćdziesiąt tysięcy marek).

Kierownik Ministerstwa
^fJan Heurich^f

^cZałącznik [7] do punktu 11^c

[Wniosek o uchwalenie projektu ustawy w przedmiocie przejścia na własność Państwa Polskiego wszelkiego rodzaju mienia b. cesarsko-rosyjskiej rodziny panującej oraz poszczególnych jej członków]

SPRAWA

wydania projektu ustawy w przedmiocie przejścia na własność Państwa Polskiego wszelkiego rodzaju mienia b. cesarsko-rosyjskiej rodziny panującej oraz poszczególnych jej członków.

WNIOSEK

Rada Ministrów uchwalić raczy następujący projekt ustawy

w przedmiocie

przejścia na własność Państwa Polskiego wszelkiego rodzaju mienia b. cesarsko-rosyjskiej rodziny panującej oraz poszczególnych jej członków.

Art. 1. Wszelkiego rodzaju majątek nieruchomy i ruchomy, należący do b. cesarsko-rosyjskiej rodziny panującej, jak również stanowiący własność prywatną poszczególnych członków tej rodziny znajdujący się na terytorium Państwa Polskiego ^hstaje się ^hjest^c własnością ^cwzględnie powraca jako własność w posiadanie^c tegoż Państwa.

Art. 2. Własnością Państwa Polskiego ^hstają się ^hcsą^c również wszelkie kapitały, renty i należności rodziny i osób w art. poprzednim wymienionych, ulokowane

lub podlegające płatności w granicach Państwa Polskiego, względnie zabezpieczone na dobrach nieruchomości, położonych w tych granicach.

Art. 3. ^hSąd nieważne z samego prawa i ^h z nowej ustawy niniejszej^c pozbawione ^csąd skutków prawnych wszelkie alienacje, obciążenia i w ogóle umowy, powodujące pozbawienie Państwa Polskiego całości lub części mienia, określonego w art. I i II ustawy niniejszej dokonane przez dotychczasowych właścicieli w okresie czasu od dnia 5 sierpnia 1915 r. do chwili wejścia w życie ustawy niniejszej.

Art. 4. Z treści ustawy niniejszej nie wypływa dla członków b. cesarsko-rosyjskiej rodziny panującej prawo do jakiegokolwiek wynagrodzenia i w ogóle świadczeń ze strony Państwa Polskiego.

Art. 5. Urzędy właściwe przepiszą niezwłocznie gdzie należy tytuł własności mienia, w art. I i II wskazanego, na Państwo Polskie.

Art. 6. Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

^cArt. 7.^c Wykonanie jej poleca się Ministrowi Rolnictwa i Dóbr Państwowych w porozumieniu z Ministrami Skarbu oraz Sprawiedliwości i ^hProkuratorem Generalnym^h ^cPrezesem Prokuratury Generalnej^c

UZASADNIENIE.

Majątek b. cesarsko-rosyjskiej rodziny panującej powstał na ziemiach polskich na skutek zbrodni rozbioru Polski, zbrodni dokonanej głównie przez wzmiankowaną rodzinę panującą. Majątek ten był jedną z podstaw materialnych do utrzymywania i utrwalania niewoli Polski. Zamożność rosyjskiej dynastii panującej miała w znacznym stopniu swe źródło w przywłaszczeniach majątku narodowego polskiego i w ogóle w gwałtach, dokonywanych na Narodzie Polskim od chwili pierwszego rozbioru w r. 1772 aż do wybuchu wielkiej wojny w r. 1914. Większość olbrzymia majątku b. cesarsko-rosyjskiej rodziny panującej pochodzi na ziemiach polskich z bezpośredniego przywłaszczenia dobra publicznego polskiego (np. Księstwo Łowickie)²⁸³. Przejście na własność Państwa Polskiego wymienionego majątku, znajdującego się w granicach tego Państwa, stanowi zwrot drobnej zaledwie części mienia Narodowi Polskiemu zrabowanego.

²⁸³ Łowicz należał do dóbr prymasa (arcybiskupa gnieźnieńskiego). Po proklamacji Królestwa Polskiego w 1815 r. Aleksander I utworzył Księstwo Łowickie. W 1820 r. tytuł księżnej łowickiej nadał żonie brata, wielkiego księcia Konstantego, Naczelnego Wodza armii polskiej.

[Wniosek Ministerstwa Rolnictwa i Dóbr Państwowych o uchwalenie projektu ustawy w przedmiocie przejścia na własność Państwa Polskiego ordynacji (majoratu) ksiąząt warszawskich hrabiów Paskiewiczów-Erywańskich]

S P R A W A

wydania Ustawy w przedmiocie przejścia na własność Państwa Polskiego ordynacji (majoratu) ksiąząt warszawskich hrabiów Paskiewiczów-Erywańskich.

W N I O S E K

Rada Ministrów uchwalić raczy następujący projekt Ustawy:

U S T A W A

w przedmiocie przejścia na własność Państwa Polskiego ordynacji (majoratu) ksiąząt warszawskich hrabiów Paskiewiczów-Erywańskich.

Art. 1. Ordynacja (majorat) ksiąząt warszawskich hrabiów Paskiewiczów-Erywańskich, ustanowiona ukazem do Rady Administracyjnej Królestwa Polskiego z dn. 21 grudnia 1849 r. (2 stycznia 1850 r.), ogłoszonym w tomie 43 Dziennika Praw tegoż Królestwa, ulega rozwiązaniu, dobra zaś ją składające wraz ze wszystkim, co w nich stanowi nieruchomości z przeznaczenia oraz dóbr tych przynależności i przybytki powracają w posiadanie Państwa Polskiego, jako jego własność.

Art. 2. Z mocy Ustawy niniejszej pozbawione są skutków prawnych wszelkie akty prawne i umowy, zmierzające do alienacji i obciążenia dóbr ordynacji ks. Paskiewiczów-Erywańskich, zdziałane w okresie od 5 VIII 1915 r. do dnia wejścia w życie Ustawy niniejszej.

Art. 3. Państwu Polskiemu przysługuje prawo niezwłocznego rozwiązania wszelkich umów, zawartych przed 5 VIII 1915 r., a dotyczących wymienionych w artykule 1-ym dóbr.

Art. 4. Dotychczasowi posiadacze wspomnianej w art. 1-ym ordynacji nie mogą z tytułu wykonania Ustawy niniejszej rościć pretensji do Państwa Polskiego.

Art. 5. Urzędy właściwe przepiszą niezwłocznie tytuł własności dóbr wymienionych w art. 1-ym w księgach hipotecznych na rzecz Państwa Polskiego.

Art. 6. Ustawa niniejsza obowiązuje od dnia jej ogłoszenia w Dzienniku Ustaw.

Art. 7. Wykonanie Ustawy niniejszej powierza się Ministrowi Rolnictwa i Dóbr Państwowych w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości i Prezesem Prokuraturii Generalnej.

UZASADNIENIE.

Dobra należące do ordynacji hrabiów Paskiewiczów-Erywańskich pochodzą z konfiskat i podarowane zostały Feldmarszałkowi Paskiewiczowi przez cara Mikołaja I-go ukazami z dn. 20 VI (2 VII) 1840 r. (Dz.Pr. t. 25 str. 188 – dobra Dęblin przemianowano na „Iwanowskoje Sieło”) i z dn. 27 IV (9 V) 1845 r. (Dz.Pr. t. 36 str. 198 – dobra „Gołąb”). Na skutek prośby Paskiewicza ukazem z dn. 21 XII 1849 r. (2 I 1850 r.) ustanowiona została ordynacja z powyższych dóbr oraz z przyłączonych przez Paskiewicza dóbr Borowe w pow[iecie] Lubelskim.

Dobra, podarowane Feldmarszałkowi Paskiewiczowi za jego „zasługi” względem cara Mikołaja I-go²⁸⁴, czyli za krzywdy wyrządzone Narodowi Polskiemu, oczywiście powinny wrócić jako własność w posiadanie Państwa Polskiego, dobra zaś Borowe, włączone do ordynacji ulec winny losowi rzeczy głównej z mocy prawa przybycia.

Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych
J. Poniatowski^f

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 12.

²⁸⁴ Mowa o stłumieniu powstania listopadowego. Feldmarszałek Iwan Paskiewicz dowodził w tej operacji interwencyjną armią rosyjską i zdobył Warszawę.

PROTOKÓŁ
103 posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej,
odbytego dnia 16 listopada 1920 roku

Przewodniczy Prezydent Ministrów	p. Wincenty Witos
Obecni:	
Wiceprezydent Ministrów	p. Ignacy Daszyński
Minister Spraw Wewnętrznych	p. Leopold Skulski
Minister Spraw Zagranicznych	p. Eustachy X. Sapieha
Minister Spraw Wojskowych	p. gen. por. Kazimierz Sosnkowski
Minister Skarbu	p. Władysław Grabski
Minister Wyznań Relig[ijnych] i Ośw[iecenia] Publ[icznego]	p. Maciej Rataj
Minister Sprawiedliwości	p. Stanisław Nowodworski
Minister Rolnictwa i Dóbr Państw[owych]	p. Juliusz Poniatowski
Minister Przemysłu i Handlu	p. Wiesław Chrzanowski
Minister Poczty i Telegrafów	p. Władysław Stesłowicz
Minister Robót Publicznych	p. Gabriel Narutowicz
Minister Pracy i Opieki Społecznej	p. Edward Peplowski
Minister Apropowizacji	p. Stanisław Śliwiński
Kierownik Min. Zdrowia Publicznego	p. dr Witold Chodźko
Kierownik Min. Sztuki i Kult[ury]	p. Jan Heurich
Podsekretarz Stanu w Min. Kolei Żelazn[ych]	p. Julian Eberhardt
Podsekretarz Stanu w Prez. Rady Min.	p. dr Władysław Wróblewski
Protokołuje Szef Sekcji Prez. Rady Min.	p. Edward Lechowicz
nadto obecny Szef Sztabu Generalnego	p. gen. por. Tadeusz Rozwadowski

Początek posiedzenia o godz. 6 po południu.

1. Odczytano protokół posiedzenia Rady Ministrów z 15 listopada 1920 r. i przyjęto.

2. Rada Ministrów przeprowadziła dyskusję nad położeniem politycznym i wojskowym.

Tę część posiedzenia uznano za poufną.

Koniec posiedzenia o godz. 12 w nocy.

fWitosf

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 12.

43a

^bCzęść tajna protokołu posiedzenia Rady Ministrów dn. 16 ^hpaździernika^h ^clistopada^c 1920 r.

Rada Ministrów przeprowadziła dyskusję nad sytuacją polityczną i wojskową. Zgłoszono następujące wnioski:

1. Ministerstwo Spraw Wojskowych przygotowuje na jedno z najbliższych posiedzeń Rady Ministrów sprawozdanie o sposobie przeprowadzenia demobilizacji i jej stanu obecnego (wn[iosek] Prez[ydenta] Min[istrów]).
2. Ministerstwo Spraw Wojskowych podda zbadaniu, czy wydane przez to Ministerstwo oraz przez Naczelne Dowództwo polecenia w sprawie demobilizacji zostały ściśle wykonane, z tym, że osoby, które do poleceń tych się nie zastosowały, pociągnięte zostaną do odpowiedzialności (wn[iosek] Prez[ydenta] Min[istrów]).
3. Delegacja pokojowa w Rydze uzupełniona będzie przez reprezentantów stronnictw sejmowych i w celu tym Prezydent Rady Ministrów przedsięwzięmie niezwłocznie kroki przygotowawcze (wn[iosek] W[ice]prez[ydenta] Min[istrów] i Min. Pracy). Prezydium Rady Ministrów zwróci się do sześciu największych klubów sejmowych o wyznaczenie kandydatów do delegacji (wn[iosek] Min. Pracy).
4. Udzielenie pomocy wojskom Bałachowicza, Petlury i Puszykina²⁸⁵ nie może mieć miejsca; Rząd nie dopuści do przebywania w Polsce zbrojnych przedstawicieli tych wojsk (wn[iosek] Min. Skarbu).
5. Ministerstwo Spraw Zagranicznych w porozumieniu z Naczelnym Dowództwem wystosuje notę do Rządu bolszewickiego z żądaniem oznaczenia terminu podpisania ostatecznego traktatu oraz częściowej demobilizacji względnie niekoncentrowania wojsk na naszej granicy (wn[iosek] Min. Spr[aw] Zagr[anicznych] i Nacz[elnego] Dow[ództwa]).
6. Rząd zapewni armii konieczne inwestycje oraz polepszy sytuację komunikacyjną i aprowizacyjną (wn[iosek] Nacz[elnego] Dow[ództwa]).
7. a) Rząd wystąpi z całą stanowczością do mocarstw Ententy o kredyty na cele wojskowe oraz środki komunikacyjne (Min. Rol[nictwa]). b) Ministerstwo Spraw Zagranicznych porozumie się z Francją co do pomocy militarnej i finansowej dla Polski na wypadek wojny z bolszewikami (wn[iosek] Min. Pracy).

²⁸⁵ Winno być niewątpliwie: Permykina.

8. Rząd upoważnia Ministra Spraw Zagranicznych do uznania de iure Łotwy i Estonii zgodnie z uchwałą Rady Ministrów z dn. 8 lipca 1920²⁸⁶, pozostawiając mu w tej sprawie wybór chwili; akt ten powinien być wykorzystany dla podniesienia wpływów polskich bez narażania dobrych stosunków z innymi państwami sprzymierzonymi (wn[iosek] Min. Spr[aw] Zagr[anicznych]).

Głosowanie nad wnioskami powyższymi odłożono do następnego posiedzenia Rady Ministrów. Jedyne co do wniosku ósmego, Rada Ministrów upoważniła Ministra Spraw Zagranicznych do poczynienia wstępnych kroków w celu nawiązania bliższych stosunków z Łotwą.^b

^fWitos^f

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 12.

²⁸⁶ Uznanie to przeprowadzono na drodze wymiany not między rządami w Warszawie oraz Rydze i Tallinie w styczniu 1921 r. z opóźnieniem i datacją na 31 grudnia 1920 r.

PROTOKÓŁ
104 posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej,
odbytego dnia 18 listopada 1920 roku

Przewodniczy Prezydent Ministrów	p. Wincenty Witos
Obecni:	
Wiceprezydent Ministrów	p. Ignacy Daszyński
Minister Spraw Wewnętrznych	p. Leopold Skulski
Minister Spraw Zagranicznych	p. Eustachy X. Sapięha
Minister Spraw Wojskowych	p. gen. por. Kazimierz Sosnkowski
Minister Skarbu	p. Władysław Grabski
Minister Wyznań Religijnych i Os[wiecenia] Pub[licznego]	p. Maciej Rataj
Minister Sprawiedliwości	p. Stanisław Nowodworski
Minister Rolnictwa i Dóbr Państw[owych]	p. Juliusz Poniatowski
Minister Przemysłu i Handlu	p. Wiesław Chrzanowski
Minister Robót Publicznych	p. Gabriel Narutowicz
Minister Poczty i Telegrafów	p. Władysław Stesłowicz
Minister Pracy i Opieki Społecznej	p. Edward Peplowski
Minister Aprowizacji	p. Stanisław Śliwiński
Kierownik Min. Zdrowia Publicznego	p. dr Witold Chodźko
Kierownik Min. Sztuki i Kultury	p. Jan Heurich
Podsekretarz Stanu w Min. Kolei Żel[aznych]	p. Julian Eberhardt
Podsekretarz Stanu w Prez. Rady Min.	p. dr Władysław Wróblewski
Protokołuje Radca Min. Prez. Rady Min.	dr Jerzy Buzek
nadto obecni Szef Sztabu Generalnego	p. gen. por. Tadeusz Rozwadowski
i Szef Zarządu ziem przyfrontowych i etapowych	p. Raczkiewicz

Początek posiedzenia o godz. 4 po południu.

1. Odczytano protokół posiedzenia Rady Ministrów z 16 listopada 1920 r. i przyjęto.

2. Rada Ministrów uchwaliła rozporządzenie Rady Ministrów w przedmiocie zniesienia i likwidacji tymczasowego Zarządu terenów przyfrontowych i etapowych, z poprawkami:

- a) w ustępie ostatnim artykułu 2-go po wyrazie „naczelnym” dodano wyrazy „w porozumieniu z nimi”, a w miejsce wyrazów „referendarskich i kancelaryjnych” dano wyraz „cały”; na końcu dodano zdanie „Porozumienie to ma być skuteczne do 1 grudnia br.”;

- b) w artykule 7 po wyrazie „inwentarz” dano wyrazy: „a w szczególności akta i dokumenty”; po wyrazie „podolskiego” wstawiono wyrazy: „potrzebny do funkcjonowania władz”;
- c) na początku art. 9 wstawiono zdanie: „wykonanie niniejszego rozporządzenia poleca się Ministrowi Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z interesowanymi Ministrami”.

3. Rada Ministrów uchwaliła rozporządzenie Rady Ministrów w przedmiocie utworzenia władz administracyjnych 2.ej instancji na obszarze ziem, objętych umową o preliminaryjnym pokoju, podpisanym w Rydze dnia 12 listopada 1920 r. z poprawką w art. 1, w którym w miejsce wyrazu „Włodzimiersko-Wołyńskiego” wstawiono wyraz „Lubomelskiego”.

4. Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego porusza sprawę pomieszczenia szkolnego w Siedlcach, które Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego ustąpiło Ministerstwu Kolei Żelaznych dla wileńskiej dyrekcji kolei państwowych. Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Kolei Żelaznych wyjaśnia, że wileńska dyrekcja kolejowa nie może opróżnić wzmiankowanego gmachu dlatego, że Ministerstwo Spraw Wojskowych uzależnia odstąpienie jej gmachu koszarowego w Białymstoku od otrzymania w zamian od Ministerstwa Kolei Żelaznych gmachu byłej dyrekcji kolejowej w Bydgoszczy. Gmach kolejowy w Bydgoszczy został dawniej jeszcze przeznaczony przez Radę Ministrów dla Głównego Urzędu Ziemińskiego w Poznańskim. Dlatego przeniesienie wileńskiej dyrekcji kolei państwowych do Białegostoku, jako połączone z nowym przeznaczeniem gmachu kolejowego w Bydgoszczy nie może się odbyć w czasie bliższym.

Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego zauważa, iż w gmachach siedleckich wileńska dyrekcja kolei państwowych mieści się obszernie i można by tam znaleźć niezbędne miejsce, przynajmniej na pomieszczenie inspektora szkół. Rada Ministrów uchwała wyznaczyć komisję z przedstawicieli Ministerstw Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, Kolei Żelaznych i Robót Publicznych pod przewodnictwem ostatniego do zbadania rzeczy na miejscu i złożenie Radzie Ministrów wniosków.

5. Na interpelację Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, kiedy Ministerstwo Spraw Wojskowych opróżni odstąpiony na szpital wojskowy gmach politechniki warszawskiej, Minister Spraw Wojskowych oświadcza, że wydał już w tym celu zarządzenie i gmach odda Ministerstwu Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w dniach najbliższych.

6. Rada Ministrów uchwaliła rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie podziału miejscowości na klasy i wysokości mnożnika oraz stopy procentowej dla obliczania dodatków drożyznianych dla osób wojskowych.

7. Rada Ministrów na wniosek Ministra Sprawiedliwości uchwała:
projekt ustawy o dalszym zawieszeniu działalności sądów przysięgłych w okręgu Sądu Apelacyjnego we Lwowie o tyle zmienić, że wyłączyć spod tego

zawieszenia okręgi sądów okręgowych we Lwowie, w Przemyślu, w Samborze i w Sanoku.

8. Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Kolei Żelaznych przedstawia stan środków komunikacyjnych, po czym Rada Ministrów poleca Ministerstwu Kolei Żelaznych, ażeby w terminie dni dziesięciu przedstawiło szczegółowy plan koniecznych inwestycji w dziale komunikacji kolejowej wraz z kosztorysem, jak również plan całokształtu gospodarki kolejowej.

9. Minister Spraw Zagranicznych udziela wyjaśnień z obecnej sytuacji politycznej w szczególności sprawy gdańskiej, stosunków z Łotwą i Litwą Środkową.

W związku z referatem Ministra Spraw Zagranicznych Rada Ministrów na wniosek Ministra Skarbu uchwała udzielać rządowi Litwy Środkowej zasiłków pieniężnych jedynie za pośrednictwem Ministra Spraw Zagranicznych.

Koniec posiedzenia o godzinie 9-ej wieczór.

^fWitos^f

Załączniki

Wykaz:

1. Rozporządzenie Rady Ministrów w przedmiocie zniesienia i likwidacji tymczasowego Zarządu terenów przyfrontowych i etapowych²⁸⁷.
2. Rozporządzenie Rady Ministrów w przedmiocie utworzenia władz administracyjnych II instancji na obszarze ziem, objętych umową o preliminaryjnym pokoju podpisanym w Rydze dnia 12/XI.1920 r.²⁸⁸
3. Rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie podziału miejscowości na klasy i wysokości mnożnika oraz stopy procentowej dla obliczania dodatków drożyznianych dla osób wojskowych²⁸⁹.

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 12.

²⁸⁷ Załącznik [1] do punktu 2. Nie publikuje się. Ustawa z 20 grudnia 1920 r., „Dziennik Ustaw RP” 1920, nr 115, poz. 762.

²⁸⁸ Załącznik [2] do punktu 3. Nie publikuje się.

²⁸⁹ Załącznik [3] do punktu 6. Nie publikuje się.

PROTOKÓŁ

105-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej odbytego dnia 22 listopada 1920 r.

Przewodniczy Prezydent Ministrów	p. Wincenty Witos
Obecni:	
Wiceprezydent Ministrów	p. Ignacy Daszyński
Minister Spraw Wewnętrznych	p. Leopold Skulski
Minister Spraw Zagranicznych	p. Eustachy ks. Sapieha
Za Ministra Spraw Wojskowych	p. gen. por. Michaelis
Minister Skarbu	p. Władysław Grabski
Minister Sprawiedliwości	p. Stanisław Nowodworski
Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych	p. Juliusz Poniatowski
Minister Przemysłu i Handlu	p. inż. dr Wiesław Chrzanowski
Podsekretarz Stanu w Min. Kolei Żelaznych	p. Julian Eberhardt
Minister Poczty i Telegrafów	p. dr Władysław Stesłowicz
Minister Robót Publicznych	p. Gabriel Narutowicz
Minister Pracy i Opieki Społecznej	p. Edward Pełowski
Minister Aprowizacji	p. Stanisław Śliwiński
Minister b. Dzielnicy Pruskiej	p. Władysław Kucharski
Kierownik Min. Sztuki i Kultury	p. Jan Heurich
Podsekretarz Stanu w Prez. Rady Min.	p. dr Władysław Wróblewski
Szef Sekcji Administr[acyjnej] w Prez. Rady Min.	p. dr Władysław Studziński
Szef Sekcji Legislatyw[nej] w Prez. Rady Min.	p. Edward Lechowicz
Protokołuje Radca Min[isterialny] Prez. Rady Min.	dr Jerzy Buzek

Początek posiedzenia o godzinie 5 po południu.

1. Odczytano protokół posiedzenia Rady Ministrów z dnia 18 listopada 1920 r. i przyjęto.

2. Rada Ministrów na wniosek Prezydium Rady Ministrów uchwała Prezesowi Głównego Urzędu Ziemińskiego, Prezesowi Głównego Urzędu Likwidacyjnego, Prezesowi Najwyższej Izby Kontroli Państwa i Delegatowi Rządu we Lwowie przyznać dodatek reprezentacyjny przysługujący Ministrom.

3. Minister Skarbu przedstawia stan finansowy Państwa i program finansowy Ministerstwa Skarbu na rok 1921.

4. Prezydent Ministrów odczytuje pismo przewodniczącego polskiej delegacji pokojowej w Rydze, Pana Dąbskiego o zerwaniu przez bolszewików rokowań pokojowych z powodu niedotrzymywania przez wojsko polskie warunków

rozejmowych oraz pismo Szefa Sztabu Generalnego z 18 bm., po czym Minister Spraw Zagranicznych daje wyjaśnienie o dalszym stadium rokowań w Rydze.

Wiceprezydent Ministrów konstatuje, że stanowisko Szefa Sztabu Generalnego nie da się pogodzić ze stanowiskiem obecnego Gabinetu, który uważa, że narażanie Polski na dalszą wojnę byłoby zbrodnią wobec Narodu. Szef Sztabu powinien złożyć pisemne zobowiązanie ścisłego stosowania się do wskazówek Rządu lub ustąpić.

Na wniosek Wiceprezydenta Ministrów Rada Ministrów powzięła uchwałę: „Rząd stwierdza, że ożywiony był i jest najszczerzą wola doprowadzenia do pokoju przez ścisłe przestrzeganie warunków pokoju preliminarnego i rozejmu.

Rząd poleca swojej delegacji w Rydze zajęcie odpowiedniego do tego stanowiska”,

a na wniosek ex praesidio Rada Ministrów uchwała:

„Czynniki nie stosujące się do przyjętych zobowiązań rozejmowych powinny opuścić swoje stanowisko”.

Rada Ministrów postanowiła uchwały te ogłosić.

5. Minister Spraw Zagranicznych odczytuje projekt instrukcji dla delegacji pokojowej, którą Rada Ministrów zatwierdza.

6. Minister Spraw Zagranicznych zdaje sprawę z ostatnich wypadków na Litwie i odczytuje projekt noty do generała Żeligowskiego i Ligi Narodów.

Koniec posiedzenia o godzinie 9 wieczorem.

fWitos^f

Załączniki

Wykaz:

1. Projekt programu polityki ekonomicznej i finansowej Polski po wojnie (z tablicami statystycznymi)²⁹⁰.
2. Kopia telegramu szyfrowego przychodzącego [od Dąbskiego z Rygi do Ministerstwa Spraw Zagranicznych].
3. [List przewodniczącego delegacji Jana Dąbskiego].
4. [Pismo Szefa Sztabu Generalnego WP do Prezydium Rady Ministrów].
5. Regulamin dla Polskiej Delegacji Pokojowej.

²⁹⁰ Załącznik [1] do punktu 3. Nie publikuje się.

°Załącznik 1 [2] do punktu 4°

Kopia telegramu szyfrowego przychodzącego [od Dąbskiego z Rygi do Ministerstwa Spraw Zagranicznych]

KOPIA
TELEGRAMU SZYFROWEGO
PRZYCHODZĄCEGO

P. Dąbski do Ministerstwa Spraw Zagranicznych
w Warszawie

Ryga, 20/XI 1920.

Otrzyma[ano] 21/XI 20. g[odz]. 15.

Nr 60.

Dla Prezydenta Witosa.

Bolszewicy zawiesili dziś rokowania z powodu niewykonania przez wojsko protokołu 14 listopada br. Szczegóły podaje MSZ. Proszę bezwzględnie wpłynąć na ściśle i punktualne dotrzymanie całej umowy o rozbrojeniu, o ile nie chcemy wojny. Obecne postępowanie dezawuuje delegację, uniemożliwia jej pracę. Osobiście w razie dalszego trwania obecnego stanu rzeczy, będę zmuszony ustąpić.

°Załącznik [3] do punktu 4°

[List przewodniczącego delegacji Dąbskiego]

^bPanie Prezydencie! Przesyłam odpis raportu do Min[istra] S[praw] Zagranicznych w sprawie sytuacji w Rydze dla wiadomości P. Prezydenta ściśle poufnej i załączam wyrazy wysokiego szacunku

Dąbski^b

Panie Ministrze,

Przyjechawszy do Rygi wczoraj rano, zastałem sytuację wysoce naprężoną. Przed kilku dniami Joffe wezwał późno w nocy telefonicznie p. Wasilewskiego, ażeby zaraz załatwił sprawę niewykonanego przez nas rozejmu. O tej sprawie raportował już p. Wasilewski do Warszawy. W przeddzień mojego przybycia do Rygi odbyła się konferencja p. Wasilewskiego z Joffem, na której bardzo gwałtownie atakował Joffe z powodu niewykonania przez nas układu o rozejmie. Protokół z tego posiedzenia został w dzisiejszych pismach ogłoszony i nie przemawia on na naszą korzyść. Wczoraj natychmiast po przybyciu zostałem

zawiadomiony, iż konferencja z Joffem ma się odbyć o g. 8-ej rano; nie przyjąłem tego terminu z powodu niemożności poinformowania się o sytuacji i odłożyłem porę spotkania do g. 5-ej po poł. Konferencja z Joffem trwała 4 i 1/2 godziny, tj. od 5-ej do 8 1/2. Na konferencji byli obecni Joffe i ja; prócz tego z naszej strony p. Wasilewski, sekretarze Ładoś i Janikowski, a później pułk. Matuszewski. Ze strony rosyjskiej prócz Joffego byli obecni dwaj sekretarze, a następnie ekspert wojskowy nieznanego mi nazwiska. Zaraz na wstępie Joffe wystąpił z wielkim oskarżeniem, iż nie dotrzymujemy umowy o rozejmie. Powiedział, iż ostatnia faza konferencji o preliminarzach pokojowych usposobiła go optymistycznie co do zawarcia szybkiego pokoju. Ale to co potem zaszło wywołało w Rosji wrażenie, iż Polska chce dalej prowadzić wojnę z Rosją. Wprawdzie nie bezpośrednio, a pod pseudonimami Petlury, Bałachowicza itp. Na to Rosja nigdy nie pójdzie. Jeżeli ma być wojna, to niech będzie otwarta, a nie pod pseudonimami. Jeżeli Polska nie chce wykonać 6-go paragrafu umowy o rozejmie, to możemy przejść do wykonania tego artykułu preliminarzy pokojowych, który przewiduje wypowiedzenie zawieszenia broni i przejście do otwartej wojny. W Rosji są wszyscy przekonani, że wojska polskie dlatego nie cofnęły się na granicę^{1...}²⁹¹ popierać czynnie wojska Petlury i Bałachowicza. Armia Bałachowicza wyrosła jak spod ziemi w czasie przeznaczonym dla zakończenia działań wojennych²⁹². Tak samo rząd rosyjski ma wiadomości, iż wojska Petlury otrzymują stałe zaopatrzenie z Francji drogą Polski. Część opinii publicznej polskiej jest za dalszą wojną; cytuje w tym wypadku jakieś artykuły „Robotnika”, wskazał również na to, że członkowie rządu polskiego mieli kiedyś oświadczyć, iż na wiosnę wojna z Rosją jest nieunikniona. W ogóle ton przemówienia Joffego był bardzo podrażniony i wojowniczy – zdaje się spowodowany atakami na niego w Moskwie. Oświadczył zupełnie wyraźnie, że część Moskwy z pokoju zawartego z Polską jest niezadowolona, że jego w Moskwie nazywają „politycznym młodzieńcem” i dawał do zrozumienia, iż skutkiem tego, że Polska nie dochowała rozejmu stanowisko jego jest zachwiane i że gra idzie o jego głowę. Stwierdził w przemówieniu, że gdyby wojska polskie nawet nie życzyły sobie dzisiaj wojny, to akcja, którą oni przedsięwzięją w najbliższym czasie przeciwko Petlurze i Bałachowiczowi doprowadzić może mimo woli do dalszej wojny. Wojska sowieckie zawsze atakują masami, zepchną one niewątpliwie i Petlurę i Bałachowicza na granice polskie, a wtedy, jak się wyraził: „karabiny same zaczną strzelać” i wojna będzie gotowa;

²⁹¹ Słowa nieczytelne.

²⁹² Naruszając zawieszenie broni między Polską a Rosją sowiecką z 12 października 1920 r., wojska gen. Bułaka-Bałachowicza wszczęły 5 listopada 1920 r. walkę przeciw Sowietom (na własną rękę), zajmując Mozyrz (10 listopada) i ogłaszając powołanie do życia niepodległej Białorusi. Nastąpiła jednak kontrofensywa sowiecka i oddziały tej formacji zmuszone zostały do schronienia się w Polsce (28 listopada).

pragnie tego za wszelką cenę uniknąć i dlatego domaga się stanowczo, ażeby Polska umowy o rozejmie dotrzymała i ażeby wojska polskie natychmiast cofnęły się na granice państwowe. Przy tym cytował cały szereg raportów dowódców Komisji berdyczowskiej i mińskiej, gdzie ciż zajmowali rzeczywiście dziwne stanowisko wobec wojsk Petlury i Bałachowicza; raz brali za nie odpowiedzialność, drugi raz się ich wypierali, tak iż rzeczywiście sytuacja nasza była bardzo niewyraźna. – Na te wielkie oskarżenia oświadczyłem, iż art. 6 umowy o rozejmie nie jest ściśle sprecyzowany i że nie jest tam ściśle ustalony termin wycofania się; że Polska straciła kontakt z Bałachowiczem i że nie popiera Petlury i z całą stanowczością oświadczyłem, iż Polska na wojnę z Rosją nie idzie i wszystkich sił dołoży, aby tej wojny uniknąć. Przytoczyłem także argumenty związane z epidemią nosaczyny panującej na naszym odcinku, co uniemożliwia natychmiastowe wycofanie się wojsk. Wspomniałem także o sprawie cukrowej, jakkolwiek na posiedzeniu z p. Kiernikiem i Wasilewskim ustalono, że ta sprawa nie może być żadnym argumentem przeciwko wycofaniu naszych wojsk i że należało ją poruszyć tylko ubocznie. Na to Joffe oświadczył, iż rząd sowiecki pójdzie na wszystkie ułatwienia co do stłumienia epidemii, tak samo pójdzie na wszystkie możliwe koncesje co do sprawy cukrowej, atoli nie może się żadną miarą zgodzić, aby cukier i nosaczyna były brane jako pretekst do niecofania wojsk, co jest ściśle i wyraźnie nakazane paragrafem 6-ym umowy o rozejmie. W dalszym ciągu proponowałem, aby oznaczyć termin kilkutygodniowy dla wycofania wojsk, ale Joffe ciągle obstawał przy natychmiastowym wycofaniu się, ponieważ niewycofanie się naszych wojsk przy mającym się rozpocząć w najbliższym czasie ataku masowym na Petlurę i Bałachowicza, może doprowadzić do wojny. Widząc nieustępliwość Joffego, do żadnej decyzji na tym posiedzeniu nie doprowadziłem i konferencja zakończyła się tym, iż obaj Przewodniczący zbiorą się na ponowną konferencję dziś, tj. 1-go o g. 4-ej ppoł. O godz. 1-iej ppoł. odbyłem z delegatami konferencję, na której ustalono, iż nie należy przeciągać struny i zgodzić się na żądanie Joffego, co do wycofania wojsk. Protokół odnośnego posiedzenia załączam. Na konferencji z Joffem poruszył on najprzód sprawę, ażeby konferencja przewodniczących przemianowała się w komisję rozjemczą i ażeby z nich ogłaszano protokoły dla prasy. Sprzeciwiłem się temu, podkreślając, iż właściwie konferencja pokojowa jeszcze się nie rozpoczęła, bo nie było ani jednego plenarnego zebrania i że ogłaszanie jednostronnego protokołu z konferencji przewodniczących, co bolszewicy zamysławiają zrobić, jest niedopuszczalne i nie przyczyni się wcale do utrzymania pokojowego nastroju w obu delegacjach i w obu społeczeństwach. Następnie przedłożyłem tekst naszej formuły, iż wojska nasze zaczną się wycofywać w przeciągu pięciu dni, to znaczy 20 bm. Joffe naszej formuły, zwłaszcza w jej końcowym sformułowaniu nie przyjął, po czym zgłosiłem formalny dodatek i sprawa tłumienia epidemii będzie wzięta pod uwagę przez wojskowe komisje mieszane. Joffe zapoznawszy się z naszą formułą od razu złagodniał

i zupełnie innym tonem przemawiał. Po krótkiej dyskusji skombinowaliśmy wspólną uchwałę, która jest znana jako oficjalny protokół konferencji przewodniczących i przesłana drogą telegraficzną do Warszawy. Po załatwieniu tej sprawy podniesiono sprawę cukrową, jako iunctim ze sprawą wycofania wojsk. Joffe zakwestionował legalność naszego żądania co do cukru, podkreślając, iż te inwestycje, które rząd polski włożył w cukrownie, nie wymagają żadnej rekompensaty i że rozejm całkiem dokładnie przewiduje, iż wojska mają pozostawić na obcym terytorium te wszystkie surowce i produkty przemysłowe, które tam zastały. Odwołałem się do wczorajszego oświadczenia Joffego, iż postulaty rządu polskiego będą uwzględnione i ostatecznie rzecz stanęła na tym, iż eksperci obu stron obradują w tej chwili nad sprawą cukrowni w sali Czarnogłowych. Jaki wynik konferencji na razie nie wiem, ponieważ dopiero za pół godziny pojedą do sali posiedzeń.

Taki jest przebieg dotychczasowej mojej akcji. Mam wrażenie, iż bolszewicy byli przekonani o tym, iż chcemy z nimi prowadzić dalszą wojnę pod pseudonimami, jak się wyraził Joffe, i byli tym w wysokim stopniu zaniepokojeni i na tę wojnę przygotowani, jednakże nasze stanowisko zajęte w sprawie rozejmu znacznie ich uspokoiło i gromadzące się chmury wojenne w znacznym stopniu zostały rozpędzone.

°Załącznik 2 [4] do punktu 4°

[Pismo Szefa Sztabu Generalnego WP do Prezydium Rady Ministrów]

Warszawa, dn. 19 listopada 1920.

Do Prezydium Rady Ministrów.

Poczucie odpowiedzialności przed historią i narodem nakazują mi jeszcze raz skonstatować pisemnie, a to jeszcze przed rozpoczęciem ustalonego już na jutro cofania się wojsk naszych z linii rozejmowej:

że opuszczamy na południowym froncie chwilowo pod względem operacyjnym nader korzystną pozycję,

że wycofujemy się z bogatych obszarów podolskich zapewniających wyżywienie części naszych dywizji jeszcze przez okres kilkumiesięczny,

że znaczną ilość niewyzyskanych tam dotąd zapasów oddajemy w ręce bolszewickie,

że ustępujemy także na Polesiu bez konieczności, z wartościowych nadzwyczaj terenów lasowych Puszczy Turowskiej,

i że dlatego stwarzamy dla przyszłego ataku sowieckiego coraz korzystniejsze na przyszłość warunki.

Jeżeli za te wszystkie ustępstwa i za niewykorzystanie tych przez nas zdobytych atutów nie uzyskamy przynajmniej pisemnego zobowiązania Sowieców zawarcia rzeczywistego pokoju i jeżeli nie narzucimy im terminu podpisania tegoż pokoju, tak jak oni narzucili nam śmieli termin podpisania umowy rozejmowej, to uważać należy owoce naszych ostatnich zwycięstw za zmarnowane.

Bolszewicy będą bowiem rozumowali i dyskutowali, a mając usuniętą teraz możliwość wydatnego przez nas zagrożenia, będą tak długo zwlekali, aż wzmocnieni dostatecznie pokuszą się, aby na nas znowu uderzyć.

Nie wątpię, że mając teraz w kieszeni zobowiązanie wycofania zagrażających im jeszcze poważnie wojsk naszych na linię rozejmową, mogą teraz sowieccy delegaci z całą swobodą zapełniać czas gadaniną i zabawiać się wobec nas w grzeczności. Lecz przy tym nie podlega wątpliwości, że na razie trwać będzie stan denerwującej nas niepewności, i jeśli na czas nie zreorganizujemy armii, nie wyteżymy wszystkich sił, by wzmocnić nasze pogotowie, to wojnę na wiosnę będziemy mieli na pewno, choć jej rzeczywiście już nikt nie pragnie.

^fRozwadowski^f

^cZałącznik [5] do punktu 5^c

Regulamin dla Polskiej Delegacji Pokojowej

Do Pana Dąbskiego, Przewodniczącego Polskiej Delegacji Pokojowej w Rydze.

REGULAMIN DLA POLSKIEJ DELEGACJI POKOJOWEJ.

- I. Delegacja Pokojowa składa się z Przewodniczącego Delegacji i Delegatów upoważnionych przez Rząd Rzeczypospolitej Polskiej do prowadzenia pertraktacji i podpisania definitywnego traktatu pokojowego.
- II. Przewodniczącemu Delegacji przysługują następujące prawa:
 - 1-o. Przewodniczyć na posiedzeniach Delegacji. W razie równości głosów, głos Przewodniczącego jest decydujący.
 - 2-o. Prowadzić rokowania tajne wspólnie z jednym z delegatów, wybranym przez Delegację, lub samemu za zgodą Delegacji z przewodniczącym Delegacji rosyjsko-ukraińskiej, o rezultacie których komunikuje Delegacji.
 - 3-o. Powoływać na posiedzenie Delegacji ekspertów, o ile udział ich (ekspertów głównych) na posiedzeniu nie jest regulaminem niniejszym ustanowiony.
 - 4-o. Przerwać lub zawiesić rokowania za specjalną zgodą Rządu.
 - 5-o. Zawiesić decyzje Delegacji z odwołaniem się do Rządu.

III. Członkowie Delegacji. Delegatom przysługuje prawo udziału z głosem decydującym na wszystkich posiedzeniach Delegacji.

Delegaci biorą udział w komisjach i podkomisjach wewnętrznych oraz mieszanych.

Uchwały Delegacji zapadają większością głosów. W razie równości głosów decyduje głos Przewodniczącego.

Tylko za zgodą Przewodniczącego mogą Delegaci prowadzić rokowania poza komisjami i Delegacją ze stroną przeciwną, a z rezultatów takich rokowań składają sprawozdania na piśmie Przewodniczącemu Delegacji. Delegatom nie przysługuje prawo prowadzenia rozmów prywatnych ze stroną przeciwną bez specjalnego mandatu.

IV. Eksperci. Eksperci dzielą się na głównych i zwyczajnych. Eksperci główni są to przedstawiciele poszczególnych Ministerstw, o ile takowe są lub będą, reprezentowane w Rydze, po jednym z każdego Ministerstwa i odpowiednio upęnomocnieni przez dane Ministerstwo do decydowania w kwestiach dotyczących ich resortu.

Ekspertom głównym przysługuje prawo brania udziału we wszystkich naradach dotyczących ich resortu; nie mogą być pozbawieni tego prawa ani przez decyzję Przewodniczącego, ani przez uchwałę Delegacji. W naradach tych eksperci główni posiadają równe prawa z Delegatami. Przy układaniu artykułów traktatu tyczących się danego resortu Delegacji nie przysługuje prawo niewzwania odpowiedniego eksperta głównego.

Eksperci główni w naradach nie dotyczących ich resortu nie mają prawa głosu decydującego.

Eksperci główni mają prawo uczestniczenia we wszystkich posiedzeniach Delegacji i Komisji oraz na wniosek i za zgodą Przewodniczącego zabierać głos.

Ekspertom zwyczajnym przysługuje prawo uczestniczenia w posiedzeniach Delegacji i Komisji na wezwanie Przewodniczącego oraz wnoszenia do Delegacji zażaleń w sprawie niedopuszczania ich do głosu, oraz składania votum separatum w sprawach, dotyczących ich resortu. Zażalenia te i vota separata zamieszczane są w protokołach.

V. Radca prawny Ministerstwa Spraw Zagranicznych ma takie same prawa jak ekspert główny. Opinia jego powinna być przez Delegację wysłuchana. Przysługuje mu prawo składania votum separatum.

Przyjęte przez Radę Ministrów dnia 22/XI/20 r.

Minister: /-/ Sapieha.

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 12.

PROTOKÓŁ
106 posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej –
odbytego 23 listopada 1920 roku

Przewodniczy Prezydent Ministrów	p. Wincenty Witos
Obecni:	
Podsekretarz Stanu w Min. Spraw Wewn[ętrznych]	p. dr Juliusz Dunikowski
Minister Spraw Zagranicznych	p. Eustachy X. Sapieha
Podsekretarz Stanu w Min. Spraw Zagr[anicznych]	p. dr Stefan Dąbrowski
Minister Spraw Wojskowych	p. gen. por. Kazimierz Sosnkowski
Podsekretarz Stanu w Min. Skarbu	p. dr Ignacy Weinfeld
Minister Sprawiedliwości	p. Stanisław Nowodworski
Podsekretarz Stanu w Min. W.R. i O.P.	p. Tadeusz Łopuszański
Minister Rolnictwa i Dóbr Państw[owych]	p. Juliusz Poniatowski
Minister Przemysłu i Handlu	p. inż. dr Wiesław Chrzanowski
Podsekretarz Stanu w Min. Kolei Żelaznych	p. Julian Eberhardt
Minister Poczty i Telegrafów	p. dr Władysław Stesłowicz
Minister Robót Publicznych	p. Gabriel Narutowicz
Minister Pracy i Opieki Społecznej	p. Edward Peplowski
Minister Apropowizacji	p. Stanisław Śliwiński
Minister b. Dzielnicy Pruskiej	p. Władysław Kucharski
Kierownik Min. Sztuki i Kultury	p. Jan Heurich
Podsekretarz Stanu w Prez. Rady Min.	p. dr Władysław Wróblewski
Szef Sekcji Legislatywnej w P[rezydium] R.M.	p. Edward Lechowicz
Protokołuje Radca Min[isterialny] Prez. Rady Min.	dr Jerzy Buzek

Początek posiedzenia o godzinie 7 po południu.

1. Odczytano protokół posiedzenia Rady Ministrów z dnia 22 listopada 1920 r. i przyjęto.

2. Rada Ministrów przyjęła wniosek Ministra Spraw Zagranicznych w sprawie podtrzymania polskości na byłych terenach plebiscytowych Prus Wschodnich i Zachodnich.

3. Rada Ministrów przyjęła wniosek Ministra Spraw Zagranicznych w sprawie upoważnienia Ministra Spraw Zagranicznych do ratyfikowania tymczasowego układu polsko-niemieckiego w sprawie utrzymania w ruchu gospodarstw rolnych

na pograniczu polsko-niemieckim, zawartego w Poznaniu dnia 27 lipca 1920 r. pomiędzy delegatami obu rządów²⁹³.

4. Rada Ministrów nie przyjęła załączonego wniosku Ministerstwa Spraw Zagranicznych w sprawie przeprowadzenia rokowań z rządem niemieckim co do optantów za Polską, zamieszkałych w Niemczech i optantów za Niemcami, zamieszkałych w Polsce, którzy na podstawie obopólnej dobrowolnej umowy pragną wymienić swe majątki położone w Polsce, względnie w Niemczech, a przyjęła w tej sprawie zmodyfikowany przez Ministra Spraw Zagranicznych na posiedzeniu Rady Ministrów wniosek: „Rada Ministrów poleca Ministerstwu Spraw Zagranicznych w porozumieniu z Głównym Urzędem Likwidacyjnym i Ministerstwem byłej dzielnicy pruskiej przy pertraktacjach obecnie toczących się z Niemcami, zabezpieczyć ludności polskiej, której wysiedlenie z granic Prus jest konieczne, możliwość zamiany swego majątku na majątki niemieckie optantów na rzecz Niemiec.

Należy sporządzić spis tych optantów, których opuszczenie terytoriów pruskich jest usprawiedliwione i traktować z Niemcami tylko o zamianę tej ilości ziemi, która znajduje się w ich posiadaniu”²⁹⁴.

5. Rada Ministrów przyjęła wniosek Ministra Spraw Zagranicznych o zamianowanie w miejsce dr. Feliksa Bocheńskiego, byłego Komisarza Rządu Polskiego przy Komisji Delimitacyjnej Cieszyńskiej, Spisza i Orawy dr. Józefa Rostka, komisarzem Rządu Polskiego przy tej Komisji.

6. Rada Ministrów zatwierdziła złożone poza porządkiem obrad przez Ministra Aprowizacji następujące rozporządzenia:

1) rozporządzenie Ministrów Aprowizacji, Rolnictwa i Dóbr Państwowych, Przemysłu i Handlu i Spraw Wojskowych w sprawie ograniczenia konsumpcji i sprzedaży mięsa,

2) rozporządzenie Ministra Aprowizacji w sprawie podawania w poniedziałki i piątki obiadów bezmięsnych w restauracjach i

3) rozporządzenie Ministra Aprowizacji o ograniczeniu spożycia mleka we wszystkich zakładach ze spożyciem na miejscu, tj. cukierniach, kawiarniach, mleczarniach, jadłodajniach, garkuchniach, barach, bufetach publicznych i klubowych, hotelach itp.

7. Rada Ministrów przyjęła wniosek nagły Ministerstwa Skarbu:

„Upoważnia się Ministra Skarbu do uzupełnienia przedłożonego Sejmowi projektu ustawy w przedmiocie dalszej emisji biletów Polskiej Krajowej Kasy

²⁹³ Rozmowy w tej sprawie prowadzili Leon Żółtowski i G. Stobbe. Tekst umowy: Dr. J. Makowski, *Zobowiązania międzynarodowe Polski 1919–1929*, Warszawa 1929, s. 163–164.

²⁹⁴ Traktat wersalski ustanawiał prawo opcji w art. 91, który brzmiał: „W przeciągu dwu lat od daty uprawomocnienia się niniejszego Traktatu obywatele niemieccy w wieku powyżej lat 18, mający stałe miejsce zamieszkania na terytoriach uznanych za część Polski, będą mieli prawo wyboru (opcji) na rzecz obywatelstwa niemieckiego”.

Pożyczkowej w tym kierunku, że projektowany w tej ustawie stan emisji nieobjęty art. 2 ustawy z dnia 26/3 1920 r. podnosi się do 55 miliardów marek oraz w przedmiocie kredytu Skarbu Państwa w Polskiej Krajowej Kasie Pożyczkowej przez zatwierdzenie pożyczki Skarbu, zaciągniętej w Polskiej Krajowej Kasie Pożyczkowej do 20/11 1920 r. w wysokości 27 850 000 000 marek ponad łączną kwotę 21 775 000 000 marek oraz do zaciągnięcia dalszej pożyczki w kwocie 15 000 000 000 marek.

8. Rada Ministrów uchwaliła rozporządzenie Rady Ministrów w przedmiocie reorganizacji Zarządów dóbr państwowych z tą zmianą, że rozporządzenie wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

9. Rada Ministrów uchwaliła rozporządzenie Rady Ministrów w przedmiocie organizacji i zakresu działania Zarządów Okręgowych lasów państwowych.

Koniec posiedzenia o godzinie 10-tej wieczór.

^fWitos^f

Załączniki

Wykaz:

1. Wniosek Ministra Spraw Zagranicznych [o uchwałę dotyczącą uwzględnienia przy przeprowadzonej obecnie likwidacji b. komitetów plebiscytowych te dezyderata miejscowej ludności polskiej, które do podtrzymania i rozwoju polskości na tych terenach bezpośrednio prowadzą].
2. [Wniosek o upoważnienie Ministerstwa Spraw Zagranicznych do ratyfikowania tymczasowego układu polsko-niemieckiego w sprawie utrzymania w ruchu gospodarstw rolnych na pograniczu polsko-niemieckim, zawartego w Poznaniu dnia 27 lipca 1920 r. pomiędzy delegatami obu rządów].
3. Tymczasowy układ w sprawie utrzymania w ruchu gospodarstw rolnych na pograniczu polsko-niemieckim²⁹⁵.
4. Wniosek [Ministerstwa Spraw Zagranicznych o polecenie Ministerstwu Spraw Zagranicznych przeprowadzenia rokowań z Rządem Niemieckim w sprawie tych optantów za Polską, zamieszkałych w Niemczech i optantów za Niemcami, zamieszkałych w Polsce, którzy na podstawie obopólnej dobrowolnej umowy pragną wymienić swe majątki położone w Polsce, względnie w Niemczech].
5. [Wniosek Ministra Spraw Zagranicznych o mianowanie dr. Józefa Rostka Komisarzem Rządu Polskiego przy Komisji Delimitacyjnej Cieszyńskiej, Spisza i Orawy]²⁹⁶.
6. Wniosek nagły Ministra Skarbu w sprawie emisji biletów Polskiej Krajowej Kasy Pożyczkowej.
7. [Wniosek Ministerstwa Rolnictwa i Dóbr Państwowych w przedmiocie organizacji i zakresu działania Zarządów Okręgowych Lasów Państwowych].

²⁹⁵ Załącznik [3] do punktu 3. Nie publikuje się.

²⁹⁶ Załącznik [5] do punktu 5. Nie publikuje się.

Wniosek Ministra Spraw Zagranicznych [o uchwałę dotyczącą uwzględnienia przy przeprowadzonej obecnie likwidacji b. komitetów plebiscytowych te dezyderata miejscowej ludności polskiej, które do podtrzymania i rozwoju polskości na tych terenach bezpośrednio prowadzą]

Wniosek
Ministra Spraw Zagranicznych.

Rada Ministrów uchwalić zechce:

- 1) Wobec konieczności podtrzymania polskości w b. terenach plebiscytowych Prus Wschodnich i Zachodnich i dla dopięcia tego celu, Rada Ministrów uważa za wskazane uwzględnić przy przeprowadzonej obecnie likwidacji b. komitetów plebiscytowych te dezyderata miejscowej ludności polskiej, które do podtrzymywania i rozwoju polskości na tych terenach bezpośrednio prowadzą.
- 2) Wykonanie niniejszej uchwały poleca się Rządowej Komisji Likwidacyjnej dla spraw Plebiscytowych oraz Ministerstwu Spraw Zagranicznych.

Uzasadnienie.

W ciągu pracy Komisarza Rządowego Likwidacyjnego, rozpoczętej już na terenach plebiscytowych okazało się, że wiele spraw wykracza poza zakres interesu skarbowości, która pragnie przede wszystkim wejść w posiadanie dającego się uratować po niedbalej gospodarce majątku rządowego, a którego wartość może dojść do poważnej sumy 25 milionów marek odzyskanych dla Skarbu. Sprawy te łączą się natomiast bardzo ściśle z zagadnieniami polityki naszej na przyszłość w stosunku do ziem dziś pruskich, ale z których zrezygnować nigdy nie będziemy ze względu na ludność polską tam pozostałą. Sprawa inwentaryzacji i zabezpieczenia majątku skarbowego nie przedstawia żadnych punktów spornych, natomiast przy likwidowaniu, tj. wycofywaniu do Polski pozostałego majątku, ewentualnie sprzedawaniu go na miejscu, wkracza się już w kwestie polityczne. Chodzi o to, by niektóre fundacje czy instytucje zapoczątkowane przez były Komitet Plebiscytowy nie zostały powyrywane z korzeniem, a to dlatego, że naprzód ludność polska byłaby oburzona pozbawieniem jej pewnych środków służących do podtrzymania polskości, wówczas gdy zadaniem Rządu musi być przecież wpojenie przekonania w tę ludność, że rząd Polski działa, jako jej opiekun, nie zaś jako sekwestратор, potem dlatego, że łatwiej i taniej jest utrzymać już egzystującą instytucję niż po raz wtóry ją zakładać, co zresztą przez Niemców może być uniemożliwione, wreszcie dlatego, że Niemcy słusznie by zatryumfowali wobec zupełnego zamarcia polskiego tam życia.

Wobec powyższego konieczne jest zatrzymanie w Kwidzynie i Olsztynie domów polskich, w których organizacje polskie mają swoje siedziby, subwencjonowanie niektórych z tych organizacji, subwencjonowanie 2 lub 3 gazet polskich, utrzymywanie istniejących już ochronek, które bez pomocy Rządu musiałyby być zamknięte – wreszcie przyznanie kredytu lokalnym Bankom ludowym dla umożliwienia im udzielania pożyczek hipotecznych tym Polakom, którym Niemcy hipoteki wypowiedzieli i którzy skutkiem tego musieliby kraj opuścić.

Minister:
E. Sapieha^f

°Załącznik [2] do punktu 3°

[Wniosek o upoważnienie Ministerstwa Spraw Zagranicznych do ratyfikowania tymczasowego układu polsko-niemieckiego w sprawie utrzymania w ruchu gospodarstw rolnych na pograniczu polsko-niemieckim, zawartego w Poznaniu dnia 27 lipca 1920 r. pomiędzy delegatami obu rządów]

Rada ministrów uchwalić raczy:

Upoważnia się Ministerstwo Spraw Zagranicznych do ratyfikowania tymczasowego układu polsko-niemieckiego w sprawie utrzymania w ruchu gospodarstw rolnych na pograniczu polsko-niemieckim, zawartego w Poznaniu dnia 27 lipca 1920 r. pomiędzy delegatami obu rządów.

Uzasadnienie

Komisja Międzynarodowa dla wytknięcia granicy polsko-niemieckiej w pracach swych wielokrotnie nie mogła uniknąć poprowadzenia linii granicznej wskroś prywatnych posiadłości wiejskich, tak że w wielu wypadkach grunta nadgranicznych rolników bądź to przecięte granicą znalazły się po obu jej stronach, bądź też cofnięte zostały od arterii komunikacyjnych, które im dotąd służyły. Powyższy stan rzeczy w związku z surowością przepisów granicznych i obostrzoną kontrolą graniczną tudzież z częstokroć bezwzględnym postępowaniem wojskowych organów granicznych wytworzył daleko idące niedogodności dla dotkniętych nim większych i mniejszych właścicieli ziemskich, którzy mieszkając na terytorium jednego państwa zmuszeni są w niejednym wypadku uprawiać swe pola, zbierać plony i wykonywać inne czynności gospodarskie na terytorium drugiego państwa, skąd wynika znowu konieczność przekraczania lub przejeżdżania granicy w obu kierunkach, przeprowadzania koni, bydła, drobiu, narzędzi itp. W czynnościach tych rolnicy nadgraniczni narażeni byli dotąd na rozliczne i częstokroć

nieprzebyte trudności i szkany, które w poszczególnych wypadkach paraliżowały niemal normalną gospodarkę rolną i powodowały nieustanne prośby i zażalenia interesowanych właścicieli.

W ciągu miesięcy letnich wobec zbliżających się żniw i rosnącego wzburzenia ludności pogranicznej zawarcie specjalnej umowy z rządem niemieckim w sprawie uregulowania stosunków gospodarczych i komunikacyjnych zamieszkałych nad granicą rolników stawało się coraz bardziej aktualne i konieczne.

W celu zawarcia tej umowy wszczęło Ministerstwo Spraw Zagranicznych z inicjatywy Komisji granicznej w Poznaniu jeszcze w maju br. rokowania z rządem niemieckim za pośrednictwem Poselstwa w Berlinie. Gdy Rząd Niemiecki notą z dn. 28 czerwca br. oświadczył gotowość do niezwłocznego zawarcia proponowanej umowy Ministerstwo Spraw Zagranicznych upoważniło Ministerstwo b. Dzielnicy Pruskiej w Poznaniu do przeprowadzenia rokowań z delegatami niemieckimi i zawarcia prowizorycznego układu z zastrzeżeniem ratyfikacji ostatecznej przez obustronne Ministerstwa Spraw Zagranicznych.

W dniu 29 lipca 1920 r. przyszedł w Poznaniu do skutku tymczasowy układ podpisany przez PP. Leona Żółtowskiego, Naczelnika wydziału rolnictwa Ministerstwa b. Dzielnicy Pruskiej w imieniu Rządu Polskiego i dra G. Stobbe, Konsula Generalnego niemieckiego w Poznaniu w imieniu Rządu Niemieckiego, który się w odpisach w obu językach załącza. W myśl § 10 jest to układ prowizoryczny, obowiązujący do chwili zawarcia definitywnej konwencji polsko-niemieckiej. Moc obowiązującą układu zgodnie z zastrzeżeniem uczynionym przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych uzależniono od ratyfikacji przez obustronne Ministerstwa Spraw Zagranicznych.

Minister Spraw Zagranicznych
E. Sapiaha^f

Od pis.

TYMCZASOWY UKŁAD W SPRAWIE UTRZYMANIA W RUCHU GOSPODARSTW ROLNYCH NA POGRANICZU POLSKO-NIEMIECKIM.

Niżej podpisani pełnomocnicy Rządu Polskiego i Rządu Niemieckiego, a mianowicie:

Za Rząd Polski:

P. Leon Żółtowski Naczelnik Wydz[iału] w Departamencie Rolnictwa i Dóbr Państwowych, przy Ministerstwie b. Dz[ielnicy] Pr[uskiej]

Za Rząd Niemiecki:

Generalny Konsul p. Stobbe w Poznaniu,

zawarli następującą umowę:

§ 1.

Osobom, posiadającym lub dzierżawiącym w czasie zawarcia niniejszej umowy zabudowania gospodarcze w Prusiech, z których zagospodarowują grunta położone w Polsce, lub też odwrotnie posiadającym lub dzierżawiącym zabudowania gospodarcze w Polsce, z których zagospodarowują grunta położone w ^aPrusiech^a, przysługuje im samym, członkom ich rodzin oraz osobom u nich zatrudnionym prawo przekraczania granicy w miejscach najsposobniejszych celem prowadzenia gospodarstwa na gruntach po przeciwnej stronie granicy położonych, wolno im przy tym przeprowadzać i przewozić sprzężaj, narzędzia rolnicze, bydło bez cła i opłaty i bez osobnego pozwolenia przewozowego, a po ukończeniu czynności, powracać do miejsca swego zamieszkania przewożąc przy tym bez cła i osobnego pozwolenia wszelkiego rodzaju płody rolne na swoich gruntach sprzątnięte jako też i inne produkty, jak np. drzewo, dla użytku we własnym gospodarstwie, torf, kamienie i ściółkę.

Przepisy te odnoszą się do gruntów mających mniej niż 25 ha. obszaru. Przy większych jednostkach gospodarczych musi posiadziciel wystarać się o pozwolenie starosty wzgl[ędnie] landrata. Pozwolenie to ma być jednakże udzielone także dla gruntów aż do 75 ha, jeżeli obszary te są przez granicę państwową odcięte od przynależnych do nich zabudowań gospodarczych i właściciel lub dzierżawca tylko stamtąd pracą sprzężajną i ręczną [mogą] te obszary obrabiać. Poza tym starosta wzgl[ędnie] Landrat ma prawo żądania częściowego lub całkowitego odstąpienia plonu związkowi komunalnemu po cenach obowiązujących w odnośnym państwie.

Powyższe przepisy stosują się i do tych wypadków, w których posiadłość nie należy wprawdzie w obcym państwie, lecz jedynie dogodny dojazd do zabudowań gospodarczych prowadzi poprzez terytorium drugiego państwa.

Wjazd do dróg granicznych musi być umożliwiony przez odpowiednie umieszczenie rogatek.

Jako dowód uprawnienia do przekraczania granicy w powyżej wymienionych celach służyć będzie legitymacja, zaopatrzona w fotografię wystawioną bezpłatnie przez komisarza obwodowego wzgl[ędnie] wójta lub burmistrza miejsca zamieszkania ważna do 1 listopada 1920 r.

Legitymacja zawierać musi:

- a) nazwisko właściciela legitymacji
- b) nazwisko posiadziciela gruntu
- c) określenie parcel podług wielkości i katastralnego oznaczenia, o których zagospodarowanie chodzi.

§ 2.

Jeżeli posiadziciel chce konie, bydło lub drób przeprowadzać przez granicę, powinien doręczyć właściwym komisarzom obwodowym, wójtom lub burmistrzom obu państw

1) spis całego inwentarza żywego

2) oświadczenie, którym zobowiązuje się do przyprowadzania odnośnych sztuk z powrotem do domu.

O ile w czasie pobytu poza granicą znajdą w ilości sztuk zmiany przez śmierć, przez dobiecie w razie choroby lub wypadku, lub przez pomnożenie się naturalne winien posiadziciel zawiadomić o tym niezwłocznie obustronnych komisarzy obwodowych wzgl[ędnie] wójtów lub burmistrzów.

Mleko, jego przetwory i mięso pochodzące z przymusowego dobiecia winny być przeniesione do miejsca zamieszkania.

§ 3.

Dla każdego zwierzęcia, przekraczającego granicę, winien prowadzący zawsze mieć przy sobie poświadczenie, wystawione przez wyżej wymienione urzęda i opisujące dokładnie odnośną sztukę. Poświadczenie to należy przedstawić na żądanie uprawnionym urzędnikom. Dla drobiu wystarczy podanie w poświadczeniu ogólnej liczby stada.

§ 4.

W razie przeprowadzenia przez granicę pługów parowych motorowych i młocarń parowych (lokomobile, młocarnie, prasy do słomy) musi posiadziciel

1) zobowiązać się wobec powyżej wymienionych urzędów swego państwa do przyprowadzenia tychże z powrotem po ukończeniu pracy,

2) musi mieć przy sobie świadectwo tożsamości, które winien pokazać na żądanie uprawnionym urzędnikom.

§ 5.

Przy przekraczaniu granicy wolno każdej osobie zabierać ze sobą tylko zapas żywności na czas pracy i najwyżej 20.- mk. w pieniądzu papierowych i drobną monetą aż do 1.- mk.

§ 6.

Zabrania się przekraczania granicy w czasie od dnia 15 sierpnia od godziny 9 wieczorem aż do godziny 5 rano czasu polskiego (czas niemiecki od godz. 8-ej wiecz[orem] do godz. 4-tej rano), w czasie od 16 sierpnia do 15 września od 8-ej wiecz[orem] do godz. 6-tej rano czasu polsk. (czas niem. od godz. 7-ej wiecz[orem] do 5-tej rano), w czasie od 16 września do 31 października od 7-mej wiecz[orem] do godz. 7-ej rano czasu polskiego (czas niem. od godz. 6-ej do godz. 6-tej rano).

§ 7.

Urzędom administracyjnym powiatów granicznych wolno zastosować niniejszą umowę także i do takich dzierżawców wzgl[ędnie] właścicieli, którzy dopiero po zawarciu niniejszego układu posiadłości zadzierżawią lub nabędą.

§ 8.

Z każdego wystawionego poświadczenia doręczy się odpis właściwej miejscowej władzy policyjnej po przeciwległej stronie granicy (komisarzom obwodowym, wójtom względnie burmistrzom).

§ 9.

Władzom powyżej wymienionym wolno od uprawnień niniejszego układu wykluczyć osoby, które staną się winnymi nadużycia takowych.

§ 10.

Układ niniejszy ma moc obowiązującą tylko do chwili zawarcia konwencji definitywnej pomiędzy stronami kontrahującymi.

Układ wchodzi natychmiast w życie, z zastrzeżeniem zatwierdzania przez obustronne Ministerstwa Spraw Zagranicznych.

Poznań, dnia 27 lipca 1920 r.

Za zgodność odpisu:

/-/ S. Morawski
pporucznik.

°Załącznik [4] do punktu 4°

Wniosek [Ministerstwa Spraw Zagranicznych o polecenie Ministerstwu Spraw Zagranicznych przeprowadzenia rokowań z Rządem Niemieckim w sprawie tych optantów za Polską, zamieszkałych w Niemczech i optantów za Niemcami, zamieszkałych w Polsce, którzy na podstawie obopólnej dobrowolnej umowy pragną wymienić swe majątki położone w Polsce, względnie w Niemczech]

Warszawa, dn. 12 października 1920 r.

Wniosek na Radę Ministrów

Rada Ministrów uchwalić zechce

Rada Ministrów poleca Ministerstwu Spraw Zagranicznych przeprowadzenie rokowań z Rządem Niemieckim w sprawie tych optantów za Polską, zamieszkałych

w Niemczech, i optantów za Niemcami, zamieszkałych w Polsce, którzy na podstawie obopólnej i dobrowolnej umowy pragną wymienić swe majątki położone w Polsce, względnie w Niemczech.

Poleca się Ministerstwu b. Dzielnicy Pruskiej w porozumieniu z Ministerstwem Spraw Zagranicznych, Ministerstwem Skarbu i Głównym Urzędem Likwidacyjnym zastosowanie jak najdalej idących ulg podatkowych, i uchylenie wszelkich ograniczeń administracyjnych, utrudniających przy tego rodzaju umowach wprowadzenie się za granicę lub osiedlanie się w Polsce.

Wykonanie niniejszej uchwały poleca się Ministrowi Spraw Zagranicznych i Ministrowi b. Dzielnicy Pruskiej.

Uzasadnienie.

Wyniki plebiscytu na Warmii i Mazurach i ustanowiona przez komisję delimitacyjną granica zachodnia polsko-niemiecka odcina od Polski dosyć znaczną ilość ludności polskiej, która dziś jest narażona na prześladowania ze strony ludności niemieckiej i szykany Rządu niemieckiego²⁹⁷. Trzeba liczyć się z tym, że jednostki najbardziej skompromitowane politycznie, lub zagrożone ruiną majątkową w razie pozostania w Prusach, w każdym razie do Polski się wyniosą, a niepodobieństwem jest zabezpieczyć tę część ludności tak dalece, by na swym eksponowanym posterunku wytrzymać mogła. Ministerstwo Spraw Zagranicznych uważa więc, że zawarcie konwencji między Polską a Niemcami, umożliwiającą uratowanie życia i mienia tych Polaków, którzy nadal na terenie warmińskim, mazurskim i złotowskim w żadnym razie by nie pozostali, a którym konwencja niniejsza umożliwiłaby przeniesienie się do Polski bez wielkich strat materialnych, jest niezbędne.

Wniosek powyższy w niczym nie przesądza zasadniczego stanowiska Rządu Polskiego co do konieczności utrzymania polskości na terenach poplebiscytowych, gdyż dotyczy tylko tej niewielkiej stosunkowo liczby Polaków, którzy dobrowolnie ułożą się uprzednio o zamianę swego majątku na posiadłości Niemców w Polsce.

Minister.
E. Sapieha^f

²⁹⁷ W okręgach: kwidzyńskim – 97 tys. mieszkańców opowiedziało się za Niemcami, 8 zaś za Polską; olsztyńskim – 363 tys. optowało za pozostaniem w Rzeszy, 8 tys. zaś za przynależnością do Polski. Na czele komisji, o której mowa, stanął gen. Charles Dupont.

Wniosek nagły Ministra Skarbu w sprawie emisji biletów Polskiej Krajowej Kasy Pożyczkowej

Wniosek nagły
MINISTRA SKARBU
w sprawie emisji biletów
Polskiej Krajowej Kasy Pożyczkowej

Rada Ministrów
raczy uchwalić następujący wniosek:

Upoważnia się Ministra Skarbu do uzupełnienia przedłożonego Sejmowi projektu ustawy w przedmiocie dalszej emisji biletów PKKP w tym kierunku, że projektowany w tej ustawie stan emisji „nieobjęty art. 2 ustawy z dnia 26/3 1920” podnosi się do 55 miliardów marek.

UZASADNIENIE

W przedłożonym z końcem października br. pod obrady Sejmu projekcie ustawy o dalszej emisji biletów PKKP zażądano podwyższenia stanu emisji ustalonego ostatnio rozporządzeniem Rady Obrony Państwa z dn. 22 września (Dz.U. Nr 92 poz. 605) na kwotę 31 miliardów do kwoty 40 miliardów marek.

Tymczasem już w dniu 30 października br. wyniósł
stan emisji biletów PKKP 38 136 587 712 mk.
w tym na podstawie art. 2 ustawy z dn. 26 marca 1920
(Dz.U. Nr 31 poz. 179) 2 720 892 305 ”
czyli emisja wymagająca zatwierdzenia Sejmowego wyniosła
35 415 695 317 Mk.

^hW tej samej zatem proporcji wyniesie^h „Normalny”^c deficyt budżetowy wyniesie do końca bieżącego roku ^hod początku listopada^h „za listopad/grudzień”^c około 12 000 000 000. Ponadto wymagać będą zakupy aprowizacyjne na podstawie planu gospodarczego w tym samym czasie około 10 miliardów marek. Łączne zatem zapotrzebowanie biletów PKKP na pokrycie potrzeb państwowych wyniosłoby 22 miliardy marek, czyli konieczne byłoby podniesienie stanu emisji do kwoty łącznej 57 miliardów marek.

Ministerstwo Skarbu ogranicza swój wniosek jednak tylko do 55 miliardów Mk. wychodząc z założenia, że do końca bieżącego roku osiągnie się w „wpływających do CKP dochodów państwa oraz”^c pożyczki premiiowej dochód co najmniej 2 miliardów marek. Podniesienie zatem stanu emisji do 55 miliardów pozwoli „niezawodnie”^c pokryć deficyt budżetowy do końca roku 1920 ^hw zupełności^h.

Warszawa, dnia 23 listopada 1920 r.

g...g

[Wniosek Ministerstwa Rolnictwa i Dóbr Państwowych w przedmiocie organizacji i zakresu działania Zarządów Okręgowych Lasów Państwowych]

W N I O S E K
ROZPORZĄDZENIE RADY MINISTRÓW

w przedmiocie organizacji i zakresu działania Zarządów Okręgowych Lasów Państwowych.

Na mocy art. 15 i 27 Dekretu z dn. 3 stycznia 1918 r. (Dz. Praw Nr 1 z r. 1918 poz. 1) o tymczasowej organizacji Władz Naczelnych zarządza się, co następuje:

Art. 1.

Zarządy Okręgowe Lasów Państwowych powołane są do sprawowania zarządu lasami państwowymi i lasami prywatnymi pozostającymi pod zarządem państwowym.

Art. 2.

Naczelne kierownictwo i nadzór nad działalnością Zarządów Okręgowych Lasów Państwowych i podwładnych im organów sprawuje Ministerstwo Rolnictwa i D.P. za pośrednictwem Departamentu Leśnictwa.

Art. 3.

Tworzy się następujące 4 Zarządy Okręgowe Lasów Państwowych:

1) Zarząd Okręgowy Lasów Państwowych w Warszawie, obejmujący powiaty: 1) Błoński, 2) Brzeziński, 3) Ciechanowski, 4) Garwoliński, 5) Gostyński, 6) Grójecki, 7) Kaliski, 8) Kolski, 9) Koniński, 10) Kutnowski, 11) Lipieński, 12) Łaski, 13) Łęczycki, 14) Łódzki, 15) Łowicki, 16) Makowski, 17) Mińsko-Mazowiecki, 18) Mławski, 19) Nieszawski, 20) Piotrkowski, 21) Płocki, 22) Płoński, 23) Przasnyski, 24) Pułtuski, 25) Radomskowski, 26) Radzymiński, 27) Rawski, 28) Rypiński, 29) Sieradzki, 30) Sierpski, 31) Słupecki, 32) Skierniewicki, 33) Sochaczewski, 34) Turecki, 35) Warszawski, 36) Wieluński i 37) Włocławski.

2) Zarząd Okręgowy Lasów Państwowych w Radomiu, obejmujący powiaty: 1) Będziński, 2) Biłgorajski, 3) Chełmski, 4) Częstochowski, d) Hrubieszowski, 6) Iłżecki, 7) Janowski, 8) Jędrzejowski, 9) Kielecki, 10) Konecki, 11) Koziński, 12) Krasnostawski, 13) Lubelski, 14) Lubartowski, 15) Miechowski, 16) Olkuski, 17) Opoczyński, 18) Opatowski, 19) Pińczowski, 20) Puławski, 21) Radomski, 22) Sandomierski, 23) Stopnicki, 24) Tomaszowski, 25) Włoszczowski i 26) Zamojski.

3) Zarząd Okręgowy Lasów Państwowych w Siedlcach, obejmujący powiaty: 1) Augustowski, 2) Bialski, 3) Bielski, 4) Białostocki, 5) Kolneński,

6) Konstantynowski, 7) Łomżyński, 8) Łukowski, 9) Mazowiecki, 10) Ostrowski, 11) Ostrołęcki, 12) Radzyński, 13) Sejneński, 14) Siedlecki, 15) Sokólski, 16) Sokołowski, 17) Suwalski, 18) Szczuczyński, 19) Węgrowski i 20) Włodawski.

4) Zarząd Okręgowy Lasów Państwowych we Lwowie, obejmujący powiaty: Małopolski, Śląska Cieszyńskiego, Spisza i Orawy.

Art. 4.

Do zakresu działania Zarządu Okręgowego Lasów Państwowych należy:

- a) administrowanie za pośrednictwem podległych organów lasami państwowymi i lasami prywatnymi, pozostającymi pod zarządem państwowym, użytkami ekonomicznymi i innymi nieruchomościami stanowiącymi własność państwa, a położonymi w obrębie lasów Państwowych, lub przekazanymi Zarządowi Okręgowemu Lasów Państwowych na mocy osobnych rozporządzeń, a w szczególności:
- b) zawieranie umów o sprzedaż drewna i materiałów tartych, o ile przedmiot sprzedaży w poszczególnym wypadku nie przekracza:
 - aa) 3000 metrów sześciennych drewna użytkowego,
 - bb) 8000 metrów przestrzennych drewna opałowego,
 - cc) 800 metrów sześciennych materiałów tartych,a cena sprzedaży nie jest niższa od ceny wyznaczonej przez taryfę urzędową. Ograniczenia powyższe nie dotyczą sprzedaży drewna, dokonanych drogą licytacji w granicach etatu rocznego, o ile termin wykonania umowy nie przekracza lat 2-eh;
- c) zawieranie umów o sprzedaż produktów leśnych niewymienionych w punkcie b, oraz innych produktów gospodarczych, o ile cena kupna nie przekracza w poszczególnym wypadku 500 000 mk. i nie jest niższa od ceny wyznaczonej przez taryfę urzędową;
- d) zawieranie umów na dzierżawę tartaków i innych zakładów przemysłowych oraz użytków ekonomicznych i innych nieruchomości, położonych w obrębie lasów państwowych lub przekazanych Zarządowi Okręgowemu Lasów Państwowych na mocy osobnych rozporządzeń, o ile czynsz roczny nie przenosi 500 000 marek polskich i o ile czas trwania umowy nie przekracza lat 6-ciu;
- e) zawieranie umów na dzierżawę polowania i rybołówstwa, o ile czas trwania umowy nie przekracza 6-ciu lat, a czynsz roczny kwoty 50 000 marek;
- f) kupno i sprzedaż inwentarza żywego i martwego, o ile cena kupna-sprzedaży nie przekracza w ciągu jednego roku budżetowego kwoty 500 000 mk. dla jednego nadleśnictwa;
- g) stawianie nowych budowli oraz naprawa istniejących, o ile wysokość nakładu nie przekracza w ciągu roku budżetowego kwoty 500 000 mk. dla poszczególnego obiektu gospodarczego;

- h) zawieranie umów na dostawy z terminem nie dłuższym jak 2 lata, o ile należność za dostarczone przedmioty lub wynagrodzenie dostawcy nie przekracza 500 000 marek;
- i) przedstawianie Ministerstwu Rolnictwa i D.P. do zatwierdzania planów gospodarczych, oraz projektów sposobu eksploatacji bogactw naturalnych;
- j) przedstawianie M[inister]stwu Rolnictwa i D.P. do zatwierdzenia wniosków w przedmiocie cenników drewna i innych płodów i użytków leśnych oraz zatwierdzania płac zarobkowych, dziennych i akordowych;
- k) mianowanie i przeniesienie w obrębie Z[arządów] O[kręgowych] urzędników z uposażeniem XII, XI, X i IX stopnia płacy oraz niższych funkcjonariuszów w granicach właściwego etatu osobowego i zatwierdzonego budżetu;
- l) przenoszenie na emeryturę na podstawie istniejących przepisów urzędników z uposażeniem XII, XI, X i IX stopnia płacy oraz niższych funkcjonariuszów;
- ł) udzielanie urlopów poza urloпами wypoczynkowymi urzędnikom i niższym funkcjonariuszom najdłużej do 4-ch tygodni;
- m) udzielanie w granicach kredytów urzędnikom i niższym funkcjonariuszom zapomóg, o ile zapomoga przyznana jednej osobie w ciągu jednego roku budżetowego nie przewyższa kwoty równającej się u urzędników z uposażeniem od VII stopnia płacy w górę jednomiesięcznej, a u urzędników z uposażeniem od XII do VIII stopnia płacy i u niższych funkcjonariuszów dwumiesięcznej płacy zasadniczej wraz z wszystkimi dodatkami stosownie do instrukcji, którą wyda Minister Rolnictwa i D.P.;
- n) wykonywanie wszelkich czynności, jakie z istoty administrowania Sasami wynikają oraz tych czynności, jakie zostaną Z[arządowi] O[kręgowemu] L[asów] P[aństwowych] specjalnie przez ustawy, rozporządzenia lub polecenia M[inister]stwa Rolnictwa i D.P. przekazane;
- o) przedstawianie ^cMinisterstwu Rolnictwa i Dóbr Państwowych do zatwierdzenia^c szczegółowych sprawozdań oraz wniosków w sprawach nabywania, zbywania i obciążania, w myśl istniejących ustaw lasów państwowych, użytków ekonomicznych i innych nieruchomości, położonych w obrębie lasów państwowych lub przekazanych Z[arządowi] O[kręgowemu] L[asów] P[aństwowych] na mocy osobnych rozporządzeń, tudzież w innych sprawach przekraczających zakres działania Zarządu Okręgowego L[asów] P[aństwowych], a wyszczególnionych w wyżej wymienionych punktach artykułu niniejszego.

Art. 5.

Wymienione w punkcie c, d, e, f, g, h normy pieniężne mogą być, na mocy rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych, podwyższane lub niżane.

Art. 6.

Na czele Zarządu Okręgowego lasów państwowych stoi Naczelnik Zarządu Okręgowego, który kieruje działalnością powierzonego sobie zarządu oraz wszystkich podległych urzędników i funkcjonariuszów niższych.

Naczelnik Zarządu jest odpowiedzialny za stan lasów w swoim okręgu, za wszelkie czynności podwładnych sobie funkcjonariuszów, za wykonywanie budżetu oraz za cały tok administracji w powierzonym sobie okręgu.

Jeżeli Naczelnik Zarządu z jakiegokolwiek powodu czynny być nie może, zastępuje go w kierownictwie Zarządu Inspektor Okręgowy, a w razie nieobecności tego ostatniego – najstarszy stopniem służbowym referent techniczno-leśny lub prawny.

Art. 7.

Inspektor Okręgowy jest bezpośrednio pomocnikiem Naczelnika w wykonywaniu jego czynności urzędowych.

Naczelnik Zarządu może przekazać Inspektorowi Okręgowemu na stałe rozstrzygnięcie samodzielne niektórych spraw.

Art. 8.

Przy Zarządzie Okręgowym lasów państwowych czynne są następujące oddziały:

- a) Oddział gospodarczo-techniczny,
- b) Oddział prawno-administracyjny,
- c) Oddział urządzania lasów,
- d) Oddział budowlano-techniczny,
- e) Oddział rachuby i kasowości.

Nadto czynna będzie przy Z[arządzie] O[kręgowym] L[asów] P[aństwowych] kancelaria.

Szczegółowy zakres działania poszczególnych oddziałów i kancelarii określi osobna instrukcja, którą wyda Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych.

Art. 9.

Wykonanie rozporządzenia niniejszego powierza się Ministrowi Rolnictwa i Dóbr Państwowych.

Art. 10.

Rozporządzenie niniejsze uzyskuje moc obowiązującą z dniem ogłoszenia.

UZASADNIENIE.

W związku z projektowaną reorganizacją Ministerstwa Rolnictwa i Dóbr Państwowych oraz złożonym na Radę Ministrów projektem reorganizacji

Zarządów Okręgowych Dóbr Państwowych zachodzi pilna potrzeba zorganizowania na zasadach najbardziej wskazanych przez dotychczasową praktykę organów leśnictwa rządowego, urzędów do sprawowania zarządów nad lasami państwowymi i nad lasami prywatnymi, pozostającymi pod zarządem państwowym, oraz ścisłego określenia zakresu ich działania z zachowaniem dotychczas wydanych przepisów technicznych o zarządzie lasami państwowymi.

Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych
^fwz. Z. Chmielewski^f

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 12.

PROTOKÓŁ
**107-ego posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Pol-
skiej – odbytego dnia 27 listopada 1920 r.**

Przewodniczy Prezydent Ministrów	p. Wincenty Witos
Obecni:	
Wiceprezydent Ministrów	p. Ignacy Daszyński
Minister Spraw Wewnętrznych	p. Leopold Skulski
Minister Spraw Zagranicznych	p. Eustachy X. Sapieha
Minister Spraw Wojskowych	p. gen. por. Kazimierz Sosnkowski
Minister Skarbu	p. dr Jan Kanty Steczkowski
Minister Sprawiedliwości	p. Stanisław Nowodworski
Minister Wyzn[añ] Rel[igijnych] i Oświec[enia] Publ[icznego]	p. Maciej Rataj
Minister Rolnictwa i Dóbr Państw[owych]	p. Juliusz Poniatowski
Podsekretarz Stanu w Min. Kol[ei] Żel[aznych]	p. Julian Eberhardt
Minister Poczty i Telegrafów	p. dr Władysław Stesłowicz
Minister Robót Publicznych	p. Gabriel Narutowicz
Minister Pracy i Opieki Społecz[nej]	p. Edward Pełowski
Minister Apropowizacji	p. Stanisław Śliwiński
Minister b. Dzielnicy Pruskiej	p. Władysław Kucharski
Kierownik Min. Sztuki i Kultury	p. Jan Heurich
Podsekretarz Stanu w Prez. Rady M[inistrów]	p. dr Władysław Wróblewski
Szef Sekcji Admin[istracyjnej] Prez. Rady Min.	p. dr Władysław Studziński
Szef Sekcji Legislatywnej Prez. Rady Min.	p. Edward Lechowicz
Protokołuje Radca Prez. Rady Min.	dr Jerzy Buzek

Początek posiedzenia o godzinie 11-ej przed południem.

1. Odczytano protokół posiedzenia Rady Ministrów z 23 listopada 1920 r. i przyjęto.

2. Rada Ministrów przyjęła wniosek Prezesa Głównego Urzędu Likwidacyjnego o mianowanie Jana hr. Żółtowskiego zastępcą Delegata Rządu Polskiego przy Komisji odszkodowań w Paryżu.

3. Rada Ministrów przyznała:

- a) wdowie po Janie Amrozińskim posterunkowym policji państwowej powiatu Brzezińskiego Stanisławie Amrozińskiej jednorazową zapomogę w kwocie marek 9655,- oraz taką zapomogę 2 córkom Helenie i Wandzie po marek 3218, czyli w łącznej kwocie 16 091,

- b) wdowie po Józefie Zagalskim, posterunkowym policji państwowej powiatu Sochaczewskiego Mariannie Zagalskiej jednorazową zapomogę w kwocie marek 10 303 fen. 20 i taką zapomogę 4-gu jej dzieciom: Jadwidze, Mikołajowi, Andrzejowi i Stefanowi w wysokości marek 12 592 fen. 80, czyli w łącznej kwocie marek 22 896,
- c) wdowie po Julianie Mikołajewskim posterunkowym policji państwowej na powiat Łaski Klarze Mikołajewskiej jednorazową zapomogę w kwocie marek 18 200 oraz córce jej Zofii-Annie taką zapomogę w kwocie marek 6087, czyli w łącznej kwocie marek 24 267,
- d) wdowie po Stanisławie Hajduku posterunkowym policji państwowej na powiat Łódzki Helenie Hajduk jednorazową zapomogę w kwocie marek 16 796,
- e) wdowie po Ignacym Gwiznerze, posterunkowym policji państwowej powiatu Częstochowskiego Adolfinie Gwizner jednorazową zapomogę w kwocie mk. 4665 fen. 60 i taką zapomogę córce jej Janinie w kwocie marek 1555 fen. 20,- czyli w łącznej kwocie marek 6220 fen. 80,
- f) sierotom po Antonim Krawczyku, posterunkowym policji państwowej powiatu Będzińskiego jednorazową zapomogę w kwocie marek 19 310, która to zapomoga ma być wypłacona opiekunce sierot, matce zabitego Paulinie Krawczyk,
- g) wdowie po dozorczy więziennym w Piotrkowie Janie Ernście, Emmie Ernstowej pensję wdowią w wysokości 80 rb., czyli 172 marek 80 fen. rocznie i pięciorgu dzieciom ich: córkom, Janinie ur. 25/VI 1903 r. do 25/VI 1924 r., Lidii ur. 17/V 1910 r. do 17/V 1931 r., Oldze ur. 27/IV 1912 r. do 27/IV 1933 r., Elzie ur. 16/III 1916 r. do 16/III 1937 r. i synowi Janowi-Pawłowi (2 im.) ur. 30/XII 1913 r. do 30/XII 1930 r. pensję sierocą również w wysokości 80 br., czyli 172 mk. 80 fen. rocznie z wypłatą obydwóch zaopatrzeń tych od 1 marca 1920 r. i z tym zastrzeżeniem, że w miarę utraty praw do zaopatrzenia przez jedno z dzieci skutkiem dojścia do oznaczonego wieku lub z innych powodów, kwota roczna 172 mk. 80 fen. winna być dzielona między pozostałe w równych częściach, aż do czasu, kiedy zostanie uprawnionych do odbioru pensji sierocej 3 dzieci. Od tego terminu każdemu z pozostałych sierot mających prawo do pensji, wypłacać należy 1/3 ogólnej rocznej kwoty,
- h) wdowie po Józefie Kudrewiczu pisarzu hipotecznym w Słupcy Marii-Zofii-Aleksandrze (3 im.) Kudrewiczowej pensji wdowiej w rocznej kwocie 1800 marek z wypłatą od dnia 1 lipca br. od daty przerwania zmarłemu płacy.

4. Minister Spraw Zagranicznych daje wyjaśnienia w sprawie artykułów, które pojawiły się dzisiejszego dnia w prasie warszawskiej w sprawie naszej delegacji pokojowej, po czym Rada Ministrów uchwala:

„Rząd nie przyjmuje do wiadomości rezygnacji Pana Dąbskiego jako przewodniczącego delegacji polskiej.

Przed załatwieniem definitywnym tej rzeczy wysłała się do Rygi delegata Rządu celem zbadania stanu rzeczy na miejscu i zdania sprawy Rządowi do tygodnia.

Minister Spraw Zagranicznych zleci naszym delegatom zdementować podane w dzisiejszych gazetach telegramy o naszej delegacji.

Rada Ministrów przyjmuje do wiadomości zatwierdzającej wniosek ex praesidio zwołania przez Prezydenta Ministrów konferencji przedstawicieli prasy z całej Polski”.

5. Minister Spraw Wojskowych zdaje sprawę o planie i postępkach demobilizacji, po czym przystąpiono do obrad nad tym sprawozdaniem.

6. Rada Ministrów przyjęła wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych w sprawie uzupełnienia art. 3 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 18 listopada 1920 r. w przedmiocie zniesienia i likwidacji Tymczasowego Zarządu Terenów Przyfrontowych i Etapowych.

Koniec posiedzenia o godz. 3 po południu.

†Witos†

Załączniki

Wykaz:

1. [Kilka stron z różnych gazet]²⁹⁸.
2. Art. 3 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 18 listopada 1920 r. w przedmiocie zniesienia i likwidacji Tymczasowego Zarządu Terenów Przyfrontowych i Etapowych.

°Załącznik [2] do punktu 6°

Art. 3 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 18 listopada 1920 r. w przedmiocie zniesienia i likwidacji Tymczasowego Zarządu Terenów Przyfrontowych i Etapowych²⁹⁹

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 18 listopada 1920 r. w przedmiocie zniesienia i likwidacji Tymczasowego Zarządu Terenów Przyfrontowych i Etapowych.

²⁹⁸ Załącznik 1. Nie publikuje się.

²⁹⁹ Uzupełnione rozporządzenie zostało opublikowane. „Dziennik Ustaw” 1920, nr 115, poz. 762.

Art. 3.

Minister Spraw Wewnętrznych ureguje wszelkie zobowiązania wobec personelu do chwili przejścia go przez władze wskazane w art. 2 tudzież wobec personelu nieprzejętego przez rzeczony władze.

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 12.

PROTOKÓŁ
108-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej,
odbytego w dniu 29 listopada br.

Przewodniczy Prezydent Ministrów	p. Wincenty Witos
Obecni:	
Wiceprezydent Ministrów	p. Ignacy Daszyński
Podsekretarz Stanu w Min. Spraw Wewnętrznych	p. Józef Kuczyński
Minister Spraw Zagranicznych	p. Eustachy X. Sapieha
Minister Spraw Wojskowych	p. gen.-por. Kazimierz Sosnkowski
Minister Skarbu	p. dr Jan Kanty Steczkowski
Podsekretarz Stanu w Min. Sprawiedliwości	p. dr Jan Morawski
Minister Wyznań Religijnych i O[świecenia] P[ublicznego]	p. Maciej Rataj
Minister Rolnictwa i D.P.	p. Juliusz Poniatowski
Minister Przemysłu i Handlu	p. Stefan Przanowski
Podsekretarz Stanu w Min. Kolei Żelaznych	p. Julian Eberhardt
Minister Poczty i Telegrafów	p. dr Władysław Stesłowicz
Minister Robót Publicznych	p. Gabriel Narutowicz
Minister Pracy i O.S.	p. Edward Peplowski
Podsekretarz Stanu w Min. Apropowizacji	p. Leonard Zaborowski
Kierownik Min. Sztuki i Kultury	p. Jan Heurich
Podsekretarz Stanu w Prezydium Rady Ministrów	p. dr Władysław Wróblewski
Szef Sekcji Administracyjnej Prez. Rady Min.	p. dr Władysław Studziński
Szef Sekcji Legislatywnej Prez. Rady Min.	p. Edward Lechowicz
Protokołuje Radca Prezydium Rady Ministrów	dr Jerzy Buzek
Nadto obecny Prezes Głównego Urzędu Ziemskiego	p. Tomasz Wilkoński

Początek posiedzenia o godzinie 4-ej po południu.

1. Odczytano protokół posiedzenia Rady Ministrów z 27 listopada 1920 r.
2. Minister Pracy i Opieki Społecznej odczytuje artykuł, który się pojawił w dzisiejszym Kurierze Porannym, zatytułowany „Rokowania pokojowe”, po czym Minister Spraw Zagranicznych daje w tej sprawie wyjaśnienie.

Rada Ministrów uchwaliła odwołać z Rygi urzędnika, który daje te informacje prasie.

3. Prezydent Ministrów porusza sprawę niedostatecznego zaopatrzenia w żywność i odzież wojska gen. Żeligowskiego i położenie na Litwie środkowej, po czym Rada Ministrów przyjęła złożony w tej sprawie wniosek Ministra Spraw Zagranicznych: Rząd upoważnia Ministra Spraw Zagranicznych do zreorganizowania administracji Litwy środkowej na wzór województw, ustanowionych już w Rzeczypospolitej.

Rada Ministrów uchwaliła równocześnie złożony pisemnie przez Ministra Spraw Zagranicznych wniosek w sprawie zaoprowidowania Litwy środkowej.

4. Podsekretarz Stanu w Prezydium Rady Ministrów referuje najnowsze wypadki na Górnym Śląsku, mianowicie decyzję Rady ambasadorów w sprawie głosowania emigrantów oraz zarządzenie biskupa wrocławskiego kardynała Bertrama, ogłoszone w dzienniku rozporządzeń wrocławskiej kurii biskupiej, uniemożliwiające agitację plebiscytową księżom polskim, a dające wolność agitowania proboszczom niemieckim³⁰⁰.

Rada Ministrów po dyskusji uchwała:

Rząd protestuje raz jeszcze zasadniczo przeciw dopuszczeniu emigrantów urodzonych jedynie na Górnym Śląsku do głosowania w plebiscycie na Górnym Śląsku;

Rząd sprzeciwia się w każdym razie ich głosowaniu poza Górnym Śląskiem;

Rząd domaga się, aby przy głosowaniu strefami głosował najpierw okręg przemysłowy, potem strefa rolnicza;

Rząd zwróci się do Księdza Prymasa Dalbora, by zwołał zjazd biskupów polskich celem zaprotestowania przeciw rozporządzeniu biskupa Bertrama;

Rząd uważa za potrzebne spowodowanie interpelacji sejmowej w tych obu sprawach, na które odpowie Minister Spraw Zagranicznych;

Rząd zleca Ministrowi Spraw Zagranicznych poczynienie kroków u Watykanu celem cofnięcia wzmiankowanego rozporządzenia.

Powzięcie uchwały nad wnioskiem Wiceprezydenta Ministrów o odwołanie naszego posła przy Watykanie odroczone do chwili bezskuteczności interwencji biskupów i Ministra Spraw Zagranicznych u Watykanu.

5. Prezydent Ministrów zdaje sprawę z audyencji delegacji zdemobilizowanych ochotników, którzy prosili o wydanie zarządzeń, by ich przyjmowano z powrotem do pracy w pracowniach, w których pracowali przed wstąpieniem do wojska.

Rada Ministrów zleca Ministrowi Pracy i Opieki Społecznej opracowanie okólnika, pouczającego społeczeństwo o obowiązkach nałożonych na pracodawców względem robotników i pracowników pełniących służbę czynną ochotniczą w wojsku polskim oraz ich rodzin rozporządzeniem Rady Obrony Państwa

³⁰⁰ Adolf Maria Bertram – arcybiskup, metropolita wrocławski. Tej archidiecezji podlegało w całości terytorium plebiscytowe.

z dnia 11 sierpnia 1920 r. (Nr 81, poz. 539 Dz.U. R.P.). Okólnik ten ogłosił się z nadmienieniem, że tą sprawą zajmowała się Rada Ministrów.

6. Rada Ministrów przystąpiła do dalszych obrad nad demobilizacją i przyjęła projekt Ministerstwa Spraw Wojskowych rozporządzenia o powołaniu do życia komitetu międzyministerialnego dla spraw demobilizacyjnych. W projekcie poczyniono następujące zmiany:

- a) artykułowi 1 nadano następujące brzmienie: „Stwarza się na czas potrzeby Komitet międzyministerialny dla spraw demobilizacyjnych, do zakresu działania którego należy wnioskowanie w sprawach wszelkiej demobilizacji, uzgadnianie wszelkich spraw dotyczących przekazania cywilnym władzom i instytucjom państwowym inwentarza, znajdującego się w posiadaniu władz i oddziałów wojskowych, wreszcie zdecydowanie w zakresie spraw przez Radę Ministrów oznaczonych.

W razie różnicy zdań co do sposobu przeprowadzenia likwidacji demobilu wolno delegatom Ministerstwa Skarbu i Spraw Wojskowych odwołać się do Rady Ministrów.”;

- b) artykuł 6 skreślono.

7. Rada Ministrów przyjęła wniosek Ministra Spraw Wojskowych o oddanie gmachu b. szpitala rosyjskiego garnizonowego w Łowiczu, zajętego obecnie przez miejscowe starostwo do dyspozycji Ministerstwa Spraw Wojskowych na cele szpitalnictwa wojskowego.

Ustęp drugi wniosku skreślono.

8. Rada Ministrów przyjęła projekt ustawy o powołaniu felczerów do czynnej służby wojskowej, przy czym w art. 3 wyraz „mogą” zastąpiono słowem „winni”.

9. Projekt ustawy w przedmiocie rozciągnięcia mocy obowiązującej rozporządzenia Rady Obrony Państwa z 20 lipca 1920 r. o zasiłkach wojskowych dla rodzin osób pełniących służbę w Wojsku Polskim z poboru i ochotniczo (Dz.U. R.P. Nr 63, poz. 418) na przyznane Rzeczypospolitej Polskiej ziemie Śląska Cieszyńskiego.

10. Rada Ministrów uchwaliła rozporządzenie tymczasowe Rady Ministrów w przedmiocie ustanowienia delegata Głównego Urzędu Ziemskiego na Śląsku Cieszyńskim.

W art. 1 po wyrazie „w celu” wstawiono przez „przygotowania”.

°W art. 2 skreślono wyrazy „posiada atrybucje prezesa okręgowego urzędu ziemskiego”.^c

W art. 3 skreślono zdanie „oraz wykonywanie wszelkich innych czynności przekazanych delegatowi przez specjalne ustawy i rozporządzenia Prezesa Głównego Urzędu Ziemskiego”, artykuły 5 i 6 skreślono.

11. Minister Spraw Zagranicznych wycofał wniosek o wydanie zarządzenia w sprawie oddawania do dyspozycji misji zagranicznych pomieszczeń w hotelach warszawskich po dyskusji w tej rzeczy przeprowadzonej.

Na wniosek Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego postanowiono sprawę zaradzenia brakowi mieszkań w Warszawie i niedomagania warszawskiego Urzędu mieszkaniowego wziąć pod obrady na jednym z najbliższych posiedzeń Rady Ministrów.

12. Rada Ministrów przychyliła się do wniosku Ministra Skarbu o zezwolenie amerykańskiej Misji metodystów³⁰¹ pomocy Polsce w osobach W.B. Beauchamp na nabycie nieruchomości Nr hip. 1582 M. w Warszawie.

Koniec posiedzenia o godzinie 10-ej wieczorem.

fWitos^f

Załączniki

Wykaz:

1. [Kilka stron z różnych gazet]³⁰².
2. Wniosek [Ministerstwa Spraw Zagranicznych dotyczący stanu aprowizacji terenów Wileńszczyzny].
3. [Pismo Delegacji demobilizowanych żołnierzy do Premiera Ministrów].
4. Projekt rozporządzenia o powołaniu do życia Komitetu Międzyministerialnego dla Spraw Demobilizacyjnych.
5. Wniosek [Ministerstwa Spraw Wojskowych dot. oddania do dyspozycji Ministerstwa Spraw Wojskowych gmachu b. szpitala rosyjskiego garnizonowego w Łowiczu na cele szpitalnictwa wojskowego]³⁰³.
6. Ustawa w sprawie powołania felczerów do czynnej służby wojskowej³⁰⁴.
7. Ustawa w przedmiocie rozciągnięcia mocy obowiązującej rozporządzenia ROP z 20 lipca 1920 r. o zasiłkach wojskowych dla rodzin osób pełniących służbę w Wojsku Polskim z poboru i ochotniczo (Dz.U. R.P. Nr 63 poz. 418) na przyznane Rzeczypospolitej Polskiej ziemie Śląska Cieszyńskiego³⁰⁵.
8. [Wniosek Głównego Urzędu Ziemińskiego o uchwalenie rozporządzenia Rady Ministrów o ustanowieniu Delegata Głównego Urzędu Ziemińskiego na Śląsku Cieszyńskim].
9. Wniosek [Ministerstwa Spraw Zagranicznych o polecenie mu wydania zarządzeń, ażeby dla przyjeżdżających Misji Zagranicznych w hotelach „Europejskim”, „Bristolu”, „Brühlowski” i „Saskim” na każde żądanie MSZ oddawany był niezwłocznie do dyspozycji jeden specjalny apartament].
10. Wniosek Ministra Skarbu w sprawie zezwolenia Amerykańskiej Misji Metodystów Pomocy Polsce w osobie p. W.B. Beauchamp na nabycie nieruchomości Nr 1582 M. w Warszawie³⁰⁶.

³⁰¹ Mowa o Misji Południowego Episkopalnego Kościoła Metodystycznego. Prowadzili ją Amerykanie. Tworzyły ją cztery parafie złożone z wyznawców niemieckich, m.in. w Gdańsku i Grudziądzu.

³⁰² Załącznik 1. Nie publikuje się.

³⁰³ Załącznik [5] do punktu 7. Nie publikuje się.

³⁰⁴ Załącznik [6] do punktu 8. Nie publikuje się.

³⁰⁵ Załącznik [7] do punktu 9. Nie publikuje się.

³⁰⁶ Załącznik [10] do punktu 12. Nie publikuje się.

°Załącznik [2] do punktu 3°

Wniosek [Ministerstwa Spraw Zagranicznych dotyczący stanu aprowizacji terenów Wileńszczyzny]

Warszawa, dn. 29 listopada 1920 r.

Wniosek dla Rady Ministrów.

Wiadomości otrzymane z Wilna dowodzą, że stan aprowizacji terenów zajętych przez wojska gen. Żeligowskiego powoduje szybką, a niekorzystną dla nas zmianę nastrojów miejscowej ludności. Wiadomości te dowodzą również, że dzięki bardzo niedostatecznemu zaopatrzeniu w odzież i żywność wojska gen. Żeligowskiego przyczyniają się do pogorszenia nastroju ludności i skierowują sympatie jej ku Litwie.

Wobec tego, iż dalsze trwanie takiego stanu może się odbić bardzo niekorzystnie na przebiegu mającej się odbyć na tych terenach „consultation populaire” Rada Ministrów uchwalić raczy:

„Tereny Wileńszczyzny jako mające ^apodleż^a plebiscytowi winny być traktowane zupełnie specjalnie pod względem zaopatrzenia ich w żywność i przedmioty pierwszej potrzeby. Stosuje się to zarówno do potrzeb miejscowej ludności jak wojska. Ministerium Aprowizacji i Ministerstwo Spraw Wojskowych mają sobie polecone przedsięwziąć energiczne środki zaradcze, które wpłynęłyby na szybką zmianę obecnego niepomysłnego dla Polski stanu rzeczy”.

^fE. Sapieha^f

°Załącznik [3] do punktu 5°

[Pismo Delegacji demobilizowanych żołnierzy do Premiera Ministrów]

Warszawa, dn. 29 XI-1920 r.

Do Premiera Ministrów Pana Witosa.

My niżej podpisani delegacja, w imieniu demobilizowanych żołnierzy, pozostających bez żadnego zajęcia i kawałka chleba, składamy niniejsze podanie do pana Premiera, w nadziei rozpatrzenia naszej prośby, tj. zajęcia się nami i dopomożenia do wyszukania pracy.

Ponieważ my nie możemy być ciężarem ojcom naszym i całemu społeczeństwu, ani też ręki wyciągać i napady robić na ulicach stołecznego miasta.

Przeto składamy niniejszą prośbę w oczekiwaniu najprędzych i pomyślnych dla nas b. żołnierzy wyników.

Z poważaniem

Delegacja

g...g

g...g

g...g

^fW. Milczarek^f

^fT. Rzedziecki^f

^cZałącznik [4] do punktu 6^c

Projekt rozporządzenia o powołaniu do życia Komitetu Międzyministerialnego dla Spraw Demobilizacyjnych

Projekt.

ROZPORZĄDZENIE O POWOŁANIU DO ŻYCIA KOMITETU MIĘDZYMINISTERIALNEGO DLA SPRAW DEMOBILIZACYJNYCH.

1.

Stwarza się na czas potrzeby „Komitet Międzyministerialny dla Spraw Demobilizacyjnych”, do zakresu działania którego należy uzgadnianie toku czynności demobilizacyjnych oraz decydowanie we wszystkich sprawach dotyczących przekazania cywilnym władzom i instytucjom państwowym inwentarza wojennego, znajdującego się w posiadaniu władz i oddziałów wojskowych, a uznanego przez Min. Spraw Wojsk[owych] za zbędny, i rozstrzyganie wszelkich w tym zakresie wynikających sporów pomiędzy poszczególnymi Ministerstwami.

2.

Komitet Międzyministerialny dla Spraw Demobilizacyjnych podlega bezpośrednio Prezydentowi Ministrów.

3.

Na czele Komitetu stoi Prezes wyznaczony przez Prezydenta Ministrów.

4.

W skład Komitetu wchodzi stali przedstawiciele wszystkich Ministerstw.

5.

Prezes Komitetu powołuje na obrady w razie potrzeby przedstawicieli instytucji społecznych, gospodarczych i przemysłowych z głosem doradczym.

6.

Komitet zbiera się na posiedzenia w terminach wyznaczonych przez Prezesa Komitetu. Dla rozstrzygnięcia spraw niecierpiących zwłoki Prezes może zwoływać Komitet na posiedzenia nadzwyczajne.

7.

Prezes Komitetu udziela Komisjom Sejmowym na żądanie tych ostatnich wszelkiego rodzaju wyjaśnień i sprawozdań, dotyczących działalności Komitetu.

8.

Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem jego ogłoszenia.

9.

Przepisy wykonawcze wyda Rada Ministrów na wniosek Prezesa Komitetu w porozumieniu z Ministrem Spraw W[ojzkowych]^c.

MINISTER SPRAW WOJSKOWYCH
[Sosnkowski]^f
GENERAŁ-PORUCZNIK

MOTYWY.

Na konferencji międzyministerialnej w dniu 13 X br. ustalona inicjatywa w sprawach demob[ilizowanych] winna wychodzić z Ministerstwa Spraw Wojskowych. Ewentualne inicjatywne wnioski mogą stawiać i inne interesowane Ministerstwa, których wnioski winny być przez MSWojsk. jak najprzychylniej rozpatrywane.

Sprawy pośrednictwa pracy i opieki nad zdemobilizowanymi żołnierzami należą do kompetencji Min. Pracy i Opieki Społecznej.

Ministerstwo Pracy i Opieki Społecznej dostarczy bezrobotnym demob[ilizowanym] pracy, porozumiewając się w tym względzie ze wszystkimi interesowanymi Ministerstwami, których przedstawiciele obecni na konferencji przyrzekli jak najdalej idące poparcie, tym bardziej że istnieje wielki brak rąk pracy. Tak n[a] prz[ykład] przedstawiciel Min. Robót Publicznych oświadczył, że z wiosną następnego roku może zająć przy cięciu lasów do 200 000 ludzi i że prace przygotowawcze w tym względzie są na ukończeniu.

Kwestie oddania przy demobilizacji przez MSWojsk. zbędnego inwentarza żywego i martwego należą do kompetencji Min. Spraw Wojskowych w każdorazowym porozumieniu z zainteresowanymi Ministerstwami.

Ażeby jednak przy sprawach tego ostatniego rodzaju rozstrzygać kwestie sporne oraz czuwać nad uwzględnieniem interesów wszystkich Ministerstw, wyłania się konieczna potrzeba utworzenia „Komitetu Międzyministerialnego dla Spraw Demobilizacyjnych”.

MSWojsk. względnie zainteresowane Ministerstwo odwołuje się w kwestiach demob[ilizacyjnych] rzeczowej wielkiej wagi lub w kwestiach spornych do Komitetu Międzyministerialnego dla Spraw Demobilizacyjnych.

°Załącznik [8] do punktu 10°

[Wniosek Głównego Urzędu Ziemiańskiego o uchwalenie rozporządzenia Rady Ministrów o ustanowieniu Delegata Głównego Urzędu Ziemiańskiego na Śląsku Cieszyńskim]

DO RADY MINISTRÓW

Główny Urząd Ziemiański wnosi o uchwalenie następującego rozporządzenia:
Rozporządzenie Rady Ministrów o ustanowieniu Delegata Głównego Urzędu Ziemiańskiego na Śląsku Cieszyńskim.

Na mocy art. 1 i 36 ustawy o organizacji Urzędów Ziemiańskich z dnia 6 lipca 1920 r. (Dz.U. Nr 70, poz. 461) zarządza się co następuje:

Art. 1. W celu „przygotowania”, przeprowadzenia i utrwalenia na ziemiach Śląska Cieszyńskiego nowego ustroju rolnego w myśl ustaw właściwych ustanawia się do czasu utworzenia właściwego Okręgowego Urzędu Ziemiańskiego delegata Głównego Urzędu Ziemiańskiego na ziemi Śląska Cieszyńskiego z siedzibą w Bielsku.

Art. 2. Delegat Głównego Urzędu Ziemiańskiego na ziemi Śląska Cieszyńskiego jest przedstawicielem Prezesa Głównego Urzędu Ziemiańskiego, posiada atrybucje Prezesa Okręgowego Urzędu Ziemiańskiego i odpowiedzialny jest za swe czynności bezpośrednio wobec Prezesa Głównego Urzędu Ziemiańskiego.

Art. 3. Do zakresu działania Delegata G[łównego] U[rzędu] Z[iemiańskiego] należy: badanie stosunków miejscowych i informowanie Głównego Urzędu Ziemiańskiego w przedmiocie miejscowych urzędzeń rolnych, przedstawianie wniosków, jako też projektów ustawodawczych, zmierzających do unifikacji ustroju rolnego i jednolitości w organizacji władz agrarnych,^h oraz wykonywanie wszelkich innych czynności przekazanych Delegatowi przez specjalne ustawy i rozporządzenia Prezesa G[łównego] U[rzędu] Z[iemiańskiego.^h

Art. 4. Delegat G[łównego] U[rzędu] Z[iemskiego] działa w porozumieniu z Komisją Tymczasową na Śląsku Cieszyńskim. Władze krajowe winny na żądanie udzielać Delegatowi należytego poparcia przy wykonywaniu jego czynności urzędowych.

Art. 5. W miarę potrzeby dodane będą Delegatowi, na jego wniosek, niezbędne fachowe siły pomocnicze oraz odpowiedni personel kancelaryjny.

Art. 6. Wątpliwości, wynikłe przy stosowaniu niniejszego rozporządzenia, rozstrzyga ostatecznie Prezes Głównego Urzędu Ziemskiego.

Art. 7. Wykonanie rozporządzenia niniejszego powierza się Prezesowi Głównego Urzędu Ziemskiego.

Art. 8. Rozporządzenie niniejsze uzyskuje moc obowiązującą z dniem ogłoszenia.

PREZES
Głównego Urzędu Ziemskiego
^fT. Wilkoński

^cZałącznik [9] do punktu 11^c

Wniosek [Ministerstwa Spraw Zagranicznych o polecenie mu wydania zarządzeń, ażeby dla przyjeżdżających Misji Zagranicznych w hotelach „Europejskim”, „Bristolu”, „Brühlowskim” i „Saskim” na każde żądanie MSZ oddawany był niezwłocznie do dyspozycji jeden specjalny apartament]

Warszawa, dnia 10/XI 1920 r.

WNIOSEK NA RADEJ MINISTRÓW

Zważywszy, iż Ministerstwo Spraw Zagranicznych częstokroć nie jest w możności zapewnienia odpowiednich apartamentów zaproszonym przez się Ministrom i dyplomatom zagranicznym z powodu istniejącego w Warszawie braku mieszkań,

że Misje polskie i wszelkiego rodzaju Delegacje Rzeczypospolitej zawsze korzystają z uprzedzającej uprzejmości ze strony Władz Zagranicznych, co zobowiązuje MSZ do wzajemności,

że pragnąc zaspokoić najprymitywniejsze warunki pobytu dyplomatom obcym, MSZ zmuszone było dotychczas uciekać się do doraźnej interwencji Władz wojskowych lub p. Komisarza Rządu,

mam zaszczyt wnosić

aby Rada Ministrów uchwalić raczyła:

Poleca się p. Ministrowi Spraw Wewnętrznych wydanie zarządzeń, ażeby dla przyjeżdżających Misji Zagranicznych w hotelach „Europejskim”, „Bristolu”,

„Brühlowskim” i „Saskim” na każde żądanie MSZ oddawany był niezwłocznie do dyspozycji jeden specjalny apartament, złożony z kilku (3–5 pokoi). Apartament taki, na żądanie MSZ, skierowane do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, winien być opróżniony w ciągu 24 godzin od wręczenia żądania.

W razie potrzeby zajęcia większej ilości pokoi w którymś z hoteli dla jakiejś misji specjalnej, MSZ postępuje trybem jak wyżej, z tą różnicą, iż żądanie winno być zgłaszane na siedem (7) dni naprzód.

Poleca się Ministrowi Spraw Wewnętrznych, w porozumieniu z odpowiednimi czynnikami komunalnymi, opracować i wydać w czasie najbliższym zarządzenie mające na celu uwolnienie pierwszorzędných hoteli z kwaterunków wojskowych stałych i ograniczenie terminu kwaterunków przejściowych, zarówno jak terminu prawa zajmowania pokoi w hotelach do przeciągu czasu, określonego przy udziale kompetentnych czynników.

Minister:

/-/ E. Sapieha

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 12.

PROTOKÓŁ
109 posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej,
odbytego dnia 2 grudnia 1920 roku

Przewodniczy Wiceprezydent Ministrów	p. Ignacy Daszyński
Obecni:	
Minister Spraw Wewnętrznych	p. Leopold Skulski
Minister Spraw Zagranicznych	p. Eustachy X. Sapieha
Minister Skarbu	p. Jan Kanty Steczkowski
Minister Sprawiedliwości	p. Stanisław Nowodworski
Minister Wyznań Religijnych]	
i Ośw[iecenia] Publ[icznego]	p. Maciej Rataj
Minister Przemysłu i Handlu	p. inż. Stefan Przanowski
Minister Poczty i Telegrafów	p. dr Władysław Stesłowicz
Minister Robót Publicznych	p. Gabriel Narutowicz
Minister Pracy i Opieki Społecznej	p. Edward Peplowski
Kierownik Min. Sztuki i Kultury	p. Jan Heurich
Podsekretarz Stanu w Min. Rol[nictwa]	
i Dóbr P[ąństwowych]	p. Zygmunt Chmielewski
Podsekretarz Stanu w Min. Kolei Żel[aznych]	p. Julian Eberhardt
Podsekretarz Stanu w Min. Apropowizacji	p. Leonard Zaborowski
Podsekretarz Stanu w Prez. Rady Min.	p. dr Władysław Wróblewski
Za Szefa Sekcji Legisl[atywnej]	
w Prez. Rady Min.	p. Jan Kopczyński
Protokołuje Radca Minist. Prez. Rady Min.	dr Jerzy Buzek
Nadto obecny Prezes Głównego Urzędu	
Lik[widacyjnego]	p. Józef ^a Karsznicki ^a
I Prezes Głównego Urzędu Ziemskiego	p. Tomasz Wilkoński

Początek posiedzenia o godz. 12 w południe.

1. Odczytano i przyjęto protokół posiedzenia Rady Ministrów z 29 listopada 1920 r.

2. Rada Ministrów uchwaliła rozporządzenie Rady Ministrów w przedmiocie przedłużenia terminu wyznaczonego rozporządzeniem, ogłoszonym w Monitorze Polskim Nr 236 br. dla składania kwestionariuszów celem rejestracji emerytur i pensji, wynikających ze stosunków służbowych Polaków, b. funkcjonariuszów cywilnych instytucji rządowych, samorządowych i publicznych b. Królestwa Polskiego i b. Cesarstwa Rosyjskiego oraz wdów i sierot po nich pozostałych.

3. Rada Ministrów uchwaliła wniosek Głównego Urzędu Likwidacyjnego w przedmiocie wynagrodzenia prezesów, wiceprezesów i członków Komisji szacunkowych przy Głównym Urzędzie Likwidacyjnym.

4. Na interpelację Ministra Spraw Wewnętrznych w sprawie rejestracji strat, poniesionych przez obywateli polskich podczas ostatniej inwazji bolszewickiej, a mianowicie: kto ma przeprowadzać rejestrację i ponosić odpowiedzialność za wykonanie pracy, czego Minister Spraw Wewnętrznych podjąć się nie może, Prezes Głównego Urzędu Likwidacyjnego wyjaśnia, że wobec pewnej niejasności uchwały Rady Ministrów z 30 sierpnia br., która może wywołać rozbieżność działania w kompetencji organów dwóch resortów, ma gotowy opracowany projekt tej rejestracji, podług którego całkowite wykonanie rejestracji i pod względem merytorycznym i formalnym będzie załatwione przez organy i staraniem Głównego Urzędu Likwidacyjnego. Projekt ten ze względów budżetowych będzie omówiony z Ministrem Skarbu i po uzyskaniu jego aprobaty będzie w najbliższym czasie wprowadzony w życie.

5. Nadesłane pismem Ministerstwa Skarbu z 3 listopada Nr 65788/20 osiem wniosków o zezwolenie cudzoziemcom na nabycie nieruchomości w Rzeczypospolitej Polskiej na życzenie Ministra Skarbu zdjęto z porządku obrad Rady Ministrów.

6. Na wniosek Ministra Poczty i Telegrafów Rada Ministrów postanowiła do projektu ustawy o zakresie działania władz naczelnych, uchwalonego przez Radę Ministrów dnia 7 czerwca 1920 r., wprowadzić następujące poprawki:

Art. 14 p. 1 lit. a) otrzymuje brzmienie: „wyznaczanie terytorialnego zakresu działania okręgowych Dyrekcji poczty i telegrafów oraz urzędów pocztowych, telegraficznych i telefonicznych;

lit. b) organizacja poczty i telegrafu polowego w porozumieniu z Ministrem Spraw Wojskowych;

lit. c) organizacja i eksploatacja urządzeń telegraficznych i telefonicznych oraz urządzeń radiotelegrafu i radiotelefonu;

lit. l) sprawy związane z wydawaniem koncesji na prywatne urządzenia telegraficzne i telefoniczne i nadzór nad nimi;

p. 2. otrzymuje następujące brzmienie: „organizacja i zarząd składnicami pocztowej kasy oszczędności w urzędach pocztowych”.

Rozpatrywanie wniosku by w art. 14 punkcie 1 dodać lit. O. „budowa i utrzymanie budynków pocztowych, telegraficznych i telefonicznych”, a w art. 15 p. 3 lit. a po wyrazie: „Kolejowych” dodać wyraz: „pocztowych” – odroczono.

7. Rada Ministrów zatwierdziła statut Związku zawodowego księgowych państwowych³⁰⁷.

³⁰⁷ Związek Zawodowy Księgowych Państwowych otrzymał statut dopiero w 1926 r. Organizacja powstała na bazie założonego w 1907 r. Związku Buchalterów w Warszawie (dla Królestwa).

8. Rada Ministrów zatwierdziła statut Związku zawodowego pracowników państwowych na drogach wodnych Rzeczypospolitej Polskiej³⁰⁸.

W art. 4 statutu wyraz: „obronę” zmieniono na „popieranie”.

9. Dyskusję nad rozporządzeniem Rady Ministrów, proponowanym przez Ministra Sprawiedliwości – w sprawie zaliczenia komorników sądowych na terenie b. Królestwa Kongresowego do IX-go stopnia służbowego – odroczone z powodu czasowego wycofania wniosku przez wnioskodawcę, a uchwalono komornikom sądowym, wykonywającym czynności w okręgach sądów apelacyjnych Warszawskiego i Lubelskiego, przyznać, począwszy od dn. 1 listopada 1920 r. zasiłki w wysokości uposażenia, przywiązanego do IX stopnia służbowego, płatne miesięcznie z góry.

10. Rada Ministrów poddała rewizji uchwałę z 16 września 1920 r. w sprawie ^ainterwiewów^a, udzielanych dziennikom przez członków Rządu i wyższych urzędników. Uchwale tej nadano osnowę: „Interwiewy, dotyczące spraw polityki zagranicznej, mogą być udzielane dziennikom przez resortowych Ministrów i wyższych urzędników jedynie za zgodą Ministra Spraw Zagranicznych”.

11. Rada Ministrów przyjęła wniosek Ministra Aprowizacji o ustanowienie przy Sekcji Likwidacyjnej Ministerstwa Aprowizacji Komisji międzyministerialnej, zadaniem której będzie decydować na zasadzie zebranych materiałów dowodowych i zestawionych bilansów o przynależności względnie podziale majątku, pozostałego po okupacyjnych Biurach gospodarczych. W skład komisji wchodzi przedstawiciele Ministerstw: Skarbu, Spraw Wewnętrznych, Spraw Wojskowych, Rolnictwa i Dóbr Państwowych, Sprawiedliwości, Robót Publicznych, Aprowizacji, Głównego Urzędu Likwidacyjnego i Prokuraturii Generalnej.

12. Rada Ministrów na wniosek Ministra Poczty i Telegrafów postanowiła uchylić wszelkie dotychczasowe rozporządzenia i przepisy władz tak cywilnych, jak i wojskowych w sprawie cenzury prywatnej korespondencji pocztowej, telegraficznej i telefonicznej, w obrocie krajowym, jako też wszelkie rozporządzenia i przepisy tych władz w sprawie ograniczenia w obrocie krajowym tajemnicy listownej, telegraficznej i telefonicznej z wyjątkiem wypadków przewidzianych osobnymi ustawami. ^cZarazem wezwano właściwych Ministrów do przygotowania projektu ustawy o cenzurze listów, przesyłek i depezy zagranicznych.^c

13. Rada Ministrów przyjęła do wiadomości rozporządzenie wydane przez Ministra Spraw Wewnętrznych co do organizacji sądownictwa na terenach, przyłączonych do Rzeczypospolitej na zasadzie traktatu ryskiego.

Posiedzenie zakończono o godz. 4 po południu.

^fDaszyński^f

³⁰⁸ Związek Zawodowy pracowników państwowych na drogach wodnych Rzeczypospolitej Polskiej.

Załączniki

Wykaz:

1. Wniosek Prezesa Głównego Urzędu Likwidacyjnego o wydanie rozporządzenia w przedmiocie przedłużenia terminu, wyznaczonego rozporządzeniem Rady Ministrów, ogłoszonym w Monitorze Polskim Nr 236 br. dla składania kwestionariuszów celem rejestracji emerytur i pretensji, wynikających ze stosunków służbowych Polaków, b. funkcjonariuszów cywilnych instytucji rządowych, samorządowych i publicznych b. Królestwa Polskiego i b. Cesarstwa Rosyjskiego, oraz wdów i sierot po nich pozostałych.
2. Uchwała Rady Ministrów w przedmiocie wynagrodzenia prezesów, wiceprezesów i członków komisji szacunkowych przy Głównym Urzędzie Likwidacyjnym.
3. [Wniosek Ministerstwa Poczty i Telegrafów dotyczący wprowadzenia poprawek do projektu ustawy o zakresie działania władz naczelnych, uchwalonego na Radzie Ministrów dnia 7 czerwca 1920].
4. Statut Związku Zawodowego Księgowych Państwowych³⁰⁹.
5. Statut Związku Zawodowego Pracowników na Drogach Wodnych Rzeczypospolitej Polskiej³¹⁰.
6. Rozporządzenie Rady Ministrów w przedmiocie zaliczenia komorników sądowych, wykonywujących czynności w okręgach apelacji warszawskiej i lubelskiej do IX-go stopnia służbowego; uzasadnienie³¹¹.
7. Wniosek [Ministerstwa Apropowizacji o ustanowienie przy Sekcji Likwidacyjnej Ministerstwa Apropowizacji Komisji Międzyministerialnej, zadaniem której będzie decydować na zasadzie zebranych materiałów dowodowych i zestawionych bilansów o przynależności względnie podziale majątku, pozostałego po okupacyjnych Biurach Gospodarczych].
8. Wniosek [Ministra Poczty i Telegrafów w sprawie zniesienia cenzury korespondencji pocztowej, telegraficznej i telefonicznej w Polsce].

^cZałącznik [1] do punktu 2^c

Wniosek Prezesa Głównego Urzędu Likwidacyjnego o wydanie rozporządzenia w przedmiocie przedłużenia terminu, wyznaczonego rozporządzeniem Rady Ministrów, ogłoszonym w Monitorze Polskim Nr 236 br. dla składania kwestionariuszów celem rejestracji emerytur i pretensji, wynikających ze stosunków służbowych Polaków, b. funkcjonariuszów cywilnych instytucji rządowych, samorządowych i publicznych b. Królestwa Polskiego i b. Cesarstwa Rosyjskiego, oraz wdów i sierot po nich pozostałych

DO PREZYDIUM RADY MINISTRÓW

Wniosek

Prezesa Głównego Urzędu Likwidacyjnego o wydanie rozporządzenia w przedmiocie przedłużenia terminu, wyznaczonego rozporządzeniem Rady Ministrów,

³⁰⁹ Załącznik [4] do punktu 7. Nie publikuje się.

³¹⁰ Załącznik [5] do punktu 8. Nie publikuje się.

³¹¹ Załącznik [6] do punktu 9. Nie publikuje się.

ogłoszonym w Monitorze Polskim Nr 236 br. dla składania kwestionariuszów celem rejestracji emerytur i pretensji, wynikających ze stosunków służbowych Polaków, b. funkcjonariuszów cywilnych instytucji rządowych, samorządowych i publicznych b. Królestwa Polskiego i b. Cesarstwa Rosyjskiego oraz wdów i sierot po nich pozostałych.

Upraszam Radę Ministrów o uchwalenie wydania rozporządzenia treści następującej:

ROZPORZĄDZENIE

Rady Ministrów w przedmiocie przedłużenia terminu wskazanego w rozporządzeniu, ogłoszonym w Monitorze Polskim Nr 236.

Termin składania kwestionariuszów celem rejestracji emerytur i pretensji, wynikających ze stosunków służbowych Polaków b. funkcjonariuszów cywilnych instytucji rządowych, samorządowych i publicznych b. Królestwa Polskiego i b. Cesarstwa Rosyjskiego oraz wdów i sierot po nich pozostałych, przedłuża się do dn. 1-go stycznia 1921 r.

Uchwała, zgodnie z wnioskiem, zapadła w dniu ... 1920 r.

Uzasadnienie.

Pierwotny termin składania kwestionariuszów, o którym mowa we wniosku, powyżej przytoczonym, rozporządzeniem Rady Ministrów, ogłoszonym w Monitorze Polskim w dn. 16-go października br. za Nr 236, przedłużony do dnia 1-go listopada br.

Obecnie Ministerium Kolei Żelaznych, uwzględniając starania, wszczęte przez Dyрекcję Kolei Państwowych w Warszawie i Radomiu, tudzież przez Związek Zawodowy Pracowników Kolejowych, pismem z dnia 2 listopada za Nr 45135, zwróciło się do Głównego Urzędu Likwidacyjnego o wyjednanie przedłużenia terminu składania zgłoszeń pomienionych do dn. 1-go stycznia 1921 r.

W piśmie tym Ministerium objaśnia, że inwazja bolszewicka nie pozwoliła w swoim czasie rozesłać do wszystkich miejscowości niezbędną ilość odnośnych kwestionariuszów, wskutek czego bardzo wiele osób nie zdołało w oznaczonym terminie zarejestrować swych pretensji. Prócz tego nie zdążyli zgłosić swych należności i ci z pracowników kolejowych, którzy wstąpili do wojska w charakterze ochotników i dopiero teraz zaczynają powracać na swe dawne stanowiska służbowe.

Wobec przytoczonych okoliczności, oraz zarządzonej swego czasu częściowej ewakuacji urzędów, przedłużenie terminu składania kwestionariuszów wydaje się konieczne i nie tylko w stosunku do funkcjonariuszów kolejowych, lecz w ogóle do wszystkich osób, uprawnionych do zgłaszania swych pretensji z tytułu należności wspomnianej kategorii, gdyż i wśród nich niewątpliwie znajdują

się tacy, którzy nie mogli złożyć kwestionariuszów z tychże samych przyczyn co i kolejarze.

Prezes

^fwz. /-/ J. Karśnicki^f

Warszawa, dn. 15 listopada 1920 r.

^cZałącznik [2] do punktu 3^c

Uchwała Rady Ministrów w przedmiocie wynagrodzenia prezesów, wiceprezesów i członków komisji szacunkowych przy Głównym Urzędzie Likwidacyjnym

UCHWAŁA RADY MINISTRÓW

z dnia ... w przedmiocie wynagrodzenia prezesów, wiceprezesów i członków Komisji szacunkowych przy Głównym Urzędzie Likwidacyjnym.

Na mocy art. 22 ustawy z dnia 10 maja 1919 r. o ustaleniu i oszacowaniu świadczeń i strat wojennych (Dz. Pr. Nr 41 poz. 298) zarządza się co następuje:

- Art. 1. Uchwały Rady Ministrów z dnia 18 lipca 1919 r. oraz z dnia 27-go maja 1920 r. w części normującej wynagrodzenia Prezesów, Wiceprezesów i członków Komisji Szacunkowych przy Głównym Urzędzie Likwidacyjnym uchyla się.
- Art. 2. Prezesi Komisji Szacunkowych, o ile nie pobierają uposażenia ze Skarbu Państwa lub zrzekną się tegoż uposażenia w specjalnej deklaracji, otrzymują w Komisji Głównej wynagrodzenie w wysokości odpowiadającej uposażeniu VI stopnia służbowego, w Komisji zaś Miejskowej w wysokości odpowiadającej uposażeniu V stopnia służbowego, przy czym nie otrzymują dodatkowego wynagrodzenia za posiedzenia.
- Art. 3. Prezesi Komisji Szacunkowych o ile pobierają uposażenie ze Skarbu Państwa (jako urzędnicy lub emeryci), otrzymują dodatkowo wynagrodzenie za posiedzenia, w Komisji Głównej Mk. 150, w Miejskowej zaś Mk. 120 za każde posiedzenie.
- Art. 4. Wiceprezesi Komisji Szacunkowych bez względu na to, czy otrzymują uposażenie ze Skarbu Państwa, pobierają wynagrodzenie za posiedzenia Komisji, w których uczestniczą, w wysokości 120 mk. w Komisji Głównej i 100 mk. w Komisji Miejskowej za każde posiedzenie.
- Art. 5. Członkowie Komisji Szacunkowych, niezależnie od tego czy są urzędnikami państwowymi, otrzymują za posiedzenia, w których uczestniczą po mk. 100 w Komisji Głównej i mk. 75 w miejscowej za każde posiedzenie.
- Art. 6. Normy, ustalone w powyższych artykułach, obowiązują od dnia 1 września 1920 r.

Art. 7. Wykonanie rozporządzenia niniejszego powierza się Prezesowi Głównego Urzędu Likwidacyjnego.

„Załącznik [3] do punktu 6^c

[Wniosek Ministerstwa Poczty i Telegrafów dotyczący wprowadzenia poprawek do projektu ustawy o zakresie działania władz naczelnych, uchwalonego na Radzie Ministrów dnia 7 czerwca 1920]

Rada Ministrów uchwalić raczy:

„Do projektu ustawy o zakresie działania władz naczelnych, uchwalonego na Radzie Ministrów dnia 7 czerwca 1920, wprowadza się następujące poprawki:

Art. 14. p. 1 lit. a) otrzymuje następujące brzmienie:

„wyznaczanie terytorialnego zakresu działania okręgowych Dyrekcji poczty i telegrafów oraz urzędów pocztowych telegraficznych i telefonicznych; ^horganizacja stosunków osobowych w Dyrekcjach i urzędach.^h

lit. b) organizacja poczty i telegrafu polowego w porozumieniu z Ministrem Spraw Wojskowych.

lit. c) organizacja i eksploatacja urządzeń telegraficznych i telefonicznych oraz urzędów radiotelegrafu i radiotelefonu.

lit. l) „sprawy związane z^c wydawaniem koncesji na prywatne urządzenia telegraficzne i telefoniczne i nadzór nad nimi.

dodać lit. o) budowa i utrzymanie budynków pocztowych telegraficznych i telefonicznych.

p. 2 otrzymuje następujące brzmienie:

„Organizacja i zarząd składnicami pocztowej kasy oszczędności w urzędach pocztowych.

Art. 15 p. 3 lit. a) po wyrazie „kolejowych” dodać wyraz „pocztowych”.

Uzasadnienie

Projekt ustawy o zakresie działania władz naczelnych wniesiony do Sejmu Ustawodawczego, a uchwalony jeszcze w czerwcu br. nie mógł wówczas uwzględnić zmian, które bądź to zaszły od czerwca br., bądź też okazały się konieczne do wprowadzenia wskutek przesunięć kompetencji ustalonej nowymi ustawami lub praktyką. Celem projektowanych poprawek jest zatem przede wszystkim uzgodnienie zakresu działania Ministra Poczty i Telegrafów z ustawami już uchwalonymi oraz faktycznym układem stosunków; ponadto jaśniejsze sformułowanie niektórych uprawnień, a wreszcie przyznanie Ministrowi Poczty i Telegrafów bezpośredniego wpływu na budowę gmachów pocztowych podobnie, jak go

posiada Minister Kolei dla budynków kolejowych, Minister Spraw Wojskowych dla budynków strategicznych itp. Praktyka bowiem wykazuje, że pozostawianie tych czynności w innym resorcie odbija się niekorzystnie na stanie zabudowań dla należytego działania poczty, telegrafu i telefonu tak niezbędnie potrzebnych.

Minister Stesłowicz w.r.

°Załącznik [7] do punktu 11°

Wniosek [Ministerstwa Apropowizacji o ustanowienie przy Sekcji Likwidacyjnej Ministerstwa Apropowizacji Komisji Międzyministerialnej, zadaniem której będzie decydować na zasadzie zebranych materiałów dowodowych i zestawionych bilansów o przynależności względnie podziale majątku, pozostałego po okupacyjnych Biurach Gospodarczych]

D O R A D Y M I N I S T R Ó W

Ministerstwo Apropowizacji wnosi o uchwalenie następującego wniosku:

Treść wniosku.

Ustanawia się przy Sekcji Likwidacyjnej Ministerstwa Apropowizacji Komisję Międzyministerialną, zadaniem której będzie decydować na zasadzie zebranych materiałów dowodowych i zestawionych bilansów o przynależności względnie podziale majątku, pozostałego po okupacyjnych Biurach Gospodarczych. W skład Komisji ^hwejść ^hpowinni ^h°wchodzą°c przedstawiciele ^hzainteresowanych^h Ministerstw: Skarbu, Spraw Wewnętrznych, Rolnictwa i Dóbr Państwowych, Spraw Wojskowych, Sprawiedliwości, °Robót Publicznych°c, Głównego Urzędu Likwidacyjnego, Prokuraturii Generalnej i Ministerstwa Apropowizacji.

Motywy wniosku.

Istniejące za czasów okupacji Powiatowe Biura Gospodarcze, likwidację których przeprowadza Sekcja Likwidacyjna Ministerstwa Apropowizacji, koncentrowały w sobie wszystkie niemal dziedziny gospodarczego życia danego powiatu.

Po opuszczeniu kraju przez okupantów część, a w niektórych wypadkach znaczna część pozostałego po wspomnianych Biurach Gospodarczych majątku została zabrana przez różne Ministerstwa i instytucje samorządowe, które, zdaniem Sekcji Likwidacyjnej Ministerstwa Apropowizacji, niesłusznie roszczą sobie pretensje do tytułu własności do tych pozostałości. Wysuwane przy tym przez zainteresowane organa rządowe i samorządowe motywy są różnorodne i oparte na dowolnym komentowaniu wydanych podówczas dekretów i rozporządzeń.

Sekcja Likwidacyjna Ministerstwa Apropowizacji, ze względu na możliwość rozrachunku z okupantami z tytułu pozostawionego przez Biura Gospodarcze majątku, przeprowadza nie tylko likwidację przyjętego przez agendy powiatowe Ministerstwa Apropowizacji części tego majątku, lecz ustala też objęcie przez inne Ministerstwa i instytucje obiekty. Dla rozstrzygnięcia jednak kwestii spornych potrzebne jest zwołanie Komisji Międzyministerialnej z udziałem przedstawicieli wszystkich zainteresowanych Ministerstw. Ze względu na mające zapaść na posiedzeniach wymienionej Komisji uchwały w formie ostatecznej członkowie Komisji – możliwie stali – winni mieć prawo głosu decydującego.

Ponieważ praca likwidacyjna w wielu powiatach – zarówno jak i bilanse – jest już zakończona, a w najbliższym czasie przewidziane jest zakończenie pracy w dalszych powiatach, Ministerstwo Apropowizacji uważa za wskazane zwołanie już teraz projektowanej Komisji Likwidacyjnej i wnosi o uchwalenie niniejszego wniosku.

Minister
S. Śliwiński^f

Decyzja zapadła zgodnie
z wnioskiem dnia ... 1920

^cZałącznik [8] do punktu 12^c

Wniosek [Ministra Poczt i Telegrafów w sprawie zniesienia cenzury korespondencji pocztowej, telegraficznej i telefonicznej w Polsce]

Wniosek

Ministra Poczt i Telegrafów na Radę Ministrów, w sprawie zniesienia cenzury korespondencji pocztowej, telegraficznej i telefonicznej w Polsce.

Rada Ministrów raczy uchwalić:

Uchyla się wszelkie dotychczasowe rozporządzenia lub przepisy władz tak cywilnych, jak i wojskowych w sprawie cenzury prywatnej korespondencji pocztowej, telegraficznej i telefonicznej, w obrocie krajowym^h i zagranicznym^h, jako też wszelkie rozporządzenia lub przepisy tych władz w sprawie ograniczenia^c w obrocie krajowym^c tajemnicy listowej telegraficznej i telefonicznej z wyjątkiem wypadków przewidzianych osobnymi ustawami.

Uzasadnienie

1) Uchwałę Sejmu Ustawodawczego Rzeczypospolitej Polskiej, zapadłą w dniu 29 października (rezolucja 4-ta) przyjęty został wniosek komisji konstytucyjnej w następującym brzmieniu:

„Wzywa się Rząd aby zawiesił natychmiast nadzwyczajne rozporządzenie, na którym opiera się cenzura pocztowa korespondencji prywatnej i przywrócił tajemnicę listową”.

2) Pierwsze zarządzenie zaprowadzenia wyłącznie cenzury pocztowej, tj. listów zwykłych kart pocztowych, druków oraz przesyłek poleconych, we wzajemnym obrocie z zagranicą wydało Ministerstwo Poczt i Telegrafów w połowie grudnia 1918 r. wskutek zarządzeń Ministerstwa Spraw Zagranicznych.

Ówczesny ogólny trudny stan polityczny Rzeczypospolitej Polskiej (zbrojne starcia z Ukraińcami w Galicji Wschodniej³¹² oraz nieprzyjazne stanowisko Niemiec) spowodował poddanie cenzurze korespondencji ze Śląskiem Austriackim, Galicją Wschodnią i z Poznańskiem.

Po uspokojeniu wschodnich kresów Małopolski i zawarciu tymczasowej umowy z Czechami (18/XI 1919 r.) Ministerstwo Spraw Wojskowych, do którego w tym okresie przeszły sprawy cenzury, wydało w porozumieniu z Min. P[oczt] i T[elegrafów] ogólne przepisy, według których cenzurowana była korespondencja pocztowa nadchodząca z zagranicy do Polski i stąd za granicę przesyłana.

Z chwilą posunięcia się wojsk polskich poza Lwów Ministerstwo Spraw Wojskowych, w porozumieniu z Naczelnym Dow[ódstwem] WP, zarządziło cenzurę korespondencji nadawanej na ziemiach polskich, pozostających pod bezpośrednim zarządkiem etapowych władz wojskowych. Od 16 maja br. podlegała cenzurze jedynie tylko korespondencja Ziem Wschodnich jako pozostających pod zarządkiem władz wojskowych.

Z powyższego wynika, że cenzura stosowana była jedynie na obszarach zagrożonych bezpośrednio działaniami wojennymi.

Obecnie wewnętrzna cenzura pocztowa nie istnieje. Cenzura zagraniczna stosowana jest bezwzględnie do państw nieprzyjaznych Polsce lub neutralnych oraz sporadycznie odnośnie do państw zaprzyjaźnionych.

Prasa zagraniczna podlega bezwzględnej cenzurze.

Telegraf i telefon poddany został od samego początku rozkazem Sztabu Generalnego z dnia 25 listopada 1918 r. pod nadzór władz wojskowych (Wojskowych Kontroli Telegraficznych), które wykonywały cenzurę depesz w obrocie wewnętrznym i zagranicznym aż do 20 listopada 1919 r.

Od tego czasu kontrolę powyższą względnie cenzurę wykonywają urzędy pocztowe, telegraficzne względnie powołani do tego naczelnicy i kontrolerzy w tych urzędach, by uniknąć przesyłania depesz do miejscowości, w których znajdują się W[ojskowe] K[ontrolne] T[elegraficzne], co powodowało poprzednio niemiłe opóźnianie telegramów.

³¹² Walki te wybuchły o Lwów 1 listopada 1918 r. i toczyły się do wyparcia armii ukraińskiej przez Wojsko Polskie za Zbrucz, co nastąpiło w czerwcu 1919 r.

Zauważa się przy tym, że w ogóle kontrola wojskowa wewnętrznego ruchu telegraficznego poza obszarami etapowymi nie jest niczym uzasadniona.

3) Art. 9 Ustawa z dnia 27 maja 1919 r. O państwowej wyłączności poczty, telegrafu i telefonu (Dz.Pr. P.P. z 6/VI Nr 44 poz. 310) postanawia:

„Przy wykonywaniu czynności służbowych wszystkie organa instytucji pocztowych, telegraficznych i telefonicznych, znajdują się jako organa państwowe pod szczególną ochroną prawa”.

„Pracownicy poczt, telegrafów i telefonów obowiązani są do zachowania bezwzględnej tajemnicy tak co do treści przesyłek, jak i co do osoby nadawcy i adresata. Naruszenie karane będzie w drodze administracyjno-pocztowej niezależnie od odpowiedzialności karno-sądowej”.

„Wyjątki od obowiązku zachowania tajemnicy listowej i telegraficznej są dopuszczalne tylko na mocy obowiązujących ustaw państwowych”.

Artykuł 13 tejże Ustawy orzeka:

„Przesyłek powierzonych instytucji pocztowej nie wolno zająć sądownie, ani w jakikolwiek inny sposób prawnie, ani obciążyć zastawem dopóki nie będą doręczone adresatowi lub zwrócone nadawcy”.

Warunki, pod którymi dopuszczalne jest zatrzymanie, przeglądanie i zajęcie (sekwestracja) korespondencji pocztowej, telegraficznej, wysłanej w imieniu lub nadesłanej na imię osoby, przeciwko której wszczęte zostało postępowanie karne, określa ustawa o postępowaniu karnym.

Stosowane dotąd przepisy o cenzurze korespondencji pocztowej, telegraficznej i telefonicznej, które powstały bez uchwał sejmowych samorzutnie, wobec potrzeb wojennych i konieczności strzeżenia bytu i całości Rzeczypospolitej od zewnętrznych działań wrogich, pozostają zatem w sprzeczności z postanowieniami powyższej ustawy. Niestety nie mogły być takie przepisy oparte dotychczas na odpowiedniej ustawie. Inicjatywa pod tym względem nie leży w zakresie Ministerstwa Poczty i Telegrafów.

Ministerstwo to atoli ze swej strony stwierdzić musi, że obecnie po ustaniu działań wojennych cenzura pocztowa, telegraficzna i telefoniczna jest zbędna, a dla samej instytucji poczt i telegrafów, jako też dla publicznego interesu komunikacyjnego znacznie szkodliwa, zwłaszcza wskutek prowizorycznej natury i wątpliwej ważności pod względem prawnym odnośnych zarządzeń przepisów.

Należy je zatem, zwłaszcza ze względu na uchwałę sejmową, w zupełności uchylić, aby zapewnić gwarantowaną przez ustawę o państwowej wyłączności poczty, telegrafu i telefonu nienaruszalność tajemnicy listowej i telegraficznej.

Minister
Stesłowicz^f

Warszawa, dn. 9 listopada 1920 r.

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 12.

PROTOKÓŁ
110-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej
odbytego w dniu 3 grudnia 1920 r.

Przewodniczy Prezydent Ministrów	p. Wincenty Witos
Obecni:	
Wiceprezydent Ministrów	p. Ignacy Daszyński
Minister Spraw Wewnętrznych	p. Leopold Skulski
Minister Spraw Zagranicznych	p. Eustachy X. Sapieha
Minister Spraw Wojskowych	p. gen. por. K. Sosnkowski
Minister Skarbu	p. Jan Kanty Steczkowski
Minister Sprawiedliwości	p. Stanisław Nowodworski
Minister Wyznań Rel[igijnych]	
i Oświecenia Publ[icznego]	p. Maciej Rataj
Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych	p. Juliusz Poniatowski
Minister Przemysłu i Handlu	p. inż. Stefan Przanowski
Podsekretarz Stanu w Min. Kolei Żelaznych	p. Julian Eberhardt
Minister Poczty i Telegrafów	p. dr Władysław Stesłowicz
Minister Robót Publicznych	p. Gabriel Narutowicz
Minister Pracy i Opieki Społecznej	p. Edward Pełowski
Minister Aprowizacji	p. Stanisław Śliwiński
Kierownik Min. Zdrowia Publicznego	p. dr Witold Chodźko
Kierownik Min. Sztuki i Kultury	p. Jan Heurich
Podsekretarz Stanu w Min. b. Dzielnicy Pruskiej	p. Leon Janta Połczyński
Podsekretarz Stanu w Prez. Rady Ministrów	p. dr Władysław Wróblewski
Szef Sekcji Administracyjnej Prez. Rady Min.	p. dr Władysław Studziński
Protokołuje Radca Minister. Prez. Rady Min.	dr Jerzy Buzek

Początek posiedzenia o godzinie 6-ej wieczór.

1. Odczytano i przyjęto protokół posiedzenia Rady Ministrów z 2 grudnia 1920 r.

2. Wniosek nagły Ministra Skarbu w sprawie podziału miejscowości na ziemiach, przyłączonych do Rzeczypospolitej na zasadzie pokoju preliminarjnego z Rosją³¹³ na klasy dla oznaczenia mnożnika, zdjęto z porządku dziennego na życzenie Ministra Skarbu.

Wysokość specjalnego dodatku Minister Skarbu w najbliższych dniach przedłoży Radzie Ministrów.

³¹³ Nastąpiło to układem z 12 października 1920 r.

3. Minister Spraw Wojskowych wnosi o przyznanie kwoty 100 000 marek niemieckich Ministerstwu Spraw Zagranicznych na zapłatę honorarium za obronę uwięzionych przez rząd taryby³¹⁴ obywateli polskich na Litwie w Kownie.

Wniosek przyjęto.

4. Minister Spraw Zagranicznych referuje sprawę rządu ukraińskiego³¹⁵ i wojskowych ukraińskich oraz ludności emigracyjnej, którzy dotychczas przebywają na terenie Rzeczypospolitej i którzy w wielkiej części są internowani. W sprawie pozbycia się wojskowych Minister wszczął rokowania z Francją, która jednak niechętnie się do tego odnosi. Ludzi tych, a zwłaszcza kozaków, którzy mają własne konie, można by użyć do pracy na roli.

Rząd ukraiński żąda wypłaty umówionego w swoim czasie z Rządem Polskim miesięcznego zasiłku za październik. Z upadkiem Ukrainy kończy się zobowiązanie Rządu Polskiego, ale należałoby zaopiekować się emigrantami.

Minister Spraw Wojskowych wyjaśnia, że ilość wojskowych, którzy przeszli granicę polską, wynosi: Ukraińców 20 000, z armii Peremykina 15 000, z armii Bałachowicza 15 000. Warunki, jakie ci ludzie będą mieli w obozach, z góry to stwierdzić należy, będą bardzo złe pod względem zdrowotnym i aprowizacyjnym. Już obecnie śmiertelność w obozach dochodzi do dziesięciu dziennie na tysiąc jeńców. Miejsca brak, gdyż mamy 100 000 jeńców bolszewickich, a szereg obozów podlega kontumacji z powodu cholery. Należy stanowczo żądać pomocy Francji przynajmniej odnośnie do jeńców rosyjskich.

Rada Ministrów po przeprowadzeniu obszernej dyskusji uchwaliła załatwienie tej rzeczy zlecić komisji, w której skład wejdą Ministrowie Spraw Wewnętrznych, Spraw Zagranicznych, Spraw Wojskowych, Pracy i Opieki Społecznej i Aproprowizacji. Komisji tej, którą zwoła Minister Spraw Wewnętrznych Rada Ministrów udziela wszelkich plenipotencji do załatwienia zleconej sprawy.

5. Minister Spraw Zagranicznych zawiadamia Radę Ministrów o ponownej prośbie Pana Dąbskiego o zwolnienie go ze stanowiska przewodniczącego delegacji pokojowej.

Rada Ministrów uchwała, że P. Dąbski ma pozostać na zleconym mu przez Rząd stanowisku i w całej pełni dalej wykonywać swe obowiązki.

6. Rada Ministrów na odpowiednie zapytania delegacji pokojowej ryskiej zakomunikowane przez Ministra Spraw Zagranicznych uchwała odpowiedzieć P. Dąbskiemu, że Rząd zgadza się

1. na przedłużenie terminu wypowiedzenia rozejmu,
2. na pozostawienie określenia terminu podpisania traktatu delegacji pokojowej,

³¹⁴ Litewska Rada Państwowa (Taryba) powstała 18 września 1917 r. i funkcjonowała do maja 1920 r. pod prezesurą Antanasa Smetony. Na zebraniu 16 lutego 1918 r. proklamowała niepodległość państwa litewskiego.

³¹⁵ Rząd ukraiński rezydował czasowo w Tarnowie.

3. zasadniczo na rokowania w sprawie rozpoczęcia stosunków handlowych i tranzyt, ale żąda ażeby każda sprawa była poprzednio uzgodniona przez delegację pokojową z Ministrem Przemysłu i Handlu,
4. na przyjmowanie oprócz złota i brylantów od rządu rosyjskiego.
7. Minister Spraw Zagranicznych odczytuje odpowiedź Cziczierina na ostatnią notę Rządu Polskiego³¹⁶.

Po dyskusji Rada Ministrów upoważnia Ministra Spraw Zagranicznych do zawiadomienia Sowietów, że w sprawach poruszonych w nocie Cziczierina da wyjaśnienia nasza delegacja pokojowa. Decyzję tę postanowiono ogłosić.

8. Wiceprezydent Ministrów przedstawia Radzie Ministrów zadania Rządu Polskiego wynikające z konwencji polsko-gdańskiej oraz wyniki odbytej w dniu 3 bm. konferencji międzyministerialnej w tej rzeczy.

Zadania te wedle opinii konferencji są:

1. Ministerium Spraw Zagranicznych zaakredytuje przy zarządzie Wolnego Miasta Gdańska przedstawiciela dyplomatycznego Rządu Polskiego z dotychczasową nazwą Komisarza Generalnego Rzeczypospolitej z ^oodpowiednią^c rangą ^hposła I klasy^h (art. 1 konwencji) oraz porozumie się z Wolnym Miastem Gdańskiem w sprawie udzielania exequatur konsulom obcych państw urzędujących w Gdańsku (art. 4 konwencji)³¹⁷.
2. W interesie Polski leży, by nie Liga Narodów mianowała prezesa wydziału portowego, tylko by nominacja nastąpiła w zgodnej decyzji Polski i Gdańska. Na konferencji przyjęto również, że członków wydziału portowego powinno być pięciu, a mają oni być reprezentantami interesów w dziedzinie: a) żeglugi morskiej, b) skarbu i cła, c) handlu, d) budownictwa wodnego i kolei, e) prawno-ekonomicznych.
Pożądanę byłoby znawstwo spraw kolejowych i emigracyjnych.
3. Ministerstwo Apropowizacji porozumie się z Ministerstwem b. Dzielnicy Pruskiej – które dotychczas aprowidowało Wolne Miasto Gdańsk – w sprawie zawarcia układów co do wyżywienia Wolnego Miasta Gdańska, a to w myśl art. 37 konwencji.
4. W sprawie ceł traktowanych w rozdziale 2 konwencji zwołana zostanie w najbliższym czasie konferencja w Ministerstwie Skarbu.
5. Wreszcie podniesiono kwestię polskich transportów państwowych – ogólnie tylko traktowanych w art. 28 konwencji – zastrzegając, że wszelka ingerencja w tej sprawie należy jedynie do władz polskich.

³¹⁶ Mowa o nocie z 1 grudnia 1920 r. do rządu RP w sprawie łamania postanowień pokoju preliminaryrznego (tekst: *Dokumenty i materiały do historii stosunków polsko-radzieckich...*, t. III, s. 534–535).

³¹⁷ Oparcie tych uprawnień na przepisach prawa międzynarodowego wynikało z treści art. 104 traktatu wersalskiego, który postanawiał o prowadzeniu spraw zagranicznych Wolnego Miasta Gdańska przez Polskę.

6. Sprawę języka używanego między Polską a Gdańskiem uregulowano w ten sposób, że ma nim być język polski z równoległym tłumaczeniem niemieckim.

Minister Spraw Zagranicznych proponuje jako delegata rządu centralnego mającego być wysłanym do Gdańska dla wysondowania opinii sfer miarodajnych, p. Antoniego Wieniawskiego, polecając mu w szczególności zbadanie opinii co do kandydatów na prezesa i członków Board-u³¹⁸.

Rada Ministrów zaakceptowała wyniki konferencji oraz wnioszek Ministra Spraw Zagranicznych.

Rada Ministrów zleciła Prezydium Rady Ministrów sprawę mianowania tak prezesa, jak i członków Board-u w porozumieniu się z interesowanymi Ministrami, przy czym na życzenie Ministra Spraw Wojskowych Rada Ministrów stwierdza, że interesowanym w tej rzeczy Ministerstwem jest również Ministerstwo Spraw Wojskowych.

Koniec posiedzenia o godz. 11 w nocy.

fWitos^f

Załącznik

1. Wniosek nagły Ministra Skarbu w sprawie podziału miejscowości na ziemiach, przyłączonych do Rzeczypospolitej na zasadzie pokoju preliminaryjnego z Rosją na klasy, dla oznaczenia mnożnika dodatku ekonomicznego.

^cZałącznik [1] do punktu 2^c

Wniosek nagły Ministra Skarbu w sprawie podziału miejscowości na ziemiach, przyłączonych do Rzeczypospolitej na zasadzie pokoju preliminaryjnego z Rosją na klasy, dla oznaczenia mnożnika dodatku ekonomicznego

Wniosek nagły Ministra Skarbu w sprawie podziału miejscowości na ziemiach, przyłączonych do Rzeczypospolitej na zasadzie pokoju preliminaryjnego z Rosją na klasy, dla oznaczenia mnożnika dodatku ekonomicznego.

Rada Ministrów raczy uchwalić:

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia ... grudnia 1920 r.

uzupełniające rozporządzenie z dnia 5 sierpnia 1920 r. (Dz.U. R.P. Nr 77 poz. 521) o dodatkach do płacy zasadniczej funkcjonariuszów państwowych.

³¹⁸ Mowa o Międzynarodowej Radzie Portu.

Art. 1.

Załącznik 6 do art. 22 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 5 sierpnia 1920 r. (Dz.U. R.P. Nr 77 poz. 521) Tabela podziału miejscowości w Państwie Polskim na klasy dla oznaczenia mnożnika dodatku ekonomicznego uzupełnia się w następujący sposób:

Na ziemiach przyłączonych do Rzeczypospolitej na zasadzie pokoju preliminaryjnego z Rosją zalicza się

do II-ej klasy

Brześć Litewski, Grodno, Kowel, Lida, Łuck, Równo i Włodzimierz Wołyński;

do III klasy

wszystkie inne miejscowości.

Art. 2.

Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem 1-go grudnia 1920 r.

PREZYDENT MINISTRÓW
MINISTER SKARBU

Uzasadnienie

Wobec zarządzonego uchwałą Rady Ministrów z dnia 7-go listopada 1920 r. zniesienia Zarządu Terenów Przyfrontowych i Etapowych i zaprowadzenia normalnej administracji na ziemiach, przyłączonych do Rzeczypospolitej na zasadzie pokoju preliminaryjnego z Rosją, będą urzędnicy państwowi, zatrudnieni na tych ziemiach, pobierać uposażenie według norm, wprowadzonych ustawami o uposażeniu z dnia 13 lipca 1920 r. Dz.U. R.P. Nr 65.

Częścią składową uposażenia ustawowego jest dodatek drożyzniany, którego wysokość zależy od tego, do której klasy dodatku zaliczona została miejscowość, będąca miejscem służbowym funkcjonariusza. Zachodzi zatem potrzeba niezwłocznego podziału miejscowości na tych ziemiach na klasy dodatku ekonomicznego.

Ze względu na wyjątkowe stosunki drożyzniane, panujące na wspomnianych ziemiach, w następstwie tego, że przez długi czas były one w najbliższym sąsiedztwie frontu bojowego i w następstwie zniszczenia, spowodowanego niedawną inwazją bolszewicką, proponuje się zaliczenie kilku większych miejscowości, wymienionych w projekcie rozporządzenia, do klasy II-ej, zaś wszystkich innych miejscowości do klasy III-ej dodatku ekonomicznego, z nadmienieniem, że Ministerstwo Skarbu zgodzi się, aby funkcjonariuszom państwowym, zatrudnionym na ziemiach przyłączonych, przyznane były zapomogi nadzwyczajne w wysokości połowy zmniejszonych o 25% diet normalnych i ich uzupełnienia (art. 2 i 3 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 5 sierpnia 1920 r. Dz.U. R.P. Nr 74 poz. 507).

Rozporządzenie powyższe ma wejść w życie z dniem 1 grudnia 1920 r., jako z dniem zaprowadzenia normalnej administracji na ziemiach przyłączonych.

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 12.

PROTOKÓŁ
111-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej
odbytego w dniu 4 grudnia 1920 r.

Przewodniczy Prezydent Ministrów	p. Wincenty Witos
Obecni Panowie:	
Wiceprezydent Ministrów	Ignacy Daszyński
Minister Spraw Wewnętrznych	Leopold Skulski
Minister Spraw Zagranicznych	Eustachy X. Sapieha
Minister Skarbu	Jan Kanty Steczkowski
Minister Wyznań Rel[igijnych] i Oświecenia Publicznego	Maciej Rataj
Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych	Juliusz Poniatowski
Minister Przemysłu i Handlu	inż. Stefan Przanowski
Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Kolei Żelaznych	Julian Eberhardt
Minister Poczty i Telegrafów	dr Władysław Stesłowicz
Minister Robót Publicznych	Gabriel Narutowicz
Minister Pracy i Opieki Społecznej	Edward Pełowski
Minister Apropowizacji	Stanisław Śliwiński
Kierownik Ministerstwa Zdrowia Publicznego	dr Witold Chodźko
Podsekretarz Stanu w Min. b. Dzielnicy Pruskiej	Leon Janta Połczyński
Podsekretarz Stanu w Prezydium Rady Ministrów	dr Władysław Wróblewski
Protokołuje Radca Mini. w Prezydium Rady Ministrów	dr Jerzy Buzek

Początek posiedzenia o godzinie 6-tej wieczór.

1. Odczytano i przyjęto protokół posiedzenia Rady Ministrów z 3 grudnia 1920 r.

2. Podsekretarz Stanu w Prezydium Rady Ministrów referuje artykuł „Narodu” z 27 listopada br. dotyczący osoby posła Korfantego, który odbił się w Bytomiu i na Śląsku Górnym echem przykrym³¹⁹.

Komisariat plebiscytowy odniósł się do Prezydium Rady Ministrów w tej sprawie, a poseł Korfanty zażądał wysłania komisji śledczej rządowej celem

³¹⁹ Gazeta „Naród” (orientacja piłsudczykowska) postawiła Korfantemu jako komisarzowi plebiscytowemu zarzut, że przedwcześnie postanowił o wstrzymaniu walk, hamując dynamikę III powstania śląskiego.

zbadania zarzutów mu robionych i wytoczenia redaktorowi „Narodu” procesu karnego, na co będzie czekał do 10 bm.

Rada Ministrów po wyjaśnieniach Podsekretarza Stanu w Prezydium Rady Ministrów i Ministra Sprawiedliwości uchwaliła wyrazić uznanie dla gorącej pracy Komisariatu Plebiscytowego na Górnym Śląsku i zupełne zaufanie dla posła Korfantego. Upoważniono Prezydium Rady Ministrów do zakomunikowania tej uchwały posłowi Korfantemu.

3. Rada Ministrów przystąpiła do narad nad programowym stanowiskiem Rządu w sprawach polityki finansowej i gospodarczej, aprowizacji, demobilizacji i reorganizacji armii i polityki zagranicznej.

Rada Ministrów wysłuchiwała exposé Ministra Skarbu³²⁰, nad którym przeprowadzono obszerną dyskusję, w której zabierali głos Prezydent Ministrów, Wiceprezydent Ministrów, Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych, Robót Publicznych, Minister Poczty i Telegrafów, Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, Minister Apropowizacji, Minister Spraw Wewnętrznych, Minister Spraw Zagranicznych, Minister Przemysłu i Handlu i Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Kolei Żelaznych.

Dalsze narady odroczone.

Koniec posiedzenia o godzinie 11 w nocy.

^fWitos^f

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 12.

³²⁰ Tekstu brak.

PROTOKÓŁ
112-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej
odbytego 6 grudnia 1920 roku

Przewodniczący Prezydent Ministrów	p. Wincenty Witos
Obecni:	
Wiceprezydent Ministrów	p. Ignacy Daszyński
Minister Spraw Wewnętrznych	p. Leopold Skulski
Minister Spraw Zagranicznych	p. Eustachy X. Sapieha
Minister Spraw Wojskowych	p. gen. por. Kazimierz Sosnkowski
Minister Skarbu	p. Jan Kanty Steczkowski
Minister Sprawiedliwości	p. Stanisław Nowodworski
Minister Wyznań Rel[igijnych] i Oświecenia Publ[icznego]	p. Maciej Rataj
Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych	p. Juliusz Poniatowski
Minister Przemysłu i Handlu	p. inż. Stefan Przanowski
Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Kolei Ż[elaznych]	p. Julian Eberhardt
Minister Poczty i Telegrafów	p. dr Władysław Stesłowicz
Minister Robót Publicznych	p. Gabriel Narutowicz
Minister Pracy i Opieki Społecznej	p. Edward Pełowski
Minister Apropowizacji	p. Stanisław Śliwiński
Minister b. Dzielnicy Pruskiej	p. Władysław Kucharski
Kierownik Min. Sztuki i Kultury	p. Jan Heurich
Podsekretarz Stanu w Prezydium Rady Min.	p. dr Władysław Wróblewski
Szef Sekcji Administracyjnej w Prez. Rady Min.	p. dr Władysław Studziński
Protokołuje Radca Prez. Rady Ministrów	dr Jerzy Buzek

Początek posiedzenia o godzinie 5-tej po południu.

1. Odczytano i przyjęto protokół posiedzenia Rady Ministrów z 4 grudnia 1920 r.

2. Na interpelację Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych w sprawie przeniesienia starosty noworadomskiego Minister Spraw Wewnętrznych daje następujące wyjaśnienie. – Minister dopilnowuje, żeby starostowie polityką się nie zajmowali, żeby byli fachowymi urzędnikami, nie rzecznikami stronnictw i żeby potrafili utrzymać porządek i harmonię w starostwach. Co do przypadku konkretnego Minister Spraw Wewnętrznych wyjaśnia, że dany starosta nadaje się bardziej do służby biurowej w województwie, niż do zarządu starostwem. Gdyby nie

to, że grupa polityczna bierze go w ochronę, to nikt by o jego przeniesienie się nie upominał. W momencie, kiedy Minister Spraw Wewnętrznych zarządzenie przeniesienia już wydał, zarządzenia tego już nie może zmienić, zwłaszcza, że te interwencje powtarzają się prawie przy każdym przenoszeniu.

3. Rada Ministrów na wniosek Prezydium Rady Ministrów poddała rewizji uchwałę z 15 listopada 1920 r. w sprawie objęcia agend i majątku Państwowego Urzędu do spraw powrotu jeńców, uchodźców i robotników przez Urząd Emigracyjny³²¹.

Dnia 15 listopada br. Rada Ministrów przyjęła do zatwierdzającej wiadomości projekt rozporządzenia Ministra Pracy i Opieki Społecznej w przedmiocie przejścia agend i majątku Państwowego Urzędu do spraw powrotu jeńców, uchodźców i robotników począwszy od 1 grudnia 1920 r.

Ponieważ art. 4 ustawy z dnia 4 listopada 1920 r. w przedmiocie uregulowania spraw dobrowolnej i przymusowej migracji ludności (Dz.U. R.P. z 1920 r. Nr 108 poz. 707) literalnie wymaga, aby termin przejścia agend i majątku Państwowego Urzędu do spraw powrotu jeńców, uchodźców i robotników Rada Ministrów ustaliła sama na wniosek interesowanego Ministra, przeto formalnie należy wydać odnośne rozporządzenie w imieniu Rady Ministrów, a stylizację uchwały z dn. 15 listopada zmienić w ten sposób:

„Rada Ministrów na wniosek Ministra Pracy i Opieki Społecznej postanowiła ogłosić rozporządzenie w przedmiocie przejścia agend i majątku Państwowego Urzędu do spraw powrotu jeńców, uchodźców i robotników przez Urząd Emigracyjny, począwszy od 1 grudnia 1920 r. w brzmieniu załączonym do niniejszego protokołu”.

Wniosek powyższy złożony w porozumieniu z Ministrem Pracy i Opieki Społecznej Rada Ministrów przyjęła.

4. Minister Skarbu odpowiada na wywody dyskusji nad exposé przedstawionym dnia 4-go bm. Minister Skarbu oświadcza, że w myśl tych wywodów przedstawi krytyczny stan finansów Państwa Komisji sejmowej budżetowej, a następnie pełnej Izbie przy przedstawieniu budżetu na rok 1921.

5. Rada Ministrów na wniosek Prezydium Rady Ministrów poddała rewizji uchwałę z 25 listopada 1920 r. w sprawie rozporządzeń dotyczących ograniczeń w sprzedaży oraz spożyciu nabiału i mięsa, jako też w przewozie ziemiopłodów pozakontyngentowych oraz uchwałę z 4-go, względnie 5-go sierpnia 1920 r. w sprawie noweli (projektu rozporządzenia Rady Obrony Państwa) do ustawy o zwalczaniu lichwy wojennej.

Rada Ministrów na posiedzeniu z dn. 4, 5, względnie 6 sierpnia br. uchwalając projekt noweli (rozporządzenia Rady Obrony Państwa) do ustawy o zwalczaniu

³²¹ Rozporządzenie Rady Ministrów z 22 kwietnia 1920 r. w przedmiocie utworzenia Urzędu Emigracyjnego przy Ministerstwie Pracy i Opieki Społecznej.

lichwy wojennej – postanowiła prawo, zastrzeżone Radzie artykułem 2 tej ustawy w przedmiocie wydania rozporządzeń o wprowadzeniu ograniczeń aprowizacyjnych, przekazać ogólnie Ministrowi Aprowizacji.

W konsekwencji tej uchwały Minister Aprowizacji wydał trzy rozporządzenia, dotyczące ograniczeń w sprzedaży oraz spożyciu nabiału i mięsa, jako też w przewozie ziemiołódów pozakontyngentowych, redakcja jednak Dziennika Ustaw i Prezydium Rady Ministrów widziały się zmuszone wstrzymać druk tych rozporządzeń z tego względu, że art. 3 ustawy o zwalczaniu lichwy (Dz.U. R.P. z 1920 r. Nr 67 poz. 449) wyraźnie orzeka, że Rada Ministrów władna jest tylko w poszczególnych wypadkach prawo to przekazywać Ministrowi Aprowizacji.

Wynika stąd, że uchwały ze sierpnia br. oraz z 25 listopada br. powinny być zreasumowane w ten sposób, że:

1) „Rada Ministrów upoważnia Ministra Aprowizacji do wydawania rozporządzeń wskazanych w art. 2 ustawy z dnia 2 lipca 1920 r. o zwalczaniu lichwy wojennej po przedwstępnym uzyskaniu zgody Rady w każdym wypadku co do podstaw zarządzenia i

2) że w myśl ustępu poprzedniego Rada Ministrów obecnie przekazuje Ministrowi Aprowizacji prawo do niezwłocznego wydania rozporządzeń:

- a) w zakresie regulacji i ograniczenia sprzedaży oraz spożycia nabiału,
- b) w zakresie regulacji i ograniczenia sprzedaży oraz spożycia mięsa,
- c) w zakresie ograniczenia przewozu ziemiołódów w obrocie pozakontyngentowym.

Rada Ministrów wnioski te uchwaliła i przyjęła projekty dwóch rozporządzeń w przedmiocie przekazania tego prawa Ministrowi Aprowizacji pod datami z dnia 25 listopada i 6 grudnia br. w załączonym brzmieniu.

6. Prezydent Ministrów referuje wyniki konferencji z posłem Korfantym. Poseł Korfanty oświadczył, że stronę organizacyjną plebiscytu po stronie polskiej doprowadzono do doskonałości, zaś aparat niemiecki w znacznej mierze unieruchomiono. Gdyby nie ostatnie wypadki, a w szczególności rozporządzenie biskupa Bertrama, 3/4 ludności Górnego Śląska oświadczyłoby się za Polską. Zagrożenie klątwą kościelną wypłoszyło stamtąd większą część duchowieństwa polskiego z innych dzielnic, a ubezwładniło polskie duchowieństwo miejscowe. Ks[iądz] Ratti – zdaniem Korfanteo – pomaga Niemcom i do wydania wzmiankowanego rozporządzenia się przyczynił. Należy zdobyć się wobec Stolicy Apostolskiej na krok stanowczy, a posła z Watykanu odwołać, inaczej – grozi nam na Śląsku klęska. Pan Korfanty stwierdził w końcu, że ludności polskiej z Górnego Śląska nie przeraziło dopuszczenie do głosowania emigrantów, lecz przeraża ją głosowanie emigrantów poza Śląskiem³²².

³²² Plebiscyt odbył się 20 marca 1921 r. Z uprawnionych do głosowania, na ogólną liczbę 1 221 274 osób, 19,3 proc. stanowili imigranci.

Wiceprezydent Ministrów składa wniosek:

Rząd poleca Ministrowi Spraw Zagranicznych przygotować wszystko celem odwołania posła Rzeczypospolitej przy Watykanie.

Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego in meritum zgadza się z wnioskiem Wiceprezydenta Ministrów, lecz pod względem formalnym wypowiada się za tym, by odwołanie nastąpiło ze strony Ministra Spraw Zagranicznych, a nie na podstawie uchwały Rządu.

Minister Spraw Zagranicznych oświadcza się za odwołaniem obecnego posła przy Watykanie Kowalskiego, ale w sposób nieraptowny i w chwili stosowniejszej, skoro dziś, w przededniu plebiscytu, brak posła przy Watykanie mógłby dla nas spowodować skutki niepożądane w sprawie górnośląskiej.

Minister Spraw Zagranicznych oznajmia, że z wnioskiem Prezydium Rady Ministrów solidaryzować się nie może; odwołanie posła przy Watykanie bez wyznaczenia nowego uważa za zerwanie stosunków ze Stolicą Apostolską, to zaś byłoby dla Polski rzeczą tragiczną, a dla sprawy Górnego Śląska katastrofą; decyzję taką uważałby jako brak zaufania Rządu do siebie i byłby zmuszony z tej uchwały wyciągnąć konsekwencję.

Wniosek Wiceprezydenta Ministrów przy głosowaniu uzyskał głosów sześć, przeciw wnioskowi oświadczyło się ośmiu członków Rządu.

Następnie na wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych zgodny z uchwałą Rady Ministrów, powziętą w dniu 29 listopada br.:

Rząd zleca Ministrowi Spraw Zagranicznych poczynić kroki u Watykanu celem uzyskania cofnięcia wzmiankowanego rozporządzenia biskupa Bertrama.

7. Rada Ministrów wysłuchała exposé Ministra Spraw Zagranicznych o naszym położeniu politycznym i zadaniach naszej polityki zagranicznej³²³.

Nad exposé wywiązała się dłuższa dyskusja, której dalszy ciąg odroczone do następnego posiedzenia.

8. Prezydent Ministrów referuje ponownie sprawę położenia ludności Litwy środkowej, po czym Rada Ministrów uchwała następujące wnioski ex praesidio:

- 1) Upoważnia się Ministra Skarbu do wyasygnowania potrzebnych funduszy na wypłacenie kosztów rekwizycyjnych na Litwie środkowej, jak również na zakupno żywności dla ludności tego kraju i potrzeby administracyjne;
- 2) poleca się Ministrowi Aprowizacji dostarczyć żywność dla ludności Litwy środkowej, jak również paszy dla bydła i koni;
- 3) Upoważnia się Ministra Spraw Zagranicznych do przekształcenia tymczasowej władzy Litwy środkowej w tym kierunku, ażeby w niej głos stanowczy dano przedstawicielowi Rządu Polskiego, a przedstawiciele ludności miejscowej stanowili ciało doradcze.

³²³ Tekstu brak.

Uchwałę ostatnią uznano za poufną.
Koniec posiedzenia o godzinie 12 w nocy.

fWitosf

Załączniki

Wykaz:

1. Rozporządzenie Rady Ministrów w przedmiocie przejścia spraw i majątku Państwowego Urzędu do spraw powrotu jeńców, uchodźców i robotników przez Urząd Emigracyjny³²⁴.
2. Rozporządzenie Rady Ministrów w przedmiocie przekazania Ministrowi Apropowizacji prawa do wydawania rozporządzeń w zakresie regulacji i ograniczenia przewozu ziemiopłodów i ich przetworów w obrocie pozakontyngentowym³²⁵.

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 12.

³²⁴ Załącznik [1] do punktu 3. Nie publikuje się.

³²⁵ Załącznik [2] do punktu 5. Nie publikuje się.

PROTOKÓŁ
113-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej
odbytego w dniu 8 grudnia 1920 roku

Przewodniczy Prezydent Ministrów	p. Wincenty Witos
Obecni Panowie:	
Wiceprezydent Ministrów	Ignacy Daszyński
Minister Spraw Wewnętrznych	Leopold Skulski
Minister Spraw Zagranicznych	Eustachy X. Sapięha
Minister Spraw Wojskowych	gen. por. Kazimierz Sosnkowski
Minister Skarbu	Jan Kanty Steczkowski
Minister Sprawiedliwości	Stanisław Nowodworski
Minister Wyznań Rel[igijnego] i Oświecenia Publ[icznego]	Maciej Rataj
Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych	Juliusz Poniatowski
Minister Przemysłu i Handlu	inż. Stefan Przanowski
Podsekretarz Stanu w Min. Kolei Żelaznych	Julian Eberhardt
Minister Poczty i Telegrafów	dr Władysław Stesłowicz
Minister Robót Publicznych	Gabriel Narutowicz
Minister Pracy i Opieki Społecznej	Edward Pełowski
Minister Apropowizacji	Stanisław Śliwiński
Minister b. Dzielnicy Pruskiej	Władysław Kucharski
Podsekretarz Stanu w Prez. Rady Min.	dr Władysław Wróblewski
Protokołuje Radca Prez. Rady Ministrów	dr Jerzy Buzek

1. Odczytano i przyjęto protokół posiedzenia Rady Ministrów z 6-go grudnia 1920 r.

2. Rada Ministrów na wniosek Ministra Przemysłu i Handlu, poparty przez Ministra Spraw Zagranicznych, uchwała:

Minister Przemysłu i Handlu i Minister Spraw Zagranicznych wydadzą upoważnienie radcy handlowemu, Panu Doleżalowi, do prowadzenia negocjacji w sprawie umowy handlowej z Francją zgodnie z tekstem zatwierdzonym na Komitecie Ekonomicznym Ministrów z tym zastrzeżeniem, że przed podpisaniem tekst ostateczny zostanie przedłożony Radzie Ministrów.

2. Rada Ministrów zakończyła dyskusję nad exposé Ministra Spraw Zagranicznych, przedstawionym Radzie Ministrów na posiedzeniu 6 grudnia 1920 r., po czym Minister Spraw Zagranicznych udzielił wyjaśnień na pytania stawiane przez poszczególnych członków Gabinetu.

Rada Ministrów uchwaliła wniosek Ministra Spraw Zagranicznych:

„Przedstawiciele wojskowi (attachés) przy placówkach za granicą winni być zależni od Ministerstwa Spraw Wojskowych i przez Ministra Spraw Wojskowych wyznaczani”.

Wiceprezydent Ministrów składa następujące wnioski:

- „1) Rada Ministrów poleca Ministrowi Spraw Zagranicznych przedłożenie zmian w osobach kierowników placówek zagranicznych w Paryżu, Waszyngtonie, Berlinie, w Rzymie przy Kwirynale i przy Watykanie oraz projekt co do obsadzenia placówki posła w Londynie.
- 2) Rada Ministrów poleca Ministrowi Spraw Zagranicznych przedłożenie projektu zwinięcia poselstw polskich w Atenach, Madrycie, w Buenos Ayres^a, Sztokholmie, Chrystianii³²⁶ i w Sofii.
- 3) Rada Ministrów poleca Ministrowi Spraw Zagranicznych zredukowanie liczby personelu zajętego w zagranicznych placówkach polskich dla osiągnięcia koniecznych oszczędności, jako też przeprowadzenia rewizji płac tego personelu”.

Minister Spraw Zagranicznych oświadcza, że jako odpowiedzialny Minister Spraw Zagranicznych sprzeciwia się wnioskowi pierwszemu Wiceprezydenta Ministrów i jeżeli ten wniosek Rada Ministrów miałaby zaakceptować, byłby zmuszony z tej uchwały wyciągnąć konsekwencje. Wnioski w sprawach obsadzenia naczelnych stanowisk przy placówkach zagranicznych przedkłada Minister Prezydentowi Ministrów i Naczelnikowi Państwa, jednak na narzucanie zmian w osobach kierowników placówek zagranicznych zgodzić się nie może. Placówkę londyńską należałoby obsadzić finansistą i w tej mierze porozumie się Minister z Ministrem Skarbu³²⁷.

Wiceprezydent Ministrów podtrzymuje wszystkie trzy wnioski i zaznacza, iż opinia społeczeństwa żąda uzdrowienia stosunków panujących w naszych reprezentacjach zagranicznych, a kierunek polityki naszych posłów za granicą nie zawsze zgodny jest, a często wyraźnie wrogi dla demokratycznej polityki Rządu.

W razie nieuwzględnienia złożonych wniosków Wiceprezydent Ministrów ze swej strony musiałby wyciągnąć konsekwencje.

Rada Ministrów, na wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych, odroczyła głosowanie nad wnioskiem pierwszym Wiceprezydenta Ministrów celem umożliwienia porozumienia się Wiceprezydenta Ministrów z Ministrem Spraw Zagranicznych w tej rzeczy.

Rada Ministrów przyjęła wniosek drugi i trzeci Wiceprezydenta Ministrów, przy czym Minister Spraw Zagranicznych wyjaśnił, że zlecona tymi wnioskami

³²⁶ Stolica Norwegii (tj. Oslo).

³²⁷ Placówka wakowała – jako chargé d'affaires kierował nią wciąż Jan Ciechanowski.

redukcja personelu zagranicznych placówek i zwinięcia poselstw w nich wymienionych już jest w toku.

4. Minister Apropowizacji przedstawia obecny stan apropowizacji i zapotrzebowania apropowizacyjne Państwa.

Po dyskusji i wyjaśnieniach udzielanych przez Ministrów Apropowizacji, Skarbu, b. Dzielnicy Pruskiej i Podsekretarza Stanu w Ministerstwie Kolei Żelaznych oraz przedstawieniu zapotrzebowań wojskowości przez Ministra Spraw Wojskowych – Rada Ministrów przyjęła następujące wnioski ex praesidio:

- „1) Rada Ministrów uważa za wskazane cenę chleba chwilowo nie zmieniać, następnie można stopniowo cenę tę podnosić.
- 2) Ludność zamożniejsza obowiązana będzie płacić ceny wyższe przez Ministerstwo Apropowizacji oznaczyć się mające.
- 3) Poleca się Ministrowi Apropowizacji, ażeby dla uzyskania zapasów zboża od producentów zainicjował dostarczenie im w drodze zamiany towarów rolnictwu niezbędnie potrzebnych i ażeby w przeciągu dni dziesięciu złożył wniosek Radzie Ministrów dotyczący tej sprawy”,

oraz dezyderat:

„Ministerstwo Apropowizacji wyłączy osoby, posiadające własne gospodarstwa rolne, jak również ludzi znanych z zamożności, od dobrodziejstwa apropowidowania ich przez Państwo”.

Rada Ministrów uchwaliła wniosek Ministra Spraw Wojskowych:

„Utworzyć w ciągu najbliższych miesięcy, najpóźniej do 31 marca 1921 r. w centralnych magazynach armii zapas następujący:

- a) mąki na 1 000 000 ludzi na przeciąg 3 miesięcy, tj. 4500 wagonów,
- b) jarzyny twardej (kaszy) na ten sam stan ludzi 1500 wagonów,
- c) tłuszczu 270 wagonów,
- d) na ten sam przeciąg czasu zapas paszy treściwej na 150 000 koni, tj. 4050 wagonów.

Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych składa następujące dwa wnioski:

- „1) Polityka apropowizacyjna państwa na rok 1921/22 polegać będzie na przyjęciu przez Państwo obowiązku zaprowiantowania jedynie wojska, pracowników kolejowych i górniczych, pozostawiając apropowizację reszty ludności organizacjom komunalnym i prywatnym. Przyjęte przez Państwo obowiązki apropowizacyjne wykonane będą na podstawie obłożenia producentów rolnych w całej Rzeczypospolitej umiarkowanym kontyngentem zbożowym po cenach wyznaczonych przez Rząd. Związkom komunalnym Państwo pomoże w zorganizowaniu apropowizacji przez ułatwienia kredytowe i komunikacyjne. Wolny handel zbożem wprowadzony będzie natychmiast po sprzęcie.
- 2) Dla zaaprowidowania kraju do czasu nowych zbiorów Rząd zakupi zboże za granicą w ilości, która winna pokryć potrzeby bieżące kraju i armii,

winna dać możliwość stworzenia 3-miesięcznego zasobu dla armii zmobilizowanej i umożliwić zużytkowanie 5 tysięcy wagonów zboża krajowego na zasiewy wiosenne.

Rada Ministrów przyjęła wniosek drugi, o ile sprawa nim objęta nie została już załatwiona, uchwałą przyjmującą wniosek Ministra Spraw Wojskowych.

5. Minister Spraw Wojskowych składa wniosek:

„Rada Ministrów upoważnia Ministra Spraw Wojskowych do utworzenia na okres przejściowy do 1 stycznia 1921 r. dla celów pełnienia lokalnej służby wojskowej dwóch pułków najemnych w armii polskiej, jednego rosyjskiego i jednego ukraińskiego pod komendą polską”.

Rada Ministrów przekazała sprawę do łącznego rozpatrzenia i załatwienia ze sprawą jeńców i internowanych komisji, złożonej z Ministrów: Spraw Wewnętrznych, Spraw Wojskowych i Robót Publicznych.

6. Rada Ministrów uchwaliła wniosek Ministra Pracy i Opieki Społecznej w przedmiocie likwidacji organizacji Rady Głównej Opiekuńczej³²⁸ w redakcji załączonej do protokołu.

Posiedzenie trwało od godziny 10 rano do 3 po południu i od 6-tej wieczorem do 10-tej w nocy.

^fWitos^f

Załącznik

1. Uchwała Rady Ministrów w przedmiocie likwidacji organizacji Rady Głównej Opiekuńczej.

^cZałącznik [1] do punktu 6^c

Uchwała Rady Ministrów w przedmiocie likwidacji organizacji Rady Głównej Opiekuńczej

Uchwała

Rady Ministrów z dnia ... grudnia 1920 r.
w przedmiocie likwidacji organizacji Rady Głównej Opiekuńczej.

Na zasadzie art. 9. 18. Dekretu R[ady] R[egencyjnej] z dnia 3 I 1918 Nr 1 Dz.Pr. zarządza się, co następuje:

³²⁸ Działająca w latach 1916–1921 największa polska organizacja społeczna (samopomocowa) w dobie Wielkiej Wojny na terenach okupowanej przez Niemców części Królestwa Polskiego. W 1919 r. rozszerzyła działania na wszystkie obszary wchodzące w skład państwa polskiego, mając swoje placówki w terenie.

§ 1.

^hNakazuje^h ^cPostanawia^c się – w myśl ^hpostanowienia^h § 107 Statutu Rady Głównej Opiekuńczej, zatwierdzonego ^hpostanowieniem^h ^cprzez^c Ministra Spraw Wewnętrznych w dniu 22 VIII 1919 r. Nr 2784 – bezzwłoczną likwidację organizacji Rady Głównej Opiekuńczej. Likwidacja ma być ukończona z dniem ^h31 stycznia^h ^c28 lutego^c 1921 r.

§ 2.

Przeprowadzenie likwidacji, wydanie w tym kierunku odpowiednich zarządzeń oraz zamianowanie Komisarza likwidacyjnego porucza się Ministrowi Pracy i Opieki Społecznej.

§ 3.

Majątek organizacji Rady Głównej Opiekuńczej przejmie na własność Państwa Minister Pracy i Opieki Społecznej w porozumieniu z Ministrem Rolnictwa i Dóbr Państwowych, z Ministrem Skarbu i Ministrem Robót Publicznych przy zachowaniu obowiązujących w tym względzie przepisów, a przy utrzymaniu w porozumieniu z Ministrem Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego ^ci Ministra Robót Publ[icznych]^c w miarę możliwości działalności instytucji społecznych i dobroczynnych, które dotychczas z majątku organizacji Rady Głównej Opiekuńczej korzystały.

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 12.

PROTOKÓŁ
114-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej
odbytego dnia 9 grudnia 1920 roku

Przewodniczący Prezydent Ministrów	p. Wincenty Witos
Obecni Panowie:	
Wiceprezydent Ministrów	Ignacy Daszyński
Minister Spraw Wewnętrznych	Leopold Skulski
Minister Spraw Zagranicznych	Eustachy X. Sapieha
Minister Spraw Wojskowych	gen. por. Kazimierz Sosnkowski
Minister Skarbu	Jan Kanty Steczkowski
Minister Sprawiedliwości	Stanisław Nowodworski
Minister Wyznań Rel[igijnych]	
i Oświecenia P[ublicznego]	Maciej Rataj
Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych	Juliusz Poniatowski
Minister Przemysłu i Handlu	inż. Stefan Przanowski
Wice-Minister Kolei Żelaznych	Juliusz Eberhardt
Minister Poczty i Telegrafów	dr Władysław Stesłowicz
Minister Robót Publicznych	Gabriel Narutowicz
Minister Aprowizacji	Stanisław Śliwiński
Minister b. Dzielnicy Pruskiej	Władysław Kucharski
Podsekretarz Stanu w Prez. Rady Min.	dr Władysław Wróblewski
Szef Sekcji Administr[acyjnej] w Prez. Rady Min.	dr Władysław Studziński
Naczelnik Wydziału w Prez. Rady Min.	Jan Kocpzyński
Protokołuje Radca Min[isterialny] Prez. Rady Min.	Daniel Rodich

Początek posiedzenia o godzinie 8 min. 40 wieczór.

1. Protokół 113 posiedzenia Rady Ministrów z dnia 8 grudnia 1920, po odczytaniu przyjęto.

2. Na wniosek referowany przez Podsekretarza Stanu d-ra Wróblewskiego Rada Ministrów powzięła uchwałę w przedmiocie upoważnienia Cieszyńskiej Komisji Tymczasowej do wydania zarządzenia o aprowizacji na rok gospodarczy 1920/21 dla ziem przyznanych Polsce ze Śląska Cieszyńskiego³²⁹.

3. Na wniosek Ministra Skarbu Rada Ministrów zezwoliła:

³²⁹ Państwu polskiemu przyznano wskutek tego rozstrzygnięcia 44 proc. spornego terytorium, tj. 1002 km² (obszary starostwa bielskiego, część starostwa cieszyńskiego oraz niewielkie skrawki starostwa fryszackiego).

- a) p. Marii Whitehead na nabycie nieruchomości we Lwowie przy ul. Sobieszczyzny L. 10 położonej lwh. 1106/IV. należącej do p. Franciszka Jossego, za sumę 500 000 mk,
 - b) Stowarzyszeniu Mechaników (The Polish Mecanics Co., Ins.) nabyć od pp. Michała Białobrzeskiego, Jana-Antoniego Żółtowskiego i Kornela Żółtowskiego nieruchomości w Pruszkowie zwanej hipotecznie „osada Józefów 9” Nr kolejny 46 ^arepartorium^a 153, ogółem 13 morg 150 prętów z tego 2 morg. 150 prętów pod fabrykę i zabudowania i 11 morg przylegających do fabryki, za cenę 2 750 000.- mk. pol.
 - c) obywatelowi amerykańskiemu, p. Bronisławowi Sakowskiemu, na nabycie nieruchomości położonej w Warszawie na Pradze oznaczonej Nr. hipotecznym 142° przy ulicy Esplanadowej Nr 8 na sumę 800 000 marek polskich,
 - d) obywatelowi francuskiemu, Antoniemu Bernhard, na nabycie nieruchomości w Gdyni (na Pomorzu) od Leonarda i Agnieszki Narzyńskich.
4. Na wniosek Ministra Sprawiedliwości przyjęła Rada Ministrów poza

porządkiem dziennym:

- a) projekt ustawy o rozszerzeniu właściwości sądów pokoju w sprawach cywilnych oraz
- b) projekt ustawy, zmieniającej niektóre postanowienia ustaw o postępowaniu sędow-cywilnym, obowiązujących w byłej dzielnicy austriackiej, oba projekty z poprawką p. Ministra Poniatowskiego, wedle której wymienione w projektach kwoty 10 000 marek winny być zastąpione kwotą 30 000 mk.

Wobec przyjęcia powyższej poprawki Minister Sprawiedliwości wycofał wymieniony pod a) projekt ustawy o rozszerzeniu właściwości sądów pokoju w sprawach cywilnych jako zbędny.

5. Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego referuje sprawę pomocy dla zdemobilizowanej młodzieży akademickiej oraz odczytuje otrzymane w tej sprawie pismo od Związku akademików³³⁰.

Wywody swoje streszcza p. Minister w następujących postulatach:

- a) Ministerstwo Spraw Wojskowych dostarczy koszar na domy akademickie,
- b) Ministerstwo Skarbu wyasygnuje w krótkiej drodze potrzebne na cele powyższej pomocy fundusze,
- c) Ministerstwo Zdrowia Publicznego dostarczy potrzebną ilość łóżek.

Minister Spraw Wojskowych stwierdza niemożność dostarczenia w krótkim czasie potrzebnych pomieszczeń akademikom, gdyż władze wojskowe nie posiadają lokalności, będących do dyspozycji. Jedyny sposób zapewnienia pomieszczenia zdemobilizowanych akademików widzi w zarekwirowaniu na ten cel budynków

³³⁰ Mowa zapewne o Związku Narodowym Polskiej Młodzieży Akademickiej (utworzonym w lutym 1920).

w Warszawie. Na koniec stwierdza Minister Spraw Wojskowych konieczność scentralizowania wszystkich spraw dotyczących pomocy dla zdemobilizowanych akademików w Ministerstwie Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, które winno je załatwiać w porozumieniu z Ministerstwem Spraw Wojskowych i Ministerstwem Skarbu.

Minister Skarbu stwierdza gotowość wyasygnowania potrzebnych kwot po otrzymaniu konkretnych wniosków.

Kierownik Min. Zdrowia Publicznego oświadcza, iż wydanie potrzebnej ilości łóżek będzie mogło nastąpić po przedłożeniu ze strony uniwersytetu formalnego zamówienia, co dotąd nie nastąpiło.

Wiceprezydent Ministrów p. Daszyński stwierdza, że los zdemobilizowanych musi stanowić troskę Rządu, że jednak należy nakreślić ramy dla pomocy ze strony Państwa, a w szczególności samą akcję pomocy włożyć w ręce organizacji społecznych, którą Rząd powinien by jedynie subsydiować.

Na końcu całej dyskusji p. Minister Rataj postawił konkretny wniosek następującej treści: „Bursy akademickie należy traktować pod względem dostarczania im pomieszczeń, jak instytucje państwowe”.

Wniosek powyższy przyjęto.

6. Minister Spraw Wojskowych, gen. por. Sosnkowski, wygłasza exposé w sprawie programu demobilizacji i reorganizacji armii wraz z motywami oraz przedstawia zasady, na których winno się oprzeć wykonanie powyższego programu.

Zasady te, po wyczerpującej dyskusji, ustalono w następującym brzmieniu:

- 1) w armii pozostają w zasadzie roczniki 1896, 1897, 1898, 1899 i 1900.
- 2) W dywizjach demobilizujących w kraju (korpusy lwowski, krakowski, poznański i pomorski) demobilizacja może pójść głębiej, przy czym zwolnić należy żołnierzy najdłużej służących w wojsku bez względu na ich byłą państwową przynależność, w myśl osobnego rozporządzenia Rady Ministrów regulującego zasady postępowania pod tym względem.
- 3) liczebność żołnierzy pozostawionych w szeregach w myśl p. 1 i 2 nie powinna przekroczyć 400 000.
- 4) należy zdemobilizować co najmniej 25% stanu oficerów w armii przede wszystkim przez zwolnienie na emeryturę oficerów, którzy przekroczyli wiek przepisowy oraz w drodze zwolnienia z wojska roczników oficerskich wziętych z poboru,
- 5) w sprawie demobilizacji zwierząt Rada Ministrów postanawia, iż należy zdemobilizować w okresie przejściowym co najmniej 40 000 koni.
- 6) w sprawie demobilizacji rzeczowej obowiązują wytyczne następujące:

Zasoby materialne znajdujące się do dyspozycji wojska należy podzielić na podstawie jednodniowego spisu majątku rzeczowego armii na trzy kategorie:

- a) przedmioty nadające się do użytku w armii,

- b) przedmioty niepotrzebne dla wojska znajdujące się w stanie niezdatnym przejściowo do użytku, lecz których stan ten może być przywrócony w drodze kalkulującego się remontu,
- c) przedmioty niezdatne do użytku lub wymagające kapitalnego i kosztownego ponad kalkulacje remontu.

Przedmioty kategorii a i b pozostają w okresie przejściowym w użytkowaniu wojska.

Przedmioty kategorii c należą do stoków podlegających likwidacji.

Wszystkie powyższe kategorie obejmują zarówno właściwy inwentarz wojska, jak i zdobycz wojenną.

7) Ulegający demobilizacji inwentarz i materiał kategorii c stanowi własność państwa i zostaje przekazany władzom cywilnym względnie państwowym celem użytkowania lub sprzedaży z licytacji. Wartość przekazanego inwentarza i materiału ulega komisyjnym oszacowaniom celem bilansowego odnotowania w budżetach odnośnych resortów. Odbiór inwentarza i materiału następuje komisyjnie i protokolarnie, po czym administracja przekazanego majątku przechodzi natychmiast na zainteresowane resorty względnie Ministerstwo Skarbu.

8) Ministerstwo Spraw Wojskowych otrzymuje celem stworzenia zapasów mobilizacyjnych armii obliczonych na 6 miesięcy wojny wedle stanów ilościowych z września br. kredyt wojenny w wysokości 900 milionów franków.

Plan realizacji powyższego kredytu Ministerstwo Skarbu przedłoży w najbliższym czasie.

9) W celu zapewnienia normalnego toku transportów Ministerstwo Kolei Żelaznych stawi do dyspozycji Ministerstwa Spraw Wojskowych 10 składów demobilizacyjnych na dobę.

W związku z powyższym programem demobilizacji postawił Minister Spraw Wojskowych wniosek następującej treści:

„Ministerstwo Skarbu przeprowadzi organizację straży skarbowej tak, by do dnia 1 kwietnia 1921 r. wojsko było wycofane ze służby granicznej na zachodniej, południowej i północnej granicy Państwa, zaś obsada celna przeszła na straż skarbową. Ministerstwo Spraw Wojskowych dla celów organizacji i wyszkolenia straży skarbowej postawi do dyspozycji Ministerstwu Skarbu fachowy personel oficerski i podoficerski byłych strzelców granicznych”.

Wniosek ten Rada Ministrów przyjęła.

Kierownik Ministerstwa Zdrowia Publicznego stawia następujące dwa wnioski:

- 1) demobilizacja lekarzy winna następować równolegle z demobilizacją szeregowców,
- 2) winny być wydane niezwłocznie skuteczne zarządzenia sanitarne w celu ochrony ludności cywilnej Państwa od chorób zaraźliwych, szerzonych przez demobilizantów, w szczególności zaś zarządzeń dotyczące ochrony

ludności od chorób wenerycznych, a to w porozumieniu z Ministerstwem Zdrowia Publicznego.

Oba ostatnie wnioski przyjęła Rada Ministrów we formie dezyderatów.

Obrady nad wnioskiem, zgłoszonym *ex praesidio* oraz przez p. Ministra Skulskiego co do ograniczenia kompetencji Oddziału II Ministerstwa Spraw Wojskowych w stosunku do osób cywilnych, odroczone.

7. Obrady nad wnioskiem, zgłoszonym poza porządkiem dziennym przez Ministra Spraw Wojskowych w przedmiocie udzielenia Ministrowi Skarbu jak najdalej idących pełnomocnictw do sfinansowania za granicą przedsiębiorstw leśnych, odroczone celem poprzedniego uzgodnienia go z Min. Skarbu i Min. Rolnictwa i Dóbr Państwowych.

8. Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych zwraca uwagę na konieczność zajęcia przez Rząd stanowiska wobec traktowania w Sejmie poszczególnych postanowień projektów ustaw o przyjęciu na własność Państwa ziemi w niektórych powiatach Rzeczypospolitej Polskiej oraz o nadaniu ziemi żołnierzom Wojska Polskiego z obawy, żeby wobec zamierzonego wprowadzenia zmian w tych projektach nie uniemożliwić zrealizowania zamierzonej nimi akcji.

Celem szczegółowego omówienia i zajęcia stanowiska Rządu w tej sprawie postanowiono odbyć w dniu 10 bm. o godz. 4 min. 30 po południu osobne posiedzenie Rady Ministrów w gmachu Sejmu Ustawodawczego.

Koniec posiedzenia o godzinie 12 w nocy.

fWitos^f

Załączniki

Wykaz:

1. Uchwała Rady Ministrów w przedmiocie upoważnienia Komisji Tymczasowej do wydania zarządzenia o aprowizacji na rok gospodarczy 1920/21 dla ziem przyznanych Polsce ze Śląska Cieszyńskiego.
2. Rozporządzenie Rady Ministrów dla ziem przyznanych Polsce ze Śląska Cieszyńskiego w przedmiocie aprowizacji na rok gospodarczy 1920/21³³¹.
3. Wniosek [Ministerstwa Skarbu] w sprawie nabycia przez żonę konsula angielskiego panią Marię Whitehead nieruchomości we Lwowie³³².
4. Wniosek [Ministerstwa Skarbu] w sprawie nabycia nieruchomości przez Stowarzyszenie Mechaników³³³.
5. Wniosek [Ministerstwa Skarbu] w sprawie zezwolenia Bronisławowi Sakowskiemu na nabycie nieruchomości³³⁴.

³³¹ Załącznik [2] do punktu 2. Nie publikuje się.

³³² Załącznik [3] do punktu 3a. Nie publikuje się.

³³³ Załącznik [4] do punktu 3b. Nie publikuje się.

³³⁴ Załącznik [5] do punktu 3c. Nie publikuje się.

6. Wniosek [Ministerstwa Skarbu] w sprawie zezwolenia Antoniemu Bernhard lub żonie jego Józefie z Klukaczewskich Bernhard na nabycie nieruchomości w Gdyni (na Pomorzu) od Leonarda i Agnieszki Narzyńskich³³⁵.
7. Ustawa o rozszerzeniu właściwości sądów pokoju w sprawach cywilnych³³⁶.
8. Ustawa zmieniająca niektóre postanowienia ustaw o postępowaniu sądowym cywilnym, obowiązujących w b. dzielnicy austriackiej³³⁷.
9. Wnioski Ministerstwa Spraw Wojskowych [dotyczące programu demobilizacji].
10. Wniosek nagły [Ministerstwa Spraw Wojskowych o udzielenie Ministrowi Skarbu jak najdalej idących pełnomocnictw do sfinansowania za granicą przedsięwzięcia leśnych].

°Załącznik [1] do punktu 2°

Uchwała Rady Ministrów w przedmiocie upoważnienia Komisji Tymczasowej do wydania zarządzenia o aprowizacji na rok gospodarczy 1920/21 dla ziem przyznanych Polsce ze Śląska Cieszyńskiego

U C H W A Ł A

Rady Ministrów z dnia ... grudnia 1920

w przedmiocie upoważnienia Komisji Tymczasowej do wydania zarządzenia o aprowizacji na rok gospodarczy 1920/21 dla ziem przyznanych Polsce ze Śląska Cieszyńskiego.

W zastosowaniu art. 40 ustawy konstytucyjnej z dnia 15 lipca 1920 r. zawierającej Statut Organiczny Województwa Śląskiego (Dz.Pr. Nr 73 poz. 497) upoważnia się Komisję Tymczasową do wydania zarządzenia następującej treści:

Komisja Tymczasowa z mocy upoważnienia Rady Ministrów z dnia ... grudnia 1920 r. na zasadzie Statutu Organicznego Województwa Śląskiego³³⁸ zarządza na czas aż do objęcia władzy przez Radę Wojewódzką³³⁹, co następuje:

ROZPORZĄDZENIE

Rady Ministrów z dnia ... listopada 1920 roku dla ziem przyznanych Polsce ze Śląska Cieszyńskiego w przedmiocie apro[baty] Dekretu Rady Regencyjnej o tymczasowej organizacji Władz Naczelnych w Królestwie Polskim z dn. 3 stycznia 1918 r. (Dz.Pr. Kr.P. Nr 1 – 1918 r.) oraz na zasadzie art. 40 Ustawy

³³⁵ Załącznik [6] do punktu 3d. Nie publikuje się.

³³⁶ Załącznik [7] do punktu 4a. Nie publikuje się.

³³⁷ Załącznik [8] do punktu 4b. Nie publikuje się.

³³⁸ Ustawa Konstytucyjna z 15 lipca 1920 r., „Dziennik Ustaw RP” 1920, nr 73, poz. 497.

³³⁹ Na mocy ustawy z 15 lipca 1920 r. Śląska Rada Wojewódzka miała stanowić organ złożony z dwóch delegatów rządu RP (tj. wojewody i jego zastępcy) oraz pięciu samorządowców (wybierany na rok przez Sejm Śląski).

Konstytucyjnej z dn. 15 lipca 1920 r. zawierająca Statut Organiczny Województwa Śląskiego (Dz.U. R.P. Nr 73 – 1920 r. poz. 497), zarządza się co następuje:

Art. 1.

Wytwórcy rolni obowiązani są dostarczyć w terminach, niżej wskazanych, zboża, tj. żyta, pszenicy, jęczmienia lub owsa ze zbiorów 1920 roku w ilościach następujących:

I) w powiatach, które ze względu na wydajność gleby i inne korzystne warunki wytwórczości zaliczone będą do pierwszej kategorii:

- a) z gospodarstw, obejmujących do 30 morgów, – 150 kg z morga ziemi obsianej,
- b) z gospodarstw, obejmujących 30 do 100 morgów, – 200 kg z morga ziemi obsianej,
- c) z gospodarstw, obejmujących ponad 100 morgów, – 250 kg z morga ziemi obsianej.

II) w powiatach, zaliczonych z powyższych przyczyn do II kategorii:

- a) z gospodarstw, obejmujących do 30 morg, – 110 kg z morga ziemi obsianej,
- b) z gospodarstw, obejmujących 30 do 100 morgów, – 160 kg z morga ziemi obsianej,
- c) z gospodarstw, obejmujących ponad 100 morgów, – 220 kg z morga ziemi obsianej.

III) w powiatach, zaliczonych z powyższych przyczyn do III kategorii:

- a) z gospodarstw, obejmujących do 30 morg, – 90 kg z morga ziemi obsianej,
- b) z gospodarstw, obejmujących 30 do 100 morgów, – 120 kg z morga ziemi obsianej,
- c) z gospodarstw, obejmujących ponad 100 morgów, – 160 kg z morga ziemi obsianej.

Na każdego wytwórcę i członka jego rodziny, domowników oraz służby osobistej, oficjalistów, ordynariuszy i członków ich rodzin – spod wymiaru dostaw nakazanych zwalnia się po 1/2 morgi roli obsianej.

Stosunek ilości odstawionego żyta, pszenicy, jęczmienia i owsa do ogólnej ilości kontyngentu winien odpowiadać stosunkowi, jaki zachodzi pomiędzy obszarem obsiewu żyta, pszenicy, jęczmienia i owsa do ogólnego obszaru, obsianego zbożem kłosa.

W razie stwierdzonej przez Komisję Kontyngentową (art. 2) niemożności całego kontyngentu żytem, pszenicą, jęczmieniem i owsem, wytwórca może dopełnić kontyngent innymi ziemiopłodami, a mianowicie: gryką, prosem, fasolą, grochem, bobem, peluszką, soczewicą, wyką, rzepakiem, ozimym i letnim, kukurydzą, łubinem i seradłą.

Za morgę obsianą uważa się każdą morgę, obsianą pszenicą ozimą i jarą, żytem ozimym i jarym, owsem, jęczmieniem ozimym i jarym, grochem, gryką,

prosem, fasolą, bobem, peluszką, soczewicą, wyką, rzepakiem ozimym i jarym, kukurydzą, łubinem i seradelą.

Art. 2.

Komisja Tymczasowa dla Śląska Cieszyńskiego zaliczy poszczególne powiaty do każdej z powyższych kategorii. Rozkładu kontyngentu na poszczególnych wytwórców dokona władza administracyjna I Instancji. W wypadkach wyjątkowych, zasługujących na szczególne uwzględnienie, może Komisja Tymczasowa (patrz art. 3) wyznaczony kontyngent obniżyć, względnie przesunąć termin dostawy.

Art. 3.

Komisja Kontyngentowa składa się z 6-ciu członków i 5-ciu zastępców. Starosta, względnie Referent Apropowizacyjny jest członkiem Komisji z urzędu i występuje jako Przewodniczący. Pozostałych członków, a mianowicie: przedstawiciela własności do 30 morgów, przedstawiciela własności od 30 do 100 morgów, przedstawiciela własności powyżej 100 morgów i 2 przedstawicieli konsumentów oraz ich zastępców – powołuje Komisarz Rządowy na przedstawienie Powiatowych Rad Apropowizacyjnych (art. XII). Orzeczenia Komisji Kontyngentowych zapadają na mocy większości głosów i są prawomocne, o ile powzięte zostały w obecności przynajmniej dwóch przedstawicieli producentów i jednego z konsumentów. Orzeczenia Komisji Kontyngentowych są dla wytwórcy bezapelacyjne. Jedyne Staroście przysługuje prawo wstrzymania wykonania orzeczenia do ostatecznej decyzji Komisarza Rządowego. Sposób urzędowania Komisji Kontyngentowych określa osobna instrukcja, którą wyda Komisarz Rządowy.

Art. IV.

Ostateczny termin odstawy całego kontyngentu przez wytwórców rolnych ustanowiony zostaje na dzień 1 stycznia 1921 roku. W razach koniecznej potrzeby może władza administracyjna I Instancji nakładać na producentów obowiązek częściowej odstawy kontyngentu przed upływem tego terminu, jednak w ilości nieprzekraczającej 50% ogólnego wymiaru kontyngentu.

Wyznaczony kontyngent obowiązani są wytwórcy rolni odstawić do składów upoważnionej do skupu instytucji, względnie stacji kolejowej lub młyna, przez tę instytucję wskazanych. Ziemiopłody, skupywane w wolnym handlu przez inne organizacje państwowe lub prywatne, jako też wojsko, nie będą zaliczane na poczet kontyngentu. W razie, gdy wytwórca rolny nie odstawi kontyngentu w przepisany terminie, władza administracyjna przeprowadzi przy pomocy żandarmerii w obecności przełożonego gminy przymusową odstawę i wszelkie inne niezbędne w danym wypadku czynności, jak młócka, czyszczenie itp., używając do tego zabudowań i wszelkich pomocniczych środków danego wytwórcy.

Na koszty związane z przeprowadzeniem przymusowej dostawy potrąca się producentowi 10% z należności za odstawione przymusowo ziemniaki.

O ile w powiecie znaczniejsza ilość wytwórców zalega z odstawą kontyngentu, a Starosta nie rozporządza dostatecznymi środkami dla przeprowadzenia przymusowej odstawy, winien w porozumieniu z powiatową Radą Apropowizacyjną (art. 12) wystąpić z umotywowanym wnioskiem do Komisarza Rządowego o przydzielenie oddziału wojska asystencyjnego, przy czym to ostatnie działać może jedynie w obecności delegata władzy Rządowej i gminnej.

Art. V.

Ziemniaki, podlegające w roku gospodarczym 1919/20 przymusowemu wykupowi, winny być bezwzględnie przez wytwórcę dostarczone lub przymusowo ściągnięte, przy czym należność wypłacana będzie podług cen, obowiązujących w roku gospodarczym 1919/20.

Art. VI.

Ceny na ziemniaki konsumpcyjne, odstawione przez wytwórców rolnych na potrzeby Państwa, są następujące: za 100 kg żyta – Mk. 700.-, za 100 kg pszenicy – Mk. 700.-, za 100 kg jęczmienia – Mk. 550.-, za 100 kg owsa – Mk. 550.-, za 100 kg gryki – Mk. 650.-, za 100 kg prosa – Mk. 700.-, za 100 kg rzepaku ozimego – Mk. 800.-, za 100 kg rzepaku jarego – Mk. 750.-, za 100 kg grochu – Mk. 800.-, za 100 kg fasoli – Mk. 900.-, za 100 kg bobu (bobiku) – Mk. 600.-, za 100 kg peluski – Mk. 600.-, za 100 kg wyki – Mk. 500.-, za 100 kg łubinu – Mk. 350.-, za 100 kg seradeli – Mk. 450.-, za 100 kg kukurydzy – Mk. 500.-

Wyżej wymienione ceny płacone będą wytwórcom za ziemniaki zdrowe, suche i normalnie oczyszczone natychmiast po ich odbiorze loco magazyn upoważnionej do skupu instytucji lub stacja kolei żelaznej.

Dopuszczalna zawartość ziaren obcych, przy której ziemniaki przyjmowane będą bez potrąceń, wynosi: dla żyta, pszenicy i jęczmienia 2%, dla pozostałych ziemniaków 3%, przy większym stosowane będą potrącenia w wysokości 1% ceny za każdy procent zanieczyszczenia powyżej normy. Ziemniaki, których zanieczyszczenie przekraczać będzie przy życie, pszenicy i jęczmieniu – 5%, przy pozostałych zaś 6%, będą oczyszczane na koszt dostawcy. Ziemniaki stęchłe, spleśniałe i mokre – nie będą przyjmowane. Wszelkie innego rodzaju wady ziemniaków, jak śnieć, porost, robaczywość itp. będą brane w każdym poszczególnym wypadku pod uwagę, przy czym cena ulegnie stosownej redukcji.

Art. VII.

Prawo skupu i przechowywania ziemniaków, dostarczonych przez rolników w myśl art. I na potrzeby Państwa, przysługuje Komisji Tymczasowej dla Śląska

Cieszyńskiego, która wykonywa powyższe czynności za pośrednictwem własnych organów lub też za pośrednictwem instytucji prywatnych, które do tego upoważni.

Art. VIII.

Zezwoleń na wywóz środków żywności poza granice Państwa udzielają właściwe organy Państwowe według obowiązujących przepisów.

Art. IX.

Normy spożycia ziemiopłodów lub ich przetworów, jak również ceny sprzedaży ustanawia Tymczasowa Komisja Rządząca po zasięgnięciu opinii Krajowej Rady Apropowizacyjnej.

Podział ziemiopłodów lub ich przetworów pomiędzy ludność zaopatrywaną odbywa się w myśl przepisów, jakie wyda Komisja Tymczasowa dla Śląska Cieszyńskiego.

Art. X.

Nabywanie, zbywanie, przewożenie i przetwarzanie ziemiopłodów, pozostałych u wytwórców rolnych po odstawieniu kontyngentu, odbywa się w myśl przepisów, jakie wyda Komisja Tymczasowa dla Śląska Cieszyńskiego.

Art. XI.

Przekroczenie postanowień niniejszego Rozporządzenia karane będzie aresztem do 6-ciu miesięcy i grzywną do 1 000 000 Mk. lub jedną z tych kar. W razie niemożności ściągnięcia grzywny należy zamienić ją na dodatkowy areszt nie powyżej 3-ch miesięcy. Usiłowanie i udział będzie karany na równi z dokonaniem. Obok powyższych kar można orzec konfiskatę towarów bez względu na to, czyją stanowią własność. O ile przekroczenie mieści w sobie znamiona czynu, w innych ustawach karą surowszą zagrożonego, ukaranie według tego rozporządzenia nie przesądza nałożenie kary surowszej, przewidzianej przez dane ustawy.

Do przeprowadzenia postępowania karnego i wydania orzeczeń powołane są władze administracyjne I Instancji, które przed rozstrzygnięciem muszą wysłuchać opinii dwóch delegatów, wyznaczonych przez Powiatową Radę Apropowizacyjną.

Od orzeczenia władzy administracyjnej I Instancji przysługuje ukaranemu prawo odwołania się do Komisji Tymczasowej dla Śląska Cieszyńskiego – w ciągu dni 14-tu od dnia doręczenia orzeczenia.

Wniesienie rekursu ma moc, wstrzymującą wykonanie orzeczenia karnego aż do prawomocnego rozstrzygnięcia w toku instancji, w tym wypadku, jeżeli opinia wyżej wymienionych delegatów lub jednego z nich jest sprzeczna z orzeczeniem władzy administracyjnej I Instancji.

Kara aresztu choćby orzeczona została zgodnie z opinią delegatów, może być wykonana dopiero po uprawomocnieniu się orzeczenia.

Rekurs wnieść należy w ciągu dni 14-tu od dnia doręczenia orzeczenia na ręce tej władzy, która orzeczenie wydała. Rekurs, podany po upływie tego terminu, będzie odrzucony. Władza administracyjna I Instancji – po wydaniu orzeczenia nie może kary niżyc ani darować.

Komisja Tymczasowa dla Śląska Cieszyńskiego, rozstrzygająca rekurs, nie może zaostrzyć ani podwyższyć kary, orzeczonej przez władze administracyjne I Instancji. Grzywny oraz konfiskaty przypadają na rzecz Skarbu.

Art. XII.

Przy Komisji Tymczasowej dla Śląska Cieszyńskiego w powiatach przy władzach administracyjnych I Instancji, a w gminach przy wydziałach gminnych powołuje się, jako organy doradcze, Rady Apropowizacyjne krajowe, powiatowe, względnie gminne.

Skład oraz zakres działania tych Rad określi osobna instrukcja, którą wyda Komisja Tymczasowa dla Śląska Cieszyńskiego.

Art. XIII.

Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia w „Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej”.

“Załącznik [9] do punktu 6”

Wnioski Ministerstwa Spraw Wojskowych [dotyczące programu demobilizacji]

WNIOSKI MIN. SPR[AW] WOJSK[OWYCH]

Rada Ministrów raczy uchwalić:

Na okres przejściowy aż do wiosny i prawdopodobnego w tym czasie stabilizowania stosunków wojenno-politycznych na granicach Polski Rada Ministrów akceptuje przedstawiony przez Ministra Spraw Wojskowych program demobilizacji oparty o zasady następujące:

1) W armii pozostają “w zasadzie” roczniki ^h1895, ^h96, 97, 98, 99 i 1900.

2) W dywizjach demobilizacyjnych w kraju, (“korpusy” lwowski, krakowski, poznański i pomorski) demobilizacja może pójść głębiej, przy czym zwolnić należy żołnierzy najdłużej służących w wojsku bez względu na ich ^hbyłą^h państwową przynależność w myśl osobnego rozporządzenia Rady Ministrów normującego zasady postępowania pod tym względem.

3) liczebność żołnierzy pozostawionych w szeregach w myśl p. 1 i 2 nie powinna ^hspaść poniżej^h “przekroczyć” 400 000.

4) należy zdemobilizować “najmniej” 25% stanu oficerów w armii przede wszystkim przez zwolnienie na emeryturę oficerów, którzy przekroczyli wiek

przepisowy, oraz w drodze zwolnienia z wojska roczników oficerskich wziętych z poboru ^haż do granic 1/4 ogólnego stanu^h.

5) W sprawie demobilizacji zwierząt Rada Ministrów postanawia, iż należy zdemobilizować w okresie przejściowym co najmniej 40 000 koni.

6) W sprawie demobilizacji rzeczowej obowiązują wytyczne następujące:

Zasoby materialne znajdujące się do dyspozycji wojska należy podzielić na podstawie ^hjednodniowego^h spisu majątku rzeczowego armii na trzy kategorie:

a) Przedmioty nadające się do użytku w armii,

b) przedmioty ^cniepotrzebne dla wojska^c znajdujące się w stanie niezdatnym przejściowo do użytku, lecz których stan ten może być przywrócony w drodze kalkującego się remontu.

c) przedmioty niezdatne do użytku lub wymagające kapitalnego i kosztownego ponad kalkulację remontu.

Przedmioty kat[egorii] a i b pozostają w okresie przejściowym w użytkowaniu wojska.

Przedmioty kat[egorii] c należą do stoków podlegających likwidacji.

^cWszystkie powyższe kategorie obejmują zarówno właściwy inwentarz wojska, jak i zdobycz wojenną.^c

7) Ulegający demobilizacji inwentarz i materiał kat[egorii] c stanowi własność państwa i zostaje przekazany władzom cywilnym wzgl[ędnie] skarbowym celem użytkowania lub sprzedaży z licytacji. Wartość przekazanego inwentarza i materiału ulega komisyjnym oszacowaniom celem bilansowego odnotowania w budżetach odnośnych resortów. Odbiór inwentarza i materiału następuje komisyjnie i protokoloranie, po czym administracja przekazanego majątku przechodzi natychmiast na zainteresowane resorty wzgl[ędnie] Ministerstwo Skarbu.

8) Ministerstwo Spraw Wojskowych otrzymuje celem stworzenia zapasów mobilizacyjnych armii obliczonych na 6 miesięcy wojny wedle stanów ilościowych z września br. Kredyt wojenny wysokości 900 mil[ionów] franków.

Plan realizacji powyższego kredytu Ministerstwo Skarbu przedłoży ^hdo 20 bm.^h ^cw najbliższym czasie^c.

9) W celu zapewnienia normalnego toku transportów Ministerstwo Kolei Żelaznych stawi do dyspozycji MSWojsk. 10 składów demobilizacyjnych ^cna dobę^c.

Wniosek nagły [Ministerstwa Spraw Wojskowych o udzielenie Ministrowi Skarbu jak najdalej idących pełnomocnictw do sfinansowania za granicą przedsiębiorstw leśnych]

Warszawa, dnia 9 grudnia 1920 r.

RADA MINISTRÓW RACZY UCHWALIĆ NAST[ĘPUJĄCY] WNIOSEK
NAGŁY MSWOJSK.

WNIOSEK

Udzielić Ministrowi Skarbu jak najdalej idących pełnomocnictw do sfinansowania za granicą przedsiębiorstw leśnych, upoważnić Ministra Skarbu do skoordynowania i podporządkowania powyższej akcji wszelkich zarządzeń poszczególnych Ministerstw w sprawie uruchomienia eksploatacji lasów i przemysłu drzewnego i zobowiązać wszystkie Ministerstwa do okazywania Ministrowi Skarbu jak największej wydatnej pomocy w rozwiązaniu powyższych zadań.

MINISTER SPRAW WOJSKOWYCH
Generał-Porucznik
Motywy przedstawię ustnie

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 12.

PROTOKÓŁ
115-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej
odbytego dnia 10 grudnia 1920 r.

Przewodniczący Prezydent Ministrów	p. Wincenty Witos
Obecni Panowie:	
Wiceprezydent Ministrów	Ignacy Daszyński
Minister Spraw Wewnętrznych	Leopold Skulski
Minister Spraw Wojskowych	gen. por. Kazimierz Sosnkowski
Minister Skarbu	Jan Kanty Steczkowski
Minister Sprawiedliwości	Stanisław Nowodworski
Minister Wyznań Rel[igijnych] i Oświecenia Publ[icznego]	Maciej Rataj
Minister Przemysłu i Handlu	Stefan Przanowski
Minister Poczty i Telegrafów	dr Władysław Stesłowicz
Minister Robót Publicznych	Gabriel Narutowicz
Minister Pracy i Opieki Społecznej	Edward Peplowski
Minister Apropowizacji	Stanisław Śliwiński
Minister b. Dzielnicy Pruskiej	Władysław Kucharski
Protokołuje Szef Sekcji Administr[acyjnej] w Prez. Rady Min.	dr Władysław Studziński

Początek posiedzenia o godzinie 5 po południu.

1. Prezydent Ministrów P. Witos odczytał list X. Prymasa Kardynała Dalbora z 7 bm. określający stanowisko episkopatu polskiego wobec rozporządzenia Kardynała Bertrama dla Górnego Śląska, którego treść Rada Ministrów przyjęła do wiadomości.

2. Omówiono sprawę uchwalonej w drugim czytaniu Sejmu Ustawodawczego zmiany art. 2 projektu ustawy o przejęciu na własność Państwa ziem w niektórych powiatach Rzeczypospolitej Polskiej i po przeprowadzonej dyskusji uchwalono zwrócić się do Marszałka Sejmu z prośbą o zarządzenie uzgodnienia w Komisji rolnej stanowiska Rządu, gdyż w razie przeciwnym zachodziłaby obawa niemożności osiągnięcia zamierzonego tą ustawą celu.

Panu Ministrowi Rolnictwa i Dóbr Państwowych udzielono następujących dyrektyw celem sformułowania ich na Komisji rolnej jako postulatów Rządu: odnośnie do art. 2.

„Zajęcie na rzecz Państwa winno się odnosić do:

- a) wszystkich gruntów opuszczonych przez właścicieli, o ile nie wrócą przed 1/IV 1921 r.,

- b) do nadwyżek gruntów ponad obszar 400 ha, stanowiących własność jednego właściciela,
- c) również do gruntów będących własnością jednego właściciela i poniżej 400 ha, o ile do roku nie zostaną uprawione”.

3. Następnie przeprowadzono dyskusję nad art. 12 projektu ustawy o nadaniu ziem żołnierzom Wojska Polskiego i wobec uchwały zapadłej odnośnie do tego artykułu na wniosek posła Staniszkisa postanowiono zwrócić się również do Marszałka Sejmu z prośbą o uzgodnienie stanowiska Rządu w tej sprawie na Komisji rolnej. Zarazem stwierdzono, że brzmienie wniosku posła Staniszkisa nie narusza myśli przewodniej ustawy, która może znaleźć swój wyraz w przepisach wykonawczych.

Koniec posiedzenia o godzinie 6 min. 30 po połud[niu].

^fWitos^f

Załączniki

Wykaz:

1. [Pismo Prymasa Dalbora do Prezydenta Ministrów].
2. [Pismo biskupów do Ojca Świętego].
3. [Projekty ustaw: o przejęciu na własność Państwa ziemi w niektórych powiatach Rzeczypospolitej Polskiej oraz o nadaniu ziemi żołnierzom Wojska Polskiego].
- [3a.] Uzasadnienie projektów ustaw: 1) o przejęciu na własność Państwa ziemi w niektórych powiatach Rzeczypospolitej Polskiej i 2) o nadaniu ziemi żołnierzom Wojska Polskiego.
4. Sprawozdanie komisji rolnej w sprawie projektów ustaw: o przejęciu na własność Państwa ziemi w niektórych powiatach Rzeczypospolitej Polskiej oraz o nadaniu ziemi żołnierzom Wojska Polskiego.
- [4a.] Ustawa o przejęciu na własność Państwa ziemi w niektórych powiatach Rzeczypospolitej Polskiej z wnioskami mniejszości.
- [4b.] Ustawa o nadaniu ziemi żołnierzom Wojska Polskiego z wnioskami mniejszości.
5. Odezwa: Co Polska daje tym, którzy jej bronią!
6. [Odezwa premiera Witosy do żołnierzy].

[Pismo Prymasa Dalbora do Prezydenta Ministrów]

Poznań, dnia 7 grudnia 1920.

Do Prezydenta Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej
w Warszawie.

W odpowiedzi na pismo z dnia 29 listopada Nr 4044/P mam zaszczyt donieść, że dnia 30 listopada udał się niżej podpisany wraz z X. Kardynałem Kakowskim do nuncjusza apostolskiego w Warszawie, by zasięgnąć informacji. Nuncjusz oświadczył, że o wydaniu rozporządzenia Kardynała Bertrama dowiedział się dopiero z gazet; że natychmiast zażąda wyjaśnień od Kardynała-sekretarza stanu³⁴⁰; że jest przekonany, iż „odwołanie się na Stolicę Apostolską” polega na mylnej interpretacji ze strony Kardynała Bertrama, nieznanego dostatecznie położenia na Górnym Śląsku.

Komitet biskupów polskich, który właśnie tego dnia był się zebrał w Warszawie, wystosował telegram do Ojca św.³⁴¹, protestujący przeciwko rozporządzeniu Kardynała Bertrama.

Odpis telegramu załączam.

Krom tego postanowił Komitet wysłać dwóch biskupów do Rzymu, aby ustnie i osobiście poinformowali Stolicę Apostolską³⁴².

O dalszych krokach episkopatu polskiego w tej sprawie nie omieszkam rząd polski powiadomić.

Łączę wyrazy głębokiego szacunku i poważania

†E. Kard. Dalbor^f
Prymas

³⁴⁰ Stanowisko to pełnił kard. Pietro Gasparri.

³⁴¹ Benedykt XV, papież (1914–1922).

³⁴² Byli to biskup krakowski Adam Stefan Sapieha i lwowski arcybiskup ordynariusz obrządku ormiańskiego Józef Teodorowicz.

[Pismo biskupów do Ojca Świętego]

Odpis.

Ojcie Święty, Kardynał Bertram, biskup wrocławski, dnia 21 listopada zakazał duchowieństwu górnośląskiemu pod groźą suspensy de facto uczestniczyć w akcji plebiscytowej bez pozwolenia miejscowego proboszcza, nienależącemu zaś do diecezji wrocławskiej duchowieństwu zabronił w ogóle brać udziału w rzeczonyj akcji³⁴³.

Rozporządzenie Kardynała Bertrama jest niesprawiedliwe. Oddaje bowiem plebiscyt w ręce duchowieństwa niemieckiego, ponieważ 75% proboszczów na Śląsku na skutek działania pruskiego jest narodowości niemieckiej. Pozbawia kapłanów i kleryków prawa obywatelskiego udziału w akcji plebiscytowej. Rozporządzenie to sprzeciwia się zapisom traktatu wersalskiego.

Jakkolwiek Kardynał Bertram powołuje się na specjalne pełnomocnictwa, udzielone mu przez Stolicę Apostolską, mniemamy, że to nie odpowiada właściwemu stanowi rzeczy i intencjom Stolicy Apostolskiej.

My biskupi, pragnąc dobra Kościoła, utrzymania synowskiego stosunku narodu Polskiego ze Stolicą Apostolską i zabezpieczenia należnej narodowi wolności, wyznajemy przed Tobą, Ojcie Święty, że narodowi polskiemu tym zarządzeniem stała się wielka krzywda.

W obronie sprawiedliwości błagamy Cię, Ojcie Święty, abyś powagą apostołską zło nam wyrządzone odwrócił.

W imieniu wszystkich biskupów:

Kardynał Dalbor	A. Kardynał Kakowski
Arcybiskup Bilczewski	Adam Sapieha
Arcybiskup Teodorowicz	Henryk Przeździecki
Marian Fulman	

³⁴³ Dekret metropolity wrocławskiego z listopada 1920 r.

[Projekty ustaw: o przejęciu na własność Państwa ziemi w niektórych powiatach Rzeczypospolitej Polskiej oraz o nadaniu ziemi żołnierzom Wojska Polskiego]

Do
Pana Marszałka Sejmu Ustawodawczego
Rzeczypospolitej Polskiej
w Warszawie.

Warszawa, dn. 4 listopada 1920 r.

Na podstawie uchwały Rady Ministrów z dn. 29 października 1920 r. mam zaszczyt przesłać, zgodnie z postanowieniem art. 35 Tymczasowego Regulaminu Obrad Sejmu Ustawodawczego Rzeczypospolitej Polskiej, projekt ustaw:

1) o przejęciu na własność Państwa ziemi w niektórych powiatach Rzeczypospolitej Polskiej, i

2) o nadaniu ziemi żołnierzom Wojska Polskiego,
z prośbą o przedłożenie ich Sejmowi Ustawodawczemu.

Uzasadnienie przy niniejszym załączam.

Prezydent Ministrów
Witos

USTAWA
z dnia ... 1920 roku

o przejęciu na własność Państwa ziemi w niektórych powiatach Rzeczypospolitej Polskiej.

Art. 1.

Państwo przejmuje na własność w powiatach wymienionych w art. 6 niniejszej ustawy:

1) dobra skarbu rosyjskiego, państwowe, apanażowe i gabinetowe oraz dobra b. Banku Włociańskiego³⁴⁴,

2) dobra skarbowe, nadane przez Władze rosyjskie pod nazwą majoratów,

3) dobra należące do członków b. dynastii rosyjskiej,

4) dobra duchowne i klasztorne, z wyjątkiem gruntów stanowiących własność parafii,

5) dobra innych instytucji publicznych, a w szczególności fundacji, przy zabezpieczeniu celu fundacji.

³⁴⁴ Bank Włociański był państwową instytucją finansową utworzoną w Imperium Rosyjskim w 1882 r., a w Warszawie założono jego oddział. Bank świadczył tylko kredyty rolne.

Art. 2.

Z mocy niniejszej ustawy mogą być również przejęte na własność Państwa w całości lub w części ziemie prywatne od lat dwóch lub dłużej odłogiem leżące, lub od dn. 1 stycznia 1920 r. opuszczone, o ile właściciele lub osoby przedstawiające ich prawa nie wrócą do swych siedzib w ciągu trzech miesięcy od dnia ogłoszenia niniejszej ustawy.

Art. 3.

Z powyższego zapasu ziemie, z wyjątkiem tych obszarów, które zostaną własnością Państwa, przeznaczają się na nadanie żołnierzom oraz na wykonanie reformy rolnej.

Art. 4.

Osobna ustawa określi czas i sposób oszacowania, cenę wykupu oraz sposób spłaty właścicieli obszarów przejętych przez Państwo na mocy art. 2.

Art. 5.

Właściciele gruntów, przejętych na własność Państwa, mogą otrzymać w razie powrotu ziemi w innym miejscu w ilości odpowiadającej rozmiarowi i wartości poprzednio posiadanej gruntu, jednak nieprzekraczającej 45 ha, a w razie gdyby były zajęte ich zabudowania, mogą też otrzymać bezpłatnie potrzebną do zabudowania się ilość budulca, odpowiadającą rozmiarowi posiadanych poprzednio budynków, nie mniejszą jednak niż 80 m³.

Art. 6.

Ustawa niniejsza obowiązuje w powiatach:

1) Brzeskim, 2) Prużańskim, 3) Wołkowyskim, 4) Słonimskim, 5) Nowogródzkim, 6) Baranowickim, 7) Wilejskim, 8) Dziśnieńskim, 9) Nieświeżskim, 10) Łuninieckim, 11) Pińskim, 12) Kobryńskim, 13) Włodzimierskim, 14) Kowelskim, 15) Łuckim, 16) Rówieńskim, 17) Dubieńskim, 18) Sarneńskim, 19) Krzemienieckim, 20) Ostrońskim, 21) Grodzieńskim, 22) Lidzkim.

Art. 7.

Dla dokonania przejęcia ziemi na własność Państwa oraz jej przekazywania w myśl art. 3 niniejszej ustawy tworzy się w każdym z wymienionych w art. 6 powiatach Powiatowe Komitety Nadawcze, których skład stanowią: starosta lub jego zastępca, jako przewodniczący, i jako członkowie: przedstawiciele Ministerstwa Rolnictwa i Dóbr Państwowych, Skarbu i Spraw Wojskowych tudzież Głównego Urzędu Ziemskiego, po jednym od każdego ministerstwa i urzędu. Komitety orzekają większością głosów; przy równym ich podziale przeważa głos przewodniczącego.

Art. 8.

Od orzeczeń Powiatowych Komitetów Nadawczych służy osobom interesowanym w ciągu trzydziestu dni od dnia wydania orzeczenia prawo odwołania się do Komisji Odwoławczych, które utworzy Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych.

Art. 9.

Wykonanie niniejszej ustawy powierza się Ministrowi Rolnictwa i Dóbr Państwowych.

Art. 10.

Ustawa niniejsza zyskuje moc obowiązującą z dniem ogłoszenia.

USTAWA

z dnia ... 1920 r.

o nadaniu ziemi żołnierzom Wojska Polskiego.

Art. 1.

Żołnierze wojska polskiego, którzy bronili granic Ojczyzny, mogą otrzymać ziemię z zapasu, utworzonego z mocy ustawy z dnia ... o przejęciu ziemi na własność Państwa w niektórych powiatach Rzeczypospolitej Polskiej na zasadach, wyłożonych w następujących artykułach.

Art. 2.

Do otrzymania ziemi darmo są uprawnieni:

- a) inwalidzi i żołnierze wojska polskiego, którzy szczególnie się odznaczyli,
- b) żołnierze, którzy dobrowolnie do wojska polskiego wstąpili i odbyli służbę frontową.

Art. 3.

Wszyscy inni żołnierze oraz inwalidzi zdolni do pracy mogą w miarę rozporządzalnego zapasu otrzymać ziemię opłatnie.

Art. 4.

Od nabycia ziemi (art. 2 i 3) wyłączeni są żołnierze:

- a) karani za zbrodnię przeciwko sile Państwa Polskiego,
- b) karani za zbrodnię dezercji,
- c) pociągnięci do odpowiedzialności karnej za roztrwonienie dobra państwowego do czasu uprawomocnienia wyroku uniewinniającego,

- d) którzy przekroczyli przepisy o demobilizacji,
- e) którzy z pogwałceniem prawa brali samowolnie cudzą ziemią w posiadanie.

Art. 5.

Rozmiar nadanej poszczególnemu żołnierzowi działki winien obejmować przestrzeń, wystarczającą dla prowadzenia samodzielnego gospodarstwa, nie może jednak przekraczać 45 ha łącznie z ziemią dotychczas posiadaną przez żołnierza.

Grupy żołnierzy, zrzeszone w spółki ziemskie na zasadach, które ustali Ministerstwo Rolnictwa i Dóbr Państwowych w porozumieniu z Głównym Urzędem Ziemskim, mogą otrzymywać ziemię dla późniejszego jej podziału w ilości nieprzekraczającej 45 ha na każdego członka spółki.

Art. 6.

O ile żołnierz, któremu ziemia została nadana, a który, lub którego rodzina, nie osiedli się w terminie rocznym lub osiedliwszy się, nie zagospodaruje się w terminie dwuletnim od daty nadania, może być z nadanego gruntu w drodze administracyjnej usunięty, przy czym własność gruntu powraca do Państwa.

Art. 7.

Wysokość opłaty za grunta nabyte przez żołnierzy na zasadzie art. 3 określona będzie w rozmiarze 40–80 kg żyta za ha rocznie, a spłacana w gotówce na rzecz Państwa przez okres 30-letni, począwszy od r. 1925 w ratach półrocznych z dołu.

Art. 8.

Państwo Polskie w miarę możliwości przyjdzie z niezbędną, w naturze lub w gotówce, pomocą do zagospodarowania gruntów, otrzymanych przez poszczególnych żołnierzy lub przez spółki.

Na ten cel przeznaczają się:

1) część, pochodzącego z demobilizacji wojska, inwentarza żywego i martwego, którą ustali Minister Spraw Wojskowych w porozumieniu z Ministrem Rolnictwa i Dóbr Państwowych,

2) materiał budowlany w ilości nieprzekraczającej 80 m³ na gospodarstwo na podstawie ustawy z dnia 28 lutego 1919 r. w przedmiocie zaopatrzenia ludności w drzewo budulcowe i opałowe,

3) dwa miliardy marek do dyspozycji Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych na udzielanie kredytu żołnierzom w gotówce lub w narzędziach rolniczych, zboża do siewu itp.

Z bezpłatnej pomocy Państwa, wymienionej w p. 1 i 2 niniejszego artykułu, mogą korzystać tylko osoby, podpadające pod art. 2, a nie posiadające środków do opłatnego nabycia; z bezpłatnej zaś pomocy wymienionej w p. 2 niniejszego

artykułu korzystać również mogą osoby, podpadające pod art. 3, a nie posiadające środków do nabycia opłatnego.

Art. 9.

Kwalifikowanie żołnierzy, określanie ich uprawnień do opłatnego lub bezpłatnego otrzymania ziemi uskutecznią władze wojskowe.

Art. 10.

Gospodarstwa, utworzone na mocy niniejszej ustawy, nie mogą być dzielone ani sprzedawane przed upływem 25 lat od daty ich nabycia. Wszelkie umowy, wbrew postanowieniu temu zawarte, są nieważne. O nieważności orzekają sądy na skutek powództwa Okręgowych Urzędów Ziemskich, a do czasu ich utworzenia – Powiatowych Komitetów Nadawczych.

Art. 11.

Do przeprowadzenia nadania ziemi żołnierzom powołuje się Powiatowe Komitety Nadawcze, utworzone na zasadzie art. 7 ustawy z dnia ... o przejęciu na własność Państwa ziemi w niektórych powiatach Rzeczypospolitej Polskiej.

Od orzeczeń Powiatowych Komitetów Nadawczych w sprawach, wynikających z zastosowania ustawy niniejszej, nie ma odwołania.

Art. 12.

Technicznego rozdziału ziemi między poszczególnych żołnierzy w ramach przepisów wykonawczych do niniejszej ustawy i pod kontrolą Powiatowych Komitetów Nadawczych dokonają oddziały wojskowe (dywizje, brygady jazdy itp.) względnie organizacje wojskowe, powołane przez Ministra Spraw Wojskowych.

Art. 13.

Wykonanie ustawy niniejszej powierza się Ministrowi Rolnictwa i Dóbr Państwowych i Ministrowi Spraw Wojskowych w porozumieniu z interesowanymi Ministrami.

Art. 14.

Ustawa niniejsza uzyskuje moc obowiązującą z dniem ogłoszenia.

UZASADNIENIE

projektów ustaw: 1) o przejęciu na własność Państwa ziemi w niektórych powiatach Rzeczypospolitej Polskiej i 2) o nadaniu ziemi żołnierzom Wojska Polskiego

W myśl art. 29 i 31 ustawy z dnia 15 lipca 1920 r. o wykonaniu reformy rolnej – Rząd wnosi projekt nagrodzenia żołnierzy, którzy bronili granic Ojczyzny, przez nadanie im ziemi, do odzyskania której się przyczynili.

Zważywszy, że największe obszary opuszczone przez właścicieli leżą odłogiem w powiatach na wschód od Buga położonych, proponuje się zajmowanie tych ziem w miarę potrzeby na własność Państwa oraz rozdzielanie ich, jako też ziem stanowiących własność Państwa – pomiędzy żołnierzy, którzy zechcą się tam osiedlić, przy równoczesnym uwzględnieniu przeprowadzenia reformy rolnej.

Niezbędne jest zapewnienie osadnikom pomocy w budulcu, inwentarzu, ziarnie do siewu itp.

Inwalidzi, szczególnie zasłużeni, oraz ochotnicy, którzy walczyli na froncie, mają otrzymać ziemię bezpłatnie, wszyscy inni mogą otrzymać ją za umiarkowaną zapłatą.

^cZałącznik 2 [4] do punktu 3^c

Sprawozdanie komisji rolnej w sprawie projektów ustaw: o przejęciu na własność Państwa ziemi w niektórych powiatach Rzeczypospolitej Polskiej oraz o nadaniu ziemi żołnierzom Wojska Polskiego

Sprawozdanie komisji rolnej
w sprawie projektów ustaw:

- 1) o przejęciu na własność Państwa ziemi w niektórych powiatach Rzeczypospolitej Polskiej;
- 2) o nadaniu ziemi żołnierzom Wojska Polskiego.

Po rozpatrzeniu wyżej wymienionych projektów ustaw, wniesionych przez Rząd (Druk Nr 2220), oraz wniosku Polskiego Stron[nictwa] Ludowego³⁴⁵ (Druk Nr 2153), komisja rolna, podzielaając motywy Rządu i wnioskodawców, uważała za słuszne uchwalenie obydwóch ustaw. Przy tym większość komisji uznała,

³⁴⁵ PSL „Piast”.

iż ustawy te w zasadniczych swych punktach nie powinny być sprzeczne z ustawą „o wykonaniu reformy rolnej”.

Wobec powyższego:

Wysoki Sejm raczy uchwalić

załączone 2 ustawy:

- 1) o przejęciu na własność Państwa ziemi w niektórych powiatach Rzeczypospolitej Polskiej (załącznik 1);
- 2) o nadaniu ziemi żołnierzom Wojska Polskiego (załącznik 2).

Warszawa, dnia 26 listopada 1920 r.

Przewodniczący
Dr Bardel
Sprawozdawca
J. Walisiak

Załącznik [4a] do punktu 3

Ustawa o przejęciu na własność Państwa ziemi w niektórych powiatach Rzeczypospolitej Polskiej z wnioskami mniejszości

USTAWA

z dnia ... 1920 roku

o przejęciu na własność Państwa ziemi w niektórych powiatach Rzeczypospolitej Polskiej.

Art. 1.

Państwo przyjmuje na własność w powiatach wymienionych w art. 6 niniejszej ustawy:

- 1) dobra skarbu rosyjskiego, państwowe, apanażowe i gabinetowe, oraz dobra b. Banku Włociańskiego;
- 2) dobra skarbowe, nadane przez władze rosyjskie pod nazwą majoratów;
- 3) dobra należące do członków b. dynastii rosyjskiej;
- 4) dobra duchowne i klasztorne po porozumieniu z przedstawicielami właścicielskich wyznań, o ile porozumienie to przed 1 kwietnia 1921 r. nastąpić może;
- 5) dobra innych instytucji publicznych, a w szczególności fundacji, przy zabezpieczeniu celu fundacji.

Art. 2.

Z mocy niniejszej ustawy mogą być również przejęte na własność Państwa w całości lub w części ziemie prywatne odłogiem leżące oraz opuszczone przez

właścicieli przed 1 stycznia 1920 r. Jednakże właścicielom obecnym i tym z nieobecnych, którzy wrócą przed 1 kwietnia 1921 r., przysługuje prawo zatrzymania sobie przestrzeni ziemi, określonej art. 2 ustawy z 15/VII 1920 r. o wykonaniu reformy rolnej, co ile w myśl art. 1 tejże ustawy ziemia ta nie podlega przymusowemu wykupowi w całości.

Art. 3.

Osobna ustawa określi czas i sposób oszacowania, cenę wykupu oraz sposób spłaty właścicieli obszarów przejętych przez Państwo na mocy art. 2.

Art. 4.

Powyższy zapas ziemi, za wyjątkiem wód, nieużytków, większych przestrzeni leśnych i gruntów przeznaczonych na cele użyteczności publicznej, przeznaczony jest na rozkolonizowanie między żołnierzy oraz na wykonanie reformy rolnej.

Art. 5.

Właściciele gruntów, przejętych na własność Państwa, z mocy art. 2 niniejszej ustawy, mogą otrzymać w razie powrotu po 1 kwietnia 1921 r. ziemię w innym miejscu w ilości odpowiadającej rozmiarowi i wartości poprzednio posiadanego gruntu, jednak nieprzekraczającej 45 ha, a w razie gdyby były zajęte ich zabudowania, mogą też otrzymać bezpłatnie potrzebną do zabudowania się ilość budulca, odpowiadającą rozmiarowi posiadanych poprzednio budynków, nie większą jednak niż 80 m³.

Prawo to przysługiwać będzie byłym właścicielom w ciągu 3 lat po ogłoszeniu niniejszej ustawy.

Właściciele powracający na swe gospodarstwa przed 1 kwietnia 1921 r. obowiązani są zwrócić wszelkie koszty nakładów poniesionych przez nowonabywców dla zagospodarowania ziemi i zabudowania się.

Art. 6.

Ustawa niniejsza obowiązuje w „nżej wymienionych” powiatach:

1) Brzeskim, 2) Prużańskim, 3) Wołkowyskim, 4) Słonimskim, 5) Nowogródzkim, 6) Baranowickim, 7) Wilejskim, 8) Dziśnieńskim, 9) Nieświeżskim, 10) Łuninieckim, 11) Pińskim, 12) Kobryńskim, 13) Włodzimierskim, 14) Kowelskim, 15) Łuckim, 16) Rówieńskim, 17) Dubieńskim, 18) Sarneńskim, 19) Krzemienieckim, 20) Ostrogskim, 21) Grodzieńskim, 22) Lidzkim.

Rada Ministrów może rozszerzyć działanie niniejszej ustawy i na inne powiaty zniszczone.

Art. 7.

Dla dokonania przejęcia ziemi na własność Państwa oraz jej przekazywania w myśl art. 3 niniejszej ustawy tworzy się w każdym z wymienionych w art. 6 powiatach Powiatowe Komitety Nadawcze, których skład stanowią: starosta lub jego zastępca, jako przewodniczący, i jako członkowie: przedstawiciele Ministerstwa Rolnictwa i Dóbr Państwowych, Skarbu i Spraw Wojskowych oraz Głównego Urzędu Ziemskiego, po jednym od każdego ministerstwa i urzędu. Komitety orzekają większością głosów; przy równym ich podziale przeważa głos przewodniczącego.

Art. 8.

Od orzeczeń Powiatowych Komitetów Nadawczych służy osobom interesowanym w ciągu trzydziestu dni od dnia wydania orzeczenia prawo odwołania się do Komisji Odwoławczych, które utworzy Prezes Głównego Urzędu Ziemskiego w porozumieniu z Ministrem Rolnictwa i Dóbr Państwowych.

Art. 9.

Wykonanie niniejszej ustawy powierza się Ministrowi Rolnictwa i Dóbr Państwowych.

Art. 10.

Ustawa niniejsza zyskuje moc obowiązującą z dniem ogłoszenia.

Wnioski mniejszości.

Do art. 1.

Wniosek posła KOWALCZUKA.

Punkt 4 otrzymuje brzmienie następujące:

4) dobra duchowne i klasztorne, z wyjątkiem gruntów stanowiących własność parafii.

Do art. 2.

Wniosek posła KOWALCZUKA.

Artykuł 2 otrzymuje brzmienie następujące:

Z mocy niniejszej ustawy mogą być również przejęte na własność Państwa w całości lub w części ziemi prywatne odłogiem leżące, lub przed dniem 1 stycznia 1920 r. opuszczone, o ile właściciele ziem opuszczonych lub osoby przedstawiające ich prawa nie wrócą do swych siedzib do dnia 1 kwietnia 1921 r.

Do art. 4.

Wniosek posła KOWALCZUKA.

Artykuł ten otrzymuje brzmienie następujące:

Powyższy zapas ziemi, z wyjątkiem tych obszarów, które zostaną własnością Państwa, przeznaczają się na nadanie żołnierzom oraz na wykonanie reformy rolnej.

Do art. 6.

Wniosek posła STANISZKISA.

Artykuł 6 otrzymuje brzmienie następujące:

Ustawa niniejsza obowiązuje w części Rzeczypospolitej Polskiej położonej na wschód od granicy byłej Kongresówki, obwodu Białostockiego oraz byłej Małopolski.

Do art. 8.

Poprawka posła KOWALCZUKA.

Końcowe zdanie tego artykułu otrzymuje brzmienie następujące:
„które utworzy Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych”.

Do art. 9.

Wniosek posła STANISZKISA.

Artykuł ten otrzymuje brzmienie następujące:

Wykonanie ustawy niniejszej powierza się Prezesowi Głównego Urzędu Ziemi w porozumieniu z Ministrem Rolnictwa i Dóbr Państwowych.

Załącznik [4b] do punktu 3

Ustawa o nadaniu ziemi żołnierzom Wojska Polskiego z wnioskami mniejszości

USTAWA

z dnia ... 1920 r.

o nadaniu ziemi żołnierzom Wojska Polskiego.

Art. 1.

Żołnierze wojska polskiego, którzy bronili granic Ojczyzny, mogą otrzymać ziemię z zapasu, utworzonego z mocy ustawy z dnia ... o przejęciu ziemi na własność Państwa w niektórych powiatach Rzeczypospolitej Polskiej na zasadach, wyłożonych w następujących artykułach.

Art. 2.

Do otrzymania ziemi darmo są uprawnieni:

- a) inwalidzi i żołnierze wojska polskiego, którzy szczególnie się odznaczyli,
- b) żołnierze, którzy dobrowolnie do wojska polskiego wstąpili i odbyli służbę frontową.

Art. 3.

Wszyscy inni inwalidzi oraz żołnierze uzdolnieni do pracy na roli mogą w miarę rozporządzalnego zapasu otrzymać ziemię opłatnie.

Art. 4.

Od nabycia ziemi (art. 2 i 3) wyłączeni są żołnierze:

- a) karani za zbrodnię przeciwko sile Państwa Polskiego,
- b) karani za zbrodnię dezercji,
- c) pociągnięci do odpowiedzialności karnej za roztrwonienie dobra państwowego do czasu uprawomocnienia wyroku uniewinniającego,
- d) którzy przekroczyli przepisy o demobilizacji,
- e) którzy z pogwałceniem prawa brali samowolnie cudzą ziemię w posiadanie.

Art. 5.

Rozmiar nadanej poszczególnemu żołnierzowi działki winien obejmować przestrzeń, wystarczającą dla prowadzenia samodzielnego gospodarstwa, nie może jednak przekraczać 45 ha łącznie z ziemią dotychczas posiadaną przez żołnierza.

Grupy żołnierzy, zrzeszone w spółki ziemskie na zasadach, które ustali Główny Urząd Ziemski w porozumieniu z Ministerstwem Rolnictwa i Dóbr Państwowych, mogą otrzymywać ziemię dla późniejszego jej podziału w ilości nieprzekraczającej 45 ha na każdego członka spółki.

Art. 6.

^hO ile^h Żołnierz, któremu ziemia została nadana, a który, lub którego rodzina, nie osiedli się w terminie rocznym, lub osiedliwszy się nie zagospodaruje się w terminie trzyletnim od daty nadania, może być z nadanego gruntu w drodze administracyjnej na podstawie uchwały Komitetu Nadawczego usunięty, przy czym własność gruntu powraca do Państwa dla dyspozycji Komitetów Nadawczych, względnie Głównego Urzędu Ziemskiego.

Art. 7.

Wysokość opłaty za grunta nabyte przez żołnierzy na zasadzie art. 3 określona będzie w ^hrozmiarze^h ^cwartości^c 30–100 kg żyta za ha rocznie, a spłacana w gotówce na rzecz Państwa przez okres 30-letni, począwszy od 5 roku po nadaniu

w ratach półrocznych z dołu; jednakże na wniosek ^hwłaściciela^h ^cnabywcy^c może być i w terminie krótszym spłacona.

Art. 8.

Państwo Polskie w miarę możliwości przyjdzie z niezbędną, w naturze lub w gotówce, pomocą do zagospodarowania gruntów, otrzymanych przez poszczególnych żołnierzy lub przez spółki.

Na ten cel przeznaczają się:

1) część, pochodzącego z demobilizacji wojska, inwentarza żywego i martwego, którą ustali Minister Spraw Wojskowych w porozumieniu z Ministrem Rolnictwa i Dóbr Państwowych;

2) materiał budowlany w ilości nieprzekraczającej 80 m³ na gospodarstwo na podstawie ustawy z dnia 28 lutego 1919 r. w przedmiocie zaopatrzenia ludności w drzewo budulcowe i opałowe;

3) dwa miliardy marek do dyspozycji Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych na udzielanie kredytu żołnierzom w gotówce lub w narzędziach rolniczych, zboża do siewu itp.

Z bezpłatnej pomocy Państwa, wymienionej w p. 1 i 2 niniejszego artykułu, mogą korzystać tylko osoby, podpadające pod art. 2, a nie posiadające środków do opłatnego nabycia; z bezpłatnej zaś pomocy wymienionej w p. 2 niniejszego artykułu korzystać również mogą osoby, podpadające pod art. 3, a nie posiadające środków do nabycia opłatnego.

Art. 9.

Kwalifikowanie żołnierzy, określanie ich uprawnień do opłatnego lub bezpłatnego otrzymania ziemi uskutecznią władze wojskowe.

Art. 10.

Gospodarstwa, utworzone na mocy niniejszej ustawy, nie mogą być ^hprzed upływem^h dzielone ani sprzedawane przed upływem 25 lat od daty ich nabycia. Wszelkie umowy, wbrew postanowieniu temu zawarte, są nieważne. O nieważności orzekają sądy na skutek powództwa Okręgowych Urzędów Ziemskich, a do czasu ich utworzenia – Powiatowych Komitetów Nadawczych.

Art. 11.

Do przeprowadzenia nadania ziemi żołnierzom powołuje się Powiatowe Komitety Nadawcze, utworzone na zasadzie art. 7 ustawy z dnia ... o przejęciu na własność Państwa ziemi w niektórych powiatach Rzeczypospolitej Polskiej.

Od orzeczeń Powiatowych Komitetów Nadawczych w sprawach, wynikających z zastosowania ustawy niniejszej, nie ma odwołania.

Art. 12.

Technicznego rozdziału ziemi między poszczególnych żołnierzy w ramach przepisów wykonawczych do niniejszej ustawy i pod kontrolą Powiatowych Komitetów Nadawczych dokonają oddziały wojskowe (dywizje, brygady jazdy itp.) względnie organizacje wojskowe, powołane przez Ministra Spraw Wojskowych.

Art. 13.

Wykonanie ustawy niniejszej powierza się Prezesowi Głównemu Urzędu Ziemskiego, Ministrowi Rolnictwa i Dóbr Państwowych i Ministrowi Spraw Wojskowych w porozumieniu z interesowanymi Ministrami.

Art. 14.

Ustawa niniejsza uzyskuje moc obowiązującą z dniem ogłoszenia.

Wnioski mniejszości.

Do art. 2.

Wniosek posła STANISZKISA.

Artykuł ten otrzymuje brzmienie następujące:

Do otrzymania ziemi darmo są uprawnieni inwalidzi i żołnierze wojska polskiego tak z poboru, jak i ochotnicy, którzy się szczególnie odznaczyli.

Do art. 11.

Wniosek posła STANISZKISA

Pomiędzy pierwszym a drugim ustępem tego artykułu wstawić następujące zdanie:

„Powiatowe Komitety Nadawcze będą wydawały decyzje na podstawie kwalifikacji władz wojskowych i zaświadczeń właściwych władz gminnych”.

Do art. 12.

Wniosek posła STANISZKISA.

Artykuł ten otrzymuje brzmienie następujące:

Ministerstwo Spraw Wojskowych dostarczy Głównemu Urzędowi Ziemskiemu personelu technicznego do rozdziału ziemi.

Do art. 13.

Wniosek posła KOWALCZUKA.

Artykuł ten otrzymuje brzmienie następujące:

Wykonanie ustawy niniejszej powierza się Ministrowi Rolnictwa i Dóbr Państwowych, Ministrowi Spraw Wojskowych i Prezesowi Głównemu Urzędowi Ziemskiego w porozumieniu z interesowanymi Ministrami.

Odezwa: Co Polska daje tym, którzy jej bronią!

**CO POLSKA DAJE TYM, KTÓRZY JEJ BRONIA!
LUDU POLSKI!**

Ze wszystkich stron pada wezwanie: Chłopy pod broń! Ratujcie Polskę!
Ratujcie swoje państwo!

Jakże nie usłuchać tego wezwania, jakże nie bronić Ojczyzny przed zalewem bolszewickim, kiedy Ojczyzna jest drogą, kiedy Polska tak hojnie swoich obrońców nagrodzi!

Cóż Polska da swoim obrońcom?

Da bardzo dużo!

Przede wszystkim da swoim obrońcom ziemię. Sejm uchwalił reformę rolną. Ustawa o reformie rolnej gwarantuje ludowi, że w Polsce znikną wielkie obszary, a ziemia znajdzie się w ręce ludu.

Ustawa o reformie rolnej powiada wyraźnie, że PIERWSZEŃSTWO w nabyciu ziemi mają żołnierze armii polskiej, zwłaszcza ci, którzy dłuższy czas służyli na froncie albo dobrowolnie do wojska polskiego wstąpili oraz inwalidzi.

SZCZEGÓLNIIE ZASŁUŻENI żołnierze i inwalidzi, którzy nie mają pieniędzy, otrzymają ziemię za darmo, bo tak wyraźnie przepisuje ustawa o reformie rolnej.

A ziemi tej dostaną obrońcy Polski nie po morgu, ani dwa, ale tyle, ile nakazuje ustawa.

Na czas służby w wojsku, na czas bronienia Ojczyzny państwo polskie daje rodzinom żołnierzy opiekę i dostateczne zasiłki. Gdyby który zginął, to jego rodzinie zapewnia państwo byt spokojny.

Ustawa postanawia, że przez czas wojny gospodarstwa tych, którzy poszli na wojnę i biją się, muszą być uprawiane przez tych, co w domach zostali bez żadnej zapłaty.

LUDU POLSKI!

Szczęśliwa przyszłość twoja i twoich dzieci zależy od tego, czy potrafimy obronić państwo czy nie!

Gdyby nad Polską zapanowali bolszewicy, to nikt z Was ziemi nie dostanie, a wszyscy będą musieli ręce po łokcie urabiać dla najeźdźców!

Dlatego, kto żyw, do broni! Kto żyw, niech idzie na front!

Ziemia będzie należeć do chłopów, gdy lud ją obroni!

Brońmy państwa, brońmy ziemi, brońmy szczęścia ludu i szczęścia pokoleń!

NA FRONT!

[Odezwa premiera Witosa do żołnierzy]

ŻOŁNIERZE!!!

Nadszedł czas największego dla Narodu i Państwa wysiłku.

Armie bolszewickie walą się na naszą ziemię, niosąc zniszczenie, rzeź, pożogę i rabunek, zabierając żywność i wszystko, co się da zabrać. **Bolszewicy chcą zniszczyć nasze państwo, a naród skuć w kajdany i zrobić niewolnikiem.** Odrzucili rozejm, przewlekają sprawę pokoju, bo im nie o pokój chodzi, ale o zniszczenie naszej niepodległości, największego skarbu narodu.

Żołnierze!

Na Was dziś opiera się Polska!

Ona Wam powierzyła swoją obronę.

Od Was zależy, czy naród nasz będzie mógł żyć w swobodzie i w szczęściu, czy też stanie się parobkiem najeźdźców.

Broniąc Polski, bronicie siebie i swoich rodzin.

Walcząc o utrzymanie Państwa, walczyście o spokój i szczęście Waszych matek, ojców, braci, sióstr i dzieci.

Nie myślcie, że bolszewicy są niezwykłymi. To nieprawda! I lud rosyjski i **żołnierze bolszewicy mają wojny dosyć.** Jeśli idą jeszcze na Polskę, to pędzeni przemocą. Chodzi tylko o to, **byście Wy walkę podjęli, a walka musi się skończyć zwycięstwem.**

Niech Was nie zniechęcają chwilowe braki. Sami wiecie, że bolszewicy żołnierze walczą bez butów, w łachmanach, bez bielizny. **Wam nie braknie ani amunicji, ani broni. Odzież i butów Rząd Wam dostarczy.**

Nie wolno być lęklwym, ani małodusznym!

Przekleństwo narodu ścigać będzie pamięć tych, co z pola walki haniebnie uciekli przed wrogiem! Ich własne rodziny, cierpiąc ucisk bolszewicki, przeklną ich!

Tchórze niech pamiętają, że opanowaniem Polski bolszewicy nie zakończą wojny. Oni marzą o zawojowaniu świata, oni przemocą zabrałiby wszystkich zdolnych do noszenia broni i wysłali na rzeź w dalekie, obce kraje.

Trzeba strząsnąć z dusz słabość! Trzeba chcieć zwyciężyć!

Do walki więc, żołnierze!

Kto z Was szczególnie odznaczy się na polu walki dzielnością, zostać może oficerem!

Ojczyzna po skończonej wojnie hojnie Was wynagrodzi.

Żołnierze, którzy dłuższy czas byli na froncie lub dobrowolnie do służby się zgłosili, po nastaniu pokoju otrzymają od Państwa ziemię przed wszystkimi innymi, bo tak wyraźnie nakazuje ustawa o reformie rolnej.

Szczególnie zasłużeni żołnierze dostaną ziemię za darmo, bo to również nakazuje ustawa.

Gdyby który z Was zginął, rodzina jego otrzyma od Państwa zabezpieczenie spokojnego bytu.

Męstwo Wasze, krew Wasza znajdzie nagrodę w szczęściu Waszych rodzin i całego narodu.

Żołnierze!

Na Was patrzy i Wam ufa cała Polska, patrzy świat cały. Od Was czeka ratunku, ocalenia od niewoli i hańby naród i Państwo, ochrony od rzezi i grabieży Wasze rodziny.

Do walki więc!

Idźcie! Walczcie! Wróćcie zwycięzcami!

Warszawa, dnia 6 sierpnia 1920 r.

W imieniu Rządu
PREZYDENT MINISTRÓW
(-) **WINCENTY WITOS**

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 12.

PROTOKÓŁ

116-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej odbytego dnia 11 grudnia 1920 r.

Przewodniczy Prezydent Ministrów	p. Wincenty Witos
Obecni Panowie:	
Wiceprezydent Ministrów	Ignacy Daszyński
Podsekretarz Stanu w Min. Spraw Wewnętrzz. za Ministra Spraw Wojskowych Szef Departamentu Morskiego	dr ^a Julian ^a Dunikowski
Minister Skarbu	Admirał Porębski
Podsekretarz Stanu w Min. Sprawiedliwości	Jan Kanty Steczkowski
Minister Wyznań Rel[igijnych] i Oświecenia Publ[icznego]	dr Jan Morawski
Minister Przemysłu i Handlu	Maciej Rataj
Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych	Stefan Przanowski
Podsekretarz Stanu w Min. Kolei Żelaz[nych]	Juliusz Poniatowski
Minister Poczty i Telegrafów	Julian Eberhardt
Minister Pracy i Opieki Społecznej	dr Władysław Stesłowicz
Minister Apropowizacji	Edward Peplowski
Podsekretarz Stanu w Min. Robót Publ[icznych]	Stanisław Śliwiński
Podsekretarz Stanu w Prez. Rady Min.	inż. Henryk Dudek
Protokołuje Radca Prez. Rady Ministrów	dr Władysław Wróblewski
Nadto obecny Prezes Gł[ównego] Urzędu Ziemskiego	dr Jerzy Buzek
	Tomasz Wilkoński

Początek posiedzenia o godzinie 5-tej po południu.

1. Protokół posiedzenia Rady Ministrów z dnia 9 grudnia 1920 r. po odczytaniu przyjęto.

2. Po przeprowadzeniu dyskusji nad projektem ustawy w przedmiocie zmian w ustawie z 2 lipca 1920 r. o zwalczaniu lichwy wojennej, złożonym przez Prezydium Rady Ministrów, Rada Ministrów uchwaliła w zasadzie przekazanie czynności Urzędu walki z lichwą i spekulacją³⁴⁶ władzom administracyjnym i sądowym, zlecając opracowanie szczegółowe projektu komisji złożonej z interesowanych Ministerstw i Prezydium Rady Ministrów.

³⁴⁶ Utworzenie Urzędu Walki z Lichwą i Spekulacją przy Ministerstwie Apropowizacji nastąpiło na mocy dekretu Naczelnika Państwa z 11 stycznia 1919 r. „Dziennik Praw Państwa Polskiego” 1919, nr 7, poz. 109.

3. Rada Ministrów przyjęła projekt ustawy o władzach naczelnych marynarki wojennej z następującymi zmianami:

- a) projekt ten przyjęto jako projekt ustawy, a nie jako projekt rozporządzenia Rady Obrony Państwa;
- b) w art. 3 skreślono wyrazy „równorzędną z organizacją armii lądowej”;
- c) w art. 3 p. 10) po wyrazie „kartograficzna” dodano wyraz „morska”;
- d) w art. 4 p. 2) skreślono wyrazy „dekretów Naczelnika Państwa”;
- e) w art. 5 p. 10) dodano na końcu wyrazy „w czasie pokoju w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu, o ile chodzi o środki marynarki handlowej”;
- f) w art. p. 11) dodano na końcu wyrazy „w porozumieniu z Ministrem Poczty i Telegrafów”;
- g) w art. 5 p. 19) skreślono wyraz „wojskowy”;
- h) w art. 6 p. 6) wyraz „władzach” jako mylny, zastąpiono wyrazem „wodach”;
- i) w art. 8 skreślono drugie zdanie ustępu trzeciego;
- j) artykułowi 9 nadano osnowę: „Szef departamentu marynarki wojennej jest z urzędu szefem korpusu oficerów, inżynierów i urzędników marynarki wojennej”;
- k) w art. 10 skreślono wyrazy „jak na obszarze przyszłego wolnego miasta Gdańska”.

4. Rada Ministrów przyjęła projekt ustawy o władzach marynarki handlowej z następującymi zmianami:

- a) art. 2 zastąpiono postanowieniem: „Rada Ministrów ustala na wniosek Ministra Przemysłu i Handlu w porozumieniu z Ministrami Spraw Wojskowych i b. Dzielnicy Pruskiej przepisy stanowiące podstawę do załatwiania spraw marynarki handlowej.”;
- b) art. 3 skreślono;
- c) w art. 4 skreślono początek do wyrazów: „władz naczelnych włącznie”; po wyrazach „Ministrem Spraw Zagranicznych” dodano wyrazy „i z Ministrem Spraw Wojskowych”; 2-gi ustęp art. 4-go skreślono,
- d) w art. 5 skreślono 2-gi ustęp.

5. Rada Ministrów przyjęła projekt zmian do projektu ustawy o zakresie działania władz naczelnych, złożonego do Sejmu pismem z 8 czerwca 1920 r. do L. 10590. druk sejmowy Nr 1893 z następującymi poprawkami:

- a) w art. 12-a 1) p. f) dodano na końcu wyrazy „w porozumieniu z Ministrem Spraw Wojskowych i b. Dzielnicy Pruskiej”;
- b) w art. 12-a 1) dodano punkt g) ff) „w organizacji służby sanitarnej ^c w portach^c z Ministrem Zdrowia Publicznego”;
- c) w art. 12-a 2) p. f) dodano wyrazy „w porozumieniu z właściwymi Ministrami”;
- d) w art. 12-a 4) p. c) po wyrazie „ustalonych” dodano wyraz „wspólnie”;

e) w art. 12-a 5) p. c) skreślono wyrazy „i w portach”.

6. Wiceprezydent Ministrów zawiadamia Radę Ministrów o wniosku Rady państwowej wolnego miasta Gdańska z 2 grudnia br., by odnieść się do Ligi Narodów o odroczenie na miesiąc przedłożenia wniosków co do prezesa rady portowej i wnosi, by Rada Ministrów zgodziła się na wysłanie bezzwłocznie depechy do Ligi Narodów tej treści, że Gdańsk prosi o wymienione odroczenie, a Polska zgadza się na to i ze swej strony o to prosi.

Rada Ministrów wniosek przyjęła.

7. Rada Ministrów uchwaliła rozporządzenie Rady Ministrów w przedmiocie uzupełnienia rozporządzenia z 16 czerwca 1920 r. normującego użytkowanie funduszu osadniczego, przeznaczonego do dyspozycji Głównego Urzędu Ziemskiego (Dz.U. Nr 117/1920 r. poz. 290).

Koniec posiedzenia o godz. 10 wieczorem.

^fWitos^f

Załączniki

Wykaz:

1. [Pismo Urzędu walki z lichwą i spekulacją do Ministra Apropowizacji].
2. Ustawa w przedmiocie zmian w ustawie z dnia 2 lipca 1920 r. o zwalczaniu lichwy wojennej³⁴⁷.
3. Rozporządzenie Rady Obrony Państwa o władzach naczelnych marynarki wojennej.
4. Wniosek Ministra Przemysłu i Handlu [o zatwierdzenie projektu ustawy o władzach marynarki handlowej].
5. Wniosek Ministra Przemysłu i Handlu [o wprowadzenie zmian do projektu ustawy o władzach marynarki handlowej].
6. Rozporządzenie Rady Ministrów w przedmiocie uzupełnienia rozporządzenia z dnia 16 czerwca 1920 r., normującego użytkowanie funduszu osadniczego przeznaczonego do dyspozycji Głównego Urzędu Ziemskiego (Dz.U. Nr 117/1920 r. poz. 290)³⁴⁸.

^cZałącznik 1 do punktu 2^c

[Pismo Urzędu Walki z Lichwą i Spekulacją do Ministra Apropowizacji]

DO PANA MINISTRA APROWIZACJI.

Dzienniki wczorajsze przyniosły wiadomość, jakoby Komisja Urzędnicza pod przewodnictwem Pana Ministra Wojciechowskiego zdecydowała się wystąpić z wnioskiem o zlikwidowaniu Urzędu walki z lichwą.

³⁴⁷ Załącznik 2 do punktu 2. Nie publikuje się.

³⁴⁸ Załącznik [6] do punktu 7. Nie publikuje się.

Po sprawdzeniu tej wiadomości w Prezydium Rady Ministrów uważam za swój obowiązek przedstawić Panu Ministrowi kilka zasadniczych wątpliwości, jakie mi się nasuwają przeciw podobnemu zarządzeniu, gdyż nie przypuszczam, aby tę sprawę można załatwić bez dania mi możliwości wypowiedzenia swego zdania, a rzeczona Komisja nie dała mi do tego sposobności.

1) O ile wiem, ma Komisja pod przewodnictwem p. Ministra Wojciechowskiego działać przede wszystkim pod kątem widzenia oszczędności, a więc dążyć do ograniczenia etatów do koniecznego rzeczowo usprawiedliwionego stanu i do zniesienia zbędnych, a kosztownych Urzędów. Z tego punktu widzenia muszę pomijając na razie kwestię zbędności stwierdzić, iż Urząd walki z lichwą nie powoduje dla Państwa żadnych kosztów, a przeciwnie niesie mu dochody. Sprawozdanie z działalności Urzędu za okres od powstania Urzędu do pierwszego marca br., które miałem zaszczyt złożyć Panu Ministrowi, wykazuje, iż w tym okresie dochody państwowe z konfiskat i grzywien przyniosły rozchody o 3 1/2 miliona marek. Był to okres nieszczegółnej oszczędności, kiedy z jednej strony trzymało się zbyt dużo urzędników, kiedy się im dawało zbyt wysokie rangi, sprawiało samochody, urządzano kosztowne a zbyteczne wyjazdy służbowe itp., z drugiej zaś strony pracowano mniej zyskownie, gdyż zanadto łatwo umarzano sprawy najcięższe, dla Skarbu Państwa najintratniejsze. – Od 1/4 pracuje Urząd na podstawie budżetu, opracowanego przez Ministerstwo Skarbu i pod jego kontrolą, ogranicza stale ilość urzędników (zredukował ich dotąd o cyfrę 500 przenoszącą), a posterunki o wysokich rangach stara się konsekwentnie obsadzać niższymi rangami.

W tym czasie zrobiło się równocześnie cały szereg spraw dużych, które dały Skarbowi Państwa milionowe dochody, dość wskazać na sprawę Tybera o spekulację papierem, gdzie wartość skonfiskowanego papieru przekracza sama cały budżet wydatków Urzędu.

Z punktu widzenia oszczędności można więc mówić o dalszych jeszcze możliwych oszczędnościach – ale mówić o zniesieniu Urzędu nie ma żadnego powodu.

2) Do kwestionowania potrzeby Urzędu nie ma dotąd najmniejszej podstawy.

Jeżeli przy tym wytacza się argumenty o dawnej działalności Urzędu, o jego rzekomej bezskuteczności, o pewnym chaosie, jaki jego działalność wywoływała, to muszę podkreślić, iż wszystkie te argumenty mogą się odnosić do tego Urzędu, jaki był do wejścia w życie Ustawy o zwalczaniu lichwy, nigdy zaś do Urzędu, jaki ta ustawa konstruuje. – Ten Urząd jeszcze nie powstał, jeszcze w pełni nie działał, bo rozporządzenia, przewidziane w art. 10 Ustawy o lichwie konieczne do jego ukonstytuowania jeszcze nie zostały wydane. To co istnieje dziś, jest pozostałością dawnego Urzędu, skrzepowaną nową ustawą, znajdującą się w stadium metamorfozy w nowy kształt, a nawet w nową treść ściśle określoną. Urząd, jak go pojmuje nowa ustawa, ma do spełnienia bardzo ważną rolę. W tej roli nie da się zastąpić przez żaden istniejący Urząd – a czy on tę rolę należycie

spełni, o tym będzie można wydać sąd dopiero po pewnym okresie jego działalności. – Mówić o tym dziś byłoby przedwcześnie i oznaczałoby nic innego jak tylko bez przytoczenia jakichkolwiek argumentów rzeczowych krytykować uchwałę sejmową.

Jest niepodobieństwem zupełne poniechanie dziś walki ze spekulacją, a złudzeniem fatalnym byłoby mniemanie, że to zadanie spełni sąd sam lub z pomocą dzisiejszych organów bezpieczeństwa. – Sąd nie jest w stanie chodzić tropami spekulacji i wgłębiać się w tajemnice jej specjalnej techniki. – Sąd jest powołany do rozpatrzenia, rozsegregowania pod względem prawnym materiału już dostarczonego. – Nawet sędzia śledczy, nawet Prokurator nie mogą sami szukać winnych, sami ujawniać rzeczy przez nikogo im niewskazane. – Nie posiadają do tego koniecznych środków i nie mogą posiadać niezbędnej do tego znajomości tajników spekulacji. – Tam, gdzie walkę z lichwą i spekulacją prowadzi się już dawniej, wiedzą o tym doskonale i dlatego nawet w sądach wyznaczają specjalne komplety do sądenia lichwy, specjalnych sędziów śledczych i prokuratorów do jej dochodzenia. Ale i ci specjaliści bez specjalnego przygotowania im spraw, bez ich ujawnienia nie mogą nic zrobić.

Że organa policyjne nie są w stanie zadania tego spełnić, tego dowodzi obecny stan rzeczy. – Przecież śledzenie lichwy i spekulacji należy i dziś do ich obowiązków, a gdzie są i jakie są te sprawy, które wysledzili. Policja obarczona tysiącami zadań, nieposiadająca specjalnych kwalifikacji, nie może się oddać tej sprawie tak jak ona tego koniecznie wymaga. Największym złudzeniem jest wiara, że władze administracyjne I Instancji potrafią zastąpić Urzędy walki z lichwą. – Te władze nie są dziś w stanie ściągnąć kontyngentów i spełnić należycie innych zadań, które na nich ciążyą. Te władze znajdują się ciągle w tym trudnym położeniu, iż będąc aprowizatorami swoich okręgów, zbyt często muszą wchodzić w kompromis z paskarzami i lichwiarzami, aby potrzeby chwili zaspokoić, jakże więc można się łudzić, iż one zdołają przeciw nim zasadniczą walkę przeprowadzić.

A potem należy uwzględnić także naturę spekulacji w jej obecnym stadium rozwoju. – Spekulacja jest dziś całością niesłychanie skomplikowaną i rozposzechnioną. – Jest to olbrzymi splot interesów, splot rzeczy i osób rozciągający się na cały świat cywilizowany. – Jeżeli nie ma organu, który by tak daleko sięgał, musi być przynajmniej organ obejmujący całe państwo, bo tylko taki będzie w stanie zorientować się w tym splocie i tylko taki może obmyśleć i przeprowadzić jaką planową akcję. – Czyż można przypuszczać, iż akcja rozbita na drobne powiaty, o środkach żadnych, – o interesach wprost między sobą sprzecznych zdoła tu co pomóc? Zejść do takiej metody walki znaczy więc z niej całkiem zrezygnować, a zrezygnować nie wolno pod grozą zaguby Państwa i cywilizacji. Stawiam to ostrzeżenie z całą świadomością jego doniosłości. Ostrzegam przed straszną odpowiedzialnością, jaką na siebie biorą ci, którzy miecz obrony z ręki zupełnie wypuszczą. Argument o bezskuteczności tej walki nie jest żadnym

argumentem, bo nikt nie jest w stanie dowieść, że ona rozwoju lichwy i spekulacji całkiem nie hamuje. Represja nie jest wymysłem dzisiejszym, ona jest tak stara jak świat i nigdy jej skuteczność dotąd nie była negowana. Dzieje się to dopiero dziś w okresie strasznego obłędu, jaki objął świat pod wpływem szału spekulacji i modłów do złotego cielca. – Ale i dziś nikt nie jest w stanie wykazać, że człowiek kary się nie boi, i że tą obawą w działaniach swych nie da się kierować. Przeciwnie, im ludzkość bardziej upada, im się bardziej demoralizuje, tym bardziej na czoło występuje kara jako środek rządzenia i wychowania. Panu Ministrowi dobrze jest wiadome, jak mało osobiście jestem w zatrzymaniu Urzędu zainteresowany, wierzę zatem, iż Pan Minister słów powyższych nie wytłumaczy sobie jako obrony własnych interesów. – Jestem jako obywatel Polski, jako wierny syn swojej Ojczyzny i swego narodu przerażony planami zniesienia Urzędu. – Urząd mógł dopiero teraz rozwinąć właściwą działalność, mógł ogarnąć okiem całość, dotrzeć wszędzie i sięgnąć do źródła nie jednego zła, mógł Państwu oddać poważne usługi i w tej właśnie chwili gotują mu zbugę.

Trudno uchronić się przed obawą, czy tu ludzie najlepszej woli i najlepszej wiary nie stali się mimowolnymi narzędziami zbrodniczej sugestii, strasznej zarazy, która chwilowo świat opanowała.

Pismo niniejsze przedkładał w 20 egzemplarzach do ewentualnego rozesłania do miejsc kompetentnych.

Prokurator Sądu Najwyższego
i Naczelnik Głównego Urzędu: Ptas m.p.

Warszawa, dn. 30 października 1920 r.

°Załącznik [3] do punktu 3°

Rozporządzenie Rady Obrony Państwa o władzach naczelnych marynarki wojennej

Warszawa, dnia 29/X 1920 r.

Rozporządzenie Rady Obrony Państwa
z dnia ... 1920 r.
o władzach naczelnych marynarki wojennej.

Art. 1.

Zadaniem marynarki wojennej jest obrona zbrojna Rzeczypospolitej na morzu, wodach wewnętrznych i wybrzeżach.

Art. 2.

Marynarka wojenna, będąc częścią składową narodowej siły zbrojnej, podlega w czasie pokoju Ministrowi Spraw Wojskowych, jako swej naczelnej władzy rządzącej na zasadach, wyrażonych w art. 3–10 niniejszego rozporządzenia.

Zależność marynarki i jej współdziałanie z armiami lądowymi w czasie wojny określają ogólne przepisy wydane w przedmiocie obrony państwa w czasie wojny.

Art. 3.

Marynarka wojenna stanowi odrębną organizację siły zbrojnej Rzeczypospolitej, równorzędną z organizacją armii lądowej.

Odrębnymi instytucjami marynarki wojennej są:

- 1) dowództwa i urzędy, zajęte organizacją planu morskiej obrony Rzeczypospolitej, wykonaniem programu tej obrony, lub przeznaczone do obsługi potrzeb wojsk morskich i instytucji marynarki wojennej,
- 2) flota wojenna na morzu oraz flotylle wojenne na wodach wewnętrznych Rzeczypospolitej,
- 3) porty wojenne na morzu i na wodach wewnętrznych oraz wszelkie wojskowe zakłady i urzędy portowe,
- 4) fortyfikacje oraz konstrukcje, przeznaczone do obrony lub strategicznego umocnienia brzegów morskich i rzecznych,
- 5) załogi okrętowe, oddziały marynarki na lądzie oraz skład osobowy wszelkich instytucji marynarki wojennej,
- 6) korpus oficerów inżynierów i urzędników marynarki wojennej,
- 7) oddziały lotnicze marynarki i ich urzędy,
- 8) służba łączności marynarki wszelkich kategorii i jej urzędy,
- 9) zbrojownie, arsenały i składy marynarki wojennej,
- 10) służba hydrograficzna i kartograficzna, latarnie i sygnały morskie oraz ich obsługa,
- 11) urzędy i zakłady intendencji morskiej,
- 12) wojskowa służba sanitarna oraz wojskowe szpitale i ambulanse marynarki,
- 13) szkoły wojskowe marynarki,
- 14) sądy wojskowe i wojskowe zakłady karne marynarki,
- 15) strzelnice, pola ćwiczebne i obozy marynarki wojennej,
- 16) wszelkiego rodzaju zakłady, budowy i remonty statków wojennych (stocznie i warsztaty).

Art. 4.

Do zakresu działania Ministerstwa Spraw Wojskowych w dziedzinie marynarki wojennej, w granicach pełnomocnictw, ogólnie służących ministrom należy:

- 1) ustalanie programu i kierunku działalności władz oraz dowództw marynarki wojennej,

- 2) przygotowywanie i wnoszenie na Radę Ministrów projektów ustaw, ^hdekretów Naczelnika Państwa^h i rozporządzeń Rady Ministrów oraz obrona właściwych projektów i spraw marynarki wojennej przed Sejmem,
- 3) opracowywanie materiałów do traktatów, umów i konwencji międzynarodowych, dotyczących marynarki wojennej i ochrony żeglugi morskiej,
- 4) układanie i uzasadnianie odrębnego preliminarza budżetowego marynarki wojennej oraz kredytów dodatkowych na ten cel,
- 5) wykonywanie budżetu marynarki wojennej, dysponowanie kredytami i funduszami, przyznanymi na cele marynarki wojennej poza budżetem, oraz kontrola finansowa w tym zakresie,
- 6) wydawanie rozporządzeń i rozkazów celem zapewnienia ustawom należytego wykonania w zakresie spraw marynarki wojennej,
- 7) organizowanie podległych władz, dowództw, urzędów, oddziałów, służb i zakładów marynarki wojennej oraz główne dowództwo i dozór nad nimi,
- 8) obsadzanie stanowisk i nadawanie stopni służbowych we wszystkich instytucjach marynarki wojennej oraz regulowanie ruchu służbowego, jak również wyższy nadzór dyscyplinarny w granicach obowiązujących ustaw,
- 9) opieka nad pracownikami centralnych i lokalnych instytucji marynarki wojennej oraz ich rodzinami,
- 10) zarząd i użytkowanie majątku przekazanego marynarce wojennej,
- 11) opieka nad fundacjami i ofiarami na cele marynarki wojennej oraz zatwierdzanie zapisów i darowizn na te cele,
- 12) organizacja statystyki marynarki wojennej w porozumieniu z Głównym Urzędem Statystycznym,
- 13) wydawanie urzędowego organu Marynarki Wojennej,
- 14) załatwianie innych spraw, przekazanych ustawami władzom marynarki wojennej.

Art. 5.

Do Ministra Spraw Wojskowych w granicach jego pełnomocnictw szczególnych należy w dziedzinie marynarki wojennej: organizacja obrony Rzeczypospolitej na morzu, na wodach wewnętrznych i na wybrzeżach, żeglugi wojennej, wojskowej administracji portów i wybrzeży oraz zaopatrzenie floty i wojsk marynarki we wszelkie potrzeby, a w szczególności:

- 1) zarządzenia, związane z przygotowaniem planu morskiej obrony Rzeczypospolitej i prowadzenia wojny na morzu, wodach wewnętrznych i wybrzeżach,
- 2) organizacja floty wojennej, flotylli rzecznych oraz oddziałów morskich w czasie pokoju i wojny, jako też sprawy z tym związane,
- 3) sprawy mobilizacji i demobilizacji marynarki wojennej,
- 4) sprawy dyslokacji floty wojennej i oddziałów morskich,

- 5) uzupełnienie kadr marynarki, w szczególności określanie w granicach ogólnego kontyngentu rekruta, norm, podlegających wcieleniu do marynarki, zaciąg ochotniczy do marynarki oraz wszelkie sprawy wszelkich kategorii personelu marynarki wojennej,
- 6) wszelkie sprawy związane z wyszkoleniem i wykształceniem technicznym marynarki wojennej i utrzymywanie wojskowych szkół morskich oraz działalność naukowa i wydawnicza,
- 7) zaopatrzenie marynarki wojennej w statki bojowe, szkolne i pomocnicze, materiały bojowe, sprzęt techniczny oraz we wszelkie urządzenia,
- 8) sprawy aprowizacji, ekwipunku i kwaterunku załóg okrętowych oraz oddziałów marynarki, sprawy organizacji i pociągania do przymusowych świadczeń na rzecz marynarki wojennej oraz wszelkie sprawy związane z gospodarstwem i zaopatrzeniem marynarki wojennej w porozumieniu z właściwymi ministrami,
- 9) organizacja, budowa, konserwacja i zarząd portów wojennych, fortyfikacji i umocnień brzegowych strategicznych oraz wszelkie sprawy z tym związane,
- 10) stawianie wniosków i dezyderatów w sprawach komunikacji wodnych oraz wykonanie za zgodą Rady Ministrów czynności innych ministrów w zakresie komunikacji wodnych i transportu w tych wypadkach, gdy obrona Państwa tego wymagać będzie; sprawy transportów i przewozu wojsk,
- 11) sprawy służby łączności marynarki wojennej oraz stawianie wniosków o budowę połączeń telegraficznych, telefonicznych dla celów marynarki wojennej, radiotelegrafia i radiotelefonie dla celów morskich,
- 12) organizacja, zarząd i konserwacja obozów letnich, strzelnic i pól ćwiczebnych marynarki,
- 13) budowa i eksploatacja wszelkiego rodzaju zakładów technicznych dla celów marynarki wojennej, wyłączonych spod zarządu innych Ministrów oraz budowa statków wojennych,
- 14) sprawy służby sanitarnej, szpitalnictwa i ochrony zdrowia wojsk oraz personelu cywilnego marynarki wojennej,
- 15) sprawy szkolnictwa marynarki wojennej oraz działalność naukowa i wydawnicza w tym zakresie,
- 16) sprawy wojskowego sądownictwa i więziennictwa marynarki,
- 17) sprawy duszpasterstwa wszystkich wyznań w marynarce wojennej,
- 18) sprawy emerytur i rent dla marynarzy i ich rodzin tudzież opieka nad inwalidami marynarki wojennej i ich rodzinami,
- 19) studia i prace hydrograficzne, pomiary i katografia dla celów marynarki^hwojskowej^h,
- 20) sprawy wojskowych misji i placówek zagranicznych, związanych z zakresem działania marynarki wojennej w porozumieniu z Ministrem Spraw Zagranicznych,

- 21) urządzenie, utrzymanie oraz ochrona sygnałów latarni morskich w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu,
- 22) sprawy godeł i bander morskich w porozumieniu z właściwymi Ministrami.

Art. 6.

Prócz pełnomocnictw, wskazanych w art. 4 i 5, Ministrowi Spraw Wojskowych w celach przystosowania stosunków cywilnych do potrzeb morskiej obrony Rzeczypospolitej zapewnia się współudział w następujących sprawach należących do zakresu działania innych władz naczelnych:

- 1) ustalanie ogólnych zasad i planów rozwoju marynarki handlowej w szczególności w zakresie warunków technicznych i konstrukcyjnych dla statków handlowych morskich, koncesjonowania, premiowania lub subwencjonowania przedsiębiorstw żeglugowych, oraz budownictwa okrętowego,
- 2) ustalanie zasad budowy i zarządu portów handlowych i urządzeń pomocniczych oraz morskich konstrukcji nadbrzeżnych (umocowanie brzegów, leśnictwo wydmore),
- 3) ustalanie zasad szkolnictwa marynarki handlowej,
- 4) ustalanie zasad rekrutacji personelu marynarki handlowej i jego stosunku do służby wojskowej,
- 5) ustalenie porządku i planu przeprowadzania kabli morskich oraz budowy urządzeń radiotechnicznych,
- 6) ustalenie zasad organizacji służby strażniczej, ratowniczej, sanitarnej, administracyjnej i policyjnej na wybrzeżu i władz terytorialnych,
- 7) legalizacja statutów stowarzyszeń sportowych, uprawiających żeglugę na wodach terytorialnych,
- 8) organizacja służby pilotów.

Art. 7.

Kompetencję, wskazaną w art. 4–6 niniejszego rozporządzenia Ministra Spraw Wojskowych urzeczywistnia [się] za pośrednictwem Departamentu Marynarki Wojennej.

Przy załatwianiu spraw, wskazanych w art. 4–6, Departament Marynarki Wojennej rządzi się ogólnymi ustawami Rzeczypospolitej oraz ustawami wydanymi dla marynarki wojennej, w braku zaś takich analogicznie stosuje przepisy, ogólnie w Wojsku Polskim obowiązujące. Sprawy ustawodawstwa, sądownictwa i więziennictwa marynarki wojennej Departament załatwia na podstawie porozumienia z właściwymi organami prawnymi Ministerstwa Spraw Wojskowych.

Wewnętrzną organizację Departamentu Marynarki Wojennej, na wniosek Ministra Spraw Wojskowych, określi Rada Ministrów.

Art. 8.

Na czele Departamentu Marynarki Wojennej stoi Szef Departamentu, posiadający uprawnienia podsekretarza stanu w Ministerstwie Spraw Wojskowych.

Szefa Departamentu Marynarki Wojennej mianuje spośród oficerów tej marynarki Naczelnik Państwa na wniosek Ministra Spraw Wojskowych, uchwalony przez Radę Ministrów.

Szef Departamentu Marynarki Wojennej podlega bezpośrednio Ministrowi Spraw Wojskowych. W sprawach technicznych, personalnych i gospodarczych działa on samodzielnie na odpowiedzialność Ministra w granicach ogólnych jego dyrektyw.

Art. 9.

Szef ^cDepartamentu^c Marynarki jest z urzędu Szefem Korpusu Oficerów marynarki.

Art. 10.

Wszystkie oddziały, formacje, okręty, urzędy i zakłady marynarki wojennej na wodzie i na lądzie, zarówno w kraju, ^hjak na obszarze przyszłego Wolnego Miasta Gdańska^h i za granicą podlegają Szefowi Departamentu Marynarki Wojennej.

Szczegółowe uprawnienia i obowiązki Szefa Departamentu Marynarki Wojennej w stosunku do władz i dowództw morskich, lokalnych ustalą osobne przepisy o lokalnych dowództwach i instytucjach marynarki wojennej. Przepisy te podlegają zatwierdzeniu w drodze ustawodawczej.

Art. 11.

Wykonanie niniejszego rozporządzenia powierza się Ministrowi Spraw Wojskowych.

Art. 12.

Rozporządzenie niniejsze uzyskuje moc obowiązującą niezwłocznie po ogłoszeniu. Jednocześnie tracą moc z rozporządzeniem tym sprzeczne przepisy o władzach marynarki wojennej.

MINISTER SPRAW WOJSKOWYCH
^fSosnkowski^f
GENERAŁ-PORUCZNIK

**Wniosek Ministra Przemysłu i Handlu [o zatwierdzenie projektu ustawy
o władzach marynarki handlowej]**

WNIOSEK MINISTRA PRZEMYSŁU I HANDLU.

Rada Ministrów raczy zatwierdzić następujący projekt
ustawy o Marynarce Handlowej:
Ustawa z dnia ... 1920 r.
o władzach marynarki handlowej.

Art. 1. Do pojęcia marynarki handlowej w myśl ustawy niniejszej należą:

- a) sprawy organizacji narodowej floty handlowej,
- b) sprawy personelu morskiego i załóg okrętowych,
- c) sprawy organizacji żeglugi morskiej handlowej dla przewozu ludzi i towarów,
- d) sprawy portów handlowych morskich i
- e) sprawy wybrzeży morskich.

Sprawy powyższe powierza się pieczy Ministra Przemysłu i Handlu.

W zakresie marynarki handlowej Ministrowi Przemysłu i Handlu służą uprawnień ogólnie, wynikające z art. 3 ustawy o zakresie działania władz naczelnych oraz szczegółowe, wskazane w art. 12a tejże ustawy.

Art. 2. Podstawą do załatwiania spraw marynarki handlowej w braku właściwych ustaw polskich powinny być tymczasowo obowiązujące w tym zakresie na obszarze b. dzielnicy pruskiej ustawy i przepisy niemiecko-pruskie po przełożeniu ich na język polski i wprowadzeniu do nich zmian, wynikających z odrębnego stanowiska i ustroju Rzeczypospolitej Polskiej oraz ze zmiany warunków technicznych i ekonomicznych. Zmiany powyższe na wniosek Ministra Przemysłu i Handlu postawione w porozumieniu z Ministrem Spraw Wojskowych i Ministrem b. dzielnicy pruskiej wprowadza i polskie brzmienie właściwych przepisów ustali Rada Ministrów.

^hArt. 3. Kompetencję swą w zakresie marynarki handlowej (art. 1) Minister Przemysłu i Handlu urzeczywistnia przez Sekcję (lub Departament) Marynarki Handlowej Ministerstwa Przemysłu i Handlu.

Na czele Sekcji (lub Departament) Marynarki Handlowej stoi Szef podlegający bezpośrednio Ministrowi Przemysłu i Handlu.

Szefa Sekcji (lub Departament) Marynarki Handlowej mianuje Naczelnik Państwa na wniosek Ministra Przemysłu i Handlu przedstawiony przez Prezydenta Ministrów.

Pozostały personel Sekcji (lub Departament) Marynarki Handlowej mianuje Minister Przemysłu i Handlu na podstawie organizacji wewnętrznej i etatu

osobowego Sekcji (lub Departament), zatwierdzonych przez Radę Ministrów.^h Art. ^{h4h} ^{c3c}. ^hW celu bezpośredniego wykonywania zadań Marynarki Handlowej, wyszczególnionych w art. 12a ustawy o zakresie działania władz naczelnych^h Rada Ministrów na wniosek Ministra Przemysłu i Handlu postawiony w porozumieniu z Ministrem Spraw Wojskowych i Ministra b. Dzielnicy Pruskiej ustanowi lokalne urzędy morskie portowe i nadbrzeżne z jednoczesnym wytknięciem nadbrzeżnej strefy terytorialnej, w której obrębie urzędy te bezpośrednio wykonywać będą jurysdykcję niezależnie od organów administracji ogólnej. Na wniosek tegoż Ministra, postawiony w porozumieniu z Ministrem Spraw Zagranicznych ^c i z Ministrem Spraw Wojskowych^c, Rada Ministrów określi porządek czynności polskich urzędów dyplomatycznych i konsularnych w zakresie ochrony interesów polskiej floty i żeglugi morskiej handlowej za granicą.

^hZarządzenia Rady Ministrów w powyższym zakresie po ich wprowadzeniu w życie podlegają zatwierdzeniu w drodze ustawodawczej.^h

Art. ^{h5h} ^{c4c}. Dzień wejścia niniejszej ustawy w życie ustali Rada Ministrów na wniosek Ministra Przemysłu i Handlu postawiony w porozumieniu z Ministrami Spraw Wojskowych oraz b. Dzielnicy Pruskiej.

^hZ tą chwilą wszystkie sprawy marynarki handlowej w myśl art. 1 i 2 przejdą do zakresu działania Ministra Przemysłu i Handlu.^h

Jednocześnie tracą moc obowiązującą wszelkie z niniejszą ustawą sprzeczne przepisy i zarządzenia o władzach do spraw marynarki handlowej.

Art. ^{h6h} ^{c5c}. Wykonanie niniejszej ustawy powierza się Ministrowi Przemysłu i Handlu w porozumieniu z interesowanymi Ministrami.

Minister Przemysłu i Handlu

^fW. Chrzanowski^f

RADA MINISTRÓW zatwierdziła dnia ... 1920 r.

^cZałącznik [5] do punktu 5^c

Wniosek Ministra Przemysłu i Handlu [o wprowadzenie zmian do projektu ustawy o władzach marynarki handlowej]

Wniosek Ministra Przemysłu i Handlu.

W związku z projektowaną ustawą o władzach marynarki handlowej i rozgraniczeniem kompetencji Ministerstwa Spraw Wojskowych oraz Ministerstwa Przemysłu i Handlu Rada Ministrów uchwalić raczy:

Do projektu ustawy o zakresie działania władz naczelnych, złożonego do Sejmu przy piśmie z dnia 8 czerwca 1920 r. za Nr 10590 (druk Sejm[owy] Nr 1893), Prezydium Rady Ministrów wprowadzi następujące zmiany:

- 1) art. 12 ust. 3 powyższego projektu ustawy – skreśla się;
- 2) po art. 12 dodaje się do projektu teŝe ustawy nowy art. 12-a w następującym brzmieniu:

Art. 12-a.

Do zakresu działania Ministra Przemysłu i Handlu, prócz zadań wyszczególnionych w art. 12 naleŝą wszystkie sprawy marynarki handlowej, tj. floty morskiej handlowej, jej personelu, ŝeglugi morskiej handlowej i portów morskich handlowych, jako teŝ sprawy wybrzeŝy morskich.

W tym zakresie Ministrowi Przemysłu i Handlu prócz pełnomocnictw ogólnych, wynikających z art. 3 w szczególności powierza się:

- 1) w ogólnym dziale marynarki handlowej:
 - a) opracowywanie w porozumieniu z Ministrem Spraw Wojskowych i wykonywanie planu polityki gospodarczej związanej z rozwojem marynarki handlowej, z uwzględnieniem potrzeb morskiej obrony państwa;
 - b) ustalanie w porozumieniu z Ministrem Spraw Wojskowych zasadniczych podstaw, programów i planów tworzenia narodowej floty handlowej, w tej liczbie warunków konstrukcyjnych dla polskich statków morskich handlowych, budowy i użytkowania przystani, portów, doków, stoczni oraz wszelkich zakładów i urzędzeń technicznych oraz obwałowań i umocnień wybrzeŝa morskiego;
 - c) organizacja badań i studiów naukowych oraz wywiadów ekonomicznych, potrzebnych do prac w zakresie organizacji marynarki handlowej;
 - d) wyjednywanie poparcia i pomocy finansowej państwa do organizowania i uruchomienia przedsiębiorstw, ŝeglugi morskiej i budownictwa morskiego;
 - e) orzecznictwo administracyjne we wszystkich sprawach marynarki handlowej w granicach właściwych ustaw;
 - f) wykonywanie administracji na wybrzeŝu morskim w granicach właściwych ustaw;
 - g) współdziałanie:
 - aa) w regulowaniu spraw bander i godeł morskich – w porozumieniu z właściwymi Ministrami,
 - bb) w regulacji i pobieraniu opłat morskich portowych i innych podatków w zakresie marynarki handlowej – w porozumieniu z Ministrem Skarbu,
 - cc) w organizacji ubezpieczeń morskich – w porozumieniu z Ministrem Skarbu,
 - dd) w załatwianiu spraw morskiego przewozu emigrantów i imigrantów – w porozumieniu z Ministrem Pracy i Opieki Społecznej oraz Ministrem Spraw Zagranicznych,

- ee) w załatwianiu spraw, dotyczących rybołówstwa w związku z ruchem statków rybackich na morzu, jako też zbioru bursztynu, morskocyzyny oraz zajmowania szczytków, wyrzucanych przez morze (kaduki morskie) w porozumieniu z Ministrem Rolnictwa i Dóbr Państwowych oraz Ministrem b. Dzielnicy Pruskiej.
- 2) W dziale organizacji żeglugi morskiej:
 - a) ustanawianie przepisów dla ruchu statków morskich handlowych w wodach terytorialnych Rzplitej oraz polskich statków handlowych na pełnym morzu,
 - b) klasyfikowanie podróży morskich i ustanawianie kierunków komunikacyjnych, potrzebnych dla państwa,
 - c) regulacja warunków transportu morskiego, taryf, opłat morskich i nadzór w tym zakresie;
 - d) organizacja przewozu morskiego ludzi i ładunków dla potrzeb rządu z wyjątkiem transportu, zastrzeżonego marynarce wojennej oraz wykonanie tego zadania zarówno drogą wykorzystania przedsiębiorstw prywatnych, jak utrzymywania statków rządowych w granicach kredytów, na ten cel przyznanych;
 - e) wydawanie koncesji żeglugowych, subwencji i premii w granicach właściwych ustaw i kredytów;
 - f) sprawy dotyczące legalizacji statutów spółek uprawiających żeglugę morską oraz stowarzyszeń sportowych żeglugi morskiej.
- 3) W dziale organizacji i budowy floty handlowej:
 - a) zakładanie i utrzymywanie stoczni rządowych oraz urządzeń i zakładów technicznych do budowy i remontu morskich statków handlowych, jako też budowa takich statków zarówno dla potrzeb Rządu, jak na zamówienie prywatne;
 - b) ustalanie i ogłaszanie typów konstrukcyjnych i warunków technicznych, wymaganych przy legalizacji polskich statków handlowych, oraz wydawanie premii budowlanych za takie statki;
 - c) nadzór nad prywatnymi zakładami budowy i remontu morskich statków handlowych;
 - d) pomierzanie i rejestracja polskich statków handlowych;
 - e) nadzór nad kotłami ustanawianymi na polskich statkach handlowych morskich;
 - f) nabywanie statków morskich dla potrzeb Rządu prócz statków wojennych w granicach właściwych kredytów;
 - g) ustanawianie zasad normalnej obsady statków załogami oraz ich kierownictwa.
- 4) W dziale personelu marynarki handlowej:
 - a) organizacja w porozumieniu z Ministrem Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego zawodowego szkolnictwa marynarki handlowej na podstawach

- i zasadach ustalonych również w porozumieniu z Ministrem Spraw Wojskowych;
- b) kwalifikowanie i rejestracja wyższego tudzież niższego personelu floty handlowej wszelkich kategorii oraz nadzór dyscyplinarny nad stosunkami służbowymi marynarzy wszelkich stopni w granicach właściwych ustaw i w porozumieniu z Ministrem Spraw Wojskowych;
 - c) organizacja zaopatrzenia, ochrona pracy i zdrowia personelu marynarki handlowej oraz inwalidów i rodzin po marynarzach na zasadach ustalonych z Ministrami Pracy i Opieki Społecznej oraz Zdrowia Publicznego;
 - d) organizacja pośrednictwa pracy oraz regulacja najmu służbowego marynarzy w porozumieniu z Ministrem Pracy i Opieki Społecznej.
- 5) W dziale portów handlowych morskich i spraw wybrzeża morskiego:
- a) budowa, konserwacja i eksploatacja portów oraz zakładów i urzędzeń do nich należących w porozumieniu z Ministrem Robót Publicznych oraz Ministrem Spraw Wojskowych;
 - b) konstrukcje nadbrzeżne (obwałowanie i zalesienie brzegów morskich) w porozumieniu z Ministrem Robót Publicznych, Ministrem Rolnictwa i Dóbr Państwowych oraz Ministrem Spraw Wojskowych;
 - c) organizacja i kierownictwo urzędów portowych, obsługi portów jako też służby sanitarnej na morzu i w portach, ratownictwa, nadzoru administracyjnego i policyjnego na wodach terytorialnych i na wybrzeżu w porozumieniu z właściwymi ministrami;
 - d) organizacja pilotażu w porozumieniu z Ministrem Spraw Wojskowych;
 - e) współudział: aa) w regulacji spraw sygnalizacji oraz latarni morskich, należących do zakresu marynarki wojennej i bb) kabli podmorskich w porozumieniu z Ministrami Poczty i Telegrafów oraz Spraw Wojskowych.

Minister Przemysłu i Handlu
^fW. Chrzanowski^f

Rada Ministrów zatwierdziła dnia ... 1920 r.

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 12.

PROTOKÓŁ
117 posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej
odbytego 13 grudnia 1920 roku

Przewodniczy Wiceprezydent Ministrów	p. Ignacy Daszyński
Obecni Panowie:	
Minister Spraw Wewnętrznych	Leopold Skulski
Za Ministra Spraw Wojskowych	gen. por. Henning Michaelis
Minister Skarbu	dr Jan Kanty Steczkowski
Minister Sprawiedliwości	Stanisław Nowodworski
Minister Wyznań Rel[igijnych]	
i Oświecenia Publ[icznego]	Maciej Rataj
Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych	Juliusz Poniatowski
Minister Przemysłu i Handlu	inż. Stefan Przanowski
Podsekretarz Stanu w Min. Kolei Żelaznych	Julian Eberhardt
Minister Poczty i Telegrafów	dr Władysław Stesłowicz
Minister Robót Publicznych	Gabriel Narutowicz
Minister Pracy i Opieki Społecznej	Edward Pełowski
Minister Apropowizacji	Stanisław Śliwiński
Podsekretarz Stanu w Prez. Rady Ministrów	dr Władysław Wróblewski
Protokołuje Radca Min. w Prez. Rady Ministrów	dr Jerzy Buzek
Nadto obecny Prezes Gł[ównego] Urzędu Ziemskiego	p. Tomasz Wilkoński

Początek posiedzenia o godzinie 5 po południu.

1. Protokoły posiedzeń Rady Ministrów z dnia 10 i 11 grudnia 1920 r. po odczytaniu przyjęto.

2. Rada Ministrów przyjęła projekt ustawy, normującej stosunki służbowe urzędników wojskowych, zgłaszających się do służby w linii (w formacjach frontowych).

3. Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego referuje sprawę porozumienia się ze Stolicą Apostolską i władzami kościelnymi w przedmiocie dóbr tzw. martwej ręki³⁴⁹ w myśl postanowień art. 1 d) ustawy z dnia 15 lipca 1920 r. o wykonaniu reformy rolnej.

³⁴⁹ Pojęcie z zakresu prawa kościelnego. Nazwa wywodzi się od ręki zmarłego, której nie można otworzyć. Dobra pochodziły z nadań uzyskanych przez Kościół wskutek nadań panujących i rycerstwa.

Po dyskusji i wyjaśnieniach udzielonych przez Prezesa Głównego Urzędu Ziemskiego i Podsekretarza Stanu w Prezydium Rady Ministrów Rada Ministrów powzięła uchwałę:

Główny Urząd Ziemski z Ministerstwem Rolnictwa opracuje projekt ustawy o wykonaniu reformy rolnej odnośnie do dóbr tzw. martwej ręki, wymienionych w art. 1 d) ustawy z dnia 15 lipca 1920 r. (Dz. Ustaw Nr 70 poz. 462 z 1920 r.);

Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w porozumieniu z Ministerstwem Skarbu opracuje projekt uposażenia duchowieństwa i instytucji kościelnych.

4. Rada Ministrów przyjęła projekt ordynacji wyborczej do rad miejskich z następującymi zmianami:

- a) w art. 1 skreślono ostatnie zdanie;
- b) w art. 2 p. d) dodano: „(art. 4 i 5 niniejszej ustawy)”;
- c) w art. 3 p. a) wyrazy „w dniu” zastąpiono wyrazami „przed dniem”;
- d) w art. 4 p. d) po wyrazach „trudnienia się” dodano wyraz „zawodowo”; punkty f) i g) skreślono;
- e) w art. 6 wyrazy „państwowi, sprawujący” zastąpiono wyrazami: „urzędów państwowych sprawujących”;
- f) art. 8 powinien zawierać określenie zasady proporcjonalności oraz zasadę, iż głosowanie dokonywa się w obrębie gminy miejskiej, jako okręgu;
- g) do projektu powinno się wprowadzić postanowienie, iż czynne prawo wyborcze do rady miejskiej jest bezpośrednie i równe;
- h) art. 9 nadano osnowę: „W razie zgłoszenia tylko jednej listy kandydatów, jak również w razie zgłoszenia kilku list z ogólną liczbą kandydatów, nie większą od liczby radnych, przypadających na miasto, głosowanie nie odbywa się, natomiast Komisarz wyborczy ogłasza wybór na radnych zgłoszonych kandydatów.

Przy czynności głosowania obecny być może przedstawiciel każdej z grup, które zgłosiły listy kandydatów”.

- i) artykułowi 11 nadano osnowę:
„Każdemu wyborcy służy prawo żądania unieważnienia wyborów w ciągu dwóch tygodni od chwili ogłoszenia ich wyniku.

Unieważnienie wyborów następuje, jeżeli popełnione zostało oszustwo, przekupstwo lub gwałt, wykluczający wolny i tajny wybór, albo jeżeli podczas wyborów pogwałcone zostały przepisy niniejszej ustawy lub regulaminu wyborczego, o ile to wpłynąć mogło na wynik wyborów.

Skargi o unieważnienie wyborów rozstrzygają władze administracyjne w toku instancji.

Termin wniesienia sprzeciwu od orzeczenia I instancji wynosi dni 14. Orzeczenie władzy wyższej instancji winno nastąpić w ciągu czterech tygodni.”

- j) artykułowi 14 nadano osnowę:
„Tok postępowania przy wyborach do rad miejskich określi regulamin wyborczy, wydany przez Ministra Spraw Wewnętrznych.”
- k) artykułowi 15 nadano osnowę:
„Z chwilą wejścia w życie niniejszej ustawy tracą moc obowiązującą przepisy w przedmiocie wyborów do rad miejskich, dotychczas obowiązujące”;
- l) artykułowi 16 nadano brzmienie:
„Wykonanie niniejszej ustawy powierza się Ministrowi Spraw Wewnętrznych, a na terenie b. dzielnicy pruskiej, w porozumieniu z Ministrem b. Dzielnicy Pruskiej”;
- ł) dodano art. 17 (art. 15 projektu):
„Ustawa niniejsza z mocą obowiązującą na całym obszarze Rzeczypospolitej wchodzi w życie z dniem ogłoszenia”.

5. Minister Rolnictwa podnosi, że wniosek o przejęcie na własność państwa majątku b. dynastii habsbursko-lotaryńskiej od szeregu tygodni jest na porządku obrad i dotąd nie jest załatwiony. Minister prosi, żeby wniosek ten wzięto pod obrady zaraz na początku przyszłego posiedzenia, na co Wiceprezydent Ministrów się zgadza.

Koniec posiedzenia o godz. 9 wieczorem.

fWitos^f

Załączniki

Wykaz:

1. Ustawa normująca stosunki służbowe urzędników wojskowych, zgłaszających się do służby w linii (w formacjach frontowych)³⁵⁰.
 2. Ordynacja wyborcza do rad miejskich.
- [2a.] Motywy do projektu ordynacji wyborczej do rad miejskich.

³⁵⁰ Załącznik [1] do punktu 2. Nie publikuje się. Mowa tu o ustawie z 11 lipca 1919 r., którą nowelizowano. Zob. „Dziennik Ustaw RP” 1919, nr 59, poz. 357.

Ordynacja wyborcza do rad miejskich

ORDYNACJA WYBORCZA DO RAD MIEJSKICH

Skład Rady miejskiej.

Art. 1.

W skład Rady miejskiej wchodzą:

w miastach, liczących	do 5000	mieszkańców,	12	radnych
”	”	do 10 000	”	18
”	”	do 25 000	”	24
”	”	do 50 000	”	36
”	”	do 100 000	”	48
”	”	do 150 000	”	60

Na każde dalsze rozpoczęte 10 000 ponad 150 000 mieszkańców dodaje się do liczby 60 radnych jednego radnego, przy czym liczba radnych nie może przewyższać 75. W Warszawie w skład Rady miejskiej wchodzi 120 radnych, zaś we Lwowie, Łodzi, Krakowie i Poznaniu – 100 radnych. W razie śmierci radnego oraz złożenia lub utracenia przez niego mandatu wchodzi na jego miejsce kolejny kandydat z tej samej listy. W tym celu winna każda lista zawierać półtora raza tyle nazwisk, ile wynosi liczba radnych, wybieranych w danym mieście, wgl[ędnie] okręgu.

Prawo wybierania i wybieralności.

Art. 2.

Czynne prawo wyborcze do Rady miejskiej mają wszyscy mieszkańcy miasta bez różnicy płci, którzy:

- a) są obywatelami Rzeczypospolitej Polskiej,
- b) ukończyli 21 lat,
- c) mieszkają w mieście stale co najmniej od roku,
- d) nie są wykluczeni ani wyłączeni od prawa wybierania.

Art. 3.

Bierne prawo wyborcze służy osobom, mającym czynne prawo wyborcze, o ile:

- a) w dniu zarządzenia wyborów ukończyli 25 lat,
- b) umieją czytać i pisać po polsku.

Art. 4.

Od czynnego i biernego prawa wyborczego są wykluczone osoby:

- a) pozostające pod kuratelą lub upadłością,
- b) pozbawione praw lub ograniczone w prawach na mocy wyroku sądowego,
- c) karane za lichwę lub za spekulację,
- d) utrzymujące domy rozpusty oraz pozostające pod dozorem z powodu trudnienia się nierządem,
- e) utrzymujące się stale z dobroczynności publicznej,
- f) zasądzone za zbrodnie lub za przekroczenia, pochodzące z chęci zysku lub popełnione przeciw obyczajności publicznej,
- g) pozostające w stanie oskarżenia, z powodów przestępstw, o których mowa w ustępie b) i f).

Art. 5.

Od czynnego i biernego prawa wyborczego wyłączeni są funkcjonariusze policji państwowej i wojskowi w służbie czynnej.

Art. 6.

Wybranymi do Rady miejskiej nie mogą być urzędnicy państwowi, sprawujący bezpośredni nadzór nad samorządem miejskim.

Zarządzenie i organizacja wyborów.

Art. 7.

Wybory zarządza właściwy Wojewoda, a w Warszawie Minister Spraw Wewnętrznych.

Przeprowadzeniem wyborów w każdym mieście kieruje Sędzia-Komisarz Wyborczy, delegowany przez Prezesa właściwego Sądu Apelacyjnego.

Sędzia-Komisarz Wyborczy tworzy Komisję wyborczą, w skład której powołuje 4 wyborców, korzystających z biernego prawa wyborczego.

Głosowanie.

Art. 8.

Głosowanie wykonywane jest osobiście, jest tajne i odbywa się na zasadach proporcjonalności.

Art. 9.

W razie zgłoszenia tylko jednej listy kandydatów, jak również w razie zgłoszenia kilku list z ogólną liczbą kandydatów nie większą od liczby radnych,

przypadających na miasto, głosowanie nie odbywa się; natomiast Komisarz Wyborczy ogłasza o wyborze na radnych zgłoszonych kandydatów, dobierając na zastępców równą liczbę spośród osób, korzystających w mieście z biernego prawa wyborczego. W razie zgłoszenia niedostatecznej liczby kandydatów lub w ogóle niezgłoszenia ich władza zarządzająca wybory mianuje brakującą liczbę radnych, względnie wszystkich radnych, tudzież w równej ilości zastępców radnych.

Przy czynności głosowania obecny być może przedstawiciel każdej z grup, które zgłosiły listy kandydatów. Przedstawiciel taki winien mieć czynne prawo wyborcze i okazać przewodniczącemu Komisji pismo delegacyjne, podpisane przez męża zaufania odnośnej listy; podpisuje on protokół z przebiegu głosowania.

Ogłoszenie wyniku wyborów.

Art. 10.

Komisarz Wyborczy ogłosi najpóźniej w tydzień po dokonanych wyborach wynik wyborów.

Protesty wyborcze.

Art. 11.

Każdemu wyborcy służy prawo zakwestionowania wyborów w ciągu dwóch tygodni od chwili ogłoszenia ich wyniku.

Unieważnienie wyborów następuje, jeżeli popełnione zostało oszustwo, przekupstwo lub gwałt, wykluczający wolny i tajny wybór, albo jeżeli podczas wyborów pogwałcone zostały przepisy niniejszej ustawy lub Regulaminu Wyborczego.

Skargi o unieważnienie wyborów rozstrzyga w pierwszej instancji władza nadzorcza pierwszej instancji, w drugiej i ostatniej – władza nadzorcza drugiej instancji.

Skargi o unieważnienie wyborów do Rady miejskiej m. Warszawy rozstrzyga w pierwszej instancji i ostatniej Minister Spraw Wewnętrznych.

Sprzeciw od decyzji pierwszej instancji winien być złożony do teź w ciągu dwóch tygodni od chwili otrzymania decyzji. Decyzja władzy nadzorczej winna zapaść w ciągu 4 tygodni.

Spis wyborców.

Art. 12.

Magistrat utrzymuje spis osób, uprawnionych do głosowania i odpowiednio do zmian, zachodzących w ciągu kadencji, spis ten prostuje i uzupełnia.

Czas urzędowania Rad miejskich.

Art. 13.

Czas urzędowania Rad miejskich wynosi lat 4.

Regulamin Wyborczy i wykonanie Ustawy.

Art. 14.

Bliższe szczegóły, tyżące się wyborów do Rad miejskich, określi Regulamin Wyborczy, wydany przez Ministra Spraw Wewnętrznych, do którego należy wykonanie niniejszej Ustawy także w b. Dzielnicy Pruskiej.

Postanowienia przejściowe.

Art. 15.

Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem ogłoszenia jej w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej.

Z tym dniem tracą moc obowiązującą wszystkie przepisy w przedmiocie wyborów do Rad miejskich, obowiązujące na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej.

MINISTER SPRAW WEWNĘTRZNYCH

/-/ Skulski w.r.

Wniesiono na Radę Ministrów

Warszawa, dnia ... 1920 r.

Uchwała zapadła zgodnie z wnioskiem.

PREZYDENT MINISTRÓW

Załącznik [2a] do punktu 4

Motywy do projektu ordynacji wyborczej do rad miejskich

MOTYWY

DO PROJEKTU ORDYNACJI WYBORCZEJ DO RAD MIEJSKICH.

Wstęp.

Wydając Dekret o powszechnych pięcioprzymiotnikowych wyborach do Rad miejskich na terenie b. Królestwa Kongresowego (z dnia 13 grudnia 1918 r.), Rząd ówczesny podkreślił wyraźnie tymczasowość tego Dekretu, w art. 7-ym bowiem zaznaczono, że Rady miejskie obrane na zasadzie tego Dekretu będą urzędowały

do czasu uchwalenia nowej ustawy wyborczej miejskiej przez Sejm, w każdym razie jednak o ile Sejm nie poweźmie odpowiedniej uchwały, nie dłużej niż lat 3.

Dekret powyższy wprowadzono w wykonanie stopniowo, aby poczynić doświadczenia na podstawie rezultatów wyborów i pracy nowo obranych organów samorządowych.

Niezależnie od tego była dzielnica pruska przyjęła Rozporządzeniem Naczelnej Rady Ludowej w Poznaniu z dnia 11 lutego 1919 r. (T[ygodnik] U[rzędowy] Nr 5) analogiczne zasady ordynacji wyborczej, zaś z byłej dzielnicy austriackiej zaczęły napływać coraz częściej żądania organizacji politycznych i społecznych, tudzież poszczególnych Rad miejskich o przeprowadzenie reformy obowiązujących dotychczas w tej dzielnicy zasad wyborczych, opartych na przestarzałym systemie kurialnym.

W końcu zgłoszony został w Sejmie wniosek posła MARKA i tow[arzyszy] w sprawie zmiany ordynacji wyborczej do Rad miejskich na obszarze b. zaboru austriackiego, odłożony do czasu zebrania dat statystycznych; wniosek ten dał asumpt Sejmowej Komisji dla spraw miejskich do powzięcia uchwały na posiedzeniu w dniu 13 lutego br., wzywającej Rząd do przedstawienia projektu ordynacji wyborczej, jednolitej dla całego Państwa, a uwzględniającej zastępstwo interesów gospodarczych i kulturalnych.

Celem uświadomienia sobie opinii miarodajnych czynników fachowych i politycznych w sprawie wyborów miejskich, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych urządziło w marcu br. ankietę informacyjną, na którą zaprosiło szereg wybitnych działaczy w dziedzinie samorządu, prezydia główniejszych miast Rzeczypospolitej i posłów sejmowych.

Chodziło o to, w jakim kierunku winien pójść projekt rządowy, ujednostajniający ustawodawstwo wyborcze do Rad miejskich dla wszystkich trzech zaborów.

Ankieta powyższa wypowiedziała się na ogół, że dzielenie wyborców na klasy (kurie, koła) w obecnych czasach byłoby anachronizmem, niedającym się pogodzić z nowoczesnymi reformami społecznymi; podział taki stwarzałby wyłom w zasadzie równości praw wyborczych, którą to zasadę przyjęły już dwie dzielnice Państwa. Poza tym cel, do jakiego dąży taki podział, to jest całkowite wyeliminowanie z obrad Rad miejskich spraw i debat politycznych przez zapewnienie Radom współpracy zwartych grup apolitycznych, obznajomionych z gospodarką miejską i z potrzebami mieszkańców w najrozmaitszych dziedzinach, nie byłby osiągnięty, gdyż doświadczenie uczy, że z Rad miejskich czynnika politycznego w czasach obecnych nie sposób w zupełności usunąć.

Za skuteczny, może jedyny, do tego celu częściowo prowadzący sposób uznano urządzenie w większych miastach systemu głosowania okręgami wyborczymi, w których zastępcy poszczególnych dzielnic miejskich mieliby udział w gospodarce samorządowej; zapewnienie im tego udziału jest niezbędne ze względu na potrzebę równomiernej reprezentacji oraz pieczy nad interesami

mieszkańców różnych dzielnic miejskich. System ten również zabezpieczałby w większej mierze zastępstwo dzielnic podmiejskich (przeważnie świeżo przyłączonych), dotychczas w Radach miejskich upośledzonych.

Opracowując projekt jednolitej dla całej Rzeczypospolitej Polskiej ordynacji wyborczej do Rad miejskich, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych na tym właśnie systemie oparło swój projekt, w którym przy zachowaniu pięcioprzymiotnikowego prawa głosowania pozostawione jest do decyzji Rady miejskiej każdego miasta, liczącego ponad 25 000 mieszkańców, prawo podzielenia miasta na okręgi wyborcze, do których przy zasadzie terytorialnej zwartości należą, na równych zresztą prawach, wszyscy wyborcy, w danym okręgu zamieszkali.

Do art. 1.

Projektowana liczebność składu Rad miejskich uzasadniona jest przede wszystkim nabytym doświadczeniem, że zbyt wielkie liczebnie ciała zbiorowe, tworząc skomplikowane maszyny, funkcjonują mniej raźnie. Poza tym nie zawsze zawierają one w swoim gronie najlepsze w rozumieniu fachowości – elementy miejskie, gdyż w podobnych wypadkach wyborcy daną jest możliwość – prócz wypełnienia w akcie wyboru obowiązku dostarczenia Radzie najtęższych sił – także wzięcia pod uwagę względów, pochodzących z układu sił towarzysztw zawodowych itp.

Stosownie do statystyki zaludnienia projekt przewiduje stałą progresję liczebności składu Rad miejskich, dochodząc stopniowo do liczby 75-ciu radnych, jako najwyższej cyfry. Wyjątek stanowią: stolica Państwa, która wybiera 120-tu radnych, tudzież miasta: Lwów, Łódź, Kraków i Poznań, które bądź dotąd na podstawie dotychczas obowiązujących ustaw wybierały stu radnych, bądź też ze względu na szczególne warunki, na liczbę mieszkańców itp. na wzmocnienie liczby radnych do stu zasługują (np. Łódź).

Projektowane cyfry radnych nie są zupełnie przypadkowe, zbliżone do dotychczas obowiązujących, ustanowione zostały w szeregu, umożliwiającym podzielność ich przez liczby 2, 3, 4, tj. przypuszczalną ilość okręgów w miastach średnich.

Zarazem w projekcie zastosowany jest sejmowy system zastępowania radnych w razie opróżnienia przez nich miejsc. Dotychczas wybierano zastępców w liczbie wynoszącej połowę liczby radnych, przy czym ułamek nie brano w rachubę. Wybór zastępców radnych w określonej liczbie okazał się niepraktyczny, bowiem lista, która otrzymała trzy mandaty, miała jednego zastępcę, lista zaś, przeprowadzająca jednego radnego, zastępcy nie otrzymała, ponadto zdarzało się często, że nawet listy z większą liczbą zastępców szybko wyczerpywały się i Rada miejska traciła komplet, pomimo że na listach kandydatów figurowali kandydaci, którzy jednak nie przeszli ani jako radni, ani jako zastępcy. Projekt wadę tę usuwa przez powoływanie do zastępstwa kolejnych kandydatów z tej samej listy.

Do art. 2.

USTĘP b) – Skoro – wobec unormowania ustawą sejmową jednolitego (do niedawna w dzielnicach Rzeczypospolitej różnego) wieku pełnoletności – obywatele z ukończeniem 1-go roku życia uzyskują prawną pełnoletność, nie wymaga dalszego uzasadnienia projekt przyznania im także czynnego prawa wyborczego do Rad miejskich, gdzie ich najżywoźniejsze interesy bezpośrednio są załatwiane.

USTĘP c) – Za ustaleniem czasu przebywania w gminie wyboru przez co najmniej rok do chwili zarządzenia wyborów przemawia prawdopodobieństwo, że wyborca, mieszkający w danym mieście od roku, jest z miastem bardziej na stałe związany, że przeto w gospodarce miejskiej jest stale bezpośrednio zainteresowany, podczas gdy przebywanie w danym mieście od pół roku, jak było dotąd, nie ustala jeszcze trwałego związku mieszkańca z miastem.

Do art. 3.

USTĘP a) – Wiek 25 lat ukończonych jest wiekiem, w którym wyborca w normalnych warunkach ukończył czas studiów szkolnych, czas służby wojskowej, w którym przeszedł czas prób życiowych i zaczyna ustalać swój byt; jest to wiek, w którym ustala się już proces dojrzałości jego pod każdym względem.

Nie powinna przeto istnieć przeszkoda co do wyposażenia obywatela, liczącego ukończonych lat 25, biernym prawem wyborczym.

Ze statystyki wyborczej okazuje się, że na ogół wyborcy wybierają na radnych ludzi wiekiem starszych i tylko niespełna 10% radnych liczy lat mniej niż 30.

Do art. 4.

Poszczególne wypadki wykluczenia wyborcy od wykonywania czynnego i biernego prawa wyborczego nie wymagają bliższego uzasadnienia; nowe jest podyktowane warunkami czasu wykluczenie osób, karanych za lichwę i spekulację, zmierzające do odosobnienia od reszty społeczeństwa pasożytów społecznych.

Do art. 5.

Reprezentacja siły wojskowej i organów egzekutywy winna być wyłączona od udziału w wykonywaniu czynnego prawa wyborczego do Rad miejskich i od piastowania w nich mandatu; organa te są w przeważnej części elementem, niezwiązanym z interesami miasta; zespolenie się tych organów z całokształtem interesów miejskich byłoby zawsze tylko luźne, niestałe.

Do art. 6.

Organa, sprawujące z mocy ustawy bezpośredni nadzór nad samorządem miejskim, nie mogą być jednocześnie składową częścią organów samorządu, temu nadzorowi podległych.

Do art. 7.

Obowiązujące już ustawy i rozporządzenia uzasadniają kompetencję poszczególnych władz do zarządzenia wyborów przez Wojewodów, względnie w stolicy przez Ministra Spraw Wewnętrznych.

Dotychczasowa praktyka (na obszarze b. Kongresówki) powierzania wszelkich czynności przedwyborczych organom władzy sądowej, a nie administracji politycznej, przemawia stanowczo za utrzymaniem podobnej organizacji wyborów także w projektowanej ustawie. Stan ten chroni władzę polityczną, która jest zarazem władzą nadzorczą nad miastami, od ewentualnych zarzutów mieszania się do wyborów, czy nawet bezpośredniego oddziaływania na ich wyniki, zarzutów, podnoszonych nie bez słuszności w odniesieniu do b. dzielnicy pruskiej i austriackiej.

Nadto pozbawia się w ten sposób władzę bezpośrednio interesowaną, tj. dotychczasowe Magistraty, możliwości wywierania nie zawsze pożądanego wpływu na przewód wyborczy.

Do art. 8.

W obowiązującym obecnie na obszarze b. Kongresówki Regulaminie Wyborczym przewidziany był wypadek wyjątkowy mianowania radnych przez władzę nadzorczą; przepis ten okazał się w praktyce bardzo celowy, zabezpieczając w każdym razie powołanie do urzędowania Rady tam, gdzie z powodu waśni narodowościowych czy innych wybory nie odbyły się wskutek stanowczej abstynencji radnych (np. w Kałuszynie wybory nie odbyły się dwa razy).

Przedstawiciel grupy wyborców, należycie legitymowany, podpisuje jako mąż zaufania, protokół z przebiegu głosowania; w protokole tym wolno mu tym samym poczynić zastrzeżenia, jakie uzna za stosowne, ewentualnie umotywić odmowę podpisania protokołu.

Do art. 11.

Projektowane postanowienie stanowi streszczenie trzech artykułów Regulaminu Wyborczego, dotychczas w b. Kongresówce obowiązującego, a stosowane na tym obszarze względem przeszło 180 miast okazało się w zupełności celowe.

Do art. 12.

Spis, prowadzony przez Magistrat, ułatwia sporządzenie list wyborczych przy następnych wyborach.

Do art. 13.

Projektowany czas urzędowania Rady miejskiej jest kompromisowy; dotychczas w b. Kongresówce obowiązywała trzyletnia kadencja, w dwóch pozostałych

dzielnicach – sześćoletnia z obowiązkiem ustępowania drogą losowania połowy radnych po upływie trzech lat. To ostatnie postanowienie w praktyce zawiodło, skoro losowi pozostawiono ważne decyzje, a komplikowało akt wyborczy, ponawiający się zbyt często, bo co trzy lata.

Z drugiej strony długie przewlekanie czasu kadencji całej Rady może organ ten uczynić ociężałym, marastycznym, zwłaszcza w obecnych czasach, kiedy życie postępuje naprzód w różniejszym tempie.

W ten sposób zagwarantowana jest pewna świeżość i sprężystość tego organu, a wyborcy nie są narażeni na zbyt częste stawanie do urny i roznamietnianie umysłów agitacją przedwyborczą.

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 12.

PROTOKÓŁ

118-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 16 grudnia 1920 r.

Przewodniczy Prezydent Ministrów	p. Wincenty Witos
Obecni Panowie:	
Minister Spraw Wewnętrznych	Leopold Skulski
Podsekretarz Stanu w Min. Spraw Zagranicznych	dr Juliusz Dunikowski
Minister Spraw Zagranicznych	Eustachy X. Sapieha
Minister Spraw Wojskowych	gen. por. Kazimierz Sosnkowski
Minister Skarbu	dr Jan Kanty Steczkowski
Podsekretarz Stanu w Min. Skarbu	dr Ignacy Weinfeld
Podsekretarz Stanu w Min. Sprawiedliwości	dr Jan Morawski
Minister Wyznań Rel[igijnych] i Oświecenia Publ[icznego]	Maciej Rataj
Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych	Juliusz Poniatowski
Minister Przemysłu i Handlu	Stefan Przanowski
Minister Kolei Żelaznych	Zygmunt Jasiński
Minister Poczty i Telegrafów	dr Wład[ysław] Stesłowicz
Minister Robót Publicznych	Gabriel Narutowicz
Minister Pracy i Opieki Społecznej	Edward Peplowski
Minister Aprowizacji	Stanisław Śliwiński
Minister b. Dzielnicy Pruskiej	Władysław Kucharski
Kierownik Ministerstwa Zdrowia Publicznego	dr Witold Chodźko
Podsekretarz Stanu w Prez. Rady Ministrów	dr Władysław Wróblewski
Szef Sekcji Administracyjnej Prez. Rady Min.	dr Władysław Studziński
Protokołuje Radca Minister[ialny] Prez. Rady Min.	dr Jerzy Buzek

Początek posiedzenia o godzinie 5-ej po południu.

1. Protokół posiedzenia z dnia 13 grudnia 1920 r. po odczytaniu przyjęto.
2. Rada Ministrów nie przyjęła wniosku Ministra Skarbu w sprawie przyznania funkcjonariuszom państwowym dodatku świątecznego.

Rada Ministrów nie przychyliła się również do wniosku Ministra Skarbu w sprawie zmiany rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 5 sierpnia 1920 r. Dz.U. R.P. Nr 77 poz. 521³⁵¹, natomiast uchwaliła wniosek Ministra Robót Publicznych: „Mnożnik dla Warszawy podnosi się od 1 grudnia 1920 r. z 200 do 300 jednostek. Dla innych miejscowości proporcjonalnie do wskazówek ustawy”.

³⁵¹ Mowa o dodatkach za usługę lat, dopłatach „trzechlecia” za studia wyższe, jak i dodatku drożyznianym do płacy zasadniczej funkcjonariuszy państwowych.

Rada Ministrów zleciła Ministrowi Skarbu złożenie Radzie na najbliższym posiedzeniu wniosku w sprawie diet urzędników państwowych, pracowników kolejowych itd.

3. Rada Ministrów przyjęła w zasadzie projekt ustawy w przedmiocie dokonania przelewu na imię Państwa Polskiego wszelkich dóbr i własności należących do dawnego Cesarstwa Austrii oraz udziału tego Cesarstwa w dobrach, które należały wspólnie do monarchii Austro-Węgierskiej oraz wszelkiej własności Korony i prywatnych dóbr dawnej rodziny panującej Austro-Węgier, znajdujących się na terytorium Państwa Polskiego.

Redakcję art. 1 projektu ustali Minister Rolnictwa z Ministrem Sprawiedliwości. Głosowanie nad art. 2 odroczone celem uprzedniego zapytania Prokuratorii Generalnej, czy uchwalenie art. 2 w złożonej osnowie nie wpłynie na wynik dotyczących sporów sądowych będących w toku w sposób decydujący.

4. Rada Ministrów uchwaliła rozporządzenie Rady Ministrów w przedmiocie przekazania Ministrowi Poczty i Telegrafów zarządu poczt, telegrafów i telefonów na obszarze b. dzielnicy pruskiej.

5. Wniosek Ministerstwa Skarbu w sprawie podziału miejscowości na ziemiach, przyłączonych do Rzeczypospolitej na zasadzie pokoju preliminaryjnego z Rosją na klasy dla oznaczenia mnożnika dodatku ekonomicznego, na życzenie P. Ministra Skarbu zdjęto z porządku obrad.

6. Rada Ministrów przyjęła w zasadzie rozporządzenie w przedmiocie podziału pełniących obecnie służbę w wojsku na kategorie, w myśl „Tymczasowej Ustawy” o powszechnym obowiązku służby wojskowej.

Minister Spraw Wojskowych wyda rozporządzenie to jako swoje.

7. Rada Ministrów uchwaliła rozporządzenie Rady Ministrów w przedmiocie przedłużenia terminów wekslowych w okręgu Sądu Apelacyjnego warszawskiego oraz rozporządzenie Rady Ministrów w przedmiocie przedłużenia terminów wekslowych w okręgu Sądu Apelacyjnego lubelskiego.

8. Rada Ministrów uchwaliła rozporządzenie Rady Ministrów w przedmiocie odroczenia zapłaty prywatno-prawnych wierzytelności pieniężnych w okręgu Sądu Apelacyjnego lwowskiego.

9. Rada Ministrów uchwaliła rozporządzenie Rady Ministrów w przedmiocie przedłużenia terminów przedawnienia oraz przedstawienia do zapłaty kuponów procentowych, rentowych i dywidendowych na terytorium byłej dzielnicy pruskiej.

10. Rada Ministrów przyjęła wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych w przedmiocie przekazania personelu Zarządu terenów przyfrontowych i etapowych poszczególnym Ministerstwom oraz zlikwidowania nieprzyjętego personelu tego Zarządu z następującą poprawką:

„Ministerstwo Spraw Wewnętrznych porozumie się z Ministerstwami resortowymi co do objęcia indywidualnego urzędników Zarządu terenów przyfrontowych i etapowych. Reszcie urzędników należy wypowiedzieć służbę”.

11. Rada Ministrów przyjęła wniosek Ministerstwa Skarbu w sprawie gmachów Polskiej Krajowej Kasy Pożyczkowej i jej Oddziałów.

12. Rada Ministrów uchwaliła rozporządzenie Rady Ministrów w przedmiocie zmiany taksy dla pisarzy hipotecznych.

13. Rada Ministrów przyjęła projekt ustawy o wynagrodzeniu ławników sądów pokoju.

14. Rada Ministrów przyjęła projekt ustawy o zmianie stawek pieniężnych w obowiązujących w b. dzielnicy austriackiej ustawach sądowych.

15. Rada Ministrów przyjęła projekt ustawy o podwyższeniu kosztów sądowych i opłat notariuszów, adwokatów i komorników sądowych w byłej dzielnicy pruskiej.

16. Rada Ministrów przyjęła projekt ustawy w przedmiocie zmiany ustawy o opłatach świadków i znawców w byłej dzielnicy pruskiej.

17. Rada Ministrów przyjęła projekt ustawy o podwyższeniu opłat pisarskich w postępowaniu przed sędziami polubownymi, kosztów postępowania przed sądami przemysłowymi i kosztów w przymusowym postępowaniu administracyjnym w b. dzielnicy pruskiej.

18. Rada Ministrów uchwaliła rozporządzenie Rady Ministrów w przedmiocie włączenia do m. Sochaczewa wsi Włodzimierzówka oraz 161 morgów 174 pręty z miejscowości Czerwonka.

19. Rada Ministrów przyjęła projekt ustawy w przedmiocie przepisów prawnych obowiązujących na obszarach Spisza i Orawy należących obecnie do Rzeczypospolitej Polskiej.

Artykułowi 2 projektu nadano osnowę:

„Upoważnia się Radę Ministrów do wydania rozporządzeń, znoszących lub zmieniających wymienione w art. 1 ustawy i rozporządzenia oraz wprowadzających na tych ziemiach ustawy obowiązujące w Rzeczypospolitej Polskiej”.

20. Rada Ministrów przyjęła do wiadomości sprawozdanie komisji międzyministerialnej wydelegowanej uchwałą Rady Ministrów z 18 listopada br. do zbadania i załatwienia sprawy lokali dla szkół powszechnych i wileńskiej Dyrekcji kolei w Siedlcach.

21. Rada Ministrów przyjęła wniosek Ministra b. Dzielnicy Pruskiej w sprawie bezpłatnego przesyłania Dziennika Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej władzom i urzędom, wymienionym w piśmie z 19 listopada 1920 r. Nr Dz. W.a I-a/20/11461.

22. Rada Ministrów przyjęła wniosek Ministra Przemysłu i Handlu w sprawie ratyfikacji porozumienia z państwami należącymi do Konwencji Międzynarodowej w przedmiocie przystąpienia Rzeczypospolitej Polskiej do Międzynarodowego Instytutu Chłódnictwa³⁵², podpisanego w Paryżu 21 czerwca 1920 r.

³⁵² Międzynarodowy Instytut Chłódnictwa powstał w Paryżu w 1908 r. Na mocy konwencji międzynarodowej, zawartej 21 czerwca 1920 r., otrzymał zorganizowaną strukturę.

23. Rada Ministrów przyjęła w zasadzie wniosek Ministra Spraw Zagranicznych w sprawie rozporządzenia Rady Ministrów o ustanowieniu komisarza i podkomisarzy granicznych do regulacji spraw, wynikających z rozgraniczenia Polski i Niemiec. Interesowane Ministerstwa uzgodnią tekst rozporządzenia.

24. Rada Ministrów po rozpatrzeniu treści pisma Prezydenta m.st. Warszawy z 16 grudnia br. Nr 4313/P. w sprawie pomocy finansowej dla miasta na wypłatę zwiększających się w związku z drożyzną wynagrodzeń urzędników i robotników miejskich w formie zaliczki na poczet nowych podatków, jakie w porozumieniu z Rządem przez miasto wprowadzone zostaną – poleciła załatwienie rzeczy przygotować Ministrowi Skarbu i Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Prezydentem m.st. Warszawy.

25. Na wniosek Ministra Skarbu Rada Ministrów zezwoliła:

- a) Izydorowi Kleinowi na nabycie szybu „Fryderyk” w Tustanowicach;
- b) Północno-francuskiemu Syndykatomu Naftowemu³⁵³ na nabycie trzech grup terenów naftowych – jednej o obszarze do 257 morgów, drugiej – 1600 morgów, obie wchodzące w skład dóbr i gminy Spas, Pohorylec i Podsuche i objęte wykazem hipotecznym L.L. 240, 241, 242 u sędziego hipotecznego w Stryju, trzeciej zaś, składającej się z 7 parceli realności objętej wykazem hipotecznym L. 257 u sędziego hipotecznego w Różniatowie, wchodzącej w skład gminy Duba,
- c) Albertowi Torinusowi na nabycie nieruchomości położonej w Łodzi przy ul. Piotrkowskiej Nr 181,
- d) Austriackiemu Towarzystwu Akcyjnemu dla przemysłu naftowego w Wiedniu³⁵⁴ na nabycie od ks[iędza] Józefa Pelczara, biskupa rzymskokatolickiego w Przemyślu, działającego imieniem własnym oraz imieniem majątku zakładowego rzymskokatolickiego biskupstwa w Przemyślu, parcel gruntowych L.L. kastralne 1539, 1540, 1541/1, 1541/2, 1542, 1543, 1545, 1552, 1553/1, 1554, 1555/1, 1555/2, 1556, 1557, 1558, 1559–1560, 1561, 1563, 1564, 1565, 1566, 1567, 2399, 2400, 2401, 2402, 2403/1, 2043/2, 2404/1, 2404/2, 2405, 2406, 2407, 2408, 2409, 2410, 2411, 2412, 2413/1, 2413/2, 2415, 2417, 2417, 2418, 2419, 2421, 2422, 2423, 2424, 2425/1, 2425/2, 2426/1, 2426/2, 2427, 2428, 2429/2, o obszarze 145 ha 44 a 81 m[etrów] k[wadratowych] wedle arkusza gruntowego, wchodzących w skład dóbr Równe w pow[iecie] Krośnickim w Małopolsce, objętych wykazem hipotecznym L. 666 ks[ięgi] gr[untowej] dla większych posiadłości,

³⁵³ Polsko-Francuski Syndykat Naftowy był konsorcjum powołanym do eksploatacji złóż ropy naftowej w Galicji Wschodniej (Zagłębie Borysławskie).

³⁵⁴ Austriackie Towarzystwo Akcyjne dla Przemysłu Naftowego powstało w Wiedniu i zajmowało się finansowaniem wydobycia ropy naftowej, inwestując przede wszystkim w Zagłębiu Borysławskim.

- prowadzonej przy Sądzie Okręgowym w Jaśle na warunkach wyszczególnionych w kontraktach z dn. 22 marca 1917 r., 3 kwietnia 1917 r. oraz w umowie dodatkowej z dn. 9 kwietnia 1920 r. pod warunkiem zatwierdzenia tych kontraktów przez Namiestnictwo;
- e) Towarzystwu Okrętowemu „Holland America Lijn” na nabycie nieruchomości położonej w Warszawie w Al. Jerozolimskich pod Nr 31 oznaczoną Nr hip. 1582M.

Koniec posiedzenia o godz. 10 wieczorem.

fWitos^f

Załączniki

Wykaz:

1. Wniosek nagły Ministra Skarbu w sprawie przyznania funkcjonariuszom państwowym zasiłku świątecznego.
2. Wniosek nagły Ministra Skarbu w sprawie podwyższenia mnożnika dodatku drożyznianego.
3. [Wniosek o uchwalenie ustawy w przedmiocie dokonania przelewu na imię Państwa Polskiego wszelkich dóbr i własności należących do dawnego Cesarstwa Austrii oraz udziału tego Cesarstwa w dobrach, które należały wspólnie do monarchii Austro-Węgierskiej oraz wszelkiej własności Korony i prywatnych dóbr dawnej rodziny panującej Austro-Węgier, znajdujących się na terytorium Państwa Polskiego].
4. Wniosek Ministra Poczty i Telegrafów w sprawie przejęcia przez Ministerstwo Poczty i Telegrafów zarządu pocztowego, telegraficznego i telefonicznego na obszarze byłej dzielnicy pruskiej.
5. Wniosek nagły Ministra Skarbu w sprawie podziału miejscowości na ziemiach, przyłączonych do Rzeczypospolitej na zasadzie pokoju preliminaryjnego z Rosją na klasy, dla oznaczenia mnożnika dodatku ekonomicznego.
6. Rozporządzenie Rady Ministrów w przedmiocie podziału pełniących obecnie służbę w wojsku na kategorie, w myśl Tymczasowej Ustawy o powszechnym obowiązku służby wojskowej; motywy³⁵⁵.
7. Rozporządzenie Rady Ministrów w przedmiocie przedłużenia terminów wekslowych w okręgu Sądu Apelacyjnego Warszawskiego³⁵⁶.
8. Rozporządzenie Rady Ministrów w przedmiocie przedłużenia terminów wekslowych w okręgu Sądu Apelacyjnego Lubelskiego³⁵⁷.
9. Rozporządzenie Rady Ministrów w przedmiocie odroczenia zapłaty prywatno-prawnych wierzytelności pieniężnych w okręgu Sądu Apelacyjnego we Lwowie; uzasadnienie³⁵⁸.

³⁵⁵ Załącznik [6] do punktu 6. Nie publikuje się.

³⁵⁶ Załącznik 1 [7] do punktu 7. Nie publikuje się.

³⁵⁷ Załącznik 2 [8] do punktu 7. Nie publikuje się.

³⁵⁸ Załącznik [9] do punktu 8. Nie publikuje się.

10. Rozporządzenie Rady Ministrów w przedmiocie przedłużenia terminów przedawnienia oraz przedstawienia do zapłaty kuponów procentowych, rentowych i dywidendowych na terytorium byłej dzielnicy pruskiej³⁵⁹.
11. Wniosek [Ministerstwa Spraw Wewnętrznych] w przedmiocie przekazania personelu Zarządu Terenów Przyfrontowych i Etapowych poszczególnym Ministerstwom oraz zlikwidowania nieprzyjętego personelu tego Zarządu.
12. Wniosek [Ministerstwa Skarbu] w sprawie gmachu dla Polskiej Krajowej Kasy Pożyczkowej i jej Oddziałów³⁶⁰.
13. Rozporządzenie Rady Ministrów w przedmiocie zmiany taksy dla pisarzy hipotecznych³⁶¹.
14. Ustawa o wynagrodzeniu ławników sądów pokoju³⁶².
15. Ustawa o zmianie stawek pieniężnych w obowiązujących w b. dzielnicy austriackiej ustawach sądowych; uzasadnienie³⁶³.
16. Ustawa o podwyższeniu kosztów sądowych i opłat notariuszów, adwokatów i komorników sądowych w byłej dzielnicy pruskiej; motywy³⁶⁴.
17. Ustawa w przedmiocie zmiany ustawy o opłatach świadków i znawców w byłej dzielnicy pruskiej; motywy³⁶⁵.
18. Ustawa o podwyższeniu opłat pisarskich w postępowaniu przed sędziami polubownymi, kosztów postępowania przed sądami przemysłowymi i kosztów w przymusowym postępowaniu administracyjnym; motywy³⁶⁶.
19. Uzasadnienie projektu rozporządzenia Rady Ministrów w przedmiocie włączenia do miasta Sochaczewa wsi Włodzimierzówki oraz 120 morgów w miejscowości Czerwonka³⁶⁷.
20. Motywy [Ustawy w przedmiocie przepisów prawnych, obowiązujących na obszarach Spisza i Orawy, należących obecnie do Rzeczypospolitej Polskiej].
- [20a.] Ustawa w przedmiocie przepisów prawnych, obowiązujących na obszarach Spisza i Orawy, należących obecnie do Rzeczypospolitej Polskiej.
21. Protokół posiedzenia Komisji Międzyministerialnej, wydelegowanej na skutek uchwały Rady Ministrów, celem zbadania i załatwienia sprawy lokali dla szkół powszechnych i Dyrekcji Kolei Wileńskiej w Siedlcach³⁶⁸.
22. Projekt ustawy o ratyfikacji porozumienia z Państwami, należącymi do Konwencji Międzynarodowej, w sprawie przystąpienia Rzeczypospolitej Polskiej do Międzynarodowego Instytutu Chłódnictwa, podpisanego w Paryżu 21 czerwca 1920 r.; motywy; tekst Międzynarodowej Konwencji w sprawie utworzenia w Paryżu Międzynarodowego Instytutu Chłódnictwa, zawartej między Państwami³⁶⁹.

³⁵⁹ Załącznik [10] do punktu 9. Nie publikuje się.

³⁶⁰ Załącznik [12] do punktu 11. Nie publikuje się.

³⁶¹ Załącznik [13] do punktu 12. Nie publikuje się.

³⁶² Załącznik [14] do punktu 13. Nie publikuje się.

³⁶³ Załącznik [15] do punktu 14. Nie publikuje się.

³⁶⁴ Załącznik [16] do punktu 15. Nie publikuje się.

³⁶⁵ Załącznik [17] do punktu 16. Nie publikuje się.

³⁶⁶ Załącznik [18] do punktu 17. Nie publikuje się.

³⁶⁷ Załącznik [19] do punktu 18. Nie publikuje się.

³⁶⁸ Załącznik [21] do punktu 20. Nie publikuje się.

³⁶⁹ Załącznik [22] do punktu 22. Nie publikuje się.

23. Rozporządzenie Rady Ministrów o ustanowienie Komisarza i Podkomisarzy granicznych do regulacji spraw, wynikających z rozgraniczenia Polski i Niemiec³⁷⁰.
24. [Pismo Magistratu Miasta Stoł. Warszawy do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych dot. wniosku robotników, urzędników i oficjalistów miejskich o wypłatę im w miesiącu bieżącym 13-ej pensji]³⁷¹.
25. [Opinia dotycząca Pisma Magistratu Miasta Stoł. Warszawy do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych]³⁷².
26. Wniosek [Ministerstwa Skarbu] w sprawie udzielenia zezwolenia Izydorowi Klein na nabycie szybu „Fryderyk” w Tustanowicach³⁷³.
27. Wniosek [Ministerstwa Skarbu] o zezwolenie sprzedaży terenów naftowych przez Wacława Wojskiego i d-ra Tadeusza Smoluchowskiego Północno-Francuskiemu Syndykatowi Naftowemu³⁷⁴.
28. Wniosek [Ministerstwa Skarbu] w sprawie udzielenia zezwolenia Albertowi Torinusowi na nabycie nieruchomości w Łodzi³⁷⁵.
29. Wniosek [Ministerstwa Skarbu] w sprawie udzielenia Austriackiemu T-wu Akcyjnemu dla Przemysłu Naftowego w Wiedniu Seilerstaedte 13, zezwolenia na nabycie od ks[iędza] D-ra Józefa Pelczara, biskupa rzymsko-katol. w Przemyśle, parcel gruntowych wchodzących w skład dóbr Równe, pow[iatu] Krośnieńskiego w Małopolsce³⁷⁶.
30. Wniosek [Ministerstwa Skarbu] w sprawie zezwolenia Towarzystwu Okrętowemu „Holland America Lijn” na nabycie nieruchomości³⁷⁷.

°Załącznik 1 do punktu 2°

Wniosek nagły Ministra Skarbu w sprawie przyznania funkcjonariuszom państwowym zasiłku świątecznego

Wniosek nagły Ministra Skarbu w sprawie przyznania funkcjonariuszom państwowym zasiłku świątecznego.

Rada Ministrów raczy uchwalić:

Etatowym i nietatowym pracownikom państwowym, których uposażenie normują ustawy z dn. 13 lipca 1920 r. Dz.U. Nr 65 poz. 429–436, jako też pomocnikom kancelaryjnym i pomocniczym woźnym na obszarze b. zaboru austriackiego oraz dietariuszom, otrzymującym uposażenie nie wyższe od uposażenia pracowników etatowych spełniających podobne funkcje – o ile pozostają

³⁷⁰ Załącznik [23] do punktu 23. Nie publikuje się.

³⁷¹ Załącznik [24] do punktu 24. Nie publikuje się.

³⁷² Załącznik [25] do punktu 24. Nie publikuje się.

³⁷³ Załącznik [26] do punktu 25a. Nie publikuje się.

³⁷⁴ Załącznik [27] do punktu 25b. Nie publikuje się.

³⁷⁵ Załącznik [28] do punktu 25c. Nie publikuje się.

³⁷⁶ Załącznik [29] do punktu 25d. Nie publikuje się.

³⁷⁷ Załącznik [30] do punktu 25e. Nie publikuje się.

na służbie państwowej bez przerwy przynajmniej od 1 września 1920, wypłacić należy jednorazowy zasiłek świąteczny.

Zasiłek ten wynosi 50% dodatku drożyznianego przypadającego za miesiąc grudzień roku bieżącego, przy czym kwota zasiłku świątecznego ma wynosić

I. w Warszawie

a) dla utrzymujących rodzinę (w rozumieniu ustaw o uposażeniu)	nie mniej jak 2000 Mk.
b) dla samotnych	” ” ” 1500 ”

II. w miejscowościach II klasy

a) dla utrzymujących rodzinę	” ” ” 2000 ”
b) dla samotnych	” ” ” 1000 ”

III. w miejscowościach III, IV i V-ej klasy

a) dla utrzymujących rodzinę	” ” ” 1500 ”
b) dla samotnych	” ” ” 1000 ”

Uzasadnienie.

Przyznanie powyższego zasiłku świątecznego uzasadnia się wzrostem kosztów utrzymania w miesiącu grudniu br. tudzież zwiększonymi potrzebami funkcjonariuszów państwowych ze względu na nadchodzące święta Bożego Narodzenia. Wysokość zasiłku obliczono w uwzględnieniu tej okoliczności, że równocześnie podwyższa się mnożnik od 1 stycznia 1921 r.

Według przybliżonego obliczenia Ministerstwa Skarbu jednorazowy wydatek związany z przyznaniem powyższego zasiłku wyniesie około 500 000 000 Mk.

MINISTER SKARBU

/-/ Steczkowski mp.

“Załącznik 2 do punktu 2”

Wniosek nagły Ministra Skarbu w sprawie podwyższenia mnożnika dodatku drożyznianego

Wniosek nagły Ministra Skarbu w sprawie podwyższenia mnożnika dodatku drożyznianego.

Rada Ministrów raczy uchwalić:

Rozporządzenie Rady Ministrów

w sprawie zmiany rozporządzenia Rady Ministrów z dn. 5 sierpnia 1920
Dz.U. R.P. Nr 77 poz. 521.

Art. 1.

Na podstawie art. 5 ustęp ostatni ustawy z dnia 13 lipca 1920 (Dz.U. R.P. Nr 65 poz. 429, 430 i 431) i art. 10 ustęp przedostatni i ostatni ustawy z dn. 13 lipca 1920 (Dz.U. R.P. Nr 65 poz. 436) podwyższa się, począwszy od dn. 1 stycznia 1921 r. mnożnik dodatku drożyznianego dla wszystkich funkcjonariuszów państwowych w pierwszej klasie miejscowości z 200 na 250, w II-jej klasie ze 180 na 200, w III-jej klasie ze 160 na 180, w IV-jej klasie ze 140 na 160, wreszcie w V-jej klasie miejscowości ze 120 na 150.

Art. 2.

Rozporządzenie Rady Ministrów Dz.U. R.P. Nr 99 poz. 659 tudzież tabele cyfrowe załącznika do tego rozporządzenia uchyła się.

Wyniki otrzymane z pomnożnika procentów płacy zasadniczej, czyli mnożnych, ustalonych w odnośnych ustawach o uposażeniu przez mnożniki ustalone w art. 1 rozporządzenia niniejszego, a wykazujące dodatki drożyzniane w markach polskich, przedstawione są w załączonej tabeli (vide załącznik).

PREZYDENT MINISTRÓW MINISTER SKARBU MINISTER B. DZIELNICY
PRUSKIEJ

Uzasadnienie.

I. Przeciętny koszt utrzymania dziennego rodziny pracowniczej otrzymującej deputat wynosił w Warszawie w miesiącu lipcu br. marek 84,39, a w listopadzie br. Mk. 129,09, wzrost zatem wynosił 53%. Należałoby zatem mnożnik ustalony dla Warszawy w miesiącu lipcu br. na 150 podwyższyć od 1 grudnia br. w tym samym stosunku, w jakim wzrosła drożyzna, tj. ustalić jego stopę na 230.

Ze względu na to, że projektowana jest wypłata przed świętami Bożego Narodzenia zasiłku świątecznego dla funkcjonariuszów państwowych, proponuje się podwyższenie mnożnika dopiero od 1 stycznia 1921.

Stopę tego mnożnika ustala się od 1 stycznia 1921 na 250, albowiem drożyzna w miesiącu grudniu wzrosła niewątpliwie jeszcze bardziej, a nadto daty wzrostu drożyzny, podane przez Komisję do badania wzrostu cen przy Głównym Urzędzie Statystycznym, dotyczą tylko kosztów wyżywienia, światła i opału, a nie obejmują również znacznego wzrostu cen mieszkania, odzieży i obuwia.

II. Największą trudność przedstawia sprawa wypośrodkowania stopy mnożnika dla pozostałych czterech klas miejscowości. Art. 5 ustawy z dn. 13 lipca 1920 Dz.U. Nr 65 poz. 429 i identyczne przepisy innych ustaw o uposażeniu stanowią, że kwota dodatku drożyznianego dla miejscowości, zaliczonych do klasy najniższej nie może się różnić więcej aniżeli o 40% od odpowiedniej kwoty dla miejscowości, zaliczonej do klasy najwyższej.

Przy obecnym systemie pięciu klas drożyznianych trzymano się dotąd zasady, że mnożnik obniżał się w każdej niższej klasie miejscowości o 10%. Utrzymanie tej zasady na przyszłość jest niemożliwe, gdyż nie ulega wątpliwości, że drożyzna w Warszawie zaliczonej do I-ej klasy miejscowości wzrasta w stosunkowo znacznie wyższym stopniu aniżeli w miejscowościach innych, nie jest zatem słuszne podwyższanie mnożnika dla wszystkich klas miejscowości w tym samym stosunku jak dla Warszawy.

Ponieważ jednak Główny Urząd Statystyczny nie posiada dotąd danych stwierdzających ogólny wzrost drożyzny w całym Państwie, przeto na razie oznaczanie ściśle mnożnika dla poszczególnych klas miejscowości na podstawie przeciętnego wzrostu drożyzny jest niemożliwe.

Konieczna jest jednakże zmiana dotychczasowej zasady w ustalaniu stopy mnożnika dla poszczególnych klas miejscowości w tym duchu, by między Warszawą a miejscowościami zaliczonymi do II-ej klasy przyjąć różnicę stopy mnożnika przynajmniej o 20%.

W związku z powyższym proponuje się ustalenie stopy mnożnika:

dla	Warszawy				na 250
”	miejscowości zaliczonych do klasy	II			” 200
”	”	”	”	”	” 180
”	”	”	”	”	” 160
”	”	”	”	”	” 150

Według przybliżonego obliczenia Ministerstwa skarbu wydatek związany z proponowanym podwyższeniem stopy mnożnika będzie wynosił miesięcznie około 200 000 000 Mk.

°Załącznik [3] do punktu 3°

[Wniosek o uchwalenie ustawy w przedmiocie dokonania przelewu na imię Państwa Polskiego wszelkich dóbr i własności należących do dawnego Cesarstwa Austrii oraz udziału tego Cesarstwa w dobrach, które należały wspólnie do monarchii austro-węgierskiej oraz wszelkiej własności Korony i prywatnych dóbr dawnej rodziny panującej Austro-Węgier, znajdujących się na terytorium Państwa Polskiego]

Rada Ministrów uchwalić raczy następujący projekt

U S T A W Y

z dnia ... w przedmiocie dokonania przelewu na imię Państwa Polskiego wszelkich dóbr i własności należących do dawnego Cesarstwa Austrii oraz udziału tego Cesarstwa w dobrach, które należały wspólnie do monarchii Austro-Węgierskiej

oraz wszelkiej własności Korony i prywatnych dóbr dawnej rodziny panującej Austro-Węgier, znajdujących się na terytorium Państwa Polskiego.

Art. 1.

Wszelkie dobra i własności należące do dawnego Cesarstwa Austrii, oraz udział tego Cesarstwa w dobrach, które należały wspólnie do monarchii Austro-Węgierskiej, oraz wszelka własność Korony i prywatne dobra dawnej rodziny panującej Austro-Węgier, znajdujące się na terytorium Państwa Polskiego, a przyznane temuż Państwu art. 208 traktatu zawartego dnia 10 września 1919 roku w St. Germain ulegają niezwłocznemu przelewowi na imię Państwa Polskiego przez sądy właściwe na wniosek Prokuraturii Generalnej.

Art. 2.

Wszelkiego rodzaju alienacje, obciążenia i w ogóle umowy, powodujące pozbawienie Państwa Polskiego całości lub jakiegokolwiek części mienia, w art. poprzednim wyszczególnionego, zdziałane przez dotychczasowych właścicieli w okresie od wymienionej w art. poprzednim daty zawarcia traktatu w St. Germain, w stosunku do Państwa Polskiego pozbawione są skutków prawnych. Przepis niniejszy dotyczy wszelkiego rodzaju dóbr i własności należących do Cesarstwa, Korony b. Cesarza i poszczególnych członków dawnej rodziny panującej Austro-Węgier.

Art. 3.

Ustawa wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Art. 4.

Wykonanie poleca się Prezydentowi Ministrów oraz Ministrowi Sprawiedliwości.

UZASADNIENIE.

Uchwała Sejmu z dnia 10 lipca 1919 r. w przedmiocie zasad reformy rolnej, a następnie ustawa z dnia 15 lipca 1920 r. o wykonaniu reformy rolnej na wykonywanie tej reformy przeznacza dobra po b. monarchach oraz rodzinach panujących. Jeśli się zważy, że dobra te stanowią znaczne obszary (dobra Habsburgów wynoszą około 80 000 ha przestrzeni ogólnej, w tym kilkanaście tysięcy gruntów ornych: łąk i pastwisk) i w traktatach międzynarodowych (Wersalskim i St. Germain'[s]kim) uważane są za rodzaj dóbr państwowych, jasne się staje, że powinny być co rychlej parcelowane. Parcelacja jednak wymaga uregulowania tytułu własności na rzecz Państwa Polskiego. Jeżeli chodzi o dobra Habsburgów, to sam przepis art. 208 traktatu z dnia 10 września 1919 r. w St. Germain konkretnych dyspozycji co do przepisania tytułu własności w stosunku do sądów polskich nie

zawiera, ponieważ z konieczności jest on ogólny i dotyczy Państwa Polskiego jako takiego. Z drugiej strony zainteresowani właściciele dotychczasowi samowolnie i jednostronnie interpretując na swoją korzyść sens art. 208 traktatu, dokonywają transakcji, które, gdyby im nie przeciwdziałać i tamy bezwzględnej nie postawić, mogłyby cały sens i znaczenie art. 208 w stosunku do Polski faktycznie wniwecz obrócić.

Dobra, które z mocy traktatu powinny przejść na własność Polski i za które z mocy tegoż traktatu przez Państwo Polskie wpłacona zostanie wartość na fundusz odszkodowań, przeszłyby wkrótce w ręce prywatne i do przejścia na własność Polski i tym samym do wpłacenia oczywiście dość znacznej kwoty na fundusz odszkodowań nic by nie zostało. Przykładem takiej transakcji jest sprzedaż dóbr Lanckorona-Izdebnik. Jest przeto rzeczą konieczną unieważnienie wszelkich podobnych transakcji w stosunku do Państwa Polskiego oraz uniemożliwienie ich na przyszłość. Tego wymaga zarówno sens traktatu w interesie sprawy odszkodowań, jako też interes Państwa Polskiego, polegający na przejęciu na własność bez obowiązku odszkodowania znacznych obszarów leśnych, będących dawnymi królewskimi, oraz na lojalnym w stosunku do mocarstw sprzymierzonych wykonaniu przyjętego traktatu.

Zarówno jednak sprawa niezwłocznego rozpoczęcia parcelacji jako też sprawa zabezpieczenia interesu Państwa Polskiego oraz możliwości lojalnego wykonania traktatu w St. Germain co do dóbr przyznanych temu Państwu wymagają wydania projektowanej ustawy.

Przedłożony projekt ustawy trzyma się ściśle ram i nawet wyrażen traktatu. Opiera się on na założeniu, że traktat międzynarodowy, stanowiący umowę między państwami, jako podmiotami międzynarodowego prawa publicznego, bynajmniej nie wyklucza ani możliwości, ani też potrzeby wydania specjalnej ustawy wewnętrznej. Normy traktatowo regulują stosunki pomiędzy państwami jako osobami prawnymi i dlatego dla stosunków wewnętrznych są zbyt ogólne i do bezpośredniego zastosowania często bardzo zupełnie nieprzydatne. Art. 256 traktatu Wersalskiego, przyznający Państwu Polskiemu majątki rodziny panującej niemieckiej, wcale nie wykluczył ani możliwości, ani potrzeby wydania ustawy z dnia 14 lipca 1920 r. o przelaniu tytułu własności tych majątków na Państwo Polskie.

Tyle co do art. 1 projektu.

Co się tyczy art. 2 projektu, to zaznaczyć trzeba co następuje:

Zainteresowani członkowie b. Austriacko-Węgierskiej rodziny panującej jednostronnie na swoją korzyść interpretują art. 208 traktatu w St. Germain w tym sensie, jakoby artykuł ten nie obejmował majątków prywatnych poszczególnych członków rodziny panującej, ponieważ w artykule tym jest mowa tylko o majątkach b. rodziny. W związku z tą błędną interpretacją zaszedł fakt sprzedaży dóbr Lanckorona-Izdebnik. Zwolennicy takiej interpretacji na korzyść Habsburgów

opierają się na odmiennej w porównaniu z art. 256 traktatu Wersalskiego redakcji art. 208 traktatu St. Germain'skiego, oraz powołują się na przepisy statutu familijnego Habsburgów, wydanego w roku 1839. Tymczasem zarówno odpowiednie miejsca art. 256 traktatu Wersalskiego, jako też art. 208 traktatu St. Germain'skiego, oraz powoływany statut familijny dowodzą czegoś wręcz przeciwnego. Obchodzące nas miejsce z art. 256 traktatu Wersalskiego brzmi:

„Au sens du présent article, les biens et propriétés de l'Empire et des Etats allemands seront considérés comme comprenant toutes les propriétés de la Couronne, de l'Empire, des Etats allemands et les biens privés de l'ex-Empereur d'Allemagne et des autres personnes royales”³⁷⁸.

W art. zaś 208 traktatu St. Germain czytamy:

„Au sens du présent article, les biens et propriétés du Gouvernement autrichien, ancien ou actuel, seront considérés comme comprenant les biens appartenant à l'ancien Empire d'Autriche et les intérêts de cet Empire dans les biens qui appartenaient en commun à la monarchie austro-hongroise ainsi que toutes les propriétés de la Couronne et que les biens privés de l'ancienne famille souveraine d'Autriche-Hongroise”³⁷⁹.

Tak więc traktaty znają dwie tylko kategorie dóbr państwowych, przekazywanych na własność państw sukcesyjnych, mianowicie:

a) Dobra państwowe w ścisłym znaczeniu (Propriétés de l'Empire, des Etats) i koronne (Propriétés de la Couronne),

b) Dobra prywatne członków rodziny panującej.

Traktaty z Niemcami i Austrią nie mówią specjalnie o dobrach apanażowych, niemniej jednak dobra te istnieją zarówno w Niemczech (w postaci fideikomisu rodziny panującej), jak i w Austrii (w postaci funduszu zaopatrzenia rodziny panującej) i objęte zostały przepisami traktatowymi. Ale oczywistą jest rzeczą, że dobra fideikomisowe nie mogą być zaliczone do kategorii „biens privés”, dóbr prywatnych, lecz do „propriétés de la Couronne”, własności Korony, ponieważ mają za cel utrzymanie rodziny panującego i wyjęte są ze zwykłego obrotu cywilnego. Kiedy art. 256 traktatu Wersalskiego mówi o dobrach prywatnych ex-cesarza niemieckiego i innych osób królewskich, to oczywiście nie ma na myśli dóbr fideikomisowych, lecz majątki prywatne poszczególnych członków rodziny panującej, ponieważ fideikomis rodziny objęty został już pojęciem „propriétés

³⁷⁸ „W rozumieniu niniejszego artykułu za majątek i posiadłości Cesarstwa i Państw Niemieckich uważa się wszelkie mienie należące do Korony, Cesarstwa, Państw Niemieckich oraz prywatną własność byłego Cesarza Niemiec i innych osób spokrewnionych z osobą władcy”.

³⁷⁹ „Dla celów niniejszego artykułu przyjmuje się, że mienie i posiadłości Rządu Austriackiego, zarówno byłe, jak i obecne, obejmują mienie należące do byłego Cesarstwa Austriackiego oraz udziały tego Cesarstwa w dobrach, które należały wspólnie do Monarchii Austro-Węgierskiej, jak również wszystkie dobra Korony oraz prywatne dobra byłej panującej rodziny monarchii Austro-Węgierskiej”.

de la Couronne” – własność Korony. Tak samo wyrażenie art. 208 traktatu St. Germain „dobra prywatne dawnej rodziny panującej” oczywiście odniesiony być musi wyłącznie do dóbr prywatnych poszczególnych członków rodziny, a nie do funduszu utrzymania domu panującego.

Powoływany przez zwolenników korzystnej dla arcyksiążąt interpretacji statut familijny Habsburgów w art. 37 przewiduje posiadanie przez poszczególnych członków domu panującego majątków wolnodziedzicznych (alodialnych) i nosi tytuł „O majątku prywatnym arcyksiążąt i arcyksiężniczek”. Art. 40 i 41 mówi „O wspólnym majątku familijnym”.

Ustęp b art. 40 traktuje „O familijnym funduszu zaopatrzenia”, art. zaś 41 powiada, że „Familijny fundusz zaopatrzenia pozostaje pod dozorem i zarządem każdorazowego panującego i głowy rodziny, który ma wyłączne prawo przyznawania członkom rodziny dochodów z tego funduszu”. Oczywiście jest zatem rzeczą, że dobra należące do familijnego funduszu zaopatrzenia zgodnie ze statutem familijnym Habsburgów mają wybitnie publiczny charakter i następnie, że sam statut przeciwstawia je dobrom prywatnym.

Tak więc zarówno analiza porównawcza odpowiednich przepisów traktatu Wersalskiego i St. Germain’skiego, jako też wyraźny przepis statutu familijnego Habsburgów dowodzą niezbicie, że wyrażenie art. 208 traktatu St. Germain (Biens privés de l’ancienne famille souveraine) dotyczyć może wyłącznie dóbr prywatnych poszczególnych członków rodziny panującej, lecz nie dóbr funduszu zaopatrzenia, które zatem muszą być odniesione do kategorii „Propriétés de la Couronne”.

Państwo Polskie nie tylko ma prawo, lecz obowiązek traktatowy unieważnić transakcje, dokonane na podstawie samowolnej interpretacji przez Habsburgów ku szkodzie Polski i uniemożliwieniu jej lojalnego wykonania zobowiązań traktatowych. Interesy te jednak mogą być należycie obronione tylko przez wydanie ustawy, umożliwiającej wykonanie wewnętrzne traktatu w całej pełni.

°Załącznik [4] do punktu 4°

Wniosek Ministra Poczt i Telegrafów w sprawie przejęcia przez Ministerstwo Poczt i Telegrafów zarządu pocztowego, telegraficznego i telefonicznego na obszarze byłej dzielnicy pruskiej

W n i o s e k

Ministra Poczt i Telegrafów w sprawie przejęcia przez Ministerstwo Poczt i Telegrafów zarządu pocztowego, telegraficznego i telefonicznego na obszarze byłej dzielnicy pruskiej.

Rada Ministrów

raczy uchwalić:

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia ... 1920 roku w sprawie przejęcia przez Ministerstwo Poczty i Telegrafów zarządu pocztowego, telegraficznego i telefonicznego na obszarze byłej dzielnicy pruskiej.

Na podstawie Art. 7 ust. z dnia 1 sierpnia 1919 r. o tymczasowej organizacji Zarządu b. Dzielnicy Pruskiej (Dz.P.P. z 1919 r. Nr 64 poz. 385) Rada Ministrów zarządza co następuje:

§ 1. Zarząd pocztowy, telegraficzny i telefoniczny na obszarze b. dzielnicy pruskiej wyłącza się z dniem 1 stycznia 1921 r. z zakresu działania Ministra tej dzielnicy i przekazuje się Ministrowi Poczty i Telegrafów.

§ 2. Szczegółowe zarządzenia potrzebne do wykonania postanowień § 1 wydażą Minister b. Dzielnicy Pruskiej oraz Minister Poczty i Telegrafów.

Minister
Stesłowicz^f

ˆZałącznik [5] do punktu 5ˆ

Wniosek nagły Ministra Skarbu w sprawie podziału miejscowości na ziemiach, przyłączonych do Rzeczypospolitej na zasadzie pokoju preliminaryjnego z Rosją na klasy, dla oznaczenia mnożnika dodatku ekonomicznego

Wniosek nagły Ministra Skarbu w sprawie podziału miejscowości na ziemiach, przyłączonych do Rzeczypospolitej na zasadzie pokoju preliminaryjnego z Rosją na klasy, dla oznaczenia mnożnika dodatku ekonomicznego.

Rada Ministrów raczy uchwalić:

Rozporządzenie Rady Ministrów

z dnia ... grudnia 1920 r.

uzupełniające rozporządzenie z dnia 5 sierpnia 1920 r. (Dz.U. R.P. Nr 77 poz. 521) o dodatkach do płacy zasadniczej funkcjonariuszów państwowych.

Art. 1.

Załącznik 6 do art. 22 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 5 sierpnia 1920 r. (Dz.U. R.P. Nr 77 poz. 521) Tabela podziału miejscowości w Państwie Polskim na klasy dla oznaczenia mnożnika dodatku ekonomicznego uzupełnia się w następujący sposób:

Na ziemiach, przyłączonych do Rzeczypospolitej na zasadzie pokoju preliminaryjnego z Rosją zalicza się

do II-ej klasy
Brześć Litewski, Grodno, Kowel, Lida, Łuck, Równo i Włodzimierz Wołyński;
do III-ej klasy
wszystkie inne miejscowości.

Art. 2.

Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem 1-go grudnia 1920 r.

PREZYDENT MINISTRÓW

MINISTER SKARBU

Uzasadnienie.

Wobec zarządzonego uchwałą Rady Ministrów z dnia 7-go listopada 1920 r. zniesienia Zarządu Terenów Przyfrontowych i Etapowych i zaprowadzenia normalnej administracji na ziemiach, przyłączonych do Rzeczypospolitej na zasadzie pokoju preliminaryjnego z Rosją, będą urzędnicy państwowi, zatrudnieni na tych ziemiach, pobierać uposażenie według norm, wprowadzonych ustawami o uposażeniu z dnia 13 lipca 1920 r. Dz.U. R.P. Nr 65.

Częścią składową uposażenia ustawowego jest dodatek drożyzniany, którego wysokość zależy od tego, do której klasy dodatku zaliczona została miejscowość, będąca miejscem służbowym funkcjonariusza. Zachodzi zatem potrzeba niezwłocznego podziału miejscowości na tych ziemiach na klasy dodatku ekonomicznego.

Ze względu na wyjątkowe stosunki drożyzniane, panujące na wspomnianych ziemiach, w następstwie tego, że przez długi czas były one w najbliższym sąsiedztwie frontu bojowego i w następstwie zniszczenia, spowodowanego niedawną inwazją bolszewicką, proponuje się zaliczenie kilku większych miejscowości, wymienionych w projekcie rozporządzenia, do klas II-ej, zaś wszystkich innych miejscowości do klasy III-ej dodatku ekonomicznego, z nadmienieniem, że Ministerstwo Skarbu zgodzi się, aby funkcjonariuszom państwowym, zatrudnionym na ziemiach przyłączonych, przyznane były zapomogi nadzwyczajne w wysokości połowy zmniejszonych o 25% diet normalnych i ich uzupełnienia (art. 2 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 5 sierpnia 1920 r. Dz.U. R.P. Nr 74 poz. 507).

Rozporządzenie powyższe ma wejść w życie z dniem 1 grudnia 1920 r., jako z dniem zaprowadzenia normalnej administracji na ziemiach przyłączonych.

Wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych w przedmiocie przekazania personelu Zarządu Terenów Przyfrontowych i Etapowych poszczególnym Ministerstwom oraz zlikwidowania nieprzyjętego personelu tego Zarządu

DO RADY MINISTRÓW,
WNIOSEK

w przedmiocie przekazania personelu Zarządu Terenów Przyfrontowych i Etapowych poszczególnym Ministerstwom oraz zlikwidowania nieprzyjętego personelu tego Zarządu.

UZASADNIENIE:

Opierając się na art. 2 uchwały Rady Ministrów z dnia 18 listopada 1920 r. niektóre z Ministerstw zakomunikowały Zarządowi Terenów Przyfrontowych i Etapowych, że przejmują od Zarządu tylko sprawy oraz część inwentarza, co się zaś tyczy personelu to Zarząd musi go zlikwidować, wymawiając wszystkim posadę z dniem 28 lutego 1921 roku. Odmowa przyjęcia personelu tyczy się jak personelu Centrali, tak i w znacznej mierze personelu na prowincji. Tego rodzaju postawienie sprawy przede wszystkim niezgodne jest z zasadami racjonalnej administracji, ponieważ w takim niezorganizowanym kraju, gdzie wszystkie urzędy są w stadium organizacji, wszelkie zmiany personalne są bardzo niepożądane, tym bardziej zmiany usuwające od administracji ludzi znających miejscowe stosunki, odrębne ustawodawstwo oraz język ludności. Zasady przepisów służbowych wymagają zachowania ciągłości służby urzędników, tylko zlikwidowanie jakiegoś urzędu lub redukcja etatów uprawnia do zwolnienia urzędników bez ich winy, w sprawie poruszanej nie ma zwinięcia urzędu, ponieważ likwiduje się tylko Centrala, agendy zaś (Starostwa) pozostają i nie ma motywu do zwolnienia urzędników z urzędów, które się nie likwidują i nie zwiwiają.

Względy oszczędności skarbowej przemawiają także za tym, żeby jak najogólniej likwidować pracujących urzędników, ponieważ zlikwidowanie urzędnika pociąga za sobą wypłacenie odprawy w wysokości trzymiesięcznej pensji, co przy setkach urzędników obciąży bardzo poważnie budżet Państwa.

Wypowiedzenie wszystkim urzędnikom Z[arządu] T[erenów] P[rzyfrontowych] i E[tapowych] nie tylko że zniechęci ich do pracy i osłabi działalność urzędów prowincjonalnych i Centrali do czasu, aż nowa władza obznajamia się ze stosunkami i sprawami, ale i wywoła konieczność stworzenia specjalnego aparatu likwidacyjnego, czego z wielu względów należałoby uniknąć.

Wobec zamierzonego niezwłocznego formowania województw konieczna jest rezerwa znanego już, wykwalifikowanego i wypróbowanego personelu dla natychmiastowego obsadzenia tych województw.

Wobec wyżej przytoczonych względów
RADA MINISTRÓW UCHWALIĆ RACZY:

W myśl art. 2 uchwały z dnia 18 listopada 1920 r. w przedmiocie zniesienia i likwidacji Tymczasowego Zarządu Terenów Przyfrontowych i Etapowych przy przejmowaniu spraw i urzędów Z[arządu] T[erenów] P[rzyfrontowych] i E[tapowych] właściwe Ministerstwa i inne władze naczelne przejmą personel urzędów prowincjonalnych Z[arządu] T[erenów] P[rzyfrontowych] i E[tapowych] całkowicie. Po przejściu każde Ministerstwo władne jest zwolnić tych urzędników, którzy spadną z etatów wobec redukcji urzędów lub też nie odpowiadają kwalifikacjom wymaganym przez obowiązujące przepisy służbowe.

Co się tyczy urzędników b. Centrali Zarządu Terenów Przyfrontowych i Etapowych to poszczególne Ministerstwa mogą nie przyjąć tego personelu całkowicie lub częściowo.

Urzędnicy podlegający likwidacji zostają zwolnieni i otrzymują trzymiesięczne odszkodowanie w wysokości ostatnich poborów ze wszystkimi dodatkami.

MINISTER SPRAW WEWNĘTRZNYCH

/-/ SKULSKI w.r.

Warszawa, dn. ... 1920 r.

°Załącznik [20] do punktu 19°

Motywy [Ustawy w przedmiocie przepisów prawnych, obowiązujących na obszarach Spisza i Orawy, należących obecnie do Rzeczypospolitej Polskiej]

Do RADY MINISTRÓW

MOTYWY

Wskutek przyłączenia do Polski obszarów Spisza i Orawy³⁸⁰ zaistniała potrzeba określenia w drodze ustawodawczej, jakie normy prawne powszechnie obowiązujące mają mieć na owych obszarach zastosowanie. Potrzebie tej czyni zadość art. 1-szy projektowanej ustawy.

Ponadto wyłania się obecnie konieczność wydania norm prawnych potrzebnych wobec przyłączenia Spisza i Orawy do Polski. Obowiązujące na tym obszarze prawo węgierskie musi ulec zmianom zgodnie z duchem ustawodawstwa polskiego i ustrojem Rzeczypospolitej, dotyczy to tak prawa materialnego, jak i procesowego.

³⁸⁰ Na Orawie i Spiszu państwo polskie weszło w posiadanie niewielkiej części spornych regionów zamieszkałych przez ludność polską. Spór o Jaworzynę Spiską toczył się będzie do 1924 r. i okaże się dla Polski niepomysłny. Konferencja Ambasadorów sporne tereny przyzna Czechosłowacji.

Zmiany te, o ile dotyczą ustaw, winny zasadniczo następować w drodze ustaw, wydawanych przez Sejm Ustawodawczy Rzeczypospolitej. Biorąc jednak pod uwagę, że idzie tu o zmiany szeregu ustaw węgierskich, że zmiany te będą musiały niejednokrotnie następować w szybkim tempie, gdy tego zmienne stosunki będą wymagały, dochodzi się do przekonania, iż Sejm Ustawodawczy, tak ze względu na rozmiar reform pozytywnego prawa węgierskiego na obszarze Spisza i Orawy, obejmującego zaledwie 27 ubogich górskich wiosek, jak i ze względu na tempo, z jakim zmiany miałyby nastąpić, nie mógłby bez szkody dla innych ważnych spraw wykonać efektywnie swych uprawnień ustawodawczych wobec Spisza i Orawy. Kierując się powyżej przedstawionym praktycznym poglądem na sprawę, projektuje Ministerstwo Spraw Wewnętrznych w art. 2 ustawy, aby Sejm w drodze ustawy upoważnił Radę Ministrów do wydania rozporządzeń wprowadzających zmiany, lub zniesienie węgierskich ustaw, obowiązujących na obszarach Spisza i Orawy, potrzebne wobec przyłączenia tych obszarów do Rzeczypospolitej Polskiej. Zarazem projektuje Ministerstwo Spraw Wewnętrznych w art. 2-im upoważnienie Rady Ministrów do wprowadzenia polskich ustaw na obszarach Spisza i Orawy, a to w interesie uzyskania w miarę możliwości jednolitego ustawodawstwa na obszarze całego Państwa.

Załącznik [20a] do punktu 19

Ustawa w przedmiocie przepisów prawnych, obowiązujących na obszarach Spisza i Orawy, należących obecnie do Rzeczypospolitej Polskiej

USTAWA

z dnia ...

w przedmiocie przepisów prawnych, obowiązujących na obszarach Spisza i Orawy, należących obecnie do Rzeczypospolitej Polskiej.

Art. 1.

Węgierskie ustawy i rozporządzenia, obowiązujące w dniu wejścia w życie niniejszej ustawy na obszarach Spisza i Orawy, należących obecnie do Rzeczypospolitej Polskiej, pozostają nadal w mocy, o ile nie ulegną zmianie lub zniesieniu na podstawie późniejszych ustaw polskich lub trybem, wskazanym w Art. 2 niniejszej ustawy.

Art. 2.

Upoważnia się Radę Ministrów do wydania rozporządzeń, zaprowadzających zmiany lub zniesienie węgierskich ustaw, obowiązujących na obszarach Spisza

i Orawy, należących do Rzeczypospolitej Polskiej, niezbędne wobec przyłączenia tych obszarów do Rzeczypospolitej Polskiej. Rada Ministrów władna będzie zarazem do wprowadzenia na owe obszary obowiązujących polskich ustaw i krajowych galicyjskich.

Art. 3.

Wykonanie niniejszej ustawy powierza Prezydentowi Ministrów.

Art. 4.

Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem jej ogłoszenia.

Wniesione na Radę Ministrów

Warszawa, dn. ... 1920 r.

Uchwała zapadła zgodnie z w n i o s k i e m.

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 12.

PROTOKÓŁ

119-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 20 grudnia 1920 roku

Przewodniczy Prezydent Ministrów	p. Wincenty Witos
Obecni Panowie:	
Minister Spraw Wewnętrznych	Leopold Skulski
Podsekretarz Stanu w Min. Spraw Zagranicznych	dr Stefan Dąbrowski
Minister Skarbu	dr Jan Kanty Steczkowski
Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publ[icznego]	Maciej Rataj
Minister Sprawiedliwości	Stanisław Nowodworski
Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych	Juliusz Poniatowski
Podsekretarz Stanu w Min. Rolnictwa i D.P.	Zygmunt Chmielewski
Minister Przemysłu i Handlu	inż. Stefan Przanowski
Minister Kolei Żelaznych	inż. Zygmunt Jasiński
Minister Poczty i Telegrafów	dr Władysław Stesłowicz
Minister Pracy i Opieki Społecznej	Edward Peplowski
Minister Apropowizacji	Stanisław Śliwiński
Kierownik Ministerstwa Zdrowia Publicznego	dr Witold Chodźko
Podsekretarz Stanu w Prezydium Rady Ministrów	dr Władysław Wróblewski
Szef Departamentu Prezydialnego Prez. Rady Min.	dr Władysław Studziński
Szef Departamentu Legislacyjnego Prez. Rady Min.	Edward Lechowicz
Sekretarz Rady Ministrów Radca Min[isterialny] Prez. Rady Ministrów	dr Jerzy Buzek
Nadto obecny przy rozpatrywaniu spraw wymienionych w punktach 2 i 3 protokołu	
Prezes Głównego Urzędu Ziemskiego	p. Tomasz Wilkoński

Początek posiedzenia o godzinie 5 po południu.

1. Protokół posiedzenia Rady Ministrów z dnia 16 grudnia 1920 r. po odczytaniu przyjęto.

2. Rada Ministrów uchwaliła złożone przez Prezesa Głównego Urzędu Ziemskiego rozporządzenie Rady Ministrów w przedmiocie liczby i siedziby Okręgowych Urzędów Ziemskich w b. dzielnicy pruskiej oraz reorganizacji Państwowej Komisji Generalnej i Urzędu Osadniczego w Poznaniu.

Ustanowienie drugiego Okręgowego Urzędu Ziemskiego pozostawiono do porozumienia się Prezesa Głównego Urzędu Ziemskiego z Ministrem Skarbu.

Do artykułu 5 dodano wyrazy „Ministrem Sprawiedliwości i Ministrem Rolnictwa i Dóbr Państwowych”.

3. Rada Ministrów uchwaliła złożone przez Prezesa Głównego Urzędu Ziemińskiego rozporządzenie Rady Ministrów w przedmiocie administracji półmiliardowego funduszu, przekazanego Głównemu Urzędowi Ziemińskiemu ustawą z dnia 16-go lipca 1920 roku.

W miejsce wyrazów „półmiliardowego funduszu” przyjęto wyrażenie „fundusz pół miliarda marek”; w artykule 5 poprawiono pomyłkę zamiast „1%” ma być „1 †promille^a”.

4. Rada Ministrów przyjęła wniosek Ministra Kolei Źelaznych w sprawie upoważnienia Ministra Kolei Źelaznych do wydania zarządzenia wszystkim Dyrekcjom kolejowym, by jeszcze przed świętami Bożego Narodzenia wypłaciły zaliczkowo, o ile poszczególne pracownik prosić o to będzie, różnicę wynikającą z podwyższenia mnożnika za styczeń 1921 r.

Rada Ministrów zarazem uchwaliła postanowienie to rozciągnąć na wszystkie resorty władz państwowych³⁸¹.

6. Minister Skarbu w wykonaniu zlecenia Rady Ministrów z 16 bm. zdaje sprawę z konferencji odbytej z Prezydentem m.st. Warszawy³⁸² w przedmiocie pomocy finansowej dla miasta na wypłatę zwiększających się w związku z drożyzną wynagrodzeń urzędników i robotników miejskich, przy czym przedstawia ogólny stan finansowy miasta Warszawy.

Rada Ministrów przyjmuje wniosek Ministra Skarbu, by wyjść z zasady, że na jednego pracownika miejskiego przeznaczona się 3000 mk. zaliczki, co w ogólnej kwocie wyniesie 40 000 000 marek, i ten kredyt miastu Warszawie przyznać.

7. W sprawie projektu ustawy zmieniającej ustawę z 2 lipca 1920 r. o zwalczaniu lichwy wojennej złożono Radzie Ministrów dwa wnioski:

- 1) wniosek Ministerstwa Sprawiedliwości polegający na postępowaniu mandatomym przed władzami administracyjnymi 1. instancji z odwołaniem do władz sądowych; orzeczenie jest zaraz wykonalne z wyjątkiem pozbawienia wolności;
- 2) wniosek Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, ażeby rozdzielić kompetencję stosownie do pewnej wartości obiektu i wysokości kary, do której właściwymi byłyby władze administracyjne, a od której rozpatrywałyby sprawy sądy.

Rada Ministrów przyjęła wniosek Ministerstwa Spraw Wewnętrznych.

Komisja złożona z interesowanych ministerstw złoży Radzie Ministrów opracowany na podstawie uchwały Rady Ministrów projekt ustawy.

³⁸¹ W protokole brak punktu 5.

³⁸² Chodzi o Piotra Drzewieckiego.

8. Rada Ministrów zatwierdziła wnioski Komisji weryfikacyjnej przy Prezydium Rady Ministrów w przedmiocie zaliczenia do wymiaru dodatku za wysługę lat pracy zawodowej w myśl ustawy z 13 lipca 1920 r. Nr 65 poz. 429 Dz.U. R.P. w 25-ciu sprawach wyszczególnionych w załączonym do protokołu wykazie.

9. Rada Ministrów uchwaliła rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie organizacji i zasad urzędowania Prezydium Rady Ministrów i przyjęła do zatwierdzającej wiadomości ^aszemat^a organizacyjny Prezydium Rady Ministrów.

Zarazem Rada Ministrów przyjęła w zasadzie zreferowany przez Podsekretarza Stanu w Prezydium Rady Ministrów etat pracowników Prezydium Rady Ministrów z tym, że definitywne ustalenie dotyczących pozycji budżetowych nastąpi na podstawie porozumienia Prezydium Rady Ministrów z Ministrem Skarbu.

10. Rada Ministrów przystąpiła do rozpatrywania projektu ustawy o państwowej służbie cywilnej.

Po zreferowaniu przez Podsekretarza Stanu w Prezydium Rady Ministrów ogólnych zasad projektu obrady odroczone.

^{a5}³⁸³ Rada Ministrów przyjęła wniosek Ministra Skarbu w sprawie diet pracowników państwowych.

Koniec posiedzenia o godzinie 10 wieczór.

†Witos^f

Załączniki

Wykaz:

1. [Wniosek Głównego Urzędu Ziemskiego o uchwalenie Rozporządzenia Rady Ministrów w przedmiocie liczby i siedziby Okręgowych Urzędów Ziemskich w b. Dzielnicy Pruskiej oraz reorganizacji Państwowej Komisji Generalnej i Urzędu Osadniczego w Poznaniu].
2. [Wniosek Głównego Urzędu Ziemskiego o uchwalenie Rozporządzenia Rady Ministrów w przedmiocie administracji półmiliardowego funduszu, przekazanego Głównemu Urzędowi Ziemskiemu ustawą z dnia 16-go lipca 1920 roku o tymczasowych środkach dla sfinansowania reformy rolnej (Dz.U. Nr 70/20 poz. 468)].
3. Wniosek nagły Ministra Kolei Żelaznych w sprawie wypłaty przed świętami Bożego Narodzenia różnicy wynikającej z podwyższenia mnożnika za miesiąc styczeń 1921³⁸⁴.
4. Rozporządzenie Rady Ministrów w przedmiocie ustalenia wysokości diet, wynagrodzenia rozjazdowego oraz zwrotu kosztów podróży funkcjonariuszów państwowych³⁸⁵.
5. Ustawa w przedmiocie zmian w ustawie z dnia 2 lipca 1920 r. o zwalczaniu lichwy wojennej (Dz.U. Nr 67, poz. 449)³⁸⁶.

³⁸³ Winien to być punkt 11.

³⁸⁴ Załącznik [3] do punktu 4. Nie publikuje się.

³⁸⁵ Załącznik [4] do punktu 5. Nie publikuje się.

³⁸⁶ Załącznik [5] do punktu 7. Nie publikuje się.

6. [Wnioski Komisji weryfikacyjnej przy Prezydium Rady Ministrów w przedmiocie zaliczenia do wymiaru dodatku za wysługę lat pracy zawodowej w 25-ciu sprawach wyszczególnionych w załączonym do protokołu wykazie]³⁸⁷.
7. Rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie organizacji i zasad urzędowania Prezydium Rady Ministrów.
8. [Struktura organizacyjna Prezydium Rady Ministrów].
9. Wykaz ilościowy ogólny urzędników etatowych; wykaz ilościowy z wyszczególnieniem płac i dodatków; wykaz ilościowy urzędników nieetatowych i kontraktowych; wykaz ilościowy służby etatowej; wykaz ilościowy służby nieetatowej i kontraktowej³⁸⁸.

^cZałącznik [1] do punktu 2^c

[Wniosek Głównego Urzędu Ziemskiego o uchwalenie Rozporządzenia Rady Ministrów w przedmiocie liczby i siedziby Okręgowych Urzędów Ziemskich w b. Dzielnicy Pruskiej oraz reorganizacji Państwowej Komisji Generalnej i Urzędu Osadniczego w Poznaniu]

DO RADY MINISTRÓW

Główny Urząd Ziemski prosi o uchwalenie przez Radę Ministrów następującego wniosku:

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia ...

w przedmiocie liczby i siedziby Okręgowych Urzędów Ziemskich w b. Dzielnicy Pruskiej oraz reorganizacji Państwowej Komisji Generalnej i Urzędu Osadniczego w Poznaniu.

Na mocy art. art. 13 i 34 Ustawy z dnia 6 lipca 1920 r. o organizacji Urzędów Ziemskich (Dz. Ustaw Nr 70, poz. 461) zarządza się co następuje:

Art. 1. Ustanowiony na podstawie rozporządzenia Komisariatu N[aczelnej] R[ady] L[udowej] z dnia 25 czerwca 1919 r. (Tyg[odnik] Urzędowy Nr 27) Urząd Osadniczy w Poznaniu znosi się, a zamiast tego Urzędu powołuje się dwa Okręgowe Urzędy Ziemskie: jeden z siedzibą w Poznaniu na Okręg Województwa Poznańskiego, drugi zaś z siedzibą w miejscu urzędowania Województwa Pomorskiego na Okręg tegoż Województwa.

Art. 2. Organizację wewnętrzną wskazanych w art. 1 Okręgowych Urzędów Ziemskich unormują szczegółowe przepisy Prezesa Głównego Urzędu Ziemskiego.

Art. 3. Czynności Pruskich Komisji Generalnych oraz czynności Państwowej Komisji Generalnej w Poznaniu (wraz z czynnościami Komisji Specjalnych) przechodzą stosownie do kompetencji na właściwe Okręgowe Urzędy Ziemskie

³⁸⁷ Załącznik [6] do punktu 8. Nie publikuje się.

³⁸⁸ Załącznik 3 [9] do punktu 9. Publikuje się tylko wykaz ilościowy urzędników etatowych.

i działające przy nich Okręgowe Komisje Ziemskie. Czynności (kompetencje) Wyższego Sądu Krajowego w Berlinie (Oberlandeskulturgericht) przechodzą na Główną Komisję Ziemską w Warszawie, czynności (kompetencje) zaś Sądu Rzeszy Niemieckiej (Reichsgericht) w Lipsku na Sąd Najwyższy w Warszawie.

Art. 4. Do czasu zorganizowania Okręgowego Urzędu Ziemskiego na Okręg Województwa Pomorskiego wszystkie dotychczasowe agendy Urzędu Osadniczego i Komisji Generalnej w tym Okręgu prowadzi na zasadach ustawy z dnia 6 lipca 1920 r. oraz ustaw dotychczas obowiązujących na terenie b. Dzielnicy Pruskiej Okręgowy Urząd Ziemski w Poznaniu.

Art. 5. Wykonanie rozporządzenia niniejszego powierza się Prezesowi Głównego Urzędu Ziemskiego w porozumieniu z Ministrem b. Dzielnicy Pruskiej ^ci Ministrami Sprawiedliwości i Rolnictwa^c.

Art. 6. Rozporządzenie niniejsze uzyskuje moc obowiązującą z dniem ogłoszenia.

PREZES
Głównego Urzędu Ziemskiego
^fT. Wilkoński^f

^cZałącznik [2] do punktu 3^c

[Wniosek Głównego Urzędu Ziemskiego o uchwalenie Rozporządzenia Rady Ministrów w przedmiocie administracji półmiliardowego funduszu, przekazanego Głównemu Urzędowi Ziemskiemu ustawą z dnia 16-go lipca 1920 roku o tymczasowych środkach dla sfinansowania reformy rolnej (Dz.U. Nr 70/20 poz. 468)]

Do Prezydium Rady Ministrów
Główny Urząd Ziemski wnosi o uchwalenie następującego rozporządzenia:

Rozporządzenie Rady Ministrów

w przedmiocie administracji półmiliardowego funduszu, przekazanego Głównemu Urzędowi Ziemskiemu ustawą z dnia 16-go lipca 1920 roku o tymczasowych środkach dla sfinansowania reformy rolnej (Dz.U. Nr 70/20 poz. 468).

Na mocy art. 5 Ustawy z dnia 16-go lipca 1920 roku „o tymczasowych środkach dla sfinansowania reformy rolnej” (Dz.U. Nr 70/20 poz. 468) Rada Ministrów zarządza co następuje:

Art. 1.

Przekazany do dyspozycji Głównego Urzędu Ziemskiego ustawą z dnia 16-go lipca 1920 roku „o tymczasowych środkach sfinansowania reformy rolnej”

półmiliardowy fundusz będzie administrowany przez Polski Państwowy Bank Rolny³⁸⁹ według przepisów, zawartych w rozporządzeniu niniejszym.

Art. 2.

Czynności związane z administracją tego funduszu rozpocznie Polski Państwowy Bank Rolny z dniem przejęcia go w całości lub w części do swej kasy lub na swój rachunek.

Art. 3.

Do zakresu obowiązków Polskiego Państwowego Banku Rolnego z tytułu administracji tego funduszu należy:

- a) przyjmowanie wpłat i dokonywanie wypłat na rachunek administrowanego funduszu;
- b) załatwianie czynności bankowych, związanych z przygotowaniem, wydawaniem, oprocentowaniem i zamianą na przyszłą państwową rentę ziemską tymczasowych pokwitowań wydawanych za pośrednictwem Państwowego Banku Rolnego przez Główny Urząd Ziemski na mocy art. 2 i 4 Ustawy z dnia 16-go lipca 1920 roku „o tymczasowych środkach dla sfinansowania reformy rolnej”;
- c) prowadzenie odrębnej księgowości dla administrowanego funduszu;
- d) stawianie wniosków w przedmiocie sposobu oprocentowania każdorazowych pozostałości tego funduszu.

Art. 4.

Wszelkie zarządzenia o charakterze dyspozycyjnym, dotyczące półmiliardowego funduszu, wydawane będą przez Prezesa Głównego Urzędu Ziemskiego. Sposób dokonywania wypłat z tego funduszu oraz tryb czynności, związanych z pośrednictwem przy wydawaniu przez Główny Urząd Ziemski pokwitowań tymczasowych, wymienionych w art. 2 i 4 Ustawy z dnia 16-go lipca 1920 roku „o tymczasowych środkach dla sfinansowania reformy rolnej” i przy wpłacie procentów określa przepisy wykonawcze, wydane na mocy art. 6 ustawy z dnia 16-go lipca 1920 roku.

Art. 5.

Na pokrycie wydatków związanych z administracją funduszu, prócz kosztów przygotowania tymczasowych pokwitowań, wystawianych na mocy art. 2 i 4 ustawy z dnia 16-go lipca 1920 roku, które obciążają bezpośrednio Główny

³⁸⁹ Instytucja powstała w 1919 r. jako Polski Bank Rolny, ale nazwę zmieniono w 1921 r. na Państwowy Bank Rolny (PBR). Świadczyła kredyty dla zabezpieczenia reformy rolnej.

Urząd Ziemski – Polski Państwowy Bank Rolny otrzyma 0,1% od rocznego obrotu tego funduszu.

Art. 6.

Za każdy miniony rok administracyjny Dyrekcja Polskiego Państwowego Banku Rolnego winna sporządzać zamknięcie rachunków funduszu administrowanego i przesyła je przed upływem pierwszego kwartału następnego roku Prezesowi Głównego Urzędu Ziemskiego, który zamknięcie to zatwierdza w porozumieniu się z Ministrem Skarbu.

Art. 7.

Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem jego ogłoszenia.

PREZES
Głównego Urzędu Ziemskiego

„Załącznik 1 [7] do punktu 9^c

**Rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie organizacji i zasad urzędowania
Prezydium Rady Ministrów**

ROZPORZĄDZENIE RADY MINISTRÓW

w sprawie organizacji i zasad urzędowania Prezydium Rady Ministrów.

1. Na czele Prezydium Rady Ministrów stoi Prezydent Ministrów.

Nad całym tokiem prac w Prezydium Rady Ministrów czuwa Podsekretarz Stanu, który zastępuje Prezydenta Ministrów w zakresie przez Prezydenta Ministrów wyznaczonym.

2. Prezydium Rady Ministrów jest organem bezpośrednio podległym Prezydentowi Ministrów, za pomocą którego pełni on swoje funkcje i wykonywa swoją władzę.

3. Żaden z urzędników Prezydium Rady Ministrów nie posiada samodzielnej władzy z tytułu zajmowanego stanowiska, sprawuje on ją w poruczonej mu dziedzinie tylko w zakresie wyznaczonym przez Prezydenta Ministrów.

4. Jeżeli Prezydent Ministrów i Podsekretarz Stanu są nieobecni, zastępuje ich wyznaczony przez Prezydenta Ministrów Dyrektor Departamentu.

5. Decyzje osób zastępujących Prezydenta Ministrów w zakresie przez niego wyznaczonym wydawane są z zaznaczeniem ich zastępczego charakteru i podpisane w następujący sposób: Pod wyrazami „Za Prezydenta Ministrów” podpis osoby do tego upoważnionej i oznaczenie jej stanowiska służbowego.

6. Prezydent Ministrów zastrzega sobie wedle swojego uznania sprawy, które mają podlegać jego aprobacie.

7. Prezydium Rady Ministrów dzieli się na Departamenty i Wydziały. Na czele Departamentu stoi Dyrektor Departamentu, na czele Wydziału Naczelnik Wydziału.

Wydziały niewchodzące w skład Departamentu podlegają bezpośrednio Podsekretarzowi Stanu.

8. Szczegółowy rozkład czynności Prezydium Rady Ministrów pomiędzy Departamenty i Wydziały ustala Prezydent Ministrów, względnie Podsekretarz Stanu.

9. Dyrektor Departamentu jest kierownikiem podległych mu Wydziałów, odpowiedzialnym przed Prezydentem Ministrów za ich urzędowanie i ma prawo ostatecznej aprobaty spraw przez nie załatwianych, z wyjątkiem spraw zarezerwowanych dla Podsekretarza Stanu i Prezydenta Ministrów.

Przy podpisie Dyrektor Departamentu oznacza swoje stanowisko służbowe. Dyrektora Departamentu w razie choroby lub innej chwilowej niemożności urzędowania zastępuje urzędnik wyznaczony przez Prezydenta Ministrów.

10. Naczelnik Wydziału kieruje swoim Wydziałem i odpowiada za jego urzędowanie.

Naczelnika Wydziału w razie choroby lub innej chwilowej niemożności urzędowania zastępuje urzędnik wyznaczony przez Dyrektora Departamentu, względnie przez Podsekretarza Stanu, jeżeli Wydział nie wchodzi w skład Departamentu.

11. Urzędnicy pracujący w Wydziale pozostają w bezpośredniej zależności od Naczelnika Wydziału, Naczelnicy Wydziałów – od Dyrektora Departamentu, Dyrektorzy Departamentów – od Podsekretarza Stanu, względnie Prezydenta Ministrów.

12. Urzędnicy pełniący zastępczo obowiązki Dyrektora Departamentu lub Naczelnika Wydziału mają te same prawa w zakresie czynności urzędowych, co urzędnicy, których zastępują, o ile zastępstwo zlecił im Podsekretarz Stanu, względnie Prezydent Ministrów.

Warszawa, dnia 20 grudnia 1920 r.

PREZYDENT MINISTRÓW:

[Struktura organizacyjna Prezydium Rady Ministrów]

L. 23109/920

Rada Ministrów przyjęła na posiedzeniu 20/12 1920 r. do wiadomości

I. DEPARTAMENT PREZYDIALNY		
WYDZIAŁ PREZYDIALNY	WYDZIAŁ FINANSOWO- GOSPODARCZY	KANCELARIA
<p>1. Sekretariat Prezydenta 2. Sekretariat Rady Ministrów 3. Referat sejmowy 4. Referat personalny 5. Referat polityczny 6. Referat ekonomiczny i społeczny 7. Referat ogólny Uwaga: ad 1. sprawy posłuchań, przyjmowanie memoriałów, sprawy etykiety urzędowej itp. ad 2. układanie porządku dziennego R.M., rozsyłanie wraz z materiałami obrad, prowadzenie protokołów obrad R.M., ewidencja zgłoszonych wniosków, zawiadamianie o decyzjach R.M. itp. ad 3. sprawy interpelacji sejmowych, wniosków, uchwał sejmowych, ewidencja tych spraw, kontrola wykonania uchwał sejmowych itp., przedkładanie Sejmowi odpowiedzi na interpelacje i uchwały sejmowe. ad 4. sprawy personalne pracowników Pr[ezydium] R.M., urzędów i zakładów podległych R.M. oraz ewidencja i kontrola ruchu służbowego. ad 5. załatwianie bieżących spraw politycznych. ad 6. sprawy ekonomiczne i społeczne, o ile opierają się o R.M. i sprawy Komitetu ekonomicznego. ad 7. wszystkie sprawy nienależące do innych wydziałów.</p>	<p>1. Referat finansowy 2. Referat gospodarczy 3. Intendentura Uwaga: ad 1. budżety, rachunki, Kasa. ad 2. zamówienia, dostawy. ad 3. nadzór nad gmachami, służbą, taborem, garażem, telefonami, inwentaryzacja ruchomości, magazyn.</p>	<p>1. Biuro podawcze 2. Dział maszyn 3. Ekspedycja 4. Archiwum</p>

II. DEPARTAMENT LEGISLATYWNY	
WYDZIAŁ WNIOSKÓW PRAWODAWCZYCH	WYDZIAŁ KODYFIKACYJNY
<p><u>Uwaga:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Przygotowywanie projektów ustaw normujących ustroj państwowy, organizację władz naczelnych oraz wzajemny stosunek władz państwowych, tudzież wszelkich wniosków ustawodaw[czych], co do których podjęcie inicjatywę Prezydium lub R.M. 2) Rozpatrywanie wniosków ustawod[awczych] oraz projektów rozporządzeń admin[istracyjnych] przedstawianych Radzie M[inistrów] przez ministrów i inne władze naczelne (ewentualnie przy pomocy tzw. konsultacji, złożonych z przedstawicieli władz oraz rzeczoznawców). 3) Ostateczna redakcja (po uchwaleniu) rządowych wniosków prawodawczych, projektów dekretów Naczelnika Państwa oraz rozp[orządzeń] R.M. 4) Zestawianie w odpowiednich okresach czasu planu legislatury rządowej na podstawie szczegółowych planów władz naczelnych. 5) Wydawanie opinii prawnej we wszelkich kwestiach powstających w Pr[ezydyum] R.M. 6) Stawianie wniosków w sprawie sporów kompetencyjnych między władzami państwowymi. 	<ol style="list-style-type: none"> 1) Projekty systemizacji ustaw, wnioski o poprawienie tekstów ustaw, włączenie tekstów nowel do ustaw. 2) Prace przygotowawcze do ułożenia systematycznego zbioru praw, obowiązujących na obszarze R.P. z wyłączeniem przedmiotów, należących do zakresu działania Komisji kodyfikacyjnej. 3) Sprawy dotyczące ogłaszania ustaw oraz rozporządzeń i obwieszczeń rządowych w Dz.U. i Monitorze Polskim. 4) Biblioteka Pr[ezydyum] R.M.

PREZYDENT MINISTRÓW
PREZYDIUM RADY MINISTRÓW
PODSEKRETARZ STANU

WYDZIAŁ POLITYCZNO-PRASOWY		
Dział I (informacyjny)	Dział II (wydawnictw)	Dział III (archiwalny)
<ol style="list-style-type: none"> 1. Informowanie Rządu o nastrojach w prasie, w społeczeństwie etc. 2. Informowanie prasy o polityce i zamierzeniach Rządu przez komunikaty, konferencje prasowe, artykuły etc. 	<ol style="list-style-type: none"> [1.] Kształcenie ducha obywatelskiego, urabianie opinii publicznej po myśli intencji Rządu etc. przez wydawnictwa 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Archiwum dzienników i wydawnictw periodycznych (druki sejmowe etc.). 2. Bibliografia, wybór i przegląd książek i broszur politycznych.

<p>3. Nadzór nad PAT, nad Monitorem Polskim i rządowymi wydawnictwami periodycznymi oraz nad agencjami prasowymi, telegraficznymi etc. (kontrola wiadomości politycznych, pośrednictwo w udzielaniu informacji od władz i Rządu, wydawaniu opinii i wniosków w sprawach organizacyjnych i osobowych tych instytucji etc.).</p> <p>4. Opieka nad prasą, podania i memoriały etc. w sprawach prasy i jej zrzeszeń, subwencje, ulgi kolejowe, papier, druk, aprowizacja etc., wycieczki.</p> <p>5. Załatwianie aktów przydzielonych.</p>	<p>publicystyczne (jednorazowe lub periodyczne).</p> <p>[2.] Broszury, odezwy, artykuły, odczyty, objazdy konferencyjne, wykłady etc., wystawy, teatry wyświetlające etc.</p>	<p>3. Dossier polityczne (wiadomości o ważniejszych stowarzyszeniach, stronnictwach i działaczach politycznych i społecznych w Państwie i za granicą).</p> <p>4. Raptularz dat i wydarzeń politycznych.</p> <p>5. Wycinki z dzienników.</p>
<p>WYDZIAŁ ORGANIZACYJNY</p>	<p>WYDZIAŁ DO SPECJALNYCH ZLECEŃ</p>	
<p>1. Referat organizacji władz i urzędów.</p> <p>2. Referat organizacji służby państwowej.</p> <p>3. Referat pracy we władzach i urzędach.</p> <p>Uwaga:</p> <p>ad 1. Z punktu widzenia organizacyjnego i oszczędnościowego rozpatruje organizację i etaty personalne wszystkich władz.</p> <p>ad 2. Zasady uposażenia, pragmatyki dla wszystkich funkc[ji] państwowych itp.</p> <p>ad 3. Wykwalifikowanie personelu urzędniczego we wszystkich urzędach, sprawność pracy.</p>	<p>[1.] Z zakresu działania Prezydenta wynikają chwilowe zadania i zagadnienia, które wymagają doraźnej akcji lub opracowania, z tego powodu zachodzi potrzeba powołania do życia tego Wydziału.</p>	
<p>UWAGA:</p> <p>Wydziały (pol.-prasowy, do spec[jalnych] zleceń, organizacyjny) pozostają pod bezpośrednim kierunkiem Podsekretarza Stanu.</p> <p>Wydział do specjalnych zleceń ma charakter czasowy. Nie jest on przewidziany jako formalny Wydział z naczelnikiem na czele, lecz będzie się składać z urzędników referendarskich, będących do dyspozycji Prezydenta Ministrów, względnie Podsekretarza Stanu, a ewent. posiłkować się będzie urzędnikami z innych resortów.</p>		
<p>Wydział organizacyjny z czasem po dokonaniu zasadniczych zadań wstępnych wejdzie w odpowiedniej formie w skład Departamentu prezydialnego.</p> <p>Na dalszą przyszłość jest przewidziane przekształcenie Wydziału polityczno-prasowego na Departament, tak że Prezydium Rady Ministrów składać się będzie jedynie z trzech Departamentów, a to: Prezydialnego, Legislacyjnego i Polityczno-Prasowego.</p>		

Wykaz ilościowy ogólny urzędników etatowych

Wykaz ilościowy ogólny urzędników etatowych.

st.	Stanowisko	preliminowano		różnica	U w a g i:
		r. 1921	r. 1920		
I.	Prezydent Ministrów	1	1	-	z dodatkiem
II.	Wice-Prez. Ministrów	1	-	+1	reprezentacyjnym
III.	Podsekretarz Stanu	1	1	-	” ” ”
IV.	Szefów Sekcji	2	3	-1	” ” ”
Va.	Naczelników Wydziału	6	5	+1	z dodatkiem
Va.	St. Radców				za kierownictwo
	Min[isterialnych]	4	-	+4	” ” ”
Vb.	Radców				- - -
	Min[isterialnych]	7	5	+2	- - -
VI.	St. Referentów	11	12	-1	- - -
VII.	Referentów	8	8	-	- - -
VII.	Nacz[elników]				z dodatkiem
	Kancel[arii]	1	1	-	za kierownictwo
VIII.	Pomocn[ików]				
	referentów	3	4	-1	
VIII.	Zast[ępcą] Nacz[elnika]				
	Kancelarii, St.				
	Sekretarz, Kontrolerzy	6	2	+4	
IX.	Prakt[ykantów]				
	Referendar[skich],				
	Sekretarzy, St.				
	rachmistrz	12	5	+7	
X.	St. Kancelistów	5	2	+3	
XI.	Kancelistów	1	1	-	
		69	50	+19	

PROTOKÓŁ
120-go posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej
w dniu 21-ym grudnia 1920 roku

Przewodniczy Prezydent Ministrów	p. Wincenty Witos
Obecni:	
Minister Spraw Wewnętrznych	p. Leopold Skulski
Minister Sprawiedliwości	p. Stanisław Nowodworski
Minister Skarbu	p. dr Jan-Kanty Steczkowski
Minister Przemysłu i Handlu	p. inż. Stefan Przanowski
Minister Kolei Żelaznych	p. inż. Zygmunt Jasiński
Minister Rolnictwa i Dóbr Państwowych	p. Juliusz Poniatowski
Minister Poczty i Telegrafów	p. dr Władysław Stesłowicz
Minister Pracy i Opieki Społecznej	p. Edward Peplowski
Minister Wyznań Religijnych	
i Ośw[iecenia] Publicz[nego]	p. Maciej Rataj
Kierownik Min. Zdrowia Publicznego	p. dr Witold Chodźko
Wiceminister Spraw Wojskowych	p. dr ^a Hoenning ^a -Michaelis
Podsekretarz Stanu Ministerstwa	
Spraw Zagr[anicznych]	p. Stefan Dąbrowski
Szef Sekcji Ministerstwa Robót Publicznych	p. Rybczyński
Podsekretarz Stanu w Prezydium Rady Ministrów	p. dr Władysław Wróblewski
Dyrektor Departamentu Legislacyjnego	
P[rezydium] R.M.	p. Edward Lechowicz

Początek posiedzenia o godzinie 6 po południu.

1. Odczytano i przyjęto 119-go posiedzenia Rady Ministrów z dnia 20 grudnia br.

2., 3., 4. – Obrady tajne

5. Przyjęto referowany przez P. Podsekretarza Stanu dr Władysława Wróblewskiego wniosek Prezydium Rady Ministrów w sprawie utworzenia przy Ministerstwie Spraw Wewnętrznych Komisji dla spraw nieprzyjętych do państwowej służby polskiej b. urzędników i funkcjonariuszy austriackich, Rusinów i Żydów.

Koniec posiedzenia o godzinie wieczorem.

fWitosf

60a

^bPROTOKÓŁ części tajnej posiedzenia 120-go Rady Ministrów z dn. 21 grudnia 1920 r.

2. Dyrektor departamentu Lechowicz złożył sprawozdanie z przebiegu prac delegacji polskiej na konferencję pokojową w Rydze.

3. Minister Kolei zdaje sprawę ze stanu kolejnictwa. Stan materialny przedstawiony w załącznikach. Stosunki personalne niezadowolające. Związek zawodowy, na którego czele stoi Kruszewski, jest silnie zorganizowany. Obecnie składa się z dwóch partii politycznych: socjalistycznej i komunistycznej; ta ostatnia jest, zdaje się, w mniejszości. Agitacja szkodliwa szerzy się, jakkolwiek nieuchwytnie, głównie w dyrekcji warszawskiej. Pertraktowanie ze strajkującymi, a tym bardziej płacenie za czas strajku Minister uważa za niewłaściwe.

Po dyskusji powzięto następujące uchwały:

a) Przy Ministrze Kolei ustanowić radę, złożoną z trzech członków; projekt regulaminu określającego kompetencję i zakres działania rady przedstawi na najbliższym posiedzeniu Rady Ministrów komisja złożona z Ministrów: Kolei, Spraw Wojskowych i Spraw Wewnętrznych;

b) poleca się Ministrowi kolei, aby przeprowadził ściśle dochodzenie, mające na celu wykrycie czynników szerzących destrukcję, najspieszniejsze ich ubezwładnienie i złożył o wyniku sprawozdanie Radzie Ministrów;

c) uznaje się za konieczne dokonanie poważnych inwestycji w parowozach i taborze;

d) uznaje się za wskazane zastosowanie metod wynagradzania związanych z wydajnością pracy i zbliżenie administracji kolejowej do typu przedsiębiorstw prywatnych;

e) uznaje się za wskazane dopuszczenie do obrotu na kolejach taboru, stanowiącego własność prywatną nadawców towaru na zasadach ogólnych, ustalonych przez Ministra Kolei w porozumieniu z Komitetem ekonomicznym Ministrów.

4. Szef Sztabu Generalnego gen. Rozwadowski przedstawia sytuację militarną, zaznaczając, że bolszewicy grupują kompleksy armii po obu stronach Dniepru. Możliwość wojny z tej strony na wiosnę przewiduje jedynie w razie, gdyby agitacji z zewnątrz udało się zdeorganizować nasze stosunki wewnętrzne. Podkreśla decydujące znaczenie sprawności kolejnictwa.^b

^fWitos^f

Załączniki

Wykaz:

1. Linie kolejowe, przewozy (ilość, stan taboru i ruch towarowy), zakup taboru kolejowego³⁹⁰.
2. [Informacja o Komisji rehabilitacyjnej dla urzędników Żydów w b. Galicji Wschodniej oraz urzędników narodowości ukraińskiej].
3. Sprawozdanie z przebiegu prac Delegacji Pokojowej w Rydze.

°Załącznik [2] do punktu 5°

[Informacja o Komisji rehabilitacyjnej dla urzędników Żydów w b. Galicji Wschodniej oraz urzędników narodowości ukraińskiej]

Odpis

motywów i wniosku P[rezydium] R.M.

Uchwałą Rady Ministrów z dnia 4 października 1919 r. (punkt 15 prot[okołu] Rady Min.) i z dnia 16 października 1919 r. (p. 16 prot[okołu] Rady Min.) utworzona została komisja rehabilitacyjna dla urzędników Żydów w b. Galicji Wschod[niej]. Komisja ta rozpatrzyła ogółem 267 spraw pozostawiając 60, ze względu na nieukończone dochodzenia przez miejscowe władze polityczne, zupełnie nierozpatrzone. W myśl ustępu 5 regulaminu przedłożone zostało sprawozdanie z wyniku prac tej komisji, które Rada Ministrów przyjęła do wiadomości na posiedzeniu w dn. 19 kwietnia 1920 r. p. 13 prot[okołu] Rady Min., uchwalając równocześnie: 1) rozwiązać komisję rehabilitacyjną dla urzędników Żydów, 2) przekazać sprawy nierozpatrzone przez komisję rehabilitacyjną właściwym PP. Ministrom do ostatecznego załatwienia we własnym zakresie działania, 3) odstąpić sprawy przez komisję rehabilitacyjną już zakończone właściwym PP. Ministrom do wydania dalszych zarządzeń.

Sprawy urzędników narodowości ukraińskiej rozpatrywane były dotychczas i traktowane indywidualnie przez poszczególne Ministerstwa. Na nadzwyczajnym posiedzeniu Rady Ministrów w sprawie Galicji Wschodniej, odbytym w dniu 20 października 1920 r. p. 2 prot[okołu] Rady Min. zapadła uchwała:

„W sprawach nieprzyjętych po inwazji ukraińskiej do służby państwowej Rusinów i Żydów Prezydium Rady Ministrów w porozumieniu z interesowanymi Ministerstwami wyda szczegółowe instrukcje.

Dochodzenie dyscyplinarne przeciw funkcjonariuszom państwowym Rusinom i Żydom oskarżonym o wrogie odnoszenie się do Polski w okresie wojny polsko-ukraińskiej winny być ukończone w przeciągu jednego miesiąca.

³⁹⁰ Załącznik [1] do punktu 3 tajnego protokołu. Nie publikuje się.

Rehabilitowanych należy natychmiast przyjąć na stanowisko urzędowe”.

W wykonaniu powyższej uchwały Rady Ministrów, przesłanej wszystkim interesowanym władzom i urzędom centralnym w odpisie, żądało Prezydium Rady Ministrów w celu zebrania materiału do wydania szczegółowej instrukcji dokładnych wykazów nieprzyjętych do służby państwowej b. urzędników austriackich Rusinów i Żydów z podaniem powodów nieprzyjęcia, ewent. faktów nieprzyjęcie to usprawiedliwiających, jak również podanie komisji ewent. władzy, w której ostateczne orzeczenie nieprzyjęcia zapadło.

Statystycznie sprawa przedstawia się następująco:

Ogółem nieprzyjęto do chwili obecnej

258 b. urzędników austriackich Żydów i

910 b. urzędników austriackich narodowości ukraińskiej oraz

1 narodowości czeskiej, którzy o przyjęcie prosili i gotowość złożenia przysięgi służbowej oraz zastosowania się do istniejących rozporządzeń i przepisów okazali.

W ogólną liczbę tę niewliczeni są b. funkcjonariusze austr. Rusini i Żydzi, podpadający pod kompetencję Ministerstwa W.R. i O.P., które do dnia dzisiejszego żądanych wykazów nie było w stanie przedłożyć.

Ze względu na poszczególne Ministerstwa nieprzyjętych do służby państwowej urzędników i funkcjonariuszów Rusinów i Żydów liczy:

Min. Kolei Żelaznych	217	Żydów i	604	Rusinów
” Sprawiedliwości	10	”	87	” i 1 Czech
” Skarbu	10	”	76	”
” Spraw Wewnętrznych	2	”	30	”
” ” Wojskowych	5	”	4	”
” Rolnictwa i D.P.	–	”	4	”
” Zdrowia Publ[icznego]	–	”	1	”
” Poczt i Telegrafów	14	”	81	”
” Robót Publicznych	–	”	4	”
Kraj[owy] Urząd odbud[owy] w Likw[idacji]	–	”	20	”

Zebrane w ten sposób materiały wykazują jednak nie tylko różną praktykę i różne zasady załatwiania tych spraw, co jest powodem częstokroć nawet słusznych rewersów i zażaleń, ale także cały szereg niezakończonych jeszcze spraw i dochodzeń. Sprawa ta wymagająca jak najspiesniejszego z drugiej strony ostatecznego i jednakowego załatwienia może być rozstrzygnięta w najszybszym czasie jedynie przez specjalną komisję, będącą zarazem ostatnią instancją, komisję złożoną z członków, jakkolwiek znających dokładnie stosunki w b. Galicji Wschod[niej] co w tym wypadku stanowić powinno zasadę, to jednak w środowisku tam nieprzebywających. Większości b. urzędników narodowości ukraińskiej i żydowskiej nie można bowiem ze stanowiska ogólnopaństwowego oceniać tak surowo, jak to z natury rzeczy czynić musi środowisko polskie, bezpośrednio klęską inwazji ukraińskiej dotknięte, jak również władze i komisje dyscyplinarne,

złożone z urzędników ze środowiska tego pochodzących. Trzeba bowiem uwzględnić nieodporny przymus moralny, ciążyący na inteligencji ruskiej opowiedzenia się za swoim własnym społeczeństwem, które zdecydowało się na otwartą walkę z narodem polskim.

Z zarzutów wrogiego występowania w okresie walki tej przeciwko społeczeństwu polskiego nie należałoby, wobec konieczności państwowej doprowadzenia w jak najkrótszym czasie do zgodnego współżycia obu narodowości, uważać za dostateczny powód w chwili obecnej do nieprzyjęcia do państwowej służby polskiej. Tym samym i złożenie przyrzeczenia służbowego rządowi ukraińskiemu, jak też współpraca we władzach i urzędach ukraińskich, w chwili obecnej już jako powód nieprzyjęcia uważana być nie powinna.

Uwzględniając potrzebę jak najspieszniejszego z drugiej strony jednolitego, na jednakowych zasadach opartego a równocześnie ostatecznego załatwienia tych spraw, Rada Ministrów raczy uchwalić:

- 1) tworzy się przy Ministerstwie Spraw Wewnętrznych komisję dla spraw nieprzyjętych do państwowej służby polskiej b. urzędników i funkcjonariuszów austr[iackich] Rusinów i Żydów, złożoną z dwóch przedstawicieli Min. Spraw Wewnętrznych, jako przewodniczącego i zastępcy przewodniczącego, dwóch przedstawicieli Min. Sprawiedliwości, dwóch przedstawicieli Min. Skarbu i przedstawiciela interesowanego Ministerstwa.
- 2) prace komisji toczą się według uchwalonych dla niej instrukcji (załącznik),
- 3) w terminie dwumiesięcznym od daty niniejszej uchwały przedłoży komisja Radzie Ministrów wyniki prac swych do zatwierdzenia. Zatwierdzone orzeczenia nie podlegają już żadnemu środkowi prawnemu.

Warszawa, dn. 18 grudnia 1920 r.

°Załącznik [3] do punktu 2°

Sprawozdanie z przebiegu prac Delegacji Pokojowej w Rydze

Po zainaugurowaniu prac Komisji Pokojowej na posiedzeniu plenarnym Delegacje rozbiły się na komisje, których zadaniem jest opracować szczegółowe projekty w rozwinięciu zasad, ustalonych w preliminariach pokojowych. Równoległe z pracami komisji odbywają się konferencje przewodniczących obydwóch delegacji, mające na celu głównie nadanie pertraktacjom ogólnego kierunku.

Delegacja Polska funkcjonuje jako ciało kolegialne w myśl regulaminu, uchwalonego przez Radę Ministrów; w wewnętrznych obradach Delegacji, prócz członków Delegacji, biorą udział główni eksperci Ministerstwa Spraw Zagranicznych Rundstein i Spraw Wojskowych ppłk Matuszewski oraz jeden

z sekretarzy Delegacji, Ładosz³⁹¹. Delegacja rozważa i przyjmuje projekty przygotowane do wniesienia w komisjach oraz rozważa plany ogólnej akcji przewodniczącego i wysłuchuje sprawozdań przewodniczącego z rozmów i pertraktacji, prowadzonych z przewodniczącym strony rosyjskiej. Delegacja rosyjska działa pod bezwzględnym kierownictwem przewodniczącego Joffego, który ma we wszystkich sprawach głos decydujący. Do wybitniejszych członków Delegacji tej należą: Rosenblatt, ekonomista (bardzo wpływowy), Oboleński, przewodniczący Komisji Ekonomiczno-Finansowej ze strony rosyjskiej, prof. Bugolepow³⁹², Lorentz, wpływowy sekretarz Joffego, Kwiring, wreszcie Leszczyński, który wydaje się być mężem zaufania Rządu Sowieckiego i przestrzega czystości linii komunistycznych pertraktacji.

W naradach Komisji zarysowało się stałe dążenie strony rosyjskiej do dyskusowania zasad, a tym samym do uchylania się od wyjaśnień natury faktycznej, celem tego zaś była prawdopodobnie chęć przeniesienia rozstrzygnięć na posiedzenia przewodniczących, zostało to wszakże w ciągu długich posiedzeń w znacznym stopniu udaremnione i polska strona komisji potrafiła wreszcie ściągnąć dyskusję na grunt faktyczny. Również ze strony rosyjskiej zaznaczyła się chęć odsyłania wielu kwestii, co do których można by było dojść do porozumienia w komisjach, do decyzji przewodniczących. I pod tym jednak względem tendencja ta znacznie została udaremniona.

Konferencje obu przewodniczących odbywają się sporadycznie w obecności sekretarzy, Ładosia z polskiej, a Lorentza z rosyjskiej strony. Na konferencjach tych omawiane są sprawy, które się jeszcze nie skryształizowały, sprawy, niedające się rzeczowo uzasadnić, wreszcie takie, co do których komisje nie doszły do porozumienia. W interesie polskim zdaje się leżeć omawianie na tych konferencjach i tych spraw, w których największy opór napotkać moglibyśmy ze strony komunistów polskich. Na mocy uchwały Delegacji, aby zapobiec dążeniom Joffego do dyskusowania ogólnikowego w sprawach fachowych, konferencje w kwestiach ekonomicznych w szczególności odbywać się mają z udziałem przewodniczącego polskiej Komisji Ekonomiczno-Finansowej. Delegacja pracuje w 4-ch Komisjach: Terytorialnej, Prawno-Politycznej, Ekonomiczno-Finansowej oraz do Spraw Jeńców, Zakładników i Uchodźców.

1) Na 4-ch posiedzeniach Komisji Terytorialnej ustalono tekst protokołu dodatkowego w przedmiocie wykonania artykułu I-go preliminarium pokojowych w sprawie Mieszanej Komisji Granicznej, która ma przeprowadzać na miejscu granice; nie wymaga on ratyfikacji i otrzymuje moc obowiązującą z chwilą podpisania. Sporna była kwestia uwzględnienia przynależności narodowych drobnych punktów zamieszkałych w wypadkach, gdy granica oznaczona była liniami bliżej

³⁹¹ Tak w tekście. Winno być: Ładoś.

³⁹² Tak w tekście. Winno być: Bogolepow.

nieokreślonymi. Strona rosyjska obstawała przy kryterium językowym, Polska zaś domagała się wyrazu woli ludności, nie mogąc zgodzić się na kryterium językowe na Białej Rusi. W rezultacie uznano za konieczne uwzględnić przynależność etnograficzną, ustaloną na wniosek podkomisji granicznych przez zbadanie woli ludności. Po podpisaniu protokołu Mieszana Komisja Graniczna ma być powołana do życia niezwłocznie. Sprowadzi się to jednak do mianowania przewodniczącego z naszej strony, gdyż same prace na miejscu, ze względów klimatycznych, przed kwietniem zapewne się nie rozpoczną. Z uchwaleniem protokołu dodatkowego I część prac Komisji zostanie zakończona, pozostaje druga i ostatnia, mianowicie: opisywanie i utrwalenie na mapie zrektyfikowanej linii granicznej. Delegacja Polska na posiedzeniu wewnętrznym uchwaliła wy badać na konferencji obu przewodniczących, czy oprócz rektyfikacji granicy na północy w okręgu Radoszkowicz nie dałoby się uzyskać sprostowania linii granicznej na naszą korzyść w powiecie Słuckim, w Puszczy Turowskiej oraz w powiecie Ostrogskim. Przewodniczący Delegacji Polskiej w rozmowie z Joffem poruszył tę kwestię, nadmieniając, że stoi zasadniczo na linii, wskazanej w preliminarzach pokojowych, tę uważa za bezwzględnie obowiązującą, a nową propozycję stawia jako pożądaną rektyfikację. Motywy przesunięcia linii poza Puszcę Turowską wystawiono gospodarcze, mianowicie: związane to z pracami nad osuszeniem błot Pińskich. Joffe przyznał, że sprostowanie w obrębie Radoszkowicz jest rzeczywiście sprostowaniem omyłki; co do innych punktów zasadniczo nie odmówił, zwrócił jednak uwagę na trudność wytłumaczenia Moskwie tak znacznego ustępstwa terytorialnego. Joffe wielokrotnie podkreśla, iż w pertraktacjach musi mieć na względzie i zarzuty, jakie mu niektórzy w Moskwie czynią, że rozsprzedaje Rosję. W rozmowie przewodniczących padła insynuacja, iż pewnym ekwiwalentem za to sprostowanie mogłoby być przedłużenie okresu rozejmu.

2) Na posiedzeniu Komisji Prawno-Politycznej rozważano a) przedstawiony przez naszą część komisji projekt amnestii; ze strony rosyjskiej zgłoszono zasadniczy sprzeciw przeciwko wyłączeniu spod amnestii własnych obywateli, wobec czego projekt zdjęto tymczasowo z porządku dziennego. b) Projekt polski o nieinterwencji oraz kontrprojekt rosyjski. Oba projekty w ogólnych zarysach uzgodniono, punkty zaś sporne, mianowicie co do zakazu agitacji i propagandy oraz co do nietolerowania organizacji, mających na celu walkę zbrojną z jedną z układających się stron, odesłane zostały do decyzji przewodniczących obu Delegacji; przez komisję naszą ułożono nowy projekt, który ma być podstawą do rokowań przewodniczących.

c) Przedstawiony przez naszą część komisji projekt o wyborze obywatelstwa (opcji). W sprawie tej ze stroną rosyjską nie można było dojść do porozumienia, gdy ze strony polskiej podkreślano, że obywatelstwo polskie, jako wynik suwerenności państwowej, nie wymaga uznania przez stronę rosyjską, strona przeciwna żądała stwierdzenia w traktacie, że osoby, wpisane do ksiąg ludności

stałej itd., znajdujące się na terytorium Polski, oraz uchodźcy, znajdujący się w Rosji na Ukrainie są obywatelami polskimi. Poza tym strona rosyjska dąży do zwężenia zakresu osób pochodzenia polskiego, mogących korzystać z prawa opcji na rzecz Polski. Po długich dyskusjach na kilku posiedzeniach sprawę tymczasowo zdjęto z porządku.

Obecnie na porządek dzienny następnych obrad wejdzie sprawa mniejszości narodowych.

3) Na posiedzeniach Komisji Finansowo-Ekonomicznej uzgodniono prawie całkowicie projekt postanowień o reewakuacji mienia. Sporne pozostały: kwestia reewakuacji mienia obcych poddanych oraz ekwiwalentu za przedmioty zaginione lub zniszczone. Żądamy zwrotu fabryk, należących do obcych poddanych głównie ze względu na wartość każdego warsztatu pracy dla życia ekonomicznego Polski. Po długim sporze przewodniczący Komisji Ekonomiczno-Finansowej ze strony rosyjskiej zawiadomił stronę polską o zgodzie na żądanie nasze. Zdawałoby się, że z pertraktacji tych i ich rezultatu można by skorzystać w stosunku do Francji, zawiadamiając poselstwo francuskie, że Delegacja Polska w ciągu dwóch tygodni walczyła i wywalczyła obronę mienia obcych właścicieli, szczególnie obywateli sprzymierzonej Francji. Druga z wymienionych spornych spraw, a mianowicie odszkodowanie z naszej strony za zniszczone i zagubione na terytorium rosyjskim przedmioty jest niezmiernie trudna do przeprowadzenia; uda się być może uzyskać zapłatę za maszyny częściowo lub zupełnie zniszczone, które pracowały w Rosji i nie zostały zniszczone wskutek działań wojennych lub zamieszek wewnętrznych. Przeprowadzenie powyższych dwóch spraw jest dlatego tak trudne, że stoi w zupełnej sprzeczności z zasadami, przyjętymi w traktatach Rosji z Estonią, Łotwą, Litwą i Finlandią³⁹³, a to tym bardziej, że państwa te po większej części posiadają w dziedzinie rozrachunków klauzule największego uprzywilejowania, tak iż ustępstwa, poczynione Polsce, rozciągnęłyby się ipso facto i na te państwa. W następnych dniach Komisja Finansowo-Ekonomiczna ma przystąpić do spraw podziału majątku państwowego, a dalej roszczeń obywateli do rządu rosyjskiego, oraz rozrachunku należności między obywatelami polskimi i rosyjskimi. Zdaniem polskiej części komisji, do porozumienia w sprawach ekonomicznych przyjdzie, chcąc jednak osiągnąć dobre rezultaty nie należy dążyć do szybkich decyzji za wszelką cenę, ponieważ pociągnęłoby to za sobą ustępstwa, których można uniknąć. Sprawy, dotyczące stosunków handlowych w przyszłości, tranzytu itd., będą mogły być prowadzone jednocześnie, ale dopiero wtedy, kiedy sprawy rozrachunkowe, które są najcięższe, posuną się dostatecznie naprzód.

W Komisji Ekonomiczno-Finansowej pracują obecnie dwie podkomisje: I – kolejowa, dla podziału taboru i II – dla ustalenia aktywnego udziału Polski

³⁹³ Mowa o traktatach pokojowych Rosji sowieckiej zawartych z Estonią 2 lutego 1920 r., Litwą – 12 lipca 1920 r., Łotwą – 11 sierpnia 1920 r. oraz Finlandią – 14 października 1920 r.

w życiu gospodarczym Rosji, w szczególności zaś podziału funduszu złotego. Dla określenia wysokości udziału Polski w tym funduszu został przedstawiony ze strony polskiej klucz (14%), który w sposób sprawiedliwy przedstawia aktywność gospodarczą ludności Rzpltej Polskiej proporcjonalnie do liczby ludności polskiej i imperium rosyjskiego oraz do sumy zdyskontowanych weksli na terytoriach Polski i Rosji. Strona rosyjska przyjmuje jako zasadę jedynie stosunek liczebny ludności (7,6) i odmawia Polsce prawa udziału w tej części funduszu złotego, która powstała z długów zewnętrznych b. imperium, anulowanych przez Rosję Sowiecką oraz z operacji Banku Państwa jako głównego kasjera państwowego i operacji emisyjnych w okresie lat pokojowych. Długie i liczne narady podważyły, zdaje się, w znacznym stopniu teorię, wysuwaną ze strony rosyjskiej. W chwili obecnej suma 30 000 000.- rubli złotych może być już przedmiotem dyskusji, żądania jednak nasze, przy których mocno stoimy, sięgają nierównie dalej.

4) Na posiedzeniach Komisji do Spraw Jeńców, Zakładników i Uchodźców rozważano projekt, przedstawiony przez stronę polską, który spotkał się z wielu obiekcjami ze strony rosyjskiej, a mianowicie: a) strona rosyjska utrzymuje, że wymiana jeńców wojennych może nastąpić dopiero po ratyfikacji traktatu pokojowego – pozostałe kategorie ofiar wojny mogłyby powracać do kraju, lecz z pewnymi ograniczeniami, gdyż sprawę obywatelstwa pochodzenia polskiego strona rosyjska interpretuje bardzo wąsko; b) prawo wywozu przez powracających mienia miałyby być ograniczone ogólnie obowiązującymi przepisami; c) powrót do kraju poszczególnych osób uważany jest za przywilej, z którego by mogła skorzystać wyłącznie burżuazja polska, trzy umowy z T[owarzystwem Czerw[onego] Krzyża uważane są za wygasłe; d) zaciągnięci przymusowo do Armii Czerwonej Polacy byłiby zwolnieni dopiero po ratyfikacji traktatu pokojowego. – Strona rosyjska traktuje repatriację ofiar wojny jako sprawę polityczną pierwszorzędgo znaczenia, a do akcji humanitarnej w tym względzie nie przywiązuje żadnego znaczenia. Kwestie sporne, o ile nie nastąpi porozumienie w Komisji, odesłane będą do decyzji przewodniczących obu delegacji.

Zasadnicze trudności, z którymi napotyka się strona polska w komisjach, są następujące: 1) trudno przeprowadzić warunki, odbiegające od przyjętych przez Rosję w traktatach z Litwą, Łotwą, Estonią i Finlandią; 2) należy liczyć się z prawodawstwem wewnętrznym bolszewickim, od którego odstępstw zasadniczych czynić nie chcą; 3) należy zwalczać argumentację, że wyczerpanie ekonomiczne Rosji nie pozwala jej przyjąć zobowiązań, nawet częstokroć zasadniczo słusznych; 4) uchylać się od ryczałtowego traktowania rozrachunków.

Prace komisji idą bardzo sprawnie, wymagają one nie tylko gruntowego fachowego traktowania, co, o ile mogłem skonstatować, jest osiągnięte, lecz i wytrwałości szczególnej w zajmowaniu stałego, nieustępliwego stanowiska. I pod tym względem, mam wrażenie, że komisje stoją na wysokości zadania.

Na wewnętrznych posiedzeniach Delegacji pełnej i jej komisji sprawy rozważane są gruntownie. Pewną trudność w orientowaniu się w sytuacji może jednak spowodować brak szybkich informacji o zdarzeniach i nastrojach w kraju. Delegacja rosyjska otrzymuje wiadomości i dzienniki z Warszawy w ciągu dwóch/trzech dni, Delegacja zaś polska – nie wcześniej niż szóstego dnia, a często nawet siódmego i ósmego. Pożądane również jest częstsze porozumiewanie się z Delegacją przez specjalnych wysłańców, obznajomionych dokładnie z ogólnym położeniem politycznym.

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 12.

PROTOKÓŁ
121 posiedzenia Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej
odbytego dnia 30 grudnia 1920 r.

Przewodniczy Prezydent Ministrów	p. Wincenty Witos
Obecni Panowie:	
Minister Spraw Wewnętrznych	Leopold Skulski
Minister Spraw Zagranicznych	Eustachy X. Sapieha
Podsekretarz Stanu	
w Min. Spraw Zagr[anicznych]	dr Stefan Dąbrowski
Minister Spraw Wojskowych	gen. por. Kazimierz Sosnkowski
Minister Skarbu	dr Jan Kanty Steczkowski
Minister Sprawiedliwości	Stanisław Nowodworski
Minister Wyznań Rel[igijnych]	
i Oświecenia Publ[icznego]	Maciej Rataj
Podsekretarz Stanu w Min. Rol[nictwa]	
i Dóbr Pań[stwowych]	Zygmunt Chmielewski
Minister Przemysłu i Handlu	inż. Stefan Przanowski
Minister Kolei Żelaznych	inż. Zygmunt Jasiński
Szef Sekcji w Min. Robót Publicznych	inż. Mieczysław Rybczyński
Minister Pracy i Opieki Społecznej	Edward Pełowski
Podsekretarz Stanu w Min. Apropowizacji	Leonard Zaborowski
Kierownik Min. Zdrowia Publicznego	dr Witold Chodźko
Podsekretarz Stanu w Min. b. Dziel[nicy]	
Pruskiej	dr Stefan Piechocki
Podsekretarz Stanu w Prez. Rady Ministrów	dr Władysław Wróblewski
Dyrektor Dep. Prezyd[ialnego]	
Prez. Rady Ministrów	dr Władysław Studziński
Dyrektor Dep. Legisl[atywnego]	
Prez. Rady Ministrów	Edward Lechowicz
Protokołuje Radca Min[isterialny]	
w Prez. Rady Min.	Daniel Rodich
Nadto obecny przy rozpatrywaniu sprawy	
w punkcie 5 protokołu Prezes Prokuraturii	
Generalnej Rzecz[polskiej] P[olskiej]	p. Stanisław Bukowiecki

Początek posiedzenia o godzinie 5.30 po południu.

Punkt 1. Protokół 120 posiedzenia Rady Ministrów z dnia 21 grudnia 1920 r. po odczytaniu przyjęto.

Punkt 2. Prezydent Ministrów P. Witos zawiadamia PP. Ministrów, iż przyjęcie członków Rządu w Belwederze, celem złożenia życzeń noworocznych Naczelnikowi Państwa odbędzie się w dniu 1 stycznia 1921 r. punktualnie o godz. 11 przed południem. Z powodu nieobecności w tym dniu P. Prezydenta Ministrów zastąpi go przy tej uroczystości Wiceprezydent Ministrów P. Daszyński względnie Minister Spraw Wewnętrznych P. Skulski.

Punkt 3. Przed porządkiem dziennym przystąpiono do obrad nad dwoma projektami rozporządzeń Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, a w szczególności:

a) projekt rozporządzenia celem wykonania na obszarze b. dzielnicy pruskiej ustawy z dnia 4 czerwca 1920 roku (Dz.U. R.P. Nr 50 poz. 304) o tymczasowym ustroju władz szkolnych wobec uzgodnienia projektu z Ministrem b. Dzielnicy Pruskiej przyjęto bez zmiany,

b) projekt rozporządzenia w celu wykonania na obszarze b. Galicji ustawy z dnia 4 czerwca 1920 r. (Dz.U. R.P. Nr 50 poz. 304) o tymczasowym ustroju władz szkolnych przyjęto z następującymi zmianami:

1° § 1 przyjęto w zasadzie z tym, że stylistyczne uzgodnienie tekstu winno nastąpić w porozumieniu z Prezydium Rady Ministrów.

2° w ustępie ostatnim § 3, w zdaniu, które pierwotnie brzmiało „Prawo przenoszenia w stan spoczynku służy kuratorowi co do funkcjonariuszy tych kategorii, których ma prawo mianować”, skreślono słowa „tych kategorii”,

3° w ustępie 2 § 5 skreślono słowa „biura”,

4° w tekście § 4: a) w punkcie b) zastąpiono słowa „przedstawiciela religii izraelskiej” słowami „przedstawicieli innych wyznań” oraz skreślono na końcu tego punktu słowo „izraelskich”, bb) w punkcie d) zastąpiono zwrot „dwaj delegaci Rady powiatowej” słowami „trzej delegaci Rady powiatowej”, cc) punkt e) otrzymuje w miejsce dotychczasowego następujące brzmienie „Starosta lub delegowany przez niego urzędnik”, dd) w punkcie f) zastąpiono zwrot „dwaj reprezentanci społeczeństwa” słowami „trzej reprezentanci społeczeństwa”. Zarazem postanowiono odnośnie do całego § 6, iż uzgodnienie jego z analogicznym § 11 projektu rozporządzenia dla b. dzielnicy pruskiej winno nastąpić w porozumieniu z Prezydium Rady Ministrów.

5° w tekście § 7: aa) w punkcie d) zastąpiono zwrot „trzej delegaci Rady miejskiej” słowami „czterech delegaci Rady miejskiej” oraz bb) w punkcie f) zastąpiono zwrot „dwaj reprezentanci społeczeństwa” słowami „trzej reprezentanci społeczeństwa”.

6° na końcu ostatniego zdania § 8 dodano zwrot „jako przewodniczącego Rady szkolnej powiatowej”.

7° na początku tekstu § 12 dodano słowo „Zamiejscowi”.

8° w końcowym zdaniu § 20 dodano po słowach „Generalnego Delegata Rządu we Lwowie” słowa „względnie wojewodów”.

Na koniec postanowiono odnośnie do obu projektów rozporządzeń wymienionych pod a) i b), iż ostateczne uzgodnienie tekstu winno nastąpić w porozumieniu z Prezydium Rady Ministrów.

Punkt 4. W dalszym ciągu przed porządkiem dziennym obradowano nad wnioskiem nagłym Ministra Spraw Wojskowych w sprawie kosztów armii gen. Hallera³⁹⁴.

Wniosek przyjęto po dyskusji w brzmieniu proponowanym, przy czym powzięto następujące dwie uchwały wewnętrzne, a mianowicie:

1° że gen. Pomiankowski otrzyma instrukcje porozumiewania się z przedstawicielem Ministerstwa Skarbu oraz

2° że przy rozrachunku z rządem francuskim należy w miarę możliwości uwzględnić koszt utrzymania I-go pułku strzelców, za czas, gdy walczył na froncie francuskim.

Na koniec uchwalono ażeby co do ostatecznego ustalenia osoby pełnomocnika, na którego jest proponowany gen. Pomiankowski, porozumiały się bezpośrednio Ministerstwo Spraw Wojskowych, Spraw Zagranicznych oraz Skarbu.

Punkt 5. Na wniosek Prezesa Prokuraturii Generalnej Rzeczp[ospolitej] P[olskiej] Rada Ministrów uchwaliła przejęcie przez Prokuratorię Generalną Rzeczp[ospolitej] P[olskiej] spraw, prowadzonych poprzednio przez b. Prokuratorię w Królestwie Polskim w następującym brzmieniu „Termin przejęcia przez Prokuratorię Generalną spraw, które były poprzednio prowadzone przez b. Prokuratorię w Królestwie Polskim o ile należy do właściwości Prokuraturii Generalnej – wyznacza się dzień 1-go lutego 1921 r.”

Zarazem uchwalono na wniosek Ministra Sprawiedliwości, iż powyższą uchwałę należy ująć w formę rozporządzenia Rady Ministrów celem następnego formalnego jej ogłoszenia.

Punkt 6. Wniosek Ministra Spraw Zagranicznych w sprawie wyasygnowania kredytów za udział Polski w Lidze Narodów za okres od 1-go lipca do 31-go grudnia 1920 r. po dyskusji przyjęto bez zmian.

Punkt 7. Na wniosek Ministra Spraw Zagranicznych Rada Ministrów uchwaliła:

1° przedłożyć Sejmowi Ustawodawczemu projekt ustawy o ratyfikacji umowy pomiędzy Rzeczpospolitą Polską a Republiką Czesko-Słowacką w przedmiocie obywatelstwa i spraw z nim związanych³⁹⁵,

2° wykonanie niniejszej uchwały polecić Ministrowi Spraw Zagranicznych.

Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego Pan Rataj prosi o protokolarne stwierdzenie, że zaledwie na 48 godzin przed przyjazdem dr. Hobzy

³⁹⁴ Mowa o zobowiązaniach płatniczych państwa polskiego na rzecz Francji z tytułu wydatków poniesionych na Armię Polską we Francji. Sprawy podstawowe regulował układ Komitetu Narodowego Polskiego z 28 września 1918 r.

³⁹⁵ Układ z 29 listopada 1920 r.

zwrócono się o opinię do Min. Wyznań Rel[igijnych] i Ośw[iecenia] Publ[icznego] odnośnie do postanowień umowy, dotyczących spraw szkolnych, wobec czego to Ministerstwo dla krótkości czasu nie mogło opracować należytej opinii.

Obecny referent Ministerstwa Spraw Zagranicznych oświadczył, że postanowienia umowy, dotyczące spraw szkolnych zostały opracowane przy współudziale przedstawiciela szkolnictwa Śląska Cieszyńskiego jako znającego specjalnie stosunki miejscowe.

Punkt 8. Rada Ministrów przyjęła wniosek Ministra Spraw Zagranicznych w przedmiocie przystąpienia Polski do Międzynarodowej Konwencji automobilowej³⁹⁶ z tym, że termin przystąpienia do Konwencji należy uzgodnić z Ministerstwem Robót Publicznych.

Punkt 9. Projekt rozporządzenia Rady Ministrów w przedmiocie utrzymania w mocy sądownictwa doraźnego zdjęto za zgodą Ministra Sprawiedliwości na okres dwóch tygodni z porządku dziennego Rady Ministrów.

Punkt 10. Obradom nad projektami ustaw o państwowej służbie cywilnej oraz ustawie emerytalnej funkcjonariuszów państwowych postanowiono poświęcić osobne posiedzenie Rady Ministrów w dniu 5 stycznia 1921 r.

Minister Spraw Wojskowych gen. por. Sosnkowski zabiera głos w sprawie formalnej i prosi o łączne wniesienie i traktowanie na Radzie Ministrów ustawy emerytalnej wojskowej z ustawą emerytalną funkcjonariuszy państwowych cywilnych.

Wniosek ten przyjęto.

Punkt 11. Rada Ministrów przyjęła projekt ustawy o upoważnieniu Ministra Skarbu do udzielenia państwowej gwarancji finansowej do sumy 3 500 000 funtów szterlingów, dla zobowiązań zaciągniętych przez Związek Syndykatów rolniczych p[od] f[irmą] „Koopercja rolna”³⁹⁷ oraz upoważniła Ministra Skarbu do wniesienia tegoż projektu ustawy na Sejm Ustawodawczy.

Punkt 12. Rada Ministrów uchwaliła wniosek Ministra Skarbu w przedmiocie przejęcia administracji celnictwa na ziemiach b. dzielnicy pruskiej przez Ministerstwo Skarbu.

Zarazem na wniosek Ministra Spraw Wojskowych uchwaliła Rada Ministrów utrzymać w mocy uchwałę powziętą na posiedzeniu w dniu 9 grudnia 1920 r. co do przejęcia przez Ministerstwo Skarbu całej służby celnej granicznej do dnia 1 kwietnia 1921 r.

Punkt 13. Na wniosek Ministra Skarbu uchwaliła Rada Ministrów zezwolić obywatelowi amerykańskiemu, ks[iędzu] Henrykowi ^aZmijewskiemu^a na nabycie nieruchomości, położonej w Warszawie przy ulicy Św. Barbary Nr 1, oznaczonej numerem hipotecznym 5817 z tym, ażeby nabywca sumę kupna 1 500 000 mk.

³⁹⁶ Mowa o konwencji zawartej w Paryżu 11 października 1909 r.

³⁹⁷ Ustawa gwarancyjna z 4 lutego 1921 r., „Dziennik Ustaw RP” 1921, nr 14, poz. 81.

polskich, złożył w dolarach amerykańskich według kursu dnia wpłaty do dyspozycji Ministerstwa Skarbu w Polskiej Krajowej Kasie Pożyczkowej, która takąż sumę w markach jednocześnie wypłaci sprzedawcy.

Punkt 14. Rada Ministrów na wniosek Ministra Spraw Zagranicznych poddała rewizji uchwałę powziętą na posiedzeniu dnia 23 XI br. w sprawie ratyfikacji polsko-niemieckiego układu w sprawie utrzymania w ruchu gospodarstw rolnych na pograniczu polsko-niemieckim i nadała jej osnovę następującą: „Rada Ministrów uchwała:

1° Przedłożyć Naczelnikowi Państwa do ratyfikacji układ polsko-niemiecki w sprawie utrzymania w ruchu gospodarstw rolnych na pograniczu polsko-niemieckim, podpisany 27 lipca 1920 r. w Poznaniu.

2° Wykonanie niniejszej uchwały zlecić Ministrowi Spraw Zagranicznych.”

Punkt 15. Minister Spraw Wojskowych gen. por. Sosnkowski przedstawił w formie wniosku nagłego poza porządkiem dziennym stan aprowizacji armii i wywody swoje zakończył przedłożeniem Radzie Ministrów do uchwalenia następujących pięciu wniosków.

1) Wobec zmniejszenia się w ostatnich tygodniach ilości skupionego zboża Ministerstwo Apropowizacji przyspieszy ściągnięcie nieoddanego dotychczas kontyngentu przy pomocy asysty wojskowej.

2) Z nadejść mających transportów amerykańskich Ministerstwo Apropowizacji odstąpi połowę dla wyżywienia Armii.

3) Ministerstwo Kolei Żelaznych dołoży wszelkich starań, by zakupione w Rumunii zboże zostało przetransportowane do kraju. Oprócz uruchomionych już pociągów należałoby stworzyć kilka pociągów bezpośrednich pomiędzy granicą a Warszawą.

4) Jako doraźną pomoc dla frontu przydzieli Ministerstwo b. Dzielnicy Pruskiej natychmiast 200 wag[onów] mąki z własnych zapasów.

5) W razie niemożności otrzymania dostatecznej ilości zboża sposobami wymienionymi w punktach 1 do 4 zarządza się przeprowadzenie rekwizycji zboża w kraju.

W toku dyskusji, która wyłoniła się powyższymi wnioskami, postawił Minister Przemysłu i Handlu, p. Przanowski wniosek, ażeby Rada Ministrów nie ograniczając się jedynie do rozpatrywania jednej oderwanej kwestii z dziedziny aprowizacji, jaką stanowi zaaprowidowanie armii, wyłoniła komisję złożoną z przedstawicieli Ministerstwa Apropowizacji, Spraw Wojskowych, Spraw Wewnętrznych, Spraw Zagranicznych oraz Rolnictwa i Dóbr Państwowych, która by do najbliższego wtorku opracowała dla Rady Ministrów konkretne wnioski w sprawie aprowizacji w ogóle.

Wniosek ten przyjęto.

Przystąpiono do głosowania nad wnioskami zgłoszonymi przez Ministra Spraw Wojskowych.

Ad 1. W miejsce wniosku pierwszego przyjęto wniosek postawiony przez Pana Ministra Rataja następującej treści: „Ministrowie Spraw Wewnętrznych i Apropowizacji wydadzą polecenie starostom, by pod osobistą odpowiedzialnością ściągali zaległe kontyngenty przy użyciu asysty policyjnej do dnia 20 stycznia 1921 r.”

Ad 2. Wniosek odstąpiono powyżej powołanej komisji do rozpatrzenia.

Ad 3. Wniosek przyjęto.

Ad 4. Wniosek przyjęto.

Ad 5. Wniosek przekazano Komisji do rozpatrzenia.

Punkt 16. Rada Ministrów przyjęła do zatwierdzającej wiadomości dymisję inż. Ignacego Jabłońskiego ze stanowiska dyrektora GUZA³⁹⁸ oraz powierzyła z dniem 10 stycznia 1921 r. czasowe kierownictwo GUZA do czasu jego likwidacji p. inż. pułk. Lipkowskiemu.

Punkt 17. Rada Ministrów przyjęła przedstawione przez Ministra Spraw Wewnętrznych propozycje co do zamianowania naczelnikami Okręgów administracyjnych:

a) Wołyńskiego p. Mieczysława Bilskiego, Naczelnika Departamentu przydziałnego Województwa warszawskiego,

b) Poleskiego – Walerego Romana, Prezesa Sądu okręgowego w Suwałkach,

c) Nowogrodzkiego – p. Władysława Raczkiewicza, Kierownika przejętych departamentów b. Zarządu terenów przyfrontowych i etapowych

i upoważniła do przedłożenia Naczelnikowi Państwa odnośnych wniosków nominacyjnych.

Punkt 18. Na wniosek Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego uchwalono zamianować kuratorami okręgów szkolnych:

a) dla Okręgu Lwowskiego – p. Stanisława Sobińskiego, delegata do spraw szkolnych na terenie Małopolski;

b) dla Okręgu Poznańskiego – p. Bernarda Chrzanowskiego, podsekretarza stanu w Ministerstwie b. Dzielnicy Pruskiej;

c) dla Okręgu Pomorskiego – p. Zygmunta Gąsiorowskiego, szefa sekcji szkół powszechnych.

Koniec posiedzenia o godzinie 10-ej wieczorem.

^fWitos^f

³⁹⁸ Główny Urząd Zaopatrzenia Armii został utworzony 11 kwietnia 1919 r.

Załączniki

Wykaz:

1. Rozporządzenie Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego celem wykonania na obszarze b. Dzielnicy Pruskiej ustawy z dnia 4 czerwca 1920 r. Nr 50 poz. 304 Dz.U. R.P. o tymczasowym ustroju władz szkolnych.
2. Rozporządzenie Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego celem wykonania na obszarze b. Galicji ustawy z dnia 4 czerwca 1920 r. Dz.U. R.P. Nr 50 poz. 304 o tymczasowym ustroju władz szkolnych.
3. Wniosek nagły Ministerstwa Spraw Wojskowych w sprawie kosztów Armii Generała Hallera.
4. Pełnomocnictwo dla gen. Józefa Pomiankowskiego, Szefa Polskiej Wojskowej Misji Zakupów, do przejęcia wszystkich faktur sporządzonych na materiał dostarczony Armii Generała Hallera; tekst po francusku³⁹⁹.
5. Accord entre le Gouvernement Français et le Comité National Polonais, au sujet de la liquidation des dépenses faites par la France, pour la mise sous pied et l'entretien de l'Armée Polonaise.
6. Uchwała Rady Ministrów o przejęciu przez Prokuratorię Generalną Rzeczypospolitej Polskiej spraw, prowadzonych poprzednio przez b. Prokuratorię w Królestwie Polskim.
7. Wniosek Pana Ministra Spraw Zagranicznych w sprawie wyasygnowania kredytów za udział Polski w Lidze Narodów.
8. Wniosek Ministra Spraw Zagranicznych w sprawie ratyfikacji umowy pomiędzy Rzeczpospolitą Polską a Republiką Czesko-Słowacką w przedmiocie obywatelstwa i spraw z nim związanych.
- [8a.] Umowa pomiędzy Rzeczpospolitą Polską a Republiką Czesko-Słowacką w przedmiocie obywatelstwa i spraw z nim związanych.
9. Wniosek Ministra Spraw Zagranicznych w przedmiocie przystąpienia Polski do Konwencji Automobilowej; Convention Internationale relative à la circulation des automobiles; Konwencja Międzynarodowa dotycząca ruchu samochodowego⁴⁰⁰.
10. Wniosek [Ministerstwa Skarbu] w sprawie gwarancji dla „Kooperacji Rolnej”⁴⁰¹.
11. Ustawa o upoważnieniu Ministra Skarbu do udzielenia państwowej gwarancji finansowej do sumy 3 500 000.- funtów szterlingów, dla zobowiązań zaciągniętych przez Związek Syndykatów Rolniczych p.f. „Kooperacja Rolna”; uzasadnienie⁴⁰².
12. Wniosek Ministra Skarbu w przedmiocie przejęcia administracji celnictwa na ziemiach b. dzielnicy pruskiej przez Ministerstwo Skarbu.
13. Wniosek [Ministerstwa Skarbu] w sprawie zezwolenia ks[iędzu] Henrykowi ^aZmijewskiemu^a na nabycie nieruchomości⁴⁰³.
14. Wniosek Ministra Spraw Zagranicznych o rewizji uchwały, powziętej przez Radę Ministrów na posiedzeniu dn. 23 listopada br. w sprawie ratyfikacji polsko-niemieckiego układu w sprawie utrzymania w ruchu gospodarstw rolnych na pograniczu polsko-niemieckim.

³⁹⁹ Załącznik [4] do punktu 4. Nie publikuje się.

⁴⁰⁰ Załącznik [9]. Tekstu konwencji nie publikuje się.

⁴⁰¹ Załącznik [10] do punktu 11. Nie publikuje się.

⁴⁰² Załącznik [11] do punktu 11. Nie publikuje się. Ostatecznie wydatkowano sumę 2 mln funtów, ustawę uchwalono 4 lutego 1921 r. „Dziennik Ustaw RP” 1921, nr 14, poz. 81.

⁴⁰³ Załącznik [13] do punktu 13. Nie publikuje się.

15. Wnioski Ministerstwa Spraw Wojskowych [w celu zapewnienia należytnej żołnierzowi normalnej racji chleba i stworzenia chociażby minimalnych zapasów].
16. Wniosek nagły [Ministerstwa Spraw Wojskowych o powierzenie z dniem 10 stycznia 1921 r. czasowego kierownictwa GUZA do czasu jego likwidacji p. inż. płk. Lipkowskiemu]⁴⁰⁴.

°Załącznik [1] do punktu 3a°

Rozporządzenie Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego celem wykonania na obszarze b. Dzielnicy Pruskiej ustawy z dnia 4 czerwca 1920 r. Nr 50 poz. 304 Dz.U. R.P. o tymczasowym ustroju władz szkolnych

ROZPORZĄDZENIE MINISTRA WYZNAŃ RELIGIJNYCH
I OŚWIECENIA PUBLICZNEGO CELEM WYKONANIA NA OBSZARZE
B. DZIELNICY PRUSKIEJ USTAWY Z DNIA 4 CZERWCA 1920 Nr 50
poz. 304 Dz.U. R.P. O TYMCZASOWYM USTROJU WŁADZ SZKOLNYCH.

Na mocy art. 10 ustawy z dnia 4 czerwca 1920 (Dz.U. R.P. Nr 50 poz. 304) o tymczasowym ustroju władz szkolnych zarządzam w porozumieniu z Ministrem b. Dzielnicy Pruskiej, co następuje:

Do art. 1 Ustawy:

- § 1. Sprawy szkolne i oświatowe, należące dotychczas do kompetencji Ministra b. Dzielnicy Pruskiej, utworzonego ustawą z dn. 1 sierpnia 1919 Nr 64 poz. 385 Dz.Pr. P.P., przechodzą do Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego. Sprawy wyznaniowe pozostają na razie w Ministerstwie b. Dzielnicy Pruskiej.
- § 2. Ustanowiony przez Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego delegat w Poznaniu przeprowadzi likwidację działalności Departamentu Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego Ministerstwa b. Dzielnicy Pruskiej, o ile chodzi o sprawy szkolne i oświatowe, a nadto będzie załatwiał powierzone mu przez Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego sprawy.

Do art. 2 i 3 Ustawy.

- § 3. Była dzielnica pruska dzieli się na dwa okręgi szkolne, a mianowicie: okręg poznański w granicach województwa poznańskiego z siedzibą kuratora w Poznaniu i okręg pomorski w granicach województwa pomorskiego z siedzibą kuratora w Toruniu.

⁴⁰⁴ Załącznik [16] do punktu 16. Nie publikuje się.

§ 4. Organizację urzędów (kuratoriów) sprawujących pod kierownictwem kuratorów administrację szkolnictwa na obszarze okręgów szkolnych określi osobny regulamin. Kuratorowie wchodzą w zakresie administracji szkolnictwa we wszystkie uprawnienia i obowiązki, które w ramach obowiązujących przepisów należały do naczelników władzy wojewódzkiej.

Do art. 4 Ustawy.

§ 5. Zakres działania kuratorów okręgu szkolnego określa art. 4 ustawy z dnia 4 czerwca 1920 r. Nr 50 poz. 304 Dz.U. R.P.

Administracja szkół zawodowych, podlegających zarządowi Państwa, należy do Kuratora w tym samym zakresie co administracja szkół ogólnokształcących odpowiednich stopni.

Jak długo administracja skarbową b. dzielnicy pruskiej nie będzie przejęta przez Ministerstwo Skarbu w Warszawie, Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego będzie na podstawie przedkładanych mu przez kuratorów budżetów okręgów szkolnych układał ogólny budżet szkolnictwa odnośnego obszaru i przesyłał go Ministrowi b. Dzielnicy Pruskiej do dalszego traktowania.

Pod względem udzielania urlopów podwładnym urzędnikom i nauczycielom przechodzą na kuratora dotychczasowe atrybucje wojewódzkiej komisji dla spraw wyznań i szkolnych.

§ 6. Nadto przekazuje się kuratorowi okręgu szkolnego na zasadzie punktu 12 art. 4 ustawy z 4 czerwca 1920 r. Nr 50 poz. 304 Dz.U. R.P. następujące czynności:

- 1) Stanowienie o zakładaniu, zwijaniu i przekształcaniu publicznych szkół powszechnych w granicach budżetu.
- 2) Udzielanie koncesji na zakładanie prywatnych szkół wszelkiego typu i stopni oraz stanowienie o ich zwijaniu.
- 3) Przyznawanie prawa publiczności szkołom prywatnym powszechnym i przedstawienie wniosków Ministrowi Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w sprawach przyznawania prawa publiczności prywatnym szkołom średnim ogólnokształcącym i zawodowym.
- 4) Mianowanie nauczycieli szkół powszechnych.
- 5) Zatwierdzanie kierowników i nauczycieli prywatnych szkół wszelkiego typu.
- 6) Zawieszanie w czynnościach urzędowych podległych mu urzędników i funkcjonariuszy oraz nauczycieli szkół średnich i zawodowych, podlegających zarządowi Państwa.

Do Art. 5 Ustawy.

- § 7. Powołanie do współdziałania z kuratorami Rad szkolnych okręgowych nastąpi w późniejszym terminie.

Do Art. 6 Ustawy.

- § 8. Ustanowione rozporządzeniem Ministra b. Dzielnicy Pruskiej z dn. 6 stycznia 1920 Nr VI 16/20 Nr 1/2 Urzędowej gazety szkolnej dla województwa poznańskiego i pomorskiego „Komisje do spraw wyznaniowych i szkolnych” znosi się.
Sprawy wyznaniowe będą w przyszłości załatwiane w województwach.

Do Art. 7 i 8 Ustawy.

- § 9. W granicach każdego powiatu, względnie miasta tworzącego osobny powiat szkolny, sprawują władzę nad szkolnictwem powszechnym, wychowaniem przedszkolnym i oświatą pozaszkolną inspektor szkolny powiatowy, któremu dodana jest potrzebna ilość zastępców i pracowników biurowych. Inspektor szkolny podlega bezpośrednio kuratorowi okręgu szkolnego i w zakresie administracji szkolnictwa wchodzi we wszystkie uprawnienia i obowiązki, które w myśl przepisów należą do starosty powiatowego. Istniejące dotychczas inspektoraty powiatowe będą stopniowo, najpóźniej jednak do lat 2-ech przekształcone w powyższym duchu.
- § 10. Obok inspektora ustanawia się w każdym powiecie politycznym Radę szkolną powiatową, a w miastach tworzących osobne powiaty szkolne Radę szkolną miejską.
- § 11. W skład Rady szkolnej powiatowej wchodzi:
- a) inspektorowie szkolni powiatowi urzędujący w powiecie,
 - b) jeden duchowny wyznania katolickiego powołany przez kuratora w porozumieniu z biskupem diecezjalnym,
 - c) jeden duchowny wyznania ewangelickiego, powołany przez kuratora w porozumieniu z konsystorzem w Poznaniu, o ile ludność ewangelicka w powiecie wynosi więcej niż dwa tysiące dusz,
 - d) przedstawiciel nauczycielstwa istniejących w powiecie państwowych szkół średnich ogólnokształcących,
 - e) trzech przedstawicieli nauczycielstwa publicznych szkół powszechnych i państwowych seminariów nauczycielskich w powiecie,
 - f) starosta powiatowy,
 - g) wyznaczony przez kuratora jeden z lekarzy szkolnych, a gdzie nie ma lekarzy szkolnych, lekarz powiatowy,
 - h) pięciu przedstawicieli społeczeństwa.

- § 12. W skład Rady szkolnej miejskiej wchodzi obok członków wymienionych w § 11 pod a) do e) f) prezydent miasta, g) wyznaczony przez kuratora jeden z lekarzy szkolnych względnie miejski, h) 5-ciu delegatów Rady miejskiej.
- § 13. Członka wymienionego w §§ 11 i 12 pod d) wybierają nauczyciele państwowej szkoły średniej ogólnokształcącej, a jeżeli jest w powiecie względnie w mieście więcej niż jedna taka szkoła, wybiera go zebranie nauczycieli, zwołane w tym celu do miasta powiatowego przez przewodniczącego Rady szkolnej powiatowej. Członków wymienionych pod e) wybiera konferencja powiatowa nauczycieli szkół powszechnych.
Członków wymienionych w §§ 11 i 12 pod h) wybiera sejmik powiatowy, względnie Rada miejska bądź ze swego grona, bądź spoza niego.
Kolegia wyborcze wybierają prócz delegatów taką samą ilość zastępców.
- § 14. Okres funkcyjny Rady szkolnej powiatowej względnie miejskiej trwa trzy lata.
- § 15. W razie ustąpienia, utraty mandatu lub śmierci członka z wyboru (§§ 11 i 12 d, e, h) wchodzi na jego miejsce na resztę trwania mandatu jeden z zastępców w ustanowionej przy wyborze kolei.
Członkowie Rady szkolnej powiatowej względnie miejskiej tracą mandaty wskutek przesiedlenia się do innego powiatu względnie miasta.
Członkowie Rady szkolnej powiatowej względnie miejskiej pochodzący z wyboru (§§ 11 i 12 d, e, h) tracą mandat, jeżeli mimo doręczonego zaproszenia, a bez należytego usprawiedliwienia nie będą obecni na trzech posiedzeniach z rzędu. Przewodniczący Rady szkolnej powiatowej względnie miejskiej zawiadomi o tym kuratora, który powoła zastępców.
- § 16. Radzie szkolnej powiatowej przewodniczy inspektor szkolny powiatowy, a jeżeli jest ich kilku w powiecie, ten, którego wyznaczyci kurator spośród inspektorów mających siedzibę w mieście powiatowym.
- § 17. Członkowie Rady szkolnej powiatowej otrzymywać będą diety i koszta podróży według zasad ustalonych dla funkcjonariuszy państwowych, a jeżeli nimi nie są, jak urzędnicy VI stopnia służbowego.
- § 18. Siedzibą Rad szkolnych powiatowych względnie miejskich oraz Inspektoratów szkolnych są miasta powiatowe, względnie miasta tworzące osobne powiaty szkolne.
- § 19. Do zakresu działania Rady szkolnej powiatowej względnie miejskiej należy w dziedzinie szkolnictwa powszechnego, wychowania przedszkolnego i oświaty pozaszkolnej:
- a) badanie potrzeb powiatu względnie miasta i współdziałanie z inspektorem szkolnym i Radami szkolnymi miejscowymi w sprawie ich zaspokajania,
 - b) wydawanie corocznych opinii dla kuratora o stanie szkolnictwa w powiecie względnie w mieście,

- c) wydawanie opinii o projekcie budżetu państwowego przed przedłożeniem go przez inspektora szkolnego kuratorowi,
- d) zatwierdzanie budżetów poszczególnych szkół, o ile chodzi o wydatki niepokrywane ze Skarbu Państwa,
- e) opiniowanie podań i próśb czynników utrzymujących szkoły i subwencje ze Skarbem Państwa na cele szkolne,
- f) określenie norm, według których Rady szkolne miejscowe 1) zaopatrują nauczycieli w opał i wydzielają rolę, 2) zaopatrują szkoły w opał, oświetlenie i materiały piśmienne, 3) pokrywają koszta usługi i utrzymania czystości w szkołach,
- g) wydawanie opinii o wnioskach w sprawie zakładania ochron i o projektach sieci publicznych szkół powszechnych,
- h) udzielanie opinii o wnioskach w sprawie koncesji na prywatne ochrony i prywatne szkoły powszechne,
- i) współdziałanie z inspektorem w sprawie dalszego kształcenia nauczycieli szkół powszechnych i wychowawczyń ochron,
- j) sprawowanie łącznie z inspektorem szkolnym władzy zwierzchniej nad dozorami szkolnymi, a mianowicie nadzór nad gospodarką dozorów i wykonywaniem budżetu, rozpatrywanie i zatwierdzanie sprawozdań, sprawdzanie i zatwierdzanie wyborów i stawianie wniosków o rozwiązanie Rad szkolnych miejscowych w razie, gdy nie spełniały swych obowiązków, przekraczały swe kompetencje lub gdyby działalność ich była niezgodna z ustawami albo szkodliwa dla szkoły,
- k) opieka i nadzór nad budownictwem szkolnym i higieną szkolną.

§ 20. Rada szkolna powiatowa względnie miejska może delegować członków do zwiedzania w towarzystwie inspektora lub jego zastępcy szkół jej podległych. Delegat Rady szkolnej powiatowej względnie miejskiej nie ma prawa egzaminować dzieci ani czynić uwag dzieciom i nauczycielom.

Nauczyciele czynni nie mogą być delegowani do zwiedzania szkół.

§ 21. Istniejące na obszarze byłej dzielnicy pruskiej Dozory szkolne mieć będą w przyszłości nazwę: „Rady szkolne miejscowe”, zatrzymując swój dotychczasowy skład i zakres działania z wyjątkiem prawa „veto” przy obsadzaniu stałych posad nauczycielskich.

Istniejące na obszarze b. Dzielnicy pruskiej „Deputacje szkolne” znosi się.

Do Art. 9 Ustawy.

§ 22. Zarządzenia potrzebne do wykonania postanowienia art. 9 ustawy z dnia 4 czerwca 1920 (Dz.U. R.P. Nr 50 poz. 304) będą wydane przez właściwych wojewodów i kuratorów we wzajemnym porozumieniu.

§ 23. Orzeczenia i zarządzenia władz szkolnych w stosunku do ludności podlegają egzekucji władz politycznych.

**Rozporządzenie Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego
celem wykonania na obszarze b. Galicji ustawy z dnia 4 czerwca 1920 r.
Dz.U. R.P. Nr 50 poz. 304 o tymczasowym ustroju władz szkolnych**

ROZPORZĄDZENIE

Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w celu wykonania na obszarze b. Galicji ustawy z dnia 4 czerwca 1920 r. Dz.U. R.P. Nr 50 poz. 304 o tymczasowym ustroju władz szkolnych.

Na mocy art. 10 ustawy z dnia 4 czerwca 1920 r. Dz.U. R.P. Nr 50 poz. 304 o tymczasowym ustroju władz szkolnych zarządzam w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych co następuje:

Do art. 2 i 6 ustawy:

§ 1. Istniejącą na zasadzie galicyjskich ustaw krajowych z dnia 15 lutego 1905 (Dz.U. i rozp[orządzeń] kraj[owych] Nr 39) i z dnia 9 maja 1907 roku (Dz.U. i rozp[orządzeń] kraj[owych] Nr 48) Radę Szkolną Krajową⁴⁰⁵ znosi się.

§ 2. Z obszaru podległego dotychczas Radzie Szkolnej Krajowej tworzy się na razie jeden okręg szkolny lwowski z siedzibą Kuratora Okręgu szkolnego we Lwowie.

Organizację urzędu (Kuratorium) sprawującego pod kierownictwem Kuratora administrację w zakresie szkolnictwa na obszarze Okręgu szkolnego lwowskiego określi osobny regulamin.

Kurator wchodzi w zakresie administracji szkolnej z wyjątkiem szkół akademickich we wszystkie uprawnienia i obowiązki, należące w myśl obowiązujących przepisów do dotychczasowego naczelnika władzy politycznej krajowej.

Do art. 4 ustawy:

§ 3. Państwowe szkoły zawodowe podlegają władzy kuratora w tym samym zakresie, w jakim podlegały Radzie Szkolnej Krajowej z wyjątkiem prawa mianowania nauczycieli tych szkół. Kurator będzie przedkładał Ministrowi Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego wnioski w sprawie mianowania dyrektorów i nauczycieli państwowych szkół zawodowych.

⁴⁰⁵ Organ ten działał w latach 1867–1921 w autonomicznej Galicji. Zniesiony został rozporządzeniem ministra wyznań religijnych i oświecenia publicznego z 8 lutego 1921 r. „Dziennik Ustaw RP” 1921, nr 15, poz. 91.

Przy rozstrzyganiu odwołań do kuratora od orzeczeń i zarządzeń podległych mu władz i urzędów tudzież odwołań od orzeczeń kuratora do Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego należy pod względem terminów, sposobu wnoszenia i mocy wstrzymującej odwołanie oraz dopuszczalności dalszego toku instancji stosować dotychczasowe przepisy.

Prawo udzielania urlopów podwładnym urzędnikom i nauczycielom służy kuratorowi w takich granicach, jak służyło Radzie Szkolnej Krajowej.

Prawo przenoszenia w stan spoczynku służy kuratorowi co do tych funkcjonariuszy tych kategorii, których ma prawo mianować. Nadto należą do zakresu uprawnień kuratora Okręgu szkolnego lwowskiego wszystkie inne sprawy, które należały dotychczas do zakresu działania Rady Szkolnej Krajowej, o ile art. 4 ustawy nie zastrzega ich Ministrowi Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

Do art. 5 ustawy:

§ 4. Powołanie do współdziałania z kuratorem Rady Szkolnej Okręgowej nastąpi w późniejszym terminie.

Do art. 7 i 8 ustawy:

§ 5. Rady szkolne powiatowe na obszarze Okręgu szkolnego lwowskiego mają ten sam zakres działania, jaki miały dotychczas Rady szkolne okręgowe, o ile ustawa z dnia 4 czerwca 1920 (Dz.U. R.P. Nr 50, poz. 304) i niniejsze rozporządzenie nie postanawiają inaczej.

Siedzibą Rad szkolnych powiatowych oraz biura Inspektora szkolnego (Inspektoratu szkolnego powiatowego) jest dotychczasowa siedziba Rad szkolnych okręgowych.

§ 6. W skład Rady szkolnej powiatowej wchodzi:

- a) Inspektor szkolny, a gdzie jest więcej niż jeden, wszyscy Inspektorowie szkolni;
- b) jeden duchowny każdego wyznania i obrządku, liczącego w powiecie więcej niż tysiąc dusz; członków duchownych Rady szkolnej powiatowej powołuje kurator na podstawie propozycji właściwych ordynariatów biskupich, a o ile chodzi o przedstawiciela religii izraelskiej, na podstawie zbiorowej propozycji wszystkich gmin wyznaniowych izraelskich w powiecie.
- c) Trzej lub czterej reprezentanci zawodu nauczycielskiego; dwu z nich wybiera powiatowa konferencja nauczycielstwa szkół powszechnych ze swego grona, trzecim jest wyznaczony przez kuratora dyrektor lub kierownik jednego z państwowych seminariów nauczycielskich, istniejących w powiecie, a gdzie nie ma seminarium, wyznaczony przez kuratora nauczyciel kierujący jednej ze szkół powszechnych w powiecie;

czwartym jest wyznaczony przez kuratora dyrektor lub kierownik jednej z państwowych szkół średnich ogólnokształcących, o ile w powiecie istnieją.

- d) dwaj delegaci Rady powiatowej, a nadto jeżeli w powiecie znajduje się miasto objęte ustawą gminną z dn. 14 marca 1889 (Dz.U. i rozp[orządzeń] kraj[owych] Nr 224) jeden delegat Rady gminnej tego miasta;
- e) starosta lub w czasie jego nieobecności zastępujący go urzędnik;
- f) dwaj reprezentanci społeczeństwa, zamieszkali w powiecie, powołani przez kuratora spośród sześciu osób przedstawionych przez Radę szkolną powiatową. Kurator wyznacza równocześnie spośród tychże sześciu osób dwóch zastępców członków Rady szkolnej powiatowej.
- g) wyznaczony przez kuratora jeden z lekarzy szkolnych, a dopóki lekarzy szkolnych nie ma, lekarz powiatowy.

Kolegia wymienione pod lit. c) i d) wybierają równocześnie taką samą ilość zastępców członków Rady szkolnej powiatowej.

Wszyscy członkowie i zastępcy powinni mieć stałe miejsce zamieszkania na obszarze powiatu. Ustanie tego warunku powoduje utratę mandatu.

§ 7. W skład Rady szkolnej miejskiej w miastach rządzących się własnym statutem wchodzi:

- a) inspektor szkolny, a gdzie jest więcej niż jeden, wszyscy inspektorowie szkolni;
- b) jeden duchowny z każdego wyznania i obrządku, liczącego więcej niż pięćset dusz w mieście; powoływanie ich odbywa się w sposób określony w § 6 punkt b niniejszego rozporządzenia;
- c) pięciu reprezentantów zawodu nauczycielskiego; trzech z nich wybiera miejscowa konferencja nauczycielstwa szkół powszechnych ze swego grona, czwartym jest wyznaczony przez kuratora dyrektor jednego z państwowych seminariów nauczycielskich, istniejących w mieście; piątym jest wyznaczony przez kuratora dyrektor jednej z państwowych szkół średnich ogólnokształcących, istniejących w mieście;
- d) trzech delegaci Rady miejskiej na czas trwania ich mandatu do tej Rady miejskiej;
- e) prezydent miasta względnie zastępujący go w urzędowaniu wiceprezydent;
- f) dwaj reprezentanci społeczeństwa, zamieszkali w mieście, powoływani w sposób określony w § 6 lit. f niniejszego rozporządzenia;
- g) wyznaczony przez kuratora jeden z lekarzy szkolnych, a w razie braku lekarzy szkolnych – fizyk miejski.

Kolegia wymienione pod c), d), wybierają równocześnie po jednym zastępcy członka Rady szkolnej miejskiej.

§ 8. Przewodniczącym Rady szkolnej powiatowej względnie miejskiej jest Inspektor szkolny, a jeśli ich jest w powiecie względnie w mieście dwóch

lub więcej, ten, którego wyznaczy kurator. Jako przewodniczący Rady szkolnej powiatowej względnie miejskiej wchodzi on w zakres administracji szkolnej we wszystkie uprawnienia i obowiązki, należące w myśl obowiązujących przepisów do dotychczasowego naczelnika władzy politycznej powiatowej.

§ 9. Zastępcę przewodniczącego wybiera Rada szkolna powiatowa względnie miejska ze swego grona. W czasie, gdy przewodniczący nie urzęduje, zastępca wchodzi we wszystkie uprawnienia i obowiązki przewodniczącego prócz prawa wizytowania szkół i jest odpowiedzialny przed kuratorem za tok urzędowania w biurze Rady szkolnej powiatowej względnie miejskiej.

§ 10. Okres funkcyjny Rady szkolnej powiatowej względnie miejskiej trwa trzy lata.

§ 11. Istniejący na zasadzie § 11 ustawy galicyjskiej z dnia 26 czerwca 1899 (Dz.U. i rozp[orzędzeń] kraj[owych] Nr 84) o Radach szkolnych okręgowych Wydział wykonawczy będzie się składał: a) z przewodniczącego Rady szkolnej powiatowej; b) z dwóch członków Rady szkolnej powiatowej, w siedzibie Rady zamieszkałych, a przez nią do tej funkcji wybranych, w miastach zaś z własnym statutem z trzech członków w ten sposób wybranych.

§ 12. Członkowie Rady Szkolnej Powiatowej otrzymywać będą diety i koszta podróży według zasad ustanowionych dla funkcjonariuszy państwowych, jeśli nimi nie są, jak urzędnicy państwowi VII stopnia służbowego.

§ 13. Członkowie Rady szkolnej powiatowej, względnie miejskiej, wymienieni w § 6 i 7 pod lit. c) ustęp 1 i d), f) tracą mandat, jeżeli mimo doręczonego zaproszenia bez należytego usprawiedliwienia nie będą obecni na trzech posiedzeniach z rzędu.

Przewodniczący Rady szkolnej powiatowej, względnie miejskiej, zawiadomi o tym kuratora, który powoła zastępców (§ 6 al. końcowa, § 7 al. końcowa). Gdyby zaniedbania określonego w ustępie 1 dopuścił się dyrektor (nauczyciel kierujący) lub lekarz szkolny (§ 6 i 7 lit. c) ustęp 2 i 3 oraz lit. g) niniejszego rozporządzenia) przewodniczący Rady szkolnej powiatowej względnie miejskiej zawiadomi o tym kuratora, który wezwie ich do usprawiedliwienia się i wyznaczy ewentualnie innych członków z tej samej kategorii.

§ 14. W skład Rady szkolnej miejscowej wchodzi:

- a) jeden reprezentant gminy, wybrany przez Radę gminną na czas trwania ich mandatu do Rady gminnej, a w razie jeżeli do zakresu działania jednej Rady szkolnej miejscowej należy kilka gmin, odpowiednia ilość reprezentantów;
- b) dwaj reprezentanci społeczeństwa, wyznaczeni aż do odwołania przez Radę szkolną powiatową;
- c) kierownik szkoły, a w razie jeżeli jednej Radzie szkolnej miejscowej podlega kilka szkół, wyznaczony przez Radę szkolną powiatową kierownik

jednej z nich. Nauczyciele kierujący innymi szkołami, które znajdują się na obszarze działania Rady szkolnej miejscowej, uczestniczą w obradach z głosem doradczym.

Kolegia wymienione pod a) b) wybierają równocześnie taką samą ilość zastępców członków Rady szkolnej miejscowej.

Wszyscy członkowie i zastępcy muszą mieć stałe miejsce zamieszkania na obszarze podległym Radzie szkolnej miejscowej.

Ustanie tego warunku powoduje utratę mandatu.

§ 15. Przewodniczącemu Rady szkolnej miejscowej wybiera Rada spośród swych członków wymienionych w § 14 lit. a) b).

§ 16. Członkowie Rady szkolnej miejscowej wymienieni w § 15 pod lit. a) b) tracą mandat, jeżeli mimo doręczonego zaproszenia, a bez należytego usprawiedliwienia nie będą obecni na trzech posiedzeniach z rządu. Przewodniczący Rady szkolnej miejscowej zawiadomi o tym Radę szkolną powiatową, która powoła zastępców.

Gdyby zaniedbania określonego w ustępie 1 dopuścił się kierownik szkoły, Przewodniczący Rady szkolnej miejscowej zawiadomi o tym Radę szkolną powiatową, która wezwie kierownika szkoły do usprawiedliwienia się i wyznaczy ewentualnie innego kierownika szkoły, względnie nauczyciela na członka Rady szkolnej miejscowej.

§ 17. Okres funkcyjny Rady szkolnej miejscowej trwa dwa lata.

§ 18. W miastach rządzących się własnym statutem funkcje Rady szkolnej miejscowej spełnia Rada szkolna miejska.

§ 19. Sprzeczne z treścią §§ 5–19 niniejszego rozporządzenia przepisy ustaw galicyskich z dnia 26 czerwca 1899 (Dz.U. i rozp[orządzeń] kraj[owych] Nr 58) o władzach nadzorczych miejscowych dla szkół ludowych tracą moc obowiązującą.

Do art. 9 ustawy.

§ 20. Postanowienia art. XII galicyskiej ustawy krajowej z dnia 15 lutego 1903 (Dz.U. i rozp[orządzeń] kraj[owych] Nr 39) o Radzie Szkolnej Krajowej oraz postanowienia art. 19, ustępu 3-ciego ustawy galicyskiej o Radach szkolnych okręgowych z dnia 26 czerwca 1899 (Dz.U. i rozp[orządzeń] kraj[owych] Nr 84), dotyczące dostarczania Radzie Szkolnej Krajowej względnie Radom szkolnym okręgowym przez polityczną Władzę krajową względnie powiatową potrzebnych ubikacji i sił pomocniczych oraz opędzania ich potrzeb kancelaryjnych znosi się. Wydatki te objęte będą od najbliższego okresu budżetowego budżetem Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego. Zarządzenia potrzebne do wykonania postanowienia art. 9 ustawy z dnia 4 czerwca 1920 (Dz.U. R.P. Nr 50 poz. 304), a w szczególności także co do korzystania na czas określony przez Kuratorium oraz

Rady szkolne powiatowe z używanych dotychczas ubikacji, personelu i środków kancelaryjnych będą wydawane przez Generalnego Delegata Rządu we Lwowie i Kuratora Okręgu szkolnego lwowskiego we wzajemnym porozumieniu.

°Załącznik [3] do punktu 4°

Wniosek nagły Ministerstwa Spraw Wojskowych w sprawie kosztów Armii Generała Hallera

Warszawa, dnia 21 grudnia 1920.

WNIOSEK NAGŁY MINISTERSTWA SPRAW WOJSKOWYCH w sprawie kosztów Armii Generała HALLERA.

1) Zatwierdza się umowę zawartą dnia 26-go stycznia 1919 r. między Rządem Francuskim a Polskim Komitetem Narodowym w przedmiocie likwidacji kosztów za utworzenie i utrzymanie Armii Polskiej organizowanej we Francji.

2) Upoważnia się Ministerstwo Spr[aw] Zagranicznych do wystawienia pełnomocnictwa imieniem Rządu Polskiego, zawierającego upoważnienie dla Szefa Polskiej Wojskowej Misji Zakupów w Paryżu, wzgl[ędnie] dla innej przez MSWojsk. do tego specjalnie wyznaczonej osoby, do przyjmowania wszystkich faktur na materiał dostarczony b. Armii Generała Hallera, jako też do akceptowania rzeczowych świadczeń wszelkiego rodzaju oraz świadczeń pieniężnych dla wszystkich oddziałów tej Armii, podług załączonego wzoru.

Minister Spraw Wojskowych
/-/ SOSNKOWSKI
Generał-porucznik

MOTYWY

Motywy będą przedstawione ustnie.

Komitet Ekonomiczny Rady Ministrów na posiedzeniu dnia 21 XII 20 uchwalił przedłożyć powyższe wnioski do decyzji Rady Ministrów ze względu na wielką doniosłość poruszanej sprawy.

Tłumaczenie⁴⁰⁶
RZECZPOSPOLITA POLSKA

My, Józef PIŁSUDSKI – Naczelnik Państwa Polskiego,
Wincenty WITOS – Prezydent Rady Ministrów,
Księżę ^aLeon^a SAPIEHA – Minister Spraw Zagranicznych,
^hWładysław GRABSKI^h ^cJan Kanty Steczkowski^c – Minister Skarbu oraz
Generał Kazimierz SOSNKOWSKI – Minister Spraw Wojskowych,
udzielamy niniejszym Generałowi Józefowi POMIANKOWSKIEMU, Szefowi
Polskiej Wojskowej Misji Zakupów, pełnomocnictwa do przejęcia wszystkich
faktur sporządzonych na materiał dostarczony Armii Generała Hallera, jako też
świadczenia wszelkiego rodzaju rzeczowe i pieniężne dla wszystkich oddziałów
wymienionej Armii.

To przejęcie posłuży za podstawę do ostatecznego rozrachunku między
Rządem Francuskim a Rzeczpospolitą Polską kosztów za utworzenie we Francji
niezależnej Armii Polskiej.

^cZałącznik [5] do punktu 4^c

**Accord entre le Gouvernement Français et le Comité National Polonais, au
sujet de la liquidation des dépenses faites par la France, pour la mise sous
pied et l'entretien de l'Armée Polonaise**

Paris, le 26 janvier 1919

A C C O R D

Entre le Gouvernement Français et le Comité National Polonais, au sujet
de la liquidation des dépenses faites par la France, pour la mise sous pied et
l'entretien de l'Armée Polonaise.

Le Comité National Polonaise, stipulant au nom de la Nation Polonaise,
qu'il représente à l'Etranger, déclare:

Que les sommes qui ont été affectées depuis de 1er juillet 1917 ou qui seront
affectées par le Gouvernement de la République Française aux dépenses de
l'Armée Polonaise, en accord avec le Comité National Polonaise, constituent
des avances dont la Nation Polonaise assurera le remboursement, dans le plus
court délai possible, après la signature du traité de paix, au moyen d'un emprunt
dont les conditions et garanties feront l'objet d'un accord ultérieur.

Le Président du Comité National Polonais Le Ministre des Affaires Etrangères
Roman Dmowski S. Pichon

⁴⁰⁶ Nie publikuje się tekstu francuskiego.

U K Ł A D

Między Rządem Francuskim a Komitetem Narodowym Polskim, w sprawie likwidacji wydatków poniesionych przez Francję na utworzenie i utrzymanie Armii Polskiej.

Komitet Narodowy Polski, występując w imieniu Narodu Polskiego, który reprezentuje za granicą, oświadcza:

że kwoty, które zostały przeznaczone od dnia 1 lipca 1917 roku, lub które zostaną przeznaczone przez Rząd Republiki Francuskiej na wydatki Armii Polskiej, w porozumieniu z Komitetem Narodowym Polskim, stanowią zaliczki, których zwrot Naród Polski zapewni jak najszybciej, po podpisaniu traktatu pokojowego, w drodze pożyczki, której warunki i gwarancje będą przedmiotem późniejszego porozumienia⁴⁰⁸.

Przewodniczący Polskiego
Komitetu Narodowego
Roman Dmowski

Minister Spraw Zagranicznych
S. Pichon

^cZałącznik [6] do punktu 5^c

Uchwała Rady Ministrów o przejęciu przez Prokuratorię Generalną Rzeczypospolitej Polskiej spraw, prowadzonych poprzednio przez b. Prokuratorię w Królestwie Polskim

Uchwała Rady Ministrów
z dnia ... 192... r.

o przejęciu przez Prokuratorię Generalną Rzeczypospolitej Polskiej spraw, prowadzonych poprzednio przez b. Prokuratorię w Królestwie Polskim.

W wykonaniu art. 3 uchwały Rady Ministrów z dnia 28 sierpnia 1919 r. o rozpoczęciu czynności Prokuratorii Generalnej (Dz.U. Nr 75 poz. 435) Rada Ministrów na wniosek Prezesa Prokuratorii Generalnej uchwala:

Termin przejęcia przez Prokuratorię Generalną Rzeczypospolitej Polskiej spraw, które były poprzednio prowadzone przez b. Prokuratorię w Królestwie Polskim, o ile należą do właściwości Prokuratorii Generalnej – wyznacza się na dzień 1 lutego 1921 r.

⁴⁰⁷ Tłumaczenie wydawcy tomu.

⁴⁰⁸ Zobowiązania te zostały uregulowane przez państwo polskie w 1935 r.

Wniosek Pana Ministra Spraw Zagranicznych w sprawie wyasygnowania kredytów za udział Polski w Lidze Narodów

Warszawa dn. 20 grudnia 1920.

WNIOSEK PANA MINISTRA SPRAW ZAGRANICZNYCH NA RADĘ MINISTRÓW.

W sprawie wyasygnowania kredytów za udział Polski w Lidze Narodów.

Rada Ministrów uchwalić raczy:

upoważnia się Pana Ministra Skarbu do wyasygnowania do dyspozycji Pana Ministra Spraw Zagranicznych sumy 67 276,40 dolarów stanowiącej pozostałe do uiszczenia 2/3 należnej od Polski sumy 100 914,60 dolarów za okres od 1 lipca do 31 grudnia 1920 r., jako udział w wydatkach Ligi Narodów, według obowiązującego na mocy art. 6 Paktu Ligi Narodów klucza repartycyjnego Międzynarodowego Związku Pocztowego⁴⁰⁹.

Delegacja Polska przy Lidze Narodów na skutek przedstawionego jej żądania kierownika wydziału finansowego Ligi komunikuje, że całkowita suma 100 914,60 dolarów należna od Polski musi być Lidze wypłacona przed 31 grudnia br. Ponieważ wyasygnowana już przez Ministerstwo Skarbu 1/3 należności, wynosząca 33 638,20 dolarów została przesłana za pośrednictwem naszej delegacji w Genewie Lidze Narodów, przeto konieczne jest wysłanie przed 31 grudnia pozostałej sumy 67 276,40 dolarów.

Ministerstwo Spraw Zagranicznych zdając sobie sprawę, że obecny stan finansowy Polski nie pozwala na nadmierne obciążanie jej skarbu wydatkami z tytułu należenia do Ligi Narodów, czyniło już starania, aby klucz repartycyjny wydatków Ligi został zmieniony i oparty na podstawach bardziej dostosowanych do dzisiejszej sytuacji finansowej państw aniżeli Międzynarodowy Związek Pocztowy, do którego Polska należy jako państwo klasy I. W ciągu jednak pierwszej Sesji Zgromadzenia Ligi, która trwała od 15 listopada do 18 grudnia br., nie udało się tej propozycji przeprowadzić, ponieważ zastosowanie nowego klucza repartycyjnego wymagałoby zmiany art. 6 Paktu, a Zgromadzenie wypowiedziało się przeciwko wszelkiej reformie Paktu jako stanowiącego część integralną Traktatu Wersalskiego. Polska dla łatwo zrozumiałych względów natury politycznej musiała się do tego stanowiska przychylić.

⁴⁰⁹ 9 października 1874 r. został podpisany na konferencji traktat berneński, powołujący do życia związek pocztowy pod nazwą L'Union générale des postes.

Z otrzymanych jednak dokumentów Ligi Narodów a znajdujących się w posiadaniu Ministerstwa Spraw Zagranicznych i zakomunikowanych Ministerstwu Skarbu wynika, że Sekretariat Generalny Ligi niezależnie od powziętej obecnie decyzji zajmuje się nadal sprawą reformy klucza repartycyjnego. W tym celu wyłoniona została specjalna komisja, która zajmuje się badaniem dostarczonych poprzednio materiałów i dezyderatów.

Ponieważ jednak według wszelkiego prawdopodobieństwa na rok 1921 obowiązywać będzie dotychczasowy klucz Międzynarodowego Związku Pocztowego i ponieważ według obliczeń Sekretariatu Ligi wydatki Polski według tego klucza wyniosłyby na rok 1921 około 800 000 franków franc. w złocie, Ministerstwo Spraw Zagranicznych podzielaając zupełnie zapatrywania Ministerstwa Skarbu postanowiło rozpocząć starania, aby Polska przeniesiona została w Międzynarodowym Związku Poczt[owym] z rzędu państw kl[asy] I do kl[asy] III. O ile Międzynarodowy Związek Pocztowy zgodzi się na tego rodzaju zmianę klasyfikacji, wówczas automatycznie zmieni się klasyfikacja Polski w Lidze Narodów pod względem udziału finansowego w rozchodach Ligi.

°Załącznik [8] do punktu 7°

Wniosek Ministra Spraw Zagranicznych w sprawie ratyfikacji umowy pomiędzy Rzeczpospolitą Polską a Republiką Czesko-Słowacką w przedmiocie obywatelstwa i spraw z nim związanych

Warszawa, dn. 11 grudnia 1920 r.

W N I O S E K

Ministra Spraw Zagranicznych na Radę Ministrów w sprawie ratyfikacji umowy pomiędzy Rzeczpospolitą Polską a Republiką Czesko-Słowacką w przedmiocie obywatelstwa i spraw z nim związanych.

Rada Ministrów uchwała:

1. Przedłożyć Sejmowi Ustawodawczemu projekt ustawy o ratyfikacji umowy pomiędzy Rzeczpospolitą Polską a Republiką Czesko-Słowacką w przedmiocie obywatelstwa i spraw z nim związanych.
2. Wykonanie niniejszej uchwały polecić Ministrowi Spraw Zagranicznych.

U z a s a d n i e n i e.

Decyzja Rady Ambasadorów z dnia 28 lipca 1920 r., dzieląc terytorium b. Księstwa Cieszyńskiego, Spisza i Orawy pomiędzy Polską i Czechosłowacją, pozostawiła znaczną część ludności polskiej po stronie czeskiej. Ta ludność, przyłączona do państwa odrębnego pod względem języka, tradycji i kultury, znalazła

się w położeniu mniejszości narodowej i jako taka narażonej na niebezpieczeństwo wynarodowienia. Wprawdzie traktat zawarty przez Czechosłowację z Głównymi Mocarstwami Sprzymierzonymi i Stowarzyszonymi w Sèvres dn. 10 sierpnia 1920 r., analogiczny do naszego traktatu o mniejszościach, zapewniał mniejszościom narodowym, religijnym i rasowym w Czechosłowacji pewne gwarancje i wolności, jednak przepisy te, utrzymane w tonie ogólnikowym, nie były dostatecznie obwarowane przeciwko możliwej samowoli miejscowych działaczy, a oprócz tego, jako niezawarty z Polską, nie dawał nam żadnego tytułu do interweniowania w razie niewykonania jego postanowień.

Rząd polski, pragnąc z jednej strony sprecyzować te gwarancje w stosunku do osób narodowości polskiej, a z drugiej dążąc do zmiany niektórych niekorzystnych dla nas postanowień Decyzji Rady Ambasadorów z dn. 28 lipca br., wszedł w porozumienie z Rządem Czeskosłowackim i utworzył Komisję Mieszaną, złożoną z delegatów obu państw, która, rozpoczynając swe prace w Warszawie, zakończyła je w Pradze podpisaniem w dniu 29 listopada br. Umowy, która stanowi przedmiot obecnego wniosku. – Umowa ta w sześciu działach traktuje o obywatelstwie, sprawach szkolnych i językowych, sprawach społecznych i gospodarczych, amnestii, postępowaniu w sprawach spornych, wreszcie o postanowieniach końcowych. Do Umowy dołączony jest Protokół, który zawiera kilka ważnych decyzji dotyczących szkolnictwa i amnestii.

1) W sprawie obywatelstwa uzyskaliśmy w dwóch punktach zmianę Decyzji Rady Ambasadorów na naszą korzyść. Przede wszystkim datę 1 stycznia 1908 r. dla osób mających domicyl na terytorium Cieszyńskim, Spisza i Orawy, zmieniono na 1 stycznia 1911, po tej dopiero dacie, osoby, które tam stale zamieszkały, muszą prosić Rząd Czeskosłowacki o pozwolenie nabycia poddaństwa. Po wtóre termin roczny, w ciągu którego osoby optujące na rzecz Polski, muszą opuścić terytorium Czechosłowacji, zamieniono na czteroletni, przy czym oba państwa zobowiązały się przed upływem tego terminu podjąć rokowania celem przedłużenia go na dalszy okres.

Z innych postanowień Działu pierwszego należy podkreślić uznanie zasady, że przy obliczaniu czasu swojszczyzny⁴¹⁰ lub domicylu bierze się pod uwagę całe terytorium obu państw, oraz, dla osób zamieszkałych na obszarze Cieszyńskiego, Spisza i Orawy, całe te terytoria bez względu na linię graniczną.

2) Dział drugi, dotyczący rolnictwa i spraw językowych jest na ogół powtórzeniem odnośnych przepisów ustawy czeskiej, zawiera jednak bardzo ważne dla nas postanowienia, że w razie potrzeby nauczycielami mogą być obywatele innego państwa.

⁴¹⁰ Stałe miejsce zamieszkania osoby fizycznej lub jej siedziba (domicyl). Prawo swojszczyzny przyjęto jako podstawę do nabycia obywatelstwa, ustalając stan faktyczny na podstawie ksiąg meldunkowych.

3) W Dziale trzecim znajdują się przede wszystkim postanowienia, zapewniające robotnikom polskim prawo zakładania własnych związków zawodowych oraz otrzymywania aprowizacji na równi z robotnikami miejscowymi. Następnie art. 24 chroni wszelkie spółki, związki i stowarzyszenia zarobkowe przed przedwczesnym, przymusowym likwidowaniem. Dalej uregulowano sprawy podziału majątku gmin, fundacji i różnych zakładów publicznych. Wreszcie uzyskano zobowiązanie, że osoby, które uszły przed prześladowaniem i wrócą potem do dawnego miejsca pobytu, otrzymają odpowiednie mieszkanie. Co się tyczy szkód, to art. 30 stwierdza zasadę, że szkody winny być wynagrodzone, i że oba państwa winny tę sprawę załatwić w ciągu 9 miesięcy od daty wejścia w życie umowy.

4) Dział czwarty zawiera przepisy o amnestii, bardzo doniosłe dla osób narodowości polskiej, ponieważ w ogniu akcji plebiscytowej dokonano czynów, grożących ciężką odpowiedzialnością, a które amnestia ta ma uznać za niebyłe.

5) Dział piąty przewiduje utworzenie Komisji Mieszanej i Sądu Rozjemczego celem polubownego załatwiania sporów, mogących wyniknąć z tej umowy.

6) W Dziale szóstym znajduje się bardzo ważny art. 53, który wprowadza klauzulę najwyższego uprzywilejowania nie tylko do spraw zewnętrznych, ale również i do wewnętrznych.

Wobec tego, że pomieniona umowa zawiera szereg postanowień, zwłaszcza w dziedzinie amnestii, spraw szkolnych, językowych i stowarzyszeniowych, niezmiernie dla ludności polskiej doniosłych, a które wejdą w życie dopiero z chwilą uprawomocnienia się Umowy, Ministerstwo Spraw Zagranicznych uważa zaratyfikowanie jej za rzecz pożądaną i niecierpiącą zwłoki.

MINISTER
E. Sapieha^f

Załącznik [8a] do punktu 7

Umowa pomiędzy Rzeczpospolitą Polską a Republiką Czesko-Słowacką w przedmiocie obywatelstwa i spraw z nim związanych

Rząd Rzeczypospolitej Polskiej i Rząd Republiki Czeskosłowackiej, dążąc do rozstrzygnięcia spraw związanych z obywatelstwem i ochroną prawną osób narodowości polskiej w Republice Czeskosłowackiej i osób narodowości czeskosłowackiej w Rzeczypospolitej Polskiej, postanowiły zawrzeć niniejszą Umowę i w tym celu mianowały swymi Pełnomocnikami:

Rząd Rzeczypospolitej Polskiej:

Prof. dra Stanisława Kętrzyńskiego, Radcę legacyjnego,
Prof. Juliana Makowskiego, Naczelnika Wydziału Ministerstwa Spraw Zagranicznych,
Stefana Bratkowskiego, Starszego Referenta Ministerstwa Spraw Zagranicznych.
Rząd Republiki Czeskosłowackiej:
Prof. dra Antoniego Hobzę, Szefa Sekcji Prawnej Ministerstwa Spraw Zagranicznych,
którzy, po wymianie swych pełnomocnictw, uznanych za dobre i w należytej formie wystawione, zgodzili się na następujące postanowienia:

DZIAŁ PIERWSZY.

Obywatelstwo.

Artykuł 1.

Osoby, które od dnia 1 stycznia 1914 r. mają prawo swojszczyzny lub które od dnia 1 stycznia 1911 r. stale zamieszkują na obszarze byłego Księstwa Cieszyńskiego, Spisza lub Orawy, stanowiącym obecnie część składową Republiki Czeskosłowackiej, nabywają ipso iure, z pominięciem wszelkich formalności, obywatelstwo czeskosłowackie.

Nawzajem osoby, które od dnia 1 stycznia 1914 r. mają prawo swojszczyzny lub które od dnia 1 stycznia 1911 r. zamieszkują stale na obszarze byłego Księstwa Cieszyńskiego, Spisza lub Orawy, stanowiącym obecnie część składową Rzeczypospolitej Polskiej, nabywają ipso iure, z pominięciem wszelkich formalności, obywatelstwo polskie.

Czas swojszczyzny, względnie domicylu, posiadanego na terytorium obecnym – odpowiednio Republiki Czeskosłowackiej lub Rzeczypospolitej Polskiej, dolicza się do czasu swojszczyzny, względnie domicylu, na terytorium byłego Księstwa Cieszyńskiego, Spisza lub Orawy, stanowiącym część składową odpowiednio Republiki Czeskosłowackiej lub Rzeczypospolitej Polskiej.

Artykuł 2.

Osoby, które na terytorium na terytorium byłego Księstwa Cieszyńskiego, Spisza lub Orawy posiadały po dniu 1 stycznia 1914 r. prawo swojszczyzny lub po dniu 1 stycznia 1911 r. obrały tam miejsce stałego zamieszkania, nabędą odpowiednio obywatelstwo polskie lub czeskosłowackie, pod warunkiem uprzedniej zgody ze strony Rządu Polskiego lub Czeskosłowackiego.

Osoba interesowana ma prawo zgłosić odpowiednią prośbę w terminie jednego roku od daty uprawomocnienia się Umowy niniejszej. W razie odmowy ze strony jednego z Rządów osoby te będą miały prawo zwrócić się z podobną prośbą do drugiego. W razie ponownej odmowy przysługiwać im będzie obywatelstwo austriackie względnie węgierskie.

Takie same prawo zwrócenia się do drugiego Rządu przysługuje i tym osobom, które nie skorzystały z prawa zwrócenia się do Rządu pierwszego; w razie odmowy przysługuje im obywatelstwo austriackie względnie węgierskie.

Osoby, które, zgodnie z zasadami powyższymi, zwróciły się do Rządu miejsca swojszczyzny lub stałego zamieszkania o obywatelstwo, i otrzymały odpowiedź odmowną, winny, chcąc skorzystać z przysługującego im prawa, zwrócić się z podobną prośbą do Rządu drugiego, w terminie trzech miesięcy od daty otrzymania odmowy na piśmie.

Prawo zaś zwrócenia się bezpośrednio do Rządu drugiego przysługuje osobom wyżej wymienionym w ciągu jednego roku od daty uprawomocnienia się Umowy niniejszej.

Artykuł 3.

1. Przy określaniu obywatelstwa osób wymienionych w artykułach 1 i 2 należy badać tytuły nabycia tego obywatelstwa w porządku następującym:

- a) Swojszczyzna przed dniem 1 stycznia 1914 r.,
- b) Domicyl przed dniem 1 stycznia 1911 r.,
- c) Swojszczyzna po dniu 1 stycznia 1914 r. i
- d) Domicyl po dniu 1 stycznia 1911 r.

W porządku tym tytuł później wymieniony bierze się pod uwagę tylko wtedy, kiedy nie istnieje żaden z tytułów poprzednich.

2. W każdym wypadku przy określaniu czasu posiadania swojszczyzny lub domicylu uważa się za całość:

- a) Całe byłe Księstwo Cieszyńskie,
- b) Cały obszar Spisza i Orawy.

Obojętne więc jest, czy dana osoba w okresach ustanowionych w artykule pierwszym miała swojszczyznę, czy też stałe zamieszkanie w jednej gminie lub kolejno w kilku gminach, na którymkolwiek z obszarów, wymienionych pod 2 a) i b).

3. Osoby, mające więcej niż jedno miejsce stałego zamieszkania, miarodajne dla uzyskania obywatelstwa, mają prawo w terminie jednorocznym [określić], które miejsce zamieszkania wybierają za podstawę do uzyskania obywatelstwa. Jeżeli tego nie zrobią, w wypadkach kilku domicyłów, decyduje miejsce zamieszkania wcześniej założone. Przy tym oświadczeniu obowiązują przepisy formalne takie, jak przy opcji.

4. Co do osób, które uzyskują obywatelstwo na podstawie miejsca stałego zamieszkania, domniemywa się, że są byłymi obywatelami austriackimi lub węgierskimi.

Artykuł 4.

Osoby, mające prawo swojszczyzny w gminach, których obszar jest przedzielony granicą obu Państw, stają się obywatelami tego Państwa, na którego terenie mają miejsce stałego zamieszkania.

O ile osoby te nie mają domicylu w żadnym z obu Państw, nabędą obywatelstwo tego Państwa, w którym położona jest większa część przestrzeni podzielonej gminy.

Artykuł 5.

Osoby, które nabyły ipso iure obywatelstwo polskie, względnie czeskosłowackie, mają prawo w ciągu jednego roku od dnia uprawomocnienia się Umowy niniejszej optować na rzecz drugiego Państwa.

Wybór męża skutkuje także i za żonę, wybór rodziców – za dzieci do lat osiemnastu.

Osoby te będą musiały w przeciągu czterech lat od daty uprawomocnienia się Umowy niniejszej przenieść swe miejsce stałego zamieszkania do Państwa, na którego rzecz optowały.

W tym czasie będą one mogły wywieźć swój majątek ruchomy wszelkiego rodzaju. Z tego powodu nie będą im nakładane żadne pobory ani opłaty, czy to przy wyjeździe, czy też przy przyjeździe.

Osoby te będą miały prawo zachować majątek nieruchomy, posiadany na terytorium drugiego Państwa, w którym miały swojszczyznę lub miejsce stałego zamieszkania przed dokonaniem wyboru.

Przepisy ustępów od drugiego do piątego stosują się również do osób, wymienionych w artykule drugim.

Oba Państwa wyrażają gotowość przed upływem wyżej wymienionego terminu lat czterech przystąpić do rokowań co do przedłużenia tego terminu na dalszy okres.

Artykuł 6.

Jeżeli po przeniesieniu miejsca zamieszkania w myśl artykułu piątego do Państwa, na którego rzecz dokonano wyboru, nastąpi przed upływem trzech lat powrót optującego do Państwa, z którego optował, i obranie tam przezeń miejsca stałego zamieszkania, wówczas pierwsze przeniesienie miejsca zamieszkania uważane będzie za fikcyjne; w wypadku takim przyjmuje się, że przeniesienie miejsca zamieszkania w ogóle nie nastąpiło, i przeto, przeciwko takiemu optującemu można zastosować środki takie, jak przeciwko optującemu, który swego miejsca zamieszkania nie przeniósł.

Jeżeli jednak optujący uda się na terytorium Państwa, z którego optował, celem zarządu swym majątkiem nieruchomym, tamże położonym, pobyt jego, o ile jest wyraźnie tylko czasowy, nie może być uważany jako powtórne obranie miejsca zamieszkania w Państwie, z którego nastąpiła opcja.

Artykuł 7.

W imieniu osób, które nie ukończyły lat osiemnastu, a nie mają rodziców, oraz w imieniu małoletnich, powyżej lat osiemnastu, co do których są podstawy do ubezwłasnowolnienia, jak również w imieniu osób ubezwłasnowolnionych lub oddanych pod tymczasową opiekę, opcji, w myśl artykułów 2 i 5, dokonywają ich prawni zastępcy.

W razie jednak, gdyby osoby, za które opcji dokonali rodzice, opiekunowie lub inni prawni zastępcy, ukończyły przed terminem ostatecznym zgłoszenia opcji osiemnaście lat życia lub jeśli w tym samym czasie zastępstwo prawne zostało uchylone, mogą one przed upływem tegoż terminu odwołać opcję w ich imieniu dokonaną.

Artykuł 8.

Zgłoszenie opcji przez osoby, które w myśl artykułu pierwszego są obywatelami czeskosłowackimi, a chcą optować na rzecz Państwa Polskiego, winno na terytorium Państwa Czeskosłowackiego nastąpić w Polskim Przedstawicielstwie dyplomatycznym, za pośrednictwem Konsulatu, najbliższego od miejsca zamieszkania optującego. Odwrotnie, zgłoszenie opcji przez obywateli polskich na rzecz Państwa Czeskosłowackiego winno na terytorium Państwa Polskiego nastąpić w Czeskosłowackim Przedstawicielstwie dyplomatycznym, za pośrednictwem Konsulatu, najbliższego od miejsca zamieszkania optującego.

Oba Państwa zastrzegają sobie możliwość zalecenia osobom optującym, aby składały odpis oświadczenia swego o opcji właściwej władzy administracyjnej pierwszej instancji, a to w tym celu, aby już od razu uzyskać przegląd opcji, dokonanych na rzecz drugiego Państwa. Poza tym każde Państwo będzie periodycznie, mianowicie po raz pierwszy po sześciu miesiącach od daty uprawomocnienia się Umowy niniejszej, później zaś co miesiąc, komunikować Państwu drugiemu wykazy opcji obywateli tego ostatniego Państwa, zgłoszonych u swych władz. Treść tych wykazów i sposób ich przesyłania określone będą bliżej drogą porozumienia właściwych władz centralnych obu Państw.

Za właściwą władzę administracyjną pierwszej instancji, w rozumieniu artykułu niniejszego, uważa się tę władzę, w której obwodzie osoba optująca posiada miejsce stałego zamieszkania – bądź w Państwie, z którego optuje, bądź – na rzecz którego optuje.

Artykuł 9.

Obie Umawiające się Strony obowiązują się nie stawiać żadnych przeszkód swym obywatelom przy wykonywaniu przez nich prawa opcji, zastrzeżonego w Umowie niniejszej.

Artykuł 10.

Państwo Polskie przyznaje wszystkim swym obywatelom narodowości czesko-słowackiej prawo optowania na rzecz Republiki Czeskosłowackiej, na zasadach i w terminach, podanych w artykule 5.

Podobne prawo przysługuje obywatelom czeskosłowackim narodowości polskiej na podstawie Traktatów Pokoju podpisanych w St. Germain-en-Laye dnia 10 września 1919⁴¹¹ i w Trianon dnia 4 czerwca 1920⁴¹².

Artykuł 11.

Postanowienia Umowy niniejszej w przedmiocie obywatelstwa i opcji nie dotyczą osób, które, na podstawie Traktatów Pokoju, podpisanych w Wersalu, St. Germain-en-Laye, Trianon, Neuilly⁴¹³ i Sèvres⁴¹⁴ uzyskały lub mogą uzyskać obywatelstwo inne, aniżeli polskie lub czeskosłowackie.

DZIAŁ DRUGI.

Sprawy szkolne i językowe.

Artykuł 12.

Obywatele ^aczeskosłowaccy^a narodowości polskiej, jak również obywatele polscy narodowości ^aczeskosłowackiej^a mają, w myśl artykułu 8 Traktatu Głównych Mocarstw Sprzymierzonych i Stowarzyszonych z Czechosłowacją z dnia 10 września 1919 i Traktatu tychże Mocarstw z Polską z dnia 28 czerwca 1919, na równi z innymi obywatelami ich Państwa, prawo zakładania, kontrolowania i administrowania własnym kosztem wszelkich szkół i zakładów wychowawczych, jakie, według obowiązujących norm prawnych, mogą być zakładane w Państwie jako szkoły i zakłady prywatne. Na tych samych warunkach mają oni również prawo zakładania, kontrolowania i administrowania własnym kosztem wszelkich zakładów humanitarnych i kulturalnych i używania w nich swego języka.

W powyższych szkołach i zakładach wychowawczych mają oni prawo używać języka polskiego względnie czeskosłowackiego, jako języka wykładowego i wewnętrznego, jak również w stosunkach z ludnością i w szkole z organami ogólnego nadzoru szkolnego pierwszej instancji; język urzędowania w stosunkach z innymi władzami określają ogólne przepisy o używaniu języków.

Uprawnienia powyższe nie uchylają obowiązku przestrzegania powszechnie obowiązujących w Państwie przepisów, w szczególności nie uszczuplają zgoła

⁴¹¹ Traktat z Austrią.

⁴¹² Traktat z Węgrami.

⁴¹³ Traktat z Bułgarią.

⁴¹⁴ Traktat z Turcją. Nie wszedł on w życie, gdyż został obalony przez republikańską Turcję i zastąpiony pokojem lozańskim z 24 lipca 1923 r.

prawa Państwa wykonywania nadzoru nad szkołami i zakładami wymienionymi w ustępie pierwszym.

Kierownikiem szkoły prywatnej albo zakładu wychowawczego może być obywatel tego tylko Państwa, w którym znajduje się siedziba prywatnego zakładu kształcącego.

Artykuł 13.

Prywatne szkoły powszechne (ludowe i wydziałowe), dozwolone przez Państwa, mają prawo wydawania świadectw równoznacznych ze świadectwami publicznych szkół powszechnych.

Co się tyczy pozostałych prywatnych szkół i zakładów wychowawczych otrzymują one prawo publiczności, skoro tylko uczynią zadość powszechnie obowiązującym przepisom.

Każda z Umawiających się Stron może, jeśli tego wymaga interes publiczny, umotywowaną decyzją odnośnego Ministra odebrać szkole prywatnej prawo publiczności, a nawet zupełnie szkołę skasować. Szkoła, której odebrano prawo publiczności, może je odzyskać, jeśli utrzymujący ją dowiedzie, że usunięte zostały wady, które spowodowały odjęcie prawa publiczności.

W Rzeczypospolitej Polskiej język wykładowy czeskosłowacki, a w Republice Czeskosłowackiej język wykładowy polski nie będą powodem odmówienia szkołom prawa publiczności ani wydania dla nich ustaw wyjątkowych. Wszelkie szkoły i zakłady wychowawcze, prywatne, jak i publiczne, będą podlegały jedynie ustawom powszechnie obowiązującym.

Artykuł 14.

W obu Umawiających się Państwach założy się w każdej gminie, w której według przeciętnej z trzech lat jest co najmniej czterdzieścioro dzieci obywateli polskich względnie czeskosłowackich, w wieku szkolnym, ojczystego języka czeskosłowackiego względnie polskiego, publiczną szkołę ludową z językiem wykładowym czeskosłowackim względnie polskim, jeśli w gminie szkolnej nie ma publicznej szkoły ludowej z tymże językiem wykładowym. Przy tym będzie przestrzegana zasada, że szkoła ludowa winna być w każdym razie założona wszędzie tam, gdzie w promieniu czterech kilometrów i według przeciętnej z lat pięciu znajduje się więcej niż czterdzieścioro dzieci, które muszą chodzić do szkoły, odległej więcej niż o cztery kilometry.

Przy każdej publicznej szkole powszechnej z czeskosłowackim względnie polskim językiem wykładowym, do której uczęszcza co najmniej czterysta dzieci z gminy szkolnej, może być założona publiczna szkoła wydziałowa z językiem wykładowym czeskosłowackim względnie polskim i to, albo męska, albo żeńska, albo też mieszana.

Jeśli szkoła wydziałowa mieszana miała przez trzy lata szkolne z rządu przynajmniej trzysta uczniów i uczenic, winna zostać podzielona na dwie samodzielne szkoły wydziałowe, męską i dziewczęcą.

Nie można odmówić nawet uczniom z miejscowości odleglejszych niż cztery kilometry od budynku szkolnego przyjęcia do powszechnej szkoły publicznej, której język wykładowy jest identyczny z ich językiem ojczystym, jeśli tylko i o ile wystarczy miejsca w salach wykładowych i nie zostanie przekroczona liczba osiemdziesięciu uczniów w jednej klasie.

Publiczna szkoła ludowa może zostać zwinięta, jeśli nie ma nawet czterdzieściora dzieci, obowiązanych do uczęszczania do tej szkoły. Publiczna szkoła wydziałowa może zostać zwinięta, jeśli ma mniej niż dziewięćdziesiąt dzieci.

Postanowienia niniejszego artykułu stosują się również do szkół publicznych powszechnych obecnie istniejących.

Artykuł 15.

Z ważnych względów Ministerstwo Szkół i Oświecenia Powszechnego w Republice Czeskosłowackiej, względnie Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w Rzeczypospolitej Polskiej mogą zdecydować utworzenie i otwarcie szkół publicznych powszechnych, przewidzianych w artykule 14 Umowy niniejszej nawet dla mniejszej liczby uczniów, niż przewidziana w wymienionym artykule.

Oba Umawiające się Państwa obiecują postępować liberalnie przy stwierdzaniu przeciętnej liczby dzieci za ostatnie trzy lata, wymienionej w artykule 14, szczególnie za lata od 1917 do 1922.

O zakładaniu i organizacji wszelkich innych publicznych lub państwowych szkół polskich, względnie czeskosłowackich w każdym poszczególnym wypadku decyduje, zgodnie z obowiązującymi przepisami, właściwy Minister.

Postanowienia artykułu 53 obowiązują również w stosunku do szkolnictwa.

Artykuł 16.

Dozwolone będzie dzieciom obywateli czeskosłowackich języka czeskosłowackiego w Rzeczypospolitej Polskiej, dzieciom zaś obywateli polskich języka polskiego w Republice Czeskosłowackiej uczęszczanie do publicznych i prywatnych szkół z językiem wykładowym takim, jak ich język ojczysty.

Artykuł 17.

Osoby zatrudnione przy nauczaniu, bezpośrednim zarządzie i nadzorze w szkołach polskich w Republice Czeskosłowackiej i w szkołach czeskosłowackich w Rzeczypospolitej Polskiej powinny być, w zasadzie, narodowości polskiej względnie czeskosłowackiej i posiadać kwalifikacje językowe i wykształcenie.

O wykształcenie i pozyskanie osób, czyniących zadość powyższym wymaganiom postara się każda Strona.

Z braku odpowiednich osób mogą być zajęte kontraktowe potrzebne osoby z drugiego Państwa za zgodą jego Rządu, który udzieli im w tym celu urlopu.

Uzdolnienie osób czynnych dotychczas w tych szkołach każde z Umawiających się Państw uznaje za wystarczające bez względu na ich przynależność państwową.

Artykuł 18.

O zaopatrzenie szkół w potrzebne i odpowiednie czytanki, podręczniki i pomoce naukowe stara się każde Państwo. Żadna szkoła nie może być pozo-
stawiona bez czytanek, podręczników i pomocy naukowych, które są przepi-
sane i konieczne do prawidłowego prowadzenia nauki. We wszystkich tych
książkach i pomocach używać należy języka literackiego.

Artykuł 19.

Urzędy państwowe, tj. sądy i organa administracyjne Republiki Czeskosłowac-
kiej, działające w powiecie sądowym, w którym, według ostatniego powszechnego
spisu ludności, zamieszkuje przynajmniej dwadzieścia procent obywateli
narodowości polskiej, oraz urzędy państwowe, tj. sądy i organa administracyjne
Rzeczypospolitej Polskiej, działające w powiecie sądowym, w którym, według
ostatniego powszechnego spisu ludności, zamieszkuje przynajmniej dwadzieścia
procent obywateli narodowości czeskosłowackiej, obowiązane są przyjmować
od tych obywateli podania w ich języku i załatwiać je także w ich języku. Jeżeli
nie było poprzedniego podania strony, załatwienie może być jej doręczone także
i w jej języku, o ile ten ostatni jest wiadomy urzędowi lub jeżeli strona zażąda tego.

Te same przepisy obowiązują w tych samych warunkach również w stosunku
do osób prawnych.

Wszelkie ogłoszenia i zewnętrzne oznaki urzędów, wymienionych w ustępie
pierwszym, sporządzane być winny również w języku mniejszości narodowej.

Wpisy do ksiąg gruntowych i innych ksiąg publicznych oraz rejestrów są
dopuszczalne również w języku mniejszości narodowych, według przepisów
wewnętrznych każdego z Państw.

Zasady powyżej wyszczególnione obowiązują również urzędy gminne tych
gmin, w których zamieszkuje przynajmniej dwadzieścia procent obywateli wymie-
nionych mniejszości narodowych; do wyższych urzędów autonomicznych stosuje
się to samo, co do urzędów państwowych. Szczegóły ustali każde Państwo drogą
własnych przepisów.

Przy państwowych urzędach i sądach, których niniejszy artykuł dotyczy,
należy, w miarę możliwości, ustanawiać w odpowiedniej liczbie również urzędników
i funkcjonariuszy spośród miejscowych mieszkańców mniejszości narodowej.

DZIAŁ TRZECI.

Sprawy społeczne, gospodarcze i inne.

Artykuł 20.

Robotnicy narodowości polskiej w Republice Czeskosłowackiej i robotnicy narodowości czeskosłowackiej w Rzeczypospolitej Polskiej będą mieli prawo zakładania własnych związków zawodowych, niezależnie od takich samych związków czeskosłowackich względnie polskich.

Związki te mogą należeć tylko do takich szerszych zrzeszeń zawodowych, które istnieją w Państwie siedziby przedsiębiorstwa.

Artykuł 21.

Przy publicznym zaopatrywaniu w artykuły pierwszej potrzeby, jak np. żywność, opał, odzież i inne, obowiązuje na ogół zasada terytorialna.

Robotnicy, funkcjonariusze, urzędnicy oraz ich rodziny mogą jednak być aprowidowani w miejscu zatrudnienia. Otrzymają wówczas artykuły pierwszej potrzeby w ilości, do jakiej na równi z krajowymi robotnikami mają prawo w danym miejscu zatrudnienia. Artykuły te nie mogą być odebrane przez organa publiczne, nie potrzebują pozwolenia na wywóz lub przywóz i wolne są od wszelkich opłat w Państwie, do którego lub z którego są przenoszone.

Artykuł 22.

Obie Umawiające się Strony oświadczają gotowość przystąpienia do rokowań celem zawarcia umowy, dotyczącej opieki społecznej.

Artykuł 23.

Obie Umawiające się Strony wznowią natychmiast wypłacanie zasiłków poszkodowanym przez wojnę, którzy z jakichkolwiek powodów przestali te zasiłki otrzymywać. Każde Państwo będzie wypłacało zasiłki tym osobom, które mieszkają na jego terytorium.

Kto i w jakiej wysokości ma prawo do zasiłku, określają własne ustawy i rozporządzenia każdej z Umawiających się Stron.

Przy załatwianiu próśb o przyznanie zasiłków za czas miniony obie Strony będą postępowały jak najwzględniej, przy czym oczywiście przypuszcza się, że przynajmniej zasiłki o tyle tylko, o ile petent nie otrzymał już zasiłku z innej strony.

Artykuł 24.

Członkowie stowarzyszeń i spółek, utworzonych na podstawie ustaw austriackich z dnia 15 listopada 1867 poz. 134 R.G.Bl.⁴¹⁵ i z dnia 9 kwietnia 1873

⁴¹⁵ „Reichs-Gesetz-Blat” („Dziennik Ustaw Rzeszy”) był urzędowym biuletynem Rzeszy Niemieckiej w latach 1871–1945.

poz. 70 R.G.Bl. oraz ustaw węgierskich Art. XXXVII: 1875 i XXIII: 1898, jak również związków tych stowarzyszeń i spółek, którzy to członkowie z powodu podziału byłego Księstwa Cieszyńskiego, Spisza i Orawy znaleźli się pod władzą drugiego Państwa, nie będą ograniczeni, w ramach obowiązujących ustaw, w prawie zakładania nowych stowarzyszeń o takich samych celach.

Aż do czasu zawiązania takiego stowarzyszenia, nie dłużej wszakże, jak do upływu sześciu miesięcy od dnia uprawomocnienia się Umowy niniejszej, dawne stowarzyszenie będzie mogło działać na zasadzie dotychczasowych statutów i dokonać rozdziału majątku z nowo powstającym stowarzyszeniem. W wypadkach godnych uwzględnienia Ministerstwo Spraw Wewnętrznych w Warszawie, względnie w Pradze, może na prośbę strony przedłużyć wyżej wymieniony termin.

Oba Państwa zalecają swym obywatelom, aby, w razie sporu co do podziału majątku, strony interesowane zwracały się o pośrednictwo do Komisji Administracyjnej.

Artykuł 25.

Oba Państwa zobowiązują się zapewnić obywatelom drugiego Państwa korzystanie z dotychczasowych zakładów humanitarnych, kulturalnych, dobroczynnych, leczniczych i urzędów gminnych, położonych na podzielonym terytorium, łącznie ze Śląskiem Opawskim, a dawniej wspólnie używanych, i to na warunkach takich, jak dla własnych obywateli, jednak za opłatą nie niższą niż rzeczywiste koszty utrzymania w danych zakładach, a to przez czas, dopóki w drugim Państwie nie zostaną założone dostateczne zakłady lub nowe urządzenia.

Wysokość opłat powyższych będą ustanawiali za obopólnym porozumieniem się Komisarz Rządu w Cieszynie, względnie Wojewoda Śląski i Rząd Krajowy w Opawie, względnie właściwy żupan.

Komisja Administracyjna zadecyduje, które zakłady i urządzenia są objęte postanowieniem artykułu niniejszego.

Artykuł 26.

Podział majątku Kraju Śląskiego, Spisza i Orawy, oraz zakładów krajowych, związków komunalnych i prawnopaństwowych, przeprowadzi Komisja Administracyjna.

Ta sama Komisja zajmie się likwidacją majątku i funduszków, które były lub są pod zarządem władz państwowych lub samorządowych, przeprowadzi likwidację fundacji, majątków wszystkich instytucji, korporacji, towarzystw o charakterze oficjalnym lub półoficjalnym, uregulowanie wzajemnych pretensji i sporów, wynikłych z zarządów przymusowych, oraz wszelkich innych spraw, które się wyłoniły z powodu podziału Kraju Śląskiego, Spisza i Orawy, a nie należą do kompetencji Komisji Mieszanej, przewidziane w Umowie niniejszej.

Władze miejscowe winny w jak najkrótszym czasie sporządzić spisy wszystkich majątków, praw i długów, przypadających do podziału i przedłożyć je Komisji Administracyjnej na jej żądanie.

Artykuł 27.

W wypadkach, w których parafie lub zbory zostały rozdzielone linią graniczną, obie Strony zapewniają, że tej części parafii lub zboru, która, wskutek podziału, pozostała bez kościoła i parafii, nie będą stawiły przeszkód w korzystaniu z wspólnego dotychczas kościoła i urzędzeń parafialnych.

Sprawę współdziałania duszpasterzy tych parafii lub zborów w czynnościach, mających znaczenie prawnopastwowe, ureguluje Komisja Administracyjna w porozumieniu z interesowanymi czynnikami.

Artykuł 28.

Osobom, które w ciągu dwunastu miesięcy, poprzedzających datę podpisania Umowy niniejszej, zostały wydalone lub uszły przed prześladowaniem, oba Rządy umożliwią powrót w ciągu dni trzydziestu od dnia uprawomocnienia się Umowy niniejszej na stałe zamieszkanie do miejscowości, z której zostały usunięte lub uszły, a władze miejscowe zwrócą im, wedle możliwości, mieszkanie, jakie poprzednio zajmowały, lub wystarają się o inne, odpowiednie, ewentualnie w sąsiedniej gminie.

Osoby te będą również otrzymywały, na równi z ogółem mieszkańców, przydział racjonowanych artykułów żywności i innych towarów, przydzielanych przez Państwo gminom i konsumom.

Artykuł 29.

Oba Państwa zaręczają wzajemnie, że nie będą wydalać obywateli drugiego Państwa z innych powodów, jak z powodu bezpieczeństwa i porządku publicznego.

Powyższe postanowienie nie stosuje się do osób, które, w myśl przepisów Umowy niniejszej, dokonały opcji na rzecz drugiego Państwa.

Artykuł 30.

Obie Umawiające się Strony zobowiązują się wszcząć rokowania co do ustalenia wysokości szkód niżej wymienionych oraz sposobu ich pokrycia.

W tym celu oba Państwa stwierdzą:

1. wszelkie szkody na majątku, życiu i zdrowiu, powstałe na terytorium byłego Księstwa Cieszyńskiego, Spisza i Orawy w czasie od 23 stycznia 1919 r. do dnia 10 sierpnia 1920 r., o ile są one w związku przyczynowym z akcją plebiscytową albo ze sporem o rozdział Śląska Cieszyńskiego, Spisza i Orawy. Szkody, spowodowane przez ograniczenie wolności osobistej, jak np. wydalenie, internowanie, stwierdzi to Państwo, na którego obszarze dana osoba ma miejsce stałego zamieszkania w chwili uprawomocnienia się Umowy niniejszej;

2. wysokość żądanych wynagrodzeń za szkody wyżej wymienione.

Oba Państwa zakomunikują sobie wysokość żądanych wynagrodzeń w czasie możliwie najkrótszym, nie później wszakże niż w dziewięć miesięcy od daty uprawomocnienia się Umowy niniejszej.

Artykuł 31.

Obie Strony dążyć będą do wznowienia na pograniczu obu Państw stosunków bezpieczeństwa i spokoju publicznego wszelkimi dostępnymi środkami. W szczególności zarządzają one pociąganie do surowej odpowiedzialności swych funkcjonariuszy, zarówno państwowych, jak samorządowych, jak również wszelkich innych, sprawujących funkcje publiczne lub od władz państwowych w jakikolwiek sposób uzależnionych, za wszelkie akty samowoli oraz czyny i zarządzenia, sprzeczne z prawem, a obliczone na szkodę mieszkańców odmiennej narodowości. Również zarządzają one pociągnięcie do odpowiedzialności funkcjonariuszy służby bezpieczeństwa, którzy przez zaniedbanie swych obowiązków służbowych umożliwili dokonanie czynu nielegalnego na szkodę mieszkańców odmiennej narodowości.

Artykuł 32.

Obie Umawiające się Strony niezwłocznie wydadzą sobie nawzajem akta urzędowe, dokumenty, księgi, plany, w ogóle wszelkie dowody urzędowe i pomoce, dotyczące zarządu cywilnego, sądowego, finansowego, wojskowego lub innej gałęzi zarządu publicznego na obszarach, uznanych za część terytorium drugiej Umawiającej się Strony.

Jeśli akta urzędowe i pozostałe pomoce nie mogą być przydzielone, każda ze Stron pozwoli drugiej wejrzeć w nie bez przeszkód w każdym czasie, z prawem sporządzenia sobie odpisu.

Wykonanie powyższych postanowień przekazuje się Komisji Administracyjnej.

Artykuł 33.

Wszelkie urzędy państwowe, kościelne i samorządowe, mające siedzibę na terytorium byłego Księstwa Cieszyńskiego, Spisza i Orawy, udzielają sobie na żądanie bezpośredniej wzajemnej pomocy prawnej.

Sprawa pomocy prawnej między sądami jest regulowana specjalną umową.

Artykuł 34.

Oba Państwa obowiązują się utworzyć najpóźniej w miesiąc po podpisaniu Umowy niniejszej Komisję Administracyjną wymienioną w artykułach 25, 26, 27 i 32.

DZIAŁ CZWARTY.

Amnestia.

Artykuł 35.

Osobom, które na obszarach byłego Księstwa Cieszyńskiego, Spisza i Orawy dopuściły się w czasie od 28 lipca 1914 r. do 10 sierpnia 1920 r. czynów karygodnych, czy to ściganych z urzędu w myśl ustaw sędowo-karnych, czy to ściganych tylko w drodze administracyjno-policyjnej, każda ze Stron Umawiających się, w dniu uprawomocnienia się Umowy niniejszej, udzieli amnestii, jeżeli pobudką popełnienia tych czynów była chęć poparcia Państwa Polskiego lub ^aCzeskosłowackiego^a w dążeniu do uzyskania korzystnego rozstrzygnięcia sprawy przynależności państwowej byłego Księstwa Cieszyńskiego, Spisza i Orawy.

Jeżeli jednak sprawca lub współwinny dopuścił się zbrodni pozbawienia życia ludzkiego, uszkodzenia ciała lub zdrowia o poważnych następstwach, albo też uszkodził lub zabrał własność publiczną bądź prywatną w większych rozmiarach, nie będzie on miał prawa do amnestii, chyba że Komisja Amnestyjna orzeknie, że dany czyn popełniony został przeważnie z pobudek politycznych, o których mowa w ustępie pierwszym artykułu niniejszego i że sprawca jest amnestii godzien.

Artykuł 36.

Amnestia pociąga za sobą umorzenie postępowania jeszcze niezakończonego prawomocnym wyrokiem lub orzeczeniem.

Jeżeli zaś zapadł już prawomocny wyrok lub prawomocne orzeczenie karne urzędu (zwierzchności) administracyjno-policyjnego, amnestia pociąga za sobą zupełne darowanie kary, względnie nieodcierpianej części kary, uchylenie następstw skazania oraz wykreślenie kary z rejestru karnego.

Artykuł 37.

W razie zbiegu przestępstw o charakterze politycznym, wymienionych w artykule 35, z przestępstwami zwyczajnymi, ograniczy się amnestia do pierwszych i pozostanie bez wpływu na bieg postępowania co do przestępstw zwyczajnych.

Jeżeli jednak tym samym wyrokiem lub orzeczeniem wymierzono karę za przestępstwo o charakterze politycznym i przestępstwo zwyczajne, władza, która orzeka o przyznaniu amnestii, postanowi, jaka część kary ma być uważana za przypadającą na przestępstwo o charakterze politycznym i wskutek tego darowana.

Takie same prawo przysługuje Komisji Amnestyjnej w przypadkach, w których ona decyduje o przyznaniu amnestii.

Artykuł 38.

O dopuszczalności amnestii orzeka:

I. co do czynów karygodnych, wymienionych w ustępie drugim artykułu 35, bez względu na stadium postępowania – Komisja Amnestyjna;

II. co do innych czynów karygodnych:

A. w ciągu postępowania aż do zapadnięcia prawomocnego wyroku lub orzeczenia:

a) w sprawach o czyny, należące do właściwości sądów powiatowych – właściwy sąd powiatowy, a o ile wyrok lub orzeczenie zaskarżone zostało w drodze instancji – właściwy sąd odwoławczy;

b) w sprawach o czyny karygodne, należące do właściwości sądów okręgowych, względnie przysięgłych: aż do chwili rozpoczęcia rozprawy głównej – Izba Radna (na Spiszu i Orawie Senat Skargowy); po rozpoczęciu rozprawy głównej – sąd pierwszej instancji, w składzie trzech sędziów; w ciągu zaś postępowania z powodu wniesienia środka prawnego – sąd, powołany do jego rozstrzygnięcia;

c) w sprawach o przestępstwa, należące do zakresu działania władz (zwierzchności) administracyjno-policyjnych – właściwe władze pierwszej instancji, i to nawet wtedy, jeżeli wniesiono środek prawny;

B. po uprawomocnieniu się wyroku, względnie orzeczenia – władza, która wydała wyrok lub orzeczenie w pierwszej instancji.

Artykuł 39.

Uchwały w sprawie zastosowania amnestii zapadają na wniosek stron lub z urzędu.

Od uchwały odmawiającej amnestii wydanej przez sąd strona ma prawo wnieść, w ciągu dni ośmiu od daty doręczenia uchwały na piśmie, zażalenie przed Komisję Amnestyjną.

W wypadkach, gdy chodzi o osoby znajdujące się na wolności, sądy okręgowe obowiązane są zawiadamiać Ministerstwo Spraw Zagranicznych, w terminie czternastodniowym licząc od daty orzeczenia, o każdym przypadku przyznania przez nie amnestii. W zawiadomieniu tym podane będzie: imię i nazwisko, wiek, zawód, ostatnie miejsce zamieszkania i przynależność gminna osoby, do której amnestia została zastosowana, oraz krótki opis czynu, którego dotyczy amnestia.

Ministerstwo Spraw Zagranicznych, w terminie czternastodniowym, licząc od daty otrzymania zawiadomienia, zakomunikuje jego odpis przedstawicielstwu dyplomatycznemu lub konsularnemu drugiego Umawiającego się Państwa i doniesie sądowi, który wydał orzeczenie, o dniu doręczenia odpisu zawiadomienia Przedstawicielstwu drugiego Państwa.

Rząd tego ostatniego Państwa ma prawo, w terminie dwu miesięcy od dnia doręczenia odpisu zawiadomienia w jego Przedstawicielstwie, wnieść przeciwko zastosowaniu amnestii protest przed Komisję Amnestyjną.

Komisja winna, w ciągu dni czternastu od daty otrzymania protestu, zawiadomić o nim sąd, który wydał orzeczenie, i na podstawie protestu zażądać aktów sprawy; po czym bądź potwierdzi orzeczenie sądowe, bądź skasuje je, i uzna, że amnestia nie ma zastosowania. O decyzji tej Komisja zawiadomi Ministerstwa

Spraw Zagranicznych obu Umawiających się Państw oraz sąd, o którego orzeczenie idzie.

Amnestia, przyznana przez sąd okręgowy, nabiera mocy prawnej dopiero po jednym miesiącu od upłynięcia terminu dwumiesięcznego do wniesienia protestu, wyjąwszy przypadki, gdy Komisja Amnestyjna zawiadomi w tym czasie sąd o podaniu protestu lub o jego przez siebie odrzuceniu.

W przypadkach, gdy sąd udzielił amnestii osobom uwięzionym, obowiązany on jest w ciągu dni trzech od daty orzeczenia przedstawić akta Komisji Amnestyjnej, która w terminie osmiodniowym albo zatwierdzi orzeczenie, albo je skasuje.

Od orzeczeń wydanych przez Komisję Amnestyjną nie ma środka prawnego.

Od orzeczeń o amnestii, wydanych przez władze (zwierzchności) administracyjno-policyjne pierwszej instancji, służy stronom środek prawny zażalenia przed władzami administracyjnymi drugiej instancji w ciągu dni ośmiu od daty doręczenia orzeczenia na piśmie.

Artykuł 40.

Wszystkim osobom, które, na skutek amnestii, będą wypuszczone na wolność, przysługuje prawo zabrania wszystkich przedmiotów w ich posiadaniu się znajdujących, jak również tych, które były im odebrane, o ile nie zachodzi uzasadnione podejrzenie nielegalnego ich nabycia i posiadania lub o ile nie idzie o broń.

Artykuł 41.

Komisja Amnestyjna, przewidziana w poprzedzających artykułach, składać się będzie z czterech członków, mianowanych po dwóch przez każde z Umawiających się Państw, oraz z dwu przewodniczących, obywateli państw trzecich. Każde z Umawiających się Państw wybierze jednego przewodniczącego w porozumieniu z Rządem odpowiedniego Państwa trzeciego.

Komisja zasiadać będzie kolejno na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i Republiki Czeskosłowackiej, w miejscowościach, które za wzajemną zgodą ustanowi.

Komisja sama określi termin swego pierwszego posiedzenia oraz jego miejsce.

Na początku każdej sesji, w obecności obu przewodniczących, Komisja ustala z góry wokandę spraw, przypadających w ciągu przynajmniej dwu dni do osądzenia, i to w ten sposób, aby każdego dnia rozpoznawane były sprawy jednokowej liczby obwinionych. Wokanda ta nie może ulegać dodatkowym zmianom.

Przy rozpoznawaniu spraw przewodniczący zmieniają się w ten sposób, że podczas sesji trwającej przez dwa po sobie następujące dni przewodniczy całkowicie pierwszego dnia jeden, a następnego dnia drugi przewodniczący. Który przewodniczący ma przewodniczyć pierwszego, a który następnego dnia rozstrzyga los, po uprzednim ustaleniu wokandy spraw na te oba dni.

Rozpoznawanie spraw, wyznaczonych na dany dzień, odbywać się musi od początku do końca pod przewodnictwem tego samego przewodniczącego. Gdyby jakaś sprawa nie mogła być rozpoznana w dniu oznaczonym, odroczone będzie na dzień, w którym przewodnictwo należeć będzie do tego samego przewodniczącego.

Decyzje Komisji zapadają większością głosów w obecności wszystkich członków. Przewodniczący zawsze głosuje.

Artykuł 42.

Osobom, którym zostanie udzielona amnestia, wolno powrócić do ich dawnego miejsca zamieszkania. Nie podlegają one tam żadnym innym ograniczeniom, niż tym, którym podlega reszta ludności.

Artykuł 43.

W wypadkach przyznania amnestii zwrócone zostaną, z wyjątkiem broni, przedmioty, skonfiskowane w toku postępowania jeszcze prawomocnie niezakończonych.

Zwrócone zostaną również kaucje i podobne zabezpieczenia, złożone w celu uniknięcia internowania, aresztowania lub wydalenia, a to także wtedy, gdy uznane zostały za przepadłe z powodu, że osoba, za którą je złożono, nie spełniła ciążących na niej zobowiązań.

DZIAŁ PIĄTY.

Postępowanie w sprawach spornych.

Artykuł 44.

Do usuwania nieporozumień i rozsządzania sporów, mogących powstać na tle niniejszej Umowy, oraz do interpretowania jej postanowień ustanawia się:

1. Komisję Mieszaną.
2. Sąd Rozjemczy.

Artykuł 45.

Komisja Mieszana składa się z sześciu członków; trzech mianuje Rząd Polski, a trzech Rząd Czeskosłowacki.

Delegacja Polska urzęduje w Warszawie, delegacja Czeskosłowacka w Pradze.

Artykuł 46.

Komisja bierze pod obrady te tylko sprawy, które jej będą przekazane przez jedną z Delegacji.

Delegacje porozumiewają się ze sobą na piśmie.

W razie, jeżeli tą drogą nie dojdzie do porozumienia, Delegacje zgromadzą się na posiedzenie wspólne, przy czym przewodnictwo sprawuje na przemian przewodniczący Delegacji czeskosłowackiej i polskiej.

Posiedzenia będą się odbywały na przemian w Warszawie i Pradze.
Pierwsze posiedzenie wspólne odbędzie się w Warszawie.

Artykuł 47.

W razie, jeżeli Komisja Mieszana nie rozstrzygnie danego sporu, winna przekazać go Sądowi Rozjemczemu.

Artykuł 48.

Sąd Rozjemczy składa się z dwóch członków, mianowanych przez Rząd Polski, z dwóch, mianowanych przez Rząd Czeskosłowacki, oraz z przewodniczącego, wybranego przez tych czterech członków Sądu.

W razie niemożności dojścia w tym względzie do porozumienia przewodniczącego zamianuje Prezes Instytutu Prawa Międzynarodowego (Institut de droit international)⁴¹⁶.

Artykuł 49.

Skład Sądu Rozjemczego jest stały.

Sąd obraduje na przemian w Pradze i Warszawie, zmieniając co pół roku swą siedzibę.

Pierwsza sesja odbędzie się w Pradze.

Artykuł 50.

Oba Państwa zobowiązują się udzielać Komisji Mieszanej i Sądowi Rozjemczemu wszelkiej możliwej pomocy i poparcia przy wykonywaniu ich czynności; sądy i urzędy administracyjne winny pod każdym względem okazywać im współdziałanie, zwłaszcza w zakresie zbierania dowodów i materiałów pomocniczych.

Artykuł 51.

Procedurę i Regulamin wewnętrzny ustala dla siebie sam Sąd Rozjemczy.

Decyzje zapadają większością głosów, przy czym przewodniczący oddaje swój głos na końcu. W razie równości głosów decyduje głos przewodniczącego.

Artykuł 52.

Każdy Rząd pokrywa koszta wynagrodzenia swoich członków Komisji i Sądu oraz połowę innych kosztów.

⁴¹⁶ Instytut Prawa Międzynarodowego (Institut de droit international) w Londynie powstał 1873 r. pod przewodnictwem Gustave'a Rolin-Jaequemynsa, prawnika belgijskiego. Inicjatorem był szwajcarski prawnik Gustave Moynier.

DZIAŁ SZÓSTY.

Postanowienia końcowe.

Artykuł 53.

Postanowienia niniejszej Umowy nie mogą w niczym umniejszać praw przyznanych mniejszościom narodowym, językowym i rasowym w Traktatach zawartych przez Rzeczpospolitą Polską z Głównymi Mocarstwami Sprzymierzonymi i Stowarzyszonymi dnia 28 czerwca 1919 roku i przez Republikę ^aCzeskosłowacką z Głównymi Mocarstwami Sprzymierzonymi i Stowarzyszonymi dnia 10 września 1919 r.⁴¹⁷

Oba Państwa zobowiązują się wzajemnie, że mniejszości polskie w Republice Czeskosłowackiej i mniejszości czeskosłowackie w Rzeczypospolitej Polskiej nie będą gorzej traktowane, aniżeli inne mniejszości narodowe.

We wszelkich sprawach, co do których Umowa niniejsza nie postanawia nic innego, obowiązują przepisy Traktatów Pokojowych podpisanych w Wersalu dnia 28 czerwca 1919 r., w St. Germain-en-Laye dnia 10 września 1919 r., w Neuilly dnia 27 października 1919 r., w Trianon dnia 4 czerwca 1920 r., w Sèvres dnia 10 sierpnia 1920 r., oraz Decyzji Rady Ambasadorów z dnia 28 lipca 1920 r., dotyczącej byłego Księstwa Cieszyńskiego, Spisza i Orawy.

Artykuł 54.

Umowa niniejsza została sporządzona w dwóch równobrzmiących egzemplarzach, każdy w języku czeskosłowackim i polskim.

Umowa niniejsza będzie ratyfikowana i wejdzie w życie w dniu wymiany dokumentów ratyfikacyjnych, która winna możliwie najprędzej odbyć się w Warszawie.

Umowa niniejsza zostaje zawarta na przeciąg lat siedmiu i nie może być wypowiedziana przed upływem lat trzech.

Po upływie terminu powyższego jedno i drugie Państwo ma prawo w każdym czasie wypowiedzieć Umowę, która wygaśnie wówczas po upływie sześciu miesięcy od dnia, kiedy drugie Państwo otrzymało notyfikację o wypowiedzeniu.

Na dowód czego wyżej wymienieni Pełnomocnicy podpisali Umowę niniejszą i wycisnęli na niej swe pieczęcie.

Działo się w Pradze dnia 29 listopada roku tysiąc dziewięćset dwudziestego.

W imieniu Rzeczypospolitej Polskiej:

Stanisław Kętrzyński

Julian Makowski

Stefan J. Bratkowski

Za republiku československou:

Prof. Dr Antonin Hobza

⁴¹⁷ Obydwa te traktaty pokojowe – w odróżnieniu od traktatu wersalskiego z Niemcami – ustanawiały prawnomiędzynarodowe zobowiązania Austrii, Bułgarii, Węgier i Turcji w przedmiocie ochrony mniejszości (narodowych, językowych oraz rasowych).

Protokół końcowy.

Przy podpisaniu Umowy niniejszej Pełnomocnicy Oby Państw Umawiających się oświadczyli co następuje:

1. W czytankach i podręcznikach, zastosowanych w szkołach oby Państw, należy w odpowiedni sposób uwzględniać literaturę, historię i geografję narodu, w którego języku są pisane. Każde z Państw jest gotowe dostarczyć drugiemu Państwu na jego życzenie czytanek, podręczników i pomocy naukowych, których by mu brakło, ułożonych w miarę możności na podstawie wzajemnego porozumienia zarządów szkolnych oby Państw.

2. Oby Umawiające się Strony oświadczaają, że wywieranie jakiegokolwiek nacisku na rodziców, aby posyłałi dzieci do szkół z innym językiem wykładowym, niż ich język ojczysty, uważają za sprzeczne z prawem.

3. Gminne komisje administracyjne nie są kompetentne do zmieniania warunków prawnych szkolnictwa gminnego (np. co do zniesienia szkoły, zmiany języka wykładowego, odbierania pomieszczenia).

4. Oby Delegacje postanawiają zaproponować Swoim Rządom, aby poczynione były we wzajemnym porozumieniu dla mieszkańców byłego Księstwa Cieszyńskiego, Spisza i Orawy wszelkie możliwe ułatwienia w osobowym ruchu granicznym, w szczególności przy wydawaniu paszportów, jak również i w kwestii przewozu przez granicę dzieł literatury i książek czeskosłowackich i polskich, służących celom oświatowym, i że w tej mierze będą wydane specjalne przepisy ulgowe.

5. Rząd Republiki Czeskosłowackiej oświadcza, że nie zniesie dotychczasowego liberalnego sposobu postępowania odnośnie do zaopatrywania pracowników, zamieszkałych w polskiej części byłego Księstwa Cieszyńskiego, dopóki nie nastąpi zasadnicza zmiana w stosunkach aprowizacyjnych, a w każdym razie zawiadomi uprzednio Rząd Rzeczypospolitej Polskiej.

Takie samo oświadczenie składa Rząd Rzeczypospolitej Polskiej.

6. Delegacja Polska zaproponowała powzięcie postanowień odnośnie do utworzenia polsko-ewangelickiego senioratu w Republice Czeskosłowackiej.

Delegacja Czeskosłowacka oświadczyła, że uważa powyższą sprawę za ściśle wewnętrzną swego Państwa, że nie może ona być przedmiotem porozumienia międzynarodowego z tego przede wszystkim powodu, że w Republice Czeskosłowackiej jest w toku akcja, mająca na celu nowe uregulowanie stosunków pomiędzy Państwem a Kościołami.

7. Oba Rządy uznają, że od dnia podpisania Umowy niniejszej amnestia ogólna czy indywidualna za czyny karygodne, wymienione w pierwszym i drugim ustępie artykułu 35, może być ważnie udzielona tylko na podstawie Umowy niniejszej i w sposób przez nią przepisany.

Oby Ministerstwa Spraw Zagranicznych wydadzą sobie oświadczenia stwierdzające fakt, że w okresie czasu od dnia 10 sierpnia 1920 r. do dnia dzisiejszego, w żadnym wypadku nie została udzielona amnestia za czyny powyżej wymienione.

Oba Rządy zobowiązują się do wydania natychmiast po podpisaniu Umowy następującego polecenia do sądów, urzędów prokuratorskich i urzędów administracyjnych (zwierzchności):

„Rzeczpospolita Polska i Republika Czeskosłowacka zawarły umowę w przedmiocie amnestii dla osób, które na obszarze byłego Księstwa Cieszyńskiego, Spisza i Orawy dopuściły się w czasie od dnia 28 lipca 1914 r. do dnia 10 sierpnia 1920 r. czynów karygodnych, w chęci poparcia dążeń Państwa Polskiego lub Czeskosłowackiego do pomyślnego rozstrzygnięcia sprawy przynależności byłego Księstwa Cieszyńskiego, Spisza i Orawy.

Aby amnestia nie została w poszczególnych wypadkach udaremniona, zarządza się zawieszenie aż do odwołania postępowania wskutek czynów karygodnych wyżej podanych, przeciw osobom będącym na wolnej stopie, oraz niewykonywanie kary już prawomocnie nałożonej w stosunku do osób nieznajdujących się w areszcie śledczym, o ile nie zaczęły one jeszcze odbywać swej kary.

Osoby znajdujące się w areszcie śledczym należy uwolnić bez względu na to, czy przed uwięzieniem miały miejsce stałego zamieszkania na terytorium, gdzie są uwięzione, i czy uwięzienie ich jest obowiązkowe.

Wnioski o udzielenie łaski indywidualnie, gdyby je nawet sądy stawiały, nie mogą obecnie być polecane do przychylnego załatwienia.

Osoby internowane należy natychmiast uwolnić, w postępowaniu urzędów administracyjno-policyjnych (zwierzchności) nie wydawać orzeczeń karnych, ani kar prawomocnie nałożonych nie wykonywać, jednak ich nie umarzać”.

8. Protokół ten stanowi część składową Umowy niniejszej.

Praga, dnia 29 listopada 1920 r.

W imieniu Rzeczypospolitej Polskiej:

Stanisław Kętrzyński

Julian Makowski

Stefan J. Bratkowski

Za republiku československou:

Prof. Dr Antonin Hobza

“Załącznik [9] do punktu 8^c

Wniosek Ministra Spraw Zagranicznych w przedmiocie przystąpienia Polski do Konwencji Automobilowej; Konwencja Międzynarodowa dotycząca ruchu samochodowego

Wniosek Ministra Spraw Zagranicznych w przedmiocie przystąpienia Polski do Konwencji Automobilowej

WNIOSEK

Rada Ministrów uchwała:

1. Upoważnia się Pana Ministra Spraw Zagranicznych do przystąpienia w imieniu Rządu Polskiego do Międzynarodowej Konwencji, dotyczącej ruchu automobilowego, zawartej w Paryżu dn. 11 października 1909 r., z zastrzeżeniem następnej ratyfikacji przez odpowiednie władze Rzeczypospolitej Polskiej.

2. Wykonanie niniejszej uchwały poleca się Panu Ministrowi Spraw Zagranicznych.

MINISTER
E. Sapiaha^f

Uzasadnienie wniosku.

Ministerstwo Spraw Zagranicznych i Ministerstwo Robót Publicznych, jako interesowane w sprawach automobilizmu, popierają powyższy wniosek ze względu na to, że Międzynarodowa Konwencja Automobilowa zapewnia poddanym państw, które do niej przystąpiły, znaczne udogodnienia w ruchu ich automobilów za granicą, z jakich Polska dotychczas nie korzysta z wyraźną szkodą dla rozwoju swego automobilizmu, tak ważnego obecnie środka komunikacji międzynarodowych. Przystąpienie do Konwencji Automobilowej żadnych wydatków ze strony Skarbu Państwa nie wymaga.

KONWENCJA MIĘDZYNARODOWA⁴¹⁸

dotycząca ruchu samochodowego

Podpisani pełnomocnicy poniżej wyszczególnionych Rządów, zebrani w Paryżu dnia 5 do 11/X 1909 r. na Konferencji, mającej na celu ułatwienie w miarę możliwości międzynarodowego ruchu samochodowego, zawarli następującą Konwencję:

Artykuł 1.

Warunki, którym winny odpowiadać samochody, aby być dopuszczonymi do ruchu na drogach publicznych.

Aby uzyskać międzynarodowe upoważnienie do ruchu na drogach publicznych, każdy samochód winien już to być uznany jako nadający się do jazdy na zasadzie zbadania przez właściwą władzę lub stowarzyszenie, upoważnione przez ^a ^t ^z ^a władzę, już to należeć do typu dopuszczonego na tych samych zasadach.

Przy badaniu powinny być wzięte pod uwagę następujące punkty:

1. Maszyny powinny działać prawidłowo i być zbudowane w taki sposób, aby możliwie usunąć wszelkie niebezpieczeństwo pożaru lub wybuchu, aby nie straszyć hałasem zwierząt pociągowych lub wierzchowych, aby nie stanowić

⁴¹⁸ Nie publikujemy francuskiego oryginału umowy.

żadnego innego niebezpieczeństwa dla ruchu i aby nie dokuczać dotkliwie przechodniom dymem albo parą.

2. Samochód winien być zaopatrzony w następujące przyrządy:

a) w silny kierownik, umożliwiający dokonywanie skrętów, łatwo i pewnie.
b) w dwa hamulce niezależne od siebie i dostatecznie silne. Jeden przynajmniej z tych dwóch hamulców powinien działać szybko i wprost na koła lub na obręcze bezpośrednio z tymiż kołami złączone.

c) w mechanizm niedopuszczający, nawet na stromych spadkach, wszelkiego ruchu wstecz, o ile jeden z hamulców nie spełnia tego warunku. Każdy samochód o ciężarze własnym ponad 350 kg powinien być zaopatrzony w odpowiedni mechanizm do nadania ruchu wstecznego z siedzenia kierowcy za pomocą motoru.

3. Przyrządy do prowadzenia powinny być rozłożone tak, aby kierowca mógł się nimi posługiwać dogodnie, nie tracąc drogi z oczu.

4) Każdy samochód winien być zaopatrzony w tabliczkę z firmą, która wykonała podwozie, z numerem fabrycznym podwozia, z oznaczeniem mocy motoru w koniach parowych lub z wymienieniem ilości i średnicy cylindrów oraz wagi samochodu nieobciążonego.

Artykuł 2.

Warunki, którym winni odpowiadać kierowcy samochodów.

Kierowca winien posiadać kwalifikacje, zapewniające w dostatecznej mierze bezpieczeństwo publiczne.

W zakresie międzynarodowego ruchu samochodowego nikt nie może prowadzić samochodu bez uzyskania w tym celu pozwolenia, wydanego przez właściwą władzę lub przez stowarzyszenie przez nią do tego upoważnione, po złożeniu dowodów swej sprawności. Pozwolenie takie nie może być udzielone osobom niżej lat 18.

Artykuł 3.

Wydawanie i uznawanie międzynarodowych świadectw drogowych.

Dla zaświadczenia w zakresie ruchu międzynarodowego, że warunki przewidziane w artykułach 1 i 2 zostały wypełnione, będą wydawane międzynarodowe świadectwa drogowe według wzoru i wskazówek tu załączonych (Załącznik A i B).

Świadectwa te ważne są na przeciąg jednego roku od daty wystawienia. Szczegóły od ręki w nich wypełnione pisane będą zawsze literami łacińskimi drukowanymi lub pisanymi.

Międzynarodowe świadectwa drogowe, wydane przez władze jednego z układających się Państw lub przez Stowarzyszenie, upoważnione przez władze, z poświadczeniem tych ostatnich, upoważniają do swobodnego ruchu we wszystkich innych układających się państwach i będą tamże uznawane za ważne bez ponownego badania.

Odmowa uznania międzynarodowych świadectw drogowych może nastąpić:

1. Jeśli jest oczywiste, że warunki na mocy których zostały one wydane stosownie do zasad art. 1 i 2, już więcej nie są wypełniane.
2. Jeśli właściciel lub kierowca samochodu nie ma przynależności państwowej jednego z układających się Mocarstw.

Artykuł 4.

Roźmieszczenie numerów rejestracyjnych na samochodach.

Żaden samochód nie będzie przepuszczony z jednego kraju do drugiego, o ile oprócz tabliczki z numeracją krajową nie posiada umieszczonej z tyłu na miejscu widocznym drugiej tabliczki z literami, ustalającymi przynależność państwową.

Wielkość tej tabliczki, litery i ich wymiary są ustalone we wzorze, dołączonym do niniejszej Konwencji (Załącznik C).

Artykuł 5.

Przyrządy ostrzegawcze.

Każdy samochód winien być zaopatrzony w trąbkę o niskim tonie dla wydawania sygnałów ostrzegawczych. Poza obrębem gęsto zaludnionych miejscowości wolno jest posługiwać się oprócz tego innymi przyrządami ostrzegawczymi, zgodnymi z przepisami i zwyczajami kraju.

Każdy samochód od chwili zmierzchu winien być zaopatrzony w dwie (palące się) latarnie z przodu i jedną z tyłu; ostatnia ma dać możliwość odczytania znaków na tabliczkach. Droga winna być oświetlona naprzód na dostateczną odległość, lecz używanie oślepiającego oświetlenia jest zawsze zabronione w obrębie środowisk miejskich.

Artykuł 6.

Przepisy specjalne dla cyklonetek i motocyklów.

Postanowienia niniejszej Konwencji odnoszą się do cyklonetek o trzech kołach i motocyklów z zastrzeżeniem poniższych zmian:

1. Mechanizm uniemożliwiający mimowolny ruch wsteczny, do którego się odnosi punkt 2 art. 1 pod literą C, nie jest wymagalny, ani też mechanizm do ruchu wstecz.
2. Oświetlenie może się ograniczać do jednej latarni umieszczonej na przodzie motocykla lub cyklonetki.
3. W zastosowaniu do motocyklów i cyklonetek dodatkowa tabliczka, określająca przynależność państwową ma mieć tylko 18 centymetrów długości a 12 wysokości; litery mają mieć 8 cm wysokości i 10 milimetrów grubości linii.
4. Trąbka sygnałowa motocyklów i cyklonetek ma wydawać ton wysoki.

Artykuł 7.

Mijanie i wyprzedzanie pojazdów.

Przy mijaniu i wyprzedzaniu innych pojazdów kierowcy samochodów winni się ściśle stosować do zwyczajów miejscowości, gdzie się w danej chwili znajdują.

Artykuł 8.

Rozmieszczenie znaków ostrzegawczych na drogach publicznych.

Każde z układających się państw obowiązuje się przestrzegać w zakresie swej władzy, aby wzdłuż dróg były rozmieszczone dla uprzedzenia o miejscach niebezpiecznych jedynie znaki ostrzegawcze, których wzór załącza się do niniejszej Konwencji.

Jednakowoż rządy Państw układających się będą mogły za wspólną zgodą wprowadzić zmiany do powyższego systemu.

Do wyłuszczonych znaków ostrzegawczych należy dołączyć jeszcze znak, zwracający uwagę na urząd celny i nakazujący zatrzymanie się, jak również znak ostrzegawczy przed rogatkami drogowymi, mostowymi i miejskimi.

Rządy będą również czuwać nad przestrzeganiem następujących prawideł:

1) Na ogół zbędne jest umieszczanie tablic ostrzegawczych przed przeszkodami, znajdującymi się w obrębie gęsto zaludnionych miejscowości.

2) Tablice powinny poprzedzać mniej więcej o 250 metrów przeszkodę, na które się zwraca uwagę, chyba że właściwości terenu to uniemożliwiają. Jeśli odległość znaku ostrzegawczego od przeszkody odbiega bardzo znacznie od 250 metrów, winny być zastosowane specjalne zarządzenia.

3) Tablice ostrzegawcze winny być zwrócone powierzchnią prostopadle do drogi.

Artykuł 9.

Przepisy ogólne.

Kierowca samochodu podczas jazdy w jakimś kraju winien się stosować do obowiązujących w tymże kraju praw i przepisów, odnoszących się do ruchu na drogach publicznych.

Wyciąg tych praw i przepisów może być doręczony automobilistom przy wjeździe do danego kraju przez urząd, gdzie mają miejsce formalności celne.

Artykuł 10.

A) Niniejsza Konwencja będzie ratyfikowana i złożenie ratyfikacji nastąpi 1 marca 1910 r.

B) Ratyfikacja zostanie złożona w archiwum Rzeczypospolitej Francuskiej.

C) Złożenie ratyfikacji będzie stwierdzone protokołem podpisanym przez przedstawicieli biorących udział Państw i przez francuskie Ministerstwo Spraw Zagranicznych.

D) Mocarstwa, które nie mogły złożyć dokumentu ratyfikacji 1 marca 1910, będą mogły to uczynić za pomocą piśmiennej notyfikacji, skierowanej na imię Rządu Rzeczypospolitej Francuskiej, z dołączeniem dokumentu ratyfikacji.

E) Zaświadczony odpis protokołu odnoszącego się do pierwszego złożenia ratyfikacji, notyfikacji wzmiankowanych w ustępie poprzednim, oraz dołączone dokumenty ratyfikacji będą niezwłocznie przesłane staraniem Rządu francuskiego drogą dyplomatyczną wszystkim państwom, która podpisały niniejszą Konwencję. W wypadkach przewidzianych w ustępie poprzednim wskazany Rząd poda równocześnie datę otrzymania notyfikacji.

Artykuł 11.

a) Niniejsza Konwencja stosuje się tylko do krajów macierzystych państw układających się.

b) Jeżeli jakie z Państw układających się pragnie wprowadzić w życie Konwencję w swych koloniach lub protektoratach, powinno zgłosić wyraźnie ten zamiar w samym dokumencie ratyfikacyjnym lub w specjalnej piśmiennej notyfikacji, która to notyfikacja zostanie złożona w archiwum tegoż Rządu.

Jeżeli Państwo zgłaszające zastosuje ten ostatni sposób, Rząd francuski prześle niezwłocznie wszystkim innym państwom układającym się, zawierającym układ zaświadczony odpis notyfikacji wraz z podaniem daty otrzymania notyfikacji.

Artykuł 12.

a) Mocarstwa niepodpisujące niniejszej Konwencji będą mogły się do niej przyłączyć.

b) Mocarstwo pragnące się przyłączyć do Konwencji notyfikuje na piśmie swój zamiar Rządowi francuskiemu, przesyłając akt przyłączenia się, który zostanie złożony w archiwum tego Rządu.

c) Rząd francuski niezwłocznie prześle wszystkim innym Mocarstwom zawierającym układ poświadczony odpis notyfikacji oraz aktu przystąpienia, z podaniem daty otrzymania notyfikacji.

Artykuł 13.

Dla Mocarstw, które brały udział w pierwszym złożeniu ratyfikacji, niniejsza Konwencja staje się prawomocna 1-go maja 1910, a dla Mocarstw, które będą ją ratyfikować później lub które się do niej przyłączą, oraz dla kolonii i protektoratów niewymienionych w dokumentach ratyfikacyjnych, 1-go maja roku następnego po tym, w którym notyfikacje, przewidziane w art. 10 ustęp d, art. 11 ustęp b i art. 12 ustęp b, zostały otrzymane przez Rząd Francuski.

Artykuł 14.

Gdyby się zdarzyło, że które z Mocarstw układających się zechciało wymówić niniejszą Konwencję, to notyfikacja tegoż wymówienia winna być przesłana na piśmie Rządowi Francuskiemu, który niezwłocznie prześle zaświadczony odpis danej notyfikacji wszystkim innym mocarstwom, wraz z podaniem daty otrzymania notyfikacji.

Wymówienie Konwencji wejdzie w życie jedynie w stosunku do Mocarstwa, które przesłało daną notyfikację i w rok po otrzymaniu tejże przez Rząd Francuski.

Artykuł 15.

Państwa reprezentowane w niniejszej Konferencji mogą podpisywać Konwencję do dnia 15 listopada 1909 r.

Sporządzony w Paryżu, dnia 11 października 1909 r. w jednym egzemplarzu, którego zaświadczone odpisy zostaną przesłane wszystkim Rządom podpisującym Konwencję.

Podpisy⁴¹⁹

°Załącznik [12] do punktu 12°

Wniosek Ministra Skarbu w przedmiocie przejęcia administracji celnictwa na ziemiach b. dzielnicy pruskiej przez Ministerstwo Skarbu

WNIOSEK

MINISTRA SKARBU NA RADĘ MINISTRÓW W PRZEDMIOCIE
PRZEJĘCIA ADMINISTRACJI CELNICTWA NA ZIEMIACH
B. DZIELNICY PRUSKIEJ PRZEZ MINISTERSTWO SKARBU.
RADA MINISTRÓW RACZY UCHWALIĆ:

- Art. 1. Na podstawie art. 7 ustawy z dnia 1 sierpnia 1919 r. o tymczasowej organizacji zarządu b. dzielnicy pruskiej (Dz.Pr. Nr 64, poz. 385), wyłącza się sprawowanie administracji celnictwa na ziemiach b. dzielnicy pruskiej spod kompetencji Ministerstwa b. Dzielnicy Pruskiej, określonej w art. 6b powołanej ustawy i poddaje się administrację tę pod kierownictwo Ministerstwa Skarbu.
- Art. 2. Bezpośrednią administrację celnictwa na obszarze b. dzielnicy pruskiej sprawuje, aż do przeprowadzenia ostatecznej organizacji władz i urzędów celnych w drodze ustawowej, Dyrekcja Ceł w Poznaniu, jako władza celna 2-ej instancji, na czele której stoi Prezes Dyrekcji Ceł w IV stopniu służbowym.

⁴¹⁹ Opuszczono podpisy pełnomocników układających się stron (rządów).

Art. 3. Budżet dochodów i wydatków Dyrekcji Cei i urzędów celnych na obszarze b. dzielnicy pruskiej wciela się do ogólnego budżetu Ministerstwa Skarbu.

Art. 4. Wykonanie niniejszej uchwały przekazuje się Ministrowi Skarbu i Ministrowi b. Dzielnicy Pruskiej.

UZASADNIENIE.

Według powołanej wyżej ustawy z dn. 1 sierpnia 1919 r. sprawy celne podlegają bezpośrednio Ministrowi Skarbu, natomiast zarząd władz i urzędów celnych na terytorium b. dzielnicy pruskiej pozostaje pod zwierzchnictwem Ministra b. Dzielnicy Pruskiej aż do przekazania ich uchwałą Rady Ministrów Ministrowi Skarbu.

Sprawowanie administracji celnictwa jednolicie na wszystkich ziemiach wchodzących w skład Rzeczypospolitej Polskiej wysuwa się na pierwszy plan, jako jeden z najważniejszych działów administracji państwowej i wymaga bezwzględnie ujednostajnienia, co może być skutecznie urzeczywistnione tylko przez przekazanie administracji i organizacji tego działu Ministerstwu Skarbu.

Zaznacza się, że w kwestii przejścia administracji skarbowej na ziemiach b. dzielnicy pruskiej przez Ministerstwo Skarbu osiągnięte zostało już w czerwcu br. zupełne porozumienie pomiędzy ówczesnym Prezydentem Ministrów Skulskim i Ministrem Skarbu Grabskim z jednej strony, a Ministrem b. Dzielnicy Pruskiej Seydą z drugiej strony, przy tym zostały ustalone następujące zasady:

1) Organizacja i administracja poboru celi przechodzi do Ministerstwa Skarbu.

2) W zakresie wywozu zagranicznego, akcyz, monopolów państwowych, spraw kredytowych i walutowych Ministerstwo Skarbu jest instancją decydującą, a Min. b. Dzielnicy Pruskiej jest organem przygotowawczym i wykonawczym.

3) W zakresie podatków bezpośrednich oraz budżetowym Ministerstwo b. Dzielnicy Pruskiej jest organem działającym aż do czasu samodzielnie w porozumieniu z Ministerstwem Skarbu.

W celu wprowadzenia w życie powyższych zasad, po porozumieniu się Ministerstwa Skarbu z Ministerstwem b. Dzielnicy Pruskiej, została podjęta praca przygotowawcza w przedmiocie wyłączenia administracji celi w ścisłym słowa znaczeniu ze wspólnej dotychczas na obszarze b. dzielnicy pruskiej administracji celi i podatków pośrednich wykonywanej przez Dyrekcję Cei Poznańską i Pomorską i praca ta obecnie została ukończona. W szczególności Ministerstwo b. Dzielnicy Pruskiej utworzyło dwie izby skarbowe, jedną Poznańską, drugą Pomorską i wyłączyło z zakresu działania tych izb w zupełności administrację celi na całym obszarze b. dzielnicy pruskiej, począwszy od dn. 1 grudnia 1920 r.

Administrację celi Ministerstwo Skarbu poruczyło, po porozumieniu z Ministerstwem b. Dzielnicy Pruskiej Dyrekcji Celi w Poznaniu, której kierownikiem jest dotychczasowy Prezydent Dyrekcji Celi p. Radwański, pozostający w IV stopniu służbowym.

Podział czynności i personelu został faktycznie już przeprowadzony, tak że według pisma Ministerstwa b. Dzielnicy Pruskiej z dnia 13 listopada br. L. Dz. 7-a 7397 nie zachodzi już żadna przeszkoda do przejścia celnictwa na obszarze b. dzielnicy pruskiej przez Ministerstwo Skarbu.

Pod względem rozdziału budżetowego Ministerstwo Skarbu poczyniło już wszystkie kroki przygotowawcze.

MINISTER SKARBU

/-/ Steczkowski

°Załącznik [14] do punktu 14°

Wniosek Ministra Spraw Zagranicznych o rewizji uchwały, powziętej przez Radę Ministrów na posiedzeniu dn. 23 listopada br. w sprawie ratyfikacji polsko-niemieckiego układu w sprawie utrzymania w ruchu gospodarstw rolnych na pograniczu polsko-niemieckim

Warszawa, dn. 13 grudnia 1920 r.

WNIOSEK

Ministra Spraw Zagranicznych o rewizji uchwały, powziętej przez Radę Ministrów na posiedzeniu dn. 23 listopada br. w sprawie ratyfikacji polsko-niemieckiego układu w sprawie utrzymania w ruchu gospodarstw rolnych na pograniczu polsko-niemieckim.

Uchwale Rady Ministrów z dnia 23 listopada br. w sprawie powyższej nadaje się ośnowę następującą:

Rada Ministrów uchwała:

1. Przedłożyć Naczelnikowi Państwa do ratyfikacji układ polsko-niemiecki w sprawie utrzymania w ruchu gospodarstw rolnych na pograniczu polsko-niemieckim, podpisany 27 lipca 1920 r. w Poznaniu⁴²⁰.
2. Wykonanie niniejszej uchwały zlecić Ministrowi Spraw Zagranicznych.

Uzasadnienie.

Z powodu błędnego sformułowania wniosku MSZ Rada Ministrów uchwaliła w dniu 23 listopada upoważnić MSZ do ratyfikowania cytowanego układu, co stanowi według już utartego u nas zwyczaju konstytucyjnego prerogatywę Naczelnika Państwa. Wobec tego powstała konieczność sprostowania uchwały, czemu zadość czyni niniejszy wniosek.

MINISTER

^fE. Sapieha^f

⁴²⁰ Układ wprowadzał swobodę przekraczania granicy przez pracowników sezonowych.

Wnioski Ministerstwa Spraw Wojskowych [w celu zapewnienia należytej żołnierzowi normalnej racji chleba i stworzenia chociażby minimalnych zapasów]

WNIOSKI

Ministra Spraw Wojskowych

W celu zapewnienia należytej żołnierzowi normalnej racji chleba i stworzenia chociażby minimalnych zapasów, nie wspominając nawet o uchwalonym na posiedzeniu Rady Ministrów z dnia 8 XII 20 r. zapasie mobilizacyjnym – Rada Ministrów raczy uchwalić.

1) Wobec zmniejszenia się w ostatnich tygodniach ilości skupionego zboża Ministerstwo Apropowizacji przyspieszy ściągnięcie nieoddanego dotychczas kontyngentu przy pomocy asysty wojskowej.

2) Z nadejść mających transportów amerykańskich Ministerstwo Apropowizacji odstąpi połowę dla wyżywienia Armii.

3) Ministerstwo Kolei Żelaznych dołoży wszelkich starań, by zakupione w Rumunii zboże zostało przetransportowane do kraju. Oprócz uruchomionych już pociągów należałoby stworzyć kilka pociągów bezpośrednich pomiędzy granicą a Warszawą.

4) Jako doraźną pomoc dla frontu przydzielili Ministerstwo b. Dzielnicy Pruskiej natychmiast 200 wag[onów] mąki z własnych zapasów.

5) W razie niemożności otrzymania dostatecznej ilości zboża sposobami wymienionymi w punktach 1 do 4 zarządza się przeprowadzenie rekwizycji zboża w kraju.

w/z Ministra dr ^aHoenning^a-Michaelis⁴²¹

AAN, PRM, Protokoły posiedzeń Rady Ministrów, sygn. 12.

⁴²¹ Tak w tekście. Winno być: Henning-Michaelis.

Protokoły posiedzeń Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej są jednym z najważniejszych źródeł do poznania dziejów odrodzonego w listopadzie 1918 roku państwa polskiego. Ich wydania, ze środków Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki, podjął się Instytut Historii Polskiej Akademii Nauk we współpracy z Archiwum Akt Nowych.

